(2)

COMMENTARIORVM

IVRIS CIVILIS IN HISPANIAE REGIAS CONSTITVTIONES

TOMVS QVARTVS,

Sextum & septimum librum nouæ Recopilationis complectens.

AVTHORE DOCTORE ALPHONSO DE AZEVEDO,
I.C. Placentiæq; Ciuitatis in Hispaniarum Regnis ciue & incola.

HAC NOVISSIMA EDITIONE,
Commentariorum continuatione, suis locis legibus interiectis auctus, infinitis mendis typographicis castigatus, summarijs singulis legibus adiectis, & characterum varietate distinctis allegationibus, ornatius editus.

CVM INDICE GENERALI RERVM,
verborum, sententiarumq; notabilium.

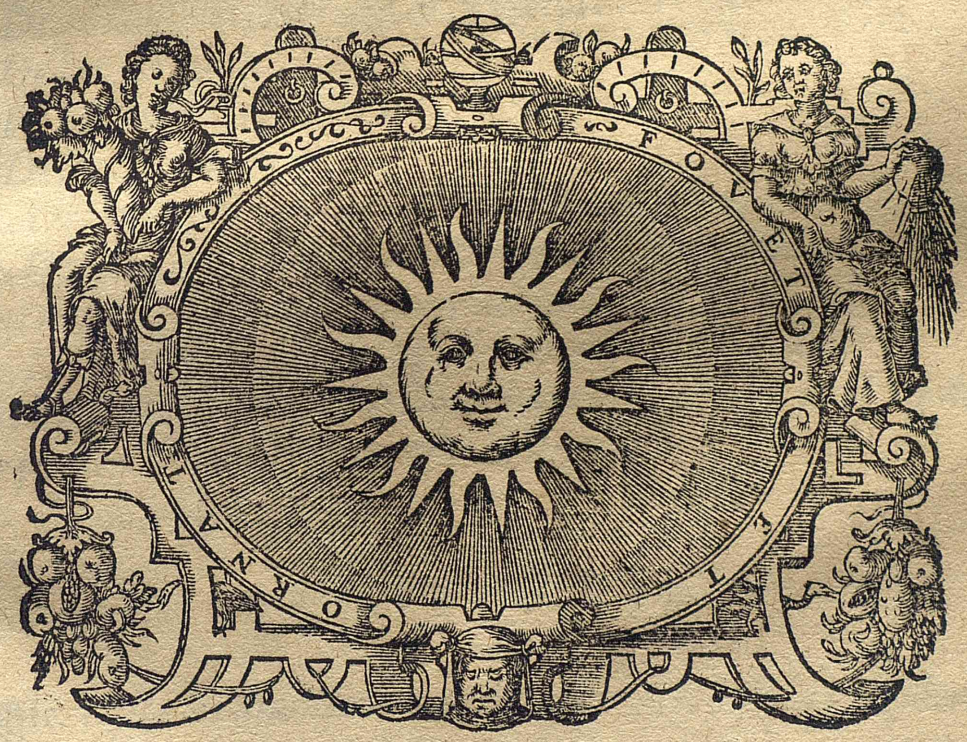

ANTVERPIÆ,
Apud IOANNEM KEERBERGIVM.
ANNO M. DC. XIIX.
Cum Priuilegio Regio & Archiducum.

111806461

COMMENTARIORVM

IVRIS CIVILIS IN HISPANIAE REGIAS CONSTITVTIONES

TOMVS QVARTVS,

Sextum & septimum librum nouæ Recopilationis complectens,

AVTHORE DOCTORE ALPHONSO DE AZEVEDO,

I.C. Placentiæ, Ciuitatis in Hispaniarum Regnis ciue & incola.

HAC NOVISSIMA EDITIONE,

Commentariorum continuatione, suis locis legibus interiectis auctus, infinitis mendis typographicis castigatus, summarijs singulis legibus adiectis, & characterum varietate distinctis allegationibus, ornatius editus.

CVM INDICE GENERALI RERVM,

verborum, sententiarumq; notabilium.

ANTVERPIÆ,

Apud IOANNEM KEERBERGIVM.

ANNO M. DC. XIIX.

Cum Priuilegio Regio & Archiducum.

INDEX

TITVLORVM

in hoc Tomo quarto contentorum.

EX LIBRO VI.

TIt. 1. *De los Caualleros.* *Fol.* 1.
Tit. 2. *De los Hijos Dalgo.* 18
Tit. 3. *De lo que los Hijos Dalgo, y otras personas han de auer en las behetrias y solariegos, y encartaciones: y como deuen ser tratados los vassallos dellos.* 62
Tit. 4. *Como los vassallos de los Reyes que tienen tierra, o sueldo, han de yr a seruir a las guerras, y de sus Capitanes.* 69
Tit. 5. *De los Castillos, Fortalezas, y muros.* 82
Tit. 6. *De las Armas.* 86
Tit. 7. *De las Cortes, y procuradores del Reyno.* 92
Tit. 8. *De los Embajadores.* 95
Tit. 11. *De las imposiciones, tributos, y portazgos, y estancos.* 96
Tit. 13. *De los tesoros, y mineros de oro y plata, o otro qualquier metal, y pozos de sal, y bienes mostrencos y hallados.* 100
Tit. 14. *De los pechos, y seruicios, y essentos, y escusados dellos.* 103
Tit. 18. *De las cosas prohibidas sacar del reyno, y meter en el, y de las que pueden andar libremente por el Reyno.* 115
Tit. 20. *De los lacayos, y otros criados.* 128

EX LIBRO VII.

TIt. 1. *De los ayuntamientos de los conçejos justicia y regidores, y de sus ordenanças.* 135
Tit. 2. *De la guarda que se ha de hazer à las ciudades y villas de los priuilegios y costumbres que tienen en elegir y nombrar Officiales.* 141
Tit. 3. *De los regimientos, juradorias, y los otros officios publicos de los concejos.* 147

Tit. 4. *De la renunciacion de los officios publicos.* 156
Tit. 5. *De los proprios y rentas de los concejos.* 161
Pragmatica, sobre la conseruacion y augmento de los positos, y distribucion del pan dellos. 169
Tit. 6. *Del repartimiento que pueden hazer los pueblos, y de la quiebra que se ha de hazer à los lugares despoblados.* 188
Tit. 7. *De los terminos publicos, y de dehesas, y montes, y pastos de las ciudades, villas, y lugares.* 191
Tit. 8. *De la caça, y pesca, y que no se maten terneros, ni terneras.* 214
Tit. 9. *De los que se van à morar de vn lugar à otro.* 222
Tit. 10. *De los nauios.* 224
Tit. 11. *De los officiales, y jornaleros, y menestrales, y mesoneros.* 228
Tit. 12. *De los trajes y vestidos.* 234
Tit. 13. *Del obraje de los paños.* 239
Tit. 14. *De las primeras declaraciones de las leyes del titulo passado del obraje de los paños.* 242
Tit. 15. *De la segunda declaracion que se hizo de las dichas declaraciones y leyes primeras de los paños.* 242
Tit. 16. *De la tercera declaracion del obraje de los paños y leyes susodichas.* 243
Tit. 17. *De los paños verbies, y estambrados, y quarta declaracion cerca del obraje de los paños.* 243
Tit. 18. *De los cereros, y candelereros de sebo.* 244

FINIS.

DECLARANDVS
LIBER SEXTVS,
In ordine tamen Primus Secundæ Partis nostræ Regiæ Recopilationis.

QVI QVIDEM LIBER CVM SIT PRINCIpium secundæ huius Recopilationis partis, difficillimè ad præcedentem librum continuari potest, sed potius ab eo sequentes continuandi sunt, tanquam à principio libri, ideo omitto continuationis ordinem, & ab hoc principio sequentes continuabo titulos, præsertim cum de libro ad librum non sit ita necessaria continuatio, sicut de titulo ad titulum, imò neque vlla continuatio est de necessitate, vt inquit Mendoça, in Rubrica ad apparatum tituli. ff. de Pactis. Et Marcus Anto. Bardo, in Tract. de tempore vtili, & continuo. c. 16. per totum, Tomo 5. fol. 210. nouissimorum Tractatuum diuersorum Doctorum.

Summaria ad Rubricam titu. 1. lib. 6.

CAuallero, *Latinè Miles, qui dicatur. num. 1.*
Miles dicitur propter malum & laborem, quæ ferre debet pro defendenda Republica, vel quia inter millia eligitur. numero 2.
Miles armatæ militiæ vt quis dicatur, quæ sunt necessaria. num. 3.

Titulus I. De los Caualleros.

1 PRO *cuius Rubricæ introductione & cognitione sciendum est, nomen hoc Hispanum,* Caualleros, *Latinè Milites* † *idem esse, nam secundum.* l. 1. titulo 21. part. 2. Caualleria fue llamada antiguamente la Compaña de los nobles homes, que fueron pueſtos para defender las tierras, e por esso le pusieron nome en Latin, *Militia*, que quiere tanto dezir como Compañas de homes duros e fuertes, escogidos para suffrir trabajo e mal, trabajando e lacerando por pro de todos comunalmente,
2 *Et inde dicuntur milites* † *propter malum, & laborem, quæ ferre debent pro defendenda Republica, vt l. 1. ff. de Milit. testa. vel vt alij dicunt, à mille denominatur milles, quasi inter millia hominum vnus eligebatur in militem secundum tex. in d. l. 1. tit. 21. par. 2. mill. enim secundum l. 2. eod. titul. & part.* Es el mas honrado cuento, que puede ser, *vt per Gregor. in lib. 5. Moral. c. 1. Vbi traditur de perfectione huius numeri, & adducit illud Apocalyp. c. 20. & regnabunt cum eo mille annis, & Psal. 104. quod mandauit in mille generationes, in nostra vero Hispania secundum d. l. 1. tit. 21. par. 2.* Llaman caualleria, no por razon que andan caualgando en cauallos, mas porque bien ansi como los que

andan a cauallo vas mas honra damente que en otra beſtia, otro ſi los que ſon eſcogidos para caualleros, ſon mas honrados que todos los otros defenſores, onde anſi como el nome de la caualleria fue tomado de Compaña de homes eſcogidos para defender, otro ſi fue tomado el nome de cauallero de la caualleria, *vnde ſecundum Otalor. communiter, & ſimpliciter*, Caualleros, *appellamus*, los que ſon perſonas nobles y principales que juntamente con la buena ſangre tienen patrimonio y hazienda, o ſon deſcendientes de nobles y ricas familias, aunque ellos por ſus perſonas ſean pobres. *Et hos ſecundum Otalor. ibidem ſub 4. par. Tractat. de Nobilit. cap. 11. num. 6. aliqui vocant*, Caualleros de eſpuela dorada, *qui quidem erant inter nobiles, & de his non loquitur. l. 1. & tres ſequentes noſtri tituli, ſed. l. 5. infra iſto tit. & totus dictus titulus. 21. par. 2. & ibi in illo titul. diſponitur quomodo creabantur, & diſponebantur, & in. d. l. 5. de ijs fit mentio, vbi & dicemus, an hodie milites noſtri temporis gaudeãt prærogatiuis antiquis, & quinque erant, & ſunt neceſſaria, vt quis ſit † miles armatæ militiæ, quæ enumerat D. Perez in l. 1. titu. 1. lib. 4. Ordinam. col. 1318. vbi & quotuplex ſit militia, declarat, & col. 1320. in fin. cum ſequentibus; quot ſunt militum genera, quæ quia ad noſtram materiam non attinent, miſſa facio, cum concernant militarem militiam, & bellicam, & in progreſſu, & declaratione legum ſequentium dicenda ſunt alia materiam noſtri tituli concernentia.*

SVMMARIVM.

Dictio, por quanto, *Latine quia, vel quoniam, pro cauſa ponitur. num. 1.*

Proœmium inducit cauſam finalem. ibidem.

Pragmatica eſt dicta à negotio. num. 2. vbi quid ſit pragma.

Pragmatica ſanctio quid eſt. numer. 3. & 4.

Lex noſtra & tres ſequentes loquuntur de militibus armatis, qui anteà nobiles non erant, lex verò 5. infra eod. de illis, qui ante nobiles erant. nu. 5. & num. 13.

Militum armatorum tres formas & modos reperiri. num. 6.

Milites, de eſpuela dorada, *non eligebãtur niſi nobiles eſſent. num. 7.*

Factum præſumitur id, quod de iure erat faciendum, nu. 8. vbi infertur ad quæſtionem an extolerantia Domini cenſeretur facta inueſtitura.

Hoſpitale præſumitur ædificatum ab eo, qui illud facere debebat. ibid.

Factum quid eſſe præſumitur ſumptibus facientis. num. 9.

Factum præſumitur ab eo qui erat obligatus. nu. 10.

Pupillus præſumitur alimentatus à tutore vel curatore, neque præſumitur vixiſſe de vento. nu. 11.

Factum quid præſumitur in ea ætate, & tempore in quo erat faciendum. nu. 12.

Miles hodie armatus præſumitur ante fuiſſe ignobilis. num. 13.

Licet & hodie etiam nobiles in milites armentur debet tamen probari nobilitas. eod. num. 13. & ibi.

De los caualleros pardos.

Auditores Regij de exemptionibus horum militum armatorum cognoſcunt nu. 14. Non vero iudices nobilium, vt ibi.

Militum horum differentiam, in numero. 14. & 15. Vbi declarantur Otalora, & Ioan. Garſ. per authorem.

Milites, De alarde, vulgo caualleros de alarde, *qui ſunt. num. 15. & an differant ab alijs, ibidem, & ibi de militibus*, De premia, o de guerra, o quantioſos.

Miles an poßit alium in militem creare. nu. 16.

Imperator, Rex, princeps vel ciuitas habens authoritatem legis condendæ poſſunt nobilitare, num. 17. & ibi quod in regina, & nu. 18. id proſequitur.

Nobilis efficitur adhærens lateri principis, nu. 19.

Nobilitatur quis ex ſcientia. num. 20.

Doctor nobilis dicitur ex ſola ratione dignitatis doctoratus. ibi.

Nobilibus doctrina & prudentia conueniunt nu. 21.

Nobilitas etiam armis adquiritur, nu. 22.

Tributarij non debent à Rege nobilitari, num. 23. & 24. dictum optimum Regis Sigiſ. mundi.

Priuilegium immunitatis alicui conceſſum reſtringendum eſt tanquam publicæ vtilitati nociuum, nu. 25. & 26. vbi infertur vnum notabile.

Subrogatus ſapit naturam illius in cuius locum ſubrogatur, non habet locum in priuilegijs, nu. 27.

Immunitas ſi ſimpliciter concedatur intelligitur de muneribus perſonalibus, nu. 28. & de extraordinarijs vt ibi.

Priuilegium eximens à Portagijs in Regnis & dominij Regis concedentis intelligitur in locis concedentis vbi ſua ſunt, ſecus ſi aliorum ſint, nu. 29. vbi tunc ſi dubitatur ad Regios auditores eundum eſt, quia agitur de eſſe priuilegij.

Priuilegium

Priuilegium alicui prō se, & filiis conceſſum non extenditur ad nepotes, num. 30.

Nepotes inſtricta interpretatione non comprehenduntur appellatione filiorum, num. 31.

Priuilegium conceſſum alicui pro ſe, & filiis maſculis ac filiabus non comprehendit filias nuptas, n. 32.

Priuilegium Antoniæ Garſiæ ipſi & filiabus etiam nuptis, & maritis earum conceditur, num. 33. Vbi angerent officia nobilium.

Priuilegij immunitas faciliter perditur, & quomodo. num. 34. Vbi Vſque ad num. 41. & iterum nu. 48. proſequimur cum declarationibus ſingularibus, & ibi quod in priuilegiis de faciendo vel non faciendo.

Priuilegium ſi continet plura capitula per contrauentionem vnius capituli non cenſetur aliis renuntiatum, num. 42. niſi vt ibi.

Priuilegium conceſſum ex nobilitate naturali non perditur, num. 43.

Onus probandi non vſum priuilegij cui incumbat, num. 44.

Proteſtatio ſi fiat cum contrauenitur priuilegio an releuabit. 45.

Renuntiatio priuilegij non eſt inducenda quoties aliud poteſt præſumi ex actu facto contra priuilegium, num. 46.

Priuilegio male vtens perdit illud, nu. 47.

Beneficium etiam principis ſi reſultat ex priuilegio vt quia datur vt equum retineat non proditur per contrauentionem, num. 49.

Dictiones hæ, ſecundum, prout, vel ſicut, limitationem inducunt, num. 50.

Vbi quando conditionaliter quando cauſatiuè ponatur, & num. 51. cum dicitur ſecundum quod tui anteceſſores fecerunt, an tenearis tu ſi non ſoluerunt.

Verba relatiua cauſatiuè non verò conditionaliter cenſentur appoſita, ibidem. & ibi limitatur.

Milites ij an torqueri poſſint, & incarcerari n. 52. niſi vt numer. 53. & quod circa tributa non ſunt exempti, & num. 71. ampliatur.

Paria an ſint ineſſe qualitatem per naturam, an per priuilegium, num. 53.

Priuilegij verba ſunt conſideranda, num. 54.

Maioria ſi conſtituatur in filium cum conditione quod ipſe vel ſucceſſor teneatur nubere cum nobili ſatisfit nubens cum nobili ex priuilegio, num. 55. & 58.

Ciuis appellatione an comprehendatur ciuis ex priuilegio, num. 56. & 57.

Infertur ad collegia, & fraternitates vbi nouiter conuerſi non admittuntur.

Nobiles ex priuilegio an admittantur ad ordines militares, num. 59. & nu. 60. quid quoad onera imponenda.

Legato penu præter vinum, venit omnis penus excepto vino, num. 61.

Statutum inducens ferias meßium vel vindemiarum, exceptis aliquibus caſibus, nulli alij caſus admittentur, num. 62.

Exceptio firmat regulam in contrarium, ibidem Vſque ad numerum. 71. non tamen eam ampliat, vt num. 63. & num. 64. infertur ad renuntiationem caſuum fortuitorum, quod non cenſetur renuntiatus inſolitus caſus, & n. 65.

Confirmatio tria operatur num. 72. non tamen extenſionem inducit n. 73. niſi vt n. 74. & 75.

Confirmans quando videatur actum facere de nouo num. 76.

Exempti propter artem non gaudent ſi artem non exercent, num. 77.

Milites priuilegiati propter equum non eſt neceſſe continuo illum habere ſed ſufficit ſi habeant tempore belli, & neceßitatis, num. 78.

Auditores ſenatores cognoſcunt de iure priuilegij, num. 79. non de facto ibi.

Priuilegia damnoſa poſſunt per concedentem limitari, & reuocari num. 80. etiam abſentibus partibus, num. 81.

Priuilegium alicui & filiis conceſſum de habitis poſt priuilegium intelligitur, n. 82. niſi vt Vſque ad n. 91. declaratur.

Filij nati ante dignitatem à patre adeptam non gaudent illa, n. 83. & ibi declaratur.

Filius natus ante ſacerdotium vel Regnum adeptū, non dicitur filius ſacerdotis, vel Regis, n. 84. & num. 85. etiam declaratur.

Priuilegia militaria non tranſeunt ad nepotes, num. 86. niſi vt num. 87.

Priuilegia hidalguiæ ad omnes deſcendentes tranſeunt ſi in priuilegio non ſit aliter expreſſum. nu. 88. vbi num. 89. quod, & naturales filij gaudebunt.

Priuilegium quando cenſeatur reale vel perſonale, num. 92.

Vxor vidua an gaudebit dicto priuilegio marito conceſſo, num. 93. & 94.

AEtas releuat eundi ad Bellum & quæ & an debeat eſſe impleta, num. 95.

A tutela quæ ætas excuſet, & quæ ab officiis publicis & quomodo, num. 96. & 97. & 98. & 99. & 100.

Intellectus legis noſtræ cum l. 3. tit. 19. part. 2. num. 101.

Priuilegia ſenectutis remiſſiuæ, num. 102.

Nullus eſt ita ſenex quin non ſpem vitæ quinquennalis habeat, num. 103. vel ſaltem per vnum, vt ibi.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Quomodo milites armati priuilegiis concessis gaudere debent, cum essent antea plebeij, & contributarij.

IBI, POR QVANTO, Hoc fuit in causa, quod lex nostra conderetur, scilicet constitutio pragmaticæ illius à Rege Ioāne iussæ publicari Toleti Anno 1422. & est in volumine pragmaticarum Regum catholicorum *fol.* 139. *relata per Dida. Perez in l. 4. titulo 1. lib. 4. ordinam. colu.* 1348. *in primo.* Dictio enim hæc, *Por quanto la tienne*, quia, 1 vel quoniam† regulariter pro causa ponitur secundum *Bartol. in l. demonstratio. §. quod autem, column. 3. versicul. item quid si testator. ff. de condit. & demonstratio.* dicitque, & demonstrat causam finalem secundum *Bald. in l. 1. column. 4. versicul. & nota. C. de falsi. caus. adiectio. lega. eundem Bald. in l. 1. de feriis. & sic ponitur in l. Rei appellatione 5. in ordine ff. de verbo signific. vt ibi, super verbo quia, pagina 60. notat Rebuf. & per consequens*, quia pragmatica illa Regis Ioannis disposuerat circa milites, de quibus hic, ideo lex nostra edita ab alio Rege, & confirmata à Ferdinando, & Elisabet circa dictorum declarationem, & confirmationem disponit, & sic causa finalis legis nostræ condendæ fuit dicta pragmatica Regis Ioannis, prout denotat dictio hæc, *Por quanto*, quæ est proœmium nostræ legis, quod quidem proœmium inducit causam finalem, *vt probat text. in l. fina. ff. hæred. instit.* & diximus *in l.* 11. *titulo* 1. *libro* 4. *supra numero* 7. *&* 8. dictorumque intelligentia ex causis sumenda est *capit. intelligentia de verb. signifi.* & nouissime de proœmio, & præfatione *per Ioannem Garsiam de Nobilitat. in diuisione operis numero* 2. *cum sequentibus aliquibus.*

Ibi. Pragmatica. Dicta à negotio, id enim 2 sonat pragma, id est negotium† quod rem, & negotium diffiniat propositum principi, *vt inquit Isidorus Etymolog. libro* 5. pragmatica enim sanctio dicitur propriè illud, quod princeps de consilio 3 procerum † sentit, & statuit pro rebus communibus, & vniuersitatis. *Cod. de diuersis rescrip. l. fina. in fine & l. fin. Cod. de donatio. & promis. libro* 12. *& l.* 2. *Cod. de nouo Cod. compon. §. & si quæ & l.* 1. *§. si quæ Cod. de Iustinia. Cod. compon. vbi glossa notatur in §. rescripta.* 25. *quæstion.* 2. *in l. iubemus nullam Cod. de sacrosanct. Eccles. in Authenti. qua in prouincia. Cod. Vbi decrimen. agi oport. in l. non aliter. Cod de Palat. sacrarum largit. libro* 12. *in capitul. fundamenta. de elect. libro* 6. & scribentes pragmaticas sanctiones lex vocat pragmaticos. *ff. de pœnis l moris. §. solet dicta l.* 4 *fina.* Aliquando vero capitur pro annotatione, † quæ fit de rebus priuatis. *l. iubemus. Cod. de appellatio.* siue pro attestatione facta per Principem pro permutatione facta cum re ecclesiæ, *in capitulo* 1. *de rerum permutatio. vbi glossa.* pragmaticumque rescriptum principis dicitur *secundum glossam in capitul. peruenit* 101. *distinctio. de quibus per Rip. in Rubri. de constitut. numero* 33. *cum duobus sequentib.* vbi, & declarat differentiam inter annotationem, & pragmaticam, & reprobat Accursium credentem eos dici pragmaticos, qui scribunt pragmaticas sanctiones, cum potius secundum Ripam, ibi pragmatici sint sapientes viri, qui partium consensu absque lite causas dirimunt, quibus aliquando solet præses officium interdicere. *l. maioris §. solet ff. de penult. legat.* & hinc dicebat Iuuenalis, Inde cadunt partes in fœdere pragmaticarum, & sic iustè pragmatica vocata est hæc à Ioanne Secundo condita, de qua hic fit mentio, quia negotium ipsi Regi propositum circa hos milites deauratos diffiniuit, declarauit, & reformauit; ac si lege in curiis condita diffinitum esset.

Ibi. *Rey don Iuan*, Qui fuit secundus huius nominis, & condidit hanc pragmaticam Toleti anno 1422. vt apparet ex eademmet pragmatica in volumine pragmaticarum antiquarum inserta sub verbo. *De hidalgos.* 191. in ordine secundum ordinem, quem congessit, & in vnum compilauit volumen Doctor Didac. Perez fol. 139.

Ibi. *Armados Caualleros*: Lex nostra, & tres se- 5
quentes loquuntur de militibus armatis, † qui antea nobiles non erant, vt expresse patet ex eorum verbis, *& l. 5. infra eodem*, loquitur de illis, qui antea nobiles erant, pro vt loquitur *titulus* 21. *partit.* 2. & notauit ad has leges Ioannes *Garsia in suo commento de nobilit. glossa* 1. *§.* 1. *numero* 55. Quorum militum tres formas, † & 6
modos reperiri, asseruit *Otalora. de nobilit.* 4. *parte capitul.* 1. *numero* 6. *cum sequentibus & Ioannes Garsia dict. numero* 51. *vsque ad* 66. quarum formarum, vt à nobiliori incipiamus, est illa de qua *dict. titulo* 21. *partit.* 2. *& in d. l.* 5. *infra eodem*, scilicet militibus calcaris deaurati Hispanè, *De espuela dorada*, & ij non alij, quam nobiles in tales eligebantur † milites, *vt inquit text.* 7
in l. 2. *titulo* 21. *partit.* 2. *maximè in l.* 13. *ibidem, dum dicit, Eporende mandaron los Antiguos, que el escudero que fuesse de noble linage, vn dia antes que reciba la caualleria, & in l.* 14. *eiusdem tituli* 21. *& part.* 2. *ibi. Pero antiguamente establecieron que a los nobles hombres hiziessen caualleros. notat Humada, in l.* 1. *titulo* 21. *part.* 2. *glossa* 6. *numero* 2. ita vt antiquitus erat præsumptio, & dictum commune, miles armatus, ergo nobilis ante, *vt inquit Otalora. vbi supra, & clarius Ioannes Garsia vbi supra numero* 52. vbi hoc comprobat ex doctrina *Iason in l. Gallus. §. quidam rectè* 2. *lect. numero* 4. *ff. de liber. & posthum.* dicentis, quod si aliquid fieri debuit sub certa forma, conditione, aut qualitate, si inueniatur factum, debet intelligi factum eo modo, quo fieri debuit, est enim iuris præsumptio, quod factum præsumitur, † quod de iure erat faciendum, *iuxta tra-* 8
dita ab Aymone Craue consil. 22. *numero* 5. *& consil.* 149. *numero* 12. *& sequenti. & Cephal. consil.* 9. *numero* 16. *volumin.* 1. *& tradebat Decius consil.* 446. *numero* 7. ex quo inferebatur ad illam quæstionem de emphyteusi, an scilicet ex tolerantia domini censeretur de nouo facta vt inuestitura. Nam si de iure ad id tenebatur, præsumeretur de nouo facta, vt in simili consuluit *Cæphal. vbi supra*, & facit illud, quod *per text. in l. qui duas ff. de seruit. Vrban. prædi. animaduertit, ibidem Florian.* &

habetur

habetur *in l. illud ff. de adquirend. hæred. & in l. filius ff. de Testam. milit.* vbi id præsumitur, quod prius erat faciendum, quando duo concurrunt, & huc spectat, quod tradit *Barto. in l. cum seruus. ff. de verborum obliga. & respondit Bald. consilio* 378. *numero* 2. *libro* 1. quòd hospitale præsumitur ædificatum ab eo, qui illud ædificare debebat, legisque præsumptio est, quòd faciens actum præsumitur facere ob causam præcedentis obligationis *l. quædam ff. de reiuend. notat Menoch. titulo* 1. *de præsumptione libro* 3. *præsumptione* 1. *numero* 8. Sicut & vbi factum requirit sumptus, præsumitur factum ab illo, qui tenebatur facere suis sumptibus secundum *Alexand. in dict. l. cum seruus nu-*
9 *mero* 4. & simpliciter † factum præsumitur sumptibus facientis secundum *Barto. in l. fin. §. in computatione columna.* 1. *C. de iure deliberand.* fa-
10 ctumque præsumitur † ab eo, qui erat obligatus facere, vel nomine eius, siue eius mandato, *vt per Cæpol. de seruitute Vrba. præd. cap.* 40. *numero* 32. *& Abb. consilio* 2. *numero* 5. *& sic inquit gloss. iuncto text. in l.* 2. *C. de aliment. pupill. præst.* quòd pupillus præsumitur alimentatus à tutore,
11 vel curatore †, qui ad id tenentur de iure, neque præsumitur minorem vixisse de vento, & tradit *Rochus de iure patron. verbo, Construxit numero* 29. *& sic argumento dict. l.* 2. *inquit Abb. in capitulo cum virum. numero* 4. *de regul.* quòd illud quod consueuit fieri in certa ætate, vel tempore, & apparet factum, præsumitur factum in il-
12 la ætate, vel tempore, † quòd est optimum ad nostrum propositum. Nam cum antiquitus id soleret fieri, scilicet armatum militem *De espuella dorada*, esse nobilem, qui alius, quam iste tunc temporis, non solebat in talem militem eligi si aliquem illius temporis reperiamus, nobilem anteesse, dicendum est: Et à contrario, nunc ijsce temporibus, vt ad secundam militum formam deueniamus, si aliquis nunc miles armatur, vulgo *Caualleros armado*, præsumitur antea fuisse ignobilem,
13 & tributarium † *vulgo Pechero*, de quo lex nostra est testis cum tribus sequentibus, quæ in iis sunt intelligendæ, & sic leges nostræ prima, & tres sequentes differunt à lege 5. infra isto titulo in hoc quia illa lex 5. in militibus calcaris deaurati, vulgo *De espuela dorada*, intelligitur, nostra, & tres sequentes in iis militibus armatis, vulgo *Caualleros armados*. Vt sæpè dictum est, *& notat Ioannes Garsi. dict. gloss.* 1. §. 1. *numero* 55. *cum sequentibus, de quibus & per Otalora dict. capitulo* 1. *partis quartæ numero* 7. & isti, non est necesse, quòd sint fidalgi, & nobiles de genere, licèt vt inquit Ioannes Garsia dicto numero 56. etiam nobiles de genere, & fidalgi hac secunda forma eliguntur in milites, tenentur tamen probare nobilitatem, si velint ea gaudere quoad tributa, quoad quæ non eximuntur ex eo, quòd fiant milites armati, qui & vulgo etiam *Caualleros perdos*, nuncupantur, & immunitas iis concessa, per priuilegium dicitur concessa, & per consequens auditores Regij de exemptionibus eorum cognoscunt,
14 quoad † priuilegia hæc, non vero iudices nobilium, vt inquit *Ioannes Garsia, dicto numero* 56. vbi inter hanc, & præcedentem militum formam differentias constituit, & describit, *& Otalora, vbi supra, numero* 7. *&* 8. qui sunt inter se differentes. Nam Otalora dicto numero 7. inquit, quòd isti etiam huius secundæ formæ cum Regia solennitate eliguntur, & nominantur in milites, Ioannes vero Garsia, dicto numero 55. inquit, quòd absque regia solemnitate milites armati fiunt, & fortassis verius, nam solemnitas illa antiquà desiit esse in vsu, secundum *Humada, in l.* 23. *titulo* 21. *part.* 2. *glossa* 1. *in fine.* Secundò, Otalora istos milites armatos vocat etiam *Caualleros Pardos.* in dicto numero 7. Ioannes vero Garsia, in numero 56. hos *Caualleros Pardes.* distinguit à militibus armatis, vulgo, *Caualleros armados*, in hac tamen secunda differentia plus mihi placet opinio Otaloræ, scilicet, quòd milites armati, & milites obscuri vulgo *Caualleros armados, o caualleros pardos*, iidem sint. Alij vero sunt milites *Dealarde*, † vulgo *Caualleros de alarde*, qui quidem differunt à dictis militibus armatis, vel obscuris, & ab illis, *De espuela dorada*, & sic peculiari nomine nuncupantur, scilicet, *Caualleros de alarde, o de premia, o de guerra, o quantiosos*, de quibus *in fine tituli* 1. *libro* 4. *Ordinamen. veteris, & in nostra Recopilatione sub l.* 10. *cum frequentibus istius nostri tituli & libri*, qui tenentur ire ad bella, & habere arma, & equos certi valoris, & omni anno facere demonstrationem, & sic *Alarde*, vt optime per *Otalora, dict.* 4. *part. capitulo* 1. *numero* 8. *versic. milites autem isti.* vbi describit cedulam Regiam, à qua initium habuerunt, & optime per *Burgos de Paz, consil.* 46. *numero* 9. *& 10. volum.* 1. & de his aderant plures in hac ciuitate Placentina, qui tandem iussu Regis nostri Philippi aboleuerunt, & extinctus fuit eorum ordo, & forma, & nisi de iis voluerit intelligere *Ioann. Garsi. in numero* 56. *in prin.* prout videtur intellexisse, eo, quòd allegat Otaloram ad hoc, sunt differentes, vt dixi, ipse, & Otalora, sin verò dum in numero 56. tradit de *Caualleros pardos*, voluit de iis *de Alarde*, & *de Quantia*, & *Premia*, intelligere, idem in effectu dicunt, & in idem recidunt, licet diuerso nomine eos nuncupent, & ibidem Otalora refert forum *De Leon*, circa istos milites, *De Alarde, y de Premia, y Quantia*, olim constitutum. Ex quibus clarè decerpes legum nostri tituli intellectus, ita vt nostra lex cum tribus sequentibus intelligatur de militibus secundæ formæ. *l. verò* 5. *infrà eodem*, de militibus primæ formæ, *leges vero* 10. *& sequentes* de militibus tertiæ formæ, Alia vero genera militum, & militiarum, de quibus per *Doctores in Tractatibus de Militibus, & per Dida. Perez, in l.* 1. *titulo* 1. *libro* 4. *Ordinam. col.* 1320. *cum sequentibus aliquibus, & per Menchacam, de succes. creat. libro* 3. §. 30. *numero* 289. *& latissimè per Cassane. in Cathalogo gloriæ mundi* 9. *part.* 9. *consideratione, cum sequentibus*, non sunt nostræ materiæ, ideò omittendæ, neque itidem est necesse loqui de militaribus ordinibus, quia nihil ad propositum, & non debemus recedere à materijs legum commentandarum. 15

Ibi, *Ansi por el, como per su mandado.* Sed contra hoc videtur *textus in l.* 1. *titulo vigesimoquinto part.* 4. *& text. à contrario sensu, in l.* 11. *titulo vigesimoprimo part.* 2. *ibi adnotante glossatore in glossa prima.* vbi etiam miles potest

16 alium in militem † creare, & sic de consuetudine esse testatur *Ioann. Faber in Rubric. C. de Milita. testam. & facit doctrina Barto. in l. 1. C. de Dignit. libro* 12. vbi inquit, Imperatorem, Regem, Principem, vel alium Dominum, vel ciuitatem habentes potestatem cō-
17 dendi leges in suos, nobilitare † posse, ergo lex nostra dum in ijs verbis, soli Regi, vel cui ipse commiserit, & concesserit potestatem præbet nobilitandi, procedere non potest, propter quod *glossa illa dicta l. 11. & Otalora. de nobilit. 4. parte capitulo 1. numero 7. & Ioannes Garsia de nobilit. §. 1. glossa 1. numero 50. inquiunt ex lege nostra & 5. & 6. & 7. infra eod.* supradicta cōcedere non posse alium quā Regem in suo Regno, & Imperatorem in Imperio, vel alium, cui ipsi cōmiserint. Ex qua quidem l. 6. idem in Regina disponitur, & secundum hæc intelligenda sunt, & declaranda supra in contrarium adducta, ita vt intelligantur, Baronem, vel ciuitatem, vel militem id posse facere, dum tamen sit ex mandato Regis, *vt inquit gl. in d. l. 11.* quia tunc videtur, ac si ipse fecisset, *vt in cap. in causis, de elect.* Nam vt ipsemet Rex dicit, omnia nostra facimus, quibus authoritatem nostram impartimur, & sic solus Rex, vel cui ipse commiserit, id poterit, nam ex ipsius concessione, siue priui-
18 legio † id potest fieri secundum *Bald. in l. sacrilegij C. de diuer. rescript. facit text. in cap. cum Redemptor* 12. *quæst.* 2. *& in l. 2. §. fin ff. de Natal. restit. & optima l. 6. tit.* 27. *pag.* 2.

Ibi, *Puede les dar honra de hijos dalgo a los que no fueren por linage*, notat *late Tiraquel. de nobilit. capitu. 6. per totum & Cassan. in cathalog. glor. mund. 8. par. considerat.* 17. Ex quibus iure optimo reprobat *Tiraquellus vbi supra, nu. 6. Ripam respons. 2. c. 26.* dicentem solum Imperatorem nobilitare posse non vero alios principes etiam non recognoscentes superiorem, nam fallitur Ripa in hoc, alius tamen, quam Imperator, vel Rex in suo Regno, vel cui ipse commiserit, non poterit nobilitare ex legibus nostris. Idque non solum princeps expresse facere potest, verum & tacitè facere, censetur putà si quem lateri ipsius, permissu
19 eius adhærere, videmus. Nobilis enim † ex hoc efficitur secundum *Angel. in l. omnium column. 1. Iason. 1. notab. C. qui testamen. facer. poss. & alios plures relatos per Tiraquellum, vbi supra nu.* 10. & idem si princeps suis legibus, & constitutionibus aliquos nobiles faceret, provt fecit aduocatos, licentiatos, & Doctores,
20 ex ipsa enim scientia, † quis nobilitatur, vt per *Cassan. in cathal. glor. mund. 8. par. considerat.* 10. vbi & inquit, quod sola ratione dignitatis Doctoratus doctor dicitur nobilis, *vt per Alex. consi. 94. col. 2. volu. 1. & per eundem latissimè defendentem aduocatorum causas, in l. Centur. ff. de vulg. & pupill.* & nos diximus succinctè tanquam rem notam relinquentes *in l. 1. titulo 16. libro 2. supra, & latissimè per Casan. in dicto. cathalog. glor. mundi. 7. parte consid. 29. & 30. & 31.* ita vt male Ioannes Garsia. in dict. commento de nobilitate nos mordere voluerit, *in glossa 35. num.* 20. quod causam aduocatorum non defenderemus late, possemus enim aliorum dicta transcribendo, & mutando, quod mei instituti nunquam fuit, neque ad me tangit, ita aduocatorum causam, & partem defendere quasi ea indigerem, quippè qui & nobilitate sanguinis, & clara, & sincera generatione ex Dei misericordia processerim, & literis, ac moribus nōdum vsque huc demigrauerim, sed auxerim potius officia iudicum, & prætensiones inanes multoties offertas relinquens ambitionis vitium fugiendo, & vt literis, studijs, & scripturis melius vacare possemus, nobiles enim doctrinam decere, ac iuris prudentiam, † late tractat *Tiraquellus de Primogenit. capitulo 5. numero 10. versiculo sed si verum, & sequenti. Qui & in tractat. de nobilitat.* quamuis iniuste iu quæstionem deduxerit an officium aduocationis derogaret nobilitati, tandem resoluit, quod non, *in capitulo 29. per totum.* Sic etiam, & armis nobilitas † adquiritur, 22
vt, & per *Tiraquellum de nobilit. capitulo 8. & latissimè per Cassaneum vbi supra 9. parte per totam*, vbi in prima consideratione tractat, an doctor militi præferatur.

Ibi, *Eran pecheros.* Qui non debebant † à Rege no- 23
bilitari, *vt inquit textus in l. 11. in fine. titulo 21. partita. 2.* sed potius cum eis esset faciendum id, quod Sigismundus Cæsar fecit, qui requisitus quadam die, plurimumque lacessitus precibus à quodam plebeio sibi admodum dilecto, vt illum nobilem faceret, respondit quidem non indoctè, sed prudenter, ac facetè. Refert diuitem quidem, † aut exemptum 24
te facere, nobilem vero minime, vt refert *Cassaneus in dict. 8. parte Catalogi, consideratione 17. & Ioannes Garsia, vbi supra glossa 1. §. 1. numero 50. in medio*, sic adagio solere dici asserens, ideò cautissimè, parcissimè, & cum causa Reges & principes id facere deberēt.

Ibi, *Mas que pagassen en todos y qualesquier pechos Reales, y concejales*, Ex his verbis habes notare, quod priuilegium immunitatis alicui cōcessum † restrin- 25
gendum est tanquam publicæ vtilitati nociuum, vt existimat *Decius concilio 223. & Otalora. de nobilita. 4. parte capitulo 2. numero 8. & 9.* nam cum textus noster hic militibus ijs immunitatem nobilitatis concessam esse præsupponat, quam quidem nobilitatem, si ad tributa extenderes, nimis læderet, & esset nociua, & publicæ vtilitati aduersa, ideo restringitur per textum nostrum, quatenus tributa non comprehendat. Ex quo inquit *Otalora. in dicto capitulo 2. numero 8.* quod priuilegia nouiter concessa Rectoribus ciuitatum perpetuis, inter quæ priuilegia cō-
cedebatur, vt gauderent omnibus † exemptioni- 26
bus, quibus annales Rectores gaudebant, non extendentur talia priuilegia ad hoc, vt virtute illorū excusentur à contributionibus, etiam si probauerint, quod rectores illi annales existebant in possessione, & consuetudine non contribuendi, tum quia dicta priuilegia sunt restringenda, tum etiam quia regula illa vulgata, quod subrogatus sapit naturam illius, in cuius locum subrogatur, non habet locum in priuilegijs † secundum magis communem opi- 27
nionem doctorum, *in l. si quis cum. §. iniuriarum. ff. si quis cautio.* maximè vbi ratio, & mens concedentis est diuersa, non est enim rationi consentaneum, nec de præsumpta principis intentione, quòd voluerit pro tam paruo precio pro Rectoria per rusticum quendam soluto, quòd esset exemptus à dictis contributionibus, & sic in chancellaria inquit *Otalora, vbi supra*, esse obtentum contra istos rectores, & lege Regia iam sic statutum est *ex l. 11. titulo 25. libro 4. supra*, quæ est optima ad fundandas. *l. 15. cum sequentib. aliquibus titu. 14. libro isto, infrà*, vbi restringuntur immunitates personis ibidem contentis seruatis seruandis in legibus illis statutis, & hoc nulla alia ratione, nisi quòd dicta priuilegia lædunt communem vtilitatē, & per consequens restringenda sunt, & sic si immunitas simpliciter, & indistinctè concedatur, intelligitur à muneribus personalibus † tan- 28
tum

tum secundum *Tiberium Decianum consilio* 35. *numero* 49. *volum.* 2. imo & tunc de extraordinarijs, non vero de ordinarijs censetur factam concessionem secundum eundem *Tiber. Decia. consilio* 51. *numero* 23. *volumine* 3. & *Cæphalus consil.* 58. *num.* 10. Infertur itidem ex his, quod priuilegium aliquibus populis concessum per Regem eximentem vicinos talium locorum à portagijs, & alijs similibus tributis in omni Regno, & Dominijs talis Regis concedentis, tunc demum seruanda sunt in locis, vbi Rex concedens percipit portagia, & tributa illa, non verò
29 in locis dominorum, vbi † ipsorum dominorum sunt Portagia *vt ex l.* 11. *titulo* 18. & *ibi glossa. part.* 3. *diximus in l.* 14. *titulo* 3. *libro* 1. *supra numero* 39. & *nouissime tenet Ioannes Garsia, de nobilitat. glossa* 1. §. 1. *numero* 76. vbi inquit, quod quando de hoc dubitatum esset, debet recurri ad Regios auditores, eo, quod agatur de iure priuilegij. Vlterius etiam infertur ex dictis, quod cum priuilegia sint stricte interpretanda, *vt in l. si quando C. de in officio testa.* quod priuilegium nobilitatis concessum pro se, & filiis
30 non comprehendit neque extenditur ad nepotes, † eo, quod in priuilegiis, quia sunt contra ius commune, & strictæ interpretationis, appellationis filiorum
31 † non comprehenduntur nepotes, & ita omnes post Bartolum ibi, & vbique concludere testatur *Pelaez de Maiorat.* 1. *parte quæstione.* 15. *numero* 24. & *Otalora. ita in nostris terminis concludit de nobilitat.* 4. *parte capitulo* 2. *numero* 6. & 7. vbi inquit ita credere esse verum, siue loquamur in priuilegio, *De hidalguia*, siue, *De caualleria*, sicut & de iure habetur, quod priuilegium concessum alicui pro se, & filiis masculis, & fœminis, & ex eis descendentibus non
32 competere † filiabus nuptis, *ex Bartolo. in l. quoties C. de priuilegio. Scholas. libro* 12. & *ex l.* 10. *titulo* 11. *libro* 2. *Recopilation.* ibi. (*Que no eran casados, ni desposados antes, ni durante el dicho tiempo*) qua quidem lege attenta sic remanet cum hac opinione *Ioannes Garsia, in Comment. de nobilit. glossa* 1. §. 1. *num.* 48. ex alia tamen ratione, scilicet, quia nuptæ originem, ciuitatem, & familiam obtinent viri, non vero parentis, & de iure ciuili rem esse ancipitem affirmat ex pluribus ab eo allegatis, & per *Tiraquellum, per eum relatum in prima lege connubiali parte* 1. *numero* 34. Verum tamen, & de iure communi hæc erat communis opinio, vt attestatur *Rip. libro* 2 *Responso. Responso.* 2. *de rescript. relatus per Villalobos in suis communibus opinionibus, verb. priuilegium concessum, & per Franciscum Viuium in communib. opinio. opinione* 237. Priuilegium concessum patri, idque etiam fundari potest ex dicta stricta interpretatione facienda in priuilegiis contra ius, & hoc nisi priuilegium aliud dictet, pro vt in priuilegio, *De Antona Garcia*, vbi non solum filiabus non nuptis, verum, & nuptis, &
33 earum maritis conceditur immunitas † de qua ibi, vt quotidie determinari, *inquit Ioannes Garsia vbi supra, numero* 42. & 44. *sic & ex hoc inquit Ioannes Garsia, ibidem in glossa* 35. *numero* 48. *versicul.* & hæc magis, quod priuilegiati, quales, sunt, *los de Simancas, y Valderas y los de Antona Garcia*, non gerent officia nobilium cum nobilibus, quia in illis priuilegiis de sola immunitate fit mentio, quæ suis finibus continetur, & non fiunt, neque declarãtur nobiles, pro quo facit illud, quod dixi supra glossa. *eran.* Sic ex hac restrictione talis priuilegij emanat illud, quod faciliter perditur eius immunitas, nam perditur, si immunitatem habens passus † est se describi in libro 34
soluentium secundum *Angel. per textum ibi in l.* 1. §. *siquis tutor. ff. quan. appellan. sit cum cæteris per Balbum adductis in tractat. præscrip.* 4. *parte princip. quæstione* 30. *numero* 7. *Gozadinum consil.* 23. *num.* 4. *Et Tiber. Decianus Respon.* 41. *numero* 92. *volu.* 2. & *Platea in l. qui publice. C. de iis qui spon. numer. subeunt libro* 10. & *Nicolaus Fastesij, in tractat. de æstimo* 5. *parte capitulo* 1. *numero* 31. *cum sequen.* 12. *volumin. tractatuum doctorum.* Si enim quis habeat immunitatis priuilegium requisitus, vt soluat, non sufficit, allegare priuilegium, sed debet
35 appellare, † si describatur in libro soluentium intra tempus datum ad appellandum, vt per *Angel. in dicto* §. *siquis tutor, cuius dictum sequitur Marant. in practi. titulo de appellatio. numero* 314. *pag.* 628. *in paruis.* & *itidem hoc dictum sequitur,* & *defendit,* & *communiter approbatum testatur Ioannes Garsia de nobilitat. glossa* 4. *numero* 18. & *glossa* 6. *numero* 33. & *gloss.* 5. *numero* 14. & *in numero* 33. hoc declarat verum esse dum tamen tales descriptiones, & pignorationes ad legitimum tempus (de quo infra in quarta declaratione) accedant, ad hoc, vt ex toto perimatur priuilegium, & sequitur etiam dictum Angeli *Loazes allegat. de Mula. responsione ad* 4. *fundamen. numero* 10. *pagin.* 259. Quod verius videbitur, si vltra hoc fecerit priuilegiatus nonnullas solutiones, quoniam censeretur, suo priuilegio tacite renunciasse, vt in *l.* 1. *C. de iis, qui sponte publi. muner. sube. Gozadinus dict. consil.* 23. *numero* 7. *Felinus,* & *alij in capitul. cum accessissent in* 3. *regula de constitut. Abb. consil.* 61. *ad finem lib.* 2. *Ancharran. consil.* 160. *in fine. Alexand. consil.* 136. *columna* 4. *libro* 2. *Nicola. Fastesij vbi supra numero* 32. *nisi protestetur, vel coactus soluat, vt ibi per eum numero* 33. & 39. & *infra numero* 45. & 48. Quæ quidem duobus, aut
36 tribus concurrentibus † procedit, primo quod taliter consentiens & soluens fit persona, quæ possit priuilegio renuntiare, aliàs secus, *text. in cap. accedentibus de priuileg. Ruynus consil.* 228. *numero* 11. *libro* 1. & *post alios Decius in dict. cap. cum accessissent. num.* 30. *in secunda limitatione,* & *colum. fin. numero* 34. & sic singulares personæ communitatis non possunt renuntiare priuilegio communitati concesso secundum *Innoc. cap. cum olim* 2. *numer.* 7. *de priuileg. Bald. consil.* 337. *Corne. consil.* 15. *numero* 5. *volum.* 3. *Natta, consil.* 160. *numero* 46. Secundo quòd hoc consensisset, & soluisset, per tempus triginta annorum *ex dict. cap. accedentibus,* & *cap. si de terra. de priuilegiis, cum ibi notatis l. falsa. C. de Diuers. rescript. Alexand. consi.* 139. *viso themate. colum. penul. vers. postremo, circa quartum dubium libro* 2. & *consil.* 102. *visis his colum. fin. versicul. non obstat. text. lib.* 3. & *consil.* 33. *libro* 5. *Ripa Respons. lib.* 1. *responso* 21. *numero* 11. Tertio requiritur, quòd siue priuilegium consistat in non faciendo, siue in faciendo, quòd occurrerit casus, in quo priuilegiatus vel faciat, quòd erat faciẽdum, vt priuilegio vti, dici possit, vel non faciat, quod non erat faciendum, aliter enim si casus priuilegij nunquam occurrisset etiam per mille annos non perderetur, *vt ex Felino,* & *ex dictis vbi supra percipitur,* † & *notat glo. ibidem in c. Abbate. de verb. signif.* & *in c. Ioannes de cleric. coniugat.* & *Tiberius Decian. alios allegans consil.* 66. *num.* 65. *volum.* 3 Neque obstat. *l.* 1. *ff. de Nund.* vbi probatur, quòd habens priuilegium vtendi aliqua re, si illo non vtitur, amittit illud, & idem probatur *in l.* 3. *in fi. tit.* 7. *p.* 5. & *l.* 42. *in versic. Otrosi priuilegios. titulo* 18. *part.* 3. Nam ibidem specialis casus determinatur, scilicet

in nundinis, hoc est, in priuilegio concesso alicui habendi ferias, & mercata in terris suis, nam istud
38 per non vsum perditur, † *ita glo. in l. falso. C. de diuers. rescrip. vbi Alberic.* Sed quòd hæc declaratio communiter reprobatur secundum Decium. *dict. cap. cum accessissent. numero 16. & Pelaez. de Maiorat. 1. part. quæst. 17. numer. 1.* ideò dic, & melius quòd dicta *l. 1. ff. de Nund. & prædict. leges Part.* cum ea concordantes loquuntur in nostro casu scilicet, quando iam deuenit casus vtẽdi priuilegio, & non est quis vsus eo, putà quia datum est, vt fiant feriæ, & mercata, quæ cum facta non sint, per decem annos amittitur priuilegium, quia ei contrauenitur, cum aduenerit tempus, & casus occurrerit vtendi eo, & non sit vsum, sed potiùs contrarium, vt optimè in propositũ inquit Petrus Pekius *in c. decet. numer. 8. de regul. iur. in 6. & Tyber. Decianus respons. 3. num. 125. libr. 2.* Sic & in primo casu dictæ l. 42. idem intelligitur, dum dicit, ibi. *Que los tuuieren, no vsaren dellos*, nam istud intelligitur, *no vsaren dellos*, per contrarium vsum, cum casus deuenisset eis vtendi, & sic intelligit illam. *ibi gloss. 1. & nouissime Ioann. Gars. in Commento de Nobilit. glos. 6. num. 48. versiculo, Quinto præmitto, cum tribus sequentibus*, qui satis inuolutè, & latè de iis egit, & Otalor. 2. *part. 3 part. de Nobilit. cap. 9. num. 7.* ita vt ex dictis legibus partitarum, & præsertim ex dict. l. 42 si priuilegio de non faciendo contraueneris per. 30.
39 annos, †. & priuilegio faciendi per decem amittes illud in perpetuum pro te, & successoribus tuis, neque interest, quòd isti anni sint proximi concessioni priuilegij, siue non secundum Garsiam *dicto num. 48. versic. ex quibus quæ sint.* Nisi secundum Pelaez, *vbi suprà, numero 2.* facultas faciendi sit expresse posita in libera voluntate illius, cui fit concessio, nam illi voluntati vllo tempore non præscribitur, vt & tenet Tiber. Decian. *respons. 43. num. 34. lib. 3. & Calderi. consi. 8. de regula. quem, & alios allegat Enriquez in summa Theologiæ moralis, in libr. 7. cap. 26. sub litera. z.* vt in facultate faciendi maioratum de bonis quandocunque & quomodocunque voluerit, licet & hoc non sit ita peremptoriũ in priuilegiis, quin, & scrupulo, non careat, & sic expediret tunc protestatio, vt per Enriquez, vbi suprà. Quarto tempere, bis suprà dicta, vt procedant in actu reiterabili, pro vt in priuilegio de non soluẽdis decimis, quod iterabile, est omni anno, tunc enim si per. 30. annos soluat
40 eas priuilegiatus † perdet illud ex *dicto cap. Accẽdentibus*, & hanc communem, & indubitatam testatur opinionem Viuius *in suis communibus opinionibus, opinio. 237.* & magis communem testatur *Gozadin. d. consi. 23. numer. 9. relatus per Villaleb. in communibus suis. Verb. priuilegium concessum in ijs*, quod ad actus præcedentiæ, & prẽstantiæ in eundo, sedendo vel loquendo optimè applicauit Ioan. Gars. *dict. gloss. 6. num. 33.* secus verò si priuilegium contineret actum momentaneum, & non reiterabilem, nam tunc per
41 vnum actum contrarium perditur † secundum dictos *Doctores & gloss. 1. in dict. l. 42.* Est tamen verum, quod si priuilegium cõtinet plura capitula & actus licet vni capitulo, vel actui contraueniatur, non
42 censetur aliis actibus, † & capitulis, in quibus non contrauenitur, renuntiatum sicut negligens in vno actu non facit sibi præiudicium in sequenti, secundum *Abb. consi. 54. videtur primo, & Ruinum cons. 50. numer. 10. in specie tenent gloss. illa dict. l. 42. & Romanus consi. 168. numero 1. & Platea. in dicta. l. qui publici. & Decian. dict. respon. 43. numero 30. & tunc secundum cum ibi numero 28.* est necesse, quod talis actus de directo aduersetur priuilegio, vt si priuilegium sit generale, actus etiam sit generalis, imo, & tunc debet esse contrauentum per eos, quos prætendimus amisisse priuilegium, secus si per alios, vt per Decian. *vbi suprà numero 35. cum sequentibus, & Gars. vbi suprà numero 28. in fine.* Nisi actus ille contrarius repugnans respiceret vniuersaliter totum priuilegium, nã tunc in totum amitteretur, vt inquit *Marian. Socin. in dict. capitul. Accedentibus numero 21. de priuileg. & eo tacito non sic declarando Gars. dict. glossa 6. nu. 31. & 32.* item intellige, quod per contrarium actũ perditur priuilegium, scilicet respectu aduersarij, non vero respectu aliorum, *secundum gloss. dict. capitu. accedentibus de priuileg. & Plateam. dict. l. Qui publici.* Item supradicta intellige in priuilegiis immunitatis per Principem concessis, secus verò in concessis, & prouenientibus ex nobilitate naturali † hæc enim an re- 43
nuntiari possint, est latissima quæstio de qua in titulo sequente disputabimus, Deo volente, & per contrarium factum patris non præiudicatur filiis suis postquam nobilitas est formata ex personis proauorum secus si non esset formata, ita optimè per *Auendan. in Dictionar. verb. Cauallero, 2. priuilegio sic declarans Aymonem cons. 163.* Et cui incumbat onus probandi, non vsum priuilegio † *vide glossam. illam* 44
dict. l. 42. & Garsdicta gloss. 6. numero 38. versicul. Vnde in priuilegio. Et an si solutio fiat cum protestatione † reuelabit, vide ibi ipsum Ioan. Gars. *numero 65. &* 45
Abb. dict. capit. Cum accessissent num. 7. & 8. & sup. numero 36. est tamen verum, secundum gl. illam dict. l. 42. & Gars. vbi suprà numero 64. quòd quando actus repugnans priuilegio potest inducere aliam præsumptionem, quam renuntiationis priuilegij, illam, potius quam renuntiationem inducit, † quæ notanda 46
sunt, quia non sic inuenies declarata, & in vnũ congesta, & conferunt notabili per me à nostra lege deducto, quod priuilegia sunt restringenda, si iuri cõmuni aduersantur, prout est nostra. l. priuilegij, & nota vltimo, quod si quis malè vtatur priuilegio, † 47
perdit illud *tex. in d. l. 42. in fine. tit. 18. par. 3. & per Pelaez de maiorat. 1. par. q. 14. num. 2. fol. 85.* Quintò restringuntur dicta, nisi ignorãter, vel inuitè, & per vim talis contrauentio fiat, nam tunc non nocet † 48
secundum communiter doct. teste *Mariano Socin. in c. si de terra. de priuileg. num. 12. & Ioan. Gars. vbi suprà d. gl. 6. num. 25. vers. item facit. & ibidem in glo. 17. nu. 31. illud de vi prosequitur, & in ea gl. 6. num. 21. vers. hactenus*, illud de ignorantia attestatur. Et generaliter quanto tempore amittatur priuilegium vide optime vltra doctores *in dict. cap. cum accessissent, & in dict. ca. accedentibus, Marian. Socinus in eodem cap. Accedentibus numero 12. cum sequentibus pluribus.* Item nota, quòd vbi ex priuilegio † resultat beneficium 49
principis, vt quia conceditur cum hoc, quòd sustineat equum pro Principis seruitio, non solum non potest per non vsum perdi, verũ neque per expressam renuntiationem, *cap. cum tempore, vbi notat Abb. notabili. 5. de Arbit. Roman. cons. 369. quos, & alios allegat Tiberius Decian. consi. 66. nu. 65. & 66. volu. 3.*

Ibi. *Segũ*, Dictiones hæ, *secundum*, vel *prout*, aut *sicut*, formam, modum, & dispositionem limitatiuã, & relatiuam inducunt. † Quòd & decerpitur ex 50
præcedẽtibus, dum quoad tributa dicta exemptione non gaudere hos milites armatos, disponitur, &

itidem

itidem & sequentibus, dum cum hac limitatione disponitur, dicta priuilegia intelligenda, de qua dictione optimè traditur per *Roman. consi. 328. numer. 7.* quando conditionaliter, quãdo causatiuè, & quando similitudinariè apponatur, & loquitur in priuilegiis. Et relationem inducunt dictæ tres dictiones secundum *Bartol. in extrauag. ad reprimendum, versi. prout, & Paris. consi. 39. numero 4. volu. 3. & consi. 47. numero 47. eod. volu.* & ideo secundum eum necessario intelligenda sunt secundum relatum, & cum qualitatibus eius *ex Bartol. in l. siquis seruum §. fin. numero 5. ff. de legat. 2.* restrictiuamque, & moderatiuam dictionem vocat *Corneus consil. 302. numero 6. volum. 4. & Marzarius consil 14. numero 20.* habet enim secundum eundem Corneum *consil. 187. numero 3. eodem, volumi. 4.* varias significationes, qui & *in consil. 101. nume. 6. volum. 3.* inquit, conditionem non inducere dictam dictionem (secundum) ita vt si promisi tibi soluere par caponum omni anno, secundum quòd
51 mei antecessores fecerunt, licet † ipsi non fecerint, neque soluerint teneor ego soluere, *vt per Iason. in repet. l. admonendi numero 32. cum sequentibus. ff. de iureiuran.* & quòd non importent conditionem dictæ dictiones, vltra doctores *in l. penultim. C. de instit. & substit. & Cynum in l. 2. C. de contrah. & commit. stipulat. & Bart. in l. eum, qui §. Iulianus. ff. de constitu. pecun. & Iason. in. §. præiudiciales. numer. fin. instit. de action. & Cels. consil. 26. numero 35. & Rebufum in l. in vsu. 158. ff. de verb. signifi. pag. 761. in versic. penult. tenet Felin. in c. ex parte 1. de rescript. num. 10 vers. scias etiam quod aliquando, & in c. quoniam Abbas. num. 12. de officio deleg.* & hanc testatur communem *Corset. in addit. ad Repertorium ipsius Felini, verbo, Secundum.* & per consequens quamuis in lege nostra non constaret de limitatione, & constitutione Regis Ioannis Secundi, nihil obesset legis nostræ dispositioni, quin seruanda esset, prout iacet, verbaq; relatiua causatiuè, non vero conditionaliter cẽsentur apposita, vt per *Burg. de Paz consi. 46. numero 21. vol. 1.* licet aliquando conditionaliter apponãtur, vt in Rota in certo casu fuit determinatum, vt apparet ex *Verallo decis. 255.* Dictio, Vt, partis primæ, & in rescriptis dicebat *Feli. in d. c. ex parte num. 10.* Sed regulariter non apponitur conditionaliter, vt dictum est, & sic licet non verificetur relatio, valet, dum tamen certum sit, & expressum, id quod mandatur, non vero incertum, nam tunc ratione incertitudinis vitiaretur, *vt per Iass. in d. Repetit. l. Admonendi. numero 32. & 33. ff. de iureiuran.* Et tradit etiam de ijs idem *Iass. in l. ait prætor. §. 1. num. 4. & 5. ff. de reiud. & Gramma. decis. Neap. 59. num. 35. & 36. vbi num. 12.* limitat vno modo vt non procedat in confirmatione alicuius actus aut priuilegij, & *in eo. num. 35.* etiam limitat alio modo. Et *numero 34.* sublimitat limitationem illam de confirmatione vide eum per totam decisionem.

Ibi, *E gozar de todas las otras franquezas*, Et sic incarcerationis, & neque torqueri, sicut nobiles poterũt,
52 † de quo dubitauit *Otalora de Nobilit. 4. par. c. 1. col. penult. & fin.* Admittenturque ad officia nobilibus concessa, nam æquiparatorum idem debet esse ius, & eadem dispositio, & limitatio nostri tex. in omnibus eos immunes faciens, exceptis tributis, firmat generalem regulam in contrarium, pariane sunt inesse qualitatem per naturam, an verò per priuile-
53 gium † secundũ *Bald. in l. cum ex ratione. ff. de excusat. tuto. gloss. in l. 3. verb. Con villana, tit. 21. par. 2. Ioan. Gars. de Nobilit. gloss. 1. §. 1. numero 43. cum pluribus sequentibus & gloss. 35. numero 3. cum sequentibus quam plurimis*, vbi multa infert, idque verum credo, nisi aliud ex priuilegio colligatur, cuius verba sunt ad hæc plurimum consideranda † *ex text. in capit. porro. De priuileg. notat. Gars. d. §. 1. num. 50.* prout est priuilegiũ de illis, *De Antona Garcia*, quod quidem concessum fuit ad excusationem gabellarum, & sic non admittentur isti, *De Antona Garcia*, ad officia cum nobilibus concedenda, secundum *Ioann. Gars. d. gloss. 35. nu.* 54
48. Ex quibus infero, quod si Maioria constituatur in filium aliquem cum conditione, quod ipse, vel successor quilibet teneatur contrahere cum nobili, satisfit tali conditioni, si nubat cum nobili ex
priuilegio † ex supradictis, & quia vbi casus verus, 55
& fictus æquiparantur, dispositum in vno habet locum in alio *per tex. in c. audientiam. & in c. cum dilectus, de clericis non residen.* pariaque sunt, quod quis de iure communi, vel ex speciali priuilegio admittatur *ex l. liberos. C. de collatio. vbi Decius, num. 6.* & appellatione cuius comprehẽditur ciuis † ex priuilegio, 56
Roman. cons. 62. col. 2. & Bellus in tractat. de Re milit. par. 7. tit. 3. nu. 38. Ex quibus, & ex aliis pluribus, ita fundat Pelaez *de Maiorat. quæstio. 51. num. 4. cum pluribus sequentibus ex Greg. Lopez in l. 3. titul. 21. par. 2. verb. Con villana*, ita tenente, & ex hoc infert plura ad plures leges Regni, *Pelaez ibidem num. 31. vsque ad 37.* ipse tamen Pelaez *ibidem nume. 9. cum pluribus sequentibus contra tenet, & late fundat, & num. 28.* respondet ad illam Baldi doctrinam *in d. l. cum ex ratione, & nu. 30.* infert ad collegia, & confraternitates, vbi nouiter conuersi non admittuntur, nam non admittentur, etiam si ex priuilegio principis fiant nobiles † quia 57
macula illa non abstergitur ex hoc. Ego tamen in hac quæstione Maioratus ex adductis ab ipso Pelaez in secunda opinione, quam ipse tenet, distinguerem hoc modo †, scilicet, q; si conditor maioratus est nobilis à sanguine, intelligerem voluisse de 58
illo nobili à sanguine intelligere in ipsa cõditione, non verò de nobili ex priuilegio, si vero iste testator, vel conditor maioriæ non esset nobilis, vel si esset, ex priuilegio tamen nobilis erat, tunc vtique crederem veram opinionem Greg Lopez, & sic cõciliantur hæ opiniones Gregorij Lopez, & Pelaez in maioratu; in quo dicta conditio imponitur: extra maioratus vero conditionem in principio posita crederem veram *ex l. nostra*, vt dicti priuilegiati gaudeant omnibus prerogatiuis verè nobilium exceptis priuilegiis tributorum, & *Belluf. vbi sup. d. nu.* 38. vbi per totum illud capitulum plura militum horum priuilegia commemorat. Ex quo infero ad illam quæstionem satis altercatam per Menchac. *de succes. creatio. lib. 3. §. 30. nu. 290. cum sequentibus*, scilicet an tales nobiles ex priuilegio admittendi sint ad ordines militares † vbi nobiles esse, requiritur, & 59
crederem quod sic, dum tamen tales essent liberi à macula Iudæorum, & Saracenorum, & inquit ibi Mencha. quod erunt admittendi, & latissimè fundat, & respondet contrariis, & sequitur *Ioan. Garsi. in d. commento de nobilit. gl. 1. §. 1. num. 50.* adeò vt etiam in oneribus imponendis † gaudeant ij nobiles ex 60
priuilegio, sicut gaudent nobiles à sanguine, vt per Minchac. *vbi supra num. 296. cum sequentibus*, quod limita ex l. nostra, vt non procedant in ijs militibus armatis quo ad tributa regia vulgo, *Pechos Reales.*

Ibi,

Ibi, *Excepto en los dichos pechos.* hæc exceptio firmat regulam in contrarium, ita vt in omnibus alijs sit exemptus talis miles, gaudeatque omnibus alijs nobilium prærogatiuis, exceptis dictis tributis, sicut si lego pœnum præter vinum, venit omnis pœ-
61 nus excepto vino †, quia illa exceptio firmat regulam in contrarium, *ex tex. in l. nam quod liquidè. 1. Respons. §. fin. ff. de pœnu legat. pulcher est etiam tex. in l. quæsitum. §. deniq; in fine, & ibi Bart. ff. de pœnu legat. tex. iuncta gl. in Authent. de non alienando. §. vt autem collat. 2. tex. cum gl. in c. dominus. 32. q. 3. & in cap. de cõiug. leprof.* Ex quo dixit *Bald. in l. 1. §. sed excipiuntur. in fine. ff. de Feriis, & sequitur Tellius in l. 17. Tauri numero 91.* quod si statutum inducat ferias messium, vel vindemiarum, & procedat vlterius faciendo aliquas ex-
62 ceptiones, quod nullæ aliæ exceptiones inuentæ † à iure admittentur, sed stabitur præcisè statuto, quia exceptio in quibusdam videtur firmare regulam in cæteris, & facit. *l. tribunus. §. fin. ff. de testam. milit.* Ex quo inquit Roma *cons. 271. incip. vis tota,* ℘ in venditione terræ sancti Lucidi facta per Ladislaum Regẽ Vngariæ veniunt gabellæ, & iura exituræ, quæ sunt regalia, ex quo in venditione quædam regalia sunt specificata, & postea quædam excepta. Quam regulã limita primo, vt procedat in casibus nõ exceptis,
63 sub regula † cõprehẽsis, alias secus, quia licet exceptio firmet regulam in casibus non exceptis sub regula comprehensis, non tamen eam dilatat, neque ampliat, vt faciat sub ea comprehendi, quæ de sui natura non cõprehenderentur exceptione non facta, *tex. habes, & exemplum in l. generali. §. vxori. & ibi Bart. declarat. ff. de vsufruct. legat.* vbi testator legat vxori vsum fructuum omniũ, quæ sunt in domo, excepto argento, ista exceptio non facit, quod videatur reliquisse venalia, quæ sunt in domo, vnde non venit frumẽtum, quod est in domo causa vendendi, vel alia venalia, quia talia non videntur esse in domo, nec comprehenderentur exceptione non facta, quod est menti tenendum, & pro hoc est etiam alius *tex. notabilis in l. Lucius. §. pluribus, & ibi Bart. Angel. & Imol. ff. ad Trebell. text. optimus in c. in nostra. & ibi Abb. de Sepult. optimè Felin. cumulans plura. in cap. quoniam frequenter. in prine. vt lite non conteft. Alex. cons. 28. vol. 1.* vbi per hoc singulariter dicit, quod conductor, qui suscipit in se periculum casuum fortuitorum aliquibus expressis, & duobus casibus fortuitis dumtaxat exceptis, scilicet guerræ, & pestis generalis, nõ tenetur de casu siccitatis ex-
64 traordinariæ †, & insolitæ, quæ communi opinione hominum nũquam visa fuit, etiam si interuenit iuramentum, quia licet exceptio casuum dictorum duorum fortuitorum firmet regulam in contrariũ, in casibus non exceptis sub regula comprehensis, non tamen ampliat regulam, vt faciat comprehẽdi id, quod alias sub regula de sui natura non comprehenderetur, sed sub generali renuntiatione casuum
65 fortuitorum non comprehenditur † casus insolitæ siccitatis, & nunquam visæ, *ex l. fistulas. §. frumenta. ff. de contrahend. empt. & optimè Ripa in tract. de Peste prima parte. 2. partis tit. de priuileg. contract. nu. 97. cum sequentibus aliquibus vbi nu* 101. cum sequentibus pluribus examinat, quis dicatur casus insolitus. Isthæc tamen limitatio sublimitatur, vt procedat, quod tunc exceptio non ampliat regulam, quandò est de comprehensis sub regula, & operatur in ipso excepto, *vt in casu. d. §. vxori.* & similium iurium supra allegatorum, secus tamen est, quando exceptio nõ est de comprehensis sub regula, & nisi ampliaret regulam, redderetur † inutilis, & nihil operaretur, tunc 66
enim bene ampliat regulam, vt putà cum constituo te procuratorem ad omnia negotia, quæ ego gerere possem si præsens essem, præter quam ad transigendum, & sic excipio casum requirentem speciale mãdatum, qui casus requirens speciale mandatum non erat comprehensus sub regula, seu sub mandato generali. *c. qui ad agendum, in fine. de procurat. lib. 6.* per hanc exceptionem videor tibi dedisse mandatum ad omnes alios casus requirentes speciale mandatũ, excepto casu trãsactionis, & ratio est, quia exceptio aliter non esset de regula, prout esse debet, & quod fortius est, ista exceptio redderetur inutilis, & nihil operaretur, semper autem interpretatio faciẽda est, vt actus valeat, & verba aliquid operentur *l. quoties. ff. de verb. obligat. & l. si quando in princ. ff. delega. 1.* & hoc nisi exceptio esset † notorie inepta, néque esset 67
coniecturæ locus, quia tunc vera, & incommutabilis est dicta theorica, ℘ exceptio non ampliat regulam, néque mutat vim regulæ. Secundò & principaliter limitatur dicta theorica, ℘ exceptio firmat regulam in casibus non exceptis, vt procedat nisi alius sit casus † ab eadem regula alibi excepti, quia 68
quoad illum consimilem casum alibi exceptum exceptio non firmat regulam, *tex. est notabilis in clement. exiui de paradiso. §. deinde, & ibi Cardin. de verb. signific. & est pulcher. tex. cum sua gl. in l. ob æs C. de prædiis min.* vbi ampliatur, etiam si adsit dictio taxatiua in tali lege, vel canone exceptiuè loquente. Ex quo est, ℘ licet plura iura dicant, quod coniux autoritate ecclesiæ facta nõ potest dimitti nisi duntaxat propter fornicationem *vt in c. de coniungio leprosorum. c. dominus. 32. q. 7. c. Porro. & c. significasti. de diuort.* tamen per hoc non est negandum, quin possit fieri separatio ad thorum propter alium casum † expressum in iu- 69
re, puta nimiam sæuitiam viri, cõtra quam mulieri idoneè caueri non potest *ex c. literas. & ibi DD. de restit. spoliat. & in c. 1. de diuort. vbi Abb. notat Bar. in l. cum satis. nu. 7. C. de Agricol. lib. 11.* & ibi additio inquit, ℘ hoc casu dabuntur alimenta extra domum. Tertiò, & vltimo dicta theorica limitatur, vt procedat in casibus nõ similibus exceptis, in casibus enim similibus exceptis, licet etiam non reperiantur specificè alibi excepti, à iure exceptio non firmat regulam † *tex. in c. cum dilecta, & ibi Abb. de confirmat. vtil. vel* 70
inutil. glo. ordinaria in l. 1. C. de condict. indeb. quas quidem doctrinas, & limitationes, quia materiam hãc determinant, & ad propositum nostræ legis in hac exceptione tributorum disponentis concernunt, succinctè proposui eas, latiùs enim videbuntur per *Euerard. in centuria locorum. c. de exceptione ad regulam. numero 1. cum sequentibus pluribus,* vbi circa hoc singulariter loquitur. Ante tamen quam hanc omittamus glos. declarabis istud quod non eximuntur milites isti à contributionibus, & tributis iis bonorum hominum tributa soluentium, etiam si habeãt arma & equũ † continuo, nam leges 2. & 3. sequen- 71
tes id declarãtes cessant quo ad hoc ex *dispositione. l. 4. infra eod.* quæ omnes leges hanc tributorum concedentes immunitatem abrogat, & derogat, vt ex ea clarissimè patet aliter enim superflua esset, & per anteriores. 2. & 3. corrigerentur, quod est absurdũ, cum sint ante constitutæ, quam. *d. l. 4.* vt ex earum marginalibus suscriptionibus apparet.

Ibi,

Ibi, *Mando, y nos agora ordenamos y mandamos*, & sic legis lator cõfirmat, & de nouo cõcedit, tribuitque
72 legi antiquæ robur, nam confirmatio † tria operatur, quia maiorem autoritatem tribuit, & supplet, quod est inualidum, & reuocari non potest confirmatum sine licentia confirmantis secundum *glo. in c. frater. 17. q. 4.* confirmationisque natura est adhibere robur, & validitatem actui confirmato, non
73 autem illum extendere † secundum *Bald. in l. aduersus. in fine. C si aduersus rem iud. ex. l. Aurelius. § testamento. ff. de liber. legat. notat Ias. in l. More. nu. 41. ff de*
74 *iurisd. omn iud* nisi aliter de intentione † cõfirmantis constet, secundum eundem Ias. ibi, vt hic facit legislator, addit enim, & declarat, item vbi princeps confirmaret ex certa scientia, non solum dat robur
75 actui confirmato, sed etiam illum extendit † secundum *Bald. in l. nominationis. C. de appel. Ias. vbi sup. n. 42.* vbi pro hoc allegat *glo. in c dudum. verb. concessionem, de decim.* quam limitat ibi *Abb. & per alios. in c. examinata & in c 1. de confirmat. vtil. vel inutil.* & quando
76 confirmans † videatur, actum facere de nouo, vide *Bar. & doctos. maxime Ias nu. 30 cum sequentibus aliquibus in d.l more. ff. de iurisd. om. iud.* vbi Ias. ponit regulã, quod non videtur de nouo dare, vel facere, & limitat aliquibus modis, & vide *Decium in Rub. de confirmat. vtil. vel inutil* & alibi pluries, hic tamen & confirmat, & robur dat, & de nouo statuit, & declarat legislator.

Ibi, *Sean tenidos de tener continuamente caualios, y armas para nos seruir en las guerras.* Similes tex. & melior *in l. 7. infra tit. proximo* & verba hæc multum erãt attendenda, vt ij milites non hæc adimplentes non gauderent priuilegiis militaribus: Exempti enim propter artem non gaudent exemptione si nomine
77 tantum †, & non re, & cum effectu artẽ illam exerceant secundum *tex in l. semper. §. negotiatores in vers. quandiu eiusmodi acta sunt, & in § quibusdam, vers. n. q;* omnibus, qui promissiuè in iis collegiis assumpti sunt, immunitas datur, sed artificibus tantum. *ff. de iure immunit. dixi in l. 8. nu. 4. tit. 7. lib. 1. sup.* & considero nouissimè pro hoc tex. expressum *in l. 15. tit. 14. infra isto lib. 6. & notat Abb. in c. 1. nu. fin. de iud.* & quia cum hęc lex. nouam formam, & modum induceret, omnia in ea expressa censerentur substantialia, ita vt ad vnguem essent obseruanda ex dictis per nos *in l. 3. num. 25. tit. 10. sup. lib. 4.* & qui aliter facerent, nõ gauderent priuilegiis militaribus, & per consequẽs. arma, & equi continuo, & semper habenda essent, & tenenda per hos milites, & in facto sæpè allegasse, quamuis hæc non consideret fundamenta asserit Ioan. Garc. *in commen. de nobil. glos. 1. §. 1. num. 59.* non tamen potuisse obtinere, sed potius pluribus sentẽtiis esse declaratum, gaudere hos milites dictis suis priuilegiis, etiam si arma, & equos non semper ha-
78 berent, sed sufficere potius † si illa habeant tempore necessitatis, & belli, & tunc seruiant Regibus cũ armis, & equo. Et notandum est in transitu, quod vt inquit ipse Ioannes Garsia *in eodem numero 59. in fine.* cognitio harum causarum pertinet ad Regios
79 senatores si de iure † priuilegij agatur, *iuxta text. in capitul. cum venissent. de iudic.* si verò de facto, tunc ad inferiores iudices eundum est, vt latius per ipsum Garsiam *ibi numer. 31. cum sequentibus.* Habes hic etiã notare, quod priuilegia damnosa possunt per concedẽtem interpretari & limitari, vt damna cessent,
80 imò & in totum reuocari † *ex text. in capitul. dilecti, & in capitul. suggestum. de decimis. & gloss. in capitulo quid per nouale. de verb. significat. text. in l. 4. in fin. ff. 20. par. 1.* Et priuilegia cum magna consideratione sunt concedenda, vt notatur in cap. sanè de priuileg. cõcedensque priuilegium potest illud interpretari, etiam absentibus partibus †. *Alber. in l. fin. C. de legib.* 81
& vide Bart. & Bald. in l. ex facto. ff. de Vulg.

Ibi, *Y que los hijos que vvieren nascido antes de la caualleria no gozen*, ex eo, ꝙ qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus verbi. *l. in delictis. §. si extraneum. ff de Noxal. notat Alexand. ad Bartol. in l. cum satis. colu. 3. numer. 11. C. de Agricolis, & cens. libr.* ita vt priuilegium alicui, & filiis, & successoribus cõcessum de habitis post priuilegium † intelligen- 82
dum sit, eo quod ex tunc in futurum, nõ vero in antea eo gaudendum est, item quia de iure communi filij nati ante patris dignitatem non gaudent illa † 83
vt in l. senatoris filium. ff. de senato. & l. 3. eod. titu. & in l. emancipatum. § fin. eodem tit. & in l. Diuo. Marc. C. de quæst & in l. senator. C. de dignitat. lib. 12. quæ iura ad hoc allegat Otalor. *de nobilit. 4. p. c. 2. nu. 1. & 2. optima. l. 2. §. in filijs. ff. de Decurio.* vbi inquit consultus. in filiis decurionum quæstio est, vtrum is solus decurionis filius esse videatur, qui conceptus & natus est ex decurione, an vero & is, qui anteà natus est, quam pater decurio fieret, & quidem quantũ pertinet, ne fustibus castigentur, & nè in metallum dentur, non nocet plebeio patre esse natum, si posteà honor decurionis patri eorum accesserit. *& ibi est glo. verb. pertinet, & est tex. in l. fin. C. de decur. lib. 10. & ibi doctores, & Monachus in c. cum nullus nu. 8 de tempo. ord. in 6. & notat Dida. Perez in præsenti. sub. l. 5. tit. 1. lib. 4. ordi. col. 1351. cum sequenti.* & sic secundum eum ibi filius, antequam pater esset Rex, natus, vel filius habitus antequam pater esset sacerdos, non dicitur Regis, vel sacerdotis † filius, secundum *gl. in l. impe-* 84
rialis. §. his illud. C. de nupt. vbi Bald. num. 10. Bar. in d. l. cum satis. col. fin. C. de Agricol. & cens. lib. 11. quæ est dubia quæstio, vt licet videre ex *Tiraquel. de primog. q. 31. & in tractat. de nobil. c. 15. nu. 7 cum tribus sequentibus.* Declarantur tamen supradicta, quoties pater acquirit hanc dignitatem accidentaliter à principe, 85
secus si ex successione † ex sanguine, & sic secũdum naturalẽ cursum, vt in comitatu, ducatu, Marchionatu, vel maioratu ex dictis per *Tiraquell. d. tract. de nobilit. c. 15. num. 10. notat Dida. Perez vbi sup. col. 1354. Ant. Gom. tom. 3. var. c. 2. num. 16. vers. & adde*, vbi se remittit ad ea quæ dixit in *l. 40. Taur. num. 66. & 67. & sic inquit Otalor. d. c. num. 3. & 4. Que los priuilegios de caualleria*, non transeunt ad nepotes † *ex. l. 4.* 86
in fin. tit. 1. lib. 4. Ordi. quæ est nostra ibi. *Que aquellos gozen de la dicha dignidad, y no otros*, nam cùm de filiis tam tum loquuta sit, & hos non alios hac immunitate gaudere, asserat, nepotes excluduntur, quod conforme esse dicit ad *gloss. & Bart. & Platea. in l. 1. C. de dignitat. lib. 12. & latius idem Otalor. in eod. capit. 2. numero 6. cum sequent. & tenet Burgos de Paz consi. 45. num. 25. libr. 1.* & hoc nisi in perpetuum † concessa 87
sint pro se, & descendentibus in perpetuum vt per *Ioan. Garc. d. glo. 1. § 1. num. 23. cum sequentibus aliquibus*, nisi sit apposita rei non in perpetuum duraturæ, vt *ibi numero 23. & 24.* & vide etiam *Burg. de Paz consi. 23. numero 1.* qualiter intelligatur priuilegium pro se, filiis, & filiabus cõcessum. Priuilegia verò, *De hidalguia*, ad omnes descendentes transeunt, si in
priuilegio non sit aliter dispositum † secundum 88
Otalorã.

Otalora. dict. numero 4. & faciunt dicta per eundem *Otalor in eod.* 4. *p. cap.* 1. *numer.* 5. *& sequent. & per Ioannem Garſ vbi ſupra glo.* 1. §. 1. *num.* 54. Et nota quod filij nedum legitimi, verum, & naturales ſolum gaudebunt hac priuilegij immunitate † ſecundum *Otalora. dict. capitul.* 2. *numero* 4. cum de iure naturales filij nobilitate patris gaudeant, vt diximus alibi *ſuper libro* 5 *ſupra*: etiam ſi Ioannes Garſia *in dicto. commento de nobilit. gloſſa* 1. §. 1. *num.* 46. aliud velit. Vlterius & tertiò declaratur ſupra dicta, ni princeps in priuilegio declaret, velle filios ante natos gaudere ipſomet priuilegio, nam tunc gaudebunt † vtique ſecundum *Otalorã. in dicto capitul.* 2. *numero* 2. Item & vltimo declarantur ſupradicta, vt non procedãt, quoties princeps concedit priuilegium ad immunitatem quæ de ſui natura erat duratura in perpetuum † cum dictione illa, ſemper, & in perpetuum, nam tunc deſcendentes, & omnes ſucceſſores continentur quotquot ſunt, & quotquot erunt *ſecundũ gloſſam ſemper. in l.* 1. *ff. ſolut. matrimon. notat Ioannes Garſia dict.* §. 1. *gloſſa* 1. *numero* 24. *poſt medium*. Et priuilegiũ quando cenſeatur reale, vel perſonale †, vide vltra *Garſiam & Otalora. de nobilitate, verbo. Priuilegium, ſub indice de nobilitate optime per Menoch. de præſumptio. tom.* 1. *lib.* 3 *præſump.* 103. *per totam. fol.* 392.

Ibi, *Que aquellos*, iunctis verbis (*Y no otros*) Nota quod limitata cauſa limitatum producit effectum vt *l. age cum Geminiano. C. de tranſactio.* ita vt filij illi habiti poſt conceſſam immunitatem illa gaudebunt, & non alij & ſic nepotes nõ comprehendentur ſũb ea ſecundum quod in gloſ. præcedenti diximus. Sed an vxor vidua gaudebit tali immunitate, † & dicendum eſt quod ſic, vt diximus *in l.* 9 *num.* 3. *cum aliquibus ſequentibus tit.* 11. *lib.* 2. *ſupra*, & nouiſsimè tenet *Ioan. Garſ. in gl.* 1. §. 1. *in commento de nobilit. num.* 44. vbi hanc dicit æquam opinionem, adeo eſt enim mulier coniuncta viro, vt ipſius viri præmortui dicatur imago, in qua vir eius cenſetur viuere † ſecundum *Bald. in l. pignoris. C. de pigno. act. relatum. & ſequutum per Queſada in quæſtionibus ſuis. c.* 25. *nu.* 1. & faciunt, quæ etiam diximus *in l.* 1. *tit.* 17. *lib.* 3. *ſup.*

Ibi, *Seſenta años arriba no ſea tenido de yr por ſu perſona ala guerra*, ætati enim deferendum eſt. *l. manifeſti iuris & ibi glo. C. qui æt. vel profeſſe excuſent. li.* 10. & debent ij ſexaginta anni † eſſe completi, vt patet ex verbis noſtri tex. dum dicit, *De ſeſenta años arriba*, à tutela autem ſolum excuſantur illi †, qui ſunt ſeptuaginta annorum *ex* §. *item maiorum inſtit. de excuſat. tuto. l.* 2. *in fin. tit.* 17. *p.* 6. *gl. in l.* 3. *C. qui æt. vel profeſ. lib.* 10. ad excuſationem vero officiorum publicorũ, *De juſticia o de concejo*, quinquaginta & quinque anni † ſufficiunt ſecundum *Plat. in l. ſi vltra. C. de Decur. lib.* 10. dum tamen ſint officia non honorem, ſed onus potius concernentia, in honorem enim habentibus non excuſat ætas vlla † ſecundum *tex. in l. cui muneris ff. de Muner. & honor. & l.* 2. §. *numerus eod. tit gl.* 1. *in l. fin. C. qui æt. ſe excuſent lib.* 10. *vbi Platea*: niſi ad Decurionatum, nam in eo excuſat ætas quinquagintaquinquè annorum, † *vt ibi & in d. l. ſi vltra, & ibi Platea*. Eſt tamen verum quod ſi eſſet ita ſenex, vt nihil proficeret, excuſaretur etiam quoad alia officia, quam decurionatus honorem habentia † ſecũdum *Plateam in d. l. fin.* & ſic declarabis dicta per *Auenda. in capitul.* 19. *numero* 24. *verſic. tertius caſus libro* 1. Et notandum eſt, quod lex noſtra non eſt cõtraria. *l.* 3. titulo 19. *part.* 2. eximenti ire ad bellũ maiorem ſeptuaginta annorum, † nam lex noſtra loquitur in cauſa ſpeciali, ſcilicet in iſtis militibus armatis, qui quidem ſexaginta annorum ætate excuſantur, eo quod in aliis onerantur, ſcilicet quod teneantur mittere ſubſtitutum ex. l. noſtra, lex vero illa partita generaliter diſponit, & releuat in totũ, vt neque per ſe, neque per alium teneantur ire ad bellum illi, qui ſunt maiores. 70. annorum, & ſic lex noſtra eſt illius legis partitæ declaratoria, non vero correctoria. Et plura ſenectutis priuilegia † enumerant moderni Hiſpani in *Rubr. de iuſti. & iure n.* 75. *cum ſequent. & per Cardi. Iacobati. in tracta. de concilio. par.* 58. *cum ſequent. libr.* 1. *quos refert Gomec. in Reg. Cancell. de infirm. reſign. quæſt.* 7. *in fine*. vbi alia incommoda ſenectutis refert remiſſiuè etymologiam ſenectutis deſcribit, inquit, quod nullus eſt ita ſenex, quin non ſpem vitæ quinquennalis † ex iuris præſumptione ei polliceatur, vt inquit *Alexand. in l. hæreditatum, per illum. text. ff. ad l. facild.* vel ſaltem ſperent per annum viuere, vt inquit *Roma. conſ.* 163. *& ante ipſum Diuus Hieron. in* 2. *part. Epiſtol. tit.* 3. *Epiſtola.* 40. *& Dida Perez in præſenti ſub. l.* 4. *titulo* 1. *libr.* 4. *ordin. colum.* 1349. alios refert plura ſenectutis priuilegia enumerantes.

Ibi, *Quien ſirua por ellos*. Nam cui honor datur, onus ſubire debet, & qui ſentit commodum, ſentiat & onus ex iuris regula, & ſic ij milites, qui honorem, & commodum ex militia à Rege conſequuti ſunt, iam quod ipſi propter ſenectutẽ excuſentur, bellum adire, non vtique excuſandi per medium alterius perſonæ, qui enim per alium facit, per ſe ipſũ facere videtur, & probatur id ex *tex. in l.* 1. *C. de Præpoſ. agent. in reb. lib.* 12. *ibi, conſideratis eorum laboribus per ſubſtitutum chartularium eiuſdem ſcrinij, cui præfecturus eſt ipſe, idoneum, & tam moribus optimis præditum, quam ſcientiam, peritiamq; rerum habentem, electione ſua, ſuarumque periculo facultatum præfatum munus eos implere præcipimus*, & hæc pro hac lege. 1. ſufficiunt.

SVMMARIVM.

Dictio, item, eſt repetitiua ſimilium. numer. 1.
Milites vel alij exempti à ſolutione monetæ an eximentur à moneta forera. num. 2.

Lex Secunda.

SVMMARIVM.

Milites continuo arma, & equum habentes ſunt immunes ab omnibus tributis in declarationem legis præcedentis.

IBI, Otro si, Dictio hæc latinè, item, eſt repetitiua † præcedentium *ex text. & ibi Bart. & alijs in l. in repetendis. ff. delegat.* 3. ita vt lex noſtra repetitiua ſit materiæ præcedentis legis, & eius declaratoria, ſcilicet vt milites ij continuo habentes arma, & equum gaudent nobilitate etiam quoad exemptionem tributorum, dum tamen viuant in hac militia, néque officia vilia exerceant, ſiue

siue fecerint demonstrationem vulgo. *Alarde*, taliũ armorum,& equi, siue non, vt ex l.sequenti declaratur,quæ tamen duæ leges nostra,& sequês quoad tributorum exemptionem turbatæ sunt per *l.4.infra eod.*legis præcedentis. 1. huius tit.confirmatoriã, & ampliatoriam, quæ omnino seruanda est tanquam nouior nostra lege, & sequenti, *id in l.1.supra isto tit.& lib.diximus.*

Ibi,*En la ley y ordenança nuestra de Zamora*, de qua in lege præcedenti facta est mentio,& ibi plura diximus.

Ibi,*De no pagar monedas*, Sed num dato, sed non concesso, quod lex nostra seruanda foret, per hæc verba, *De no pagar monedas*, censerentur etiam tales
2 milites exempti à solutione *De la moneda forera*,† & *Otalora.de nobilit.4.p.ca.1.nu.*8. examinat hanc quæstionem,& ibi refert, *Tres opiniones diuersas*, in hac materia,& tandem difficultatem tribus modis dissoluit,primò quod si expresse id dicatur in priuilegio,tunc nulli dubium quin & huius monetæ foreræ sit exemptio concessa,vt & per *Burg. de Paz consi.* 45.*n.*7. *& clarius cons.*46.*n.*16.*&* 17.*lib.*1. & in hoc adde,quod si simpliciter conceditur, censetur concessa ad vitam Regis concedentis,non vero in perpetuum,quia est de rebus supræmi dominij,sed si in perpetuum concederetur, teiam pro aliis successoribus Regni valeret concessio durãte vita tua,te autem mortuo expirabit,id enim operatur verbum(in perpetuum)vel(semper)ita *Ioannes Garsia.in commẽto de nobilit.glo.*1.§.1.*nu.*18. *&* 19. *& clarius nume.*23. quod non caret scrupulo,nam si est de supremis,nõ valet concessio vltra vitam concedẽtis vllo modo, nisi dixeris,quod interim, quod Rex successor, vel fiscus eius non reclamat,valeat.Secundò inquit Otalora.si immunitas generaliter tributorum concedatur,non censetur concessa hæc istius monetæ foreræ *ex l.*10.*tit.*18.*part.*3. & in hoc casu,inquit posse procedere.*l.6.titu.*1.*lib.*4.*ordinam.*quæ est lex nostra attenta litera eius antiqua ibi, *Y en tal caso no de monedas,mas de todos y qualesquier pechos*,nisi & tertio secundum Otaloram. ibi, cum tali concessione concurreret quadraginta annorum legitima possessio non soluendi talem monetam: Sed cum iam ex.l. nostra videas emendatam esse literam antiquam, quam mendosam asserebant antea, vt per *Burg. de Paz consilio.*46.*num.*16.*libro* 1. eò quod lex nostra inquit, *Y en tal caso puedan gozar no solo de no pagar monedas, mas de todos y qualesquier pechos y repartimientos nuestros,y de los concejos* etiam huius monetæ foreræ censetur immunitas concessa militibus his armatis si diu,& continuo,arma,& equum sustineant, & in officiis vilibus nõ se exerceant,vt inquit lex nostra, etiam si generaliter eis immunitas concedatur, & certè lege nostra attenta ita tenendum videbatur, nisi diceremus, verbum illud, *monedas*, in aliis, quã in his foreris verificari posse, nam si posset,non vtique censeretur hęc in dubio comprehensa,eò quod est de soluendis in recognitionem supremi Dominij,& potestatis,quod in dubio concessum non cẽsetur ex dictis per nos *in l.1.titulo* 1.*supra libr.*4.& sic omnino recurrendum erat ad dicta, & relata supra ex Otalora. Sed quia, vt in hac diximus lege, & in præcedenti *ex l.*4.*infra eodem* omnia hæc cessant,eo quod tributorum regalium non censetur immunitas concessa,non etiam censetur exẽptio huius monetæ concessa,nisi expresse dicatur,& tunc durabit ad vitam concedentis,vt dixi, vel nisi ex vi contractus aut remunerationis concedatur; vt *per Burg.de Paz consi.*45.*num.*19.*& gloss.De aquel,in dicta l.*10.*titulo* 18.*part.* 3.

Ibi,*En officios baxos,y no nobles*, de quibus in l.sequent.vbi dicemus Deo annuente.

SVMMARIVM.

*Leges interpretari eius est,cuius & condere.n.*1.
*Miles asserens arma, & equum sua esse cum non sint, puniendus est,num.*2.
*Officia vilia quæ dicantur.num.*3.4.*&* 5. *vsque ad* 8.*inclusiuè vbi declaratur.*
*Nobiliter viuere non dicitur ille, qui in sordidis artibus versatur.num.*9.
Plebeij Decurionum honoribus vti prohibentur.numero 10.
*Nobilitas ex priuilegio perditur per exercitium artis mechanicæ,non vero illa,quæ ex sanguine procedit.num.*11.*&* 12.
*Honori tanto dignius non est nobiles ex priuilegio quanto ex sanguine.num.*12.
*Vocatus nemo præsumitur nisi probetur. num.*13.

Lex Tertia.

SVMMARIVM.

Qui dicantur Milites armati, qui secũdum legem præcedentem à muneribus,& tributis exempti sunt, & in declarationem eiusdem.l.supra proximæ.

IBi, DECLARAMOS, eius enim est interpretari, cuius, & condere † *l.si imperialis.C. de legib.* 1
ibi, leges condere soli imperatori concessum est,& leges interpretari solum dignum imperio esse oportet. *l fi.*§.*si quid verò.C.de Veter.iure enuclean. l.* 14.*tit.*1.*p.*1.*& ibi gl. & Dida.Perez in* 2.*q.proœmiali ad titulos ordina.& Burg.de* Paz *in proœmio legum Taur. n.*307.*& seq.l.*3.*tit.*1.*supra lib.*2.*vbi diximus, numero* 16.

Ibi,*Que verdaderamente se sepa*, Aliter enim si fictiè id fieret,prout multoties fortassis fit, crimẽ stellionatus,imò & falsi committetur ex *l.tenetur,& ex l.quid sit falsum.ff.de Fals. & l.* 2.*titu.* 7 *p.*7.*& ibi gl. & per totum.ff.de crimin.stellio*. mentitur enim dicens esse suum quod non est,& sic falsum committit, & immutat veritatem,imo & deberet talis miles asserens arma,& equum sua esse,cum non sint,puniri † 2
pœna.*l.*25.*tit.*4.*infra isto lib.*

Ibi,*Per officios de sastres,ni de pellegeros*, idem dic in aliis officiis similibus,pro vt sũt ferrarij, & exercẽtes mercimonia cuicunq; ergasterio adhęrẽtes, qui quidem nequeunt habere officia publica honoris † 3
text in l.si cohartalis.C.de cohartal. & princip.lib. 12.*&* *ibi Platea tex.in l.humilem, C.de incest.nupt.* ibi aut eã, quæ mercimoniis publicè prãfuerit,*& sic.l.*4.*ti.*14.

*p.*4.inquit, *Que la tauernera,y regatera es vil persona,*&
4 per consequens hospitia publica habentes, vilia † dicuntur officia exercere, imo & id reputatur officium vile quod communiter pro tali reputatur secundum *Plac.& Lucam de Pena.in l.maximorum,C.de excusat.mune.lib.*10.*& Gutierrez in cons.*31.*nu.* 11. *cum 4.sequentibus,& dixi in meo tract.de Decurio.vocato Curia Pisana,li.*1.*c.*12.*nu.*20.*cum sequent.aliquibus*, & de his artibus sordidis vide etiam *Cassan. in cathalogo gloriæ mun.p.* 11.*in* 27. *considerat.* imo & mercatura
5 sordida ars † dicitur secundum *Tiraquel.late de nobilitate.c.*33.*nu.*1. *& sequentibus*, apud omnésque fere nationes pro ignobilibus habentur qui artificia discunt secundum *Tiraquel.vbi supra.c.*27.*num.*2. *& Cassan.vbi supra.*8.*pa.considera.*18. *vers.qui autem*, quod limitat *ibidem ipse Tiraq.nu.*5.esse verum, dum in iis artibus,& officiis versantur, secus si desistãt ab eis,
6 redeantque ad statum, vitámque nobilium, † nam tunc eandem recuperant. Secundo limitat *Tiraque. in eod.c.*27.*n.* 7. vt procedat, quoties per se,non vero si per alium arte exerceat. Tertiò limitat † ipsemet *Tiraquel.d.c.*33.*nu.*21. nisi mos regionis alius es-
8 set,nam tunc non derogaret† mercatura,neque ars alia mechanica nobilitati, vt dicunt *Bart. & relati per Didac.Perez,in l.*9.*tit.*1.*lib.*4.*Ordina.col.*1357.prout fit apud Genuenses,imo & in nostra Hispania. Nã quot nobilium mercancias, & negotiationes exercent,excusantur tamen,vel quia per alios eas exercent, vel quia iam diu ita inter nobiles est consuetum,& malè meo videri, cum repugnet nobilitati,
9 & militiæ.Nobiliter enim illum viuere, † nõ dicimus,qui in sordidis artibus versatur secundũ *Tiraquel.dict.cap.*27.*nu.*4.*& quamuis Ioan. Garsi.de Nobilit. glo.*1.§.1 *n.*57.velit legem nostrã in aliis officiis,quã hic expressis locum nõ habere, verius est contrariũ *per tex.hîc.* Item.4.limita ex dictis in glo.sequenti.

Ibi,*No goze.*Non enim debet gaudere priuilegiis militiæ,illa abutens:plebeij enim decurionum ho-
10 noribus vti prohibentur, † *l.honores.ff.de Decurio.& in Auth.de Defens.ciuitat.in princ.iuncta gl. obscuri.Colla.*3.*l.nobiliores.C.de commerc.& mercat.lib.*10.*l.nequis. C.de Dignit.lib.*12.*& alia plura per Tiraquel. allegata de Nobilit.c.*27.*nu.*1.*& iterum.c.*33.*num.* 1. *& seq.Didac. Perez,in l.*9.*glo.*1.*tit.*15.*lib.*2.*Ordina. & iterum in præsenti sub.l.*9.*tit.*1. *lib.*4.*Ordi.col.* 1357. & apud Romanos,& alios nobilitatem amittebãt vilibus officiis vtentes,vt & per *Plazam de delictis,cap.*1.*nu.*9. Quod intellige procedere,& verum esse: (prout nostra.l. loquitur)in nobilitate accidentaliter ex priuilegio Principis concessa:hæc enim perditur per exercitiũ artium vilium, tempore quo tales artes, & officia vilia exercentur,secus vero in nobilitate naturali à
11 progenitoribus † deriuata, hæc enim non perditur etiam dum talia exercentur officia, & mercantiæ, non est enim tãto honore dignus, qui habet digni-
12 tatem ex priuilegio,quãto is,qui eam suo sudore, † vel à progenitoribus acquisiuit secundum *Salicet. in l.fin.§. viros. C.vbi senat.vel clarisf.* & notat sic distinguendo *Petrinus Vellus in Tract.de re milit.p.*7. *tit.*3.*nu.* 38 *cum sequent.* & expresè sic legem nostram declarat *Auend. in Dictio. verbo, Caualiero. Priuilegio* 3. *& Couar.in pract.c.*19.*n.*7.*& Baeça de inope debit. ca.*16.*n.* 33.*cum* 3.*sequent.& Ioan.Garsi.in dict.glo.*1.§.1.*nu.* 57. *&* 58.*& Gutierr.lib.*1.*Pract. quæst. q.*137.*n.*18.vbi per illam quæstionem examinat,an per adeptionem tabellionatus perdatur nobilitas, & sic etiam declarabis.*l.fin.tit.*21.*part.*2. & diximus etiam in *l.* 12.*tit.* 12.*lib.*5.*supra*,& ratio differẽtiæ inter supradicta desumitur ex dicto illo Archiepiscopi Valẽtini relato per *Sarmient.lib.*7.*Select ca.*16.*colum.*3. Nam qui genere ab antiquo nobiles sunt, magis splendescunt, nam sicut sanguine nobiliores, ita & ingenio humiliores,humaniorésque sunt, & apud omnes homines tractabiles,nec mirũ,non enim ex hoc magnitudinis iacturam timent,quam tot seculis in progenitoribus fundatam,radicatamque cõspiciũt,illi verò,qui casualiter acquirunt, & ex priuilegio nobilitatem quasi aduẽtitiam,& nouam in sua humiliatione periclitari, pertimescunt, facilitérq; posse ab hominibus contemni, & ideò à sordidis, & humilibus artibus sunt abstinẽdi,vel dic melius, quia illa,quæ priuilegio adquiruntur, quasi leui filo pẽdentia sunt,& ideò ob quamlibet fœditatem amittuntur,illa verò,quæ radices habẽt, nihil eis nocet ars sordida,quin semper nobilitas radicata non sit, & per consequens non perdenda ex qualibet causa, qua prima perditur militia,& nobilitas.

Ibi, *Que nos embiaremos allamar alos hi jos dalgo de nuestro reyno*, Tũc desumitur veram esse propositionem,quam alibi dixi,scilicet, quòd nobiles speciali iussu regis sunt ad Bellum vocandi,neque sufficeret iussus generalis, in quo alij non nobiles vocarentur,imò & quantumcunque nobiles vocarẽtur, adhuc aduocati ire non tenentur, nisi alio speciali iussu vocentur,*vt dixi in l.*16.*tit.*7.*lib.* 3.*supra num.*3. Requiritur tamen, vt probetur vocatio ad hoc, vt pœna imponatur nõ eunti ad bellum, † aliter enim 13
nisi probetur, non præsumitur vocatus, vt optimè *per Burgos de Paz,consil.*46.*num.*5.*&* 6.*volu.*1.*sic legem nostram declarando.*

SVMMARIVM.

*Actus agentium operatur solum in agente bene dispositio.num.*1.

*Infamis non potest esse Doctor,quia Doctori est honor.nu.*2.

*Militia est Dignitas.n.*3.

*Bellum omni iure permissum est pro tuitione rerum. nu.*4.*&* 5.

Lex quarta.

SVMMARIVM.

Deinceps homines boni tributarij in milites non ordinentur,neque eligantur, & electi ab hinc retro decem & octo annis contribuant sine obstaculo quarumcunquem literarum.

TBi, No cabiendo en ellos la tal Dignidad. Honor enim his,qui sunt capaces honoris,debetur, quia actus agentium operantur tantum in patiente bene disposito † *secundum* Philoso.2. *de anima, & probatur* 1.
*in l.*2.*ff.de stat. homi.& in ca.venerabilem, vbi colligitur de electio.* tributariis vero, & debẽtibus tributũ nobilitas repugnat,ergo eis nõ est cõcedẽda,nã qualia sunt subiecta, talia debẽt esse prędicata,aliter enim

duo

quo contraria daremus in eodem subiecto *contra l. 1.C.de furt.* & sic etiam prædicatum,scilicet, honor non esset dispositum ad subiectum,nam homo, qui est subiectum,habet iam prædicatum tributi, quomodo ergo poterit habere subiectum contrarium, cum soluere tributa,& non soluere contrarientur, & ideo bene dicit *text.in l.neque famosis. C.de Dignitat.li.12.* & quos scelus aut vitę turpitudo inquinat, & quos infamia ab honestorum cœtu segregat, dignitatis portæ patebunt? faciúntque dicta per Lucam *de Pen.in l.vnica C.de professor,qui in vrbe. col.3.li.* 2 12.quòd infamis †non potest fieri Doctor,quia Doctori est honor:sed quot hodie repellerẽtur ab hoc, si vera inquisitio fieret, sed prævalet nũmorum solutio inquisitioni verè & rectè faciendæ:& ideò iure optimo inquit, *tex.hic. No cabiendo en ellos la tal dignidad.* Vlterius ex his verbis notãdum est militiã † 3 esse dignitatem,nam cum lex nostra præcedentium sit declaratoria,imò & correctoria,& in pręcedentibus de militibus, & militia dictum sit, & in hac eam,vt dignitatem nõ esse concedendam iis, qui ea indigni sunt,statuitur,clarissimè probatur nostrum assumptum scilicet, militiam esse dignitatem, cum militiæ summa laus sit,vt habetur *in cap. summa. initio,& in fine.33.q.1.& Seneca in Hercule furente tragœdia prima, omnis (inquit) in ferro est salus*, ideo dicitur bellum omni iure Diuino,naturali,& gentium pro 4 tuitione rerum suarum permissum esse † *secundum Paul.consilio.33.& dicit text.in cap.militare.23.q.1* quòd militare,non est delictum,quoniam plures fuerunt milites à Deo approbati, vt Dauid, de quo dicit Deus,Inueni hominem secundum cor meum, & de pluribus aliis,de quibus habetur *Regum.1.2.3.& 4. & Machabæo.1.& 2.* vt hæc, & alia in laudem militiæ adducit *Cassan.in Catalo.gloriæ mundi,in 9 part.cõsiderat.3 & 11.& in initio illius.9.partis* & sic est hîc text.contra Bart. & magis communem opinionem 5 † dicentem militiam non esse dignitatem, de qua per *Didac.Perez,& relatos ab eo,in l.1.tit.1.lib 4.Ordin. col.1324 cum duabus sequentib.& glo.Son mas,in l.1.tit. 21.part.2.* & ita legem sequẽtem ad hoc notat idem *Didac.Perez,in l.7.titu.1.lib.4.Ordin.col.1355.& nouissimè Humada,in l.1.dict.ti.21.p.2.in gl.6.nu.4.*

Ibi, *Aunque sean dados de nuestro proprio motu y cierta sciencia,y poderio Real absoluto.* Vide de his tribus clausulis,quæ in simili dispositione diximus *in l.3. num. 1.cum.12.sequent.tit.14.lib.4.suprà*, quæ hic referre, superfluum esset.

Ibi, *Qualesquier clausulas derogatorias y abrogaciones.* Vide,quæ circa hæc verba diximus *in l.1.numer.34. cum sequent.tit.14.lib.4.suprà.* Notandúmque est legẽ nostram,& tres præcedentes loqui in militibus armatis, legem vero sequentem in militibus,*De espuela dorada*,vt diximus *in l.1.suprà isto titu.& lib.* & de reuocatione harum nobilitatum facit *Otalor. de nobilit.4.pa. ca.4.* quandam longam relationem.

SVMMARIVM.

Subreptio & obreptio quid sint.n.1.
Solennitates conuenientes militibus De espuela dorada.*n.2.*
Milites nostri temporis an gaudeant priuilegiis militaribus.n.3.

Lex Quinta.

SVMMARIVM.

Nullus est ordinandus, neque eligendus in militem,nisi per manum Regis (Suple) *vel Reginæ, vt in l.sequenti vel cuius illi commiserint*, vt diximus in l.1.supra isto tit.& lib glo.Por el.

IBi, TODA OBRECION, O SVBRECION, Quid sit obreptio,& subreptio,& effectus earum † vltra Doct.in locis ordinariis,vi- 1
de *Menoc.de arbitr.iud.casu.201.& 202.*

Ibi, *por nuestra mano.* Suple,vt in summario huius l.dictum est,supplendum.

Ibi, *Que cabe en el la orden y dignidad de la caualleria.* Vide,quæ diximus in l.præced.in glo.1.

Ibi, *Y que el tal vele las armas.* Ex his verbis & sequentibus apparet,legem nostram loqui in militibus calcaris deaurati, vulgo, *Caualleros de espuela dorada.* hæ enim solennitates eis conueniunt, vt apparet † *ex l.13.& 14.titu.21.part.2. tradit Garsia de Nobilit.glo.1.§.1.n.52.cum tribus sequent. diximus in dict. l.1. supra isto titu.& lib.* vbi & in quo differant ab illis,de quibus in tribus legibus præcedẽtibus disseruimus, & an milites nostri temporis gaudeant priuilegiis militaribus, † *Vide per Auend.in Dictiona. verbo. Cauallero.& Didac.Perez in l.1.titu.1.lib.4.Ordin.col. 1318. versic.Ex quibus.cum duabus sequentibus columnis, vbi col. 1320.* id per duas conclusiones resoluit. 3

SVMMARIVM.

Priuilegia quæ habet Rex,habet & Regina. num.1. vbi declaratur,& nu.2.

Lex Sexta.

SVMMARIVM.

Rex, & Regina, & non alij possunt milites ordinare.

IBi, QVE SOLOS NOS. Ex his notat Compilator in summario,ex eoque, quòd lex nostra condita fuit à Regibus Ferdinando,& Elizabeth, & ex fine nostræ.l.quòd ipsa Regina,sicut Rex potest milites cõstituere, & ordinare,& hoc nimirum,nam priuilegia, quæ habet Rex,habet & ipsa † Regina.*l.Princeps.ff.de legib.& in l.3.C.de Præpo.sac.cubi.lib.12.facit.l. Bene à Zenone. C. de quadrien.præscrip.l.fiscus cum sequentib.ff. de iure fisci, & optima.l.7.col.penul.tit.2.part.4.* Quod verũ esse, inquit Lucas *de Pen. in dict. l.3.* de priuilegiis,quæ mulieri cõueniunt, & quæ nullũ,vel modicum parant præiudiciũ,vt refert & sequitur *Carol.de Grassal. li.1. Regal.Franc.iure.18.in princ.* vbi inquiũt,quòd nõ potest cõdere legẽ,& similia mulieri nõ conueniẽtia, quod ego intelligo,nisi & ipsa Regina esset,†nã tũc 2
hęc facere posset,eo quòd tũc habet administrationem cum Dignitate,*vt inquit Carol.de Graff.vbi suprà*, prout fuit Regina Elisabet conditrix huius. l. cum

marito ſuo Ferdinando, nam adminiſtratio Regni de iure Reginæ propriæ pertinet, vt diximus *in l.1. tit.3.lib.2.ſupra num.7.* & tunc cum adminiſtratione trãſeunt omnia Regi competentia in ſuo regno, in Reginam in ſuo, & ſecundum hæc ſupradicta intelligerem. Imo & ille, cui Rex comiſerit, poterit milites creare, vt diximus in l.1. ſupra eod. cum qui per alium facit, per ſe ipſum facere videatur, & omnia noſtra facimus, quibus autoritatem noſtram impartimur, inquit Imperator in proœmio. C.

Ibi, *Leyes de Partida.* Quas in l. præcedenti retulimus, & in l.1. ſupra eod. quæ quoad illas ſolẽnitates ex l. noſtra ceſſant, vt ex verbis ſequent. clarè patebit.

SVMMARIVM.

Priuilegium non requirit ſcripturam pro ſubſtantia, ſed pro probatione. num.1. niſi vt ibi. num. 2. & num.4.

Verbum (fiat) ab ipſo Principe prolatum eſt maioris potentiæ, quam ſi à conſiliariis cameræ procederet. nu.3.

Priuilegij cauſa conceſſi à Rege ad ipſum pertinet. n. 5. vbi num.6. quòd & dubitatio de confirmatione ad ipſum Regem pertinet.

Lex Septima.

SVMMARIVM.

Ad probandum aliquem eſſe militem armatum non ſufficit teſtimonium militiæ, ſed priuilegium ipſum eſt neceſſarium.

IBi, PARA PROBAR. Ex his nota, quòd priuilegium, vt valeat, non requirit ſcripturam pro ſubſtantia, † & validitate eius ſed tantum pro probatione, quia ab ipſo ore principis valet, & tenet, & eſt validum, & firmum, & perfectum, *ſecundum Felin. & Dec. in Rubric. de conſtit. & Bald. in l. humanum, C. de leg. Boſſ. in pract. titul. de principe, & priuil. eius num. 293. optimè per Socin. conſil.41.num.3. & 4.lib.3. & Ioann. Garſ. in Commento de Nobilit. glo.6.numer.38. verſi. his tamen non obſtantibus, cum ſequent. fol.138. & ante eum Molin. optimè de Primogenijs lib.2.c.7.nu.52. cum pluribus ſequentibus,* vbi num.57. id declarat, procedere, niſi gratia concedatur, vt poſſit aliquid fieri: nam tunc literarum
2 expeditio requiritur, vt fieri poſſit, † aliter enim ab ipſa Principis conceſſione valida eſt gratia, & priuilegium, vt & probatur *ex l.6.7.8. & 9.ti.18.part.3.* Ibi, *E porque eſto ſea firme, e non venga en dubda di le eſta carta.* Et ſic ſtatim, quod conceditur priuilegiũ exẽptionis, effectum ſortitur, quod iterum declaro, ſi ab ipſo ore Principis conceſſio fiat, ſecus vero ſi ab eius primariis conſiliariis, qui vulgo dicuntur, *De la camara*, quod non debet eſſe tantæ virtutis, & efficaciæ, prout verbum (Fiat) prolatũ ab ipſo Principe,
3 † prout in propoſito, *inquit Molin. vbi ſuprà, num.59. cum ſequentibus aliquibus,* eo quod tunc ſecundũ eum requiritur ſubſcriptio Principis, & antequam ipſe ſubſcribat, non ſortitur effectum tale priuilegium, & gratia à dictis conſiliariis conceſſum, præſertim cum inter os & offam, vt eſt prouerbium, multa poſſent accidere, propter quæ Princeps non concederet.

Ibi, *No baſte que tengan ſolamente teſtimonio de la caualleria, ſino que mueſtren realmente el priuilegio que tuuieren para ello.* Nam quamuis, vt diximus, ad validitatem priuilegij ſcriptura non requiratur, ad probationem tamen requiritur, & oſtendenda eſt ſcriptura originalis, & realis talis priuilegij, † prout 4
ex noſtro text. clariſſimè probatur, *vt inquit Bal. in l. ſi qua per calumniam nu.5. C. de epiſc. & cleri.* & in aliis pluribus locis relatis *per Molin. vbi ſuprà, numero 55. probatúrque ex l. probatorias. C. de diuerſ. offic. & appa. iud. lib.12.* ibi, non paſſim, nec licenter ſolis authoritatibus, vel ſacrarum militarium literarum exemplaribus, ſed ex authenticis tantum ſacris probatoriis manu mea ſubſcriptis, & *ibi gl. ver. authenticis. c. porro. de priuil.* vbi priuilegium Papæ eſt probandum per ſcripturam originalem, *& ex l.1. C. de mand. Princip.* quibus iuribus, & aliis iſtam opinionem licet ſub dubio latè fundat *Didac. Perez in l.21. in gloſſ. Y aſſentalos en nueſtros libros. titulo 4. lib.4. Ordinam. col. 1452. cum tribus ſequentib. & Otalor. de Nobilitate. 4. pa. cap.2. numero 5.* vbi refert regiam ſchedulam ad hoc miſſam iudicibus Regiis, & ſic quoad noſtram materiam militia hæc teſtibus probari non poteſt, quod eſt optimum pro limitatione dictorum à *Maſcardo in 2. Tom. de probatio. conclu. 1005 9. miles.* Et quomodo tunc ſi oſtenſo priuilegio dubitetur de eo, ad Regem eſt eundum, quia cauſa priuilegij conceſſi à Rege ad ipſum pertinet, † *vide per Ioann. Garſiã, vbi* 5
ſuprà, gloſſ.1.§.1.nu.1. fol.38. & nume.2. an inferiores poſſint cognoſcere, imo & dubitatio de confirmatione † ad Regem pertinet declaranda, *vt per eun-* 6
dem Garſiam ibidem num.66. & iterum nu.31. & vide Otalo. de Nobilit. in 4. part. c.3. per totum.

SVMMARIVM.

Legitimatio non operatur extra territorium legitimantis. nu.1.

Rex in dubio iuri quæſito non vult præiudicare. nu. 2. nu.4. declaratur.

Declaratio Regis in præiudicium iuris tertio quæſiti operari non debet. num.3.

Priuilegiatos citandos eſſe ad declarationem ſui priuilegij. num.4.

Clementina, literis, de probatio. procedit in Rege. n.5.

Priuilegium ſubdito conceſſum per Principem per ipſum tolli poteſt ſine cauſa. nu.6.

Lex Octaua.

SVMMARIVM.

Priuilegia exemptionum conceſſa ab Imperatore tanquam Imperatore ſubditis, & naturalibus huius Regni ſolum ſortiuntur effectum in Imperio, & non extra, neque in his Caſtellæ Regnis.

IBi, EN LOS LVGARES QVE SON DEL DICHO IMPERIO. Nam extra ex defectu voluntatis, & intentionis, vt in glo. ſequenti patebit, non cenſetur militiæ dignitatem, & exem-

& exemptiones concessisse Imperator. sicut & in legitimatione asseritur per *Alex.consi.67. lib.1. & per alios relatos per Pelaez de Maiorat.1.part. quæst.58.n.* 10. quòd legitimatio non operatur effectus extra
1 territorium † legitimantis, prout hanc frequentiorem testatur esse opinionem *Oros.in l.fi.n.2.3. & 4. & 6.col.597.ff de iurisd.omn. iudic.* & faciunt etiam dicta per nos *in l.19.titulo 25 lib.4.suprà, & per Felin.in cap.si cautio.nu.16.de fide instrum.* contra hanc tamen nostri text. conclusionem plura adduci, possent ex dictis *per Paris,consil.1.num.5. cum sequentibus pluribus volum.2.& per Tiraquel.de Nobilit.cap.6.num.* 26.vbi in propriis terminis allegant in contrarium dictum quoddam Innocent,& pateret clarius, si fatemur, prout omnino fatendum est, Imperatorem inuictissimum Carolum Quintum tunc temporis, & semper fuisse Regem Castellæ, sicut fuit Imperator Imperij à tempore electionis, itáque sicut in Imperio hæc potuit concedere, sic & in Castella, & nisi haberemus legem nostram, sic esset fatendum, scilicet, talia priuilegia in omni territorio, & dominio,& Regno ipsis Imperatoris valere, sed quia lex hæc est in contrarium, quamuis dura, seruanda est, *prout inquit Bald.in l.prospexit ff.qui, & à quibus*, in aliud propositum.

Ibi, *Porque esta fuey es nuestra intencion al tiempo que los concedimos,o concedieren.* Ita quòd non ex defectu potestatis, sed intentionis in Imperio solum,& non extra, dicta priuilegia sortiri debent effectus, quasi noluerit Imperator, Castellam, & Hispaniam, quæ non subest Imperio, sub simplici concessione priuilegij in Imperio facta, & tanquam ab Imperatore concessa Hispaniam liberam ab imperio comprehendere, nisi expressa de ea mentio fieret. Sed cum iam ex iis priuilegiis sit quæsitum ius priuilegiatis, quomodo in iure quæsito potuit præiudicari, cum
2 Regem in dubio † iuri quæsito præiudicare, nolle, dicendum est, *l.1.§.si quis à principe. ff. ne quid in loc. publ.* & ex aliis pluribus per nos allegatis *in l.14.tit. 3.lib 1.supra*,& alibi sæpè,& præsertim cum habeamus, quòd quando declaratio Papæ, vel Imperatoris, aut Regis præiudicat iuri tertij alicuius iã quæsiti, non credendum videtur eius declarationi, imo
3 tunc non procedet *tex.in Clem.literis.de probat.† vt per Abb.in c 1.in fi.de sagittariis.per Paul. Cast. in l.hæredes palàm.§.si quid.nu.4.ff.de testam.& consi.338. & 357.n.* 5.*lib.1. Late Decius in l.1.C.de impub.& alius.n.3 & in c.fi.nu.13.de constit.& consi.114.nu.5. Gome.de iure quæsit.non tollẽd.q.3.& ibi Rebuf.glo.1.Grammat.decis. Neapol.64.nu.14.& decis.65.num.10. & 11. Ancharr.consi.* 398.*Aymon consil.282. Alex.consil.11. numero 14. lib.* 7.*& per alios relatos per Mascard.in 1.Tomo de probat.cõcl.*.141.*& conclu.139.nu.14.Francis. Becius hos, & alios adducens consi.3.nu.44.cum sequent.* vbi tales declarationes iniquas, & iniustas appellat, imo & quod plus est, quod *ibi nu.45. & 79.* id ampliat, procedere in lege, vel constitutione, vt non trahatur ad præterita in alterius, cui fuit iam ius quæsitum, præiudicium, quomodo ergo in præsenti declaratio hæc fieri potuit? & præsertim cum ad hanc declarationẽ faciendam nõ fuerunt ciuitati priuilegiati ij, prout
4 citandos † esse, asserit *Maria.Socin.Iunior. consil.* 100. *num.22.cum quatuor sequent. volu.2.* & faciunt dicta per *Peralt.in Rubri.ff.de legat.2.num.5.& 6.* Et vt legislatorem ab his impugnationibus defendamus, dicendum est, declarationem hanc fieri potuisse, & declaranti credendũ, vel quia erat dubium de mente Imperatoris, an voluerit extra imperium priuilegia illa cõcedere, & ideo dubiam mentem potuit declarare,& in hoc casu ei creditur secundũ supradictos doctores, *maximè Abb. vbi suprà, & Becium, vbi suprà.nu.* 45. vel quia Imperator voluit hic cõdere legem generalem, vt sic priuilegia ab Imperatore in imperio concessa, tantum quoad imperium intelligãtur, prout patet ex verbis nostræ legis, ibi, *Concedimos,o concedieren*: per quæ verba nõ solum videtur, Principem voluisse declarare, sed etiã de nouo statuere *secundum glo.in Clement.literas. verb.decernimus.de Præbend.& habetur in cap. decernimus. de iud.* & per consequens legem condendo sic potuisse, & sic cessant supradicta: vel melius, quia id, quod dicitur, Regem non potuisse tollere ius quæsitum, procedit in dubio, tamen si id vult potest, vt diximus *in l.2.tit.14.lib.4.supra.n.43.& Menoch.de præsumpt. Tom.* 1.*lib.2.præsumpt.*10.*n.*24.*&* 25.& præsertim cũ causa, vt hîc, eo quòd priuilegia illa erãt damnosa huic Regno,& in præiudicium bonorum hominum, & ideo restringenda, vt non intelligerentur concessa extrà Imperium, vbi concessa fuêre, vel si tanquam Imperator concedit, nam tunc extra terminos, & potestatem Imperatoris concedere, nõ videtur, præsertim in aliorum præiudicium, & tunc cum dubiũ est, vel de Principis voluntate constat sic volentis declarare, de sua potestate non est dubitandũ, imo ei credendum, *nam & dicta Clement. literis. de probat.* & eius dispositio procedit etiam in Rege † non re- 5
cognoscente superiorem, vt per *Suarez allegat. 6. col. antepen.in fine.& alleg.8.col.penult.in medio.in antiquis quidquid Cardin.in Clem.Pastoralis.q.2. de re iud.in prin. relatus per Franc.Marc.decis. Delphinat.779.n.9.*vbi per totam illam decisionem tractat de dicta *Clementina. literis,& Domin.consi.15.& 53. col.fi. relati per Mascar. vbi supra,in conclu.139.n.* 10. *&* 11.ex quibus iustificatur optime decisio nostræ l.& intentio legislatoris: & præsertim quoties contra subditum declarationis facit, nam tunc ei creditur *secundum Ruinum consi.103.col.5.& sequenti.volum.5. & Mascard.vbi supra dicta concl.139.nu.12.& 13.* nam subdito potest tollere priuilegium ei concessum etiam † sine causa 6
regulariter, vt diximus *in l.1.& 2.tit. De las donaciones.supra lib.5.* & à fortiori poterit priuilegium interpretari,& declarari per Imperatorem illud concedentem.

Lex Nona.

SVMMARIVM.

Arma, & equi militum & nobilium non sunt capienda pro executione, vel pignore debiti alicuius, nisi pro tributis Regi debitis.

IBi, No sean prendados. ni tomados. Vide, quæ latissimè in hac materia, diximus in l.fin.tit.21.lib.4.infra num.42.cum pluribus sequentibus.

SVMMARIVM.

Tenor Priuilegij inspiciendus ad sciendum an sint realia personalia vel priuil.n.1.

Societas dicitur perpetua, quæ durat ad vitam sociorum.num.2.

Lex Decima.

SVMMARIVM.

Priuilegia militum, & nobilium seruanda sunt.

IBi, SEAN GVARDADOS LOS PRIVILEGIOS. Decet enim concessum à Principe priuilegium esse mansurum, *ex cap. decet. de regu. iur. in 6.* sed dubitabile est, num in propositũm durabunt in perpetuum priuilegia, vel an ad tempus, ita quòd dicantur realia hæc priuile-
1 gia, † an verò erunt personalia, ita vt cum persona extinguantur. Et in hoc dicẽdum est priuilegij formam, & tenorem esse inspicienda, aliter enim ex lege nostra mortuis illis militibus, quibus concedũtur priuilegia, extinguntur, & nõ ideo minus dicetur, decêre, concessa à Principe priuilegia esse mansura, & sic lex nostra in realibus, & personalibus loquitur priuilegiis, si nõ ante mortẽ eius, cui conceduntur, vel ante tẽpus præstitutum reuocẽtur, nam & societas dicitur perpetua, quę durat† ad mortem 2
sociorũ. *l. 1. ff. pro socio.* & perpetuũ dicitur, quod cõceditur ad beneplacitum cõcedentis. *c. fin. de rescript.* & manere dicitur, quod confertur vsque ad tempus mortis. *Corn. consi. 215. n. 5. lib. 3.* & sic nihil occurrere potest, ob quod non dicatur, nõ manere beneficium personale, & per cõsequens legem nostrã in personali, sicut in reali procedere inquit optime, *ibi Petr. Peki. n. 4.* vbi cum sequentib. illam regulã ampliat.

Ibi, *De premia y alarde y de guerra.* De quib. diximus *in l. 1. supra isto titu. & lib. & in l. præced. 3. supra eod.*

Ibi, *Segun.* Hæc dictio (segun) Latine, secundum, vt, vel, prout, vel, sicuti, an stet conditionaliter, causatiuè, vel, relatiuè, diximus *in l. 1. verbo, Segun. supra isto titu. & lib.*

¶ Leges sequentes sunt leges locales, & tales, quę non indigent declaratione, & sic transeo ad sequẽtem titulum, vtilem, & necessarium in practica.

TITVLO SEGVNDO
De los Hijos Dalgo.

SVMMARIVM.

DE nobilitate plures adsunt tractatus. nu. 1.
Nobilitatem aliqui ab angelis & astris numerant. num. 2.
Ordo quidam adest omnibus in rebus. num. 3.
Ordo & superioritas datur etiam in hoc mundo inter, Reges filios & vxorem eius. nu. 4.
Filius Regis in eius vita Rex vocari potest. nu. 5.
Inter artifices etiam datur hæc superioritas. nu. 6. & inter animalia. nu 7.
Nobilitatem alij dicunt ab Abel, & Cain processisse. num. 8.
Nobilitatem à filiis Noe processisse fuit alia opinio. num. 9.
Diluuium generale aquarum quo anno. nu. 10.
Nobilitatem tempore Amazonum incepisse, fuit alia opinio. num. 11.
Nobilis dicitur quasi præ aliis in virtutibus notabiles, ibidem.
Discolia plebium fuit vna causa, tempore Amazonum eligendi nobiles. num. 12. & num. 13. ponitur alia causa, scilicet, ex fortitudine. & numero 41. quarta causa.
Stirpes, in paganismo nobilium raro perpetuatæ fuerunt ob superbiam eorum. n. 15.
Nobilitatem nemo vnquam odio habuit, nu. 16.
Nobilitas ab antiquissimis procedit tẽporibus. nu. 17.
Nobilitas iure diuino canonico ciuili & Regio approbata est, & apud quam plures nationes, vt à nu. 18. vsque ad 27. exclusiue.
Nobilis in beneficiis & patronatibus præferendus cæteris paribus. nu. 20. & 21.
Nobilitatis priuilegia remissiue. nu. 22.
Nobilitas etiam in secularibus, etiam dignitatibus dandis consideratur. nu. 24.
A quibus gentibus sit nobilitas approbata, & quomodo. num. 26.
Familiæ notæ nobiles reperiũtur à sui initio & fundatione. n. 27. prout in Cantabria & Asturiis.
Articuli in causa nobilitatis formandi sunt secundum locorum diuersitatem. nu. 28.
Nobilitas quotuplex sit. n. 29. vbi plures referuntur opiniones. & num. 30. quæ videtur congruentior Autori.
Nobilitas Theologica & supernaturalis quæ sit. n. 31.
Nobilitas summa apud Deum est, esse quem clarum virtutibus. num. 33.
Nobilissimum vnumquémque virtus reddit & facit. nu. 33.
Virtutem nobilitati generis anteponendam. num. 34. vbi. n. 35. quis merebitur virtutis palmam.
Nobilitas naturalis duobus modis consideratur. n. 36.
Nobilitas est quid accidens non vero quid naturale. num. 37.
Nobilitas politica & ciuilis per vulgares intelligitur cum de nobilitate tractatur. nu. 38. & est triplex, vt num. 39.

*Nobilitas perfecta non est, quæ incipit.n.*40.
*Nobilitas diminuta & perdita, quæ sit declarat Autor.num.*41.
*Nobilitas quid sit, & Vnde deriuetur.nu.*42. *&* 43. *remissiue referuntur in hoc* 26. *opiniones.*
Nobilitas an à Verbo Italo deriuetur, ibidem, & nu. 44. *&* 46. *diffinitur optime.*
*Nobilitas & Dignitas non sunt idem nu.*45.
*Nobilitas quibus ex causis, titulis & modis acquiratur.n.*47. *Vsque ad* 82. *inclusiue.*
Princeps est qui nobilitat, & qui ignobiles facit.numero 48. *&* 49. *refertur in propositum dictum quoddam Solonis &, num.*51. *cum.* 6. *sequentibus ampliatur.*
*Rescripta de nobilibus loquentia de creatis à Principe intelliguntur.nu.*50.
*Principi plura esse peculiaria remissiue referuntur. num.*63.
*Nobilitas à sanguine adquisita declaratur.n.*64. *cum* 3. *sequentibus filius præsumitur talis qualis fuit Pater.n.*65.
*Nobilitas generis ex parte Patris non vero matris considerandа.n.*66. *neque valet statutum in contrarium.numero* 67. *sed quòd aliquando consideratur.*
*Nobilitas à scientia etiam procedit.n.*68. *cum.*10. *sequentibus. & n.*78.
Literati & scientifici sunt multum laudandi. nume. 69. *& num.*70. *quòd scientia ciuilis nobilissimum facit.*
*Ignari non merentur homines appellari, sed imagines hominum.n.*71.
*Plures ob scientiam nobilitati remissiue.n.*72.
*Doctores legum nobiles dicuntur. nu.*73. *Vbi aliqua inferuntur.*
*Egregia persona est Doctor & ad eum mittitur sicut ad egregiam personam.n.*75.
*Doctoratus est Dignitas.num.*74.
*Doctores vocandi sunt Domini & Patres et amici principis et non fratres.n.*76.
*Inter Doctores sunt illi præferendi, qui libros composuerunt.num.*77.
*Nobiles ex scientia an sit præferendus nobili ex genere.*79. *cum tribus sequentib.*
*Doctor dicitur nobilior quam qui est nobilis genere. num.*80.
*Nobilitas etiam à virtute acquiritur et hæc nobilior.num.*82.
Nobilem se appellanti incumbit onus probandi.num. 83. *et* 84. *et n.*85. *ampliatur.*
*Leges.*7. *et* 8. *titu.*11. *lib.*2. *Recopil. non excludunt alios probandæ nobilitatis modos à iure ciuili inductos in locis liberis.nu.*86. *Vsque ad numerum.* 107. *latissimè comprobatur.*
Probationes ampliandæ non verò coarctandæ. numero 87.
*Transgressor legis impossibilitatem inducentis non est culpandus.nu.*88.
*Lex vbi vnum disponit et alterum præsupponit vt habeat locum dispositum debet verificari præsuppositum.n.*89.
Cum idem resultat effectus, sufficit quid ex æquipollentibus fieri.numero 90. *et numero* 91. *ampliatur.*
*Ratio est coniunctio diuersorum casuum ad eundem finem tendentium.n.*92.
*Plura vbi eadem habent rationem, cum de vno tantum fit mentio videtur fieri exemplariter, non verò restrictiue.nu.*93.
Verba legum. 7. *et* 8. *tit.*11. *lib.* 2. *supra,* Reales y concejales, *gratia exempli posita censentur. nu.* 94. *et* 95.
*Nobilitas probari potest in locis liberis per aliquem actum distinguentem nobiles à plebeis etiam si non sit tributorum.n.*96.
*Auus solus si fuit in reali possessione nobilitatis et filius eius et nepos vixerint in loco libero, censetur continuata aui possessio, vt per eam conseruetur nobilitas in eis.n.*97.
Nobilis ita potest conqueri de turbantibus suam nobilitatem quocunque modo, sicut cum pignora capiuntur. nu. 98.
Lex generalis non extenditur ad locum vbi qualitates eius verificari non possunt. numero 99.
Lex non est ita præcisa quin non recipiat moderationem à tempore, loco et persona. numero 100.
*Syllaba vna in legibus interpretandis non debet stare ociosa.nu.*101.
Lex non videtur quicquam frustra inducere. numero 102.
*Quoties de antiquarum legum abrogatione agitur, solet signari verbis expressis, aut præfatione honorifica.nu.*103.
Lex generalis casus specialcs non comprehendit. numero 104.
*Dispositio de vno casu ad alium non extenditur, vbi adest diuersa ratio.num.*105.
*Dispositio se restringens aut intendens ad vnum genus personarum, non extenditur ad alias personas. num.*106.
*Sed in præcedentia probatur possessorium & petitorium.num.*107.
*Text.in cap.*1. *vt litependent. procedit circa honorem etiam in possessorio.nu.*108.
*Originarius Cantabricus distinguitur à non originario quo ad nobilitatem.nu.*109.
*Exteri à nostro Regno an gaudeant nobilitate sua in eo.*110. *et* 111. *id dicitur fuisse factum et visum pluries.*
*Cantabri sunt Antiquissimi.nu.*112.

*Nobilitas probatur ex antiquitate, quæ dat Dignitatem.n.*113.
*Dignitatem qui prius acceperunt præferendi sunt. num.*114.
*Priuilegia quinquaginta antiquitatis, remißiue. num.*115.
Nobilitas antiqua causatur ex vsu tanti temporis cuius memoria in contrarium non extat. numero 116.
Antiquior quò quis est, eò maior & nobilior. numero 117.
Omnis immemorialis dat possidenti ius plenißimum. n. 118. *& sic de iure communi nobilitas non alio modo probari poterat, vt n.*119.
Non *intelligitur de nobili genere, nisi qui probauerit à maioribus habuisse. n.*120.
*Consuetudo immemorialis non requirit Actuum probationem. nu.*121.
*Scientiæ & patientiæ probatio non requiritur in immemoriali consuetudine. n.*122.
Lex 8. *tit.*11. *lib.*2. *supra loquitur incertis eius partibus in possessorio. nu.*123.
*Lex ista.*8. *dum de proprietate loquitur confirmat l.* 7. *præcedentem. n.*124.
Verbum Sum, es, fui, denotat proprietatem. numero. 125.
Minor *probatio requiritur in possessorio nobilitatis probando quam in petitorio. numero* 126.
*Lex.*7. *tit.*11. *lib.*2. *supra in versi.* Es nuestra merced *quomodo intelligatur. n.*127.
*Lex.*8. *ibidem in versic.* Y otrosi, si alguno, *intelligitur. n.*128.
*Actus positiui non requiruntur in immemoriali nobilitatis probatione. n.*129.
*Quare fiscus hodie data executoria in possessione nõ intentat proprietatem. n.*130.
Lex.8. *tit.*11. *lib.*2. *versic.* Pero si el abuelo. *intelligitur in n.*131. *&* 132. *aliud.*
Nobilitas in locis liberis potest probari ex immemoriali possessione litigantis & suorum. numero 133.
Lingua Cantabriæ fuit Hispaniæ primæ. numero 134.
Tubal in montes & partes Cantabriæ post diluuium deuenit. nu. 135.
*Cantabria fuit tempore Octauiani Augusti Cæsaris inuasa vi & armis. n.*136.
Prærogatiua alicuius prouinciæ durat etiam ea diruptа. numero 137. *etiam si alteri Regno sit vnita. num.*138.
Infanzones *vocati in Hispania, in Italia vocantur* Catani, & Valtasores. *n.*139.
*Infanzonum in Cantabria multi adsunt. nu.*140. *vbi ibidem præmaxime habent fundatam intentionem. num.*141.
Infanzones *in Gothorum Regum ætate creditur initium habuisse,* 142.
*Immemorialis omnis supponit quia infinitum. numero.*143.
Lex Fori juzgo *refertur in nu.*144.
Vassallos *habere nobilitatem inducit inter eos. numero* 145. *& adquiritur Dignitas publica. numero* 146. *quòd si per modum inuestituræ id detur à Principe in omni parte est nobilis, numero* 147.
Infanzon, *quid significet in lingua Tudesca numero* 148.
Cantabrorum versus antiqui referuntur. numero 149.
Militia & militaria exercitia plurimum nobilitant. 150. *vbi nu.*151. *quòd statim quòd vnus est miles efficitur nobilis.*
*Tempore regis Roderici fuit Hispania à Mauris ingressa, & omnes se contulerunt ad partes Cantabriæ & Asturiæ. n.*152.
Mediolani sunt certæ familiæ nobiles. numero 153.
Reprobatur assumptum quoddam Ioan. Garsiæ. num. 154. *&* 155.
*Minores & leuiores probationes sufficiunt propter difficultatem antiquitatis. n.*156.
*Continuata nobilitas naturaliter vel ciuiliter sufficit. num.*157.
*Nobilitas probatur ex communi opinione & reputatione, num.*158.
Nobilis præsumitur, quem vulgus & communis hominum æstimatio nobilem reputat. numero 159.
Nobilitas non est quid naturale, sed aduentitium. numero 160.
Arbitrio iudicis est locus in causis nobilitatis. numero 161.
Aliquem descendere ex Iudaica vel Mahumetica gente per famam probatur. numero 162.
*In dubio nemo præsumitur descendere ex infecta radice.*163.
*Nobilium appellatione comprehenduntur, qui secundum communem æstimationem nobiles appellantur. num.*164. *&* 165. *&* num.166. *quòd huic probationi est standum interim quòd contrarium non probatur.*
Pro nobilitate probanda non sufficit dicere quòd quis sit nobilis, sed & quod talis vulgo reputatur. num. 167. *&* 168. *quòd communis vsus loquendi sic se habuit.*
Nobilitas probatur per famam communem. numero 169. *&* nu.173. *vbi idem in probanda dignitate.*
*Testes de auditu admittuntur pro probanda nobilitate. num.*170.
Communis reputatio in locis liberis à tributis distin-

guens nobiles à plebeÿs ſufficit pro actibus diſtinctiuis. nu. 171.
Generalis probatio quod per particulares actus in loco libero diſtinguitur nobilis ab ignobili ſufficit quoad hos & alios nobilitatis effectus. num. 172.
Vna pars populi poteſt ſe ſuper aliam reputare & qualificare ad diſtinguendam & inducendam ſuam nobilitatem. num. 174.
Infanzonatus pro nullo delicto, etiam læſæ maieſtatis perditur. num. 175.
Quicumque vult exhæredare filium & eccleſiam facere hæredem, à aliũ quærat quam Auguſtinũ. nu. 176. Vbi an idem ſi fratrem.
Diſpoſitio ob iuſtas cauſas reſtringens patris poteſtatem etiam ad pias cauſas valet. num. 177.
Lex prohibens aliquem teſtari fauore alterius, etiam fauore piæ cauſæ habet locum. nu. 178.
Reputatio communis & antiqua nobilitatis in locis liberis & vbi aliter probari non poteſt non requirit actus diſtinguentes nobiles ab ignobilibus. numero 179.
Caſus dari poteſt vbi nobiles & ignobiles ſunt exẽpti à tributis, & tamen poteſt dari communis reputatio circa vnos & non circa alios. nu. 180.
Familiæ etiam in noſtra Hiſpania adſunt notæ nobiles. num. 181.
Nobilitas probatur in proprietate ex domo ſolariego. num. 182.
Solarium nobilitatis quibus modis conſideretur. num. 183. & infra.
Tributum quinque morapetinorum quis nobilibus impoſuit, & quis à ſoluendis eis liberauit. n. 184.
Nobiles Hiſpaniæ cum à Principe præſumantur habere caſtra non eſt dubitandum eos habere nobilitatem. num. 185. vbi. 186. de Dominis Hiſpaniæ in terris & extra diſſeritur quid ſit cum. nu. 187. & itidem. num. 188. quid apud Neapolitanos.
In Cantabria & Montanis hodie ſolaria notoria etiam habentur domus habentium ſigna certa & antiqua. num. 189.
Arbitrio iudicis relinquitur iudicare qui ſint nobiles, vel non. num. 190.
Probans domum ſolariegam non tenetur probare eſſet nè prouincia illa tributaria, vel non. numer. 191. & ideo tunc filius non perdit nobilitatem etiam ſi pater eam perdidiſſet in vita ſua. n. 192.
Genuæ Medionali & Romæ ſunt familiæ notæ nobiles. num. 193.
Opinio autoris quid ſit ſolarium. numero 194. & infra.
Nobilitas De ſolar ad ſimilitudinem ſolarij dicta eſt. num. 195.
Notorium quid ſit. num. 196. & 199. vbi nu. 200. quid dicatur manifeſtum.
Nobilitas à perſonis non verò à rebus prædicanda eſt. num. 197.
Inter notorios milites alij ſunt plus notorij, ſcilicet, habentes ſolarium notorium & cognitum ſuæ originis. num. 198.
Modi probandi nobilitatem ex vniuſcuiuſque prouinciæ forma & modo conſtituuntur. num. 201.
Gẽtilitia, familiæ, inſignia, turris, Domus, & ſimilia magis ad equeſtrem ordinem quam fidalgorum diriguntur. num. 202.
Maioratus & primogenitura non eſt Dignitas. numero 203.
Accidentia non poſſunt mutare ſubſtantiam. numero 204.
Influens cauſa veluti ſanguinis eiuſdem eſt potentiæ in omni ſuo cauſato. num. 205.
Proprietas nobilitatis in ſanguine conſiſtit. nu. 206.
Nobiles & ignobiles ijſce temporibus poſſunt depingere arma in rebus ſuis. num. 207.
Vaſſallos nullus habet neque poſsidet in Cantabria. num. 208.
Nobilitas non inducitur ex ſolutione cenſus in fauorem eius, cui ſoluitur. num. 209.
In generali locutione non veniunt habentia nomen ſpeciale. 210.
Verba interpretanda ſunt ex veriſimili intentione proferentis. num. 211.
Res notabiles non veniunt ſub verbis generalibus. num. 212.
Nobilitas etiam probatur ex monimento ſiue inſtrumento, aut ex foro vel lege. num. 213.
Tria nomina Democratia, Ariſtocratia, Monarchia deſignantur in num. 214. & quòd in Cantabria verificantur.
Vnione Regni vnius cum altero non amittuntur prærogatiuæ vniti Regni. num. 215.
Monarchia eſt optimus & præſtantiſsimus ſtatus. num. 216.
Monarchiæ omnes ab armis initium habuerunt. num. 217.
Nobilitate quis gaudet propter nationem. nu. 218.
Originarij Vizcainim habent pro ſe leges ſui fori probantes nobilitatem. num. 219.
Proœmium inducit cauſam finalem. nu. 220.
Dictiones, quia vel quoniam, quid importent, numero 221.
Verba legis narratiua allegari poſſunt ad deciſionem cauſarum quoties intentio legis in verbis narratiuis conſiſtit. num. 222.
Verba narratiua ab antiquo lata, prout eſt. 60. annorum, diſponunt & probant. nu. 223.
Tempus antiquum ſexaginta annorum eſt. numero 224.
Vitæ noſtræ tempus breuiſsimum eſt. num. 225.
Ratio allegari poteſt pro lege quoties eſt vnica, & à Principe non impugnata. num. 226.
Confirmans actum quando videatur dare de nouo. num. 227. & 237.
Diſpoſitio legis non ex tota, verum & ex eius ſingulis partibus inducitur. num. 228.

Verba

Verba narratiua etiam ab alio quam à Principe propter se prolata probant & disponunt.num.229. Vbi.num.230.idem si per modum causæ,si Princeps in eis fundat intentionem suam.

Verba geminata ostendunt mentis & intentionis perseuerantiam, & inducunt plenum effectum & maximè sit triplicata sint,Vt num.231.232. & 233.

Lex potest conferre & declarare nobilitatem in proprietate.num.234.

Geminationis sexaginta duos effectus, remissiue. num. 235.

Ratio *finalis non solum non restringitur ad casus expressos, sed & ampliatur ad omnes illos casus comprehensos in ratione illa etiam in correctorijs & ociosis.num.236.*

Instrumentorum probatio euidens dicitur. numero 238.

Instrumentum est Veritas probata non probanda. numero 239.

Leges non sunt iudicandæ postquam sunt constitutæ, sed secundum eas iudicandum.num.240.

Nobilitas probatur etiam quoad possessionem ex legibus nostris Regijs Vt.nu.241.

Libelli principium super probanda nobilitate in possessione.num.242.

Lex.8.tit.11.lib.2.declaratur.num.243.

Officiorum medietas datur Beticæ nobilibus & hic est actus distinctiuus, ibidem sicuti in alijs locis alij sunt constituti.num.244.

Regula *tantum præscriptum quantum possessum non procedit Vbi generaliter præscribitur. numero 245.*

Hominum status triplex est. num.246.

CVM superiori titulo de militibus dictum sit, nunc autem de fidalguis, vt ita Hispanicè loquamur, subsequitur titulus hic: Sed cum fidalgui antiquiores sint quàm milites, cum anteà essent, ex illis enim milites creabantur, *vt per Otaloran de nobilit.2.par.c.3.num.3.* quomodo prius de militibus titulus anteponitur? faciliter respondebis, si dixeris quòd milites fidalguis præferuntur: sed obstabit,nam hoc verum esset,si milites ij ex fidalguis processerint, sed cùm in titulo præcedente de veris militibus pauciſſimè agatur, sed de fictis & imaginarijs & ex priuilegio creatis, quomodo præcessit titulus proximus? dicendum est quia ibidem erat materia & titulus congruentior vbi de ijs agẽdum erat, ideo & de omnibus milibus actum est antequam de nobilibus simplicibus agatur in titulo nostro,in quo cùm de nobilitate agendum sit per viam Epilogi, substantialiora in eius materia proponam pro declaratione nobilitatis,meliora & magis scitu digna ab scriptoribus colligendo,in hac enim materia, sicut & in multis alijs,in hac tamen ptæcipuè, nihil dici potest quod non sit anteà dictum, verumenimuero flores omnium colligendo,per quinque quæstiones pro exornatione huius Rubricæ & tituli,sequentia declarabo.

PRima *erit quæstio à quo tempore nobilitas fuit introducta, & originem habuerit, & de eius antiquitate, & quibus iuribus, Decretis, stabilimentis sit fundata & approbata, & in quibus Regnis, Dominijs & terris.*

Secunda vero quæstio est quotuplex sit nobilitas.

Tertia quid est nobilitas & vnde deriuetur.

Quarta quot modis acquiratur.

Quinta quomodo probetur tam de iure communi quàm Regio,& ex ijs plura inferemus ad dominia,ciuitates & populos liberos à tributis, & alia in progressu conuenientia & vtilia inseremus.

1 IT quamuis de nobilitate † plures adsint tractatus, *vt ex Tiraquel. de nobil. cap.1. colligitur & eo relato Ioan.Garsia.de nobilit. in initio sui commenti ad. l.8.titu.11.libr.2. Recopil.* & nouissimè habemus nouum Tractatum, de Triplici bono & vera hominis nobilitate. Iacobi à Tapia ordinis militaris Sancti Iacobi de Spata, cõciue nostro. Ex quibus omnibus posset vnum integrum volumen constitui, & vnus post alium ab antiquioribus decerpsit, tamen vt breuitati consulamus meliora, aptiora & vtiliora in vnum colligemus Epilogum,vt præ manibus habeantur, & quia hic est aptior titulus ad hoc.

Et quoad primam quæstionem sunt qui altius nobilitatem

2 nobilitatem repetunt, nẽpe ab Angelis † & Astris. Angelos enim alios aliis ordine superiores, vt latè licet videre *ex Cassan. in Catalogo glor. mundi. 3. par. consid. 5. cum sequentib. aliquibus.* Astra quoque & sydera non ordine tantum, sed & virtute & potentia inter se longe dissimilia, ita vt alia quidem quasi imperiũ exerceant & reliquis splendorem afferant, & dignitatem, & sic *Genes. cap.* 1. dicitur quod fecit Deus duo luminaria magna, luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus vt præesset nocti: verũ hæc opinio respectu superioritatis, & in quantum nobilitas superior est dignitas, considerari potest, non tamen respectu nobilitatis & ignobilitatis, nam quoad hoc, opinio hæc procedere non potest, in cẽlo enim omnia sunt nobilia illustrissima & excelsa, neque vlla ignobilitas considerari imaginariuê potest, superioritas tamen secundum quod dictum est optimè datur, & danda est, nam vt in propositũ *inquit Tiraq. de nobilit. cap.* 37. *nu.* 158. quasi præsentiẽs hãc difficultatem dictæ opinionis, inquit, Ego quo-
3 que scio, omnibus in rebus † ordinem quẽdam esse nihilque rerum omnium, in quo non quædam nobilitatis, & præstantiæ maioria constituatur. Quis enim nunc nescit, quô pertineat Parabola illa D. N. IESV CHRISTI, apud Matth. c. 13. de fructu. 100. & 60. & 30. Diuis pro modo virtutum & meritorum constituto: Sic & in hoc mundo inter ipsosmet reges, vxorem & filios eorum, & Dños tẽporales datur etiã superioritas † quædam & ordo,
4 vt apparet *ex eodem Cassa. vbi supra. 5. p. considera. 27. & 38. cum aliquibus sequent. vbi in* 41. *conside. inquit*, cp & inter ipsos filios Regum primogenitus aliis superior est, quia sedet à dextris Patris sui, & in vitâ Patris Rex vocari † potest, vt ibidem hæc & alia ipse
5 Cassa. cõsiderat, sic idem in aliis hominibus & Dominis tẽporalibus datur hæc superioritas & ordo. Imò & inter sordidos illos opifices & artifices longam esse differentiam testatur consultus. in l. Artifices. ff. de solutio. & itidem inter seruos, infimum genus hominum, is ordo constituitur, vt alius alio
6 sit superior †, & vt maius quid dicam, nobilior, nã & seruus respectu serui potest dici Dominus, *ex l. si seruus. ff. de peculio, notat Tiaquel de nobilit. cap.* 8. *nu.* 4. & imò inter animalia etiam datur quædam super-
7 rioritas †, & inter arbores itidem & alias res inanimatas, *vt inquit Tiraq. dict. c.* 37. *numer.* 158. nullius quippè Vniuersitatis administratio gereretur, neq; subsistere posset, nisi eam magnus ordo differentiæ seruaret. *cap. ad hoc.* 89. *dist.* ordines enim Dignitatum Deus constituit, non modo in hoc mundo, sed & in hierarchiis cælestibus angelorum, *vt not. in Rubric. de maio. & obed. & vltra Cassan. notat Tyberius Decianus plura addutens, in respons.* 21. *numero* 2. *&* 3. *volu* 1. *& dixi ego in mea Curia Pisana, Tract. de Decurio. lib.* 2. *ca.* 2. *num.* 11. *cum sequentibus aliquibus*, sed hæc parum ad vulgarem nostram nobilitatem pertinent, vt considerat *Tiraq. dict. num.* 158. ita vt hæc superioritas ordinis ad nostram nobilitatis & ignobilitatis speciẽ, de qua hic agimus, minimè conducat. Ideò in hac quæstione fuit secunda opinio dicentium, nobilita-
8 tis & ignobilitatis discrimẽ ab Abel & Cain † processisse & initium traxisse, vt scilicet ille quandiu vixerit Patris nobilitatem retinuerit, hic ob perpetratum homicidium amiserit, quod & è nostris dixit *Bart. in l.* 1. *col.* 4. *versic. si ergo aliquis. C. de digni. lib.* 12. *& Tiraq. dict. cap.* 37. *nu.* 157. vbi & inquit cp cum posteà omnes homines diluuio perierũt, saluis tamẽ Noe & tribus filiis eius, Sem, Cham, & Iaphet maiorum virtutem & nobilitatem retinuerunt, & in posteris propagarunt: Cham ob nudum Patrem ebrium decisum, ea decidit audiuitque Patrem, hæc, non sine bili pronuntiantem, Maledictus Cham, seruus seruorum erit fratribus suis: verum & hæc opinio secunda respectu vulgaris nostræ nobilitatis non satisfacit, vt ab Abel & Cain nobilitatem designemus, cum & in ipso primæuo eorum statu equales fuerint in genere & nobilitate, & licet ex delicto fratricidij Cain deciderit & degenerauerit à primæuo statu non videtur posse dari in eis nobilitatis nostræ & ignobilitatis discrimen, nisi tãtum quoad virtutem & malitiam, prout & infrà dicemus in quotuplici differentia nobilitatis in sequente quæstione declaranda: & sic videtur quod neque ab hoc tempore dici possit ortam nobilitatis nostræ originem: Ex quibus tertia fuit opinio aliquorum quod
9 à filiis Noe Sem scilicet, Cham, & Iaphet †, ita vt à descendentibus à Sem, & Iaphet, qui operuerũt patris pudibunda, nobilitas deueniat, à Cham verò seruitus ob patris maledictionem, *vt inquit Bonus de Curtili, de nobilita* 3 *p. num* 122. *volu.* 16. *Tract. Diuersorum Doctorum*, qui & reprobat hanc opinionem & ex dictis in præcedente refutari etiam potest. Ideò reperi aliam & quartam opinionem propositam in
10 libro ætatum mundi & chronica earum cum figuris & imaginibus, ab initio mundi. fol. 20. ibi enim in secunda ætate incipiente à Noe post diluuium aquarum, quod fuit vniuersale, anno † sexcentesimo vitæ ipsius Noe, à principio autem mundi secundũ Hebreos, milesimo quingentesimo quinquagesimo sexto: & secundum septuaginta interpretes, quos Beda & Isidorus approbant. bis mille ducenti & quadraginta duo: post multum inquam tempus, in tempore Regis Ragau, qui fuit, vt ex libro isto colligitur anno mundi. 2773. Regnum Amazonum fœminarum inter Scithas & Albanos sumpsisse originem ferunt, nam dum hæ mulieres Amazones regnassent, & magnam partem Asiæ sibi subiecissent,
11 in hisce temporibus fertur † nobilitatem introductã pluribus de causis. Prima enim fuit necessitatis, crescente enim humano genere, cũ homines ad malũ proni essent, oportuit, phibere insultus prauorũ aduersus bonos & ideò eligebatur aliquis vir bon⁹ iustior cæteris, atq; prudẽtior, qui cõmunitati præsideret, *Virtuosos* pro moueret, mediocres defenderet, & malos coerceret: hinc dictus est nobilis quasi præalijs in virtutibus notabilis, vt & decidit *ex l.* 1. *titu.* 21. *part.* 2. (sed proh dolor, nam si nobiles hodie sic essent eligendi & regulandi, quàm pauci possent in tales numerari) vnde Hieronym. nihil aliud video in nobilitate appetendum, nisi quòd nobiles, quadam necessitate constringantur, nè ab antiquorum probitate degenerent. secunda verò causa † 12
fuit Discolia plebium, quæ rectum iudicium ignorabat, licèt tamen inter se pacatè viuerent, nã adeò hebetes fuerunt, quòd nihil magni pendere maluerint, nisi quod vulgari opinione celebrabatur, vnde expediebat pro ipsarum pace conseruãda, vt ex natalibus nobilium Principes haberent. Tertia autem causa processit † ex fortitudine aliqua singulari, 13
nonnunquam enim communitates grauatæ ob incursus hostiles tale indultũ sanxerunt, vt quicunque patriam à talibus liberaret, ius nobilitatis pro se &

heredibus

hæredibus ſuis perpetuò obtineret, hoc modo plures eſſe nobilitatos legitur, & de ijs in noſtra Hiſpania multæ ſunt Domus ortæ. Et hac tertia ex cauſa nobiles vocari, *Hidalgos.* retulit *Salazar, in Tract.de conſuetudi.cap.1.nu.105.cum ſequentib.* Quarta cauſa ex abundantia † diuitiarum ſumitur, aliquando enim populares nimia penuria victualium attenuati tradiderunt ſe & ſua alicui diuiti, vt hoc pacto malum inopiæ temperarent, vt eum deinceps velut nobilem & dominum recognoſcerent. Inueniuntur etiam quædam nobilitates per diuinum oraculum inſtitutæ, licèt paucæ, quarũ aliquæ permanſerunt, vt in Dauid, aliquæ cito defecerunt, vt Saul, & Ieroboam, & quorundam aliorum, plurimæ quoque leguntur nobilitates per violentiam, & tyrannidem introductæ, quarum ſimiliter aliquæ ſtatim deſtructæ, & penitus deletæ fuerunt: Aliquę ſtabiles permanſerunt: Et nota, quòd ſecundum veteres hiſtorias rarò aut nũquam in Paganiſmo nobilium † ſtirpes perpetuatæ fuerunt propter ſuperbiam, & tyrannidem: multæ etiam apud Chriſtianos propter eandem cauſam deletæ ſunt, ſecundum illud Eccleſiaſt. 10. *Sedes ducum ſuperborum deſtruxit Dominus, & ſedere fecit, mites pro eis*: Item nota quòd nemo vnquam odio habuit † nobilitatem, quia eſt bonum per ſe appetibile, ſicut virtus aut religio, ſed multi ſancti eam fugerunt ob grande periculum, ꝙ in ea latet propter difficultatem maximam ipſi annexam, hoc ſatis in ſacto propheta Dauid apparuit, quem ipſemet Deus tam peculiariter elegit: relinquitur ergo, quod vix pauciſſimi ad tãtam ſublimitatem idonei fuerunt. Hæc in dicto libro dicta ſic retuli, quia præ manibus non habetur liber ille: vides igitur opinionum diſcordiam à quo tempore initium habuerit nobilitas hæc Politica & ciuilis nobilium: & ignobilium, ſed vtcumque ſit, vt inquit *Otalor.de nobilit.2.p.cap.4.num.2. cum ſequent.* ab antiquiſſimis temporibus † nobilitatis diſcrimen inductum eſt & nobilitas approbata, & nobiles honoratos vltra alios eſſe: Idque vt ab antiquiori ſcriptura incipiamus, primo ex ſacris literis comprobatur †, nam Deutero. c.1. ſcribitur, *tuli de tribus veſtris viros ſapientes & nobiles, & conſtitui eos Principes, tribunos & Centuriones*: Et Eccleſ. 10. *Beata terra, cuius Rex nobilis eſt*, aut vt alij exponunt, *filius nobilium*: & libr. Machab. 1. ca. 3. Antiochum Regem, ſcribitur. negociis ſuis præfeciſſe Lyſiã hominem nobilem, & genere regio. & 1. Regum. 9. *Ecce vir Dei eſt in ciuitate hac, vir nobilis: omne, quod loquitur ſine ambiguitate venit*: & Iob. 14. *Siue nobiles fuerint filij terræ, ſiue ignobiles non intelliget.* Et Iſaiæ 5: *Tumultuabitur puer contra ſenem, & ignobilis contra nobilem.* Itidem & ex ſacra ſcriptura, Paul. 1. ad Corinth. 1: *Videte vocationem veſtram fratres: quia non multi ſapientes ſecundum carnem. non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus vt confundat ſapientes.* Et iterum. 1. ad Corinth. 4. *nos ſtulti propter Chriſtum* (ait Paul.) *Vos autem prudentes in Chriſto, nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.* Ecce igitur quomodo in ſacris ſcripturis de nobilitate mentio fit: & in paſſione de Ioſeph ab Arimathia dicitur, quod erat nobilis Decurio. & Tiraq. plura itidem teſtimonia adducit, *vbi ſuprà, cap.21.num.1.cum pluribus ſequentibus.* Iure etiam Canonico nobilitatem videmus † approbatam, nam *in cap. ſtatuimus. in glo. verbo, Potiorem poſt princ. de maio. & obed.* nobilitatis ratio habetur, vt & per *Zenzelli. in extra. execrabilis. verſic. nos itaque. verbo, Generis claritatem de maio. & obed. & in cap. Adam. 60. diſt.* ibi nobilitate loci priuatur, in beneficiiſque magis eſt prouidendum nobilitati, *vt.86.diſtinct. non ſatis*, itidem & in diſpenſatione plurium beneficiorum, vt in *extrauag. execrabilis. Ioan.22.de conceſ. præb. & in cap. de multa. & ibi Docto. de præbend. inter alios allegans Tiraquel. de nobili. cap.20.num.13. vbi num.* 11. inquit nobiles in beneficiis † aliis eſſe præferendo, *ex gloſſ. in cap. fin. verbo, Nobilitati, de pœnis. per tex. in dict. cap. non ſatis. verſic. item ſi conſideranda eſt.86.diſt. & ſic ſecundum Tiraquel. dict.num.*11. ſi à diuerſis patronis fuerint præſentati pari vocum numero nobilis, & ignobilis, cæteris paribus † nobilis eſt præferendus, nec poteſt Epiſcopus gratificari, & in materia beneficiali, plura de nobilitate dixit *Selua de bene. 3. part. quæſt. 7. nu. 13. vbi num. 11. inquit Doctores in cap. ſuper eo. de teſti. notare*, quòd per Canones fit diſtinctio nobilium & ignobilium, & per Hojedam, *in Tractat. de benefic. incompati. & compati.* & pluſquã viginti priuilegia † nobilitatis retulit Cœpola, *in Tract. de Impera. mili. deli. §. nobilitatis etiam numero 26. cum ſequentibus. in. 16. volumine. Tract. diuerſorum. Itidem etiam & de iure ciuili † ex Authent. de defenſo. ciui. §. 1. in princ. verbo, viri obſcuri, & in alijs pluribus verſiculis, & in §. vltim. & ibi gloſſ. nobiliores. & text. in l. honorum. §. de honoribus. verbo, origo natalium. ff. de munerib. & hono. l. honores §. is qui. ff. de decurio.* vbi plebei honoribus decurionũ fungi prohibentur, *in Authen. præſides. in princip. ibi, nobiliores ciuitatum. C. de Epiſcop. audi.* & ſic in dandis † dignitatibus ſecularibus ponderatur dignitas, & ſic nobilitas, *ſecundum Domin. per text. ibi in cap. Grandi. de ſup. neg. præla. in ſexto. notat Decianus, Reſpon. 18. numero 23. lib. 1. & gloſſ. Sobre. l. 9 titu. 18. part. 2.* & plura congerit Tiraquel. *in dict. cap. 20. per totum.* Ex legibus etiam Partitarum nobilitas † commendatur, *vt in l. 2. & 3. tit. 21. p. 2. & in alijs pluribus locis*, & de iure noſtræ Recopilationis in noſtro hoc titulo plura videbimus: ita vt nobilitatis origo antiquiſsima ſit, & eius initij memoria non exiſtit, vt inquit *Otalora, de nobilit. 2. part. capit. 4. numero 3. in fine.* & multis ſcripturis diuinis, Canonicis, ciuilibus & Regiis commendata, quæ eſſet longum referre. Quæ quidem nobilitas cum ab omnibus appetatur (vt iam diximus) ab omnibus quaſi gentibus reperiemus † approbatam, & nunc hoc, nunc illo ſigno nobiles ab ignobilibus diſtinctos eſſe, & cognitos: Nam apud Romanos bella aurea inſigne nobilium erat, eorum vero plebeiorum. Apud Germanos viri nobiles non fluctuante veſte, ſed ſtricta, & ſingulos artus exprimente vtebantur, cæteris ſagis cum fibula. Et idem de Sarmatis, & Parthis. Contra Lilorum principes ſagis vtebantur, vulgus autem beſtiarum pellibus amiciebatur. Ipſis Indis, Perſis, Athenienſibus in auribus aurum ferre nobilitatem deſignabat: Et apud Indos Byſſum non niſi nobilis induebat. Thracibus, nobiles, punctos eſſe in facie ſignabat, non punctos, ignobiles. Itẽ apud Britannos, Gelones, & Agathirſos, apud Sueuos Ægyptios, & Lacones ſimiliter ſignis particularibus vtebantur nobiles ad cognoſcendum eos, vt videre licet *ex Tyraq. de nobilit cap. 37. num. 160. cum ſequentibus*: Imò & apud Turcas, illi exiſtimantur omnium nobiliſsimi, qui prorſus ignorant patres, ac matres ſuas, vt inquit ipſe *Tiraq. vbi ſupra cap. 19. num. fin.* de

quibus

quibus etiam meminit *Cassan. in Cata. gl. mundi. 8. part. consider. 49. per totam*, vbi varios ritus gentium circa nobilitatem refert. & *Ioan. Licirier, de primogenit. lib. 2. q. 4. arti. 2. n. 8.* & *Otalora. de nobili. 5. part prin. cap. 2. per totum*, & *iterum in 2. part. cap. 4. num 2.* vbi & nobilitatem antiquissimam esse testatur: ita vt sicut vnicuique suus mos, & vnaquæque prouincia suo sensu abundat, ita & in nobilitatibus à sui initio, &
27 fundatione habitæ sunt certæ † familiæ nobiles, & distinctæ à plebeiis, & notæ ab antiquo nomine & reputatione, vt inquit *Otalor. d. 2. part. d. c. 4. num. 9. in fine. vbi nume.* 10. inquit de iis in Cantabria plures adesse familias, *De solar conocido, & in illo numero 9.* inquit, *Que en Montañas, Vizcayay y Asturias sella man solares conocidos, las casas antiguas y principales, & in numero* 10. id prosequitur, & ampliat Garsi. & sic non requiritur, *Para probar, solar*, omnia illa, quæ requirit vt infra fundat, & sic inquit optimè *Bart. in l. 1. col. penul. C. de digni. li.* 12. articulos esse formandos super probatione nobilitatis secundum diuersitatem
28 † locorum, quod est optimum ad infra dicenda: & hæc pro primæ quæstionis elucidatione sufficiant.

Ad secundam verò quæstionem accedendo quo-
29 tuplex sit nobilitas, † in hac sicut in aliis huius materiæ adsunt etiam opiniones. Prima enim fuit Platonis dicentis, quadrifariam esse nobilitatem, vnam eorum quibus clari boniqúe parentes fuere. Secũdam, quibus potentes aut principes: Tertiam cum maioris nostri fama, & rebus bello gestis claruerũt: Quartam eamq; præstantissimã, quibus non aliena sed propria virtus, & animi magnitudo nobilitatẽ donabit, & hanc vltimam laudat *Lucas de Penna. in. l. mulieres col. 4. C. de incol.* & *Tira. de nobil. c. 4. num. 18. cum sequentib.* de qua & inferius dicemus, & refert *Tiberius Decianus resp. 19. numer. 10. lib. 3.* triplicem harum nobilitatum viam. Secũda verò opinio fuit Aristotelis discipuli Platonis, quiquidem *Aristotel. lib. 4. Polit.* inquit, quadrifariam dici nobilitatem, generis scilicet, diuitiarum, & virtutis, & disciplinæ, nihilque prohibet à patriæ solique natalis splẽdore nobilitatem interdum deduci: nam amplitudo patriæ antiquumque decus plurimum valet ad laudem gloriámque comparandam, sed ea perquã exigua est modicique momenti, vt per *Cassan. in catal. glos. mun. 8 part. consid. 18.* & *Otalor. vbi supra. 2. part. c. 3. num. 15.* licet & plurimum adiuuat. vt per *Tira. vbi supra cap. 12. nu. 1. cum sequentibus*, maximè si habitatores eius liberi essent ab omni subiectione tributorum, prout in Cantabria sunt. Tertia vero fuit opinio *Abb. in. c. venerabilis, col. 2. in princi. de præben.* dicentis duplicem esse nobilitatem, generis scilicet, & animi, in quo fuit nimis diminutus, eo quod nõ omnes comprehendit nobilitates. Quartam vero opinionem descripsit *Bonus de Curtili. intract. de nobil. 2. part. n. 9.* & 10. *vol. 16. tract. diuersorum doctorum* dicens quadrifariè distingui. Prima, quæ animi virtutibus causata dicitur: Secũda vero species à sanguinis & generis maioribus nostris originem ducens, & de his duabus meminit *Abb. vbi supra* & *Plato. vbi supra in 1.* & *4. specie.* Tertia verò species dicitur mixta animi, & generis, quia ab vtrãq; parte sumit, & de hac etiam loquitur *Bald. in l. nobiliores, C. de cõmer.* & *merca.* Quarta & vltima species nobilitatis est, quæ politica seu ciuilis à Bart. nuncupatur, *in l. 1. C. de digni. li. 12.* Quintam verò opinionem retulit *Felin. in c. super eo. col. 2. in fi. de testi.* dicens tres esse nobilitatis species. Prima stirpis, & sanguinis. Secũda virtutis, & hãc vt veram nobilitatem Philosophus amplectitur, præcedentem vulgus. Tertia mixta de vtraque ex precedentibus speciebus partem capiẽs, & hanc verissimam, & elegantiorem omnes profitentur. Sextam verò & vltimam opinionem annectit *Bar. in d. l. 1. C. de dignit.* & hæc mihi verior † cõ- 30
gruentiorque videtur, scilicet, quod est triplex species nobilitatis. Prima est Theologica, & supernaturalis, & in hac includitur quarta species à Platone supra constituta, & tertia Aristotelis, & secunda Abbatis, & prima, & tertia Boni de Curtili, & secũda, & tertia Felini. Secunda vero species à Bartolo designata est, nobilitatis naturalis, & cum hac nulla species præcedentium opinionũ concurrit, nec cõcordat. Tertia vero Bartoli species est Politicæ seu ciuilis nobilitatis, & cum hac cõcurrit, prima, secũda, & tertia Platonis, & prima, & secunda Aristotelis, & prima Abbatis, & secunda, & quarta Boni de Curtili, & prima Felini, & per cõsequẽs hæc Bartoli distinctio est tenẽda tanquã generalior, & omnia cõprehendens, & sub ea quasi omnes aliæ recidunt, & cadũt, cui si volueris addere mixtam, generis scilicet, & virtutis, hęc nõ est species de per se, sed producta ab aliis, & sub eis cõtenta, ideo sub dictis cõprehenditur, & est augmẽtatiua nobilitatis, quia eã habẽs habet Theologã & Politicam, & sic virtutis, & sanguinis, & quam libet earũ habenti præfertur quasi duo vincula sint vno fortiora: Nõ tamen cõstituit nouã speciẽ nobilitatis, sed duas species coniũgit in vna persona eam habẽte, & ideo triplex illa differẽtia Bartoli aptior est nostro proposito, & materiæ nobilitatis: Quã post hæc secutũ fuisse reperi, Paleotũ *in tracta. de noth.* & *spur. ca. 61. n. 3.* & 4. Quã distinctionem declarando dic q̃ Theologica, & supernaturalis † nobilitas est illa, ac vt alij dicũt vir- 31
tutis vel animi, quam Bartol. vbi supra spiritualem vocat, quasi in spiritu, & animo ex Dei gratia cõsistentem, qua apud Deũ, ille, qui est in gratia faciẽte gratum. nobilis est, & sic omnis, qui est virtuosus, & in statu virtutis, Deus (apud quem nulla est obũbratio néque aliquid latet) facit eum fœlicẽ, & gratum sibi, intelligendo tamen de illa virtute, quæ facit hominem fœlicem, vt dictum est scilicet in charitate: si enim aliquis in charitate est, est in gratia, non enim potest esse in charitate sine gratia, & ista gratia cõsistit in hoc quod Deus sua largitate fecit hominẽ gratũ sibi, vt habetur per fratrem Bonauẽturam de Balneo, & per Sanctum Thom. *in 1. 2. q. 110.* & *q. 50.* quos Bart. vbi supra allegat, & magistrũ sentent. quem allegat Bonus de Curtili *vbi sup. 2. par.* & *Cassan. in Catalo. glos. mun. 8. parte consid. 4.* & *Otalor. de nobilit. 2. par. cap. 3. nu. 10.* & 11. vbi cum aliquibus sequentibus referunt aliquas dictarum opinionũ, refert etiam Montolonius, in suo prõptuario iuris, *verbo. nobilis, in gl. ancilla*, & *Sarmiento, lib. 1. select. cap. fi. num. fin.* & hoc esse verum dicit *Bart. vbi supra*, & *probari. 1. Regum. 2.* vbi dicitur, quicunque honorificauerit me, glorificabo eum, qui autẽ contempserint me, erunt ignobiles: & istos nobiles, inquit Bart. non possumus perfectè cognoscere, nisi per reuelationem, dicitur enim Eccles. 10. *nescit homo vtrũ amore aut odio dignus sit*, & multi sunt prædestinati, qui apud nos reputãtur ignobiles, vt patet ex Apostolo ad Corinth. 4. & 10. c. Et de his nobi-

libus nobilitate Theologica meminit *tex.in c.nouit. cum 2.sequentibus,de pœni.distint.4.* & apud Deũ sum-
32 ma nobilitas est clarum † esse quem virtutibus. *c. non loca.40.dist.c.cum omnia 56.dist. quæ iura ad hoc allegat Marian.Soci.in c.nobilis homo num. 4. de purga. cano. & est optima l.6.tit.9.p.2.& tradit Tira.de nob.c. 4.nu. 12.& Iacobus de Tapia,de Triplici Bono, & vera homi.*
33 *ti.1.pag.2.col.2.* virtusque in primis virum † nobilissimum reddit, *vt l.prouidendum, C.de postu.ad hoc alleggata per eund. Maria.Soci.in c.qualiter & quando numer. 755.de accusat.* & de hac virtutis nobilitate plura dixit singularia *Tira.in d.c.4.per totam, & Bonus de Curtil.in d.2.part.num.11.cum pluribus sequentibus* vbi hãc nobilitatem vt digniorem pluribus comprobat mediis, nam & nobilitas Politica, & sic sanguinis generisque nihil prodest sine Theologa, & sic sine virtute, vt latè diximus *in Curia Pisana,de Decurio,lib. 1.cap.* 12. & licet aliqui id velint intelligere, apud Deum non tamen apud homines, & vulgares, vt inquit *Tiraquell. dict.c.4.num.*12.13.& 14. id tamen ex corruptis hominum animis procedit, qui exteriora considerant, & non interiora, & nobilitatem illam vocant, quæ generis est, & sanguinis, nõ verò eam, quæ à virtute procedit, quæ quidem sola si nobilitaret apud homines circa ea quæ nobilitat illa quę est sanguinis, fortassis nobilitas magis appeteretur, sed vtcunque sit, hoc in concessum esse iudico, & omnes consentiunt, *teste Tyra.d.c.4 num.* 16. bonos
34 mores, & sic virtutem, † esse nobilitati generis anteponendos ita vt vbi adest virtuosus aliquis, & alius nobilis sanguine non virtuosus, ad officia & beneficia virtuosus est præferendus, prout *in.d.c.*12. *Curiæ Pisanæ* latius dixi, & latè disputat Bonus de Curtili, *vbi supra.3.part.nume.*1. *cum sequentibus pluribus: vbi num.* 85. quærit quot actus requirantur virtuosi, & per quot temporum curricula ad hoc vt nobilitatis animi, & sic virtutis palmam ipsis causa
35 tam virtutibus, assequi quis mereatur, † & cum sequentibus pluribus numeris id disputat, quæ missa facio, vt ad alia transeamus: inquit tamen *Tyra.d. c.4.nu.*15 *ex Bart.& Plat.& Ray* nobilitatem virtutis differentiantes à nobilitate sanguinis, plærumque virtutem dare causam nobilitati, quoniam ad eam conferendam Princeps sæpius mouetur, & moueri debet: Sed quot sunt obliti virtuosi, & nobiles etiam sanguine, quia fauores mundani eis deficiunt, & quod sine virtute homines, & multi horum sine sanguine ex infirma generatione procedentes, in honoribus & dignitatibus, & fortassis in excelsis locis & sedibus: alij iudicẽt: nostrum enim non est iudicare: De quo conquerebatur Iob. 21. *quare impij viuunt, subleuati sunt, confortatique diuitijs:* Sed vt ipse Iob. 20. cap. dicit, *laus impiorum breuis est:* Et in Psalmo. 36. dicitur, *vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut Cedros Libani, & transiui, & ecce non erat, quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.* Hæc tamen omittens venio ad secundam speciem nobilitatis, quæ est nobilitas naturalis, quæ potest con-
36 siderari duobus modis, † vt inquit Bart. & eum referens Cassan. *in Catalo.glo.mun.d.8.par.consid.4.versi. secunda, & Montolonius, vbi sup. & Otal.d.2.p.num.* 11. *c.*3. primo modo prout congruit animalibus rationabilibus, & irrationabilibus, & etiam aliis sensu carentibus, & isto modo dicuntur nobilia & ignobilia secundum bonitatem operationũ, vt in Brutis patet, videmus enim quasdam aues eiusdẽ speciei nobiles, & ignobiles, & idem in leonibus, idem in pomis, & inter artifices secundum maiorem, & minorem instructionem, & isto modo seruus, & ancilla potest esse nobilis, vt iam dictum est: & de hoc etiam loquitur *Philos.Ethico.2.in prin.* Secundo modo consideratur hæc naturalis nobilitas prout cadit in solis hominibus, & de ista loquitur *Philos.1 Ethico.ca.* 4. vbi dicit quòd nihil aliud est quam virtus & malitia determinantes seruum, & liberum nobiles & ignobiles, & hoc non est intelligendum de omni virtute, sed de ea quæ competit aliquibus prout sunt apti dominari, non de ea prout apti sunt esse subditos, & hæc nobilitas est quidam habitus electiuus in medio consistens circa ea quæ pertinẽt ad præesse vel dominari: verũtamen melius cõsiderans hãc naturalẽ nobilitatem, ego non vocarẽ eam nobilitatem, sed superioritatẽ quãdam ex quatuor aut tribus qualitatibus in propositũ cõsideratis per *Seluã,de beneficio 3.p.q.7.n.19.cũ tribus seq.* scilicet cũ datur qualitas diuitiarũ, aut maioris potẽtiæ, scientiæ aut præeminentiæ vel honoris, quibus quidem quasi naturaliter in brutis in pomis, & in hominibus videmus insitã quandã maiorẽ qualitatẽ superioritatis fortioris aut elegantioris in vno quam in alio eiusdem speciei, prout, & videmus in fratribus ab eisdem parentibus procedentibus quorum vnus est robustior, humanior, vel ingeniosior alio & tamen eiusdem sunt generis, & sanguinis, & hoc est, ꝙ ex *Tira.de nobil.c.* 37.*n.*158.*in prima qu.* diximus esse quendã ordinem, & modũ quasi à natura insitum ꝙ nobilitas de per se dici non potest, præsertim cũ nobilitatem † ex iure naturali deduci nõ videatur, 37
ex tex.in l. quòd attinet.ff.de reg.iur. vbi dicitur, quòd quoad ius naturale attinet, omnes homines æquales sunt, propterea alibi scribitur, naturã inter homines cognationem quandã constituisse, *l.vt vim.ff. de Iust.& iur.§.ius autem gentium, inst.de iur.naturali,* & si hæc vera sunt speciem hanc naturalis nobilitatis reiicere possemus, verum quia in hac superioritate quædam animi nobilitas datur, non est reiicienda, sed dicendum quôd ex naturali ratione potius quã ex iure naturali procedat, vt inquit *Cæpola,de Impe. mili.del.§.nobilitatis etiam.nu.4.fo.*310.*vol.*16.*Tract. diuers.doct.* sed quia hęc non admodum ad hanc de qua nunc agimus nobilitatem attinent, licet & aliquãtulum adiuuent, relinquemus eam, & ad tertiã deueniemus. quæ Politica & ciuilis vocatur † de qua 38
agendũ est principaliter, & de qua, (cũ de nobilitate fit mentio) per vulgares intelligitur, vt inquit *Ioan. Licirier, deprimogen.libr.2.quæstione.articul.* 2. *nume.*14. & hæc nobilitas est, quam omnes appetunt, omnes quærunt, & habere procurant licite, siue illicite, & quæ hæc sit in sequẽte quæstione declarabimus, est tamen notandum quod hæc Politica siue ciuilis nobilitas est triplex † quædam incipiens, quæ- 39
dam crescens, quædam perfecta, vt inquit *Bald. in l. nobiliores.C.de comer.& mercat.* & sicut crescens præfertur incipienti, ita perfecta crescẽti, vt probat *textus in Authentic.quæ de Dignit.§.& generaliter, vbi glo. & Doctores, & Tiberi.Decian. Respons.* 21. *num.*41. *volu.* 1. *quod duplicauit in Respons.* 7. *numero* 44. *volu.* 3. *& Tiraquel. de nobili. capitulo* 19. *numero* 10. inquiens Bald. vbi supra sentire, nullam esse perfectam nobilitatem. quæ sit in principio, aut etiam in augmento tantum, nisi vltra quoque progressa fuerit † imò & inquit *Otalora.2.parte.capitul.* 40
3.col.

3.*col.penult.*nobilem à se ipso nobilitatem habentẽ, & sic incipientem eam habere non posse propriè nobilem appellari, sed principium suæ nobilitatis, is tamen, qui ab antiquo eam habet, vere nobilis dicitur,& hoc est quod dixit lex illa.*2.titu.21.par.2. & notat etiam Ioan.Garſ.de nobili.glo.12.in princ.num.6.* & è cõtrario nouissimè ego considero dari nobili-
41 tatem incipientem decrescere, † & decrescens, & perfectè amissa, putà cum is qui nobilis est incipit degenerare à nobilitate, patiendo in aliquibus se tributarium,decrescens verò,cum,& per tẽpus vitę suæ,& filiorum eius,& perfectè amissa cum iam de nobilitate antiqua sui descendentes non tractant, & horum multi sunt, vel quia Patres eorum fuerũt pauperes,& filij itidem,qui non potuerunt nobilitatem suam defendere, vel quia se in terris liberis, & vbi nobiles non sunt noti,se contulerunt,& cum tempus in temporalibus bonis vnos ditat alios depauperat,sic & in nobilitate,vni nobiles fiunt,cum nullus suorum prædecessorum esset,alij verò ignobiles, cum ab antiquo posteri sui nobiles fuerunt, & sic hunc humiliat,illum verò exaltat, & hęc pro 2 quæstione. Ad tertiam verò quæstionem scilicet
42 quid sit nobilitas,& vnde deriuetur, † dicẽdum est cum *Tira.de nobil.ca.2.num.1.& sequentibus, & Cassan.in catalogo.8.part consid.2.& Otalor.de nobil.2.part. c.4.nu.* quod nobilitas à nosco dicitur idem significãte quod noscibilitas,& sic nobilis idem est quod notus,& per omnium ora vulgatus,vnde Virgilius.

Est locus Italiæ medio sub montibus altis.
Nobilis.

Et Martialis.

Prostratum Nemees vastaque in valle Leonem,
Nobilem,& Herculeum fama canebat opus.

Et Plautus in Pseudo.

Cum ijs mihi
Nec locus,nec sermo cõuenit,ijs nũquã nobilis fui.

Sicque etiam è contrario ignobiles pro ignotis antiqui intelligebant, iuxta illud Virgilij lib. 7. Æneid.

Solus vbi in siluis Italis ignobilis æuum
Exigeret:

Vbi Seruius, ignobilis, inquit, non vilis sed ignotus, quæ & alia plura ad hoc considerant Tiraquel.& Cassan.vbi supra qui ex hac notitia inferũt,apud plerosque verbum hoc nobilis, & ad eos, qui vel deploratissimis moribus nominatiores facti sunt,relatum esse:Hierony.enim inquit,in Heluidium Hæreticum, nobilem factum esse in scelere,de quo alia per *Tira. vbi supra nu.4. cum sequentibus,& Cassan.in.d cõsidera.2.*& proinde nobiles quasi notos significamus, & in hac deriuatione verbum hoc nobilis, accipimus. Licet ex legibus nostris verbum,*Hidalgo*,Hispanè prolatum aliunde deriuari dispositum videmus *ex l.2.tit.12.part.2.* vbi Etymologia & denominatio eius describitur, dum dicit,hidalgum idem esse quod, *Hijo Dealgo y de bien*, sed siue sic nobilẽ deriuari,vel primo modo, in eũdem sensum recidimus,nam etiam noscibilis efficitur ex dicta denominatione legis partitæ, & hæc quoad deriuationem sufficient,vt ad diffinitionem nobilitatis deueniamus, in qua quidem diffiniẽda, Politica inquam, & ciuili nobilitate,quam plures, sicut in supradictis adsunt opiniones tam inter antiquos exteros,quã inter nostros, omnis enim diffinitio periculosa est,neque sedẽ habet fixam *Bart. enim in.l.*C.*de.dignitati.li.*12.plures & varias doctorum retulit sententias, & vnam ex eis secutus fuit Tyberius Decianus,*responso.19.num.3.volum.3.*refert alias, & *Cassan. in catalo. glo.mun.8.part.consid.1.& omnium latissimè Bart.Cæpola. in Tract. de Imper. milite delig.§. nobilitatis etiam causa num.1. cum sequentibus pluribus*,vbi viginti,& sex † retulit opiniones,è nostris vero aliquas *Otalora.de nobilit.lib.2.c.3.numero 2.* 43
3 & 4.& latius eo.libro c.4.& Dida.Per.l.1.tit.2.gl.1. versic.est præterea col.1363.lib.4. ordi. quæ quidem vel maior pars dictarum opinionum potius dici denominationes, & descriptiones, quam diffinitiones, quarum in nostro proposito melior videbatur illa de qua *in d.l 21.titu.21.part.2.* dum dicit,dici ex eo, *Hidalgos*, quia, *Fueron escogidos de buenos lugares y con algo,que mueſtran tanto como hijos de bien*, quam declarat *Otalora.vbi supra d.2.part.c.3. num.4. & Ioan. Gar. de nobilit.glo.18.num.19.*ex quibus verbis, male dixit idem *Otalor.ibidem num.2.& 3.* cum Grego. Lopez per eum relato,quod à verbo Italico,deriuatur verbum, *Hidalgo*, nam id contra supradicta & sic merito in hoc eos reprobat *Ioan. Garsi.vbi sup. d gl. 18.num.37.& 38.& humada, in ea,l.2.tit.21.par.2. gloss.8.in principio*,& quia verbum Italico, ab Italo, quondam Hispaniæ domino deriuatum est, quod quidem verbum significat idem quod Dominus Boum,& armentorum, & sic Italia eadem ratione idem est quod terra Boum, vt optimè in quinque libris Historiæ,generalis Hispaniæ,quam recopilabat Florian de Ocampo.*lib.1.c.21.differitur.* Et itidẽ ex dicta l. Partitæ ego infero quod cum hæc lex dicat,*Que fueron escogidos*,quod nobilitas nostra,*Hidalguia*,vocata,in nostra Hispania, nullo modo potuit procedere neque ortũ habere ab Abel,& Cain, sed potius ab illo tẽpore Amazonum,de quo in 3. opinione primæ quæstionis diximus, vbi eligebantur, & electi fuerũt homines iusti, & boni inter eos,qui prauorum mores corriperent, & alios ab insultis defenderent licet *Otalora.d.2.par c.2.n.3.* dicat quod istud vocabulum,*Hidalguia*, nec in iure communi neque statutario de ea fuit mentio facta, & quod ideo diffiniri non poterat,ex omnibus tamen diffinitionibus, duæ aut tres in nostrum propositũ mihi placent. Prima est ingenere, & generaliter sũpta vt omnes nobilitates comprehẽdat, à sanguine scilicet,vel à principe,vel à lege, vel ab alia legitima causa procedens scilicet illa quæ describitur à Iodoco Clictoueo,relato per Cassan.*in d.8.part. consid.* 1.*n.*1.quod nobilitas dicitur † esse generis,vel alterius rei excellẽtia,vel dignitas,quæ quidẽ diffinitio secundũ Cassan.vbi supra omnia cõprehendit,& ab authoribus nobilitatẽ diffinientibus ita diffinitur, verum quia quoad nos habet aliquam difficultatẽ, tunc quia dignitas & nobilitas † non sunt idem se- 44 45
cundum Bar.*in.l.*1.C.*de digni.lib.*12.tum etiam quia quoad nostrum vsum, & modũ loquendi nõ ita adaptari potest,secunda erit diffinitio Landuli *incl.2. de sent. excom.* scilicet, quod generis nobilitas † est 46
qualitas, siue dignitas (vel melius meo videri dicetur)siue honor proueniẽs à coruscatione clari sanguinis à parentibus originem sumens, & in liberos legitimos(adde tu, vel naturales tantum) per carnẽ continuata, & hanc sibi placere inquit *Didac. Perez*

d. col. 1363. quam diffinitionem breuius ſummabis dicendo, quod nobilitas hæc eſt qualitas honorifica generis, & ſanguinis à maioribus in poſteros legitimos, & naturales, vel naturales tantum deſcendens, quam diffinitionem videtur velle approbare. *l.3.titu.*21.*part.*2. dicens, *Fidalguia ſegun diximos en la ley antes deſta, es nobleza que viene a los nobles por linage*, & hanc legem ad hoc conſiderat *Otalor. vbi ſupra.* 2. *part.c.*2.*nu.*4.*&* 7.*ad finem*, & hæc diffinitio quoad noſtrum propoſitum congruentior videtur, & à dicta lege partitarum approbata, & diffinitio hæc nõ excludit nobilitates à Principe expreſſe vel tacite conceſſas, vel a iure, prout ſunt illæ, quæ adquiruntur aliquo ex tribus modis, ſanguine, ſcientia, & virtute, vt inquit *Otalor.d.c.*3. *num.* 8.*ex text. in d.l.*2. *tit* 21.*par.* 2. nam hæc ſub diffinitione comprehenduntur, cum à maioribus deriuantur, aliter enim, vt iam diximus, ſi à me incipit ex permiſſu Principis, aut ex eius diſpoſitione, vel à virtute, initium ſum ego nobilitatis, neque poteſt hæc propriè dici nobilitas ſed illa, quæ in poſteros deriuata eſt, & ſic hæc quoad iſtam tertiam quæſtionem ſufficiant.

Quoad quartam verò quæſtionem ſcilicet quibus
47 ex cauſis, titulis † & modis adquiratur hæc nobilitas, dicẽdum eſt ex multis cauſari, quæ refert *Caſſan. vbi.ſup.d.*8.*part.conſid.*8.*cum.*16.*ſequentibus, & Tira.de nobilit per totum*, verum breuius dicemus, ſi à Principe, ſanguine, ſcientia, & virtute cauſari aſſeramus: ſub quibus omnes aliæ cauſæ à Doctor. relatę comprehenduntur, vt inquit *Otalora. d. c.*3. *nume.* 8. Imo multæ ex illis ſunt potius formæ probandi nobilitatem: Et vt hæc explicemus per ordinem, diximus quod primo acquiritur nobilitas à Principe, quia
48 ipſe eſt, qui poteſt ignobiles nobiles facere, & nobilitatem concedere, † & è contra, vt probatur ex. ca. 6. Eſther. *hic honorabitur, quemcumque voluerit Rex honorare.* Et quod ſcribit Plinius, in Panægi. *Cæſaris eſſe, vt nobiles conſeruet, & efficiat*, & in hanc ſententiã Solon dicebat, eos, qui apud Reges in pretio erant,
49 eſſe † calculis ſimiles, quibus in exponendis rationibus vtimur, vt enim illi interdum maiorem numerum, interdum tamen minorem ſignificant, ita & Reges horum quemque prout libitum fuerit, aliquando illuſtrem, & inclytum, aliquãdo, obſcurũ habere, & ignobilẽ: Rex enim quoſdã pro iure ſuo, quoſdam facit nobiles à tributis, & exemptos licet ex conſequenti grauantur alij vt nouiſſimè inquit *D.Henriq. Henriquez in ſua Summa Theologiæ Moralis, lib.*7.*de Indulgentiis.c.*27.*litera.Y.* & de Iure Canonico idem probari videtur *ex tex.in c.cum redemptor.* 12. *q.*2.*& Iure Ciuili ex l.*2.*& fin.ff.de natali. reſti. & in l.Imperatores, in principio.ff.de Decurio.* vbi ex illo tex. notat Alberi. nobilitates procedere à Principe *l. quoties, in fi.C.vbi Sena. vel clariſ. vbi Paul. Caſt. notat per tex.ibi quod nobilitas à Principe prouenit, & in conſi.* 22. *col.* 2. *lib.* 2. inquit illos propriè dici nobiles, quos
50 Princeps nobilitat, & ꝙ propterea † reſcripta loquẽtia de nobilibus, de iſtis eſſe intelligẽda, ex quo inquit *Bald.in l.ſacrilegij.* C.*de diuer.reſcrip.* quod Princeps, quẽ vult nobilitat *notat Tira.de nobil.ca.*6. *nu.*1. *Caſſan.in catalo.glo.mun.* 8.*part.conſid.* 17.*& Bonus de Curtili, de nobilit.*3.*part.n.*125.*cum ſequentibus, & Gregorius Lopez.l.*2.*glo.De buen linage.tit.*21.*par.*2.*& Otalor.de nobilit.*4.*part.princ.c.*1.*n.*1. *vbi pro hoc allegat.l.*6. *ti.De los galardones.* part.2. vbi dicitur, *Que los Reyes en galardon y merced pueden dar nobleza y honra de hijos de algo a los que no lo ſon, idem dicit.l.*10.*tit.*18.*pa.* 3.& hoc intellige de quocunque Rege, & Principe non recognoſcente ſuperiorem, & de quacunque ciuitate habente poteſtatem legis condẽdæ, ſecundũ dictos, maximè Otalor. *vbi ſup.n.*2.& hæc ſecũdũ eos dicitur datiua nobilitas nõ verò natiua: Quod ampliatur primo vt non ſolum expreſſe, ſed & tacite † poſ- 51
ſit Princeps dictus nobilitare, vt nuncupatim dicit *Bart.in l.*1.*col.fi.C.de digni.lib.*12.*per l.de quibus, in fi.ff. de legibus vbi* dicitur, nã quid intereſt ſuffragio populus voluntatẽ ſuã declaret, in rebus ipſis & factis? vt puta ſiquis lateri Principis adhæreat, nobilis efficitur, vt per *Caſſan.in d.*8.*part.conſid.*19.*& iterum in* 5.*part.conſid.*24.*n.*127. vt ſunt Curiales Principis, qui nobiles ſunt & in multis priuilegiati, vt per eũdem *Caſſan.vbi ſup.*6.*p.conſider.*22.*cum ſequentibus*, imo & omnes † Principi famulantes ſunt in dignitate & 52
ideò nobiles, ſecundũ eund. *Caſſan.dict.conſid.*19. vbi & in quoquo Principis idẽ dicit, & in aſſiſtente ad latus Principis idem tradit *Tira.d.c.*6.*n.*10.*vbi num.* 12.*inquit.* quod & arma ſiquis Princeps alicui contulerit videtur † illum nobilem facere, & ibi cum 53
ſequentibus numeris plura ad idem adducit, & ſic ſi Princeps alicui munus conſiliarij iniunxerit, † eum 54
tacite nobilitat, vt per *Tiraq.vbi ſupra num.*21. *&* 22. non tamen nobilitaret Princeps eum quem nobilem † appellat, vt per *Tiraq.ibi nu.*24. quod intelligo 55
ex dictis *ibi nu.*25. niſi ex certa ſcientia & ex propoſito id Princeps faceret, nam tũc videtur id ex propoſito velle vt nobilitaretur. Secundò amplia quod etiam Princeps poteſt extra territorium † ſuũ nobi- 56
litatem conferre ſubdito ſuo, quia hic eſt actus voluntariæ iuriſdictionis, niſi aliud conſtaret ex intẽtione Principis concludentis, vt diximus *in l.*8.*tit.*1. *lib.*6.*ſupra* tertio ampliatur vt infantem etiã nobilitare poſſit, † dũ tamen eius ratificatio tempore ætatis perfectæ interponatur, vt per *Tiraq.d.c.*6.*n.*27. 57
cum 4.*ſequentibus, vbi nu.*32. ampliat etiam ad ignorantem, † vt nobilitari poſſit per Principem, & ad- 58
ueniente ſcientia ratificatur nobilitas, ſecundum eund. *Tiraq.ibi num.*33.*& nu.*35. ad furioſos de mẽtes, & mente captos extendit † *& nu.*36. an ad inui- 59
tos. Ampliatur etiam quod & tempore mortis, imo & mortuo † poſſit Princeps nobilitatem cõferre vt 60
per eund. *Tiraq.ibidem nu.*44.*&* 45. *vbi nu.*46. an, & ei, qui eſt in vtero. Ampliatur itidem etiam ſi talis Princeps non ſit Imperator, † contra Ripam. aliud 61
volentem, quem iure optimo reprobat *Tiraq.d.ca.*6. *num.*5.*&* 6. licet ſecundum eum ibi *nu.*7. *&* 8. nobilior erit nobilitatus ab Imperatore. Et plura, quæ Principi † ſunt peculiaria refert *Caſſan. in d.Catalo-* 62
*go.*5.*part.conſider.*24. per totam. Sed an nobilitatus per Principem gaudebit eiſdẽ prærogatiuis, quibus gaudet nobilis ſanguine, † ita vt militiam ordinum 63
habere poſſit, & officia fidalgorum exercere, dicendum eſt, quod ſi Princeps vltra immunitatis ius, eũ nobilem facit, nulli dubium, quin gaudeat eiſdem prærogatiuis, imò & ſi eum nobilitat, & nobilẽ faciat, (non deſignando priuilegium hoc nobilitatis nec reſtringendo ad aliquam immunitatem) gaudebit optimè priuilegiis nobilium ſanguine, quia paria ſunt ineſſe qualitatem per naturam, vel priuilegium, ſecũdum *gl.l.*3.*tit.*21.*p.*2.*& tenet Pelaez, de maiora.*1.*part.q.*51.*nu.* 32. *&* 33. *& Ioan. Garſ. de nobilit. glo.*35.*nu.*3.*ad finem.& nu.*48.*& gl.*1.§.1.*num.* 50.& hæc quoad nobilitatem à Principe adquiſitam. A

ſanguine

64 ſanguine verò nobilitas adquiritur, quories† à maioribus noſtris deriuatur in nos, generis enim nobilitas eſt, à maioribus noſtris, & proauis deducta generis excellẽtia, & præſtabilitas, & hæc ſanè corporis conditionem naturamque reſpicit, quandoquidem id ipſum naſcentes ex parentibus propagine traducimus, nobilitat enim progenies hominẽ, *vt ex l.1.titu.6.& l.9.& 12.tit.7.p.2.& clarius ex l.2. tit.21.& ex l.4 tit.23.ea.par.2.* colligitur. & ſic habetur Sapi.3. *gloria hominis ex honore Patris ſui, & cõtumelia filij Pater ſine honore*, vnde etiã ſuſceptus ex Patre nobili ſine alia dignitate efficitur nobilis: Et Prouer.18. *gloria filiorum parentes eorum*: magna eſt enim præſumptio quæ pro nobilitate maiorum facit, ta-
65 lis enim præſumitur filius, qualis pater eius† & geſta parentis imitabitur, *ſecundum Specul. in proœmio. verſi. cæterum Thom.Gram. deciſio.18.num.1. Simancas, de inſtit.cathol.tit.50.num.10. cum ſequentibus* in plurimum enim accidit, filium eſſe ſimilem patri ita in virtutibus, ſicut in viciis. *quod ſi nolit. §. ſi mancipia. ff. de ædili.edic. late Matienzo, in dialog.relator.3.part.cap.5. per totum*, & alibi latius de iis dixi, & ſic nobilitas patris iure optimo dicitur gloria filij, quia ex maiorum nobilitate filij gloriam quærunt: ex quo inquit. *d.l.1 titu.6.par.2.* quod Reges tenentur nubere mulieribus nobilibus, & bonorum morum, *Ca* (vt inquit ibi lex) *los bienes que ſe ſiguen deſtos dos fincan ſiemper en el linaje que della deſciende*, nobilitas tamen hæc ex parte patris non vero matris conſideranda
66 eſt† vt inquit *Bartol.in.l.1.C.de digni.lib.12. colum.7. verſi. videndum eſt, ſequitur Caſſan in catal.gl.mun.8.p. conſiderati.8.& Sarmiento, lib.1.ſelectarum cap. ſi.* & eſt lex expreſſa pro hoc in dicta, *l.2.titulo.21. partita. 2. ibi, E porende fijos dalgo deuen de ſer eſcogidos que vengan de derecho linaje de padre y de abuelo*, & *l.7.& 8 titulo 11.lib.2.ſupra & ſic dicunt Bartol. & Platea, relati per Caſſan.vbi ſupra* quod non valet ſtatutum, quod quis
67 cenſeatur nobilis† vel ignobilis ex progenie materna, & ſupra dicta etiam affirmat *Otalora.vbi ſupra 2. parte capitulo. 2. numero 4. & 5. vbi numero 6.* inquit etiam nobilitatem maternam conſiderari multum, vt & inquit Sarmiento, vbi ſupra, de quibus, & latius loquitur *Tiraquell. de nobilita. capitulo 18.numero 20. vſque ad 38. & Rebuf. in concor. titu. de collat. §. cum vero verſic. ex vtroque parente, & in tract.de nomi.quæſt.12.n.5. Tiraq.de prim.qu.31.num. 9. Caſſan.vbi ſupra. 8 parte. conſider.8.* & ita in noſtra Hiſpania paterna origo conſideratur, & iure optimo: de hacque nobilitate ſanguinis titulus noſter loquitur, & diſponit. De nobilitate verò à ſcien-
68 tia† procedente nunc agendo, Eccleſiaſ. cap. 37. dicitur. *Sapiens populo hæreditabit honorem, & nomen illius erit viuens in æternum: & dicebam ego, meliorem eſſe ſapientiam fortitudine*: Eccleſ. capit.9. *in ſapientia enim vera nobilitas conſiſtit*, ſapien.7.& Prouerbior.8.& in aliis locis per *Caſſan.d.8.part. conſi.9. relatis*, vbi inquit hanc habuiſſe Salomonem, & de hac hic non agimus: Sed de ſcientia, puta legali aut canonica, an nobilitent, & nobilitare probatur ex dicto Ariſtotelis, in primo de Anima, dicentis, quod ſcientia eſt de numero bonorum honorabilium, & ideò literati, & habentes ſcientias ſunt multum laudandi,
69 † & huius itidem ſententiæ fuit etiam alibi idem *Ariſtotel.lib.4. Poli.capit.4.& Aulus Gelius lib.19.ca. 10. dum dicit*: ſedẽtibus, doctrina, genere, aut fortuna nobilibus viris: & Seneca Neronem alloquẽs, apud *Cor.Taci.li.18.* Ego quid aliud magnificentiæ adhibere potui, quam ſtudia (vt ſic dixerim) in vmbra educata, è quibus claritudo venit, vnde dicit *Conſultus in l.prouidendum. C. de poſtul.* meritum ſcientiæ ciuilis iuris ipſo iure reddit peritũ nobiliſſimũ† 70
& inde Vlpia.dict⁹ eſt nobilis *l.2.§.ſi. in fi.de excuſat. tut.& etiã nobiliſſim⁹, in l.diximus in fi.eo.ti.ff.* & ideò ſcientia honorabilis eſt, & glorioſa, quoniam ex illa conſequimur gloriam: viris namque literatis debentur præmia, & honores, ſapien.7. *venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius*: & Eſdræ.c.fi.in fi. *magnifici ſunt exaltati verbis legis, quibus edocti ſunt*, & vt ait Caſſiodo.10.variarum Epiſtolarũ, *nec aliqua in mundo poteſt eſſe fortuna, quã non augeat literarũ glorioſa notitia*, cum etiã per literaturã efficiamur nobiles, vt habetur ſapi.7. omnibus enim nobilibus nobilior ſapientia vt tenet Lucas de *Penna, in.l.proximos. C.de proxi. ſacro ſcrin. lib. 12. qua de cauſa* omnes eã appetunt, & ſtudioſe, quærenda eſt, vt honoris nomẽ adipiſci poſſit: quod obtinuerunt ij, qui ſapientiam dilexerunt, vt fuerunt Theodoſ. Abraham, Dauid Salomon, Alexãder, & plures alij numerati in Sophologia Sapientiæ, *c.1. & 2.* & ideò Diogenes cum aſcẽdiſſet in locũ eminentem, & clamaſſet. venite homines, multis de turba irruentibus dixit, nõ enim homines eſtis, qui nõ datis operã ſciẽtię, ſicut enim anima informat corpus, ita ſciẽtia intellectũ, & ideò intellectus hominis ſine ſciẽtia dici poteſt ſine forma, & ſic prorſus ignari non merentur homines appellari, ſed potius
hominũ† imagines, vt in ſimili inquit *tex.in.c.multi* 71
40.diſ. Abb.in.c.prudentiam.in prin.de offic.del. & propter ſciẽtiã, & doctrinã multi ſunt habiti in magno honore, & pretio, quorũ plures† vt breuitati cõſu- 72
lamus, refert *Caſſan in d.catalo.gl.mun.10 parte, conſid. 7.per totã, & Tiraq.de nobilit.c.5.in fi.* Inde iuris peritis principes reuerentiã habent, *l quidquid C.de aduo.diuer.iud.* & multa priuilegia eiſdẽ ibi conceſſit, & ex hoc dicũtur iuriſperiti à principe præhonorati, ſecundũ *Angel.in.l.cum ſalutatus C.de ſenten.paſ.* & nũc ex Dei miſericordia habemus Philippũ ſecũdũ Regẽ ac Dominũ noſtrũ adeò ſapiẽtiſſimũ & iuris peritorũ ac literorũ honoratorẽ, vt dictu ſit incredibile. & hæc præmia & honores ſtudiorũ iuſtẽ merẽtur, qui ſpe præmiorũ, & honorificẽtia digni ſũt, nõ hi qui ſunt incõgrua libertate, *tex.l.1.C.de aſſeſſori.* quod ſi cũ ſcientia etiã concurrat morũ honeſtas, vitaq; inculpabilis, nihil ſupra: & ij in maximo honore eſſent apud Reges & principes habẽdi, ſed aliquãdo mali morigerati, & indocti in pretio habẽtur, docti vero, & virtuoſi deſpiciũtur, quod dolẽdũ eſt, vt alibi dixi: ex dictis etiã eſt, q̃ doctores legum nobiles dicũtur,† inquit *Cyn. Bar. & alij relati per Ti-* 73
raq.de nobili.c.5.n.3. vbi ex hoc infert, quod ſi teſtator iuſſerit aliqd dari vni pauperi nobili, poſſũt executores id dare doctori pauperi: & comitiſſa nubẽs doctori nõ dicitur indigno nubere, *Salicerus in.l.prouidendum de poſtulando allegatus à Tiraque. nu.4.* qui tamen nihil dicit, & iiſce de cauſis, doctores nõ ſunt cogendi contribuere ſubſidiis impoſitis perſonis plebeiis, doctor enim dicitur in dignitate conſtitutus, vt dixi *in l.fi.tit.21.nu.61.li.4.ſup.* doctoratuſq; eſt dignitas† ſecũdum cõmuniorẽ opinionẽ aſſer- 74
tam, per Bonũ de Curtili, *in tracta.de nobil.3.p.n.100. vol.16.tract.diuerſorum Docto. ex c.Quanto, de magiſ.* quẽ ad hoc allegat *Caſſan. vbi ſup. 8.p.conſid.12.* & re-

fert deſcribẽs plures doctorum prærogatiuas *Ioan. Montol. in ſuo promptuario iuris verbo. doctor, litera L.* &
75 ad doctorem ſicut ad egregiam perſonam † mittẽdum eſt vt communiorem teſtatur additio *Octauiani Veſtij. in prac. Can. Apoſt. li. 6. c. ſi n.* 11. & quòd vocandi ſunt domini & patres, & lucernæ, & nobiliſſimi, &
76 amici Principis, & eius patres, † & non fratres, vt optimè per *Caſſan. vbi ſupra.* 10. *part. conſider.* 24. *per totam*, & inter doctores, ſecundum eum ibi, præferendi ſunt illi, qui libros † compoſuerunt, & ſcripſerũt,
77 cum ſint velut ſtellæ in firmamento cæli: ſed hodie detractoribus & vipereis linguis ſunt facti quaſi ſignum ad ſagittã, nullus eſt enim indoctus, nullus garrulus, qui doctorum ſcripta, quæ ipſi neque cõſiderare & deguſtare ſciunt, non mordere procurẽt modis omnibus, nulli laudem ſuam, nulli honorem volentes dare ſed ſibi ipſis appropriare, qui quidem cum id ſolum appetãt cupientes ſe aliis doctos demonſtrare, ſapientum dicta ſuppeditant, & deſtruere iniuſtiſſime conãtur, quod eſt vitium peſſimum, & tanquam peſtis fugiendum: Et vt ad incepta reuertamur,
78 quod ſcientia nobilitet † & per eam nobilitas adquiratur probat etiã *tex. in l. 2. ti. 2. & in l. 4. ti. 23. p. 2.* & tradunt plures relati per Bonum de Curti. *vbi ſup. n. 94. cum ſequen. pluribus & per Caſ. vbi ſup. 8. p. conſid. 10. & in conſu. Burgum. Rubr. 4. ſub tit. des Droict. §. 19 Entre gens nobles. n. 1. cum ſequent. & Tiraq. de nobil. c. 5. per totum*, vbi. n. 1. nobilitatem eſſe filiã ſcientiæ dicit: & ampliſſime de laude ſcientiarum Benedictus in proœmio repetitionis. *c. Raynutius, de teſtam.* Eſt tamen quæſtionis non ſatis leuis, an no-
79 bilis ex ſcientia † ſit præferendus nobili ex genere, & ſanguine, & præferendum nobilem ex ſcientia tenent quam plures relati per *Tiraquell. d. c. 5. num. 5. & per Caſſan. vbi ſupra* 10. *p. conſid.* 35. *docet Romanus ſingular. 64. idem ſingular. 487. allegat Cyn. in l. quiſquis. C. de poſtul. & facit opti. dictum Salic. in l. prouidendum. C. eo. tit. n. 3.* vbi dicit poſt gl. quòd ſcientia nobilitat interius, & exterius, & quòd nobilitas eſt filia ſciẽtiæ, & hanc videtur amplecti opinionem *lex. 4. tit.*
80 *23. p. 2. verſ. Mas el tercero*, Doctorque dicitur † magis nobilis, quam ille, qui eſt nobilis genere ſecundum *Caſſan. d. §. 19* & ſic tenẽt plures Doctorem eſſe militi præferendum, vt late per eundem *Caſſan. in d. catalo. p. 9. conſid. 1.* & ita tenet annectẽs rationem *Matienzo, in dialogo relatoris par. 3. c. 4. n. 5.* In contrarium tamen imò quod nobilis ſanguine præferatur nobili ſcientia, videtur facere, nam nobilitas generis ab antiquo procedit, & à maioribus, & vt naturalis præferenda eſt accidentali, à ſcientia adquiſitæ, ex doctrina. *gl. in l. 2. ff. de excuſ. tut. l. qui habent. ff. de tutoribus, Abb. in cap. ex tranſmiſſa de foro compet. nu. 6. facit. l. fi. C. de dotis promiſ. iuncto text. in l. procula. ff. de probatio.* & quæ notantur *in l. quæ dotis. ff. ſoluto matrimonio, & in l. cum poſt §. 1. per text. ibi. ff. de adminiſtr. tutorum l. poſt mortem. ff. quando ex facto tutorum.* quòd naturalia præferuntur accidẽtalibus item quia ſunt alij multi Doctor. tenentes militem Doctori eſſe præferendum, vt apparet *ex Caſſan. d. 9. par. conſid. 1. & quia vt ipſemet Caſſan. ibidem in 8. p. conſid. 12. inquit*, nobiles à ſcientia vel Doctoratu non ſunt immunes à muneribus prout ſunt nobiles ſanguine: item quia iſtam partem videtur approbare *text. in l. 2. titulo 21. part. 2.* præferens nobilitatem ſanguinis, vides igitur cõtrarietatem Doctor. & legum partitarum quæ longius protrahi poſſent, niſi breuitate conſuleremus: verumtamen pro cõcordia diſtingue, quòd in actibus in quibus ſciẽtia magis eſt neceſſaria ad actum illum, præferrem nobilem ex ſcientia nobili à ſanguine, & ita videtur loqui *dict. l. 4. tit. 23. p. 2.* dum loquitur, *En candillos de guerra*, in quibus præſtantior videtur & magis neceſſaria ſcientia: Alia verò, & ſic † dicta. l. 2. dicti titul. 21. partit. 2. pro ſecunda o- 81
pinione allegata procedat in aliis actibus non ſciẽtiæ ſed nobilitati potius appropriatis, vt eſt munerum excuſatio, & licet hęc videatur nimia reſtrictio ad dictam. l. 2. parificante nobilitatem à ſcientia, & nobilitatem à ſanguine, tamen quia idem determinatur in quęſtione illa, an Doctor militi præferatur, non diſplicet mihi pro nunc hæc concordia. Et ex dictis legibus partitarũ ſic deducitur, & an ſciẽtia ſola ſine gradu Doctoratus nobilitet tetigit *Caſſaneus, in dicta. 8. parte conſider. 10. verſicul.* Bonus tamen de Curtili, cum ſequentibus, nunquid tamen ſcientia canonica vel legalis ſit ſcientia, *in eadem parte conſider.* 18. late examinat Caſſaneus ipſe: & hæc pro nobilitate à ſcientia proueniente dicta ſuffi-
ciant quàm ſcientiam cum Dignitate Doctoratus, vel officio nobili coniunctam quoad omnia etiam tributa Regia nobilitare indubiũ erat, niſi reſtringeretur quoad dicta tributa *ex l. 8. titulo 7. lib. 1. ſupra vbi diximus.* Alio verò & finali modo cauſatur no- 82
bilitas ſcilicet à virtute, & hęc excellentior † & nobilior, & præſtantior, ſed apud homines vulgares non ita in pretio habetur quoad mundi phantaſiã cum à contrario deberet eſſe, cum hęc ſit vera nobilitas, vt ſupra dictum remanet, & teſtatur ſingulariſſimis, & aureis verbis Diuus *Chryſoſtomus. 2. Tom. homeliarum, homelia 45. ad c. 12. Matthæi* vbi inter alia inquit, generis coniunctionem nihil tibi prodeſſe niſi virtutẽ habueris: vna enim ſola (inquit) & vera, & communis nobilitas atque neceſſitudo cũ Chriſto eſt, vt voluntatem Dei facias, hic enim propinquitatis modus, multo melior eſt illo generis atque præſtantior: & ſic in princ. illius. c. dirigendo verba ad matrem ipſiuſmet Chriſti (inquit) nam neque Chriſtum in vtero geſtaſſe, neque mirabilem illum partum edidiſſe admodum profuerit, niſi virtus adfuerit, & ibi plura alia ſingularia in virtutis proſequitur laudem, & nobilitatem, quaſi nobilitas ſine virtute parum aut nihil proſit, vt & alibi diximus: & hæc pro quartæ quæſtionis explicatione.

Ad quintam verò quęſtionem, & in propoſitum noſtrum vtiliorem frequentiorem ac difficiliorem deueniendo ſcilicet, quomodo probetur nobilitas ſanguinis tam de iure communi, quam Regio, allegant enim ſe nobilem † incumbit onus probandi, 83
argu. l. verius. ff. de probatio. l. Actor. Cod. eod. cum ſimilibus, ex eo quod nobilitas eſt res aduentitia, nec nobis à natura proueniens, † cum habeat ortum ex ſi- 84
bi accidentibus vel pro genitoribus. *l. non ignorat. C. qui accuſ. non poſ. tradunt relati, & ſecuti per Maſcardum, in 2. tom. de probatio. concl.* 1095. vbi ampliat, & limitat aliquibus modis, *& Ioan. Gar. de nobilita. glo.* 10. *num.* 1. Adeò vt quamuis fiſcus agat circa proprietatem nobilitatis non videtur fateri poſſeſſionem ſi reus eam † non probauerit, vt per *Couar. li. 1. vari. c* 16. *n.* 85
10. & ideò modos & formas nobilitatem probandi ſcire neceſſe eſt. Sed dices, quorſum hęc eſt quæſtio, cum habeamus. l. 7. & 8. tit. 11. lib. 2. Recopil. aſſignãtes formam probationis huius, ita vt nihil amplius videatur inquirendum: Et ideò ne illotis (vt aiunt)

aiunt) manibus quæstionem hãc aggrediamur, quæ
est Basis, & fundamentum totius practicæ pro eius
declaratione, & solutione dictæ obiectionis, sup-
ponendum est, dictas leges 7. & 8. de quibus nunc
agendum est, non excludere alios probandi modos
86 † saltem in locis liberis, & vbi tributa Regia non
soluuntur à nobilibus, nec Plebeiis, vnos ab aliis
distinguentia, sed potius omnes ibidem liberi sunt
à dicta tributorum solutione: Idque probatur pri-
mo ex eo quod dictæ leges. 7. & 8. non sunt intro-
ductę ad acquirendum nobilitatem, sed tantum ad
eam probandam vt ex eisdem legibus clarissimè
patet, & probatur, & ex pluribus geminatis verbis
earum, per verbum, *prouar*, loquẽtibus, & ex sum-
mariis ipsarum legum clarius colligitur, ita vt ni-
hil dubietatis hoc contineat, neque in ipsis legibus
adest verbum vllum ex quo contrarium decerpi
possit, neque aliud voluisse leges dictas inducere,
quam quandam nouam formam, & facilioré pro-
bandi nobilitatem in locis vbi tributa soluuntur
Regia, non excludendo alias probandi formas sal-
tem in locis vbi tributa hæc non soluuntur, tum
87 quia probationes ampliandæ, & non † coarctandæ
sunt, *ex l. quoniam, in fin. C. de hæreti. c. quamquam.* 14.
q. 2. cum similibus, tum itidem quia lex non debet ad
impossibile obligare, lex enim debet esse honesta,
iusta, possibilis secundum naturam, & secundũ Pa-
triæ consuetudinem *vt in c. erit autem lex. 4. dist. vbi*
inquit gl. possibiles quòd aliter si de impossibilitate
88 legis, quis eam transgrederetur, frustra † imputare-
tur ei ad pœnam *vt* 15. *quæst.* 1. *non est.* 24. *quæst.* 4.
c. Nabuchodonosor, & dicitur secundum naturam
possibilis, idest secundum naturalem rationem,
vt in gloss. naturam in eo. capitulo, erit autem lex, & gloss.
Segun natura, l. 8. *titulo.* 1. *part.* 1. & dicitur etiam secũ-
dum consuetudinẽ Patrię, vt ad eius mores, statuta,
& vsus bonos, tamẽ regulemus ipsam legem: quod
si leges illæ. 7. & 8. obligarent, vt earum tan-
tum probatione, & non alia nobilitas probaretur,
nõne impossibile quid cõstituerent in locis liberis
à solutione Regiorũ tributorũ, nulli dubiũ: & con-
sequẽter non essent leges, neque legũ requisita con-
tinerent, argumentumque ab impossibili est forte
frequens, & vtile, vt *per. l. si decesserit. ff. qui sat. cog. no-*
tat. Euerardus, in Centuria, loco. 78. *ab impossibili*, neque
obstat quod licet lex non possit obligare ad impos-
sibile de facto aut de iure, potest tamen præscribe-
re certam formam, quam transgredi sit impossibi-
le, prout videtur fecisse in *l. nemo potest, de lega.* 1. dum
disponit, neminem posse facere quin leges in suo
testamento locum habeant, nam faciliter satisfit
huic contrario negando leges illas. 7. & 8. posuisse
nouas formas, nisi vbi earum dispositionibus locus
esset, & sic in locis non liberis à tributis disposuisse,
in quibus non impossibilitant nobiles pro sua no-
bilitate probanda, sed potius facilitant probatio-
nes, sed vbi tributa non soluuntur, leges hæ nouas
probandi formas non constituunt, nam omnis, &
quæcũque dispositio est intelligẽda rebus de ductis
in eodem statu cõsistentibus, vt latissimè per *Tiraq.*
in. l. si vnquam in præfatione, C. de reuoc. don. nu. 166. *cum*
sequentibus aliquibus, & sic dum leges illę de proban-
da nobilitate disponunt per non solutionem tribu-
ti, intelligendum est disposuisse in locis vbi tributa
soluũtur, & consequenter rebus, & dispositionibus
illarum in eodem statu existentibus quælibetq; lex,
& dispositio est intelligenda, declaranda ac restrin-
genda de habilitate, *ex. l. vt gradatim. ff. de mun. &*
hon. & dum leges illæ de tributis loquuntur, in locis
vbi soluuntur intelligendę sunt: Item quia vbi lex
vnum disponit & alterum præsupponit, vt habeat
locum dispositum debet verificari præsuppositum
† *ex gl. celebri, & communiter approbata in l. si manci-* 89
pia, C. de seruis fugiti. leges tamen illæ dum tributis
loquuntur supponunt tributa solui, nam qui vult
consequens videtur velle & antecedens, sine quo
illud consequens verificari non potest *ex l. illud. ff. de*
acq. hær. & l. cui iurisdictio. ff. de iur. om. iud. & similibus,
cumque post disponant leges illæ modum probãdi
nobilitatem per non solutionem tributi omnino
est verificandum præsuppositum illud scilicet, quod
in loco illo soluebantur tributa hæc, ergo quoad
alia loca libera ab his tributis nihil disponunt leges
illæ sed in suo esse relinquunt iura antiqua de pro-
bationibus nobilitatis disponentia, & sic cessat cõ-
trarium: vel responderi alio modo potest quod ar-
gumentum sumptum à dicta. l. nemo potest, non est
contrarium, neque ibidem probatur legem ad im-
possibile obligare per nouam illius legis formam,
sed potius per ipsius formam, & ea seruata reddun-
tur possibiles testantium dispositiones, nam cũ pos-
sint secundum leges disponere, nihil impossibile
constituitur: nam impossibile esset id quod nulla
forma vel modo fieri posset neque verificari, vt in
conditione impossibili legislatores exemplificant,
vt l. impossibilis. ff. de cond. & dem. & l. 4. *titul.* 4. *part.* 6.
dicendo esse impossibilem conditionem cum dici-
tur si digito cœlum tetigeris, vt *ex dictis inquit glo.* 2.
l. 17. *titul.* 11. *part.* 5. vel si cras sol non orietur, sed vbi
quid aliqua via impleri potest, id non iudicatur im-
possibile: datur tamen hoc impossibile probandi
litigantem non soluisse tributa in locis vbi vixit,
qui quidem loci sunt liberi ab eis, ergo forma illarũ
legum. 7. & 8. nihil in iis disponit locis liberis à tri-
butis, & consequenter lex illa, *nemo potest*, nihil im-
possibilitatis inducit, imo potius impossibile quid
tanquam naturali rationi contrarium, (in qua leges
se fundant) constitueretur, si lex disposuisset, quod
testatores possent disponere contra leges & earum
dispositiones: Item quia forma prima prædicta di-
ctarum legum 7. & 8. esset in liberis locis à tributis
obseruanda, nonne cum ibidem verificari non pos-
sent ambinosæ leges, & decreta præiudicialia dici
possent quod non est dicendum, igitur dictum con-
trarium nihil obstat sed potius dictis attentis vali-
datur nostrum intentum, & vera est nostra conclu-
sio, quod leges illæ. 7. & 8. non sunt excluſiuæ aliarũ
probationum iuris in locis liberis à dictis tributis:
Idque etiam fortificatur ex eo quod leges hæ in fa-
uorem, & non in odium nobilium sunt introductæ,
vt ex earum verbis apparet, ibi, *Siempre nuestra vo-*
luntad fue y es de hazer merced a los hijos Dalgo, & ita
fatetur *Ioannes Garsia, de nobilita. gloss.* 12. *numero* 7. sed
si in locis vbi dicta tributa non soluuntur forma di-
ctarum legum esset seruanda, nonne in nobilium
odium retorqueretur id, quod in eorum fauorem
introductum est, contra. *l. quod in fauorem. C. de legi-*
bus. Ergo omnino fatendum est leges illas Regias
non loqui in locis liberis à tributis, neque sunt re-
stringendæ probationes, *prout, & de. l.* 1. *titulo. De los*
testamentos. libro 5. supra dicunt ibi scribentes, & no
iridem diximus: tum etiam quia si ex aliacunqu

forma,& informatione ſuper aliis actibus de notãtibus nobilitatem facta,& diſtinguente quocunque modo alio (quam per tributorum Regiorum non ſolutionem) nobiles à Plebeijs, idem reſultat effe-
90 ctus, ſufficit tunc † quid ex æquipollentibus fieri, ſecundum *Cyn.poſt Dyn. in l. ſi mater. C. de inſtitut. & ſubſtitut. ſub con. fact.* vbi eſt textus probans regulam hanc ſcilicet, quod non refert quid ex æquipollentibus fieri, & ab æquipollentibus argumentum eſt probabile, vt per Euerard. vbi ſupra in loco ab æquipollentibus, præſertim vbi forma tradita à lege non eſt ſubſtãtialis,ſed demonſtratiua ſecundum *Bald. in l. 1. ff. de lib. poſt. & l. 1. C. quorum bonorum*, vbi licet iuducat formam probatoriã filiationis, tamen non excludit æquipollentem,quam ſubiecta patitur materia: Adeo vt etiam ſi per ſtatutum
91 quid fieri iubeatur non excluditur † per æquipollens quãtucunque per dictionem taxatiuam ſtatutũ loqueretur,vt per *Euerard. vbi ſup. pag. 2. & 3. in paruis, ex Paul. Caſ. cõſ. 30. incip. in Chriſti nomine in antiquis, ſequitur Iaſon. in dict. l. ſi mater, & in l. vnica, in princ. ff. ſi quis ius dicen. non obtemp.* nã vt inquit *Bartol. in l. omnes populi ff. de iuſ & iure. col. 3. verſ. tertio quæro*, non videtur diſſentiẽtia,illa quę in ratione con-
92 ueniunt,quia ratio eſt coniunctio † diuerſorum caſuum ad eundem finem tendentium *per. l. non poſſunt, & l. nam vt ait, & l. ideo quia. ff. de legibus*, & vbi eſt eadem ratio non proprie dicimus ſtatutum extendi, quia ineſt tacite ſecumdum *Bald. in. d. l. omnes populi, column. fin. verſicul. ſecundo nota. per gloſſ. Italiæ, in. cap. ſæpe. de tempor. ordin. in. 6.* Ex quo, vt propius ad materiam accedamus, inquit ſingulariter, idẽ *Bald. in l de quibus. ff. de legibus, column. 12. verſicul. item nota*, quod vbi plura habẽt eãdem rationem, cum de vno
93 tãtum fit mentio, videtur id fieri exemplariter † nõ verò reſtrictiue, cum alijs multis aggregatis ab *Alexand. conſil. 75. incipi. in præſenti conſultatione colum. 1. libro. 5. Iaſon. in l. à Titio, in princ. colum fin. ff de verbo. oblig. & conſil. 63. per reformationem colum. 4. verſic. ſecundo principaliter, libro 3. & à Tiraq. in l ſi vnquã, verbo libertis numero 45. quarum ſententia. C. de reuoc. dona.* qui inde ceſſante cauſa in regula. numero 157. hanc deſcribit conſiderationem dictos Doctor. allegãdo, & ſunt ſingularia verba ad hanc opinionem in terminis dictarum legum. 7. & 8. & n. 158. ampliat ipſe Tira vt procedat etiam in correctorijs: & per conſequens verba dictarum legum 7. & 8. ibi, *Pechos*
94 *reales y concejales*, † intelligendum eſt, loco exempli eſſe appoſita, tanquam exempla frequentiora in probanda nobilitate, ad ea enim quæ frequentius accidũt, iura adaptantur. *l. nam ad ea. ff. de legibus*, & quotieſcumque propter frequentiam actus aliquid diſponitur in vno loco, & in vna aliqua re, cenſetur idem diſpoſitum in alio loco, & re, in quibus eſt eadem ratio, vt per *Peraltam, in l. Lucius la. 1. numero 22. de legat. 2. pagin. 244. & Tiraquell. de ret. linagi. §. 16. numero 4. & 6. cum ſequentibus Iaſon. in repetitione. l. cunctos populos, numero 92. C. de Sum. Trinit. ex text. notante ibi Bald. notabil. 1. in l. in hac. C. de donatio. diximus in Rubrica titulo 4. numero 3. libro 3. ſupra* & ſic verba illa *Pechos reales y concejales*, exemplificant in locis liberis à tributis, in quibus non datur eadem ratio, quæ in non liberis, non vero excludunt ęquipollẽtem probationem, quæcunque ea ſit in qua adſit diſtinctio illa requiſita à *Bartol. in l. 1. C. de dignitat. libro 12. de qua infra.* & ita in expreſſis terminis ſic declarando illa verba, *Pechos Reales y concejales*, tenet hanc opinionem *Ioannes Garſi. de nobilit. gl. 7. nu. 34. cum ſequentibus*, alia ad hoc adducens fundamenta quod illæ leges. 7. & 8. non ſunt excluſiuæ aliarum probationum, & allegat ad hoc *Barbati. in cap. ſicut conſuetudo, de proba. in princ. dicentem*, quod vbi lex dicit, quod probatio fiat certo modo, ille modus ponitur gratia exempli, & non excludit alios probãdi modos, & iterum idem *Ioan. Garſi. ibidem in glo. 12. nu. 23. & in glo. 35. nu. 1.* vbi ex ijs inquit copulatiuam illam. y. poſitam inter verba illa, *Reales y concejales*, reſolui † in diſiunctiuã, prout quotidie fit, iuxta *text.* 95
in l. ſæpe. & ibi Bart. de verb. ſigni. ex quo inquit ipſe *Ioan. Gar. in d. glo. 35. n. 1.* quod forma tradita in dictis legibus. 7. & 8. eſt probatoria, & ideò demonſtratiua, & non ſubſtantialis, & quòd ea ratione admittit varias probationes, dummodo probent nobilitatẽ & quod ſic in Hiſpania nobilitas etiam iure noſtro probatur per actum, qui faciat diſtinguere nobilem à Plebeio, ita vt & iure noſtro probanda ac recipienda ſit opinio *Bartol. in dicta l. 1. C. de dignitat. libro. 12. numero 97.* Ideoque probari nobilitatem, & ex non ſolutione tributi Regij, & itidem tributi non Regij ſoluti per plebeios, vel ex diſtinctione officiorum, vel per alium quemlibet actum diſtinguẽtem † nobilem à Plebeio, ad quem Plebeius nõ ad- 96
mittitur, vt & per eundem *Garſiam dicta gloſſa. 7. nu. 24.* & vera hæc eſſe reputo, & tenenda. Ex quibus inquit ipſemet *Ioannes Garſia. in d. glo. 12. n. 23.* quod ſi ſolus auus fuit in reali poſſeſſione † nobilitatis, 97
& ipſe litigator eius nepos, & itidem pater litigatoris vixerunt in loco libero à tributis, quod hoc ſufficit vt dicatur continuata poſſeſſio in nepotem hunc, vt & tenet Otalora, ibidem relatus: & ego itidem infero cum *Humada. in l. 1. titu. 21. part. 2. gloſſa. 5. num. 8. vbi à num. 6. incepit*, quod nobilis ita poteſt conqueri deturbantibus † ſuam nobilitatem 98
quocunque modo, ſicut ſi pignoratione ob tributa turbaretur: neque huic opinioni obſtant alia verba dictæ. l. 8. derogatoria probationum aliter factarum, quia procedunt prout lex illa loquitur, quoties per modum ibidem conſtitutum probatio facienda eſt, tunc enim debet talis probatio continere ibidem deſcripta, non verò vt alij modi probãdi nobilitatem excludantur in locis ſaltem à tributorum ſolutione liberis, & ſic videtur colligi *ex d. l. 8. col. fin. ibi Y las abrogamos y de rogamos en quanto atañe lo ſuſodicho, quedando en ſu fuerça y vigor en todo lo otro*, ita vt verba illa enuntiatiua, *quanto atañe lo ſuſodicho*, reſtringunt diſpoſitionem præcedẽtem, vt tunc admittatur, & obſeruetur, quoties datur caſus in quo de tributis articulari poteſt, quia locus ille non eſt ab eis liber lex etenim generalis non extenditur ad locum vbi qualitates † eius verificari non poſſunt, 99
neque ad loca illa in quibus qualitates, & requiſita talis generalis legis reperiri, non poſſunt, *ex cap. licet, de pœnit. & remiſ. vbi Innocen. & Hoſti. l. idemque. ff. pro ſocio Roman. in l. ſi verò §. de viro. ff. ſol. mat. numero. 33. Fallen.* 11. & hinc eſt quod ſi quis reperiatur, & exiſtit in quodam Caſtro limitrophio, vulgo, *Frontera*, poteſt teſtari in vagina enſis ſui, etiam ſi miles non ſit, & hoc operatur loci diſpoſitio. *l. reſcripta. ff. de milit. teſt. l. 1. §. omnes igitur ff. de bon. poſ. ex teſtamen. milita. ibi omnes:* igitur omnino, qui eius ſunt conditionis vt iure militari teſtari non poſſint, ſi in hoſtili loco deprehendãtur, & illic decedant, quomodo ve-

do velint, & quomodo possint, testabuntur. Quarũ legum verba sunt admodum notanda, vt considere-
mus, quod ad effectum probandi, transgredimur ius commune generale, ad ius militiæ priuilegiatum, & speciale ratione loci vbi testãs existit, & sic idem in casu dictarum legum. 7. & 8. considerare debea-
mus scilicet vt respectu conditionis loci vbi pro-
batio nobilitatis facienda est, consideremus modũ, quo ibi fieri possit, & cum eo nos conformemus, & non cum probatione dictarum legum, quarum dis-
positio ibidem verificari non potest, nulla est enim lex tam præcisa, vel districta, quin non recipiat mo-
derationem à tempore, loco, qualitate personarũ &
100 aliis circunstantiis, † *ex tex. elegante, in l. licet. ff. de re-
cep. arbit. Alex. cons.* 80 *num.* 5. *vbi additio. litera. D. lib.* 1. vbi inquit quod verbum præcisum recipit inter-
pretationem laudabilem, adeò vt secundum eũ ibi, etiam si statuto caueatur, vt statuta præcise obser-
uentur adhuc recipiunt interpretationẽ, & ibi hãc communem testatur opinionem, & faciunt dicta per *Dominicum cons.* 29. *in fi. Ias. cons.* 43. *col.* 3 *&* 4. *lib.* 3. *Ruinum. cons.* 25, *num.* 22 *lib.* 1. *Crauet. cons.* 156. *num.* 8. etiam si lex vteretur distributiuo illo, quibuscũque, vt late per *Tiraq. de retract. consangui.* §. 1. *glo.* 7. *nu.* 20. Essetque valde iniquum petere actus positiuos vbi non inueniuntur. §. 1. *inst. de inutil. stipul. l. quidam hæ-
redem.* §. *fi. ff. de vino, tritico, & oleo lega.* & quærere ac-
tus positiuos vbi non sunt, illud est quærere actus ex quibus nobilitas incepit, id quod est impossibile, vbi de talibus actibus non extat memoria, secũdum *Oldrad. cons.* 244. *num.* 13. vbi argumentatur valde e-
leganter fere in nostris terminis, & quod non fuit, nec est, poni non potest. *l. confessionibus, ff. de interro. actio.* quia contradictoria simul non pos-
sunt esse vera. *l. hæc verba. ff. de ver. signi. idem Oldrad. in terminis exemptionis, cons.* 254. *num.* 2. vt sic de coacta iuris ratione necessario fatẽdum sit, quod verba illa derogatoria dictæ. l. 8. sint intelligenda & tota ipsa lex cum. 7. præcedente, in locis vbi tributa soluuntur, & vbi de ijs articulari potest, & arti-
culatur, non verò de illis locis vbi de ijs probari non potest, neque articulari, quia locus liber est, quod & colligitur *ex l.* 9. *sequente eiusdem tituli.* 11. *lib.* 2. *supra* vbi admittuntur alij probandi modi, in versi. *Porende mando*, cuius verba essent su-
perflua nisi de aliis modis intelligeretur, imò & ipsa lex. 8. esset superflua ac frustratoria in quantum ad alias leges Regias ac pragmaticas se refert quę sunt illæ de Toro, & Tordesillas, si talium pragmaticarũ probationes excluisse esset dicendum, & quia in probatione proprietatis nobilitatis præsertim, *Por
via de solar conocido*, nulli actus positiui sunt necessa-
rij, imò etiam si adessent actus positiui contrarij in possessione, probata proprietate, nihil obesset, quia proprietas absorbet possessionem, vt & infra dice-
mus, & sic nihil superflui continet dicta l. 8. neque frustratorie disponit, cum ad alias Regias se refert, sed potius ex ijs cẽsendum est admisisse omnes alios probandi modos in hac nobilitatis materia, in legi-
101 bus enim interpretandis neque vna † syllaba debet stare ocioso, ex *glo. l.* 1. *ff. quòd metus causa. Barbat. con-
sil.* 44. *num.* 9. *libr.* 2. & illa debet sumi interpretatio, ne quid frustra factum intelligatur. *l. si quando. in
princ. de legat.* 1. *l. qui concubinam.* §. *qui hortos. de legat.* 3. etiam in materia strictæ interpretationis, *ex. l.* 1. *ad
fin. ff. ad municip. Craueta, consil.* 135. *num.* 24. *& consil.*
201. *nu.* 13. *& consil.* 272. *numer.* 7. *& consil.* 294. *col.* 13. *versic. Quinto loco*, qui hoc in istis duobus vltimis consiliis extendit, etiam in materia odiosa, aut stri-
ctissimè interpretanda, & lex non videtur quidquã frustra † inducere. *l. stipulatio.* §. *diuus. ff. vt legat. nomi-* 102
ne. l. postliminij. in fin. ff. de capti. & postli. reu. tum etiam quia non est credendum, quòd in hac noua ac re-
cente Regiarum legum compilatione, vbi princi-
paliter intenditur de antiquis aliis legibus supprimendis, lex abrogata fuisset in sexta, & sic quòd di-
cta pragmatica de Toro & Tordesillas eaque sub vno ac eodem titulo situata (quod dici non potest) aut deseruiret de vẽto, aut in decisione sua pulcher-
rima vtilis ac necessaria, tam leuiter intelligeretur esse sublata, argum. eius, quòd in simili abhorret *Iustinianus in l. si quando. C. de inoffi. testam.* quãdo enim de antiquarum legum abrogatione intenditur, tũc illud solet signari verbis † expressis, aut honorifica 103
aliqua præfatione, prout notat *Alciat. lib.* 3. *Parerg.* 17. *& Ludoui. Charon. lib.* 2. *verosim. iur. cap.* 16. *l.* 9. *titu.* 3. *part.* 3. *vbi glo. Mudar. & in l.* 10. *titu.* 3. *par.* 6. *verbo, No quiere. l.* 1. *tit.* 16. *infra isto lib.* Ideoque quòd illa pragmatica Cordubensis sub dict. l. 8. inserta non dicit, neque nos dicere debemus, *vt l. si quis seruum, ff. de acquir. hæredi.* & sic non obstant verba derogatoria d. l. 8. nostro intentui, & opinioni, neq; itidem obstat l. 18. eiusdem tit. 11. lib. 2. supra, quia loqui-
tur quoad formam, non vero quoad probationem: & sic hanc nostram opinionem voluit tenere Ioan. Garsia, vbi suprà etiam si ipse quasi vacillans in hac opinione & dubitans in glo. 18. num. 9. aliud volue-
rit ex quodam Deciani Responso, qui nihil deberet eum mouere ad hæsitandum & vacillãdum in dicta opinione per nos & ipsum asserta, cum Decianus ibi allegatus loquatur in statutis limitatiuè dispo-
nẽtibus, hæcq; nostra opinio clarius procedet quo-
ad loca in quibus lege & foro statutum est, nobiles reputari & vt nobiles haberi in locis illis commo-
rantes, prout. l. 16. fori Cantabriæ statutum est, quæ (vt infrà dicemus) pro lege est habenda eò quòd à regibus confirmatur, neque est censendum per ge-
neralem dispositionem dictarũ legum. 7. & 8. dict. tit. 11. libr. 2. suprà derogari, cum de iure lex ge-
neralis casus † speciales non comprehendit, secũdum 104
glos. communiter approbatam per text. ibi in l. 1. *C. de silen-
tiarijs. li.* 11. Et sic casus iste probandi notabilitatẽ in locis liberis à tributis remanet in dispositione iuris communis tanquam casus omissus, *ex l. commodissi-
mè. ff. de lib. & posthu. l. si verò* §. *de viro ff. solut. matr.* ibi nihil in l. scriptum est, cum ijs, quæ latissime cõ-
gerit *Tiraq. de primogen. c.* 40. *num.* 194. *& sequentib.* & dispositio de vno casu ad alium non extenditur † 105
vbi diuersa subest ratio, *Bart. & Docto. in l. Gallus.* §. *& quid si tantum. ff. de libe. & posthu.* & lex quando prę-
supponit vnum casum, perinde est, ac si à princi-
pio dixisset, se specialiter in illo, & in genere sub illo solum casu cõprehenso, velle intelligi, vt per *Tiraq. vbi suprà. nu.* 198. & dispositio se restringens aut in-
tendes ad vnum certum † genus personarum, non 106
potest extendi ad personas diuersæ qualitatis. *l. quæ
conditio.* 39. *ff. de cond. & demonst. & dict.* §. *de viro.* & sic leges illæ. 7. & 8. disponentes de probatione nobili-
tatis per non solutionem tributorum, solum illo casu vbi tributa soluuntur censentur dispositi, nõ verò extra illum, neque quoad alios casus vbi nun-
quam tributa hæc solitũ est, solui, neque soluuntur:

neque

neque est mirum quòd vna & eadem res diuerso iure censeatur quoad intellectualem considerationem vbi plures intelligendi formæ concurrunt, iuxta doctrinam *Bald. in l.1. per tex. ibi. C. de seru. fugit. & est. l. miles. §. pro parte. de legat. 2. Tiraq. de retract. Linag. §.1. glo.18. num.23. & de nobilit. cap.28. num.12. Deci. in l. in testamento. la primera. num.8. C. de milit. testam.* Ex quibus in locis liberis & ab omni tributo exemptis, prout est in Cantabriæ Dominio & prouinciis adjacentibus, sequitur, quòd iustissimè & iuridice nobilitas hæc sanguinis in possessione & proprietate probari poterit tam ex communi Cantabrorũ reputatione & fama, quàm ex præcedentia, & cognitione nobilium per præcedentiam enim, vt se-
107 dium † nominationis & similium probatur possessorium & petitorium, quod quidem in ipsa datur præcedentia, vt sensit *Bald. in l. obseruare. §. antequam. ff. de offi. proconsul.* dum de quasi possessione ratione consuetudinis loquitur, sensit enim in hac materia præcedentiæ dari possessorium, & probari videtur *in c. licet causam, versi. honore, de probatio. & Bal.* ibi notat singulariter, quod pro honore competit possessorium, & quamquam videatur restringere, vt ibi per eum, tamen generaliter hoc refert & sequitur *Purpurat. in l.1. nu. 93. ff. de iurisd. om. iud. Boeri. decisio. 151. num.2. & in consuet. Bituri. pag.8. col.3. & Cassan. in consuet. Burg. pag.426. versi. aduerte ad illud. & pulchre Barbat. in d.c. licet causam. Tiraq. de nobilit. cap.20. nu.57.* ad quod respexit *Suetonius, in Tiberio cap.10. versic. loco & quasi possessione, vsurpati, & Corn. Tacitus. lib.3.* vbi memorat Domitium Corbonem prætura functum de Sulla nobili iuuene, questum esse apud senatum; quòd sibi inter spectacula gladiatorum loco non decessisset, & videtur alius bonus *text. in cap.1. versic. consueuistis facere, vt litepend. vbi Abb.3. not. numer.8.* testatur communiter Doct. cum Innocen. transire,
108 vt ille text. circa † honorem etiam procedit in possessorio: & vbi nulli actus possessorij dari possent, in proprietate nihil dubium, quin procedat, cum & ex legibus nostris Regijs id etiam statutum reperiamus. Et per consequens malè Cantabrorum nobilitatem apparet voluisse obscurare, & ei detrahere & à communi reputatione extorquere, *Ioann. Garsi. in d. gl.7. nu.23* constituendo aduersus eos regulam in contrarium & aduersando communi eorum æstimationi: Præsertim, cum ipse ibidem in num.24. consuetudinem loci prouinciarum in probatione nobilitatis attendendam asserat, & consequenter, habito pro constanti in Cantabria, prout habetur, Cantabrum originarium nobilem reputandi, & in
109 hoc originarium à non originario † distingui, sufficiet quoad hoc probare originarium esse, vt nobilis id probans iudicetur, & pro tali habeatur, vt inferius dicemus: Ex quibus verba ab ipso Ioa Garsia prolata aduersus Cantabros ad querelam & supplicationem dicti Dominij Cantabricensis se cõquerentis PHILIPPO SECVNDO Hispaniarum Regi ac Domino nostro quòd in dicto Commentario de nobilitate dicta glos.7. d. nu.23. & alibi dictus Commentator detrahere voluerit antiquam Cantabrorum nobilitatem, ipsius Domini ac Regis nostri mandato trigesimo die Ianuarij, anni 1590. fuit expedita Regalis prouisio omnibus Regni iustitiæ ministris directa, vt ipsius virtute colligerent omnia volumina dicti Commentarij, vt sic collecta delerentur ab vnoquoque eorum volumine omnia verba & omnes versiculi contra nobilitatem dicti Dominij prolata & impressa, quę vt certius esset, quænam essent delenda, Decreto & testimonio fidedigno fuerunt designata manu Ioannis Gallo de Andrada Secretarij deçamora ex residentibus in Regio Consilio, quæ quidem Regia prouisio & testimonium dictum ad me missa fuerũt in transsumpto manu publici tabellionis, vt in eo asserebatur, signato & vidi & legi, & fuit mihi missum. Infero itidem ex dictis ad determinationem illius difficilis quæstionis, scilicet, an exteri à nostro Regno, si ad illud venerint, gaudebunt necnè nobilitare † Regni nostri, si in suo aliàs nobiles erant, & 110
vt tales reputabantur, quam quæstionem vt difficilem *Otalora, de nobilit. 2. p. cap.5.* examinat latè, & licet ibi teneat, quòd non, ex eo quòd non possint nostrarum legum actus probare, & quia exteri à Regno non sunt admittendi in eo ad officia & beneficia, tamen contrarium de iure verius esse existimo, & huius opinionis credo esse iustificatorias rationes illas ab ipso Oralora in contrarium adductas, nam cum leges expresserint exteros à Regno non esse admittendos ad officia & beneficia manifestè intelligitur, quòd si leges non excluisissent ad hæc essent admittendi, prout admittendos prohibitione simili non extante probaui, *in. l.14. n.8. titu. 3. lib.1. suprà*, cumque à legibus nostris exteri à suis nobilitatibus probandis non sint excluisi, sequitur clarissimè nobilitates in Regno per exteros ab eo probari posse, & eis potiri, neque incapaces ad hoc esse, & sic plures exteros id probasse in nostro Regno, & in tales fuisse in tribunalibus & chancellariis Regiis declaratos tam ex Genuensibus, quàm Venetis, & Cantabris † ipsis, nostris temporibus 111
visum est, & id ex communi reputatione, quam diximus, probari potest, prout mihi fuit relatum fuisse factum, & hoc idem relatum fuit executoriam in proprietate obtentam fuisse ex sola hac reputatione communi immemoriali ab aliis aliquibus Vallis de Mena, vbi esse notorium affirmatur nullam adesse distinctionem statuum nobilium, vel nõ nobilium, nisi quòd inter naturales dicti Vallis per immemorialem reputationem sui ipsius & ipsorum & antecessorum sunt noti nobiles, & ab origine eorum immemoriali ibidem existẽte, & in aliis multis itidem visum est, & *Otalora, & Ioann. Garsia id in suis Commentarijs* fatentur maximè *in glo.7. nu.18. &* 25. Vbi numerat Domum de Vrquiçu, quæ est propè Villam del Horrio: ita vt si ex maiorum progenie & nobilitate maiorum ij exteri nobiles sunt in terris suis, & admissi sunt ad gubernacula Reip. cũ nobilibus exclusis plebeiis, nimirum q & in nostra Hispania nobiles reputentur, & vt tales habeantur, ita vt nostra Hispanorũ nobilitate gaudeant, quantumuis actus positiuos à dictis legibus. 7. & 8. requisitos non probent, de quibus in terris suis nullus ab antiquo vsus aderat, quia ab eis liberi erant, & pro hoc *in. d. nu.18. ipse Ioan. Garsia, Considerat. l. fi. titu. 1. part.2 & voluit Otalo. vbi suprà, 3. part. c.8. num.9.* ij enim exteri nobiles fideles reperti sũt in fide semel data: Et sic inquit ibi ipse Ioann. Garsia, q nisi isti pronunciarentur nobiles, fieret profecto, vt neque Hispani viri possent nobiles pronunciari, quos, cũ constet, à nobilibus procreatos esse, *Pero siempre vi-*
uieron en lugares libres y sin distincion, ô si alguna distinciõ
uuo, fue en officios y juntas: pero no en pecheria, porque
no la

no la vuo. Nec dicendum est, *Que en Espaňa no sean tan hijos dalgo como los mismos Espaňoles, los Colonas, &c.* Hæc sunt verba ipsius Ioann. Garsię, quæ sic retuli, vt videamus, quo modo sine aliquo scrupulo, exteros hos etiam si in locis liberis vixerint, si à maioribus suis sanguine nobilitati sunt, & ab antiquo sic est compertum, & ex historijs sic reperimus, vt ipse ibidem testatur, nobilitate sua, viuentes in Hispania, gaudere sua nobilitate, sicut gaudẽt nobiles Hispani: Et probatur id *ex l.* 18. *titu.* 11. *lib.* 2. *suprà*, vbi admittuntur exteri ad probandam nobilitatem suam, & cum admittãtur, omnino debet intelligi esse admissos vt probationibus in locis suis vsitatis probent, non verò alienis ab eis, quia qui vult vnum censetur velle & omne aliud sine quo illud vnum verificari non potest, & qui vult consequens velle videtur & antecedens sine quo illud consequens nõ verificaretur, *ex text. in l. illud. ff. de acquir. hæred. & ex l. cui iurisdictio. ff. de iurisd. omn. iud. & similibus*, neq; obstant alia illius legis. 18. verba quę iis contrariari videbantur prima facie, quoniam procedũt quoad faciendam probationem, non verò quoad probationes ipsas, vt iam supradictum remanet, & consequenter patet, quòd hæc opinio contra Otaloram cum Ioan. Garsia sit tenenda, & ꝙ iniustè, nunc hûc nunc illuc vacillando, Ioan. ipsum *Garsiam in dict. gl.* 7. *numer.* 23. Cantabrorum nobilitatem obscurare voluisse, cum & in historiis Hispaniæ reperiamus
112 Cantabros ipsos ita esse † antiquos quòd à Tubal nepote Noe sint descendentes (de originariis loquor, non verò de aduentitiis) & in armis & exercitiis militaribus ita versatos, vt & à Romanis, qui totam Hispaniam debellarunt, ipsos Cantabriæ vicinos per multa temporum curricula non potuisse deuinci, sed indomitos eos reliquisse, tanquam feroces & fortes debellatores & defensores sui ipsorum & patriæ suæ, quod alij quam nobiles & diuites & in armis experti non potuissent facere, sicut ipsi tunc & post demonstrarũt esse, & sunt, satisque fideles Coronæ Castellæ, & ipsius Regi ac eorum Domino: Et non multis abhinc annis dum timeretur inuasio à Francigenis ipsi restiterunt, & se paratos ostenderunt plusquam cum decemmille hominibus armatis pro defensione Coronæ Castellæ. & quod magis miror est de ipso *Otalora, dict.* 3. *part. cap.* 8. *num.* 9. Dubium circa hæc extitisse, cum & ipse *in* 2. *part. cap.* 5. *num.* 10 per totum eos defenderit, *& ex dict. l.* 16. Fori Cantabricensis sic dispositum reperiatur, vt eorum nobilitates vbique locorũ tam extra, quàm intra Cantabriam obseruentur, quibus sic prę̃habitis pro introductione huius quintę quę̃stionis & partis finalis nostri epilogi deueniendo ad modos probandi nobilitatem & quomodo probetur: Dico primo probari ex antiquitate, nam vt
113 inquit Quintilianus, Dignitatem † dat antiquitas, Et apud Liuium lib. 7. legati Campani neque hercule (inquiũt) quòd Samnites priores amici, sociique vobis facti sunt, ad id valere arbitror nè nos in amicitiam suscipiamur, sed vt vetustate & gradu honoris nos præstent: & sic ordo temporis inducit prælationem in honoribus si tractetur de iam ordinatis inuicem præponendis, vt inquit *Deci. in cap. Auaritiæ. num.* 7. *de præbend. & probatur ex text. in l.* 1. *versic.* quis enim in vno eodemque genere Dignitatis prior esse debuerit, nisi qui prior meruit Dignitatem. *C. de Consuli. libro.* 12. *& sic inquit Gregor. Euang. Homil.* 3. fertur, (inquit) apud veteres mos fuisse, vt quisquis Consul existeret iuxta ordinem temporis, honoris sui locum teneret, *& in l.* 1. *versic. eum locum volumus esse potiorem. & in l.* 2. *versic. sit igitur sedes prior antè proiectis. C. de præfect. præto. lib.* 12. *& in cap.* 1. *vers. prior, & maior habeatur. de maio. & obed. & in cap. fi.* 17 *distin. vbi glo.* hoc generale esse dicit, quòd qui prius
† Dignitatem acceperunt præferendi sint, aliis: Ex 114
quo quotidie prius Doctoratus præfertur iis, qui post eum doctorati sunt, vt *per glo. in l. cum quid. ff. si cert. petat. & ex alijs relatis per Cassaneum, in Catalogo glor. mun.* 10. *part. Consider.* 29. *& ex pluribus de Antiquitate dictis per Roman. in l. si vero. § de viro fallent.* 53. *ff. solut. matrim. & Rebuf. in Tract. de nomina. quæst.* 21. & ex quinquaginta priuilegiis & prærogatiuis Antiquitati † concessis & congestis *per Cæpol. in Tract.* 115
de Imperatore milit. de leg. in cap. Bartolomæus Colonus, num. 4. *cum sequentib. volum.* 16. *Tract. Diuersorum Doctorum*: Cumque Antiquitati quam plura sint priuilegia attributa, nimirum si in nobilitate probanda Antiquitati standum sit: quæ quidem antiqua nobilitas causatur ex vsu tanti temporis, cuius initij memoria † hominum non extat in contrarium, 116
cum hoc tempus habeat vim tituli iustitiæ, priuilegij ac veritatis, vt *per Barb. consil.* 9. *col.* 1. *volum.* 1. *& per Cassan. in Catalogo glor. mu.* 8. *part. consid.* 20. vbi inquit, quòd ex hoc nobilitas in antiquitate laudatur, quoniam in eis antiqua fuit virtus, & ex antiquitate generis quis est iudicandus nobilis nam nobilitas attribuitur Antiquitati, *per notata in l. Stemmata, ff. de gradibus.* & ideo quo antiquior † quis 117
est, eò maior est & nobilior, id est quò longius procedit, eo magis augetur, vt ex pluribus legibus probat *Tiraquel. de nobilit. cap.* 19. *num.* 1. *cum sequentibus. & ex l.* 8. *dict. tit.* 11. *lib.* 2. *suprà probatur*, vt iam supra dictum est, omnis enim immemorialis dat possidẽti ius plenissimum ex fortiori causa, quæ excogitari
† possit, *Deci. in l. traditionibus. num.* 11. *C. de pact.* & 118
habet vim concessionis expressè ab eo, qui dare poterat, secundum *Bald. consil.* 257. *lib.* 2. & in antiquis omne verosimile habetur pro veritate, secundum eund. *Bald. consil.* 433. *in fin. lib.* 1. *latissimè Aymon, in Tract. de Antiqui. tempor. parte.* 1. an fama faciat fidẽ, & §. *visa. in hac prima, cum.* §. *sequente.* & quod potest obtineri ex vero titulo, illud etiam obtinetur ex sola immemoriali, quæ præsupponit titulum vndequaque legitimum, vt in terminis nobilitatis fatetur ipse *Ioan. Garsia, glo.* 35. *nu.* 36. *post Rolandum consil.* 89. *num.* 3. *lib.* 2. Ex quibus de iure communi non aliter poterat † probari nobilitas quàm immemo- 119
rialis possessione, vt notabant *Bart. Plat. & alij. l.* 1. *C. de dignit. libr.* 12. à quibus accipiunt & tradunt *Ripa. Respon.* 183. *Allobrogum, & Roman. singu.* 293. *nũquid vsus, & ibi Additio. Tiraq. & Couarru. relati per Ioan. Garsi. in dict. glo.* 12. *num.* 1. qui licet ibidem asserat per Doctores de iure communi non declarari an tali immemoriali possessione aut præscriptione requireretur necne probatio patris, aui, aut proaui, nihil hoc erat necesse declarari, neque requirebatur probari specifice, neque minus hodie videtur necessarium saltem quoad positiuorum actuum probationem, cum & hodie etiam immemorialis procedat possessio in ijs, sicut in alijs, vt ipsemet *Garsia, in ea glos.* 12. *testatur, maximè in nu.* 53. *& probatur ex dicta. l.* 7. *titu.* 11. *lib.* 2. *suprà*, in primo eius casu de immemoriali disponente, *iuncta dict. l.* 8. *eiusdem tituli & libri,*

in col. 2.

in col.2.Y como ellos son tenudos de probar de tiempo immemorial, o alomenos de padre y abuelo, ponderando disiunctiuam illam, ò, quæ disiungit verba, & disiungit sensum, ita vt immemorialis sufficiat, & in ea probatio actuum positiuorum patris & aui non requiratur, aliter enim versiculus ille, *O alomenos de padre y abuelo*, & disiunctiua nihil operarentur, quæ tantum ibidem hos actus requirit positiuos probari in litigatore & eius patre & auo cum de minori, quam immemoriali tempore probandum est. Item & quia si immemorialis hæc vim tituli habet, & veritatis & iustitiæ, vt dictum est, & *in dict. glos.* 12. *numero* 55. *cum sequentibus idem Garsia* fatetur, non est necesse distinctim & specificè neque per actus positiuos probare de patre & auo, sed sufficit probare qualiter antiquitus maiores eius à tempore immemoriali fuerunt nobiles & cogniti vt tales, dum tamen testes deponant cum alijs requisitis immemorialis probandæ, vt & in progressu dicemus, de quibus requisitis & per *Otaloram, dict. 3. par. cap.* 8. *num.* 1. & 5. vnius tamē probare à tempore immemoriali possessionem, (vltra quòd non potest) non sufficiet, nam (quemadmodum trito Adagio fertur) vna hirundo non facit ver, ita non intelligitur de nobili genere nisi qui
120 probauerit † id à maioribus habuisse, secundum *Bal. relatum per Tiraquel. de nobilit. cap.* 19. *numer.* 5. & quia si in hac immemoriali essēt actus positiui probandi frustra dictæ leges. 7. & 8. de immemoriali disponerent, cum quoties actus positiui probandi sunt & probantur, minorem probationem leges illæ requirunt, quasi tunc distinguātur ab immemoriali in hoc: & sic in immemoriali consuetudine
121 non est † necesse actus probare, vt inquit *Oldrad. cōsil.* 244. *num.* 13. Itidemque non requiritur in tali immemoriali probari scientiam & patientiā Principis, vel officialium suorum, quoniam licet sit diuersitas inter Doctores, an requiratur probatio scientiæ & patientiæ Regis in probanda immemoriali, magis tamen communis & verior est opinio,
122 quòd non requiritur † vt dixi *in l.* 1. *tit.* 15. *libr.* 4. *suprà*, & post nouissimè asserit *Gutierrez. in suis Practi. quæst. lib.* 1. *quæst.* 85. & sequuntur plures relati per *Tiraq. de nobilit. cap.* 14. *num.* 4. quicquid contra communem in hac materia voluerit *Ioann. Garsia, dict. glo.* 7. *num.* 7. *versic. & licet*, contra quem cum communi ita tenebat *Otalora. 3. par. c.* 7. *n.* 21. vbi ꝙ sufficit scientia cōmunitatis, hoc est, *De los concejos*. Debet tamen talis immemorialis probari iuxta dispositionē legis 41. *Tauri, quæ est.* 1. *titu.* 7. *lib.* 5. *suprà, vt inquit vbi suprà Gutierrez, & voluit Ioan. Garsi. d. glo.* 12. *nu.* 1. *& licet ibi num.* 2. *& 3. asserat, quòd ex l.* 2. *tit.* 21. *par.* 2. requirebatur probari Actus positiuos Patris, Aui & proaui, etiam in immemoriali, mihi lex illa nihil de actibus positiuis probat, neque disponit, neq; eos explicuit, neque de forma probandi nobilitatem tractauit, sed tantum disposuit, ex quibus hominibus milites sint eligendi: Imò si bene consideretur lex hæc Partitæ pro supradictis facit, nam cum ibi non distinctim sed generaliter loquuta est, manifestè colligitur ibidem, in immemoriali sufficere in genere de nobilitate proauorum, & maiorum probare, neque actus positiuos requiri, cum enim lex non distinguit, neque nos distinguere debemus, & non est censendum legem illam Partitæ velle ius commune corrigere, sed potius cum eo concordare, prout concordat & non corrigit, neque corrigitur, vt tandem ipsemet *Ioan. Garsi. fatetur, in dict. glo.* 12. *num.* 8. Imò & quòd fortius est quòd *dict. l.* 8. *dict. tit.* 11. *lib.* 2. *suprà in prima eius dispositione, sub versiculo, Y por ella mandamos y ordenamos*. hoc itidem approbat & immemorialem hanc probationem tam quoad possessionem, quam quoad proprietatem renouando confirmat, vt ex ea clarissimè patet, dum se retulit ad leges & pragmaticas Regias, quæ sub. *l.* 7. *præcedente in eod. tit.* 11. *& libr.* 2. suprà continentur in prima eius dispositione, dum de immemoriali mētionem lex hæc 7. fecit, vbi de proprietate tantum loquuta est, non vero cum loquitur de viginti annorum probatione, nam in hac de possessione solummodo loquitur: nam cum disponit quoad possessionis principaliter intentatæ probationem, vel in simul cum petitorio, eo tamen suspenso, prosequendo possessorium, lex illa. 8. † loquatur in secū- 123
da eius dispositione, & itidem in tertia parte in versic. *Y otrosi, si alguno dixere*, & in versic. *Pero si el abuelo*. Minorem lex illa requirit probationem, scilicet, temporis 20. annorum continui cum litigantis, Patris, ac Aui exemptione & libertate, vel per famam & de auditu si res est antiqua, & in hoc lex illa. 8. est declaratoria dispositionum iuris communis, & dictæ legis. 7. ad quam lex illa. 8. se refert, idque clarius ex supplicatione, & proœmio dict. l. 8. colligitur, in primo enim casu, quem lex hæc. 8. constituit, in dict. versic. *Y por ella ordenamos y mandamos*. dum de proprietate loquitur confirmat l. † præceden- 124
tem dum de immemoriali disposuit dicendo, *Nuestra merced y voluntad es, que todos los hijos Dalgo que son hijos Dalgo de padre y abuelo, que estuuieren en possession de hidalguia de tanto tiempo aca que memoria de hombres no es en contrario*. In ijs enim verbis lex 7. de proprietate loquitur, vt vides, tum quia immemorialem requirit, quę titulum prębet, tum etiam quia loquitur per verbum, *Son*. Latinè, Sum es fui, quod quidem denotat proprietatem †, vt per *Otalora de nobi-* 125
lit. 3. *part. cap.* 4. *num.* 2. *pag.* 95. *& ead.* 3. *part. cap.* 6. *nu.* 3. *pag.* 106. *& ead.* 3. *par. c.* 9. *n.* 6. *& 2. partis.* 3. *partis. princ. cap.* 10. *num.* 2. *pag.* 227. in verbis autem sequentibus. dum illa. l. 7. dicit: *Y de veynte años aca, nunca pecharon*. nè videretur ad proximè præcedentia se cōtrariari, dū de immemoriali loquuta fuit, subscriptio in margine eius apposita, imo verius Rex ipse, qui Compilationem hanc Regiam approbauit, & confirmauit in omnibus, cum ipse dicat in proœmio Codicis: Omnia nostra faciamus, quibus autoritatem nostram impartimur, inquit sub scriptio illa marginalis, *Esta en lo que dispone de los veynte años, se ha de entender el juyzio de la possession, por la ley siguiente*: Ita vt ij viginti anni quoad possessionem considerandi sint, de qua possessione lex 8. sequens loquuta est in dicto versiculo, *Y otrosi, si alguno*, ita vt possessio tunc reguletur & probetur viginti annis cū alijs tunc requisitis in ipsa. l. 8. in eo versic. *Y otrosi, si alguno*, cum sequente versiculo, *Pero si*, neque tunc quoad possessionem tantum necessaria sit immemorialis probatio, si pars litigans non vult de immemoriali & proprietate probare, vt dixit *Ioann. Garsia, dict. glo.* 12. *num.* 9. *versic. secundo lex nostra*, & hic est verus, genuinus & literalis intellectus harum legum, & dictæ subscriptionibus marginalis dictæ. l. 7. & hoc est quod doctè licèt obscurè dixit *Couar. lib.* 1. *Varia. cap.* 16. *num.* 10. in propositum harum legum

Regiarum,

126 Regiarum, quòd ex earũ diſpoſitione minor † probatio requiritur in poſſeſſione nobilitatis probãda quam in proprietate: Et ideo cauendum cenſeo à *Ioan. Garſia in dict glo. 7. nu. 16. verſic. ſecundo ad idem. & glo. 12. nu. 7.* ad medium, qui iniuſtè de errore notauit ſubſcriptionem illam marginalem dictæ. l. 7. cũ ipſe Ioan. Garſia, errauerit in hoc, nam doctiſſimè & veriſſimè loquutus eſt Compilator in illa marginali ſubſcriptione dict. l. 7. & ex declarante l. 8. declaratam dixit. l. 7 præcedentem: Et aſſumptũ, quod in illa gloſ. 12. num. 7. & ex dicta marginali ſubſcriptione voluit colligere ipſe Ioan. Garſia, ſcilicet quòd illa ſubſcriptione marginali attenta eſſẽt neceſſarij actus poſitiui in immemoriali, eſt diuinatiuum, quia ſubſcriptio illa hoc non vult, ſed potius
127 contrarium, cum verſiculum illũ dictæ. l. 7. † *Es nueſtra merced que todos los hidalgos que ſon hijos Dalgo de padre y abuelo, que eſtuuieren en poſſeßion de hidalguia de tanto tiempo aca que memoria de hombres no es en cotrario.* In immemoriali tantum intelligat poſſeſſione proprietatem in ſe continẽte, & ex immemoriali probata reſultãte, in qua vt dictum remanet actus poſitiui non requiruntur, ex d. l. 8. verſic. *Y por ellamandamos*, verſiculum autem ſequentem dict. l. 7. ibi, Y *de veynte años*, vbi de actibus poſitiuis loquitur, de poſſeſſione tantum intelligit, quæ nullã habet proprietatis mixturam, de qua poſſeſſione loquitur l. 8.
128 verſiculo. † *Y otroſi, ſi alguno.* ad quam ſubſcriptio illa marginalis dictæ legis. 7. ſe refert, & conſequenter aſſumptum illud Ioan. Garſiæ, eſt diuinatiuum, & præter imo & contra intentionẽ dictæ ſubſcriptionis, & ideo nullo modo ſequendũ neque tenẽdum, & miror de Ioan. Garſia, qui cum ſe ſcientificum & practicum in cauſis nobilitatis demonſtrare voluerit, ita in intellectu dictarum legum. 7. & 8. tit. 11. li. 2. ſupra ſubſcriptorẽ dictæ. l. 7. in dicta ſubſcriptione erraſſe aſſeruerit, cũ doctiſſimè vt diximus ſubſcriptor ibidẽ proceſſerit, & ſic confirmatione Regia in principio huius Recopilationis appoſita approbata eſt dicta ſubſcriptio marginalis, imo & voto Senatorum ſacri ſupremiq; Conſilij id actũ cenſeo, cum ibidem dubia conſulerentur à Copilatore tempore quo in ordinem Copilatio hęc Regia colligebatur. Ex quibus aliqua notanda infero. Primo (vt ad Inſtituta, & incepta reuertamur) infertur, ꝙ nec hodie in immemoriali nobilitatis probatione
129 actus poſitiui † requirũtur ad eius eſſentiam, prout & ipſe Ioan. Garſia, dixit & voluit in dict. gloſſ. 14. nu. 7. cũ aſſumptum dictũ per eum illi ſubſcriptioni marginali attributũ nõ ſequatur, quicquid in principio illius glo. 12. aliud voluerit, prout ſupra diximus, & per conſequẽs hæc de antiquitate probatio vera ſit & ſequenda, tam de iure communi & Partitarum, quàm ex noſtris pragmaticis & legibus Regiis. Secundo infero, quod cauſa quare hodie data executoria in poſſeſſione, fiſcus vel alius nõ reddit,
130 neque intentat iudiciũ proprietatis, eſt, † quia quaſi ſemper inſimul cum poſſeſſione viginti annorum continuorum litigantis patris & aui ſui cũ actibus poſitiuis, allegatur etiã & probatur immemorialis, & ea probata fiſcus nõ habet quid probare, cũ debeat aſſumere in tali caſu partes actoris, & adſit cõtra eum dicta probatio in executoria illa cõtenta & cum eo litigata & expedita, ideo mirum non eſt, ſi fiſcus vel alius, poſt iudicium proprietatis non proſequantur, prout & voluit *Garſia, in dict. glo. 12. nu. 9. & ſic dict. l. 8. in verſic. Pero ſi el abuelo.* † voluit decide- 131
re, nam quamuis verſiculus hic ad duos caſus, præcedẽtes iam cõſideratos referatur, prout neceſſario referendus eſt, vt inquit ipſe met *Garſia in ea. glo. 12. n. 10. verſic. addit tertio* ita tandẽ relatio facienda eſt, vt referamus ſingula ſingulis, hoc modo, ſcilicet, vt in primo caſu dictæ. l. 8. poſito in verſi. Y *por ella mãdamos.* vbi agitur cũ proprietas & poſſeſſio inſimul intentãtur, vel de immemoriali probatur intẽtata etiã tantũ poſſeſſione, ſi in hoc primo caſu ob temporis diuturnitatẽ & antiquitatẽ non poteſt per teſtes de viſu probari de nobilitate Aui, ſufficiat tunc etiam quoad proprietatem per teſtes de auditu & de fama deponẽtes id probari: Sed cũ verſiculus ille, *Pero ſi el abuelo.* dictæ legis. 8. referẽdus fuerit ad ſecundũ caſum, in verſic. Y *otro ſi*, in eadem. l. 8. cõſtitutũ in quo de poſſeſſione tãtũ tractatur, tũc itidẽ ſi de auo probare litigãs nõ poteſt per teſtes de viſu, ob antiquitatẽ, ſufficiet & tũc de eo probare per teſtes de auditu, & per famã, & ſic referendo ſingula ſingulis, prout Doctores ſæpiſsime faciunt & fieri debet, &
legiſlator vult, † & fecit *glo. idoneus. in l. idemq. ff. pro* 132
ſocio. verſiculus ille, *Pero ſi*, dictæ, l. 8. nihil cõtrarietatis cõtinet ad verſiculos præcedẽtes, neque ad ſupra per nos dicta, & voluit ſic *Ioann. Garſia, in dict. nu. 10.* & hac de cauſa, quoties proprietas tantũ modo eſt probanda debet probari immemorialis, ſecundum formã dictæ l. 1. tit. 7. li. 5. ſupra, ſed ſi cũ proprietate poſſeſſio intentaretur, tũc quãuis immemorialis nõ
ſit ſufficienter probata, ſi poſſeſſio ſatis probata † 133
appareat, ſecundum formam dicti verſiculi, Y *otro ſi*, dict. l. 8. tunc ſuper poſſeſsione pronũtiabitur, prout pronuntiari ſolet reſeruata proprietate, vt & voluit, *Garſia, in dict. glo. 12. n. 10. in princi.* Tertio infero, quod cum ex dictis iuribus ex dicta probatione immemoriali probetur poſſeſsio, & proprietas nobilitatis, neq; per dict. l. 8. id excludatur, ſed potius cõfirmetur, vt dictum eſt, infero inquã, ꝙ in quibuſlibet locis, & præmaximè in liberis poterit probari
nobilitas † hæc ex dicta poſſeſsione immemoriali 134
litigantis & ſuorũ patris & aui & aliorum maiorũ ex parte patris articulando immemorialẽ hanc, ſecundũ ꝙ in *dict. l. 1. diſponitur, & notatur, c. 1. de præſcriptio. in 6.* & conſequẽter de ducitur, ꝙ cũ Cantabrorum lingua ſit antiquiſsima, vt apparet ex generali Hiſpaniæ Hiſtoria & Chronica, & Latius *in Cõpendio eius à Zamalloa, in li. 1. ca. 9. pag. 23.* colligitur, quod
lingua Cãtabriæ fuit Hiſpaniæ † prima, quæ & nũc 134
abſque alterius linguæ immixtione ſeruatur, vt & nouiſsimè aſſerit *Mariana. in ſua Hiſpaniæ generali hiſtoria lib. 1. ca. 5.* & quod fuit vna de linguis diuiſis in ædificatione turris Babel per Nemrot ædificatę poſt mundi diluuiũ, vt ibi per eundẽ *Zamalloa, & iterum in li. 4. pag. 90. cũ ſeq. & eo. lib. 4. ca. 8. pa 99.* quæ quidẽ lingua fuit Patriarchæ Tubal filij Iaphet, & nepotis Noe, vt iam dictum remanet, & hæc, ſecundum eundẽ *Zamalloa, dict. pag. 90.* vocatur *Lengua Vaſcõgada*, qua in maiori parte Cantabriæ vtitur, qui quidẽ
Tubal in mõtes illos & partes † Cantabriæ deuenit, 135
& ibidem primos Hiſpaniæ habitatores reliquit, vt inquit ipſe *Zamalloa, in li. 4. c. 1. pag. 85.* vbi aſſerit reliquiſſe ædificia, quæ nũc vocãtur *Caſerias y ſolares*, vt & fatetur ſolaria adeſſe, *Ioã. Garſia, vbi ſuprà, glo. 18. n. 34. et 35.* ſibi cõtrariãdo aliis ab eo dictis de Cãtabris, *& in fol. 86.* affirmat ipſe Zamalloa, reliquiſſe ibidẽ Tubal & ſocios ei⁹ nomina terrę mõtib. & flumini-

bus impoſita, quæ in terris Armeniæ, vnde venerãt, impoſita erant, & reperiebantur, & quamuis tẽpore Octauij Auguſti Cęſaris paulo ante Aduẽtũ Chriſti
136 fuerit † per ipſum Auguſtũ inuaſa vi & armis Cantabria ipſa, ſecundum *hiſtoriographos, & Pala. Rub. de Iuſta reten. Reg. Nauarr.* §. 3. adhuc tamẽ multi remãſerunt Cantabri ex primis habitatoribus deſcẽdentes, qui ſedato bello ibidem, & non extraneas regiones credẽdum eſt habitaſſe, nam ſua patria vnicuiq; chariſſima eſt, & ſemper fuit, & cum nomen primæuum, & lingua primæua ſemper durauerint,
137 durant etiã prærogatiuæ & diſpoſitiones † etiam ſi forma perẽpta ſit, vt per *Brunũ, in Tract. de interitu. gl. 35. verſi. 10. & fol. 36. verſi. 6. & in Tract. de mutatio. fo. 67. verſi. 11. concluſio.* & cũ duret nomen quantũuis ſit
138 alteri regni vnitũ durat prærogatiua † & priuilegiũ, *ex Alex. conſil. 114. n. 19. li. 4. & Craueta, de Antiqui. tẽp. 4. p. n. 27. verſic. ſed aduerte. & Mãdoſ. in Regu. Chãcellariæ. 12. de reuo. vnio. q. 1.* & pulchre *Ange. coſi. 247. verſi. & eius opinio. & Soci. Iunior. conſi. 28. n. 21. & ſeq. li. 4. & glo. De termino. l. 7. ti. 20. p. 3.* & faciũt dicta per *Auend. c. 4. præto. n. 6. verſi. dixi autẽ. cum ſeq. lib. 1.* & ſic ex hiſtoria generali Hiſpaniæ. *li. 4. c. 3.* apparet Cantabros fuiſſe multo ante quã Aſturos, vt per *Zamalloam Gariuai, vbi ſuprà lib. 4. c. 5. pag. 93.* & cõſequẽter Cãtabrorũ nobilitatẽ ab Antiquiſſimo tẽpore proceſſiſſe, & ſemper obſeruatam fuiſſe, & poſſe ex hac antiquitate probari nobilitatẽ eorum, tã in poſſeſſione quam in proprietate, tam dũ in terris ſuis exiſtunt, quã in noſtris, probando antiquam eorum & ſuorum originem, ita vt merito de ipſis originariis vulgari prouerbio vſum eſt, Cantaber ergo nobilis, & ſic Cãtabros de *Vizcaya y Guipuzcoa*, vocat *Hidalgos Otalora, de nobilit. 3. part. cap. 6. nu. 7.* Ex quo *l. fin. titu. 1. part. 2.* inquit, Catanos & Valuaſores Italiæ natio-
139 nes, qui *Infanzones*, † vocantur in Hiſpania eſſe nobiliſſimos, & poſt dominos de titulo gradatim hos ſequi, vt apparet *ex dict. l. fi. ti. 1. part. 2. iunctis. l. 11. & 12. illiuſmet tituli, & partitæ. & l. 10. ti. 25. parti. 4. Sanctus Thom. li. 3. de regimi. Princ. cap. fin.* vbi declarat qui ſint ij, & eo relato. *glo. in dict. l. fin.* & horũ infanzo-
140 num † in Cantabria adſunt multi, & ij infanzones ex ſolo iſto titulo Infanzoniæ vbique & præmaxi-
141 mè in Cantabria fundatam † habent intentionẽ ſuã nobilitatis, ſicut Catani & Valuaſores in Italia ex dictis legibus Partitarum, & cũ origo iſtius infanzonazgo & principium eius difficulter reperiatur, & nõ apparet, debet in dubio referri ad cauſam vetuſtiorem. *l. in finalibus. ff. finium regund. §. ſingulorum. Inſtit. de rerum diuiſ. Alberic. l. 2. §. denique ex iis. col. 1. verſic. præterea. ſi dubium. ff. de orig. iur. Fab §. 2 Co. 4. Inſtit. de actio. Alciat, cõſil. 32. n. 5. li. 5. in nouis.* cumque ad vetuſtiorem cauſam referri debeat, in Gothorũ re-
142 gum ætatem initium † habuiſſe dicendum eſt, quia omnis immemorialis ſupponit quid infinitũ à qua
143 nullum tẽpus finitũ poteſt deduci, † ſecundũ *Oldrad. conſil. 254. nu. 18.* retrocedendo igitur ita inueſtigari poteſt initium horum infanzonum, quo etiã retrogrado argumento vtitur *Ioan. Garſia, de expenſis. ca. 9. n. 99. & de nobilit. gloſſ. 6. n. 13.* quia vbi alia nõ apparet tituli huius origo debet omnino huic cauſæ applicari, vt quæ illam potuit præcedere. *l. qui non militabat. §. Lucio. ff. de hæredib. inſtitu. & ibi Barto. etiam ex interuallo, Angel. & Roma. l. ſi quis, cum aliter. ff. de verbor. oblig. Barba. conſil. 12. n. 11. li. 1. per gloſ. l. 1. ff. de iudi.*
144 *& ex fori juzgo*, † lege id etiã decerpitur, in qua dicitur: *Eſtablecido es que ſi algun home dixere que es hidalgo y no es creydo, y promete juradores, no deue dar rico home que tiene la honor, ni al merino, ni a ningun bayle del Rey: mas deue dar par juradores que ſean caualleros infanzones, ſeñores de collazos que ſean parientes de infanzon, y no deue dar a ninguno otro ſaluo al Rey: porque ninguno otro puede firmar ſu infanzonia, ſi no es el Rey, y el infanzon, prouando ſu infanzonia como dicho es, deue ſe la firma el Rey con buena carta, &c.* Ex qua lege deducitur primo grãdis antiquitas nobilitatis per viam infanzoniæ. Secundo quòd ſoli Regi cõpetebat eius declaratio lite concluſa: Tertio quòd dabatur & aderat infanzonia ſine vaſſallis, idque deducitur ex ipſamet lege, nam ſi ille, de cuius infanzonia litigabatur eſſet dominus vaſſallorum, nihil lex hæc meminiſſet *De ſu pecho, y collazo*, eò quòd vaſſallos habere de ſe nobilitatẽ inducit inter † eos, ſecundum *Guido. Papæ, deciſ. 385. & Caſſan. conſil. 64.* & ex iuriſdictione & adminiſtratione, quam habent domini vaſſallorum adquiritur † dignitas publica, vt *in Authen. conſt. quæ de digni. §. generaliter. iuncta gloſſ. coll. 6. Archid. cap. 1. de conſuet. in 6. Tiraq. de nobilit. cap. 28. nu. 2. Burgos de Paz, in Proœm. legum Tauri, numer. 89. Molin. de primoge. libr. 1. cap. 13. num. 5. Matien. l. 1. glo. 1. nu. 17. tit. 7. lib. 5. Recopil.* quòd ſi inſimul detur Principis inueſtitura & per viam
147 varoniæ eò ipſo † fit nobilis in omnibus partibus, ſecundũ *Tiraquel, de nobilit. c. 7. Auen. c. 14. prætor. nu. 31. lib. 2. Guido Papæ, deciſ. 386. & eſt. l. 1. & ibi glo. tit. 25. p. 4.* ſed ſi dicta lex Fori *juzgo*, de iis infanzonibus vaſſallos habẽtibus loqueretur, fatuum eſſet de iis dubitare, neque lex illa loqueretur *De ſu pecho*, Ergo, omnino fatendum eſt legem hanc de non habentibus vaſſallos loqui. Quarto & vltimo deducitur *Ex dicta. l. Fori juzgo*, quòd nobilis Hiſpanè *Hidalgo*, etiã vocabatur *Infanzon*. Et hanc infanzonum nobilitatẽ à nulla alia cauſa proceſſiſſe credo quàm à geſtis militaribus, nã vt in annotationibus quibuſdã vidi ſcriptum in lingua Tudeſca, vel Gothida, *Infanzon, ſignifica † la profeſſion, gajes y honra militar*, & ob hoc
148 credendum eſt ab aliquo Rege Gothorum hoc nomẽ fuiſſe impoſitum hominibus vltra alios in arte militari ſignatos, & maiorem honorem & præeminentiam voluiſſe his infanzonibus præbere, quàm ſimplici nobili: quòd ſi ita eſt, quibus quæſo hic maior honos potuit præſtari quàm infanzonibus Cãtabris antiquiſſimis & in arte militari ſemper verſatis, de quibus & in quodã onomaſticõ propriorũ nominũ & de omni alia gẽte Vizcagina reperi ſcriptũ: † Cantabri Hiſpaniæ Tarraconẽſis populi ſunt
149 Aſturibus finitimi, à quibus proximus Oceanus Cãtabricus appellatur. Hi efferi ſũt, & nullã vitam ſine armis eſſe exiſtimant. Silius Italicus cantabat,

Ante omneis hyemíſque æſtúſque famíſque.
Inuictus: palmámque ex omni ferre labore.
Nec vitam ſine Marte pati, quippe omnis in armis,
Lucis cauſa ſita eſt, damnatum viuere paci.

memoriæque proditum eſt, Cantabros ſolitos canere, pæanaliticè ſuffixos cruci ab hoſtib⁹. Tãtus. n. eorum ſemper fuit armorũ vſus & amor ac exercitium ab antiquiſſimis tẽporibus vſque nũc: cui eulogio conſonat id, quod *Lucius Florus lib. 4. ca. vltimo*, in hæc verba de hac natione refert & ſcriptũ reliquit: Sub occaſu pacata ferè omnis erat Hiſpania, niſi quã Pirenæi deſinẽtis ſcopulis, inhærentẽ citerior alucebat Oceanus. Hinc duæ validiſſimæ gẽtes, Cantabri & Aſtures immunes imperij fines agitabant.

bant. Cantabrorum & peior & altior & magis pertinax in rebellādo animus fuit. Qui non cōtenti libertatē ſuam defendere, proximis etiā imperitare tentabant. Vacceoſq; & Curgonios & Aurigones crebris incurſionibus fatigabāt. In hoc igitur quia vehementius agere nūtiabatur, nō mādata expeditio, ſed ſumpta eſt Quod ſi hæc ita fuerūt, nimirū ſi nobiles cōmuniter tales Cātabri originarij reputētur, nā militia & militaria exercitia plurimū nobi-
150 liant,† vt apparet *ex Tiraq. de nobilit. cap. 9* Adeò vt ſint qui affirment, quòd ſtatim quod vnus eſt miles,
151 efficitur† & eſt nobilis, ſecundū *Abb. Anchar. Anto. & Doct. in cap. eò libentius, de ſeruis non ordin. Bart. in l. 2. §. in filiis. ff. de decur. Guido Papæ. deciſ. 288. Salic. l. 1. q. 5. C. de iur. & fact. ignor.* & faciunt dicta per *Alciat. de Duello c. 30. & 34.* & ſic viri nobiliſſimi in hiſtoriis & chronicis reperiuntur ex eis fortes & debellatores, tā in priſtinis temporibus quā in hodiernis, & inſigniis ordinum militariū noſtri regni inſignitis, & quāuis nō videamus eos cruciferos inſigni S. Ioannis de Rodas non eſt ob hoc quod ibidē deſint qui poſſint talibus inſigniis inſigniri, ſed quia in dominio hoc Cantabricenſi non adſunt cōmendæ, prout adſunt in aliis regnis & dominiis, in quibus inſignia hæc dātur: Cātabricāq; regio ſemper in maxima fuit æſtimatione habita: & quāuis tēpore Regis Roderici vltimi Gothorū Hiſpania fuit à Mau-
152 ris ingreſſa,† in partibus tamē illis Aſturiæ & Cātabriæ mōribus adiacētibus ſeſe cōtulerūt non ſolū vicini, ſed & exteri ibidē confugientes cum Infante Pelagio, vt inquit *Otalora, de nobilit. 2. p. c. 4. n. 2. per totū, ex Petro Antonio de Beuter ſacræ Theologiæ Magiſtro, & in humanis literis & Hiſpaniæ geſtis valde docto, & vt Paulus Corteſius inquit de Cardinalatu. lib. 1.* ſingulorum autem nobilitas eſt, quæ non modo à familiæ ſplendore, ſed etiā ab excellētium agnatorum mul-
153 titudine dimanant: & ſic Mediolani† ſunt certæ familiæ nobiles ex conſuetudine præſcripta, ſecūdum *Otalora. vbi ſuprà. 3. p. c. 6. n. 7. verſi. item alia ratione, & in Hiſpania, vt per eundem. 2. p. c. 4. n. 9. & 10. & in aliis locis, vt per Ioan. Garſ. d. gl. 7. n. 18. verſic. & ita re ipſa,* vbi & in *n.* 19. alia proſequitur: & ſic nullo modo Cantabri, & quilibet etiā exterus ab Hiſpania excludi poſſunt à nobilitate probanda tā in poſſeſſione quā in proprietate per immemorialem ipſorū & ſuorū ab antiquo poſſeſſionem. Quarto infero generale aſſumptū & generalē propoſitionem *Ioan. Garſiæ, in d. gl. 12. n. 13. 14. & 15.* & prius *in n. 8. in princ.* dicētis indiſtincte, & reprobādo ſuſcriptionem illā marginalem. *d. l. 7. tit. 11 lib. 2. ſupra, quod hodie ex tex. ibi, & ex l. 8. ſequente,* in cauſis nobilitatis ad probandā immemorialem nō requiri probari. 40. annorū ſpatiū, ſed. 20. ſufficere, in correctionem *l. 1. ti. 7. li. 5. Recopi.* Hoc enim aſſumptū & hanc propoſitionem, ita ge-
154 neraliter aſſertam nō eſſe verā, neq; tenendā,† quia eſt contra primum verſiculum *dict. l. 8. ibi.* Y *por ella mādamos.* nam lex hæc nō dicit hoc neq. probat, nec min⁹ dicta l. 7. ibidē. n. dū de. 20. meminit annis loquitur quoad poſſeſſionē tātum, vt dictū eſt, per actus poſitiuos, probādā, nullo immixto proprietatis ſigno: non vero vbi immiſcenda eſt proprietas prout ex immemoriali immiſcetur, quę cauſat titulū: Et ſic teneo, ꝙ neq. in cauſis nobilitatis cum de immemoriali probāda agitur ſufficiat hodie. 20. annorū ſpatiū, etiā ſi per regnicolas eſſet hæc proba-
155 tio faciēda, ſed omnino ſit immemorialis† proban-da, ſecūdum quod *in d. l. 1. ti. 7. li. 5.* ſuprà diſponitur, quæ neq. quoad hoc cēſetur correcta, ſed in ſuo eſſe remanere, & itidem minus quoad exteros à regno, vel quoad viuentes in locis liberis, & conſequenter vbi litigator proponit immemorialē ad hoc, vt ex ea obtineat in proprietate eſt probāda cū omnibus qualitatibus d l. 1. & hoc eſt generaliter verum, & dictæ leges. 7. & 8. nō probāt aliud, ſed hunc ſecūdū intellectū per me ſuprà ad eas aſſignatū, licet ſi actus poſitiui probarentur etiāſi immemorialis nō rectè probaretur, ſufficeret quoad poſſeſſionem tantū, vt alibi dictum remanet, cū & tunc 20. ſufficiāt anni, limitatur tamen hoc, vt non procedat, quoties probatio immemorialis eſt facienda. & vult litigator ea facere ſecundū terminos dictarum legū 7. & 8 per actus etiā poſitiuos ſuos, & aui, & quia ab antiquo mortu⁹ eſt auus, nō poteſt probare per teſtes de viſu actus illos poſitiuos aui ſui, nā tūc in re ita antiqua ſufficiet probare immemorialē per teſtes de auditu aui & fama eius per viginti annorum ſpaciū, neque requiretur tūc probari curſus quadraginta annorū, & ita loquitur verſiculus, *Pero ſi el abuelo,* dictæ legis 8 qui eſt declaratiuus pręcedentiū referēdo ſingula ſingulis, vt remanet dictū in hac quinta quæſtione, eo quod propter difficultatē antiquitatis minores probationes & leuiores† ſufficiunt, ſecundū *Couar.* 156
in Pract. qu. c. 21. n. 7 in princ. vbi tamen hæc difficultas deficeret, requiretur & hodie in immemoriali probāda. 40. annorū ſpacium, & ſic deberet cōcludi de immemoriali prout concludit *Otalora, de nobilit. 3. p. c. 7. n. 4. & 5.* vbi n. 8. ita tenet, neq. eſt inducēda ex leuibus cōiecturis correctio. *d l. 1. tit. 7. lib. 5 ſuprà* prout *Ioan. Garſia,* vbi ſuprà inducere voluit, neque tunc dicendum eſt in tali immemoriali, de centum annis eſſe probandū, vt aliqui dicebant, ſed de quadraginta ſufficere in ea probari cum aliis requiſitis immemorialis, vt inquit *Otalora. vbi ſupra nu. 10. cum ſequentibus numeris.* Habes tamen notare pro huius primi modi probādæ nobilitatis exornatione, quod in caſibus in quibus viginti anni ſufficiunt, qui debent eſſe continui ſecundum dict. l. 8. quod ſufficit quod continuatio hæc naturaliter† vel ciuiliter in- 157
ducta ſit, vt *per Ioan. Garſiam, in dict. glo. 12. nu. 37.*

Secundo modo probatur nobilitas ſanguinis (de qua loquimur) de iure cōi, & conſequenter & nūc, ſaltem vel præſertim in locis liberis à tributis (cum vt diximus. *d. ll. 7. & 8. tit. 11. lib. 2.* ſuprà formā probatoriam & demonſtratiuam, non vero ſubſtātialē inducāt) probatur inquam, ex communi reputatione & opinione, † putà ſi aliquis communiter pro 158
nobili habeatur, *ex l. cum delanionis. § aſinā, ff. de fun. inſtruct. l. 1. §. 1. ff. de flumini. l. fi. ad fi. C. ſi ſeruus aut lib. ad Decurio. aſpiratio glo. per tex. ibi in l. prouidendum. C. de poſtul.* is enim præſumitur nobilis, quem vulgus & communis hominum ęſtimatio nobilem reputat,† 159
vt *per Guido. Papæ, deciſ. 188. Plateam poſt Bart. in l. 1. C. de dignit. lib. 12. Calcan. conſil. 8. num. 13. & optimè Bart. Socin. conſil. 246. numero 3. lib. 2. Couar. lib. 1. Varia. cap. 16. numero 10. & Matienzo* alios allegando *in l. 7. tit. 7. gl. 4. num. 3. lib. 5. Recopi,* nobilitas enim (*vt remanet dictum & tradit Tiraq. de nobi. c. 10. n. 10. & 13. & Caſſa. conſil. 64. num. 9. ex Bart. l. 1. col. 5. C. de Digni. lib. 12.*) non eſt quid naturale, ſed phantaſticum & Aduentitium,† nō eſt ſubſtātia, ſed attributū accidentale, 160
ab hominibus conſtitutum, & eſt ambigua, incerta & nō determinata, & ſic in ea locus eſt arbitrio iu-

161 dicis,†quia hoc regulare in non determinatis,*vt ex l.1.in fi.& ibi Bald.ff.de iure delib.tenet Tiraque.in dict. cap.10.nu.10.*& ex iis dicebat *Pogius in opuſculo ſuo de nobilitate,relatus per Tiraque.ibi.n.6.*hæc verba, ſed cũ nihil minus vulgi opinio reſpiciat,quam virtutem, aut rationem in appellationem nobilis,ac propterea varietur admodum pro cuiuſque generis vſu & opinione,quæ admodum ſibi inuicem repugnãt nõ à certa nec à determinata re,ſed à quadam conſuetudine hominum inconſulta videtur duci. Et cum plurimas diuerſaſque nationũ cõſuetudines de nobilitate recẽſuiſſet,poſtea ſubiungit:licet ea pro gẽtiũ varietate multiplex videatur:omnes tamẽ,quos modo recenſuiſti,& eſſe, & recte dici nobiles arbitror poſſe,nã ſicut non omnes leges omnibus ciuibus ſunt accõmodatæ, ſed variãtur pro rerũ cõmodis & vtilitate:cũq; aliis proſint, aliis obeſſe videãtur,& tamẽ legũ vim autoritatẽq; cõſeruant,neque propterea non habẽtur leges,quia nõ omnibus eædẽ cõferuntur, ſic ego Italos, Germanos, Britãnos, Barbaros exiſtimo, qui à ſuis dicũtur nobiles eſſe & ſic conſuetudinẽ loci eſſe in hoc attendendã inquit *Paleotus in Tract.de notis & ſpuriis.cap.61.n.8. ex Socino, cõſilio.246.col.1.&c.*Itẽ ſi aliquẽ ex Iudaica aut Mahumetica natione deſcendere ex ſola cõmuni repu-
162 tatione & fama † probatur,*ex glo.l.1.ff.de probat. Areti.conſi.37.Caſtro,de iuſ.hær.puni.lib.1.c.7.Hippoly.in l. de minore.§.plurimum nu.88.ff. de quæſt. & in terminis Auenda.in dictionario verbo,Iudios,*& dixi *in l.22.ti. 7. lib.1.ſuprà.in hac Recopil.* cur & non nobilitas probabitur ex communi hac reputatione,neque obſtabit ſi dixeris quòd prætẽſæ nobilitati ſemper obſtat iuris præſumptio in cõtrarium, ideoque non idẽ eſſe, ꝙ in probanda deſcẽdentia Iudaicæ aut Mahometicæ nationis,nam Reſpondeo , præſumptionẽ etiã
163 iuris eſſe,ꝙ in dubio nemo præſumitur † de infecta radice,ſed proba ac ingenua progenie,*per tex.in l.31 C.de Infan.expoſi.& notatur in cap. cum deputati. extra de iudi tradit Bal.in l.1.col.fi.* C.*ſi quis omiſ. cau.teſta.* & cũ in hoc caſu ita habeamus & nulli dubiũ per cõmunẽ reputationẽ & famã probari deſcendentiã ex infecta radice,cur deteriorẽ ac iniquiorẽ cõditionẽ familiarũ ab antiquo nobiliũ debemus reddere, denegãdo illis cõſimilẽ ex reputatione immemoriali qualitatis ſuæ probationẽ, præcipuè cũ ipſis imputari nõ poſſit ꝙ originẽ ſuã ducant ab vrbe vbi nulli exiſtũt nobiliũ & ignobiliũ actus viſibiles diſtinctiui. Laudo quidẽ ego populos,qui in dubitatis plebẽ à nobilitate, ſignis diſtinguntꝫ:verum enimuero, quòd propter nõ vſitatã talẽ differentiã nobiles ab antiquo familiæ ſuæ exuantur prærogatiua, durum hoc nobis atque periniquũ videretur,& cõtra dicta & dicenda, & contra *text.in dict.l.7.tit.11.lib.2.ſupra,* vbi ipſa lex ſatis clare proteſtatur ſemper & vbique fauendũ eſſe nobilibus : Et ſic inquit *Archidiac.in c.*
164 *1.de conſuetu.in 6.*quod nobiliũ appellatione† comprehendũtur,qui ſecundũ cõmunem ęſtimationem nobiles appellãtur,voluit *Bart.Soci.in d.cõſi.246.col.2. verſ.prima ratio,*& ob varietates opinionũ & locorũ differentias ſtandũ eſt in hoc dictæ cõmuni reputationi,vt alia allegando inquit *Bonus de Curtili.3.part. n.160.cũ ſequent.aliquibus,* ſequũtur plures relati per *Tiraq.in d.c.10.n.6.cũ ſeq.& per Caſſan.in Catalog.glor. mund.8.par cõſid.16.& nouiſsimè per Ioan. Garſiam,vbi ſuprà,d.gl.7.n.11.*Et ſic nobilitatẽ in ſola poſſeſſione
165 & cõmuni reputatione conſiſtere,& ex ea probari† omnes philoſophos & iuriſtas tenere teſtatur *Otalora,in d.3.p.c.6.n.6.fol.*108.& probari videtur, *ex text. in dict.l.8.ti.11.lib.2.* ſupra ſæpius à nobis allegata & alleganda ibi,dum dicit,*Prueue poſſeſsion y reputaciõ de ſiy de ſu padre y abuelo,*ponderando verbum illud:*Reputacion.*& hanc etiã opinionem nouiſſimus omniũ ſequitur alios allegans,*Maſcardus,in 2.Tom. de probatio.concluſione.*1095.nobilitatem , num.8.vbi num.9. ampliat id procedere non ſolum in nobilitate, quæ dicitur generis,verum etiam in nobilitate animi & virtutum,ita vt ſecũdum *eum ibi,ex Tiraquelo,in dict. num.6.& melius Calcan.conſil.8.col.3.* huic probationi ſtandum ſit,donec probetur† contrarium,& ſic in- 166
quit *Curti. Seni,relatus per Tira.d. num. 6. & Socin. d. conſil.246.colu.6.relatus per Caſſaneum,in d.conſidera.16. & conſil.64.numer.* 11. quod ad probandam nobilitatem non ſufficit dicere, quod quis ſit nobilis , ſed debet dici,quod talis vulgo † reputatur,& ſequitur 167
*Maſcard.vbi ſuprà.num.*12. vbi inquit, quod conſuetudo magis in hoc quàm lex attenditur,& quod ideo ad probãdum quem eſſe nobilem inter alios articulos poſitos à *Barto.in l.1.C.de dignit.lib.*12.*nume.* 98.*& ibi Plat.colum.fin.*articulandum eſt, quod cõmunis vſus loquendi,& intelligendi ſic ſe habuit,† 168
teſtesque deponentes ſuper nobilitate pro ratione dicti debere dicere, ſe cognouiſſe patrem,auum & maiores eius nobiles,& nobiliter viuentes,qui pro talibus ſe gerebant, & reputabant,nobilium actus, mores,ſtatus,& conditiones facientes & exercẽtes, & vt tales ſunt habiti & reputati inter omnes de iis cognitionem & notitiam habentes , quod & latius proſequitur *Bonus de Curtili,de nobilit.3.p.nu.*9. & addes tu alia relata ab *Otalora,vbi ſuprà 3.par.c.7.n.4.*13. iunctis ibi dictis in *ea.3.part.cap.*8.*nu.*1. *&* 5.Et hinc deſcendit , quod per famam communem probatur nobilitas,†vt per *Tiraq.dict.c.*10.*n.* 8. *&* *Maſcardum,* 169
*vbi ſuprà,nu.*11.*& per Garſiã vbi ſuprà,glo.*18.§.1.*n.*13. vbi hanc eſſe receptam ſententiam aſſerit,& à nu.6. hæc de fama proſequitur,& intelligit(& benè)procedere,dum tamen id ſit conſtans,perpetuum& generale & vniuerſum apud omnes ſiue varietate & contrarietate , & allegat ad hoc ſingularem *text.in cap. De parentela.*35.*q.*6.& tradit *Aymon, de antiqui. temp.*1.*p.*§.*viſo,in hac.*1.*p.fol.*141.*volu.*17.*Tract. diuerſorum doct.*Et hanc ſolam famam in natalibus probãdis ſufficere etiam ſi alia deficiãt,teſtatur *Marzarius, conſil.*95.*n.*5.*&* 6.vnde inquit vulgare dictũ, aliquẽ habitum & reputatum pro tali & ex tali familia, *ex text.in c.per tuas.de probatio.* adeo vt ſecundùm *eum ibi* 170
*n.*6.teſtes de auditu admittuntur,†& allegat ad hæc *Areti.conſi.*37.*nu.*12.latè tractantem:Et tenet *Decius, conſil.*321.*nu.*8.*&* *Celſus,conſil.*44.*num.* 3. Et licet hæ hominum aſſertiones aliquando ſint mendoſæ , vt inquit *Caſſan.in dict.conſiderat.* 16. in locis tamen liberis,prout Cantabriæ, & in noſtra Placentia , hac communi opinione,& reputatione & cõſuetudine habẽdi & diſtinguẽdi nobiles ab ignobilibus probari poterit eorũ nobilitas,ita vt vbiq; ſeruãda ſit, nam cumCantabrorũ nobilitas ita ſit antiquiſſima, vt hominum memoriã excedat, ſi nulla alia ibidem adeſt forma probãdi nobilitatẽ, quã per reputationem communem ſufficiet hac probatione probare, vt vult *Otalora.d.*3.*part.c.*6.*nu.*6.*vbi n.*7. inquit, *En los que viuen en Vizcaya y Guipuzcoa y tierras libres,los quales aunque alli no aya actos de poſſeſsiõ ſon hidalgos notorios* , & cõmunis omniũ reputatio ſic eos habuit ſemper, &

reputatio

reputatio vulgarium inter eos habita distinguens
171 nobiles pro actu positiuo † debet sufficere in locis liberis vbi nulla alia daretur distinctio nobilium & ignobiliũ, prout in iis,& similibus adminiculis notat *Otalora dict.3.part.cap.8.num. 9. & Ioannes Garsia. dict.gloss.18.nu.44.& clarius idem Otalora, in eo.c. 8.n. 7.vers.quæro an his casibus cum sequen.* & hoc tã quoad possessionem, quã quoad proprietatẽ si quoad hãc communẽ reputaretur deuenire litigantẽ à tali solario & cassata antiqua nobiliũ,prout adsunt plures in Cãtabria,& Genua,& in Hispania itidẽ, de quibus & dicti scribentes testantur, & omnibus nota sunt, & hæc præmaxime procederent, vbi insimul adesset & concurreret immemorialis possessio, de qua in præcedente forma probãdi,quę cũ aliquibus actibus distinctiuis probaretur,nã id clarius esset,& dixi distinctiuis,nõ ex eo ꝙ necessarij sint in immemoriali saltem quoad proprietatẽ, sed quia eis existentibus,quilibet ij essent, rẽ clariorẽ ac clarissimã demonstrarẽt,& esset hæc iudicanda generalis,non verò particularis ac taxatiua probatio quoad illos
172 actus positiuos particulariter † probatos, & quoad omnia nobilitati conuenientia proficerent, vt in simili inquit *Garsia, dict.glo.7.nu.*15. vbi à *nu.* 3. incepit,etiam si *Otalora,in dict.ca.*8.*n.*9. sub dubio tamen velit particularizare tales probationes quoad actus illos tantum,& malè meo iudicio in locis saltem liberis,& vbi actus illi & non alij reperiuntur distinguentes nobiles ab ignobilibus, licet & circa hæc varias adfuisse sententias asserit *Otalora, dict.cap.*8.*n.* 9. *versic. & hoc videtur de mente pragmaticæ, nisi secundum eum,in eo.n.*9.*& ante in num.*7.*ad finem,* litigans sumat initiũ quasi possessionis aui vel proaui in locis non liberis,sed potius tributariis nõ contribuẽtium quãuis ibidem vixerint in tributis illis in quibus plebeij & ignobiles contribuunt, nam licet litigator vadat post ad loca libera videtur habuisse bonum initium, & continuari in talem filium vel nepotem litigantem,*argum.l.* 2. C.*de acquirẽd. possess.* & sic optimè tunc probari posse nobilitatem cum quibuslibet actibus distinctiuis in locis illis liberis versantibus, & licet hoc apparens videatur, nulla tamen bona ratio differentiæ dari potest inter hunc casum, & contrarium, vbi dictum initium aui vel proaui deficeret, imò si in dicto casu actus loci liberi sufficiunt,cur & non sufficient vbi nullũ datur initium habitum in loco non libero, cum litigator & sui maiores semper in loco libero vixerint, certe ego non percipio congruam differentiæ rationẽ,nã sicut qualitas illa possessionis aui habitæ & initiatæ in locis non liberis,continuatur in nepotẽ viuentẽ in locis liberis,cur & non continuabitur quasi possessio immemorialis, vel cõmunis reputatio ipsius & suorum semper viuentium in locis liberis, & vbi nulla alia quã cõmunis reputationis haberi potest probatio? Et exempla proposita *vbi suprà,per Otalorã, in dict.num.*9.*in fine,cum sequentibus,* de furore & aliis nihil mihi vrgent ad excludendum casum nostrum, neque vrgent pro sua distinctione, & sic etiã si passus sit dubius sub saniori consilio hunc secundum modum probandi in locis liberis & vbi aliter probari nõ potest,& ab antiquis temporibus sic est solitum & vsitatum præsertim quoad possessionẽ sufficere credo,vt per *Marzarium, & alios ab eo relatos,in consil.* 95. quòd si & immemorialis adesset probata litigantis & suorum etiam quoad proprietatẽ sufficeret in locis liberis,& vbi aliter probari nõ potest, nã & in iis antiquis,vt dictum est, Dignitas & nobilitas probatur † per famam, etiam si ageretur de 173
graui præiudicio,vt tradunt omnes *in l.cum aliquis. C.de iure deliberand.teste Tyberio Deciano,Responso.*7.*numero* 38 *volum.* 3. & in antiquis leuiores probationes sufficiunt, tanquam difficillima probari, ex cõmuni doctrina *Barto.in l.in illa stipulatione. ff. de verb. obl.* notat *Decianus,vbi suprà nu.* 40. Et cum vna pars populi possit & potest qualificare ac reputare se super aliam ad distinguendam & inducendam† suam 174
nobilitatem.*l.*2.§. *deinde cum post.vbi Alber. & Zasi. ff.de Orig.iur.text.in Authen.de defensor ciuit.*§.*primum illud vbi glo.nobiliores.& text in* §.1. *Instit.de libert. Auend.c.*19.*correct.n.*16.*lib.* 1. prout Cantabriæ *Infanzones* taliter se reputant ac qualificãt præ aliis, & super alios diuersæ originis cõuicinos & compatriotas suæ ipsius Prouinciæ distinguendo ac discernẽdo se ab aliis, quid mirum si ex cõmuni totius populi vel prouinciæ reputatione, quis nobilis & de nobili prosapia & familia reputatus, vbilibet iisce prærogatiuis gaudeat,cum loca illa libera ab omni tributo semper fuerint. Et sic dicti Infanzones in Cantabria se distinguunt præaliis,nam *ex l.*1.*tit.*17. Fori Vizcayæ, Radix Infanzonatus vendi nõ potest absque certis solemnitatibus,& in venditione præferuntur illius trunci & lineæ procedẽtes, & creditur iuramento ipsorum super scientia vel ignorãtia venditionis,*vt l.*3.*eod.tit.*17.*& in l.*5. ibidẽ alius fauor disponitur,imò radix infanzonatus† pro nullo 175
delicto etiam læsæ Maiestatis diuinæ vel humanæ confiscari potest neque confiscatur,*ex l.*25 *ti.*11.*eod. Foro,* quòd est maximum priuilegium & principalis prærogatiua,& nunquam per legẽ generalẽ cognita nec visa,ex late traditis per *Molinam,de Primogen. lib.*4.*ca.*11.*& Mieres,de Maiorati.par.*4.*quæst.*23. Imò neque per viam testamenti potest de hac radice disponi si testator consanguineos habet,*ex l.fi.ti.*21.*dicti Fori,* etiam si sit in fauorẽ piæ causæ,& sic animæ, quod licet durũ videatur,eo quòd videtur libertati Ecclesiasticæ contrarium tamen ob angustiã Dominij & Prouinciæ toleratur, & quia sic in nostro regno videmus solum quintum posse habentẽ filios ac descendentes legitimos & naturales relinquere, licet ibi in Cantabria etiamsi descendẽtibus careat *ex d.l.fi.* idẽ statutũ est, tam ob angustiam dominij, quàm vt agnatorũ indigẽtiæ prouideatur, quasi sequẽdo & imitãdo consiliũ Diui Augustini dicẽtis, quicũq; vult exhæredato filio hæredẽ facere ecclesiã,quærat alterũ † qui susscipiat non Augustinũ, *vt* 176
cap.quicúnque 17.*q.*4.*qui text.* licet ad filios procedat secundũ *Anto.Gom.Tom.*1.*c.*11.*n.*39.tamẽ & quoad exornationẽ dictæ legis Vizcainæ adaptari potest, & itidẽ quando consanguinei sunt pauperes vt inquit ipsemet *Ant.Gom.in l.*8.*Tauri.n.*3.*& glo.*1.*l.*13. *tit.*6.*lib.*3.*Fori.* cũ valeat dispositio ob iustas causas, metas disponendi † restringens patri etiam ad pias 177
causas,secundum *Suarez.l.quoniam in præludiis. nu.*8. *pagi.*128. vbi inquit regulã esse, ꝙ vbicũque lex prohibet aliquẽ testari fauore alterius, nunquã fauore piæ causæ talis prohibitio censetur remissa,† *ex c.licet.de sepult.in sexto.& sic cum d.l.fi.* agnatorum fauorem respiciat, imò & vt ego credo fauorem totius prosapiæ,& nè aboleatur à memoria, mirũ nõ est si fieri potuerit,& valeat facta. Ex quib⁹ in propositũ dico reputationẽ in iisce nobilitatis probationibus

ab antiquo & communiter habitam, vt dictum est, in locis vbi aliter probari non potest, sufficere, absque actibus positiuis, vbi ij non habentur, neque visitantur, eo quòd loca libera sunt, etiã si ipse *Ioan. Garsia, in dict. glo. 7. num. 22.* requirat actus etiam tũc
179 distinguentes nobiles ab ignobilibus, † allegãs pro hoc *Guidonem, decis. 88, 196. 387. & consil. 217. & Singul. 251. Paul. consil. 126. lib. 1. Curt. Seni. consil. 18. nu. 2. Deci. in c. 1. n. 13. de appella. Felin. in c. super eo. n. 5. de testibus*, & inferens quòd cum in Cãtabria nulli adsint actus distinctiui, quòd nullo modo Cantabri poterunt obtinere in causa nobilitatis, quam suam resolutionem dicit esse meram veritatem *in ea gl. 7. n. 24. in fine*, valdeque stomachatur de iudicibus & aduocatis, qui non ita sentiunt: cum vt supra probatũ remanet quod leges illæ. 7. & 8. tit. 11. lib. 2. supra nõ excludũt in hoc casu vbi loca libera sunt probationes à iure cõmuni inductas in hac nobilitatis materia, & consequenter non excludit iam dictas de immemoriali possessione, & de cõmuni æstimatione, & reputatione quæ, vt supra dictum est, cõmuni opinione doctorum receptũ est esse sufficiẽtes probationes saltem in locis liberis. & sic contra cõmunes ac receptas sententias ipse loquitur *Ioan. Garsia: vltra quod pro contraria opinione aduersus suã, ipsos Guido. Paul. Felin. & relatos allegat Tiraq. de nobilit. ca. 10. n. 7.* ideo non debebat se in illorũ opinione fundare, nisi forte contendat *de Bartolo, & Guidone, vbi supra.* qui tamen hoc ita non declarãt, quia *Guido, decis. 88.* solũ proponit facti contingentiam de zona deaurata in loco illo ab ignobilibus, non præcingi solita: *Bart. verò in d. l. 1. C de digni. lib. 12. n. 10.* etiam si requirat actum, qui ostendat distinctionem ab ignobilibus, profecto hoc solum ostendit, & intendit, quod detur aliquod mediũ, quo nobilis ab ignobili discernatur, sed quod communis ac immemorialis reputatio nobilitatis sit insufficiens actus cognoscendi nobilem ab ignobili, apud & inter eos vbi nulli alij existunt actus distinctiui, nequaquam hoc præcise requirit Barto. neque vidi doctorem hoc dicẽtem & esset vna opinio singularis ac perniciosissima euertendæ nobilitatis omnium familiarum ab antiquo nobilium, quæ degunt in locis plane liberis, & exemptis præmaxime cũ negari nõ possit, quod & vbi dicta communis reputatio nobilitatis datur, necessario & reputatio ignobilium datur: nisi in casu in quo originalij populi in vniuersũ de merito, vetustate, aut priuilegio essent nobiles, nã tunc reputatio hæc communis, & antiqua sufficeret, etiã si non daretur obiectus cõtrarius ignobilitatis, neque *Hidalgo y pechero*, vt male arbitratur ipse *Garsia. d. gl. 7. num. 23.* sunt omnino, correlatiua necessaria, vt non intelligatur vnum sine alio, nam dari potest
180 casus vbi in loco nobiles, & ignobiles sunt † exẽpti à tributis, & tamen dari potest dicta communis reputatio circa vnos & non circa alios: & dari etiam potest in vno loco vbi omnes nobiles reputati sunt sine distinctione, & nõ circa alios alterius loci: sicut è contrario ex cõmuni reputatione possunt omnes vnius populi haberi vt ignobiles, nullo ibi pro nobili habito, & tunc etiam cessat consequẽtia & relatio dictorum nominum, *Hidalgo y pechero*, & appareret nõ esse necessaria correlatiua. Et per consequẽs ex iis deducitur, non esse bonã consequentiã, quod vbi sunt nobiles, ibi quoque tributa persoluãtur, & quod vbi non soluuntur, nõ detur dicta communis reputatio & immemorialis possessio saltim quoad proprietatis titulum, & sic cessant obiectiones dicti authoris contra dictas cõmunes sententias volentis insurgere ex dictis suis leuibus coniecturis: Et sic ex antiquitate generis in Italis, & exteris reperitur nobilitas Hispana, prout *in Infanzonis Catanis, & Valuasoribus dictum est, & asserit Ioannes Garsia, in d. gl. 7. n. 18.* Et in nostra Hispania adsunt etiam familiæ
† pruot sunt, *Guzmanes, Manriquez, Cerdas, Toledos,* 181
Fajardos, Carillos, Girones, Niños, Syluas y de la Cueua, & aliæ plures, quorum descendentes si in locis liberis se contulerint, ex cõmuni hac reputatione pro nobilibus iudicandi sunt, prout in aliis suæ nationis, testatur idẽ *Garsia, in d. nu. 18. & in nu 25.* refert alias familias Cãtabricẽses nobiles. Ex quibus omnibus habemus cõclusionẽ dictã (quod ex cõmuui & antiqua hominũ reputatione probatur nobilitas) cõfirmatã tam iuribus, & rationibus quã & doctorum authoritate. Et quod in locis liberis vbi nulli sunt actus distinctiui hic erit vnus modus probãdi eam. Tertio probatur nobilitas in proprietate probãdo litigantem descendere † à domo nobili, & *solariega,* 182
de qua in l. 9. ti. 11. li. 2. supra versi. Porende mando. & ideò solet dici in iis litibus, *Hijodalgo de solar conocido de deuengar quinientos sueltos:* Et hæc est indubia probatio, & neminem habet contra dicentẽ in iure neque in praxi: sed quæ dicatur domus *solariega* hic pẽdent leges & Prophetæ: nã qualiter solariũ considereturres est satis incognita: tribus tamen modis considerari † asserit *Otalora, de nobilit. 2. par. ca. 4. n. 8. cũ sequentibus vbi nu. 3.* proponit tributũ quinque morapetinorũ nobilibus olim impositũ à quo Rege, & quis
183
eos † liberauit ab hoc tributo: De hac etiam solarij 184
proprietate ac probatione, latissimè agit *Ioan. Garsi. de nobili. glo. 18. nu. 1. cum sequentibus,* vbi differit, quæ dicatur domus *solariega, & nu. 10. cum sequentibus*, id demum declarat, & resoluit dicens, *Que casa de solar no es otra cosa en España sino casa de señor que tiene vassallos solariegos poblados en territorio y solar de la misma casa, & num. 12. & 13.* id aliquibus probat Historiis, & tandem *nu. 14.* dicit, quod cum nobiles Hispaniæ à Principe præsumantur habere *Castra. ex l. 1. titul. De las prescripciones lib. 4.* supra plane non esse dubitandũ habere eos nobilitatem, vt adnotarũt quoad feudũ *Tiraq. de nobil. cap. 7. nu. 6. Auendan. cap. 14. præto. num.* 185
31. & 32. lib. 2. Guido Papæ, decis. 386. l. 1. tit. 25. part. 4. vbi glo. Ex quo inquit *Garsia, vbi supra numer. 15.* duo inferri. Primum quod si Rex aliquem Comitem fecerit Ducem aut Marchionem, & præbuerit ei terram cum vassallis, præbet illi exemptionẽ nobilitatis, in omnibus partibus, etiam si talis non sit nobilis, neque legitimus, aut descendens ex legitimo † vt 186
ex dictis doctor. & ex dict. lege partitarum colligitur. Secundum est, quod Dominus viuens inter suos vassallos in Hispania non potest inter eos effici tributarius, † vt *per Guido. decis. 385. & Cassan. cõs. 64.* & su- 187
pra remanet dictum. Et Primum Corollariũ, Ducũ, Comitum aut Marchionũ deducitur quasi à natura infeudati à Rege, de quo per *Tiraq. vbi supra, & melius per Cassan. in catalo. glo. mun. part. 8. consid. 15. per totã.* Secundum vero Corollariũ probatur, & deducitur ex dominio quod Dominus habet in homines, & fideles suos, ex hoc enim cẽsetur habere dignitatẽ, & sic nõ est tributãdus in terris suis, vt inquit *Cassan. in d. cõsi. 15. versi. &* redeũdo ad propositũ, *vbi in versi. apud Neapolitanos*, inquit omnes quasi nobiles habentes

habẽtes iurisdictionem in suis oppidis, & Castellis
188 dicuntur Barones, † & consequenter nobiles, & idem *Cassan. in eo. catalo. 5. part. consider. fin.* vt & supradictum remanet: Et sic inquit vbi supra *Ioannes Garsia, numero* 17. *Que por solar se entienden los vassallos*, hoc probans ex Historia Regis Alphonsi vndecimi *fo. 9. co.* 1. vbi dicuntur hæc verba, *Que Don Iuan Nuñez heredaua el solar de Lara por su abolengo, e que por Doña Maria sa muger heredaua el solar de Vizcaya, que era vno de los mayores solares del mundo*, & numeto 21. concludit, *que se dize en Castellano hijo Dalgo de solar conocido*, & cum sequentibus numeris declarat ipse *Ioannes Garsia*, qualiter sit solarium probandum, *& num.* 31. id etiam antiquitus probat esse vsitatum, *& num.* 33. à quo originem hoc habuit: Et *in numero* 25. inquit in nobilitate hac solarij tria concurrere debere, solariũ scilicet, vox, & domus: Et solarium hoc debere esse habitum per viam hæreditatis, *Por varonia de varon en varon*, vt *ibi num.* 27. *& num.* 28. quod non debet esse emptum neque diuisum: Ex quo dicit *in num.* 29. quotidie aduocatos solere articulare, quod domus hęc solarij nunquam diuisa inter fratres, & consanguineos, & quod est domus consanguinei maioris, & hanc dicit esse cõsuetudinem receptam in Francia Hispania, & Italia, & *nu.* 34. requirit etiam, quod domus hęc solarij sit posita in Montanis, *Galicia, Asturias, Guypuzcoa, Vizcaya, Nauarra*: Ex quibus verbis cõsiderabis qualiter in Cantabria nobilitas vera semper adfuit, & adest nunc, prẽsertim attentis verbis illis Regis Alphonsi supra relatis, dum dixit, *Que Vizcaya era vno de los mayores solares del mundo*, & maioritatem ego cõsidero, Regem hunc considerasse non respectu longitudinis terræ, quia semper fuit, & est parua prouincia, sed respectu potius multitudinis gentium nobilium eius, *De qua gente zamalloa, in dicto Compendio Historiæ Hispanicæ, lib. 5. cap. 1. in fine*, refert quosdã versus cuiusdam Capitanei generalis illius prouinciæ, & Dominij, quibus denotatur nobilitas Cantabrica: vnum tamen in propositum & verius meo iudicio inquit *Otalor. vbi supra par. 2. c. 4. num.* 10. *quod est contra Ioannem Garsiam, vbi supra, scilicet, Que oy no*
189 *solamente se tienen por solares conocidos en Vizcaya † y Montañas las casas de los parientes mayores, pero tambien las otras que tiennen appellidos ciertos y antiguos, y ansi gozan dellas para conseruacion y pretension de hidalguia: y ansi aunque por parte de los fiscales se pidio el año passado de cinquenta a su Magestad, man dase que esto no se estendiese a las casas y caserias que no fuesen de los parientes mayores, y su Magestad y los de su consejo mandaron consultar esto con las audiencias, y por el acuerdo de la de Granada se embio consultado, que todas las casas donde no auia auido pechos de tiempo immemorial a esta parte, gozassen de ser tenidas por solares conocidos, y que la probança quedasse en aluedrio de los juezes*, nam nobiles, & ignobiles, inquit *Tiraq. de nobilit. cap.* 10. *num.* 10. iu-
190 dicis arbitrio relinquitur iudicare, † qui sint, & plures domus *solariegas* tam Cantabriæ quam aliarum Regionum refert *Otalor. d. num.* 10. *& Garsia. d. gloss.* 7. *numero* 25. & sunt aliæ multæ, quas enumerare longum esset: Ex quibus inquit idem *Ioannes Garsia, in gloss.* 18. *numero* 43. quod probans domum *solariegam*
191 non tenetur probare essetnè illa terra libera † vel tributaria: & ibi infert ad Cantabriam, quod licet ibi nulla detur distinctio nobilium, & ignobilium, miles tamen Cantabricensis habens solarium nomen & arma, & vocem est fidalgus de *solar*: Imo & iste talis etiam si pater eius viuẽs in loco non libere ex negligentia, aut paupertate solueret tributa, hæc nihil eius filio nocerent probanti solarium, † 192
quia proprietas absorbet possessionem, vt expresse inquit *Otalora, vbi supra. 3. part. cap. 6. nu. 9. versi. siquis enim cum sequen. pag.* 113. vbi etiam *num.* 7. inquit etiã in nostra Hispania dari solaria hæc, *& Ioan. Garsia, d. gloss.* 18. *num.* 23. item Genuæ mediolani, & Romæ sunt familiæ notę † nobiles: & in *Cataluña*, vbi 193
inquit *Otalora. d. cap.* 4. *num* 3. *Quando se perdio Espaã y los Moros la yuan ganando en las partes de los montes Pireneos en Cataluña, que estan al parage de Ribagorza, hasta Canfranco, tuuieron los Moros la tierra hasta el valle de Gistan y Bielsa: mas no passaron mas edelante porque les defendieron los Catalanes el passo en los Castillos y fortalezas que por alli eran, que fueron en tierra de Sobrarue, Arcusa, Castellazo, Monclus, Escaniella, la Clamosa, Abilanca, do esta el Castillo de los Reyes de Sobrarue, en estos y en otros se conseruaron los Christianos de Aragon y Cataluña, que despues alçaron por Rey a Don Garci Ximenez, en la Cueua de Pauon, donde esta san Iuan de la Peña, que fue año de 720 y assi hasta oy en señal desto dizen las Chronicas Valencianas, que los que vienen de aquellos solares son tenidos por hijos dalgo, y los que nacen en Bellos, y Muro de Bellos y Puyaruebo, Biel sere, que estan en el valle de Puertolas, y la lengua que entonces los Godos hablauan, quedo en aquellos que alli se saluaron en los Pireneos, que estan a la mayor mar, que son en Valde Roncal, y el valle de Salazar, y el valle de Esteua, y el valle de Santistenan, y los contornos de estos valles que descienden en Guipuzcoa: y costeando el mar, se estienden por Alaua, y Vizcaya*: Mihi tamẽ si liceret, inter tot, & tam graues autores scriptores, & practicos meã circa hæc de solariis proferre sententiam †, assererem vtique solarium non 194
consistere in domo, in voce, armis, & indiuiduitate, & aliis de quibus suam Ioann. Garsia, protulit sententiam, sed solarium illud vocarem in hac materia, quod secundum communem hominum reputationem illius prouinciæ pro tali solario ab antiquo habetur, æstimatur, & reputatur, & quòd ab inde procedentes sunt habiti, æstimati ac reputati nobiles, non considerando domum materialem, ædificia & turrim, sed progeniem nobilem ac eius descendentiam & propagationem, nam si ab initio & post & nunc nobilitatem & sic fidalguiam ab hominum reputatione incepit & prosequuta est, cur & non, solarium eodem modo erit considerandum? nam si effigies domus & materiæ essent in consideratione omnes ibidem existẽtes, etiam si non essent nobiles gauderent vtique nobilitate: Et nobiles illius domus si ab inde exirent, nobilitate non gauderent, quòd esset absurdum: Et sic vocabulũ hoc *Solar*, vel *Casa*, est analogum & respectiuum ad familiã de qua tractatur, vt in illa verificatur autoritate Ecclesiastæ, *vir multũ iurans replebitur iniquitate, & à domo eius nõ recedet plaga*, vbi dom⁹ accipitur pro ipso domino & sua familia, & in eodẽ sensu videas illud Psalmi 113. *In exitu Israel de Ægypto domus Iacob de populo Barbaro*. Et dicta est nobilitas *De solar*, ad similitudinem solarij †, quòd sicut solarium nota res est, & radices habet & in publico est constitutũ, ita nobilitas hæc *De solar conocido*, habet radices à qua palmites & procedẽtes à primis nobilibus nobilitatem trahunt omnibus notam & in omnibus eis radicitus affixam, prout videmus in arbore, q

ex radicibus eius rami procedunt virtutem à radice recipientes, ſicut & videmus *in l.6. Tauri.* 1. *titu. De las herencias. libr.*5. *Recopilat. in fin. dum dicitur: Buelua la rayz a la rayz, y el tronco al tronco.* Truncus enim iſte eſtnè quid inanimatum, eſtnè domus materialis aut arbor? non, ſed generatio illa à qua bona illa proceſſerunt, & ſic redeunt ad illum, vel illos ex trunco illo procedentes: nobilitas enim vt remanet dictum in quæſtione huius Epilogi, nihil aliud eſt quam noſcibilitas, & nobiles, idem quod noti, ergo *Solar conocido*, non in materia & ædificiis domus, non in turri, non in armis conſiſtit, ſed in hominibus alicuius antiquæ familiæ ab antiquo nota & cognita nobilis ex communi omnium antiquiſſima deriuatione, & reputatione: Et ſic talis nobilis *De ſolar conocido*, alios non ſic nobiles antecedit, quaſi ſit magis notus, magis antiquus, & magis fixa nobilitas eius & radices habens, notorium enim
196 eſt illud, quod ſui notitiam † omnibus exhibet. *l.2. C. quando & qui. quarta pars debea. Bald. cap. tua nos. de cohabit. cleric.* ita vt nulla inficiatione celari, aut negari poteſt. *cap. tua nos. cap. noſtra. de cohabit. cler. & mulier. c. ſacerdotale* 61. *diſtinct. Corr. lib.* 1. *miſcellane. c.*16. & ſic ſolarij conſiderationem videtur mihi hanc eſſe dicendam, nam ratio dictat, vt nobilitas à per-
197 ſonis † non verò à rebus prædicetur. *l. iuſtiſſime.* 44. *ff. de ædili. edict.* ibi, propter dignitatem hominum, & ibi, ridiculum namque eſſet tunicæ hominem accedere, & Machabæorum. 2. capit. 5. *non propter locum gentem, ſed propter gentem locum elegit Deus.* Et ſic hoc eſt quod dictæ pragmaticæ *De Toro y Tordeſillas. in dicto titulo vndecimo, libro ſecundo.* ſupra denotant, dum loquuntur, per verba, *Notorio y conocido*, ita quòd hęc notorietas & cognitio talis nobilitatis habeatur non verò ſit per turrim, domum, aut arma, licet familia, quę hæc habuerit facilius probabitur eius ſolarij nobilitas, non vero vt ſit de eſſentia ad probandam talem nobilitatem *De ſolar conocido* quòd omnino ſit habenda domus, turris, arma, & alia per *Garciam vbi ſuprà*, requiſita, & ſic in Cătabria vbi ipſe domos *De ſolar conocido*, deſcripſit adeſſe, & adſunt multæ, non omnia quæ ibidem ipſe autor requiſiuit, reperies vt infra dicemus: & ſic nobiles *De ſolar conocido y notorio*, vt loquitur *dict. l. 9. tit.* 11 *li.* 2. *ſupra.* dicetur, qui notorius eſt cognitus in loco illo & perſpectus apud ſuos vt nobilis, veluti cũ dicimus aliquem apud ſuos honeſtos ſummo natum loco: ſic illud.

Peruigiles habeas oculos animumq; ſagacem
Si vis vt aliquo ſtet tua fama loco.

Et in hoc itidem ſenſu accipitur illud quòd apud nos quotidie profertur, aliquem, ſcilicet, eſſe de tali domo, trunco, & cippo: in quo quidem ſenſu, generis dependentiam, & non domum materialem conſideramus, & cum in hos hominum æſtimatio & reputatio conſideretur, ſic & in ſolario in materia nobilitatis habemus conſiderare: Et ſic *Garſia, in dict. glo.*18. anxiè nimis ſe torquet in inueſtigatione diffinitionis *De ſolar conocido*, in hac nobilitatis materia in proprietate: Ex quibus per me dictis habes notare quòd inter notorios nobiles & mili-
198 tes ſanguinis, alij habent † domum & ſolarium notorium & cognitum ſuæ originis: Alij verò hęc non habent domum & ſolaria, prout *En Vizcaya* reperiuntur ij omnes, & tamen ſunt omnes cogniti & notorij à domo & ſolario notorio nobilitatis deſcendentes: illi autem qui habent dictam domum & ſolarium habẽt domum indicatiuam & demonſtratiuam ſuæ nobilitatis antiquæ, & inſuper habent in hoc quoddam medium, & inſtrumentum permanens & notorium, cuius media notorietate fundamentum accipiunt, ſicut rami & palmites à trunco, & radice: In qua quidem nobilium differentia vnius vel alterius ſpeciei aduertendum eſt, quòd domus, vel ſolarium notum & cognitum non fuit, nec eſt cauſa influendi nobilitatem in dominos talis domus & ſolarij, prout male opinabatur dictus *Ioan. Garſia, in dict. gloſſ.*18. ſed è contra ſcilicet, quòd ipſi domini antiquiſſimi dictæ domus & ſolarij (eò quòd ipſi & ſui prædeceſſores fuerunt & ſunt notorij nobiles) reliquerunt hanc indicatiuam & demonſtratiuam ſolarij illius formam permanentẽ & notoriam omnibus & continuatam in ſuos ſucceſſores per viã varonię: ita vt ſimul atq; aliquis probauerit dependere ab illa domo & ſolario & eius dominis per neceſſariũ concluditur in eũ fuiſſe deriuatam & continuatam eãdem nobilitatem, quam habuerunt prædeceſſores ſui immemoriales & domini domus illius & ſolarij: & ſic plerunq; ſuper ipſa cauſa indicatiua & demonſtratiua, videlicet ſuper domo ac ſolario ipſo & antiquitate eius fiunt probationes, quibus demonſtratur de notorietate permanente & non momentanea, nam vt inquit *Bart. in l. ab accuſatione. §. denuntiatores. num.* 3. *ff. ad ſenatuſc. Turpilia.* illud poteſt dici ac dicitur cognitum & notorium, quod habet cauſam ſtantem, † perma- 199
nentem & inconcuſſam: Eſt enim notorium illud, quod ſeipſum omnibus exhibet, & dat vnicuique ſui notitiam, prout eſt *text. in l. 2. C. quando & qui. quar. pars debe. notat Bald. in c. tua nos. num.* 1. *de cohabit. cleric. & muli.* vbi & inquit quòd notorium etiã eſt vbi apparet & exiſtit vetuſtas, quæ omnia cõſumit, quòd non eſt in illo, quod eſt manifeſtum, eò quòd manifeſtum ſecundum *Bald. ibi. num.* 2. eſt illud, † qđ 200
conſiſtit in actu inſtantaneo, ſiue momentaneo, vt. *C. de appella. l. ciues & incolæ:* cumque omnes probandæ nobilitatis modi conſtet de ſua peculiari vniuſcuiuſque prouinciæ norma, opinione ac reputatione †, ſecundum *Bart. in l.* 1. *C. de digni. lib.* 12. *Tiraque.* 201
de nobilit. cap. 10. *num.* 1. *cum ſequentibus aliquibus, Paul. conſil.* 126. *lib.* 1. *Auenda. c.* 14. *prætor. num.* 24. *lib.* 2. *& Otalo. de nobilit.* 2. *part. cap.* 5. *num.* 16. nullo modo poteſt dubitari quin probata reputatione ac notorietate immemoriali notorij ſolarij & ab eius deſcendentia & familia debeat probans ab illo deſcẽdere, obtinere in vim indicatiuæ ac demonſtratiuæ formæ ſuæ domus ſiue ſolarij notoriorum nobilium, etiam ſi viuãt in locis liberis & vbi nulli ſunt actus diſtinctiui & poſitiui nobilium & ignobilium: Et vbi nulla ſolaria, & ſic cauſa indicatiua, non adeſſent, ſi familia illa ita eſt antiquiſſimè pro nobili reputata communiter & notorie ab omnibus, & cognita vt tranſeat in cauſam permanentem & inconcuſſam, tunc vtique & probans ab illa procedere obtinebit: Et ſic ex ijs omnibus patet clariſſimè, q omnis ille dicetur fidalgus *De ſolar conocido*, qui videlicet habet ſolium originarium, taliter ac pro tali immemorialiter reputatum inter conuicinos ac conciues vnde auitam ſuam prætendit originem, adeò vt nihil aliud ſit exquirẽdum prętęr talis ſolij nobilem reputationem inconcuſſam immemorialem & permanẽtem: ita vt non ſit de eſſentia pro-

banda

banda domus materialis, turris, arma, & alia à dicto commentatore *Ioan. Garsia. vbi suprà*, requisita, nisi aliud de consuetudine talis loci aut prouinciæ requireretur probari, nã tunc id esset omnino probãdum, cum vt diximus: consuetudo vniuscuiusque loci est in hoc attendenda: qua quidem omissa cõsuetudine infero primo dictum commentatorem *Ioann. Garsiam. in dict. glo. 7. nu.* 1. asserentem esse necessarium ad probandum solarium, & domum solariegam, quòd domus principalis suæ agnationis, arcis, turris, aut consimilis alicuius magnificentiæ faciem repræsentet, item quòd gentilitia familiæ insignia in ipsa turris aut domus pariete sese ostendant. Infero inquam, (si aliud ibidem non est consuetum) de equestris ordinis peculio hæc esse, non
202 verò de fidalguiæ † inferioris ordinis requisitis necessariis, primò ex supra iam dictis, secundo ex experiẽtia rerum magistra, qua docemur vassallorum turrium atque arcium dominos esse de alia celsiore longe nobilium classe: tertio quoniam nulla dabitur lex vel authoritas disponens aut asserens, quòd solarium nobilis debeat de necesse concludere & continere indiuiduitatem, domum fortem, turrim cum armis, neque itidem vidi legem designantem nobilitatis vim in eo quòd bona sint vinculi aut maioratus, aliter enim si hęc ita esset, multæ domus non nobilium possent dici solaria, vbique enim iã hęc reperientur & tamen sine nobilitate, & multæ è contrario nobilium domus non dicerentur nobi-
203 litatis solaria, maioratusque & primogenitura † nõ est dignitas, neque causant nobilitatem, vt per *Molin. de primoge. lib.* 1. *c.* 13. *per totum. maximè. num.* 4. Aliter enim vt ipse ibi dicit, quilibet posset concedere dignitatem & nobilitatem cum possit maioratum constituere ex bonis suis secundum iuris dispositiones, soli tamen Regi competit dignitatem & nobilitatem prębere, ergo alij prohibitum est: bonaque & res accidentale quid sunt, non verò naturalia, cum homo nudus ac pauper nascatur, accidẽ-
204 tia vero non possunt mutare † rei substantiam, vt sensit *glo. in l. pacta conuenta. ff. de contrah. empt. not. Menoch. de arbitra. iudicum. libr.* 1. *casu* 68. *num.* 34 Ergo nec maioratus constitutio mutabit, & sic cùm essentia notorij solarij non dependeat à vinculo & maioratu, cùm vinculum & maioratus possint adesse sine nobilitate prout quotidie videmus, ergo qualitas maioratus non est necessaria ad probationem solarij: aliter enim resultaret etiam aliud inconueniẽs, scilicet, quod solus successor in illis bonis esset nobilis, non autem alij descendentes, quod
205 esset absurdissimum, quoniam † influens causa, veluti sanguinis, eiusdem est potentiæ in omni suo causato, secundum *Bald. in l.* 1. *ff. de senatori.* Omnesque posteros in quocunque gradu existentes etiam in futurum, quia omnes vnum corpus esse vidẽtur, dicta libertate & nobilitate gaudere inquit idem *Bald. in consi.* 170. *ad euidentiam, lib. primo.* Itẽ turris, domus vel habitatio possessores alicuius vinculi aut maioratus, non facit notorium solarium nobilitatis, neque vnquam fecit, secundum *Andra. de Iser. in. cap.* 1. §. *cæteri*, quis dicatur Dux vel Marchio. nam res à persona nõ verò è diuerso conditionem accipit. *l.* 1. *in fi. C. de impon. luc. des.* & hominum causa sunt omnia. *l. in pecudum. ff. de vsur.* & res hominibus accedunt, non rebus homines. *l. iustissime. ff. de ædil. edict.* & locus non sanctificat hominem, sed homo locum. *c. illud. cap. nos qui.* 40. *dist.* nam & qui emit domum decurionis non propterea fungitur munere decurionis, *ex text. in. l. cum neque. in fi. C. de Incol. li.* 10. *& in l.* 2. *C. de præd. & re. naui. eo. lib.* & vir dat loco suo honorem, sed non vicissim viro suo locus; personaque rem nobilitat, non res personam, & sic Democritus apud Diogenem Laertium, nõ ex loco gloriam aucupari volebat, sed loco gloriam imponere, vt hæc & alia refert *Tiraquel. de nobilit. cap.* 7. *nu.* 3. *&* 9. *&* 10. Ex quibus dicendum est nõ in turri, domo forti, armis, aut maioratu cõsistere nobilitatem, sed in sanguine & hominibus alicuius familiæ ab antiquo nobili reputata & cognita. *ex l.* 2. *&* 3. *titu.* 22. *par.* 2. *& l.* 3. *titu. De los caualeros, ea. par.* & ex alijs iuribus & rationibus & causis supra à nobis significatis & descriptis, & facit. *l. pronuntiatio. §. familiæ. ff. de verbo. signi.* & proprietas nobilitatis in sanguine cõsistit † ex dictis per *Bald.* 206
in l. nemini licere. C. de aduo. diuer. iudi. & in l. nobiliores. C. de commer. & mercat. & secundum eundem *in. l. cum in antiquioribus. quæst.* 8. *C. de iure delib.* nobilitas seminatur à progenitoribus in posteros, & *Afflict. in cap.* 1. *col.* 5. *versi. sexta nobilitas*, quis dicatur Dux, armaque domui & parieti affixa, non ad nobilitatem, sed ad cognoscendos & distinguẽdos vnos ab aliis hominibus, sunt. *ex l. ad recognoscendos. C. de liber. caus. l. si in nomine. C. de testam. §. siquis in nomine, Inst. de legatis*, & sicut nomen mihi impositum non constituit essentiam nobilitatis à sanguine, *argum. l. non nudis. C. de proba. l. neque professio. C. de testam.* ita & neque arma & insignia. Bene tamen verũ est, quòd ille, qui est nobilis confert nobilitatem & noscibilitatem suę domui, & aliam qualitatem celsiorem ex armis & insignijs affixis ei, & datur quędam forma indicatiua & demonstratiua, quòd ibidem nobiles habitant, vel habitarunt, non tamen vt de essentia ad probandum notorium solarium nobilitatis requiratur probatio domus, turris armorum & aliorum à *D. Ioan. Gars.* requisitorum, & quamuis aduocati hæc soleant articulare, id faciũt ad maiorem cautelam & ad fortiorem probationem inducẽdam nobilitatis antiquissimæ: non vero vt, & si non probetur, cadat à iure suo ille, qui solarium notoriũ & cognitum probauerit ex communi omnium illius prouinciæ reputatione: quod & manifestius comprobatur, nam assertum est mihi, *Que en Vizcaya Guipuzcoa, y en las encartaciones, y en los valles de Horozco, Llodio, Mena y sus contornos, las mas principales casas de los caualleros y parientes, mayores, è hiddlgos escuderos, señalados tienen las dichas casas y solares de su origen y naturaleza immemorial, por la grande antiguedad suya, o arruynados, o quemados, o echados por el suelo, o transferidos a otras casas y moradas: y se contentan sus descendientes con que puedan mostrar que estat o estotras paredes cubiertas de yedra fueron la antiquissima morada de sus antepassados, como por exemplo se puede poner en los solares de Albis, Basurto, Muzica, Zamudio, Cumelco, Torrezar, Auellaneda, Mariaca, Leguiçamon, Careaga, y la torre de Poza, que fue arruynada quando se saqueo la ciudad de Orduña, Anno de* 1477. *Y otras muchas casas semejantes, que todas estan arruynadas, o transferidat a otras, y no por esso dexan de tener en Vizcaya tan fundada su intencion como en Castillas los mas Illustres della.* Et sic domus & arma & alia dicta non sunt ea, quæ causant nobilitatem, præsertim cum & ignobiles maximè hisce temporibus possint depingere, & depingunt arma & insi-

& insignia in rebus † suis, vt inquit *Bart. in Tract. de insig. & armis. num. 4. Tiraq. de nobil. c. 6. num.* 17. quibus de causis iustè remanet assertum *Solar conocido*, ex communi omnium illius loci reputatione probari, nisi aliud ibidem de consuetudine requiratur, vt dictum remanet. Infero secundo, ex supradictis cõtra ipsummet *Ioan. Garsi. vbi suprà. in glo. 7. nu. 2. & gloss. 18. num.* 10. asserentem quod de essentia solarij notorij requiritur etiam probari vassallos solariegos litigatoris & domus & solarij illius à quo dicit se procedere, & exemplificat hæc in vndecim domibus sitis Cantabriæ, & quasi dubitando an ibidem adessent aliæ domus solarij notorij nobilium: Infero inquam ad essentiam solarii & probationem eius non requiri quod adsint vassalli, in quo ipse Ioan. Garsi. se confundit in multis: Primo, in quantum ibidem designat in Cantabria domos *De solar conocido*, requirens circa eas *vassallos*, quoniam in Cãtabria, & sic, *En Vizcaya*, quam in toto hoc epilogo Cantabriam appello, & nomine Cantabriæ de *Vizcaya*, Intelligo, & nomine, Cantabrorum Vizcaginos eius nomino in hac inquã, *Vizcaya*, & Dominio
208 eius nullus habet neque possidet *Vassallos* †, neque ibidem alius dominus quam Rex noster Hispaniæ recognoscitur: Secundo, quia ipse Ioan. Garsi. cum posset alias plures domos solarij notorij designare in numero plusquam centum & viginti, nullas alias quam per ipsum descriptas designauit quasi dubitans an aliæ adessent. Tertio fallitur ipse commentator in designatione domus de Auendaño in Cantabria cum non ibidem, sed in *Prouincia de Alaua*, sita sit, & in domo *De Salazar*, cum in montagnis existat, *Y no en Vizcaya*, Et quãdo dictum Authorem vellemus saluare & declarare quod ad minus ad probationem dicti solarij saltem sufficeret habere homines *Solariegos*, affixi in alterius solario cũ certi census recognitione, etiamsi non esset cum iurisdictione secundum *l. 7. tit. 1. lib. 4. suprà* ad hoc respondetur. Primò quod dictus autor non minus quam vassallagium requirit cũ iurisdictione & hanc qualitatem nemo in Cantabriæ dominio habet. Secundo respondetur, quòd isti tales censuarij ex census solutione alteri, quàm Regi nostro facto non iudicantur vassalli, & ex tali solutione non inducitur neque colligitur nobilitas in fauorem † recipientis census, vt apparet ex *Tiraquel. de nobilit. cap. 7. num.* 15. vbi inquit, quòd rusticus etiam & vilis potest infeudare, id est, in feudum concedere, proprietasque talis census & eius recognitio etiam in rusticis verificatur, & non ex hoc iudicatur actus nobilitatis, vt constat *ex gl. A todo, in l. 3. titu. 26. part. 4. & Bald in cap. 1 §. Marchio. De ijs qui feud. dar. poss. vbi alij, & Innocet. & Card. in capit. verũ de foro cõp.* & sic. *Por via de solariegos simples, quales son los que pagan gallinas, capones, o semejantes cosas manuales*: non solũ non introducitur vera, verum neque ficta nobilitas ex dictis maximè in Cãtabria, Secundo principaliter, & solarium hoc nobilitatis non fundetur in vassallagio cum maioratu, probatur itidem ex eo, quòd nullam vsqueadeò inueni legem hoc requirens neque probans, vt & fatetur ipse *Ioan. Garsia. in dicta glo. 18. num. 2. & 9.* neque dictæ pragmaticæ *De Toro & Tordesillas, in dict. titu. 11. libro 2.* suprà insertæ hoc requirunt: cum de istis solarijs notorijs loquantur, & sic quòd lex non dicit, neque nos dicere debemus. *l. 1. §. si seruum filij. ibi, non dixit prætor. ff. de acquir. hæred.* erubescimusque cum sine lege loquimur, & dictæ pragmaticæ Tauri Tordesillas insertæ *in l. 9. dict. tit. 11.* Si hæc vellent scirent vtique dicere, & explicare, prout explicãt, *De solario notorio*, & dicere & sub illis verbis: *De solar conocido.* includãtur dictæ qualitates, *De varonia, indiuidad y vassallage de vassallos*: est nimia suppletio & per alias leges non requisita, imò & absurda esset, nã si vt dictũ est supra, & dominus vassallorum per viam varoniæ, vbique & non solum inter suos nobilitate gaudet & nobilis reputatur, & habet ex hoc fundatam intentionem, absurdum superfluitatis redundaret, si in probando notorio solario nobilitatis hæc etiam requirerẽtur, essetque contra communem vsum loquendi & interpretationem vulgarem in qua quidem nunquam intellectum vidimus neque intelligitur, quòd sub verbis: *Hidalgo notorio de solar conocido.* comprehendatur dominus vassallorum, vsusq; communis loquendi est attendendus, imo & propriæ significationi vocabuli præferendus, vt alibi diximus, & sunt iura vulgaria: & quælibet dispositio recepit interpretationem ex consuetudine loquendi regionis illius, vt per *Manticam, de coniectu. vlti. volunt. libr. 6. titu. 8. n. 7. & 8. late.* legesque nostræ, vt apparet *ex libro isto nostro Sexto, Recopilat. in ijs primis titulis, & in partita. 2.* diuersos titulos apponunt circa hos nobiles vulgo *Hidalgos*, & circa vassallos, & dominos eorum, specialibus nominibus & dispositionibus, de eis agẽdo, quòd si eadem essent non diuersis appellarẽtur nominibus, *ex. l. si idem. C. de codicillis.* in generalique loquutione non veniunt † habentia nomen speciale, 210
ex. l ligni Offilius. de legatis. 3. nec illud quod est ipsius rei præcipuum. *l. eos. C. de aquæductu. libro. 11. late Barbar. consilio. 36 num. 4. libro. 2.* Et quando verba possunt accipi in sua propria fidalgorum significatione, non est cur accipiantur in potiori cum vassallis, sufficit enim propriè intelligi. *l. 1. §. si is qui nauim. ff. de exercito. faciunt dicta per Barto. Socin. consil. 304. nũ. fin. libr. 2.* verbaq; interpretanda sunt ex verisimili intẽtione † 211
proferentis iuxta naturam rei, de qua agitur, vt per *Didac. Couarru. in Pract. quæst. cap. 8. nu. 12.* & eo relato *per Manticam, in dict. lib. 6. titu. 12. n. 3.* sub verbisq; generalibus non veniunt res notabiles † (qualis status, 212
dignitas, & honos varonum) nec veniunt ea, quæ secundum verisimilitudinem exigerent specialem mentionem. *l. obligatione generali. ff. de pignorib. Ripa. l. si vnquam quæst. 3. num. 10. C. de reuocand. donat. Zephalus consil. 94. num. 36. libr. 1. & Oldradus, consi. 185. nu. 2. & Afflict. decis. 265. nu. 22.* & sic sub illis verbis, *Hidalgo notorio de solar conocido. in dict. l. 9.* in insertis non est intelligendum comprehendi, tantum dominos vassallorum maximè cum varonia, tum quia id proprię significationi vocabuli contradicit, & communi vsui loquendi, & repugnat naturæ rei, neq; notabilia comprehenduntur sub generalibus, & sic non est dicendum: *Que en solar conocido de Hidalgo*, requiratur vassallagium & varonia ac indiuiduitas, vt dictus commentator requirebat, præsertim cum in Cantabria vbi dictus commentator solaria hæc exemplificat & designat nullus eorum dominus vassallos habeat nec possideat, vt dictum est: quibus neque itidem obstabit, quòd ipse commentator asserit, *in dictis glossis. 7. & 18. maximè in dict. glo. 18. nu. 10. & 11.* quòd assertio eius colligitur ex legibus regijs. 2. 11. *& 14. lib. 6. isto, & ex historijs*, quoniam vt ipse inquit *in eadem gloss. 18. num. 2. & 9.* nulla est lex

mentionem

mentionem faciens neque probãs, quid sit hoc nobilitatis solarium, & sic non potest se fundare pro sua opinione in dictis legibus, esset enim contra id quod sua propria voce dilucide protestatus est: item leges illæ. 2. 11. & 14. non ad hoc venerunt, sed ad prouidendũ quod dominus vassallorum, nihil contra ius vsurpet à vassallis suis. *Del sola riego, ni de lo realengo, ni abadengo, ni behetria, ni de otro home ninguno en que no aya razon de que lo tomar.* Ex quo nullo modo inferri potest, quòd ex illis decerpatur legibus neq; per vmbram colligatur, quòd voluerint disponere solarium hoc nobilitatis colligi, & esse colligendũ ex vassallagio: neque minus ex historijs, quas ibi allegat, quoniam ex ipsis historijs *in dict. gloss.* 18. *nu.* 12. 13. *&* 14. relatis id non colligitur vllo modo, sed potius ex verbis illarum historiarũ denotatur, ibidem relatos esse homines diuites & potentes, nõ tamen vt designetur ex hoc, solaria hęc notoria nobilitatis esse probanda sub vassallagio, & varonia, nam quis iuste aut rationabiliter inficiari, cõtradicere aut negare poterit posse quem esse ex solario notorio nobilitatis in quo nunquam vassalli extiterunt? certè nemo, cum in Cantabria nullus vassallos possideat, & tamen sunt quàm plures domus solarij notorij nobilitatis; quarum aliquos vt diximus retulit ipse Commentator, & vltra eas adsunt aliæ quam plurimæ, imò & an Asturijs & in aliis partibus reperientur aliæ, ita quòd de essentia probandi dictum solarium nõ est necesse vassallagium varoniam indiuiduitatem probare, quòd si probarẽtur prodesset potius & manifestaretur maior nobilitas, ad quam manifestandam solent Aduocati, dum de notorio solario articulos faciũt, supradicta articulare, non tamen vt sit necessarium, imò & ipsi multoties non considerant hæc, sed sequuntur errores & ignorantias antiquas: nam si nobilitatem in æstimatione & communi hominum reputatione constituimus, principia eius, cur & non constituemus, & hæc sufficiant pro hoc tertio modo probãdi nobilitatem. Quartò, probatur nobilitas ex monimento siue antiquo instrumento † nobilitatis, aut
213 ex foro, vel lege, putà quod talis familia & ex ea descendens litigator, semper habuerunt monimento aliquo instrumento, foro vel lege declaratum fuisse & esse nobiles & fidalgos, & à principibus sic est confirmatum, præsertim si id sententia aliqua pronuntiatum est, & declaratum, & hanc esse legitimam rationem Natalium probandorum etiam si testes desint, probatur *ex l. 1. C. de testam. l. nec cõmissa. C. de lib. can. l. si vicinis. C. de nupt. l. Imperatores. ff. probat. teste Marzario, consilio. 65. num. 4.* vbi etiam asserit, quantumuis præterea Natalium professio perdita fuerit, *ex l. statum. C. de fide instrum.* & quamuis hoc priuilegium esse asseri posset, & sic nobilitatem ex priuilegio deuenire, tamen id hoc casu non designamus ex priuilegio id processisse, sex ex familia antiqua, monimento, & instrumento antiquo designata & scripta, & regis confirmatione sic esse confirmatum, prout si ex factis generosis, militaribus, & heroicis familiis illa per multum temporis adquisiuit nobilitatem & famam, ita vt ex descendentibus ab ea per plura temporum curricula sic est vsitatum & factum, ob quod meruit nomen dictæ familiæ, putà nomen Titianum familiæ Titiæ, vel Seianum Seiæ, vel Cantabricum nationis originalis Cantabriæ, & hoc confirmatum est sic esse per principem cõcessum hoc enim sufficeret [illegible] iam exercitium illud & professio prosequendi heroica illa facta & insignia perdita sint, & præmaximè si sententia regij consilij id sit aliquando declaratum, hoc enim, quamuis sententia illa exequutoria non esset, neque testibus comprobaretur sufficeret pro nobilitatis probatione. Idque etiam verificari posset in regione aliqua & prouincia, quibus lege id concessum & dispositum reperiamus, prout in originarijs Troianis, quos Romani vt nobiles declararunt & exemptos tanquam dependentes ab ipsa ciuitate Romana, vt *l. no tantum. §. Ilienſibus. ff. de excuſa. tut. & ciuitates de Phœnice & Laodicea, & aliæ relatæ in l. 1. ff. de cenſib. & in noſtra Hiſpania. Las villas de Simancas, y Valdetoro.* Et in Cantabris originarijs, quos & ex monimentis & scripturis antiquissimis constat nobilitatem adquisisse & retinuisse, vt ex dictis in hac quinta quæstione, patet, & sententijs Regijs sic cum Cantabris esse determinatum asserit *Otalora, de nobilit. 3. parte. cap. 8. num. 9. verſic. &* hoc videtur de mente: & ex prodigiosis factis in armis & bellis per ipsos aggressis & inuincibili fortitudine, & per multa tempora non recognoscentium superiorem id constat: ita vt de dominio Cantabriæ possint dici tria illa † à Pla- 214
tone Aristotele Diuo Thoma, Ægidio & Bartolo nostro constituta & notissima. Quorum primum est Democratia, id est, principatus populi, qualis olim erat apud Athenienses, & hodie apud Heluericos, vnde Democratici appellantur, id est populi instituto viuentes, & vt dicit *Barto. in Tract. de regimi. ciuit. in princ. colum. 4.* nos vocamus regimen ad populum, seu regimen multitudinis. Qui autem post diluuium in Hispania hoc instituto vixerũt, nisi Cantabrię habitatores? certè nulli si Historijs credimus, quibus credendum est. Secundum verò est Aristocratia, id est, optimatum Principatus, qualis apud Rempub. Venetam, & teste Barto. vbi suprà, sic regitur ciuitas Venetiarum: apud Florentinos, vnde appellantur Aristocratici, id est, optimatum statum fouentes. Tertium autem est prædictis diuersum ac oppositũ, Monarchia, id est vnius principatus, hac qui potitur Monarchia, Monarcha appellatur, quẽ Suetonius dicit, Arbitrium omnium terrarum, nos verò (teste Barto.) si iste est dñs vniuersalis, appellamus Imperium, si verò particularis, aliquando appellatur Regnum, aliquando Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus. Primum, scilicet, Democratia in principio fundationis Cantabriæ pupulatæ tempore Tubalis nepotis Noe, vocari potuit, temporeque labente Aristocratia, id est optimatum principatus, & sic potestas optimorum in quo aliqui principiantur, prout dictus rex Alphonsus in sua Chronica vocauit Cantabriam vnum de melioribus mundi solaribus, quod ex nobilitate & gentium dignitate censendum est vocasse. Tertium verò, id est monarchia, postquam cœpit esse dominium tempore illius viri domini Didaci Lopez de Haro, & post verè & melius postquam dominium illud (retento ad huc nomine dominij) fuit incorporatum & vnitum Coronæ regni Castellæ, ob quam vnionem non solũ non perdidit nobilitatem antiquam, excellentiam †, & 215
prærogatiuas & foros, quos adhuc sustinet, sed & excelsius dominium est constitutum, cum sit sub Potentissimo ac Christianissimo Domino ac Rege nostro PHILIPPO II. idque fũdatur ex dictis

per

Per *Alexand. consil.* 114. *nu.* 19. *libr.* 4. *& per Cravetam, de antiquitate tempo.* 4. *part. num.* 27. *versic. sed aduerte.* vbi exẽplificat in Delphinatu vnito Coronæ Franciæ adhuc retinente nomẽ suum & appellationem. *Ang. consil.* 247. *versic.* & eius opinio est vera, quando vniretur solum quoad protectionem & gubernationem, *& Socin. Iun. consil.* 28. *nu.* 21. *& sequentibus. lib.* 4. & iste status mixtus Monarchię est optimus &
216 præstantissimus†, secundum *Cassan. in Catalogo glor. mund.* 12. *parte. consid.* 55. *in princ. & in versic.* & de istis tribus, vbi per totã illã consideration̄e plura de istis tribus regiminibus & statibus discutit, *qui & in* 5. *parte, cõside.* 1. *in fine.* inquit omnes mũdi Monarchias
217 initium† habuisse ab armis, cumque Cantabria ijs semper fuerit munita præsidijs, mirum non est, si in ea nobilitas antiqua duret ac perseueret, neque ei detrahenda sit vllo modo, & vbique terrarum est obseruanda, & nobiles ij sunt, qui Imperio & denominatione potiuntur, vt per *Cæpol. in Tract. de Imper. mil. deligen. fol.* 311. *numero* 17. *volu.* 16. *Tract. diuersorum Doctorum*, imò & propter nationem gau-
218 det quis nobilitate†, siue ex parte parentum id proueniat, siue natione generis, patriæ, aut prouinciæ, vt optimè per *Cæpol. vbi suprà.* §. *propter nationem. numero* 1. *cum sequentibus. fol.* 310. *col.* 1. *cum sequentib.* quæ omnia concurrũt in prouincia & natione originaria Cantabriæ, prout per reges in historijs assertum videmus, ita vt ex monimẽtis Antiquis, ex scripturis, ex Historijs sic de Cantabris assertum reperimus, quibus quidem antiqua nobilitas ciuium originariorum manifesta fit, tum etiam & secundo ex legibus sui fori nobilitas hæc Cantabrorum originariorum, de ijs loquimur, id est eorum, qui nulla sciri aut constare possit externa sunt origine, sed immemorialiter, & supra omnem memoriam sunt veri originarij Vizcagini, & pro talibus semper fuerunt, & sunt habiti & reputati, & de hoc semper fuit & est fama inconcussa & illibata inter & apud suos conuicinos & cõpatriotas, & de hoc fuerit ac est cõmunis opinio & reputatio & quidẽ taliter ꝙ nunquam sciuerint aut audierint prædictum talem Vizcaginũ esse de stirpe aut progenie externa aut aduena: de quib° originarijs licet dictus *glossator, in dict. gloss.* 18. *num.* 26. asserat non esse legem in foro suo eos nobiles declarans, & quòd lex 16 sui fori non est dispositiua, sed enũtiatiua, tamen hæc & aliæ leges pro nobilitate eorum considerari possunt, ita grossis verbis hæc declarantes, vt nulla indigeant inductione, sed sola nuda verborum recitatione: & primo habent pro se dicti originarij
219 Vizcagini†, *legem.* 3. *titu.* 16. *sui fori* in hęc verba disponentẽ: *Otro si, por quanto en Vizcaya todos los Vizcaynos son homes Hijos dalgo, y por tales conocidos, tenidos, auidos, y communente reputados: y han estado y estan en esta possessiõ*, vel casi, *de ser homes Hijos dalgo, no so solamẽte de padre y abuelo, pero de todos sus antecessores y de immemorial tiempo aca. Y entre otros priuilegios, y libertades, y essenciones dados por su Alteza a los homes Hijos dalgo, es este: Que por deuda alguna que no descienda de delicto.* vel casi, *no sea preso el tal Hijo dalgo, ni tomada ni executada la casa de su morada, y sus armas y cauallo: y a este tal priuilegio espressamente por el Hijo dalgo no se pueda renunciar. Dixeron que establecian por fuero y por ley, que por deuda alguna que no descienda de delicto,* vel casi, *Vizcayno alguno no sea preso ni detenido en la carcel, ni sea executada la casa de su morada, ni sus armas ni cauallo, aunque en la tal obligacion, o sentencia, contracto, o escriptura por virtud de que se pide captura del, y execucion de su casa, armas y cauallo, expressamente aya renunciado su fidalguia: so pena que allende de ser su execution niuguna, el juez que diere mandamiento de captura contra Vizcayno y su casa, armas y cauallo, caya è incurra en pena de diez mil marauedis por cada vez que mandare lo contrario, repartidos la meytad dellos para el tal Vizcayno que fuere mandado prender, y la otra meytad repartida en dos partes, la vna para los pobres del hospital de esse lugar, y la otra meytad para los caminos de Vizcaya.*

Item probatur *ex l.* 4. *tit.* 16. *dicti fori Cantabrici dicente: Otroxi dixeron, que auian de fuero y establecian por ley, que por quanto de derecho es que a cada qual su casa de viuir sea* tuto refugio, *y los Vizcaynos notoriamente son hidalgos, que por deuda alguna que no descieda de delicto,* vel casi, *ellos no pueden ser presos, ni las casas de sus moradas armas ni caualios executados. Porende en Vizcaya por deuda alguna que no descienda de delicto,* vel casi, *en casa de ningun Vizcayno, prestamero ni merino ni executor sea osado de entrar a hazer euecucion alguna, ni acerearse a la tal casa con quatro brazas al derredor contra la voluntad de su dueño, saluo que entre con vn escriuano vn hombre del tal prestamero, o merino, sin armas a ver los bienes que ay para executar, y inuentar, so pena que si entrare, y si mas se acercare, se le pueda resistir sin pena alguna. Pero si el tal executor mostrare mandamiento de juez competente, para que prenda algunos acotados, o malhechores y quisieren entrar por ello a los prender en alguna de las dichas casas, que lo pueda hazer y no se les haga resistencia alguna, so las penas de la ley del derecho sobre ello stablecidas.*

Itidem & adest alia lex. l. 9. tit. 9. dicti fori in hęc verba disponens. *Otrosi, dixeron que auian de fuero y de costumbre, y uso autiguo immemorial, y establecian por ley que por quanto los Vizcaynos, todos generalmente son homes Hijos dalgo, y Vizcaya es muy essenta y priuilegiada nunca en ella vuo quistion de tormento por delicto alguno que fuesse, grande ni pequeño, publico o priuado: porende que establecian por ley, que en Vizcaya ni en otra parte alguna, por ningun delicto los juezes puedan poner à Vizcayno alguno en question de tormento directe ni indirecte, ni amenaza ni comminacion de specie alguno de tormento, excepto en los crimines de heregia, & læsæ Majestatis y de falsa moneda, y peccado nefando contra naturas, que es sodomia.*

Vides igitur has leges nulla inductione indigentes ad probandum ex eis omnes Vizcaginos, originarios vt diximus nobiles & fidalgos esse, etiam si infanzones non sint, ij enim aliud plus nobilitatis habent, sunt etenim *De solar conocido*, illi verò in generali harum legum nobilitate comprehensi licet nobiles sint, nõ tamen nobilitate solarij iudicatiua & demonstratiua gaudent & refulgent, qua quidem dicti infanzones potiuntur & illustrantur.

Ex quibus quidem legibus & ex earum proœmio probatum id reperitur, dum dicunt & pro ratione suarum dispositionum præmittunt, omnes Vizcaginos esse nobiles, hæc enim fuit causa finalis dictarum cõstitutionum, Proœmium enim causam finalem inducit†, *ex l. fin. ff. de hæredib. instit.* non enim 220
sine mysterio proœmium scribitur, *ex cap. secundo requiris. de appella. dixi in l.* 11. *num.* 7. *titu.* 1. *libro.* 4. *Recopilat.* & est ratio dictarum legum vt apparet ex dictione illa: *Que por quanto*, Latinè, quia, vel quoniam, quæ regulariter pro causa† & sic ratione ap- 221
ponuntur,

ponuntur,ſecundum *Barto. in l.demonſtratio. §. quòd autem colum. 3. verſic.item quid ſi teſtator. ff.de condi. & demonſtr.* & cauſam finalem dicit,ſecundum *Bald. in l.1.colum.4.verſic.& nota.C.de fal.cau.adiect. leg. eundem Bald.in l.1.*de feriis, & cum ad inducendas diſpoſitiones dictarum legum fuerit cauſa & ratio quòd omnes originarij Vizcagini ſunt nobiles, ratio hæc ius & diſpoſitionem inducit,nam ſicut ſen-
221 tentia vel ſtatutum inducit diſpoſitionem ita † ratio ſtatuti.*l.emptor.§.fin.ff.de reiuend.* quia ratio ius facit,& ratio legis ſiue conſuetudinis ſeruari debet tanquam anima & ſpiritus eius,vt inquiũt *Bald. & relati per Tiraquel.de ceſſante cauſa,in regula. num. 139. pag.20.* & ſic rationes dictarum legum ius & diſpoſitionem conſtituunt,& probãt omnes originarios Cantabros nobiles eſſe,ita quòd non poſſit iure affirmari dictas leges ſolum in diſpoſitione eſſe attendendas,ſed in ratione earum totam vim & proram conſtituenda, vt ex eis tanquam ex anima & ſpiritu legum ſumamus aſſumptum diſpoſitiuum & ius conſtitutum ad probandam dictam Cantabrorum nobilitatem, & conſequenter ceſſat conſideratio dicti commentatoris dicentis, leges has ſolum diſpoſuiſſe circa excuſationem tormentorum & executionis non verò vt ex eis probaretur dictum aſſumptum generalis nobilitatis.

Secundo, quoniam licet verba priora dictarum legum poſſent dici narratiua & non diſpoſitiua (ꝙ non fateor)adhuc tunc poſſunt allegari ad deciſiones cauſarum,quoties intẽtio legis(prout hic) fun-
222 datur in illis verbis † narratiuis,ſecundũ *Felin.in ca. 1.nu.18.de conſtitut.* quem ad hoc allegaui *in dict.l.11. num.6.tit.1.lib.4.Recopil.* & probatur *ex Clem 1.de probat.iuncto cap.ſi Papa.de priuileg.in ſexto notat Iaſ.in l.vnic.num.22.& 23.C.quãdo non peten. par.latiſſimè Aymon Crauet.de Antiquit.temp.par. 1.ca.1.& 3.& Celſus, in Tract. clauſularum. cap. quando verba enuntiatiua proferuntur in priuilegijs*, & licet obiiciatur quod poſſet procedere quoties lex eſt à Principe conſtituta, non vero ſi à minori, nihil obſtabit hoc,quoniam,vltra quod etiam in ſtatutis idem eſt, ex dictis, leges hæ dicti fori Vizcagini à rege noſtro & prædeceſſoribus eius factę ſunt,cũ ab eis ſint confirmatæ, & omnia noſtra facimus(inquit Rex) quibus authoritatem noſtrãimpartimur.Præſertim ꝙ etiam ſi verba narratiua non proferantur à Principe,ſint tamen ab antiquo lata, prout eſt tẽpus ſe-
223 xaginta annorũ,diſponunt† & probãt,ita vt eis ſtãdum ſit, interim quod nõ probatur cõtrariũ, prout communẽ teſtatur *Alexand.conſil.15.num.2.& 3.lib. 5.*vbi eius additionatores alios allegant imo vt ipſe ibi inquit, fama publica in hoc ſufficiet pro plena
224 probatione,tempuſq; antiquũ† ſexaginta annorum eſt: quis enim vt inquiunt *Doct.relati per Loazes, in allegatione de mula,dabi.1.in 3. pro Marchionis fundamento.n.64.cũ ſequent.pluribus,* nõ arbitrabitur quinquaginta vel ſexaginta annorũ curſum,attẽta præſentis temporis vitæ hominum breuitate, eſſe antiquum?
225 eſt enim omne vitæ noſtræ tẽpus † breuiſſimũ atq; exiguum,vt inquit *text in cap.ipſa pietas.23.q.4.& in, c.conſequenter.de pœniten.diſtinct.5.not.glo.in c.quid ergo. 11.q.3.* & ſunt iam elapſi anni ſexaginta-duo,quibus dictæ leges ſunt compilatæ.

Tertio,quia quando partis allegatio eſt vnica & fundata in vna ſola ratione (prout dictæ Cantabricæ leges fundantur)in ſola ſcilicet Cantabrorũ nobilitate,& eam princeps non impugnat, tunc illa talis ratio † poteſt allegari tanquam ipſa lex, vt eſt 226
notabilis doctrina *Imolæ,& Felini,relatorum & ſecutorum per Palar.Rub.in Rubric §.17.nu.23.*

Quarto,ex *Bartoli doctrina,in l. & quia, quam legit ſub.l.more maiorum.nu.5.ff.de iuriſd.omn.iudi.vbi Doctor. & poſt illos Deci.in l.vnic.C.quando non pet.par.num.20.* dicentis,quod quando aliquis actus confirmatur à ſuperiore,qui quidẽ actꝰ poterat ab ipſo ſuperiore tolli, & citra eius autoritatẽ fieri ab ipſo ſupplicãte non poterat,tunc confirmans dare † videtur, & ſic 227
totum confirmatum denominatur ab ipſo confirmante,& verificatur illa iuris concluſio, ꝙ omnia ſua fiunt,quibus autoritatem impartitur,ſed ſic eſt, quod ſupplicantes non poterant interpretari neque declarare ſe eſſe nobiles, quia omnis declaratio in vim legis eſt de regalibus.*l.fin.C.de legibus.* ergo benè ſequitur de primo ad vltimũ, ꝙ leges dictæ qua parte & in quãtũ ſe fundãt in immemoriali omniũ Vizcaginorum nobilitate, perinde ſunt iudicandæ ac cenſendæ,ac ſi princeps ipſe hoc dixiſſet,quia nõ ſolũ ex tota lege: ſed etiam ex ſuis ſingulis partibus † inducitur diſpoſitio.*l.in ciuile.ff.de legi.l.ex conuenſione. C. de pact. ibi ita vt pars inſtrumenti ſignificat, vbi Decius.num.9.& Iaſ. num.fin.* 228

Quinto,quia verba narratiua etiã ab alio quàm à principe propter ſe principaliter prolata, vel per modum cauſæ,vt dictum eſt,diſponunt & probãt,† 229
vt per *Aymon.dict.Tract.de antiquit. tempo. 1.part.cap. 3.nu.15.cum ſequentibus.volum. 17. Tractatuum diuerſorum Doctorum. Corne.conſil. 269. colum. 3.lib.3. Deci. conſil.146.col.penult.* & dicuntur principaliter propter ſe,vel per modum cauſæ emiſſa, ſecũdum *Aymon.vbi ſuprà*,quoties Papa,vt Princeps† ſuper nar- 230
ratis fundat intentionem ſuam,vt in dictis legibus, in quibus legiſlator ideo Cantabros à tormentis & executionibus excuſat, quia nobiles & fidalgui ſunt,& conſequenter probant dictæ leges noſtrum intentum & concluſionem.

Sexto, & ſupradicta confirmãtur etiam per alias leges fori dicti Cantabriæ dominij præcipuè *per.l. 4.ti.16.ibi,Y los Vizcaynos notoriamente ſon hidalgos,&c. & per.l.9.tit.9.ibi,Eſtablecian por ley, que por quanto los Vizcaynos todos generalmente ſon homes Hijos dalgo, &c.* Notanda ſunt prædicta verba, quia nobilitatẽ denotant,& cũ tot vicibus geminata & plus ſint,omnẽ tollunt dubitationẽ,*vt l.1.col.2.verſic.ego puto.ff.de ædil.edict.* oſtenduntque † mentis & intentionis per- 231
ſeuerantiam.*l.vnic. C.plus petit.* & tollunt ſuſpicionẽ deceptionis.*l.ſi mulier.C.ad Vellecian.* ex quo dicit Iuſtinianus.*C.de emẽda.noui Codi.* nemini venire in dubiũ,quod repetita prælectio probauit, & ex geminatione dicitur apparere de valde enixa voluntate diſponentis,ne cẽſeatur ſuperfluè appoſita, *ex Bald. in cap.eam te.colum.2.de reſcript.* & ampliant effectum vt magis operẽtur,ſecundum eundem *Bald.in l.fructus. C.de actio.emptio.* & verba enũtiatiua ſi ſint gemi nata operãtur tã fortiter vt inducãt effectũ plenũ & pleniſſimũ,† *ex Paul.cõſ.92.col 2.li.2. & ex multis traditis per Euerardũ,in Cẽturia in loco à geminatione, & per Mexiam,in l.de Toledo,fundamẽto. 4.partis.in n.6.cũ ſeq. vbi n.8.* inquit,geminationẽ vim clauſulæ motu proprio operari,imo & idẽ ꝙ clauſula ex certa ſciẽtia, vt per *Tiber.Decianũ.refrõ.7.n.25.volu.3.* multoq; magis ſecundũ eũ ibi,hæc procedũt† quoties verba ſũt 232 233
triplicata

triplicata vel quadruplicata, *in responſo. 42. n. 30. volu.* 1. qui *in Reportorio ſuorũ reſponſorũ in verbo Geminatio*, multa refert de geminatione, qui *in reſponſo. 1. n. 134. volum. 2.* inquit, non ſolũ vim geminationis conſiderandam in principali diſpoſitione, verum & in quacunque dictione pluries repetita, quod eſt optimum ad dictas leges in noſtrum propoſitum: ita vt propter tam multas leges nulla poſſit Cãtabris originariis refricari quæſtio, neque de iure, neque de facto ſuper eorum nobilitate, lex enim poteſt con-
234 ferre & declarare nobilitatem in proprietate, † *ex dictis per Barto. in l. 1. col. 9. C. de dignit. lib. 12. & ibi Platea, col. 3. & Afflictu. c. 1. quis dicatur Dux, Tiraquel. de nobilit. cap. 10.* & cum Princeps ſit fons dignitatum, nulli dubium, niſi quod ille erit nobilis, quem ipſe declarauerit, vt per *Tiraquel. vbi ſupra, cap. 6. &* 10. &
235 ſexaginta & duos effectus geminationis † vide per *Corſet. in Tract. de Poteſt. Reg. quæſt. 17. Hippol. l. 1. §. quæſtionum. ff. de quæſtio. Bologni. conſil. 1. num. 131.* Et ſic verba dictarum legum non ſolum quoad immunitatem non inferendi tormentum, nec exequendi in perſonis, domibus, equo & armis pro debito non deſcendente ex delicto vel quaſi, eſſe intelligenda, verum & quoad tributorum exemptionẽ, & quoad omnia alia nobilibus competentia, nam propter quod vnumquodque eſt tale, & illud magis, ratioque finalis ac principaliter contemplata ad aliquam diſpoſitionem non modo reſtringitur ad caſum deciſum, verum etiam ampliatur ad omnes illos caſus, qui veniunt & inferuntur ſub dicta eius
236 finali ratione expreſſa etiam † *in correctorijs, & in ocioſis. l. his ſolis, ibi, ſatis cautum putauimus.* C. *de reuoc. dona. dicit communem Pariſ. conſi. 16. num. 24. cum ſequentibus aliquibus. lib. 3. Tiraq. l. ſi vnquam. verbo, Libertis. num. 37.* C. *de reuoc. dona. & Ripa, in l. ſi conſtante, num. 95. ff. ſolut. matrim. & Pariſ vbi ſupra*, inquit, id non ex vi extenſionis, ſed potius comprehenſionis intelligi, dicitur expreſſum id quod ſub ratione comprehenditur etiam ſi caſus ille ſit omiſſus, vt per eundem *Pariſ. conſil. 72. num. 98. lib. 4. Deci. conſilio. 15. num. 2. & 6.* & in terminis nobilitatis tradit *Ioã. Garſia, in proœmio glo. verbo, Exemptio*, quod proœmiũ & præfatio ratiocinatiua ſunt id, propter quod ſunt cæteræ diſpoſitiones, & ad quam vel quas omnes ſunt referendæ nè diſcrepent, cum igitur proœmialis ac finalis ratio dictarum legum ſit, ex eo quod Vizcagini nobiles ſunt, igitur vbicumque nobilitas priuilegiata reperitur, & in eis erit itidem, ſicut & in omnibus aliis à legibus in nobiles declaratis, vt generaliter & indiſtincte omnibus immunitatibus nobilium ac fidalgorum potiãtur, prout in terminis aliis voluit *Ripa, lib. 2. de reſcriptis. reſpon. 11. nu. 14* & ſecundum aliam impreſſionẽ eſt *in reſpon. 4. in ordine reſponſorum.* Itidem & pro hac Vizcaginorum nobilitate facit *lex 16. dicti libri & fori Cantabrici*, quã licet dicat *dict. Ioan. Garſia, in dict. gl. nu.* non eſſe diſpoſitiuam, ſed eſſe ſupplicatoriam, & nihil ibidem ſupplicationi prouiſum, tamen cum totus ille forus, & quælibet lex in eo inſerta ſit per confimationes regias ibidem deſcriptas approbata, ſi attẽta hac cõfirmatione lex illa nihil decidiſſet, imperfecta & mutila remaneret, & nulli⁹ effectus, quo caſu cõfirmãs nõ ſolũ cẽſetur cõfirmaſ
237 ſe, verũ & dare ac cõcedere de nouo †, ex communi doctrina *Bart. in dict. l. more. nu. 3. ff. de iuriſd. omn. iud. vbi doct. maximè Iaſ. & Oroſcius*, & diximus iam in hoc *libro 6.* & ſic poteſt dici illam eſſe legem expreſſam pro horum Cantabrorum nobilitate vltra alias leges.

Ex quibus omnibus infertur, quòd omnes originarij Cantabri ſunt notorij nobiles in proprietate, quia illud dicitur notorium, quod habet cauſam ſtãtem, permanentem ac ſucceſſiuam, vt iam dictũ remanet, & notat *Couar. libr. 2. Varia. cap. 6. col. penul.* lex autem ſcripta ſemper loquitur & eſt in viridi obſeruantia. *l. Arriani. C. de hæret.* & omnibus innoteſcit, & habetur pro nota & notoria *l. leges ſacratiſſimæ. C. de legibus.* Ergo cum, vt dictum eſt, leges iam citatæ de nobilitate hac, diſponant & probent, bene ſequitur quòd in virtute dictarum legũ iſta ſua nobilitas eſt notoria, & quòd ex monimentis antiquis & diſpoſitione dictarum legũ habent fundatã ſuam intentionem, & ſicuti inſtrumẽtorum probatio euidens dicitur, † *ex tex. in cap. cum dilecti.* ibi ex 238
tenore inſtrumenti euidenter appareat *& ibi Abb. & Barb. extra de donat. & in c. cum inter. de re iudi.* & eſſe manifeſtam probationem aſſe[illegible] *glo. manifeſtum in l. fin. C. de rebus credi.* ita quòd inſtrumentum † eſt 239
veritas apparens, probatio probata non probanda, nec quę indiget diſcuſſione, ſiue diſceptatione fori, nihil enim poteſt allegari contra, quãdo veritas eſt notoria, prout hæc & alia adducit *Tiraquel. de vtroque retract. tit. 1. §. 2. glo. 1. n. 20. cum tribus ſequentib.* ita & illa, quæ ex monimentis antiquis, ex legũ diſpoſitionibus, ex inueterata cõſuetudine & foro, regia cõfirmatione approbatis reſultat, euidẽs, manifeſta ac notoria dicitur probatio nobilitatis ac dignitatis Cantabrorũ, & ſimilium ſimilia ſtabilimẽta habentiũ ſuæ intẽtionis manifeſtatoria, ita vt nequaquã poſſit de dictarũ legũ validitate diſputari & obſeruãtia, ſed omnino & inuiolabiliter ſecundũ illas eſt iudicandũ cũ à regibus ſint cõfirmatæ, de quorũ regũ poteſtate circa hæc diſputare & dubitare eſſet inſtar criminis ſacrilegij, nã vt inquit, *Auguſt. in c. in iſtis. 4. diſt.* leges non eſſe iudicandas poſtquã conſtitutæ † ſunt, ſed ſecundũ eas iudicandũ dummodo 240
non ſint contra ius diuinum vel naturale, prout ſupradictæ nõ ſunt, & ſatis eſt quòd habeant aliquod motiuum, vt *ex Bald. inquit Tellius, in l. 16. Tauri. n. 11.* Præſertim cum dictæ leges Cantabricæ confirmatione iurata ſint confirmatæ in forma ampliſſima, & quæ omnem diſputationem aut controuerſiam omnino tollit, ac repellit, vt eſt textus expreſſus fori dicti, *En el auto de la junta. fol. 11. col. 12. ibi, Sin que ninguna de las partes litigantes tenga neceßitad de hazer prouanca ſobre ſi las dichas leyes ſon vſadas y guardadas:* & habetur latè in cõfirmationibus dicti fori. Quibus de cauſis ſi quæ conſultatio & ad eam reſponſio aliquando fuit mixta aliquibus chancellariis & ab eis data ſuper iis, vt inquiunt *Otalora, & Ioann. Garſi.* de qua & in hac quinta quæſtione fuit per nos facta mentio, intelligenda eſt in caſu in quo Cantabri nõ haberẽt leges & diſpoſitiones pro ſe, vt dictũ eſt habere, ſed in caſu in quo leges deficerẽt, tũ quia non eſt cenſendũ velle legibus præiudicare dictas chãcellarias, neq; eis derogare, neque poterant, cũ eius ſit derogare, cuius & condere leges, idque ſoli Regi pertinet, qui & eis derogare nõ eſt cẽſendus neque
241 iuri quæſito præiudicare, ex iuribus vulgaribus, & ex alibi à me late dictis, preſertim vbi Rex ipſe iura mẽto proprio & fide Regia tales leges cõfirmauit, neq; talis reſpõſio dictarũ chãcellariarũ fuit neque

conſtat

constat quod fuerit per Regem approbata, neque in modum legis constituta, nec recepta in præiudicium Cătabrorũ, neque Rex id permitteret in præiudicium & derogationem legum dicti fori Cantabriæ, & in casu in quo Rex id vellet, expressa & indiuidua dictarum legum derogatio requirebatur, *ex text. in cap. pen. de capell. mon. c. nonnulli. de rescrip.* imo & tunc pro sua in omnes benignitate & clementia id cum maxima causa, & nõ sine ea, & cum citatione dictæ nationis & status Cantabriæ id faceret, nã cum in vim remunerationis seruitiorum dicti dominij Cantabri, & in modum contractus cum iuramento, confirmauerit Rex dictas leges fori sui, non sine maxima causa, non sine maturo & deliberato consilio, & non sine citatione partium & eis auditis hoc faciet, *ex latè dictis per nos in l. 1. & 2. ti. 10. lib. 5. Recopil.* & consequenter nihil obstat, nihil nocet supradictis legibus Cantabrorum & eorum nobilitati responsio, si quæ data est ab aliquibus chancellariis, quæ contraria eis ipsis Cantabris & legibus suis foret, neque dictæ leges *De Toro & Tordesillas. 8. & 9. dicti. ti. 11. lib. 2.* suprà, obstant quicquam, ex dictis, & ex aliis in progressu huius quintæ quæstionis à nobis declaratis, præsertim cum dicti Cantabri dictarum pragmaticarum temporibus & vsque ad annum 1526. habebant & habent legem insertã in corpore antiqui sui fori, per quam clarè disponebatur, quod Princeps illius prouincię nullatenus posset statuere de dictis legibus & priuilegiis neq; in adimendo, neque in cõcedendo de nouo nisi cõuocatis illorum proceribus ac procuratoribus omnium vrbium atque pagorum illius prouinciæ, & insuper quod prædicti ac singuli tales procuratores suũ assensum ad id præstarent, vt patet *ex verbis prædicti fori antiqui. colum. 2.* post iuramentum præstitum à Rege Henrico, anno 1455. & licet id in foro impresso nõ inseratur, Christianissimus Rex noster, vt dictum est, non est censendum per generales eius dispositiones dictarum *De Toro & Tordesillas*, voluisse præiudicare legibus dicti fori Cãtabricẽsis, & specialibus eorũ fauoribus, vt latè à nobis probatũ est in hac quinta quæstione, neq; eorũ nobilitati præiudicium inferre, neque eis derogare, ex quibus cõstat quomodo nobilitas ex monimentis antiquis, ex legibus & dispositionibus prouinciæ alicuius regia autoritate confirmatis probari potest in proprietate, præsertim in locis liberis & exemptis à cõtributionibus, & vbi non adsunt actus distinctiui, prout in Cantabria, de qua latius à nobis, quã de alia prouincia mẽtio facta est, quia in ea melius quã in alia hæc verificari possunt, & nè antiquæ eius nobilitati offensio fiat, quam semper Reges eis obseruari præceperunt, & nunc obseruandam iubet, cum, vt dictũ est, Regia sua prouisione delẽda iusserit verba à dicto *Ioann. Garsia in dicto suo commento* prolata in & aduersus Cantabrorum nobilitatem.

Quinto & vltimo, vt huic Rubricæ huicq; Epilogo finẽ imponamus, probabitur nobilitas † quo- 241
ad possessionem secundum terminos nostrarum legum Regiarum, scilicet. *l. 7. & 8. tit. 11. lib. 2. suprà.* à nobis satis relatarum *ex versic. in dict. l. 8. constituto, ibi, Y otrosi, si alguno dixere*: quæ est secunda istius legis 8. dispositio, cũ intẽtatur solum possessorium, vel petitorium & possessorium, suspenso petitorio, ita q̃ solum super possessorio proceditur. Et intentatur
242 hoc modo, scilicet, quod cum ipse litigans † existẽs vxoratus & pater eius & auus suus paternus essent in pacifica reputatione & possessione hominũ nobilium in locis vbi vixerunt per. 20. annos continuos & impletos, & quòd vt tales nũquam contribuerũt in tributis plebeiorum, siue regiis, siue conciliariis, & vt tales nobilium exẽptionibus & prærogatiuis gaudebant, & in sessionibus & cõgregationibus cũ talibus sese congregabant, tale conciliũ & personæ eius turbãt eũ in possessione hac, in qua petit se iuuari & defensari & nobilem declarari, &c. Et cum sub hac forma & modo nobilitas intentatur, forma dictæ legis. 8. seruanda est, aliter enim nihil fiet, non tamen ex hoc remanẽt excluſæ aliæ formæ probãdi nobilitatem hãc, vt supradictũ est. Et sic lex illa. 8. † 243
quæ septimæ præcedentis est declaratoria cõstituit solũ tres casus. Primus est, cũ nobilitas intẽtatur in possessorio & petitorio, & simul super vtroq; proceditur, nã tũc modus probãdi secundũ formã præscriptam ab eadem. l. 8. seruatur, prout in eius versiculo. *Y por ella mandamos*, vsque ad versic. Y *otro si*, exclusiuè cõtinetur. Et ab isto versic. Y *otro si*, vsque ad versic. *Pero si*, de possessione tractatur. Et versiculus ille, *Pero si*, est tertia dispositio dictæ. l. 8. duarũ præcedentiũ dispositionũ declaratoria. Et hæc cõtinet in effectu principalis dispositio istius legis octauæ. Et in dicti possessorij probatione dicti tẽporis viginti annorũ actus positiui requiruntur in persona litigãtis & patris & aui distinguẽtes nobiles à plebeiis, & ij actus, si est in terra tributaria, debẽt probari secundũ quod dictũ est, si tamẽ est terra libera sufficiet probare quoslibet alios actus, per quos nobiles ab ignobilibus distinguãtur, vt inquit *Otalora, vbi suprà, 3. part. c. 8. nu. 9.* vt ferè est in pluribus locis prouinciæ Beticæ, vbi medietas officiorũ datur nobilibus, †& altera medietas plebeiis, *Ansi en regi-* 244
mientos, como en varas de hermãdad, o como en el partido de Leon donde se juntan los hijos dalgo a comer el hornazo por Pascua Florida, o donde ay carnicerias a parte para hidalgos y fieldades como en Ciudad Real, y assiẽtos en las yglesias como en Xerez, y costumbre de llenar las andas de los Hidalgos los que lo son, y cofradias y cabildos de Hijos dalgo como en Cuenca. Et aliæ multæ differẽtiæ ad hoc introductæ, & sic cõmunis reputatio populi talẽ reputãtis nobilẽ, qui viuit in tali loco, & aliũ extra locũ illũ degentẽ nõ reputãdo nobilẽ, velut exẽplificat *Ioan. Garsia, in dict. glo.* 18. *n.* 44. quæ licet sibi quoad probandũ solariũ nõ placere dicat, quoad causas tamẽ possessorias placent sibi, & iterũ *in glo.* 35. Et quãuis *Otalora, vbi suprà*, vt & dictũ est, quoad illos tantũ actus restringere nobilitatẽ velit in quibus datur distinctio illa, tamẽ si incõcusè actus illi semper fuerũt & sunt assignati & introducti in locis liberis, vt essent signa demõstratiua nobilitatis in genere, sufficient vtique nõ solũ ad illos actus, sed & ad omnes alios nobilitatis effectus, eò q̃ generaliter introducti vidẽtur pro distinguẽdis nobilibus ab ignobilibus genericè, nõ verò particulariter quoad illos tãtum actus, nã tunc non procedit regula, tãtum præscriptũ quantũ† possessum, si in contrariũ non pro- 245
batur possessio, vel consuetudo contraria, *ex dictis per nos, in l. 2. n. 9. ti. 5. lib. 1. suprà*, quæ optimè ad hæc conducunt. Ex quibus omnibus habes materiam satis discussam & ordinatim digestam, legum nostrarum ac pragmaticarum intellectus ac declarationes iuridicas & literales, omnium hominum nobilitates defensatas modos & formas eas

probandi tam in tributariis quam in locis liberis satis digestam, Cantabrorum nobilitatem, & similium locorum & prouinciarum declaratam, licèt breuiter & succinctè, possent enim alia multa in medium produci, & prolongari materia: habesque ex supradictis triplicem esse hominũ statum, † maiorum, scilicet, & ij sunt qui ad dignitatem fortunatim sũt prouecti, de quibus *per Cassa. in Catalo. glor. mun. in* 4.5.6.7.8.9.& 10. *partibus* actum est: mediorum vero, & ij sunt, nobiles sine alia dignitate, de quibus *per Cassan. ibi. 8. parte.* minorũ verò, & ij sunt, ignobiles & plebeij, & horum modi sunt nouem, vt vult Iacob. Faber relatus & sequutus *per Cassan. vbi suprà. in* 11. *part. consid.* 2. vbi triplicem hunc statũ sic considerat, & per sequentes considerationes disputat & declarat, quibus finitæ sunt nostræ quinq; quæstiones per modum Epilogi, pro exornatione nostræ Rubricæ, & declaratione nostrarum legum regiarum super nobilitate disponẽtium, omni meliori modo, quo potui sub superiorum iudicũ censura ac deliberatione, alia multa referre possem, quæ prudens omisi vt ad textualium declarationem deueniamus.

246

SVMMARIVM.

Nobilitas de numero laudabilium dici poteſt. numero 1.

Pax licet ab omnibus deſideretur tamen non habetur inconcuſſa, ſtabilis & firma ob ſex rationes. numero 2.

Pax quid ſit. num. 3. *& num.* 4. *quòd ob eam habendam multa permittuntur.*

Homines quietiſſimè viuerent ſi hæc duo nomina meum & tuum de medio tollerentur. nu. 5.

Ob bonum pacis poteſt communitas remittere iniurias ſingularum perſonarum ipſius communitatis. num. 6.

Inuitus quis non eſt cogendus parcere iniurianti. nu. 7. *niſi vt ibi.*

Officialis non ſe interponens inter rixantes cum poſſit, ab officio remoueri poteſt. n. 8.

Diſcordiam volentes & amantes compelli poſſunt ad pacem. num. 9. *vt ibi.*

Treugam facere compelli poſſunt rixantes. nu. 10.

Iudex poteſt futuris ſcandalis prouidere. num. 11. *& num.* 12. *quòd ob hoc poteſt interdicere alicui nè de domo ſua exeat, vel, quòd mutet hoſpitium ſuum vt. num.* 13.

Iudex poteſt ſe interponere inter litigantes nè ad arma deueniant. nu. 14.

Iudex eccleſiaſticus poteſt expulſores alicuius à ciuitate excommunicare, & illius ciuitatis ciues interdicere. num. 15.

In bellis ſeu contentionibus ciuilibus forenſibus non poteſt iudex ad concordiam compellere. nu. 16. *niſi vt num.* 17. *&* 18.

Pacis violator punitur tanquam treugæ fractor. num. 19.

Pace facta ſi vnus me offendat & reſiſtam non dicor fractor pacis. nu. 20. *niſi vt ibi. nu.* 21.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Pax inter nobiles ſeruanda eſt ſub noſtri text. pœna.

HAbi, GRAN BIEN SE SIGVE, Ex his verbis habes notare maximam nobilitatis laudẽ, etenim ſi magnum bonũ lex noſtra vocat, pacem adeſſe inter nobiles, quaſi ex hoc vniuerſa pax populi dependeat, igitur nobilitas magna res eſt, nam propter quod vnumquodque eſt tale, & illud magis, ita vt de numero laudabilium nobilitas †dici poſſit ex dictis *per Caſſa. in Cathalogo glor. mund.* 1 8. *part. conſid.* 5. *in fine. & conſid.* 7. vbi ex pluribus ſacræ ſcripturæ locis probat nobilitatem eſſe laudatam, ita vt merito de numero laudabilium, & commendabiliũ dici poſſit, pro vt hic cõmendatur, tanquam ab eo vniuerſa populi pax conſiſtat, & depẽdeat, ſi in ea nobiles inter ſe viuant, pro vt credẽdũ eſt, viuere, priuilegiantur enim à natura, vt abũdẽt, polleant pluribus, & ferè omnibus virtutibus Moralibus: & Theologalibus, quia vt plurimùm ſunt iuſti, temperãtes, prudẽtes, & fortes, & inſuper humiles, & manſueti, & elationem fugientes, & ciuitati regulariter ſunt fideles, & tales præſumũtur, vt *per Tiber. Decian. conſi. 66. n.* 29. *volu.* 3. *& conſi.* 18. *n.* 22. *volu.* 1. *& conſ.* 23. *num.* 93. *eod. volu.* 1. quod ſecus eſt in iis, qui recenter ditati ſunt, qui communiter ſunt elati, & ſuperbi *vt per Lucam de Pena in l. militaribus. C. de decurio. lib.* 10. & plura de commendatione nobilitatis videre poteris *per Tiraquel. de nobilitat. ca.* 21. *per totum.*

Ibi. *Paz è ſoſsiego.* Pax, cum pluribus gentibus imperarẽ (inquit Artaxerxes) Heſter. 13. & vniuerſum orbem meæ ditioni ſubiugaſſem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, ſed clementia, & benignitate gubernare ſubiectos, vt abſque vllo terrore vitam ſilentio trãſigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Et hoc tutandæ pacis ſtudium gerens Fredericus Imperator conſtitutionem emiſit in hæc verba, ac edictali lege in perpetuum valitura iubemus, vt omnes noſtro ſubiecti imperio verã, & perpetuã pacẽ inter ſe obſeruẽt, vt inuiolata inter omnes in perpetuũ ſeruetur, Duces, Marchiones, Comites, Capitanei, Valuaſores, & omniũ locorũ rectores cũ omnibus locorũ primatibus, & plebeiis à decimooctauo anno vſque ad ſeptuageſimũ obſtringãtur iuramẽto, vt pacẽ teneant, & rectores locorum adiuuent in pace tenẽda, atq; vindicãda, & in fine vniuſcuiuſq; Quinquennij de prædicta pace tenenda omnium iuramẽta renouentur, ſiquis verò aliquod ius de quacunque re, vel facto cõtra aliquẽ ſe habere, putauerit, & iudicialẽ habeat poteſtatẽ, & per eũ ius ſibi cõpetẽs exequatur, vt eſt *tex. de hac conſtitutione in cap.* 1. *in prin. de pace tenend. int. ſub. & iur. confirm. in vſibus fœud. & ſic inquit Plat. in Alcibi.* expedit ciuitati ſeditiones abeſſe. *& Ariſtoteles.* 5. *Ethico.* 1. Concordiam legiſlatores ſummopere affectant, & de pace, & reconciliatione plura dixit *Raimald. Corſ. in Tract. de priuata reconciliatione per totum in* 12. *Volum. diuerſorum docto fol.* 243. *cum ſequentibus aliquibus, in nouis, &* Caſſan. *in Catal. gloriæ mund.* 5. *part. conſiderat.* 16. Veruntamen licèt pacem omnes homines conſiderant, tamen non habetur inconcuſſa,

2 cussa,stabilis, & firma, † & hoc propter sex rationes,prima,quia non puniũtur maleficia, Ecclesiast. 4. *quia non profertur in malos sententia, filij hominum sine vllo timore perpetrant mala.* Secunda est, abundantia temporalium, Genes.13.*facta est rixa inter pastores Abraham, & Loth.* Tertia,quia non occupamur in pugna contra dæmones,ad Ephes.5.*non est nobis colluctatio aduersus carnem,&c.* Quarta,quia bellorum damna non cõsideramus,quæ corporis, animæ,& bonorum perditionem nobis afferunt, Hierem.56.*fortis incidit in fortem.* Quinta,quia non animaduertimus dubium esse euẽtum belli. 3. Reg.12. *Varius est euentus belli.* Sexta,quia nõ seruamus præcepta Dei,nec decimas soluimus.Hierem.3. *Vtinam attendisses mandata mea,facta fuisset quasi flumen iustitia tua,vnde quod non accipit Christus,capit fiscus. c. maiores.* 16.*quæst.*7.Quas sex rationes colligunt *glo.in cap. ad Apostolicæ,verb Pacem.de re iud.in sexto. Archid.in cap. noli.in princip.*23.*quæst.*1.*Abb.in cap.fin.notab.*1. *de restitut. spoliat.* & triginta opera contraria paci refert *Lucas de Pen.in l.*1.*verbo, Pacis.in* 5.*quæst.*C.*Publicæ lætit.lib.*12.Quas prædictas sex rationes cum vt plurimum nobiles fugere deberent, & non fugiant, eò quòd ipsi sunt,qui inulti maleficia committunt, & qui diuitias possident, & populis imperant, neque animæ,& dæmonum incursui prouident, & occurrunt,& capillo honoris metam considerant,& belli euentum non prospiciunt, & decimas Deo debitas omnibus modis excusare procurant,& præcepta Dei obliuiscuntur,& quo quisque maior est, tanto magis supra dicta attendere, & considerare debet, & Deo optimo maximo placere,ideo lex nostra pacem eis commendat,sub qua quasi vniuersus status tranquillus Reipublicæ pendet,& hanc pacem nobilibus,& potentibus commendat,quasi aliorũ capita, & signa,quæ si dolent, & omnia alia membra dolere,clarum est,& sic eis pax est commendata,nõ quia eis solis incumbat,pacem tenere, omnibus enim à Deo nostro pluries est commendata,sed quia in eis pluspquam in aliis resplendescere,debet, vt sit discordiæ finis,pax enim discordiæ finis dicitur, vt probatur,*in l.*4.*titu.*12.*part.*2. & ideo expetenda est pax à nobis,cum per eam omne interius tollatur,& exterius scandalum,vnde de Pace loquens *August. de ciuit. Dei,* ait, pax tantum bonum est,vt in rebus humanis nil glorioſius,nil delectabilius, nil vtilius soleat audiri,concupisci,possideri. Pax enim,*vt dicit idem August.in libr.de verb. domi. cap.* 9. est securitas
3 mentis,tranquillitas animi,† sinceritas cordis,vinculum amoris,consortium charitatis, hæc est quæ simultates tollit,bella compescit, iras comprimit, superbos calcat,humiles eleuat,sedat discordes,inimicos concordat,cunctis est placida, nescit inflari, nescit extolli,hanc,qui perdit, quærat, qui amisit, requirat,quoniam qui in ea non est inuentus à Patre iudicabitur, à Filio exhæredabitur, ab Spiritu sancto alienus efficietur,neque ad hæreditatem Dei poterit peruenire, qui testamentum pacis noluerit conseruare, hæ dicta Augustini citat *Alberi. in l. vni.colu.*1. *C.de caduc toll.* & propter hanc pacẽ habẽ-
4 dam multa † permittuntur, Primò contractus matrimonij inter personas non legitimas ex dispensatione summi Pontificis ad hoc obtinenda. *text. in c.* 2.*in fin.de desponsat. impub. in sexto.* Secundò, pro bono pacis Papa nonnunquam suæ dispositioni reseruat,quod alioqui non reseruasset.*cap.his, quæ in fine. de Maior.& obedien.* Tertio, quia pro pace, seu pro pacis obseruatione potest laicus coram iudice ecclesiastico cõueniri,nam ex fractione pacis læditur charitas,& ipse Christus,qui inter cætera extremo vitæ pacem reliquit,dicendo:Pacem meam do vobis:Pacem relinquo vobis,ita dicit *Abb.in cap.super quibusdam.in fin.de verb.signif.& est bonus.text.in c.sicut* 2.*de iureiur.& in cap.nouit de iud* Quartò,pro bono pacis toleratur cõpositio facta in materia spirituali,quæ alioqui tolerata non fuisset,*text.in cap.nisi essent.& ibi glo.& Abb.de præb.*Quintò,accusanti aliquẽ intuitu pacis parcitur,vbi aliàs nõ parceretur. *c.accusasti.de accusat.* Sextò, propter bonum pacis toleratur ille,qui longo tempore de manu laicorũ accepit ecclesiam nulla interueniente authoritate episcopi.*c.cura de iure patro.*Septimò, pro bono pacis cõpellitur episcopus cedere suo episcopatui, quoniam scilicet præesse non potest sine graui scandalo populi, debet tamen Papa assignare ei bonũ Cambium,ita dicit *Innocent.in c.nisi cum pridem.de Renunciat.& Abb.in ca.*1.*de elect.& Ias.in l.quoties. C.de rei vẽd.&* sic quæ pacis sunt,sectari debemus vt *ad Ioã.* 14.*cap* quæ pacis sũt,sectemur,& quæ ædificationis sunt,inuicẽ custodiamus. Quibus de causis dicebat *Specul.in suo proœmio col.*4.quod homines quietissimè viuerent,si hæc † duo nomina,scilicet meũ, & tuũ, 5
de medio tollerentur,& quod nostri essemus,si nostra non essent. Vlterius & octauo pro bono pacis communitas remittere potest iniurias singulariũ † 6
personarum ipsius cõmunitatis, nec requiritur cõsensus earum, vt not. *Angel.in l.venditor. §.si constat. ff.communia prædiorum,* & etiam Dux belli potest remittere dictas iniurias, & dãnata illata subditis faciendo pacẽ cũ suis aduersariis,vt ipsemet *Ang.tenet,in l.conuentionum.ff.de pactis,*&plura alia de bono pacis postquã hæc habebam scripta reperi referre *Loazes,de matrimo.Regis Angliæ in* 3.*princip.dubita.per totam,& per Matth.Afflict.in præd.constitutionibus Sicil. lib.*1.*ti.de cultu pacis,per totum.*Ex quibus Rex ac Dominus noster Philippus Secundus Hispaniarum ac Indiarum protector Christianissimus in omnibus & præmaximè in hoc laudandus est tanquam pacis amator,regna, dominia ac potentatus suos in perpetua pace & tranquillitate conseruans, & conseruare procurans,quem Deus omnipotens per multa tempora dignetur viuere.

Ibi,*Mandamos,*Regens enim Prouinciam,seu ciuitatẽ debet subditos conseruare in pace,præcipiẽdo,vt ea,quę pacis sunt,sectentur,vt inquit *text.in l.* 16.*tit.*4.*part.*3.& debet rumores impedire,& subditos ad quietè viuendum non solum hortari, sed & cogere,nam plerunque status publicus ex priuato turbatur.*l.si quis ingenuam.§.in ciuilibus.ff. de capti.* & licet offensus suadendus est,& non cogendus vt remittat iniuriam, nam æquitatis ratio non patitur, vt quis inuitus † parcere iniurianti cogatur, nisi in 7
foro pœnitentiali,vt communem testatur *Clarus,in prac.§.fi.quæst.*58.*n.fi.* hoc est verum post factum, antè factũ tamẽ obuiari debet,nè iniuria cõmittatur, & hoc addito iudice & mota cõtrouersia & absque libello peti potest per quemlibet,qui timet vim inferri in sua possessione,vt inquit *Bald.in l.*1. *§. quies. ff.de offic.præfe.Vrb.vbi subiungit,quòd officialis,* qui vidit aliquos rixari,si se non interponat, cum possit, potest ab offficio remoueri, † vt per eundem *Bald.* 8
in l.nullus. C. de Summa Trinitate & Fid. Catho. & sic

ſubiecti nolentes pacem, ſed potius bellum & diſcordiam amantes, poſſunt per ſuperiorem compelli † ad faciendam pacem. *cap. ſi quis contriſtatus, & c. placuit. cum glo. ibi. 90. diſt. capi. nouit. & ibi notatur, de iudic.* & ita etiam tenet *Bar.* cum diſtinctione tamen de qua ibi per eum, *in l. congruit ff. de offi. præſi.* Et eodem modo poſſunt & multo fortius compelli ad treugam faciendam, † cũ treuga nihil aliud ſit quã quædam pax temporalis, vnde ſi ad plenam pacem compelli poſſunt, ergo & ad temporariam, ſaltem quando nolent, vel honeſte non poſſunt ad pacem integram cogi *argu. l. quæ de tota. ff. de rei vend. cap. paſtoralis. §. item cum totum, de offi. del.* ſic etiam officiales, quibus datum eſt liberum arbitrium ſuper bono & pacifico ſtatu ciuitatis poſſunt ciues ad pacem cõpellere, vt inquit *Bart. in l. ambitio. ff. de decret. ab ordi. facien. not. Abb. in Rubr. de treuga & pace, ex quo inquit Petr. Beſut. in l. quod iuſſit. ff. de re iudi. & ibi communiter. Doct.* ſe in quæſtione facti reſpondiſſe, quendam Epiſcopũ licitè ſub pœna ſub Archiepiſcopo præcepiſſe, nè per vicum duorum fratrum, quorũ patrẽ interfecerat, tranſiret, nè eorum animum ad in eum aliquid mali committẽdum prouocaret: quod quilibet iudex cauſa quietudinis & pacis conſeruãdæ, & delicti atque ſcandali vitãdi, in ſuos ſubditos facere poſſet, vt *not. Bart. & Doct. in ea. l. quod iuſſit, allegat text. notab. in l. 1. §. fin. ff. de offi. præf. vrb.* ſed melior eſt text. *in l. moris, ff. de pœnis.* quod etiam voluit *Ioan. And. poſt Guido. de Suza, in addi. ad Specul. in tit. de pignori. §. ſequitur. verſic. quid ſi timeo.* notabiliter inquiẽs poſſe iudicem quando inter aliquos eſt inimicitia † futuris ſcandalis prouidere, & hac de cauſa ſub certis pœnis, ne per certos limites ac fines tales incedant præcipere, & voluit *Puteus de ſyndi. verbo, Iudex. vt non arguatur, Alex. in l. qui bona. §. ſiquis iuſta. ff. de dam. inf. Iaſ. in l fi. per text. ibi. ff. de offi. procur. Cæſar. per quem text.* notabiliter ibi dicebat Albe. quòd ſi alter alterius inimicus exiſtat, poteſt arbiter ex hac cauſa prohibere, ne alter ad alterius domum vel locum certum accedat, quod eſt notandum ad limitationẽ dictorum *per Barto. in l. cum Aquiliana. ff. de tranſactio. & per Canoniſt. in c. Quintauallis, de iure iur.* idem voluit idem *Alber. in l. fi. per text. ibi. ff. de inter. & relega.* Poteſtatem (inquiens) poſſe ſubdito ſuo ex cauſa, & ſic pacis beneficio, & vt delictis obuietur ſub certis pœnis præcipere, nè de domo ſua diſcedere audeat, † quod etiam tenuit *Alexand. in dict. l. quod iuſſit.* quicquid in contrarium voluerit, *Iaſ. ibi col. 5.* ſecutus opinionem *Bald. in dict. cap. Quintauallis.* id niſi ex principis conceſſione, aſſerentis, fieri non poſſe, cõtra quos eſt communis Practica & quotidiana cum opinione Alberi. & ſequaciũ, vt & tenuit *Raphael, in dict. l. quod iuſſit,* dicens, poſſe iudicem ex cauſa vitandæ diſcordiæ aliquem cogere ſuum hoſpitium † mutare & tenuit *Ioannes Crotus, in repetitione. l. omnes populi, col. 7. conclu. 4. ff. de Iuſt. & iure.* minores (inquiens) magiſtratus & inferiores etiam iudices pro bono atque pacifico ciuitatis ſtatu poſſe, præcipere, & ſtatuere, & ordinare, vt nullus potens aut nobilis audeat Palatium intrare, imò & iudicis officio incumbit, ità rem componere inter litigantes vt ad arma & contentionem priuatam minimè accedant, † *ex tex. in l. æquiſsimum,* aliàs incipit, *ſi vſusfructus. §. ſed ſi inter duos. ff. de vſufr. & quem: quis vta. fru.* in cuius reſponſi propoſitum multa tradidere poſt alios, *Curti. Senior conſ. 60. Pariſius conſ. 168. lib. 4. Gratus, conſil. 10. nu. 9.* quæ primo intelliges, quando ex cauſa quis à ciuitate expellitur, quia fortè ipſe cauſa turbationis ciuitatis erat, ſecus vero ſi ſine cauſa id fieret, quia tunc etiam pro bono pacis quis à ciuitate expelli non poſſet, vt notabiliter declarat *Barbat. conſ. 1. colu. 34. in fin. vol. 3.* benefacit *text. in l. decurionum, C. de pœnis*: Imo & quod ſingularius eſt, quod ſi quis abſque cauſa à ciuitate expelleretur, poſſet eccleſiaſticus iudex tales expulſores † excommunicare, & illius ciuitatis ciues interdicere, vt pulchre concludit *Abb. in cap. 1. col. fi. de offi. ordi. & tradit Feli. in Rubri. col. 3. de treuga & pace.* Secundo, ſupradicta intelliges in bellis & diſcordiis inteſtinis, id eſt in bellis ratione quorum peruenitur ad ſanguinis effuſionem, in talibus enim ſuperior ſe intromittere poteſt circa ſubiectos, eos ad pacem faciendã cõpellendo, ſecus vero in bellis ciuilibus, † ſeu forenſibus contentionibus, in iis enim non poteſt ſuperior partes litigantes ad tranſigendum ſeu cõpromittendum aut pacem faciendã cogere. *l. 1. cum glo. ff. de noui ope. nuncia. & eſt glo. in l. furti. §. qui iuſſu ff. de ijs qui not. infa. & bonus text. in Authent. vt letig. iurent, §. quia verò.* per quem ita tenet *Iaſ. in l. qui ſe patris. col. 23. C. vnde vi.* Fallit tamẽ in duobus caſibus. Primo, in beneficialibus in quibus Papa poteſt partes † etiã inuitas ad componẽdum cogere, *text. eſt in capit. cum inter. R. ſeniorem, de electio.* Secundo, quando inter aliquas partes longa fuiſſet ſuper aliqua re multũ dubia controuerſia, tunc enim iudex ad tranſigendũ, † & ſic pacem ineundam compellit, text. eſt qui reputatur ſingularis *in c. placuit. 90. diſt.* quem ad hoc ſingularizat *Roma. conſ. 126. in princ.* & idẽ eſſet ſi iudex Princeps ſupremus eſſet, vt per *Felin. in Rubric. de treuga & pace. & Iaſ. in l. quidam æſtimauerunt, col. 3. ff. ſi cert. peta. Oroſcius, in l. congruit. ff. de offic. præſi. col. 467.* ex quibus omnibus ſupradictis decerpitur, iuſtiſſimè legiſlatoré in præſenti præcipere poſſe omnibus & præſertim nobilibus vt in pace & quietudine viuant ſub grauibus pœnis.

Ibi, *Incurra en pena de aleuoſo*, Punitur enim pacis violator tanquam treugæ fractor, † *ex. l. 4. titu. 12. part. 7. vbi & in l. 3.* illiuſmet tituli & partitæ, pœna frangentis pacem deſignatur, & de iure ciuili vide *tex. vbi Bald. in cap. Fredericus, de pace tenen. & eius viola.* notandum tamẽ eſt, quod ſi pace cum aliquo facta, ille me offendat, & ſic pacem frangat, poſtea eũ offendendo, † non dicor pacem frangere, quia iam ab ipſo fracta eſt, *ita Bar. in l. cum pater. §. libertis. de lega. 2. Abb. in cap. bonæ memoriæ. notab. 3. de elect. & in capit. conſtitutis.* quod legit ſimul cum *cap. præterea. not. 2. de appellat.* & facit quod *not. Bart. in l. aut facta. §. 1. ff. de pœnis.* vbi dicit, quod proprie frangere pacem dicitur, qui infert iniuriam ex cauſa iam ſopita, † ſecus ſi ex cauſa inimicitiæ nouiter ſuborta, & idẽ tenet *Abb. in cap. 2. colu. 2. de renuntia. Felin. in cap. cum ordinem, col. 6. de reſcript. & vide etiam Bal. in l. cũ proponas col. 1. C. de pactis.* & hæc pro hac lege ſufficiant.

Lex Tertia. te

SVMMARIVM.

Domus habitationis nobilium, equi, mulæ & arma corporis eorum capi non poſſunt pro debitis ciuilibus.

Ibi, NO

IBI, NO SEAN PRENDADAS LAS CASAS DE SV MORADA, NI LOS CAVALLOS, Vide quæ circa vltra omnes late diximus in *l.fi.in glo. Muebles.tit.* 21. *libr.* 4. *supra*, ad ibi dicta me remitto, pro huius legis declaratione & legis sequentis in fine idem probãtis quod lex nostra.

SVMMARIVM.

Nobilis non potest pro debito incarcerari. num. 1. & 11. *& cum sequentibus ampliatur.*

*Debitor de iure communi incarceratur donec cedat bonis. num.*2. *& solum panicularia dimittuntur debitori.num.*3.

*Cedens bonis non tenetur pro bonis post cessionem quæsitis nisi in quantum facere potest.num.*4.

*Cessionis beneficio non gaudet ille, qui in fraudem, efficitur non soluendo. num.*5.

Fideiussores cedentis bonis an iuuentur cessione. numero 6.

*Debitor non habens immobilia si de debito non stat capi potest. num.*7. *nisi sit summa minor centum morapetinorum nam tunc cautio iuratoria sufficiet.num.*8.

Cedere bonis compelli non possunt illi, qui incarcerandi non sunt pro debito. num. 9. *& itidem si promisit creditor eum non incarcerare. Vt nu.*10.

Nobilis pro debitis ciuilibus incarcerari non potest nisi in casibus à iure expressis. num. 11. *Vbi cum sequent.ampliatur.*

*Nobilis non gaudet beneficio nè conueniatur vltrà quam potest.num.*12.

Artifex nobilis gaudet sua nobilitate.nu. 13.

*Nobilis an possit renuntiare suæ nobilitati.num.*14. *& infra.*

*Cessionis beneficio renuntiari non potest.nu.*15.

*Defensioni suæ potest quis renuntiare tacite sinendo labi terminum, & non expressè.n.*16.

*Miles cœlestis gaudet priuilegijs militis terrestris. num.*17.

*Nobilis si cum iuramento renuntiet nobilitati an Valebit renuntiatio.num.*18.

Cessionis renuntiatio etiam iurata non Valet. numero 19.

*Nobilis, non opponens de sua nobilitate captus detineri potest. num.*20.

Probatio in contrarium admittitur etiam contra præsumptionem iuris & iure si non opponatur. numero 21.

*Solemnitatem ex infecam præsumitur interuenisse si non opponatur.num.*22.

Popularis magis quis præsumitur quam magnas. numero 23.

*Contribuere tenetur nobilem se allegans interim quòd non declaratur nobilis.nu.*24. *& detinetur in carcere licet detur aliquando sub fideiussione. num.*30.

*Miles nemo præsumitur nisi probetur.nu.*25.

*Nobilis priuat se nobilitate si collector tributorum fiat.num.*26. *& num.*27. *quid si esset arrendator decimarum.*

*Nobilis incarceratur pro debito per eum contracto pro redemptione sua Vel parentis aut fratris captiuorum.num.*28.

*Nobilis si asserit se non nobilem tempore contractus incarceratur.num.*29.

*Nobilis occultans bona nè à creditoribus capiantur, incarceratur.num.*31.

*Vxor mariti nobilis an gaudeat eius prærogatiua. num.*32.

*Doctores an pro debito incarcerari possint.num.*33. *Vbi quid in filio naturali nobilis alicuius Vel in priuilegiato.*

*Nobilis sicut à tortura excusatur ita ab eius comminatione.num.*34.

*Nobiles Franciæ non excusantur à tortura.nu.*35.

Nobilis non torquetur, nisi in casibus à iure expressis. num. 35. *&* 36. *&* 37. *Vbi an Valeat consuetudo in contrarium.*

Aduocati etiam deposito officio non torquentur. nu. 38. *& nu.*39. *quod punitur aliud faciens.*

*Aduocati filius, plus est honorandus, quam non aduocati. num.*40.

*Nobilis quis ditatur, remissiue. nu.*41.

*Nobilitatis sola quasi possessio an sufficiat, ne quis incarceretur, Vel torqueatur. num.*42.

Lex 4. & 5.

SVMMARIVM.

Nobilis pro debito incarcerandus non est, nisi pro debito & tributo Regis debito ex conductione reddituum Regalium: neque itidem est torquendus, neq; arma, equi, aut domus habitationis capienda sunt pro debitis à tali nobili soluendis, & hæc in summa dicunt istæ duæ leges.

IBI, QVE NINGVN HIDALGO PVEDA SER PRESO POR DEVDA QVE DEVA, Ex ijs verbis colliges Regulam generalem, scilicet, nobilem, vulgò *Hyo Dalgo*, pro nullo debito ciuili capi posse † nisi in casibus vbi aliud à iure expressum reperiamus: Ex qua quidem regula à contrario sensu videtur posse inferri aliam, scilicet omnes pro debito incarcerari posse, qui expresè in iure non reperiuntur excepti & priuilegiati in hoc, & ita hic esse text. contra ea, quæ adduximus *in.l.fi.tit.*21. *libr.*4. *supra nu.*74. *cum sequẽtibus aliquibus*, vbi probauimus, carcerationem non habere locum de iure nisi in defectum bonorum: faciliter tamen hæc obiectio diluitur, si dixeris Argumentum hoc à contrario sensu nõ habere locum vbi correctio iuris induceretur, & sic & hodie dicta ibidem per nos in suo esse remanere, & legem nostram esse intelligendam in casu in quo aliàs de iure ignobilis capi & incarcerari poterat, nobilem non esse capiendum & incarce-

randum pro debito ciuili: licet iudices hodie ad hæc & ad dicta *in d.num.*74. non aduertant, sed indistinctè reum ignobilem pro debito incarcerant leui informatione adhibita de inopia debitoris, cũ alia etiam considerare deberẽt, hæc tamen iudicum facta non extenuant nostra dicta, neque lex nostra itidem, cum secundum quod dictum est, loquatur. Et pro nostræ legis exornatione *Anto.Gom. in l.* 79. *Taur. quæ est* 6. *istius nostri tituli, & legis nostræ declaratoria*, supponit & præmittit, quòd de iure communi
2 debitor potest incarcerari donec cedat bonis †, *ex text. in l.* 1. *& per totum. C. qui bon. ced. pos. & ibi commu. Doct. & l.* 1. *&* 4. *tit. fi. part.* 5. & cessione facta venduntur bona debitoris, si quæ habet, vt ex eis satis fiat creditoribus, & nihil aliud dimittitur debitori,
3 nisi tantum panicularia, † vt *in l. pen ff. de cessio. bon. & ibi gl. & in l. Diuus. ff. de bonis damnat.* vbi etiam dicitur, quòd & condemnatis ad mortem ista panicularia reseruantur: & in bonis post cessionẽ quæsitis non tenetur debitor nisi in quãtum facere po-
4 test, † *vt in l.* 4. *ff. de cess. bono. & in. §. fi. Insti. de actio. l.* 3. *tit. fi. part.* 5. nisi in fraudem debitor bona alienasset, & efficeretur non soluendo, quoniam tunc non
5 gaudet beneficio cessionis, † *ex text. sing. & vnico. l. fi. §. fi. ff. quæ in fraud. cred. vt per Anto. Gom. in d. l.* 79. *num.* 2. cessioneque facta (Iure ciuili) cessabat deinceps molesta debiti efflagitatio, neque amplius cõueniebatur nisi ad pinguiorem esset tractus fortunam, *ex l. legis Iuliæ. C. qui bon. ced. poss. Ias. in l. is qui bonis, ff. de cessio. bon. & in. § fin. instit. de actio.* solaque cessione debitor effugiebat carceris tędiũ, & sic quamuis bonis destitutus & honore carens sole tamen & luna & communi luce non carebat, eo quòd à carcere erat liberatus & libertate gaudebat, idque decuit Romanos viros libertatis assertores, vt qui regibus & principibus excussis sibi viuere nullius imperio subijci patiebãtur, neuè pecuniæ creditæ ratione cogerẽtur creditoribus seruire, *text. in l. fi. ff. de lib. homi. exhi. Authen. vt nulli iudicũ. §. quia verò. notat Baeza, de debitore inope. c.* 1. *nu.* 1. *cum sequentibus:* hodie tamen cedens bonis & eis, & luce, sole, ac luna priuatur: incarceratus enim existit vsque dum declaretur cessionem esse admittendam, & creditoribus tradatur ad seruiendum: fideiussores verò talis de-
6 bitoris cedentis non iuuantur cessionis † talis beneficio, eò quòd est beneficiũ merè personale, quod non transit ad alium, vt *ex text. not. in l. hæres à debitore, §. quòd si Stipulator, in fine. ff. de fideiussor. l.* 3. *tit. fin.*
7 *part.* 5. Iure tamen nostro Regio conuentus † ratione debiti, si debitum constat per scripturam, vel per probationem summariam capi potest, si non habet immobilia, *ex l.* 66. *Tauri, posita sub. l.* 3. *titu.* 16. *lib.* 5. vbi plura diximus. *& l.* 2. *&* 4. *titu.* 3. *lib.* 2. *Fori. l.* 7. *tit.* 8. *eod. lib.* 2. *Fori. l.* 2. *ff. qui satis-dare cogantur.* quòd si conueniatur pro summa minori quam cẽtum mo-
8 rapetinorum sufficit cautio † iuratoria si fideiussorem non inueniat. *l.* 41. *titu.* 2. *part.* 3. Imò & lege & consuetudine antiquissima statutum est, vt debitor inops tradatur creditori, vt operibus suis satisfaciat creditæ summæ tempus seruitij iuxta debiti quantitatem taxãdo, vt apparet ex dictis legibus Fori, & ex aliis Gothorum relatis per *Baezam, vbi suprà, nu.* 56. vbi & à quo ortum habuerit hæc legalis cõsuetudo denotat, reijciens cum sequent. numeris illam aliorum terribilem legem dilaniandum tradentem debitorem creditoribus, & à num. 74. cum sequentibus describit formas aliquas cessionum, quæ iam in regno nostro cessant, & sic hodie absque actu aliquo ignominioso fit cessio, vt inquit *Anto. Gomez, vbi suprà, numero* 1. *ex l. antepenult. C. qui bon. ced. poss. & ibi glos. & communiter Docto.* hæc tamen licet ita sint & pro perfecta declaratione nostri tex. sint relata: In fidalguis (vt ita loquar) non seruantur, ij enim pro debitis ciuilibus regulariter non incarcerãtur, & cum non incarcerentur non possunt cogi cedere bonis, † neque tenentur cessionem hanc facere, si- 9
cut non teneretur debitor, cui creditor promisit pro debito eum non conijcere † in carcerem, nam 10
cessante carcere ad quem vitandum fit cessio, cessare debet & cessio, tenebituŕque tunc prout dietim fuerit lucratus satisfacere creditori, secundũ *Bald. in l.* 1. *colu.* 3. *C. qui bon. ced. poss.* de cuius traditione licet dubitet *Salicet. ibi*, eam tamen tuetur & probat *Suarez, in l.* 2. *titu. De los gouiernos, colum.* 4. *versic. vnum tamen tene menti.* Ex quibus vera est regula nostri text. quòd nobilis pro debitis ciuilibus incarcerari non potest, nisi in casibus † à iure expressis, & pro- 11
batur hæc regula *argum. text. in l. Medicos. C. de profes. & medi. l. miles ff. de re iudic.* ex cuius dispositione, ita tenet *Ias. ibi colum.* 2. *Alexand. in l. centurio. nu.* 25. *ff. de vulga. & pupilla. Bald. in l.* 1. *prope finem. C. qui bon. ced. poss.* qui tantum dicunt, quòd milites nostri temporis nõ possunt incarcerari, sicut nec milites temporis antiqui, non tamen habent beneficium nè conueniantur vltra quam facere possunt, neque id habet nobilis † vel fidalgus, secundum *Ripam. libr.* 2. 12
Responsorum. cap. 20. *& Olanus contra Villalobos, in Concordia Antinomiarum, verbo, Nobilis. numer.* 9 *&* 10. & alij relati per *Baezam, vbi suprà, cap.* 16. *num.* 7. *vbi num.* 8. id limitat, nisi & talis nobilis & fidalgus esset etiam miles, quia tunc neque vltra quam facere posset, conueniretur, *& nu.* 9. alia in id propositum prosequitur ad taxandũ tunc alimẽta tali militi per ipsum videnda, vt alia procedamus, & tradit de iis etiã *Couar. lib.* 2. *Varia. c.* 1. *n.* 4. *& sic declarabis dicta per Tiraq. de nobilitate. cap.* 20. *numero* 142. Qua conclusione sic fulcita ampliatur primo, vt procedat etiã si talis fidalgus esset artifex, † hic enim, vt diximus 13
in l. 3. *suprà, titulo precedente*, gaudet sua nobilitate ex Proauorum progenie ei incussa & deriuata, & sic vidi semel sententijs Chancellariæ declaratum. Secundo ampliatur dicta conclusio nostri text. vt procedat etiam si talis fidalgus tẽpore constitutæ obligationis, & in ea renũtiauerit † suæ nobilitati etiam 14
cum iuramento, vt aduertit breuissimè *Anto. Gomez, in d. l.* 79. *Tauri, numero* 3. tum ex eo quòd est remedium reuerentiale toti generi nobilitatis, cui per particularem derogari non potest, *argum. text. in l. Alia. §. eleganter. ff. soluto matrim.* & ibi communis opinio, *teste Gometio, dict. num.* 3. Item & quia nemo est Dominus membrorũ suorum, *vt l. liber homo. ff. ad. l. Aquil.* esserq́; hæc quædam species seruitutis, cui nemo potest se obligare, *vt ff. titio centum. §. Titio centũ. el.* 2 *ff. de cond. & demonst.* Et in hac quæstione, quæ certè difficillima est, & inter nostros Hispanos controuersa inuicem se contrariantes adeò, vt in tribunalibus Regis Granatæ, & Vallisoleti cõtrariæ sint sentẽtiæ prolatæ, si credimus *Baecæ, de inope debitore. c.* 16. *n.* 48. imo & in ipso Granatensi Senatu nũc hoc nũc illud est sententijs determinatũ, vt testatur *Pelaez, de. Maiorati.* 1. *part. quæst.* 38. *num.* 2. *fol.* 147. Et in hac quæstione duas contrarietates inter scribentes reperio.

reperio. Primam, quando ſimpliciter renuntiatio fit. Secundam, quando cum iuramento: & in prima quando ſimpliciter nobilitatis prærogatiua renuntiatur, per plura fundamenta hinc & inde adducens proſequitur *Couar. in cap. quamuis pactum. 2. part. in princ. num. 5.* proſequitur etiam *Menchaca, de ſucceſſio. creatio. §. 22. num. 74. & Didac. Perez in l. 1. titu. 2. libr. 4. Ordinam. colum. 1366. verſic. quæri poteſt.* & nouiſsimè eos referens & omnes alios contrarium tenentes, & fundamenta vtriuſq; partis adducens conciuis noſter *Doct. Gutierrez, in Tract. de Iuramento Confirm. 1. part. cap. 16. nu. 37. cum ſequentibus.* quæ cum per ipſos relata omnia ſint, non curo referre, ſolum enim referam remiſsiuè autores vtriuſque opinionis, & ſic primam affirmatiuam ſcilicet, quòd poſsit per fidalgum renuntiari ſuæ nobilitatis priuilegio, vt ſic pro debito ciuili incarcerari poſsit, tenent relati per *Gutierrez, vbi ſupra, num. 45. in fine, cum principio ſequentis, vbi num. 46. refert Didacum Perez, in* tranſitu hanc dixiſſe communem opinionem, & refert etiam ex *Couarru. vbi ſupra,* in facto ſic in Granatenſi pretorio fuiſſe iudicatum, & hanc etiam nouiſsimè ſequitur *Ioan. Garſia, de nobilit. glo. 6. in princ. num. 18. & 19. & in tranſitu Pelaez, in dict. quæſt. 38. nu. 2. fol. 147.* Contrariam tamen ſententiam, imo quod non poſsit per nobilem renuntiari priuilegio nobilitatis, tenuerunt alij plures relati per *Gutier. vbi ſuprà, nu. 61.* vbi refert Otaloram eam dicentem magnis cõmunem, & ibidem ipſe Gutierrez, hanc ſequitur, & veriorem & in iudicando & conſulendo ſequendam teſtatur, & iterũ refert Otaloram dicentem, ſic in facto contigiſſe, & dubitatũ fuiſſe apud Cæſaris auditores, & hanc Senatum Pincianum ſequi ſolere, inquit *Baeza in dict. nu. 48.* & ſequitur eam Aduocatus Pincianus Burgos de Paz, *conſil. 10. num. 17. contra Gregor. Lopez, & ibi refert Couar. in dict. cap. quamuis pactum, in initio. 2. partis. num. 5. cum ſequentibus*, hanc ſecutum fuiſſe, *& Auenda. in Dictionario, verbo, Cauallero, verſicul. ſit ergo concluſio*, & hanc ego ſequor indiſtinctè reiecta diſtinctione. *Ioan. Garſiæ, in dict. num. 19.* vbi diſtinguebat inter nobilitatem ipſam naturalem, quæ eſt qualitas generis & ſanguinis à maioribus deſcendens, vt hæc renuntiari non poſſit, eò quod inhæret, oſsibus, & ineſt à natura, effectus tamen eius renuntiari poſsit, nam quorſum hæc diſtinctio contrarietatem inter ſe denotans & inducens, nam ſi ipſa nobilitas oſsibus inhærens renuntiari non poteſt, vt ipſe fatetur, neceſſario fatendum eſt, vt neq; effectus eius renuntiari poſsint, nam ſi retinetur nobilitas quantumuis renuntietur, omnino operari debet, & eius effectus dormire nõ poſſunt, nec ſubeſt ratio vlla, quæ contrarium ſuadeat: neque itidem ſatisfacit concordia relata per *Gutierrez, vbi ſuprà, numer. 74.* ſcilicet q̃ prima õpinio procedat in nobili ex priuilegio, ſecunda verò in nobili à ſanguine, quia licet hæc doctrina in ſe ſit vera, vt nobilis ex priuilegio renuntiare poſsit ſuæ nobilitati, vt per *Baezam. dict. c. 16. nu. 97.* nobilis vero ex ſanguine non, non tamen quadrat hæc concordia ſcribentium contrarietati ſuprà relatæ, eõ quòd Doctores, tam primæ quam ſecundæ opinionis omnes loquũtur in nobili à ſanguine, & per conſequens hæc cõcordia inter has opiniones adaptari nõ poteſt vllo modo: & reiectis dictis concordiis, tenenda eſt hęc ſecunda opinio negatiua indiſtinctè, pro qua conſidero fundamentum vrgens non ſic à Doctoribus conſideratum, ſcilicet, quòd ſi de iure habemus, ſecundum cõmunem opinionem aſſertam per *Couar. libro 2. Variar. cap. 1. num. 7.* quòd non poteſt renuntiari beneficio ceſsionis bonorum †, eò quod eſſet aliter perpetuo carceri ſe obligare, quæ eſt quædam ſeruitus perpetua & præciſa ad quam liber homo ſe adſtringere nequit, *ex. l. 2. ff. de lib. hom. exhib.* Nonnè ſi nobilis priuilegio nobilitatis renuntiare poſſet, vt ſic pro debito incarceraretur, obligaret ſe perpetuo carceri, eò quod ceſsio bonorum ab eo nullo modo eſſet faciẽda, quia redundaret in opprobrium nobilium & nobilitatis: igitur vera eſt hæc ſecunda opinio. Item quia ſi omnes primæ opinionis Doctores non negant, ſed potius expreſsè fatentur aliqui eorum, q̃ nobilis non poteſt nobilitati renuntiare ad effectum, vt torqueatur, quia non eſt Dominus membrorum ſuorum, nonnè idem eſt, ſi vt incarceretur renuntiat nobilitati, cum carcer de iure mala dicitur manſio, Vt in *l. item apud. §. quæſtionis. ff. de iniur. l. ſi hominem. ff. depoſi. & Iob. 7.* dicitur, nunquid mare ſum ego, aut cetus quia circumdediſti me carcere. Et in carcere homines torquẽtur, ſicut in tormentis, quod eſt enim maius contrarium libertati quàm carcer, & quid deſiderabilius quam libertas, de qua dicitur,

Non bene pro toto libertas venditur auro
Libertaſq; auro gemmiſq; prefertur.

Sed libertatem adimere, eſt id quod naturale eſt tollere, per eam enim perditur naturalis libertas, vt inquit, *Conſultus in l. Titio. §. Titio. 2. ff. de condi. & demonſtr. Barto. in Authen. de defenſo. ciui. §. audientiam. num. 2.* & quædam ſpecies ſeruitutis reputatur, ſecundum *Alberic. in l. 1. ff. de lib. homini. exhiben. Alexand. conſil. 133. nu. 5. lib. 2.* & alia de carcere, vide per *Bernard. de Sandoual, in Tract. Del cuydado de los probres preſos.* caipt. 2. & *Tallada en ſu viſita de carcel. cap. 3.* Omnes enim homines regulariter liberi naſcuntur, priuatio autem eſt pœna, & tantò maior, quanto eſt id quod adimitur: ergo carcer torquet, libertatem tollit, macillat corpus, vitam abbreuiat: & tormentum minus torquet, quia paruo ſpatio temporis durat, carcer verò ſolet eſſe perpetuus, ſi nobilis non habet vnde ſoluat, ergo idem dicere debemus, vt non valeat nobilis renuntiare nobilitati vt incarceretur pro debito ciuili, ſicut neque valet, vt torqueatur, quia vtroque in caſu poteſt dici, non eſſe Dominum membrorum ſuorum: neque eſt in hoc caſu conſiderãdum id, q̃ inquit *Baeza, de debito. inop. dict. cap. 16. num. 56.* ſcilicet quod idem dicendum eſſet in plebeio, qui neque eſt etiam Dominus mẽbrorum ſuorum, nam id ne incarceretur plebeius pro debito ciuili, non habet locum, vt potè quia plebeius non habet à iure conceſſum nè incarceretur pro debito ciuili, vel nè torqueatur pro debito, ſicut habet nobilis, & ſic in plebeio non habet locum regula illa, quòd non eſt Dominus membrorum ſuorum, cum nihil per renuntiationem ſuam perdat, neque renuntiet, cum à iure etiam ſi non renuntiaſſet incarcerari poteſt pro debito ciuili, & torqueri pro delicto & conſequenter dicta conſideratio & obiectio Baecæ nihil obeſt dictæ ſecundæ opinioni: neque itidem obſtat id quod ipſemet *Baeza, vbi ſuprà, num. 39.* dixit, ſcilicet, quòd quando nobilis eſt arrendator tributorum Regiorum, capi poteſt pro eis, eo quod tunc ipſe nobilis libertatem ſuam frangit, ergo inquit ex hoc Baeza, eſſe idem ſi immunitati

munitati renuntiat, nam hæc est mala consequẽtia: quia ipse non renuntiat, sed lex eum nobilitate tunc priuat quoad illum actum, quo mediante ipse nobilis indignum se nobilitate fatetur se se arrendatorem dictum faciẽs, & fisco se subijciens ex legis dispositione: & quia hic est casus specialis, à quo ad alios argumentum sumi non potest, ea enim quę specialiter sunt introducta, specialiter sunt intelligenda: neque obstabit replicare, quòd si hoc patitur nobilis conducendo Regia vectigalia, vel patiendo se describi in plebeiorum libro & æstimo communi, multo magis patietur quando disserte & expresse renuntiat nobilitati, nã tacitè sinendo labi terminũ
16 potest † quis suæ defensioni renuntiare etiam naturali, secundum *Bald. in cap. personas, de appellatio.* & tamen expresse non potest, secundum *glos. in l. pactum inter hæredem. ff. de pactis, diximus. in l. 13. tit. 7. libr. 3. suprà, num. 10. cum 3. sequentibus*, multa enim per patientiam tolerãtur quæ si in iudicium deducta fuissent non tolerarentur, tacitique & expressi non est idem iudicium, quoties tacitum inest aliter quam insit expressum, secundum *Doctores. in l. cum quid. ff. si certum pet.* ergo dicta replicatio & argumentum Baecæ nihil minus obstat dictæ communi opinioni secundæ, vt post hæc vidi *Auenda. in Dictionario, verbo, Cauallero. versiculo sit ergo conclusio, sic volentem:* Præsertim quia iuri publico conuenit nobiliũ priuilegia seruari, vt patet *ex l. præcedente, & ex sequenti, & ex l. 1. istius nostri tituli, & tenet Burgos de Paz in d. num. 17.* & sic renuntiare nobiles dictis priuilegiis non possunt, cum in præiudicium iuris publici tẽderet talis renuntiatio, adeò vt etiam si secundario ius publicum lædatur ex renuntiatione, & principaliter ius priuatum, renuntiationi locus non sit, vt verius esse testatur *Anto. Gamma, decisi. Lusita. 386. num. 11.* Præmaximè cum in odium & ignominiam aliorum nobilium redundaret, quę quidem licet nõ sint comparãda cum immunitate concessa vniuerso ordini sacerdotum calificatiuè & æquiparatiuè, similitudinariè tamen sic, quemadmodum *in l. miles. ff. de re. iudi. inquis glos.* quòd sicut miles terrestris gaudet priuilegio, ne cõueniatur vltra quam possit,
17 ita & fortius miles cælestis †, & sic inquit *Abb. in cap 1. nu. 4. de cleri. ægrot.* quod sicut propter debita non cedit bonis miles secularis, ita nec cælestis: Ex quibus satis remanet defensata hæc secunda opinio & ampliatio nostri text. scilicet, quod etiam si nobilis renuntiet nobilitati vt incarcerari possit pro debito ciuili, non valet renuntiatio, nec incarcerari poterit. Quoad secundum verò, & sic cum renuntiatio hæc est iuramãto vallata an valeat talis
18 iurata renuntiatio adest etiam contrarietas †, nam *Anto. Gomez, in dict. l. 79. Tauri. num. 3. inquit*, adhuc tunc non valere talem renuntiationem, & idem tenet & sequitur *Didac. Perez, vbi suprà, in dict. l. 1. titu. 2. lib. 4. Ordinamen. col. 1367. & Burgos de Paz, consil. 10. num. 7. & idem Anto. Gomez, tom. 2. Variar. cap. 14. nu. 24.* eò quod priuilegium hoc est remedium reuerẽtiale toti generi nobilitatis, cui per particularem aliquem derogari non potest, *argum. l. alia. §. eleganter. ff. soluto matrimo. & text. in cap. si diligẽti, de foro compet.* & facit itidem quod etiam cessionis renuntia-
19 tio iurata † non valet, secundum *Guido Papæ, quæst. 211* vbi testatur ita pronuntiatum fuisse in Parlamento, refert *Couar. dict. libr. 2. Variar. cap. 1. num. 7. ad fin.* vbi & ipse Couar. idem sequitur perpensa tamẽ negocij & personarum conditione: contrariam verò sententiam, imò quòd renuntiatio nobilitatis iurata valeat, videtur tenere *Minchaca, de succesio. 1. par. lib. 3. §. 28. limit. 32. nu. 19. versic. & hanc partem,* & eum referens *Baeza, de debitore, inope. c. 16. n. 91. & noster Gutierrez, in dict. c. 16. partis. 1. de 1uram. confir. nu. 62. & 63.* & facit pro hac aliorum opinio dicentium renuntiationem iuratam de non cedẽdo bonis, valere, de qua per *Couar. in dict. c. 1. nu. 7. ad fi.* & in hac contrarietate opinionum de renuntiatione nobilitatis iurata, fateor me dubium esse, licet prima opinio mihi magis applaudat, eò quòd iuramentũ non confirmat contractum, neque renuntiationem in præiudicium, & iniuriam alterius, & sic contractus etiam iuratus à muliere nupta factus, non valet, eo quòd est in præiudicium mariti, vt diximus *in titu. De las mugeres. lib. 5. suprà*, Præiudicium tamen generaretur totæ nobilitati si valeret eius renuntiatio iurata, igitur prima opinio videtur tenenda: quam & in clerico renuntiante remedio *cap. Odoardus. cum iuramento, tenet D. de Paz. in sua praxi. 3. p. 2. tom. cap. vni. num. 6.* Quæ quidem conclusio sic ampliata, limitatur primo vt non procedat, quoties nobilis incarceratus non opponit, neque allegat de sua nobilitate, tunc in carcere detineri † potest pro debi- 20
to ciuili, tum quia etiam contra præsumptionem iuris & iure admittitur probatio in contrarium si non opponatur †, vt per *Hippoly. in Pract. §. sequitur.* 21
nu. 11. vbi à num. 8. plura similia adducit, & Ripa. l. naturaliter. §. nihil. nu. 72. ff de. acquir. possess. Feli. in cap. fraternitatis, nu. 6. de testi. & sic solẽnitatem extrinsecam præsumitur † interuenisse si non opponatur, secun- 22
dum *Anto. Gom. tom. 2. cap. 11. nu. 17. ad fi.* sic etsi non opponatur admittitur agens sine actione, vt *per Ias. in l. si Titius & Seius. num. 3. ff. de verb. oblig.* sicut & appellatio, omisso medio admittitur si non contradicatur, secundum *Couar. in Pract. cap. 4. nu. 9.* & alia similia adducit *Deci. in l. in ambiguis. §. non est nouum. num. 4. cum sequentibus. ff. de reg. iur. & Ias. in Repet. l. admonendi. nu. 11. in fine, cum sequentibus pluribus. ff. de iure iur.* tum etiam quia nobilitas non præsumitur nisi probetur per allegantem eam, quòd satis ea ratione colligitur, scilicet, quòd ipsa res sit aduentitia nec à natura proueniens, cum habeat ortum ex sibi accidentibus, vel progenitoribus. *l. non ignorat. C. qui accus. non poss. vbi. Bald.* docuit quem præsumi † 23
magis popularem quam magnatem, *& in c. 1. §. si Rusticus, & ibi Afflictis num. 6. Lauden. Aluaro. & Cardin. de pace tẽnenda, in vsib. feud. Socin. consil. 46. lib. 2.* quem & alios refert *Mascardus, Tomo. 2. de probatio. cõclu. 1095.* nobilitatem non præsumi. *num. 1. cum sequentib.* vbi ampliat & limitat, & nouissimè *Ioã. Garcia, de nobilit. glo. 11. nu. 51. & glo. 12. num. 5. & Mantica, de coniect. vlt. volun. lib. 11. tit. 10. num. 35.* Ex quibus deriuatur decisio quęstionis satis altercatæ *per Couar. & alios relatos per Ioan. Garciam, vbi suprà, gl. 10. per totam, & per Didac. Perez, l. 6. tit. 2. lib. 4. Ordin. colu. 1380. cum seq.* quòd lite pendente super nobilitate contribuere interim tenentur illi, qui se nobiles † 24
dicunt vsque pro talibus declarentur, & quod ad hęc quotidie dantur mandata Regia, imò & officia nobilium, vt ibi per eos, interim denegantur: sic etiam & miles nemo pręsumitur nisi probetur †, vt 25
per *Mascard. vbi suprà, conclu. 1058. per totã incipi. militem se asserens*, & sic vera est hęc limitatio prima. Secundo verò modo limitatur nostra Regula & conclusio

ex lege

ex lege noſtra vt non procedat, quoties talis nobilis eſt conductor tributorum regis & fiſci eius, vel collector eorum, tunc ipſe ſeſe priuilegio nobilitatis priuat, † cum in ſordidorum hominum genere hæc verſari ſoleant, vt ex lege noſtra declarant *Docto. in l. 79. Taur. & Auend. in dictionario, verbo, Cauallero. verſic. Tertium priuilegium, & iterũ in verſic. Sit ergo cõcluſio*, vbi in verſic. ſi verò extra cauſam fiſcalem id non procedere dicit, quoties eſſet nobilis hic conductor vel collector tributorum aliarum perſonarum quam regis, eò quòd limitata cauſa limitatum producere debet effectum, *ex l. age cum Geminiano. C. de tranſactio.* Sed quid ſi eſſet arrendator decimarum †, & videtur ꝙ idem ſit ſicut cum eſt tributorum Regiorum, eò quòd validum eſt argumentum de tributis ad decimas & è cõtra, vt per *Euerardum, in centuria locorum, in cap. de tributo ad decimas & è contra*, ſed cum hoc non reperiatur deciſum, teneri poteſt contrarium, ſed latius in hoc cogitandum iudico: non tamẽ erit idem ſi nobilis debeat aliquid alia via puta, cum gabellam debet ex venditione rerum ſuarũ tunc nõ incarcerabitur, neq; habebit locum ſecunda hæc limitatio, vt nouiſsimè aduertit *Laſarte, de decima venditio. c. 18. num. 63. cum ſeq. contra Baezam ibi relatum*, & hoc ſine dubio eſſe mihi videtur. Tertio limitatur noſtræ legis cõcluſio, vt non procedat, quoties nobilis obligatur pro debito cõtracto pro redemptione ſua, vel parẽtis aut fratris à captiuitate, nam tunc pro tali debito incarcerari poteſt †, ex dictis per *Pelaez, de maioratu. 4. p. q. 1. limi. 4. n. 1. cum ſequent. vbi n. 5.* id expreſſe tenet, *& n. 6.* in facti contingentia ſic aſſerit determinatum in Granatenſi chancellaria, & iure optimo.

Quarto limitatur noſtra concluſio vt non procedat, quoties nobilis tempore contractus aſſerit † ſe nõ eſſe nobilẽ, nã tunc non gaudet nobilitate quin incarceretur pro debito illo, ex tali cõtractu reſultante, ex eo quod ille, qui negat qualitatem ſuæ perſonæ, ex qua datur ſibi aliquod priuilegium, amittit illud, vt eſt *tex. notab. & ibi gl. & cõmuniter Doct. inl. 1. C. ad Maced. tex. in l. qui cũ ſe. ff. de re iud. tex. in l. 1. & 2. per totũ. C. ſi minor ſe maior. dixer. tex. in l. 4. §. 1. ff. quod cũ eo, tex. in l. quid enim. ff. de dolo. tex. in l. ſi. C. de calumniat. per quæ iura ita notat Anto. Gom. l. 79. Taur. n. 4. & iterũ in tomo. 2. Variar. c. 11. nu. 54. & noſter Gutier. in Tract. de Iuram. confir. 1. p. c. 16. nu. 25. & Baeza, de debitore inope. c. 16. num. 93. & 94. & nouiſsime Ioan. Garciam, in ſuis regulis & fallen. reg. 312. mendax. num. 2.* Temperanda tamen eſt hæc limitatio, & modificanda tribus modis, primo quoties negatio nobilitatis fuit facta ad contractum illum perficiendum, & debitum cõtrahendum. Secundo quòd fuerit facta à ſciente ſe nobilem, ſecus verò ſi ab ignorante. Tertio ꝙ ille, cum quo contractus ſit, neſciat illum eſſe nobilem, ſecus enim ſi ſciret, ita *Anto. Gom. vbi ſuprà, & Baeza. d. num. 94. 95. & 96.* & in dubio ignorantia eſſet præſumenda, cum ſit in facto alieno. Quinto limitatur noſtra concluſio, vt non procedat interim ꝙ diſceptatur de nobilitate coram iudice, coram quo de ea allegatum eſt, nam tunc interim detinetur in carcere, licet aliquando ſub fideiuſſore *de la haz*, † ſoleat relaxari, vt per *Gutierrez, vbi ſuprà, num. 6.* niſi ſecundum eum ibi eſſet nobilis notorius. Sexto limitatur noſtra concluſio, vt non procedat quoties nobilis hic occultat bona ne à creditoribus capiãtur & ex eis ſatisfiant † vt latè fundans tenet *Gutierrez, vbi ſuprà, num. 14. cum ſeq. aliq.* & probatur *ex tex. & ibi glo. l. 4. tit. 15. p. 5.* eò quòd debitor decipiens ac defraudans creditorem crimen committit, ſecũdum *Suarez, in repetitione ſub tit. de los emplazamientos. §. 7. num. 41. in fi. pag. 406.* & abſque dubio hoc credo verum, & in facti contingentia ſic vidi deciſum in Chancellaria Pinciana circa certos nobiles pro debitis captos per iudicem eccleſiaſticum ex decimarum prouenientibus conductione, & cum allegaſſent ſe nobiles & probaſſent, fuit probatum occultaſſe bona, & ideò iudex noluit eos dimittere, propter quòd fuit cauſa deducta ad Regiam Chancellariam in gradu de fuerça, & declaratũ fuit vim non fieri per Eccleſiaſticum, & ei fuit cauſa remiſſa, & ſic idem eſt in mercatore nobili fugiente cum mercancijs, qui dicitur decoctor vulgo, *Alçado*, vt tenet *Caſtillo hic nu. 5. & probat. l. 4. tit. 19. libr. 5. ſuprà*. Septimò & vltimo limitatur noſtra concluſio, vt non procedat quoties debitum deſcendit ex delicto, nam tunc incarceratur nobilis, *ex l. 6. infrà, eod.* vbi dicemus. Sed an vxor mariti nobilis † gaudebit hac prærogatiua etiam poſt mortem mariti, & dicendum eſt quòd ſic *ex l. fœmina. ff. de ſenatori.* de quo diximus *in l. 9. tit. 11. lib. 2. ſuprà, & per Georgiũ Natta, in Rep. cap. quamuis pactum. col. 65. de pactis. in. 5.* Sed an doctores gaudebũt hac prærogatiua, † dic quòd ſic, vt per *Matth. Matheſila. notabil. 59.* & idem *in Advocato.* vt alibi diximus *in lib. 2. ſuprà, & per Ioan. Garciã in ſuo Commento de nobilitate.* Et an filij naturales gaudeant iſta libertate, dic quòd ſic, ſicut gaudent nobilitate parentũ, vt diximus *in l. tit. lib. 5. ſup.* Et quid in priuilegiatis, dic quòd quoad hoc gaudebunt, vt dixi *in l. .tit. 1. ſuprà iſto lib. 6.*

¶ Ibi, *Saluo ſi no fuere arrendador.* Vide dicta *in glo. præcedente limit. 2.*

¶ Ibi, *Y porque en tal caſo el miſmo quebran ta ſu libertad*, Nam cum vilibus mercanciis ſe immiſcuerit ſeſe conductorem, vel collectorem fiſcalium reddituum & Regiorum faciendo, nimirum ſi libertatem amittat, & pœnæ ſe ſubdat, quæ quidem ratio mihi non ſatisfacit, nam & ij qui viles artes & vilia exercent officia nobilitate ſua gaudẽt, vt in hoc dictum eſt libro. Ideò melior ratio erit, ſi dixerimus, id propter priuilegium fiſci eſſe introductum, cum quo nemo contrahens vtitur iure ſuo, *argum. text. in l. ſi is qui, in fin. ff. de iure fiſci, l. 2. & per totum. C. de priuileg. fiſci.* maximè cum fiſcus hic agat de patrimonio ſuo recuperando, prout conſiderauit *Otalora, de nobilit. 2. par. partis. 3. cap. 9. nu. 7. verſi. mihi tamen. pag. 216. & Gutier. de Iuram. confir. 1. part. cap. 16. num. 67.* quem poſt hæc ſcripta vidi dixiſſe, etiam ſi corrupte eum referens mordeat, *Laſarte, in de Decima venditio. cap. 18. num. 64.* & ſic placeat mihi hæc ratio, ob fauorem fiſci, & ob odium nobilis cũ fiſco in ijs vilibus cõtrahentis, præmaximè, cum vt inquit *Laſſarte, vbi ſuprà*, non eſt de ſordidis exigere tributum Regis.

¶ Ibi, *Pueſto a tormento*, Et ſic neque comminari ad torturam poteſt nobilis, hoc enim denotant iſta verba, ita vt non ſolum torqueri non poſſit, verum neque ad torturam poni, eò quod terror, eſt genus torturæ, vt notatur *in l. nouiſsime. ff. de excuſ. tut.* excuſatuſque à tortura videtur † ab æquipollenti excuſatus. *argum. text. in l. ſed & ſi reſtituatur. §. 1. ff. de iudic.* idque clarius deducitur ex lege ſequente, ibi, *No ſean pueſtos a queſtion de tormento.* & à fortiori, neque torqueri, nam argumentum de minori ad maius negatiuè

gatiuè cõceptum optimè procedit, scilicet, id quòd est minus fieri non potest, ergo neq; quod est maius dependens à minori, vt per *Euerard. in Centuria, in loco, de minori ad minus*: Et quod nobilis torqueri non possit non solum id iure nostro regio ex legibus ijs constitutum est, *& ex l. 24. tit. 21. part. 4.* verum & ex iure ciuili nobiles non subiiciebãtur quæstionibus plebeiorum, vt dicit *Rayn. in tract. nobilitatis. 7. quæst. princ.* post principiũ, *per text. in l. desertorem. §. 1. ff. de re milit. & l. milites. & l. Diuo. C. de quæstio. & l. Seueram. C. de dignitati. libr. 12.* vbi scribit, Seueram indignationem, vel vt alij scribunt, & melius legunt, indagationem per tormenta quærendi à clarissimo homine submouemus: sed huiusmodi iura non in omnibus passim nobilibus loquũtur, sed de certis quibusdam, vt etiam expendit *Lucas de Penna, in l. mulieres. col. 16. versic. Decimotertio priuilegiati sunt. C. de dignit. lib. 12. sed est text.* omnium optimus pro omnibus nobilibus, vt scilicet non torqueantur inscio Principe, *in l. nullus. in verbis, Generis aut Dignitatis. C. ad. l. Iul. maiest.* quem ad hoc allegat *Olanus in Concordia Antinomiarũ, verbo, Nobilis. num. 22.* & ante eum *Couar. lib. 2. Variar. c. 9. nu. 4. & Ioan. Gracianus, in suis Regulis & Fallen. Regula 343. num. 2. & Baeza, de debitore inope. c. 16. n. 16. & Ioan. Garsia, in Commento de Nobilitate. glo. 1. nu. 19. in fin. cum seq. & Otalora. de Nobilit.*
35 *5. p. c. fi. nu. 4. pag. 345.* vbi inquit, nobiles Franciæ † non gaudere hoc priuilegio, quod prius asseruit *Tyraq. de Nobilit. ca. 20. nu 140. vbi nu. 139.* dicta iura allegauit, & hæc est regula vera & singularis, scilicet, quod nobilis non torquetur, nisi in casibus à iure expressis, vt inquit *Auenda. in Dictionario, verbo, Cauallero. in fine*, vbi & inquit, difficultatem solum consistere in inquirendo, qui sint isti casus, & asserit
36 consuetudinem in contrarium † nõ valere, secundũ *Bart. in l. omnes. C. de Decurio. lib. 10. & Brunũ, de Indicijs & tortura. 2. par. q. 4. n. 24. pag. 83. in paruis*, vbi describit duos casus & duas fallẽtias: quas vt habeas prę manibus, hic inserã, licet retulerim aliquas *in meo Tract. de Decurio. vocato Curia Pisana. lib. 3. c. fi.* vbi tamen ad hic dicenda me remisi, & refert *glos. Cauallero. in l. 2. tit. 30. p. 7.* aliquas quas & alias, quas reperire potui, hic inserendas censui. Prima igitur, secundum aliquos erat, si renũtiabat nobilis suę nobilitati vt torqueretur, cuius tñ cõtrariũ supra diximus in hac lege, & tenet *Dueñas Reg. 190. limit. 4.* & tenent Hispani, ita vt hæc sit communis opinio, & consequenter hæc erit potius ampliatio ad nostram Regulam quã fallentia. Secunda, imo verius prima est fallentia nostræ Regulæ, vt non procedat in nobili crimen læsæ Maiestatis diuinæ aut humanæ committente,
37 & sic in proditore Regis †, *ex l. de minore. 2. Respon. ff. de quæstio. l. nullus. C. ad. l. Iul. maiest. Ang. de Malefi. in verbo, Que ay tradita la sua patria in princ. Cifuent. l. 79. Taur. col. 2. Baeza, debitore inope. c. 16. nu. 16. Didac. Perez. in l. 4. tit. 2. li. 4. Ordin. col. 1371.* & in crimine Maiestatis diuinæ, tenet *glo. in l. 4. C. ad. l. Iul. Maiest. Ang. vbi supra, verb. Fama publica. col. 19. Cifuent. vbi supra, fallentia. 2. Didac. Perez, vbi supra.* Tertio fallit, in proditore Patriæ, Ciuitatum, aut Principium, & ijs affinium, *ex l. desertorem. §. his qui ad hostes. & l. proditores. ff. de re milit. Cifuent. in d. 1. limit. & Brunus, de Indic. & tor. 2. p. q. 4. n. 24 fol. 83. in paruis*, Quarto fallit in crimine simoniæ, *ex glos. in d. l. 4. C. ad. l. Iul. mai. per text. in l. si quemquam. C. de Episc. & cleri. ibi* ad instar publici criminis, & læsæ maiestatis accusatione proposita à gradu sacerdotij retrahatur: vel quia simonia dicitur hæresis, secundum *glos. in cap. si quis pecunia. 79. dist. notat Didac. Perez, vbi supra.* Quinto, in crimine aleuosiæ & sodomiæ, secundum *Gregorium Lop. in l. 2. verbo, Cauallero. tit. 30. part. 7. & Didac. Perez, vbi supra.* Licet in Aleuosia, Gregor. ibi indecisum reliquit, & benè, nam in aleuosia nõ reperimus expressum nec decisum, sed tantum in proditione Regis, Papæ, aut Principis. Sexto, in maleficis & mathematicis atq; alijs similibus, de quibus loquitur. *l. si excepta. C. de malefi. & mathem.* Septimo fallit, in nobile committente crimen priuati carceris, *ex. l. 1. C. de priua. carcer. not. Brunus, dict. nu. 24.* quod intellexi non semel, quoties propter priuatũ carcerem mortis pœna incurritur non verò aliàs. Octauo fallit, in nobili furẽ, qui quidem propter furtũ perdit nobilitatẽ, & perconsequens torqueri potest, vt est *tex. notab. secundum Salicet. ibi in l. 1. C. quan. lice. sine iudi. se vin. vt tenet.* Couar. *li. 2. Variar. c. 9. n. 4. & Afflictis, decis. Neapol. finali*, & probatur *ex l. 12. & fin. tit. 21. part. 2.* & idẽ ingrassatore vel Pyrata, *asserit Ioan. Garcia, de Nobili. glos. 1. n. 11.* Nono, in crimine falsi, *ex l. si quis Decurio. C. de falsis.* notant, Brunus, & Didac. *Perez, vbi supra*, vbi ex hoc idem dicit, si falsam nobilis cuderit monetam. Decimo fallit in casu. *l. 2. in fine. tit. 30. par. 7.* Vndecimo, quoties hoc fit de conscientia Principis & Principe consulto, nã nullũ priuilegium, vel dignitas tunc impedit, *ex d. l. nullus. C. ad. l. Iul. Maiest. not. Brunus, vbi sup. nu. 25.* rarò tamen hæc Princeps concedit, & cũ maxima causa & non aliàs. Alijs duobus modis id etiã limitari dicebat *Cifuen. vbi supra*, scilicet, quando nobilis in testẽ adductus vacillat, *ex Bart. & Doct. in l. libero, in princ. ff. de quæstio.* vel quãdo conuincitur de mendacio, vt quia testificatur se non interfuisse negotio, vel interfuisse, & conuincitur de contrario, secundum *Bart. in dict. l. ex libero, & Salicet. in l. fi. col. 2. C. de quæstio.* ita vt si testimonium dicens nobilis se periurauerit torqueatur, quia nobilitate non gaudet, secundũ *Auend. c. 27. præto. in fi. lib. 2.* verũ ijs vltimis duobus casibus inquit *Cifuent. vbi supra*, esse cõtrarium tenendũ *ex l. 8. tit. 30. p. 7. & in l. 13. tit. 16. p. 3.* Aduertẽdum tamẽ iudico, quòd in casibus à iure expressis in quibus statutũ reperimus nobiles perdere nobilitatem, in illis crederem torqueri posse, quoties ex delicto ad torturam sufficiẽte proceditur non verò aliàs. Vltimo fallit nostra conclusio in mercatore decoctore, qui *ex l. 4. tit. 19. lib. 5. supra*, perdit nobilitatem, vt & notat *Hippoly. in practica. §. expediam, nu. 61. & Boeri. decis. 215. num. 5.* & exceptis ijs & alijs casibus, si qui reperiantur nobiles non torquentur, ex legibus nostris, quas ita practicari testatur *Anto. Gomez. tom. 3. Variar. c. 13. & Menes. in l. 1. nu. 9. C. de iur. & fact. igno.* Ex quibus habes regulariter nobiles non torqueri, in quibus cõtinentur Aduocati, vt dixi *in l. 1. tit. 16. lib. 2. supra*, etiã depositio, officio, † secundum *Hippolyt. in pract. §. ex-* 38
pedita. nu. 23. & glo. fi. in l. 2. tit. 30. part. 7. & Loazes, de matrim. Regis Angliæ, dubitatio. 7. n. 38 cũ sequentib. & Plaza de delict. lib. 1. cap. 6. num. 9. neque valeret consuetudo in contrarium, secundum *Mene. vbi supra.* & iterum in hac lege & alibi diximus: Imo & frangẽs 39
Aduocatis priuilegia punitur † in quinquaginta libris auri, secundum *Bald. in l. Sancimus. C. de Aduo. di. iud.* Aduocatique filius plus est honorandus † quã 40
non Aduocati, secundum eundẽ *Bald. in l. nemini. licere. §. iurisperitos. C. de Aduo. diu. iudi.* & in Aduocatis

ita latè

ita latè tenet *Brunus, vbi suprà.q.4.partis.2.nu.23.pag.82.in paruis*, etiam si Grammaticus, voto.25. in aduocato certi ordinis id restringat,&in doctore actu legente vel Aduocante,nam id non puto verum,sed falsum,nam cuilibet Aduocato,& cuilibet Doctori & eorum filiis hæc priuilegia conceduntur, illa taman eximentia à tributorum solutione illis tantum conceduntur,qui actu legunt, vel aduocant, & in quibusdam certis vniuersitatibus sunt graduati gradu licentiaturæ ad minus, *vt dixi in l.8.& 9.tit.de los*
41 *estudios. lib.* 1. *suprà*. Et quis dicatur nobilis, † vltra *Anto. Gom.& Doct. in l.79. Tauri vide per Ioan. Garciam de nobilit.glo.*18. *nu.*36. minor tamen probatio. nobilitatis ad hoc requiritur & quilibet iudex de hoc cognoscet, vt in hoc libro dictum remanet. Et quę aliæ personæ torqueri nõ possunt,vltra *Cifuent. vbi suprà,vide Anto.Gom.tom.3.tit.de tortura,& Iulium Clarum & alios criminalistas. Et alia plura militum Priuilegia,vide per Auend.in dictionario. verbo, Cauallero. & per relatos per Didac.Per.vbi suprà,col.*1372.*& Otaloram de nobilit.*5.*p. cap. fi. per totum.* Et an sola quasi possessio nobilitatis sufficiat ad hoc nequis incar-
42 ceretur aut torqueatur,vel aliis priuilegiis vtatur † vide *Otaloram,vbi suprà,2.part.3.part.princ.cap.*10. quẽ refert ad eum se remittit *Didac.Perez.l.6.titu.2.lib.*4. *Ordin.col.*1380.*in fin.cum sequentibus.*

SVMMARIVM.

Debitum quod dicatur descendere ex delicto. numero 1.

*Nobiles vbi est incarcerandus debet in honesto detineri loco.num.*2.

*Nobili blasphemanti potest assignari Palatium pro carcere.num.*3.

Lex 6. Quæ erat Tauri.79.

SVMMARIVM.

Nobiles & aliæ personæ, quæ pro debitis ciuilibus incarcerari non possunt, incarcerandæ sunt, si talia debita ex delicto descendunt.

IBi, Y OTRAS PERSONAS. Prout sunt Doctores, Aduocati & alij in iure expressi, de quibus diximus in lege præcedente, *& per Cassan.in Consuet. Burg. fol.*206. *num.* 14. *& Hippolytum, in Pract.§.attingam.nu.69.& l.2.titu.*30. *p.*7. & an hæc lex habeat locum in nobili ex priuilegio,in hoc libro dictum remanet,& tradit *Pelaez, de maiora.*1.*q.*51.

¶ Ibi,*Y si la tal deuda descendiere de delicto,o quasi delicto*, Hæc est limitatio ad *l.*4.*suprà eod.* vt diximus, & sic in muliere esse idem inquit *Boer.decisio.* 349 *col. pen. seruari,vt & per Baecam,de debitore inope. c.*15.*n.*7. *&* 8. & idem in eo, qui non potest conueniri vltra quam facere potest,tenet *Humada,in l.*23.*titu.*6. *par.*1.*gl.*6.vt scilicet incarcerari possint pro debito descendente ex delicto vel quasi delicto.Et quod debitum dicatur descendere ex delicto, dic cum *Anto. Gom.in dict.l.79.Tauri.num.*5.quòd illud quod principaliter venit,&debetur,vel in consequentiam accessoriè ex officio iudicis, vt si ex furto, violentia, vel alio delicto †debeatur aliquà res,vel quando ex 1
delicto in iure fit æstimatio ciuiliter in pecunia, vel quando ex aliquo delicto publico, vel priuato, vt homicidij, falsitatis, vel alterius vltra pœnam corporalem fit condemnatio in aliquo interesse partis; quia pro illo potest reus capi,& detineri in carcere licet sit nobilis, vt in nostra lege, & iste est verus & realis sensus nostræ legis, secundum *Anto Gom. vbi suprà*, & benè, & ratio est, ne nobilis occasione huius exemptionis inuitetur ad delinquendum, vt inquit,*Matiençoin l.6.glo.*1.*nu.* 4 *& sequentib.titulo.*8. *suprà.lib.*5.Debet tamen tunc nobilis hic detineri in loco nobilium si adest,vel si non, in loco cõuiniente †statui suo,secundum *Baezam,vbi suprà,cap.*16.*nu.* 2
27. *& Tiraq. de nobilit.cap.*20.*nu.*141.*& Otalora de nobilit.*5.*part.cap.fin.num.*2, vbi inquit quòd Palatium Potestatis, vel tota ciuitas potest ei assignari pro carcere,*ex Ange.in l.qui in carcerem.ff.quod metus causa,& Ias.in l.admonendi.*79.*col.ff.de iure iurand. & facit tex.in l.*4.*in fin.tit.* 29.*p.*7. ex quo diximus *in l.* 15. *tit.*6.*lib.*3.*suprà*, ꝙ nobili blasphemanti potest assignari Palatium † pro carcere ad implendum tren- 3
tanarium,imo & domus sua, & tota ciuitas, ex illo dicto *Ange. secuto per Tiraq.de nobilitate, c.*20. *nu.* 29. *vbi cum Ange. tenet & Lanfranc. in pract titu. de confessio.num.*23.*in fin.& Gerar.singu.*30.*pro nobilibus.nu.*4.*& Ange.de malefi. in parte Fama publica, num.* 86. omnis enim locus pro carcere assignatus carcer est, & exiens à loco illo carcerem dicitur frangere; vt per *Additio.Ange.vbi suprà,nu.*87. carceratus namque dicitur omnis ille, qui nõ potest ad sui libitum à loco exire,vt inquit *tex. in Clem* 1.§. *sanè, de hæreti. Ange.in l.vna.C.de priua.carcer.& in l.qui in carcerem*, ex quibus iniustè nobis imposuit nouissimè *Ioan. Garcia Gallecus,de nobili.glo.*1.*in princ.nu.*9.non dicere Auend.à nobis allegatum *in dict. l.*15. *nu.*11.*tit.*6. *lib.*3.*suprà*, id ad quod ibidem eum allegaui,scilicet, quòd nobis blasphemans potest in domo sua carcerari, nam vltra quòd id ex dictis ibidem per me & Docto.ibi & hic allegatis,est verum, clarissimè patet Auendañum, id dixisse si bene perspexisset ipse Ioan.Garcia, dicit enim Auend. hæc verba, nam in loco priuato assignato loco carceris nõ diceretur aliter sine custodia captus & carceratꝰ, ergo data custodia positus in loco priuato carceratus dicitur nobilis blasphemans,de quo ibidem tractat, & Auendañus ibidem nullam distinctionem facit, priuatus hic locus sit domus propria, vel aliena, neque vlla dari potest ratio differẽtiæ, sed priuatum locum dicit Auendañus,non vt distinguat domum propriam blasphemãtis ab aliena,sed vt domum priuatam,& & sic locum priuatum distinguat à carcere publico & loco publico, igitur iniustè nos increpauit scriptor hic,& post reperi *gl.fi.in l.*3.*tit.*28.*part.*7.sic volentem in terminis. Et sequitur corrupte referens regorium, *Didacus Perez, in l.* 1.*titu.*8.*glos.pen.in fine, pag.*208.*lib.*8. *Ordinum. & Auiles. c.*25. *Præt.glo. Dispensaren. nu.*5.*&* 6.*&* 7.vbi inquit, de facto vidisse.

SVMMARIVM.

*Nobilis debens habere equum & arma sufficit si tempore necessitatis illa habeat, neque requiritur continuo ea habere.num.*1.

Lex septima.

SVMMARIVM.

Reuocantur nobilitates concessæ per Regem Henricum, & quæ earum sint seruandæ disponitur.

IBi, QVE HIZO EN OCAÑA, Quæ est *l.* 25. *tit.* 14. *infrà isto libro.*

¶ Ibi, *En las Cortes que despues hizo en Nieua*, Vt apparet *ex dicta l.* 25.

¶ Ibi, *Que hezimos en Madrigal*, Et hæc lex nostra in præsenti & dictarum legum & nostræ contrarietatem dissoluere vult *Ioan. Garcia. de nobilit. glos.* 2. *in princip. num.* 13.

¶ Ibi, *Que continuamente, de aqui adelãte mantengan cauallos y armas*, Hæc quantumuis verba lex nostra contineat, non est necesse cõtinuò equum & arma possidere & habere, vt priuilegijs nobilitatis concessæ gaudeat talis nobilis; sed sufficit si tempore
1 vocationis ea habeat & possideat †, secundum *Ioan. Garciam, de nobil. gl.* 1 §. 1. *num.* 59.

Lex 8. & 9.

SVMMARIVM.

Deinceps non sunt concedenda nobilitatis priuilegia, & si concedantur ipso iure nulla sunt non obstantibus quibuscumque clausulis derogatorijs, & nõ obstantijs, & alijs in l. nostra expressis.

IBi, DE MI PROPRIO MOTV, Pro exornatione horum verborum & sequẽtium, videnda sunt quæ diximus *in l.* 3. *titu.* 14. *suprà, libr.* 4. Declaratur tamen lex nostra per sequentem vbi prohibentur etiam priuilegia nobilitatis, nisi sint talia, quæ secundum legum Regiarum dispositiones fuerint concessa.

Lex vndecima.

SVMMARIVM.

Nobilibus carcer alius quam plebeijs est assignandus in casibus vbi incarcerandi sunt.

IBi, TENGAN CARCEL APARTADA, Vt diximus *in l.* 6. *supra isto tit. & lib. & in l.* 15. *verbo, Qual conuenga, tit.* 6. *libr.* 5. *suprà*, & in quodam meo consilio.

Lex duodecima.

SVMMARIVM.

Legitimati non gaudent quoad tributa nobilium priuilegio, qui aliàs si non essent legitimati non gauderent, secundum verum & tenendum intellectum hoc dicit lex nostra.

IBi, MANDAMOS QVE ANSI SE IVZGVE, Pro declaratione huius legis cum aliis sibi inuicem cõtrariis, vide quæ diximus latè *in l.* 12. *Tauri sita sub. l.* 10. *tit.* 8. *lib.* 5. *suprà* & de hac quæstione dubitauit glo. *Son, in l.* 4. *tit.* 15. *p.* 4. & iis totus iste titulus remanet satis expeditus, vt ad alios accedamus.

TITVLO TERCERO

De lo que los Hijos Dalgo y otros personas han de auer en las Behetrias, Solariegos, y Abadengos, y Encartaciones: y como deuen ser tratados los vassallos dellos.

SVMMARIVM.

Behetria, quid significet. num. 1.
Vassallus se alicui alteri submittens in præiudicium primi Domini nihil agit. num. 2.
Homo alterius potest quis fieri per pactum vel stipulationem. num. 3.
Solariegos qui dicãtur & quid probãdũ est. n. 4. & 7
Domus de solar quæ dicatur. num. 5.
Mansata quæ dicatur. numero 6.
Vassallus quis sit & dicatur. num. 8. & 9. *vbi quid requiretur vt quis vassallus efficiatur qui nõ erat.*

IN superiori titulo actum fuit de Fidalguis in genere, nunc vero in specie de Nobilibus possidentibus iura & vassallagia hic descripta.

Et pro declaratione huius Rubricæ & legum sub ea contentarum dicendum est pius & sciendum, quid significent aliqua verba nostræ Rubricæ & legum sub ea contentarum.

Et primo est inquirendũ quid sibi velit dicere verbum *Behetria* †, & in hoc singularis *lex.* 3. *titulo.* 25. 1

part.4.inquit, *Behetria, tanto quiere dezir como heredamiento que es suyo quito de aquel que viue en el, e puede recebir por señor a quien quisiere que mejor le faga.* Vbi glossa, in verbo *Behetria*, inquit, habes hic quid sit *Behetria*, & adde in hoc quæ habentur *lib.4. Ordin. tit. 11. per totum*, qui est noster titulus: Et notandum, inquit, *in ea. l.3. glo. A quien*, quòd speciale est in locis de *Behetria*, vt possint sibi eligere Dominum perpetuum, nam regulariter non possent loca sibi eligere perpetuum Rectorem id est donec vixerit, secundū *Ioan. And. in cap. fin. de iudic. post Hostien. vbi late discutit, & Archid. in cap. conquestus. 9. quæst. 3.* vbi dicit, q̄ in præiudicium istorum se submittentium alicui Domino teneret isthæc submissio, nō verò in præ-
2 iudicium Domini superioris, † vt & per *Bald. relatum per glos. illam, A quien, dicta. l.3.* vbi & inquit, hāc submissionem ex dictis fieri posse sine tamen preiudicio Regis. Ex quo dicendum est, posse quem fieri
3 per pactum vel stipulationem, hominem † alterius, vt in expresso tenuit Alberic, secutus & relatus per *Iacob. de Sancto Georgio, in Tract. de Homagijs, in princ. nu.7. & 8. in 2.p.tom.10. Tract. Diuersorum Doctorū, cōtra Bal. in l. fi. C. de trāsactio. vbi Menes. num.3.* communem esse ait per transactionem etiam id fieri posse. *& in num.9. cum sequentibus*, ipse Iacob. de sancto Georgio, discutit, an filius hominis mei sit homo meus: *De Behetria*, etiā licèt in aliud propositum meminit *Ioan Garsia, de nobilit. glo.6. in princ. n.13.* vbi inquit à quo tempore originem habuerit.

Secundo pro declaratione alterius verbi nostræ
4 Rubricæ, ibi *Solariegos*, sciendum est, qui sint ij, † & in hoc *dicta. l. 3. tit. 25. par. 4.* inquit. *E solariego tanto quiere dezir como home que es poblado en suelo de otro*: idque colligitur clarius *ex. l.2. 11. & 14. nostri huius ti-*
5 *tuli*, nam Domus *De solar* †, nihil aliud est, quam Domus quædam habens territorium & solarium. *iuxta. l.37. tit.9. p.6.* & Domini talis territorij, & solarij, solarium ipsum aliquibus præbebant rusticis cultiuandum pro pēsione certa annua soluenda, & ibidem habitabant, & domos constituebant, & ij dicuntur *Vassallos solariegos*, de quibus in præsenti titulo, *& in dict. l.3. titu.25. part.4.* & de ijs locutus est *Speculat. in tit. de feudis. §. quoniam col.10. versic. sed nunquid homo meus*, quos ibi vocat homines de Mansa-
6 ta, vbi etiam dicit, est autem Mansata, † quando Dominus dat alicui māsum cum diuersis possessionibus & propter hoc sè facit ille hominem Domini, & ad certum seruitium tenetur, persona tamen eius libera erit, si dimissa Mansata alibi se transferat, sequitur & refert *Gregor. Lopez, in dict. l. 3. verbo, Solariego, tit.25. part.4. & Didac. Perez, in l.2. titu. 11. libr. 4. Ordinam. glos. 1. in medio. col.* 1519. & comprobat hos esse *Solariegos*, ex historijs *Ioan. Garsia, de nobilit. glo.18. in princ. num.11. cum sequentibus*, & ij solariegui, nihil possunt alienare ex mansatis illis & possessionibus ad mansum eis concessis, vt *in l.2. infra isto tit.* dicemus, aliter enim non possent dici, *Solariegos*, vt ibidem videbis, & est hoc quoddam vassallagij ius, vt inquit, *text. in l.2. versic. La tercera. titu.25. par.4.* Et notandum, quòd in dubio nullus locus
7 præsumitur † solariegus, nisi probetur, vt per *Pelaez, de Maiorati. 4. part. quæst. 20. nu.9.* nam in dubio bona libera præsumuntur, & allodialia, non verò subiecta, *ex tex. in § fi. Instit. de seruit. latè per Mascardum, in 1. tomo, de Probatio. conclusione 79. allodialis res, & iterum in conclusione* 209. bona omnia, & de iis duobus vocabulis, *Solariego y Behetria*, fecit etiam mentionem. *Otalora, de nobilit. par. 2. c. 4. n.8.* vbi inquit propter temporis antiquitatem leges nostras hic & illam legem Partitarum, de iis mentionem facientes, & de verbo, *Deuisa*, non posse hodie benè intelligi & declarari.

Ibi, *Los Vassallos*, quis sit vassallus, considerandum est an velimus efficere vassallum eum, qui non est, & hic vt talis effici possit, & dici, requiritur lapsus triginta annorum †, prout requiritur vt feudū præscri- 8
batur, *ex §. si quis per triginta, si de feudo fuer. cont. &* quod tenuerit & possederit, vt vassallus, *ex eo. §. & not. Alex. consil.169. col.1. lib.2. & Deci. & Bald. relatis per Zephal. consil.172. num.22.* & aliqua alia per ipsos videnda requirūtur. sed si velimus considerare, quis sit propriè vassallus, *ex Afflict. & Cino, relatis & secutis per eundem Zephal. consi.151. nu.10.* is propriè dicitur vassallus † qui adstringitur ad ea, quæ tradun- 9
tur, *in cap.1. de noua for. fidel. sed ex l.1. tit.25. par.4. dicēdum est: Que vassallos son aquellos que reciben honra o bien fecho, de los señores: assi como, Caualleria, o tierras, o dineros, por seruicio señalado que les ayan de hazer*: & hæc pro Rubricæ declaratione dixisse sufficiet.

SVMMARIVM.

Pacta etiam inter Principem & subditum conuēta sunt seruanda. num.1.

Princeps non obligatur lege legis, bene tamen lege contractus. num.2.

Dominus ex causa potest subditos suos alteri committere, ita & præstandum iuramentum illi cōpellere. num.3.

Vassalli & subditi si à Domino non defendantur, possunt alteri se committere, sicut è contra. nu.4. & 5. & 6. & 9.

Vidua est, quæ inutilem maritum habet, sicut si nullum. num.7.

Par est non habere superiorem, vel habere eum negligentem. num.8.

Lex prima.

SVMMARIVM.

Qualiter & quomodo sunt tractandi homines incartationum à Dominis suis, & quid debent facere si conuenta non seruentur, declarat lex nostra.

IBI, NO LES GVARDAREN, contra illud, Pacta seruentur, & Pax custodiatur, *ex capit.1. extra, de pactis.* Adeo vt inter Principem & subditum Pacta conuenta † seruanda sunt, 1
ex text. in cap.1. de probatio. & quæ ibi notantur, *Cin. Bald. Bart. & communiter omnibus, in l. Digna vox. C. de legibus. & in l. Donationes quas Diuus per illum text. C. de donat. inter. Bald. in l.1. circa princ. ff. de constit. Princ.* vbi inquit, quòd licet Princeps non obligetur lege legis, obligatur tamen lege contractus †, & conuētio- 2
nis, *idem Bald. in l. Princeps. ff. de legibus, & in l.1.* & ibi communiter *Doct. ff. de pactis*, vbi inquiunt, quod licet Princeps ex contractu cū subditis facto ciuiliter nō obligētur, ea, quę iuris ciuilis existūt, mutari per Principes possūt, naturaliter tamē adstringūtur & obli-

& obligãtur, & à naturali obligatione nullatenus excuſantur, in cuius propoſitum plura ſingularia retulit *Ferdinand.de Loazes in ſua allegatio. pro Marchi. de los Velez,dubitati.*1.*in* 5.*fundamẽto pro oppido De Mula,per totum*,quæ quia logum eſſet referre, omiſi,licet ſua hæc allegatio paucis iam innoteſcat.

¶ Ibi,*Que ſe puedan tornar de otro ſeñor*, nam ſicut Dominus ob aliquam cauſam poteſt ſubditos ſuos alteri committere,& transferre ac cõcedere,& op-
3 pidanos ipſos ad præſtandum illi iuramentum † fidelitatis compellere,ſecundum *And.de Iſern.in cap. Imperialem § præterea Ducatus,de prohib.feu.ali.per Frederic.relatus & ſecutus per Bart. Socin. conſi.*39. *incip. in quæſt.quæ vertitur,volum.* 3. ſecundum quem eodem modo ſubditi ipſi ſi à Domino non defendãtur, vel defendendi nõ poſſunt,ſe alteri Domino ſubiicere
4 poterunt,† nam ſicut poſſunt Patronus libertos,& Dominus ſubditos ex cauſa neceſſitatis etiam inui-
5 tos † in alium trans-ferre,vt not. *Bald.in c.generali, in tit.ſi de feudo fuer.cont.int.domi. & agn. in vſib. feud. Ioan. Andr.in addi.ad Specul.tit.de feud.*§.1. *Alex.conſi.*25.*nu.*2.*in* 2.*dub.col.penult. volum.*5.*Corne.conſi.*321. incip.in hac conſultatione,*col.*3.volum.* 4. *Purpur.in l.ſi.col.*18.*limi.*5 *ff.de pactis*, ita & ſubditi ipſi abſque conſenſu Domini ex eadem cauſa, ſe poſſunt alteri
6 donare, & fidelitatem † illi præſtare, allegat idem Socin. Ita eleganter tenuiſſe Bald.in quadã ſua diſputatione,incip.Ciuitatis Thuſciæ, quæ reperitur non in ſtampa, ſed in quodam Codice reperit eam intitulatam Ioann.de Lignano,vbi concludit, ſubditos Domini ſui auxilio deſtitutos poſſe ſibi Dominum eligere,quia paria ſunt,nullum vel inutilẽ, ſeu imbecillem Dominum habere, ſicut de vxore virum inutilem habente dicitur, quæ magis vidua,
7 quàm ſi nullum † virum haberet reputatur, vt not. *Bald.in l.ſi.C.ad l.Flaui.de* Plagiar.*& probat text. in l.cũ ita legatum verſic.imo ſi verum amamus durior hæc conditio eſt ff.de condi.& demonſtr.*& voluit idẽ quod Bald. *Paul.Caſtr.in repet.l.ex hoc iure col.*3.*verſic.capio tertium, ibi,nam paria ſunt.ff.de iuſti.& iur.* vbi inquit, paria eſſe non habere ſuperiorem,vel habere eum negli-
8 gentem, † *argu.l.*1 §.*quibus ff.quod cuiuſque vniu. nomine*,& inde infert, quòd ſi ciuitas, vel caſtrum ab Imperatore,Rege, vel Principe, vel à quocunque Domino,ſeu ſuperiore neglectum fuerit, alteri ciuitati ſeu Domino maiori ac potentiori, à quibus regatur, aç defendatur, ſe cum ſubditis ſubmittere
9 poterit,† nec dicetur crimen læſæ Maieſtatis committere,cum non in contemptum ipſorum Dominorum ac ſuperiorum,ſed ex neceſſitate,quæ legem non habet & actum probabilem reddit, id fecerit, quod etiam voluit *Ioan.de Imola,conſi.* 34. *incip.* viſis & ponderatis,cum ſimilibus,quem refert & ſequitur *Ioan.de Neuizanis in conſilio poſito inter Conſilia Alberti Bruni,conſi.*12.*incip.Patres comederunt vuam Acerbam.col.*23.ſi enim Domini, vt vides,poſſunt ſubditos alicui committere, ita & ipſi ſi à Domino non defendantur,vel Pacta à Dominis facta ab eis non ſeruentur, poterunt ſubditi requiſitis noſtræ legis adimpletis alium quærere Dominium.

SVMMARIVM.

*Solarium quid ſit.num.*1.

*Solariegus nullam rem ſolarij alterare poteſt Domino irrequiſito.num.*1.*&* 2.*vbi in fœudatario.& nu.*3.*limitatur.*

*Ad probandum quem eſſe ſolariegum quid eſt probandum.nu.*4.

*Vaſſallagio probato per Comitem poteſt probari libertas.num.*5.

*Vaſſallagium per quos modos probetur.n.*6.

*Vaſſallus nemo præſumitur etiam ex longo tempore. num.*7.*&nu.* 8.*quomodo probetur quis vaſſallus quando non habet fœudum.*

*Vaſſallus ſi recuperet alienata per eum an excuſetur ne cadat à iure ſuo.nu.*9.

*Vaſſallus an poſſit legare res vaſſallagij pro anima. num.*10.*&num.*11.*an ſeruitutem imponere poſſit,&num.*12.*an tranſigere,&num.*13.*an fructus rei fœudalis alienare poſſit.*

Lex ſecunda.

SVMMARIVM.

Solaria per Dominum capi non poſſunt ſolutis ei tributis,& alia circa hos ſolariegos lex noſtra diſponit,quæ congruè ſummari non poſſunt ob longitudinem eius:& ideo legenda eſt ad eius diſpoſitionem percipiendam.

IBi,DE SOLARES DO OVIRE SOLARIEGOS, quid ſit, † ſolarium tradebat. *Otalora, de nobilit.*2.*par.cap.*4.*nu.* 7.*cum ſequentib.aliquibus.* & nouiſſimè *Ioan. Garſia, ibidem in glo.*18.*per totam*, vbi inquit, nullam adeſſe legem declarantem quid ſit *Solar*, neque in Chancellariis id eſſe notum,& eſſe rem dubiam & penitus ignoratã, ſed quòd *ex l.noſtra.*11.*&* 14.*infrà iſto tit.& lib.iuncta. l.*37.*tit.*9.*par.*6.id aliquantulum colligitur, & ex dictis per nos in Rubric. huius tituli in diffinitione huius verbi *Solariego*,quę cum ſit materia per dictos ſcribentes diſcuſſa, nihil eſt amplius per nos in ea immorandum,& per nos latius *in Rub. titu.* 2. *ſuprà iſto lib.*

¶ Ibi,Y *ningun ſolariego no pueda vender,ni empeñar, ni enagenar,coſa alguna de aquello que fuere del ſolar,*Idẽ eſſe de iure communi† fundabant *Faber, & Bal. relati per glo.in l.*2.*tit.*22.*part.* 4. dicentem eſſe notabile ad vaſſallos Solariegos,& fundatur per *Socin.Iunior. conſil.*77.*nu.*68.*volum.*1.*&per Pariſi.conſi.*65.*num.*29. *vol.*3.*&per Marzarium in conſi.*63.*&* 64.*n.*1.*cum ſequentib.*vbi aſſignat ſingularem rationem,& per *Iulium Clarum, lib.* 4.*ſenten.*§.*feudum. q.*21. vbi plures quęſtiones in propoſitum proponit: Et de iure partitarum idem diſponitur in feudo,*ex l.*10.*tit.*26.*part.* 4.*& ex l.*3.*tit.* 25.*ea.part.*quam ad hoc allegat *Burgos de Paz,in quæſt.ſuis.q.*2.*n.*125.vbi ad id allegat *Speculat.in ti.de feudis* §.*quoniã.colum.*10.*verſic. Sed nunquid homo*, Adeò vt neq; ad pias cauſas etiã per viã teſtamenti nõ liceat alienare Feudum maximè antiquũ, vt per *Socin.Iun.conſil.*72.*n.*17.*&ſequentib.&nu.*51. *volu.*1.*vbi n.*22.*cum ſequentib.* diſtinguit circa hæc,& *Paul.Pariſ.conſi.*98.*nu.*3.*volum.* 2.& iterum *in conſi.*3. *n.*1.27.28. 30.*&* 31.*&ſequentib.volu.*1.*&conſi.*7.*nu.* 2.13.*&ſequentib.eo.volu.*1.Et quid teſtando inter filios, anceps quæſtio eſt,de qua per *Craſſum, recept.ſententiarum.*§.*legatum.q.*14.*nu.* 19.*cum ſequentib.plurib.*

vbi

vbi *nu.* 23. tradit an victalitium & alimenta possint legari vxori in re feudali, & inquit communẽ esse quod non, & latissimè per plures quæstiones prosequitur *Iulius Clarus, senten. recept. §. feudum. quæst.* 21. *vsque.* 42. *inclusiue.* Dictus tamen *Burgos de Paz. d. q.* 2. *num.* 126. sublimitat dicta nisi esset aliter consuetũ, probatque valere talem consuetudinem, scilicet, ꝙ
3 irrequisito Domino † vassallus possit feudalia alienare, & hãc dicit magis communem *Curtius Iunior, cons.* 158. *præsupponitur nu.* 8. *& col. fi. in medio. n.* 31. *in fi. & ibidem ipse Burgos de Paz.* restringit hanc consuetudinem vt valeat, respectu possessionum, quas in particulari tantum per vassallos fuerit probatũ eos liberè alienasse, non vero circa alias res adhuc per tales vassallos non alienatas, vt in terminis inquit dicere *Barba. consil.* 57. *incip. & quidem col.* 6. *versi. nec obstat cum opponitur. lib.* 4. Quam tamen limitationem ego restringo & declaro, nisi probatum esset, vniuersalem esse consuetudinem & generalẽ hæc alienandi, nam tunc in omnibus intelligeretur, *ex dictis per nos in l.* 2. *n.* 9. *tit.* 5. *lib.* 1. *recop. & de hac consuetudine an valeret vide nouissimè Tyberi. Decian. resp.* 124. *nu.* 4. *vol.* 3. vnde ex dictis ad probandum per Dominos
4 vassallos suos esse solariegos, articulandum est, † & probandum quod vassalli nunquam aliquid vendiderunt sine Dominorum licentia, & faciunt dicta per *Burgos de Paz Seniorem in consil.* 16. *n.* 4. *volum.* 1. & vassalli probantes contrarium non dicẽtur *Solariegos*, secundum *Specul. & Isern. relatos per glos. in dict. l.* 3. *ti.* 25. *part.* 4. *versic. No puede, & tenet Didac. Perez hic, sub. lib.* 4. *Ordinam. col.* 1520. Item limita, vt possit vẽdere feudi fructus, vel locare pro tempore vitæ vassalli, vt per *Redoanum in Tractat. de rebus eccle. non ali. titu. de constit. annui census. num.* 12. *cum sequentib. pluribus. p.* 2. *volu.* 15. *Tract. diuersorũ.* & vassallagio pro-
5 bato per Comitem † potest probari libertas, vt per *Afflictis, in constit. Sicil. Rubric.* 35. *nu.* 19. *libro* 2. *fol.* 54. *& sic.* si adest consuetudo vendendi liberè possessiones, tunc incũbet probatio Domino, vt probet esse feudales, secũdum *Didac. Perez, vbi suprà*, & per quos
6 modos probetur † vassallagiũ vide nouissimè *Mascardum, de probatio. conclusione.* 1399. *nu.* 4. *cum sequentib. & in conclusione.* 1372. *num.* 116. inquit non præsumi
7 aliquem vassallum † etiam si longo tempore exhibuerit seruitia, nisi probetur, ea seruitia vt vassal-
8 lum exhibuisse. Et quando † quis non habet feudũ quomodo probetur quòd sit vassallus, vide *Afflictis, vbi supra, lib.* 2. *Rubric.* 31. *de pugnis sublatis. nu.* 27. *fol.* 49 limitatur etiam *in casu. l.* 15. *infrà eodem titu. & lib.* Et an si vassallus recuperet alienata per eum ex-
9 cusetur nè cadat à iure suo †, vide *Tyber. Decian. Respon.* 4. *n.* 31. *volu.* 1. *& in consil.* 33. *nu.* 49. *eod. vol.* an pro
10 salute † animæ legari possit res feudalis, & iterum
11 in *respon.* 58. *nu.* 4. *vol.* 2. Et an seruitutem imponere † possit vassallus in re feudali, vide *Socinum Iunior. consil.* 60. *num.* 8. *volum.* 3. *& Paris. consilio* 98. *nu.* 3. *volu.* 2.
12 Et an transigere, † vide *Tiraq. de retract. linagiel, glo.*
13 14. §. 1. *num.* 90. *& 66.* fructus tamen † rei feudalis bene potest vassallus alienare, secundum Afflictis, *vbi suprà, lib.* 3. *Rubric.* 12. *de fideiussione Domini numero* 7. *fol.* 90.

SVMMARIVM.

Vassallus nubens cũ muliere alterius Domini transfertur in vxoris Dominium num. 1.

Dignitas Episcopalis sicut liberat à Patris potestate, & sic à Domini potestate & vassallagio. numero 2.

Matrimonio an liberetur minor. 25. *annis à potestate curatoris. nu.* 3.

In casu nostræ legis an velatio requiratur. n. 4.

Mulier ignobilis nubens cum Rege aut Comite vocatur Regina & Comitissa. n. 5.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Bona exeuntia à solariis (de quibus hic) nullo modo portanda sunt ad aliud Dominium.

IBI, SALVO POR CASAMIENTO, hic habes aliud matrimonij speciale, scilicet, quod sicut matrimonium velatione celebratum liberat à patris potestate, *ex l.* 47. *&* 48. *Tauri, vbi diximus sub tit. De los casamientos, lib.* 5. *suprà*, sic & matrimoniũ liberat vassallum à Domini potestate si ad aliud Dominium vassallus mediãte illo matrimonio trãsferatur, † & cum lex nostra de ma- 1
trimonio carnali loquatur, idem dicẽdum est si per matrimonium spirituale, putà per adeptionẽ Episcopatus, nam sicut dignitas hæc liberat à patris potestate, *ex text. in l.* 14. *tit.* 18. *p.* 4 sic & à Domini potestate & vassallagio, † vt probat *tex. in l.* 65. *titu.* 5. *p.* 1. 2
ibi. Que el dia que le fazen Obispo, sale de poder del padre e de otro mayoral suyo que auia, siera en alguna orden, & clarius ibi, *Si era fier uo, o solariego del linage de alguno dellos, que de alli adelante finca libre*, & facit *text. in c. peruenit* 86. *distin.* & in multis Episcopi ratione suæ dignitatis sunt priuilegiati, de quibus per *Specul. in tit. de Dispensatio. §. nunc de Episcoporum nu.* 23. *versi. ipsi quoque in multis: Ex quibus Didac. Per hic sub l.* 3. *tit.* 11. *li.* 4. *Ordin. colu.* 1522. exorditur quæstionẽ, an & per matrimonium liberetur minor 25. annorum à curatoris potestate, † de quo supra *in libro* 5. late egimus, & 3
veritatem discussimus, quæ hic referre fastidiosum esset. Sed an in præsenti, vt dicta locum habeant in matrimonio carnali, de quo lex nostra tractat, requiretur velatio, vel sufficiet de præsenti † sponsa- 4
liorum contractio, & crederem velationem non requiri, nam hæc solum in casibus à iure expressis requiritur, vt *in dictis legibus* 47. *&* 48. *Tauri* dixi, & sic sufficere in casu nostræ legis spõsalia de præsenti esse contracta dum tamen sponsus hic transferatur in terram sponsæ, & ad aliud Dominium, hoc enim lex nostra requirit: sic itidem ex vi matrimonij mulier etiam ignobilis nubens cum Rege aut comite vocatur Regina & Comitissa etiam mortuo marito, † *ex l.* 7. *ti.* 2. *partit.* 4. & alibi diximus *sub titulo, De Alcaldes de hijos dalgo, lib.* 2. *suprà.* 5

SVMMARIVM.

Maritus est Administrator bonorum etiam Paraphernalium vxoris. n. 1.

Ius præsentandi ad beneficia competit marito constante matrimonio. nu. 2.

Feudum obueniens vxori, constante matrimonio dicitur paraphernale, nu. 3.

Lex 7.

SVMMARIVM.

Qualiter & quomodo nobilis poßidere ac habere poteſt omne ius Behetriæ, vel aliud quodcunque ex parte ſuæ vxoris.declarat lex noſtra.

IBI, QVE SV MVGER DEVIA AVER, & hoc nimirum quia maritus Dominus bonorũ vxoris reputatur, & ei competit adminiſtratio non ſolũ dotalium, verum & paraphernalium, vt tenet *glo.magna,col.5.in l.6.titu.* 11.*p.* 6.*in correctionem.l.*17.*tit.*11.*p.*4.*vbi glo.ſic etiam volebat, & Anto.Gom.l.*51. *Tauri.n.*40.dum ibi inquiunt, q regulariter maritus eſt adminiſtrator bonorum e-
1 tiam paraphernalium † vxoris, niſi vxor aliqua earum ſibi reſeruaret,de quibus *in lib.*5.*ſuprà* diximus latius:& ſic ius præſentandi, ad beneficia competit
2 marito † conſtãte matrimonio,cui vniuerſitas bonorum,quibus ius patronatus annexus erat in dotẽ data fuit,vt cenſuerunt *Domini de Rota in nouis, de iure patro.deciſ.*422.*n.*1. *& Pala.Rub.& Baeza per me relati.in l.*9.*n.*5.*tit.*5.*lib.*1.*ſuprà*, & hanc verioré vocat *Molina,de primoge.lib.*1.*c.*24.*n.*3. *contra Abb. & alios per eum relatos*,quorum opinionem inquit non eſſe ſequendam,cumq; maritus hæc poſſit, nimirum ſi & Behetriam,& omne ius vxori eius competens ei adquiratur,& cõpetat,quod intelligit *Dida. Per. hic ſub l.*7.*tit.*11.*lib.*4.*Ord.col.* 1525. vt procedat viuente vxore,ſecus ea mortua ab inteſtato,nam tũc inquit maritum in iis non ſuccedere, ſed venientes ab inteſtato:poſſet tamen,ſecundum eum, vxor talis carens deſcendentibus, vel eos iuſtè exhæredans, & adde,ſi & careat aſcendentibus, maritum ſuum in iis & aliis hæredem inſtituere etiã ſi cum eo paruo ſeu breui cohabitaſſet tempore,*ex l.non tantum.C.de legat.* dum tamen maritus eam non compellat ad hoc,licet blando ſermone poſſit eam ad hoc allicere,vt proſequitur ibidem *Didac.Perez.* Et an feudum
3 obueniens vxori conſtante matrimonio † dicatur paraphernale, vide *Matth. Affli. Deciſio. Neapol.*44. *nu.*1.

SVMMARIVM.

Quid ſit deuiſa & deuiſeros, remißiue in numero 1.

Lex. 8.

AD. l. 8. ſolum eſt neceſſe ſcire,qui ſint iſti
1 deuiſeros,de quibus in ea fit mentio, & vt ſcias ſufficit ſcire,quid ſit deuiſa,† de quo vide *text.in l.*3.*titu.*25.*part.*4. quam ad hoc allegat *Didac.Per.l.*12.*tit.* 11.*lib.*4.*Ordin.col.*1537.

SVMMARIVM.

*Abbas commendatarius ad vitam Canonicorum Regularium,an habeat vocem actiue in actibus gerendis in ſuo capitulo,ſiue actus ij conſiſtant in electionibus,ſiue in aliis.nu.*1.

Lex 10.

SVMMARIVM.

Nobilis non poteſt aſſumere conductum in Realengis, neque in Abbadengo, cuius cuſtodia Regi pertinet ſub noſtri tex.pœna.

IBI, QVE DEVE GVARDAR EL REY, & ſic in eo cuius cura & cuſtodia Regi pertinet,quaſi ſecus ſi Regi non incumbat cuſtodire,cum limitata cauſa limitatum debeat producere effectum,*ex l.age cum Geminiano.* C. *de tranſact.* ita vt ſi nobili ipſi hæc cura eſſet aſſignata, tunc ceſſaret legis noſtræ diſpoſitio, vt voluit *Didac.Per.ſub.l.*10.*tit.*11.*lib.*4.*Ord.col.* 1528. *in gl.*1.

¶ Ibi, *Encomiendas*,de quibus fit mentio *in l.ſi.tit.* 1.*lib.*2.*Fori,& ibi Montal.& per Innocent.& alios relatos per Didac.Per.hic. col.* 1529. *in princ.* vbi exorditur quæſtionem ſatis alienam à materia noſtra & latè ibi eam ſequitur, ſcilicet, an Abbas commendatarius † ad vitam Canonicorum Regularium habeat 1
vocem actiuè in actibus gerendis in ſuo capitulo, ſiue actus ij conſiſtant in electionibus, ſiue in aliis, quę quidem per ipſum Didacũ Perez,videnda ſunt, nè extra materiam noſtram progrediamur.

SVMMARIVM.

*Animalium nomine gallinæ non veniunt Anſeres, ſeu faſiani.n.*1.

*Capones dare obligatus tenetur eos dare viuos & non mortuos.*2.

*Homo vel animal mortuum non dicitur amplius homo nec animal.n.*3.

*Solidus quæ moneta eſſet.n.*4.

*Familiares & commenſales qui dicantur.n.*5. *&* 6.

Lex 11.

SVMMARIVM.

Pœna imponenda nobili per vim capienti aliquid De lo Realengo,Ababengo,o Behetria,*declaratur in præſenti.*

IBI, O ANSARON, GALLINA,O CAPON,quorum natura fera non eſt,*ex l.naturalem.*§.*Gallinarum.ff. de acquirerum domi.*§.*Gallinarum, Inſtit.de rerũ diuiſ.l.*24.*tit.*28.*p.*3.& ſic in quocunq; fuerint loco,manẽt Dominorum,& qui illa ceperit animo lucrandi, furtum committit. Itidémque *ex.tex.noſtro* notandum eſt,quod nomine animalium † gallinæ non veniunt,anſeres, ſeu fa- 1
ſiani,*vt per Guilliel.de Cug.& Floria.in l.de quibus.ff.de legibus*, quos ad hoc allegat *Didac.Per.in l.*1.*tit.*23.*lib.* 1.*Ordi.col.*702.& iterum in præſenti,*ſub l.* 11.*titu.*11. *li.*4.*Ordin.col.*1535.*glo.O capon*,inquit, quòd qui tenetur dare *capones*,tenetur eos dare *viuos*, & nõ mortuos, † vt not. *Bart. & Doct.in l.quòd te mihi.ff.ſi cert.* 2
*pet.*vbi Sadoletus,dicit hãc eſſe cõmunẽ opinionẽ, intereſt enim creditoribus eos viuos habere, quia poſſunt

possunt eos facere pinguiores, vel ad tẽpus seruare pro conuiuio, vel ad aliam iustam causam, & quia homo, vel animal mortuum nõ dicitur amplius homo †, neq; animal, vt dicunt Dialectici, & probat *lex, si homo mortuus, & l. si stichus. ff. de verb. oblig. & in l. si decesserit, cum similibus. ff. qui sat. cog.*

4 ¶ Ibi, *Sueldos*, quæ moneta †, hæc esset, differebat *Cardin. de Turrecrema. in c. placuit. 10. q. 3. &* Iason, de solido aureo dicens, *l. in eum. col. 1. ff. de in ius voc. & Dida Perez, in l. 19. glo. 2. titu. 11. lib. 4. Ordi. col. 1549. cum seq. & Couar. de monetis. c. 5. nu. 7.* vbi in principio illius numeri legem nostram allegat & considerat, & in propositum plura dicit.

¶ Ibi, *Duzientos y quarenta marauedis*, hoc quoad pœnã *Del homezillo*, immutatum est *lege Regia*, sicut & quoad. *l. 19. infrà, eo.* est etiam immutatum, vt inquit *Auenda. c. 18. præto. n. 5. versi. item ad vnum. libr. 1.*

¶ Ibi, *Con las compañas que seule tener cada dia*, & sic cum continuis familiaribus, & commensalibus, & non cum alijs infra additis, tuos enim intelligi volumus (inquit Pontifex) *in. c. sicut nobis, de verb. signif. in. 6.* qui per te non quæsiti propterea vel recepti sine fraude & fictione qualibet verè tui clerici
5 vel familiares existunt, & in tuis expensis † continuè domestici commensales, vt & per *Guido Papæ, decis. 321 & Didac. Perez, hic col. 1536. in fine. cum seq.*
6 vbi qui familiares † dicantur, refert latè tractare *Gometium, in Reg. de Impet. benef. per obitum fam. Card. q. 13.*

SVMMARIVM.

Cautio iuratoria non sufficit vbi lex fideiussores requirit. num. 1. & num. 2. & 3. remissiue examinatur.

Lex 12.

SVMMARIVM.

Nullus nobilis recipere potest Behetriam cum fideiussoribus sub nostri tex. pœna.

IBI, Con fiadores, sed an si cũ nuda cautione recipiat, putà iuratoria, incurret nostri tex. pœnam, & dicendũ est qđ non, quia lex nostra solum prohibet dationem fideiussorum, & quoties hoc lex requirit, non sufficit nuda cautio vel
1 iuratoria †, vt per *Rebuf. per me relatum in. l. 23. num. 11. & 14. titu. 7. lib. 3. suprà, & per Ias. in. l. 1. col. pen. nu. 23. ff. qui satisd. cog. & Crauet. consi. 31. uu. 4. & Gutierrez, in l. nemo potest. n. 297. de legat. 1.* & sic cum lex nostra fideiussiones requirat, de potentiori, & sic de illa, quæ cum fideiussoribus præstatur est intelligenda, non verò de iuratoria quæ sub fide-
2 iussorum † præstandorum obligatione non continetur, vt dictum est, præsertim cum lex nostra sit pœnalis & prohibitiua, & sic non extendenda, cautioque iuratoria & homagium nobilibus maximè conueniat, non verò fideiussorum datio, à qua regulariter excusantur, & de ijs quando iuratoria † 3
cautio sufficiat vbi fideiussio requiritur, vide *Didac. Perez, hic sub. l. 12. tit. 11. lib. 4. Ordi. col. 1537. cum sequentib.*

SVMMARIVM.

Rex est protector & defensor oppressorum, & eius est officium facere iustitiam & liberare vi oppressos. num. 1. & eos tueri nè à potentioribus opprimantur. num. 2.

Regem sicut non potest quis turbare in possessione castri aut terræ, ita neque suos ibidem habitatores. num. 3.

Vassalli an possint se pro tanto liberare à Domino eos vendente. nu. 4. & 7.

Dominus potest, vassallos alienare æquè idoneo Domino. nu. 5. & 6.

Subditus vnus an possit se eximere à libertate, ab omnibus illius loci vicinis procurata. num. 7. Vbi num. 8. quid si esset clericus.

Subditus & vicinus litigans contra Vniuersitatem & populum tenetur pro expensis à populo faciendis cum alijs vicinis contribuere. n. 9.

Lex 13.

SVMMARIVM.

Quam pœnã incurrit dimittens infurcion, o Martiniega, & alia declarantur in ea.

IBI, El Rey faga tornar la behetria a aqvellos qve les fve tomada por fverça. Rex enim est Protector, & defensor opressorum, Regum est enim officium proprium facere iudicium atque iustitiam † 1
& liberare de manu calumniantium vi oppressos. c. *Regum. 23. quæst. 5. imo vult text. in cap. omnis. 7. quæst. 1.* quòd si quis negauerit oppressis fauorem debitum, quodammodo Christum necare videtur, Regiaque potestas, *ex tex. in Authen. quomodo opor. epis.* ad hoc inter cętera est instituta, vt sanctorum Patrum Decreta saluberrima executioni demandari faciat, & inuiolabiliter obseruari: iudexque subditos suos defẽdere tenetur, & ad eius officium spectat prouidere, nè alicui † fiat violentia, & nè potentiores mi- 2
nus potentes opprimant, *ex. l. illicitas, in princ. ibi Bald. ff. de offi. præsi.* faciuntque alia per me adducta *in. l. 2. tit. 6. lib. 1.* suprà, notandum itidem est in propositũ horum verborum, quòd sicut non posset quis Regẽ turbare in possessione alicuius castri, vel terræ, non potest etiam turbare, neq; cẽsurare habitatores ipsius loci †, vt fuit singulare dictum *Bald. in cap. licet causam. col. 4. super verbo, Habitatores, de probatio.* vbi dicit hoc esse notandum, & perpetuò menti tenendum, refert & sequitur *Loazes, in Allegatione pro oppido de mula, in 3. dubita. nu. 9. pag. 453. in paruis, & ex text. nostro* videtur probari disponente, non posse dimittere aliquem iura debita Domino, neque illa, cuius anteà erant illa iura, poterit. Sed est quæstionis, quid si Dominus non remittit iura hæc vassallis

ſuis, ſed vult vendere, & vendit vaſſallos ſuos alio Domino pro certa pecuniæ quantitate, ſi vaſſalli hanc offerant Domino pecuniam, vt eos liberos reddat, vtrum Dominus poſsit compelli ad eam re-
4 cipiendam †, & in hoc ſupponendum eſt, quod licet Dominus inuitos vaſſallos non poſsit alienare
5 †, *ex tex. in c. 1. §. ſi quis. quo tempo. miles, & in c. 1. §. præterea Ducatus. & ibi. Doct. de prohibi. feu. ali. per Frederi. & in c. dilecti. Docto. communiter, de maior. & obed. latè Hippolyt. in l. 1. §. deponere. n. 11. & ſeq. ff. de quæſt. & Loazes, vbi ſuprà, in 4.* fundamẽto, pro oppido, *pag. 23. cum 3. ſequent.* tamẽ v bi, æquè idoneo Domino, vel ex cauſa neceſſitatis venduntur benè poteſt fieri
6 alienatio †, ſecundum *Couar. c. quamuis pactum. 2. p. §. 2. nu. 4. de pact. in. 6.* vel quando ſubditos cum vniuerſitate venderet, putà ciuitatem, vel oppidum vendendo, vt inquit ipſemet *Loazes, vbi ſuprà, in reſponſione ad 4. fundamentum, dub. 1. pag. 251. cum ſeq. aliquibus.* In caſibus tamen ijs in in quibus licet Domino vaſſallos alienare, poterunt optimè vaſſalli
7 ipſi ſeipſos pro tanto redimere & liberare †, ſecundum *Couar. d. §. 2. n. 4. & Didac. Per. hic, ſub. l. 14. titu. 11. lib. 4. Ordin. col. 1542. in fi. cum primo ſequent. ex Fabro, in. §. Dominus Inſtit. de noxali. actio.* & ſic quotidie fieri ac practicari videmus. Sed an in hoc caſu poterit aliquis vicinus ſe excuſare a ſolutione ſuę partis, vt omnes liberentur, crederem quòd non, ſi vult in populo illo remanere, ſicut nec poſſet ſe à refectione communis putei aut fontis excuſare, vt per *Speculat. in titu. de cenſibus. §. 2. verſic. item pone. n. 10. & Capola, de ſeruit. vrba. c. 47. de Puteo. nu. 4. & Hippolyt. in practi. §. aggredior. n. 73.* eò quòd ſecundum eundem *Hippolyt. ibi. num. 63.* ratione publicæ vtilitatis nemo debet excuſari, adeò vt nec clericus, nec ſecula-
8 ris nobilis ad hoc excuſaretur †, ſecundum *additio. Abb. in cap. non minus. num. 16. litera. B. de immunit. Eccleſiaſt. & gloſ. Por, l. 54. titulo. 6 part. 1.* itidemque
9 ſi quis litigat contra † vniuerſitatem tenetur contribuere pro expenſis vniuerſitatis, ſecundum *ſpecul. vbi ſuprà, nu. 14. verſi.* quid ſi Dominum. notat in propoſitum noſtrum *Didac. Perez, vbi ſuprà, col. 1543. in fin. cum principio ſequentis.*

SVMMARIVM.

Teſtes an poſsint eſſe vicini in cauſis ſuæ ciuitatis. num. 1.

Lex 20.

SVMMARIVM.

Quomodo ſit ſoluendum pignus aut conductum iniuſtè captum alicui Concilio.

IBi, CINCO HOMBRES BVENOS, QVE LOS PESQVISIDORES TOMAREN DE LA VILLA, O DEL LVGAR, Dic hoc ideò eſſe, quia commodum ad teſtes tales principaliter non ſpectat, ſed ad concilium, quo caſu homines
1 de tali villa & loco poſſunt eſſe teſtes †, *vt ex text. noſtro* probatur, & *ex. l. 18. & ibi glo. tit. 16. part. 3. & l. 146. ſtyli, & ex cap. tertio loco, de probatio. & Bart. in l. in tantum. §. vniuerſitatis. ff. de rerum diuiſio. & ex alijs allegatis per Didac. Perez hic, ſub. l. 22. titu. 11. lib. 4. Ordinam. col. 1552. cum ſeq.* de quo latiſſimè & reſolutiuè tractaui, *in Tract. de Decurio. vocato Curia Piſana. lib. 2. cap. 19. num. 3. cum ſequentib.*

SVMMARIVM.

Pignora intra quod tempus vendi poſsint poſt quam in poteſtatem creditorum intrauere. num. 1.

Lex 21.

SVMMARIVM.

Si aliquis vocatus diuiſero conductum coperit vltra id quòd ſecundum ſuum forum capere debeat, quomodo debet illud ſoluere, diſponit lex noſtra.

IBi, DESPVES DE LOS NVEVE DIAS VENDIERE LOS PEÑOS, *Didac. Perez, hic ſub. l. 23. titu. 11. lib. 4. Ordin. col. 1553. verbo, Vendieren.* proſequitur materiam venditionis pignorum † intra quod tempus vendi poſſint, poſtquam in po- 1
teſtatem creditoris deuenerint, & plura ibi ſuper hoc refert per ipſum videnda, circa hæc tamen ſtylus cuiuſlibet tribunalis multum operabitur.

SVMMARIVM.

Inquiſitio qualiter & quomodo formanda ſit. num. 1.

Lex 22.

SVMMARIVM.

Forma procedendi per inquiſitionem, declarat lex noſtra.

IBi, DESTA GVISA DEVEN FASER PESQVISA, qualiter debet inquiſitio formari & quomodo † in ea ſit procedendum, vltra relatos per *Didac. Perez, hic ſub. l. 24. tit. 11. lib. 4. Ordin. col. 1555. cum duobus ſequentibus,* vbi plura dicit in propoſitum, quæ referre non eſt neceſſe, & per *Iulium Clarum, recept. ſent. §. fin. quæſt. 3. 5. 7. 8. 50. & 51. & alijs ibidem,* vbi plura de Inquiſitio ne proſequitur, *& Docto. in c. qualiter & quando, de accuſa. & in alijs pluribus locis,* quæ quia à pluribus lecta ſunt & examinata, & eſt longa materia & prolixa, miſſa facio vt ad alia tranſeamus, & dixi aliqua, *in l. 11. nu. 5. & in l. 13. nu. 6. titu. 7. lib. 3. ſuprà & in l. 1. titu. 1. libr. 8. infrà,* dicemus. 1

SVMMARIVM.

Diſpoſitum in vno ex correlatiuis cenſetur, & in alio diſpoſitum. nu. 1.

Mulier debet eſſe ſubdita viro. nu. 2.

Vxor tenetur ſequi virum ſuum ſiue in vita, ſiue in morte. num. 3. vbi num. 4. ampliatur, etiam ſi aliud pactum ſit.

Lex 29.

SVMMARIVM.

Si aliquis solariegus, vel de Abadengo nupserit, bona Del Abadengo, *non potest portare* à lo Realengo, ni Abadengo: *mulier verò si nupserit optimè hoc poterit, quia tenetur sequi virum, & eius subdita est, & cum eo tenetur habitare.*

RBi, MAS SI FVERE MVGER, hic deficit argumentum & consequentia, quòd dispositum in vno ex correlatiuis censetur & in alio dispositum †, *ex l. 1. C. de indic. vid. tollend. & in l. fi. ff. de acceptilati. & in l. 1. C. de cupressis. lib. 11.* Cessat tamen in præsenti, eò quòd est diuersa ratio, quia vir non tenetur sequi vxorem, sicut vxor virum, & vbi non est eadem ratio cessat dictum argumentum, vt per *Euerardum, in Centuria*, in loco à correlatiuis, vbi tandem refert *Ioan. Bap. de sancto Blasio, in Tract. correlatiuorum. tomo. 18. Tract. diuersorum*, vbi annectit quamplures fallentias. 1

¶ Ibi, *Porque la muger es subdita de su marido*, ad Colo. enim. c. 3. dicitur: *Mulieres subditæ † estote viris vestris, sicut oportet in Domino.* Et in 3. Timot. cap. 3. dicitur: *Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio. Adam enim primus formatus est, Deinde Eua, & Adam non est seductus, mulier autem seducta in præuaricatione fuit*: & 1. Petri 3. dicitur. *mulieres subditæ sint viris suis. Et sic inquit Hieronymus, in cap. cum caput 33. quæstione. 5.* verbum Domini blasphematur, vel contemnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur, vel Christi infamatur Euangelium, dum contra legem fidemque naturæ, ea quæ Christiana est, & ex lege Dei subiecta est viro, imperare desiderat: cum etiam Gentiles fœminæ viris suis seruiant communi lege naturæ: est etiam *text. in cap. mulierem. 33. quæst. 5. & alia refert Didac. Perez hic, lib. 4. Ordinam. col. 1571. cum sequentib.* 2

¶ Ibi, *Y no puede ni deue morar sino do el morare*, Tenetur enim vxor sequi virum suum †, siue in vita, siue in morte. *cap. vna quæque. 33. q. 2.* adeo vt eum etiam vagabundum, si talis erat tempore, quo cum eo contraxit, sequi tenetur, si ex iusta causa & honesta vagari vult. *glos. Hosti. & alij in cap. 1. qui mat. accus. pos.* quam & alias & plures Doct. eam sequentes refert *Didac. Perez, hic sub. l. fin. titu. 11. libr. 4. Ordinam. col. 1569. cum sequentib.* vbi ampliat etiam si pactum esset in contrarium tempore matrimonij si ex causa noua alibi migrat, tenetur eum sequi, neque tenebitur ad pœnam statutam †, & alia ibidem adducit bona per ipsum videnda. 3 4

TITVLO QVARTO

Como los Vassallos de los Reyes, que tienen tierra, o sueldo, han de yr a seruir a las guerras, y de sus Capitanes.

SVMMARIVM.

Rex quis dicatur, & eius propria nomina, numero 1.

In regnis Castellæ nusquam fœudum visum est, nisi concessiones factæ à principe nobilibus oppidorum. num. 2.

Vassallus Regis quis propriè dicatur. num. 3.

ET cum de Dominis particularibus terram & solaria possidentibus dictum sit, nunc consequenter sequitur videre de Regibus vassallos habentibus, qui quidem vassalli solidum & terram ab ipsis Regibus habent, ob quæ Bellum adire tenentur.

Et pro huius rubricæ declaratione aliqua notanda sunt, & primo quis dicatur Vassallus, & an per pactum & stipulationem possit quis effici homo alterius, de quibus cum *in rubrica tituli præcedentis* dictum sit, ad ibidem dicta te remitto.

¶ Ibi, *Reyes*, quis dicatur Rex †, dixi *in l. 1. titulo 2. libr. 2. suprà*, vbi & quæ in Rege luceant declarani, quæ & ijs verbis memoriæ habendis continentur, vt sciant Reges qualiter & quomodo se habere debeant & exercitari in Regno. 1

Hæc sunt, quæ faciunt, præclarum nomina Regem,
Rex pater esse suis debet, placidúsque, Benignus,
Mitis, & humanus, mansuetus, prouidus, æquus,
Magnanimúsque, liber, nec lucri turpis auarus:

Non sinet affectus dominari, sed rationis
Omnia consilio peraget, nec spurca voluptas,
Principis egregium pectus vitiabit honesti:
Præterea iustus, prudens, fortisque modestus,
Iudicij exacti contemplatorque futuri,
Sollicitè populi commissa negotia curet,
Vindictá fugiens, & plurima dissimulabit,
Qui tenet Imperium, lenis, bellator, & audax,
Sed qui bellandi causam non præbeat vlli,
Pacis amans, semper pacis defensor & autor,
Defendet miseros, castigabitque rebelles,
Corriget & mores populi, vitiisque recidet
Semina, componens legum monumenta bonarum,
Principis hæc refert meminisse vocabula semper,
Vt sciat Imperium cum Maiestate tueri.

Et de clementia Principis vide *Senecam, in tit. de clementia Principis*, quem refert *Ioan. Faber, in Breuiario Codicis sub. l. cunctos. C. de summa Trinit. n. 26. & 27.* Alia plura de Rege referri possent, de quibus & per *Rhedin. in Tractat. de Maiest. prin.* sed hæc sufficiant, vt sciant Reges quomodo se cum vassallis habere debeant, de quo *in part. 2.* habemus *titulum.* 10. & 11.

Notandumque itidem est pro huius tituli introductione, quòd licet vassallagium, de quo hic, quasi assimiletur ad feudum, tamen in Regnis Castellę nunquam visum est, neque auditum aliud genus
2 feudi, nisi concessiones factæ à Principe † nobilibus oppidorum cum dignitate & iurisdictione, propter quæ oppida præfati nobiles tenentur ad certum seruitium, veluti ad seruiendum tempore Belli cum certo numero militium, qui vulgo dicuntur, *Lanças*, & sic ratione oppidorum, quæ possident Domini ij, dicuntur Regis vassalli: Ideoque quamuis omnes ex generali obligatione sint in regno Castellæ vassalli Regij, & eidem ad fidelitatem adstricti, consuetudine obtentum est, vt propriè non vocetur vassallus † Regis, nisi is, qui ab
3 eo castra & oppida obtinuerit, secundum *Molinam, de primogenijs. libr. 1. cap. 13. nu. 47. & 48.*

SVMMARIVM.

Vassallum quem esse quomodo probabitur si ipse neget vassallagium. num. 1.

Vassalli tenentur, & compelli possunt iurare Domino fidelitatem. nu. 2.

Vassallus tandiu Domino tenetur seruire quandiu ab eo feudum tenet, & non vltra. n. 3.

Censualis res, an in dubio præsumatur. n. 4.

Castrum simpliciter à Rege concessum, an censeatur donatum vel in feudum datum, vel custodiæ causa, in eo. num. 4.

Vassallus cuius expensis debet ire ad Bellum cum Domino. num. 5.

Vnusquisque quod spopondit suo Imperio dari debet. num. 6.

Dominus non debet esse nimis acerbus vel onerosus, seu contumeliosus exactor, sed moderatus, neque debet vassallus esse nimis declinatus. ibidem.

Imperator cum vadit Romam ad se coronandum Varones eum tenentur concomitare, vel alia facere, vt num. 7.

Dominus si consuetus est ire ad Bellum in prouincijs remotis, poterit hoc & nunc facere & compellere vassallos, vt eum sequantur. n. 8. & 9. vbi declaratur, & nu. 10. & 12.

Vassalli non tenentur Dominum sequi ad Bellum iniustum. nu. 11. vbi declaratur.

Feudum soldatæ est ita personalissimum, quod non transit ad hæredes dantis, nec accipientis. numero 13.

Vassallus tenetur Domino ad obsequium & seruicium præstandum. nu. 14. & sic donationem non validant, vt ibi.

Officiales & ministri officium suum gratis administrare obligati, præmium nisi turpiter, non debent accipere, num. 15.

Gratis aliquid debens facere si pecuniam recipit pro eo tenetur eam restituere. nu. 16.

Index Ecclesiasticus gratis tenetur iustitiam ministrare, & ideo si aliquid pro sportulis recipiat tenetur restituere. 17. vbi quod nec consuetudo contra valet, vt quid pro sententia recipiat.

Papa si committit causam iudici ordinario, cum de ea gratis cognoscere teneatur, nihil potest à partibus recipere. nu. 18.

Vassalli ad quæ seruitia teneantur, & quæ sint. num. 19.

Vassallus non tenetur ad aliud seruitium, nisi ad specificatum in concessione feudi. nu. 20.

Dominus paciscendo cum vassallo videtur recedere à dispositione legis & contentari de eo, quod fuit deductum in pactum. num. 21.

Serui-

Seruitia facienda per Vassallum, si non sunt expressa tenebitur Vassallus ad seruitia consueta. nu. 22.
Vassallus ad tria tenetur Domino, ad personam, ad bona, ad honores. num. 23.
Subsidium Domino à Vassallo præstandum duplex est. num. 24.
Subsidium & collectam inponent Domini Vassallis suis in sex casibus. num. 25.
Vassallus tenetur à Domino conuento in iudicio veniam petere. nu. 26.
Magnates coram rege sunt cooperto capite cæteri vero non. nu. 27.
Feudum potest esse sine seruitio, quòd dicitur feudum francum. nu. 28.
Seruitium personale non est de forma substantiali ipsius feudi. nu. 29.
Fidelitas est de natura feudi. num. 30.
Vassallus si seruitium expressit ad illud tenebitur, sin minus ad contentum in l. nostra. n. 31.
Illæ res, quæ ad feudum dari possunt, & ad certum seruitium dari poterunt. num. 32.
Dominus an possit mandare Vassallo quòd seruitia illa præstet alteri. nu. 33.
Vassallus non tenetur se offerre nisi vocetur, sufficit enim se paratum præstare cum vocatus fuerit. num. 34.
Vassallus vbicúmque senserit Dominum periclitari debet ad euitandas insidias occurrere. n. 35.
Vassallus licet debeat venire vocatus debet tamen congrua dari dilatio. num. 36.
Vassallus tenetur dominum adiuuare cum armis & exclamare si solus non sufficiat. n. 37.
Vassallus non tenetur contra seipsum Dominum iuuare, vel quoties diligentia nihil proficeret. num. 38. & 39. & 40. dum tamen culpa non imputetur, vt ibi.
Vassallus non punitur si deserit Dominum in bello, sed cum deserit eum in prælio existentem. numero 41.
Vassallus an tenebitur captiuum Dominum liberare. num. 42. vbi & num. 43. declaratur duobus modis.
Vassallus non tenetur Dominum liberare nè incidat in periurium. num. 44.
Vassallus non tenetur Dominum in opem alere. numero. 45. nisi vt num. 46.
Vassallus non tenetur Domini debita soluere. num. 47. nec Dominum debitis carceratum liberare, vt ibi, nisi vt num. 48.
Vassallus non tenetur Dominum excommunicatum, vel bannitum, vel captum pro guerra iniusta adiuuare. num. 49.
Domini, an possint Vassallos cogere, vt accipiant eos in hospites. num. 50.
Vassallus non debet secretum Domini reuelare. numero 51.
Vassalli si conuenerunt cum Domino collectas præstare tenentur adimplere. nu. 52.
Feudum si concessum est cum seruitio equi debet tanquam miles cum equo seruire. nu. 53.
Impedimenta excusantia ad veniendum quæ sint. num. 54.
Ecclesia habens feudum à Rege Vassallo dicitur & tenetur homagium Regi præstare. nu. 55.
Rex & Imperator debent Episcopis honorem præbere eis assurgendo, & iuxta se eos sedendo ad dexteram. nu. 56.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Vassalli Regis tenentur eidem seruire cum personis, quoties Rex iusserit eos vocari.

HAbi, VASSALLOS, sed quomodo probabitur aliquem esse vassallum, si ipse neget vassallagium †, Dominus autem affirmet esse suum vassallum; si inuestitura probari non potest, & dicendum est, quòd Domino sufficiat probare illum sibi præstasse & fecisse retroactis temporibus, quæ homo vassallus Domino facere & præstare tenetur, quoniam ex ijs probatur esse vassallum *vt argu. C. de lati. lib. tollen. l. 1. §. sed equi. & §. sed si quis cum sequen. & ff. de offic. præsi. l. Barbarius. & l. 2. C. de sentent. & inter. omn. iud. & C. de testi. l. 1.* & nisi sic præsumeretur populus deciperetur, quòd esse non debet, vt *in dictis. §§.* talia enim argumenta sunt inducta, quæ tamen probant, vt *ff. de testam. l. 3. §. quæ autem*, & videtur, quòd ijs probatis Dominus obtineat præstito iuramento, nisi in contrarium aliud inducatur, vt hoc est expressum, *in tit. consuet. Regiæ, in resi. feud.* vt hæc & alia sic tenens refert. *Ioan. Blan. in Epito. feud. lib. 4. de contenti feudi. ca. 1. nu. 146. fol. 297. partis. 1. tomi. 10. Tract. diuersorum, in nouissimis:* tenenturque vassalli & compelli possunt iurare Domino fidelitatem †, neque possunt allegare præscriptionem in contrarium, vt optimè per *Roland consil. 53. per torum. volu. 2. & Zephal. de homagijs tractans, in consil. 151. nu. 7. 32. & 46.* & qualiter & quomodo & forma iurare debeat, & quòd ad id teneatur vassallus, tradit optimè *Iacob. de Ardi. in sua summa feudorum, in 2. parte, cap. 142.* quomodo vassallus fidelitatem iurare debeat *per totum, in fol. 255. cum sequentib. dicti tomi 10. 1. part. diuersorum tractatuum.*

¶ Ibi, *Que de nos tienen tierras*, quid differat terra à feudo, vide *optimam. l. 2. tit. 26. part. 4. & no.* quòd tamdiu vassallus tenetur Domino seruire, quamdiu ab eo feudum tenet †, & non vltra, vt habetur in *c. 1. in princip. hic finitur lex deinde consu. Reg. incip. & in cap. 1. §. licet, si de feudo fuer. contro. inter Domi. & agna. cap. 1. §. fi. an ille qui interfe. frat. Domi. & cap. 1. de alie. feu. pat notat Rubeus, in repet. l. non solum. §. morte. num. 423. ff. de noui ope. nun.* Et an in dubio res censualis præsumatur †, vide *Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsump. 91. & in 97.* declarat quid in castro simpliciter per Regem concesso, an intelligatur in feudum vel custodiæ causa concessum, vel donatum. & traditur per *Mascardum. 1. tom. de probat. conclu. 209. Bona.* Sed cuius expensis talis vassallus debeat ire ad Bellum

lum cum Domino suo †, adsunt in hoc Distinctiones diuersæ, scilicet, quòd si innominatum est seruitium, vassallus debet ire expensis Domini *argu. l. sed & si quid §. 1. ff. de vsufru. & l. sicut impendia. ff. de oper. lib. & l. imponi. & l. pen. ibidem*: qui enim vtitur ministerio alicuius, impendia ei debet præstare, *vt argum. ff. de donat. inter vir. & vxo. l. si id quod l. §. 1. & l. in rebus §. possunt. ff. commod. & l. si seruus. §. fi. ff. de redhibi.* si vero nominatum est seruitium, debet suis expensis vassallus seruire, *vt. ff. de oper. liber. l. suo victu. & l. in fideicommiss. de legat. 3. per argum. à contrario sensu.* vel melius est vtdicatur, quod siue nominatum sit seruitium siue non, vassallus debet seruire & Dominum tueri suis expensis si potest, quia vnus-
6 quisque quod spopondit † suo impendio dare debet, vt *argum. dict. l. suo victu, in princ. in Authen. vt nulli iudi. §. 1. in Authen. de proconsule Cappadociæ. §. militaris.* maximè si modica sint impendia. *argum. ff. de impend. in rebus dotali. fac. l. quod dicitur. & l. Omnino, forte vsque ad fructus feudi. argum. C. de bon. quæ lib. l. fi. §. vbi autem. no. C. de bonis mat. l.* 1. vel vsque ad dimidiam fructuum. Si verò non potest seruire suis expensis, tunc facit expensis Domini, & si Dominus præstare nolit, priuabitur seruitio, *vt argum. l. Alimenta. ff. de lib. agna. & l. Diuus Claudius. §. 1. ff. de iure patr.* vel refert vtrum seruitium sit corporale, quod corpore sine expensis potest impleri, an non, in primo casu seruire tenetur, licet sit pauper, in secundo casu excusatur propter paupertatem *arg. l. cura. §. inopes ff. de mun. & honor. & l. fi. in fi. C. de his qui numero liberorum. lib.* 10. *& l. pauper. ff de excus. tut. & in §. sed & propter. Instit. de excus. tuto. & l. si procurator §. pen. ff. manda.* vel dicas quòd vbi vassallus est pauper & Dominus ei præstare expensas non vult quod ei tot temporis spatium præstet, vt alimenta & expensas aliunde recuperet, *vt ff. de oper. liber. l. suo victu in fin. & l. seq. & l. operarum editionem*, vnde huius respectu forte non posset Dominus pacisci vt vassallus seruiat suis expensis, *vt ff. de oper. liber. l. imponi*, neque possit adnumerari moræ si iusta ratione & optima differat, *argum. l. sciendum. ff. de vsur.* Secus si Dominum fraudandi causa hoc differat vel alleget: non enim debet esse Dominus onerosus vel acerbus seu contumeliosus exactor, sed moderatus, cum instantia humanus, & vassallus non debet esse nimis declinatus, *argum. l. si seruus. in fin. ff. de pigno. actio. & l. fi. benè ff. de vsur.* Ita hæc refert. *Iacob. de Ardizone, in vsibus feudorum. cap. 5. & 6.* mihi tamen in propositum nostrum magis applaudet, distinctio Iacobi relata per Bellinum, *in Tracta. de re milita. part. 2. titu. 6.* scilicet, quòd si de hoc sint pacta constituta, eis est standum, aliàs aut feudum est potens ad sumptus sustinendos, & aut Bellum est in prouincia & vassallus seruiet de suo, aut feudum est tenue, vel est exeundum è prouincia, & fiet expensis Domini, quod etiam dixit *Aluarot. in cap. 1. col. 7. de noua for. fideli.* Sed cum Imperator vadit Romam ad coronam suscipiendam, & Varones eum concomitantur, tunc est expressum quòd vadant vel sub-
7 stitutum Domino † acceptum mittant, vel dimidium annalis redditus persoluant, ita habetur *in cap. 1. §. firmiter, de prohib. feu. ali. per Frederi.* eritque in electione Varonis quid ex supradictis, præstet, & faciat, vt *in dict. §. firmiter.* & quod dicitur de substituto Domino feudi accepto, debet intelligi secundum boni viri Arbitrium, vt ibi declarat Bald. debet igitur & pendentia & commitatu esse pat substituenti, prout est regulare in quolibet substituto, vt diximus *in l. 29. tit. 25. libr. 4. supra*, & hæc mihi plus placent quam aliæ supra relatæ distinctiones, excepto quod in eo, quòd Bellinus dixit, quòd si extra prouinciam est eundem, ibit vassallus expensis Domini, non placet, nam est contra nostrum text. dum dicit, *Sean tenudos de nos seruir con sus cuerpos donde nos les mandaremos*, & sic generalitas hæc nihil excludit, & quia vt ipse *Bellinus* dicit, *in dict. 2. p. tit. 4. in fine.* si Dominus est consuetus in consimilibus locis, & sic prouincijs remotis † per- 8
gere, prout ibi exemplificat in Imperatore, & Rege nostrę Hispaniæ, qui in omnem Europam, & etiam Africam consueuit expeditionem facere, & se ac exercitus suos transferre, omnino tenetur eum sequi dicti vassalli terram & soldatam ab eo habentes, & inquit hoc esse dictum *Speculat. in titu. de feud. §. quoniam super homagijs, versic. 23.* & tenent relati per *Loazes, in allegatione pro oppido de mula, dubit. 1. §. & si forsan diceretur. nu. 11. pag. 166. in paruis, & Ioan. de Lignia. Mediol. in Tract. de Bello. c. 38. volu. 16. Tract. diuersorum. fol. 376.* id tamen intelligo verum secundum eundem *Loazes, vbi suprà. nu. 12. & 13. & iterum in pag. 228. num. 92. & 93. & Roland. Valle, consil. 1. n. 191. volu. 3.* quoties feudum & soldata (sic enim loquuntur nostri) non est tenue sed sufficiens ad has sustentandas expensas & sumptus, secus verò alias, quoniam tunc non tenerentur † ire 9
suis sumptibus, neque priuabuntur terrata & soldata quamuis tunc non præstent auxilium, & fidelitatem adimpleant, & consimilia, plura ad hoc allegat *Loazes, dict. pag. 228. nu. 92. cum sequentib. pluribus, & tenet etiam Didac. Perez, hic sub. l. 1. tit. 3. lib. 4. Ordi. col. 1389. cum sequent. & optimè per Guillielmum Hameta, in tract. de iure feudi. lib. 1. c. 10. part. 1. tom. 10. diuers. Tract. & Guerinum Pisonis, in præludijs feudorum pag. 106. col 4. indict. 1. part. tom. 10.* Tract. crederem tamen cum eodem Guerino Pisone quod licet tunc non tenerentur ire, neque seruitium integrum præstare, tenerentur tamen aliquid soluere pro feudi qualitate, *& Menochi. de arbitrar. lib. 3. centuria. 2. casu. 214. n. 6. qui inquiunt*, iudicis arbitrio relinqui quod dicatur exiguum feudum. Item aduerte quod illud quod diximus esse in electione vassalli seruire per substitutum, vel dare pecuniam, est contra nostrum text. ibi, *Con sus cuerpos.* & ibi, *Por si mismos.* vt ibi dicemus, neque supradictis obstabit, id quod nos diximus *in l. 16. titu. 7. lib. 3. suprà*, scilicet, quòd vassalli Regis non tenentur eum sequi extra regnum ad bellandum, quia illud procedit in vassallis non habentibus feudum, terram †, vel soldatam, nos verò hic loquimur in 10
habentibus hæc à Rege, ij enim vassalli inter se differunt, vt licet videre *ex. l. 4. tit 25. part. 4.* & isti sunt vassalli glebæ adscripti, qui quidem authoritate iudicis fieri debent, *ex. l. 89. tit. 18. p. 3. & Auenda. c. 4. prær. n. 3. post princ. lib. 1.* Item intellige quòd vassalli de quibus in nostro titulo & à fortiori illi, qui non habent stipendium à Rege, non tenentur Dominum sequi ad Bellum iustum †, sed solùm ad iu- 11
stum secundùm *Didac. Per. vbi suprà, & probat. l. 5. tit. 26. par. 4. quòd* declarat ipse *Didac. Per.* quando notorie constat esse iniustum, secus verò si esset in dubio an esset iustum necnè, tunc enim tenetur Dominum vassallus sequi ad tale bellum, neque in ta-

libus

libus exquirẽdis curiosus esse debet vassallus, iuxta Ciceronis sententiã, vt inquit *Didac. Per. vbi suprà, & Bellinus, in dict. Tract. de re milit. 2. p. tit. 2. & gl. Derechamente, cũ sequentib. in dict. l. 5.* vbi & inquit, ꝙ neq; defendentẽ se Dñm iniustè tenetur iuuare, *ex eadẽ. l. 5. & tradit Menchaca, Controuersiarũ illustriũ. c. 9. n. 19.* inquit tamẽ *Bellinus, vbi suprà, n. 3.* ꝙ si vassallus est subditus Regi & iubeat illi ire ad Bellũ, est parendũ in dubio, sed si nõ esset subditus tutius esset in tali dubio abstinere à tali Bello, secundũ *Bal. in c. 1. qui, mod. feud. amitt. & Abb. in ca. sicut. 3. col. 6. de iure iur.* Aliàs verò miles tenebitur ad dãna, parti aduersæ per ipsum illata, neque haberet actionẽ ad recuperãdum sua, vt *per Abb. & Bellin. vbi suprà.* Item & supradicta scilicet, quòd vassallus habẽs terram vel soldatam à Rege tenetur obedire ei & seruire in Bello, nõ pro-
12 cedit, quoties terra vel soldata † datur libera ab hoc onere expresse, sicut in feudo Francho de iure erat, *vt per gloss. Fazer ley. In l. 2. titul. 26. partit. 4.*

¶ Ibi, *o soldadas.* de hoc verbo, *Soldada.* meminit *text. in l. 9. tit. 25. part. 4. vbi glo. Recebido,* inquit de soldata. *habes tex. in c. 1.* quis dicatur Dux vel Marchio, in versi. soldata, & ibi ꝙ feudum soldatæ est ita personalissimũ, quod non trãsit ad hæredes dãtis, neque
13 accipiẽtis, † finitur enim cum vita illã recipiẽtis, & hoc est quòd in Rubrica nostra vocatur, *Sueldo,* qđ est idẽ, quòd soldata, quę est quędã præstatio annua, & gratuita, quę à neutra parte trãsit ad hæredes, vnde finitur morte dãtis & accipiẽtis, vt per summam *Iacobi de Ardi. in vsi. feud. c. 29. fol. 230. in 1. part. tom. 10 Tractat. Diuersorũ. & Ioan. Thom. de Marinis, in eod. tomo. 10. & part. 1. tit. 26. de feudo soldatæ. fol. 167.* & ibi, inquit in pane & vino, & similibus soldatam cõstitui esse solitum, & est idem ac si in pecunia.

¶ Ibi, *Esten prestos y ciertos,* hinc probatur, quòd ad obsequium & seruitium præstandum tenetur Do-
14 mino † vassallus, vt probat *tex. in cap. 1. de noua for. fidelo, in vsi. feudo. & in cap. licet in 2. responso, si de feudo defuncti cont. sit inter Dom. & agna. & in cap. Domino guerrã, hic finitur lex.* & sic quamuis vassallus ob hoc aliqua seruitia Domino fecerit, cum obsequia alia sint, nihil talia seruitia efficiunt, neque validant donationem, vt notant *Bal. & commun. DD. in l. si donatione. C. de donatio. Sali. in l. filiæ cuius. C. fami. hercis. Corneus, consi. 289. circa primum consultationis articulum colum. penult. volu. 4. Barbat. consil. 28. incip. à Ioue, col. 1. volum. 3. Cassan. consi. 7. incip. visis themate & consultatione col. 4. Ioan. de Amicis consil. 31. incipien. ad demonstrãdum colu. 1.* imo potius donationem ipsam turpem reddunt, vt in simili not. *Bart. in l. siquis in graui. §. verum, quem ibi sequuntur DD. ff. ad Syllani Officiales,* (inquiens) & ministros, qui officium suum gratis tenẽ-
15 tur administrare, si præmium accipiunt, turpiter † illud recipere, *l. 1. C. de cond. ob tur. causam. l. 1. C. ad l. Iul. repetun. l. 1. ff. eo. titul. §. 1. in Auth. vt iudic. sine quo quo suf. Colla. 2. & in Authen. de Coll. §. ad hoc, Collatio. 9.* & notat etiam ipse *Bart. in l. vt vim col. fi. allegando Butricar. ff. de Iusti. & iure,* notabiliter inquiẽs, quòd vbi quis aliquid gratis debet facere, si pecuniam re-
16 cipit pro eo, eam tenetur † restituere, cum turpiter illam videatur recipere: pro quibus faciunt quæ de creditore debitum malo debitori remittente, tradũt *Doct. præcipuè, Alex. & Iaſ. in l. fi ff. de cond. ob tur. causam, & quod tradit Ioan. Andr. in Clem. statutum. verbe, Ex iurisdictione, de electio.* vbi concludit optimè, ꝙ cum iudex ordinarius gratis teneatur subditis iusti-

tiam ministrare, si aliquid etiam pro sportulis receperit, illud tenetur restituere, etiam si consuetu-
do in contrarium † fuerit, nam non potest consue- 17
tudine introduci, quòd iudex ordinarius Ecclesiasticus aliquid pro sentẽtia possit recipere, cuius doctrinam referunt, & sequuntur, *Cardi. Anto. Butr. & Abb. in cap. cum ab omni, de vita & honest. Cleri. Bonifacius, in dict. Clement. statutum, col. penul. Corset. singul. sportulæ, Roma.* hanc dicens communem sing. 180. incip Tu scis quòd ius canonicum, quam etiam dixit communem licet eam non sequatur *Cardin. d. Clem. statutum, col. 1. Felin. in cap. ad Apostolicam, de simo. Sylvest. in summa, verbo, Iudex. el primero q. 8. in fin.* quamuis multi alij Doct. quoad iudices seculares contrarium videantur affirmare, dicentes, valere talem consuetudinem, vt tenuit *glo. l. Fori. verbo, Castrense. C. de aduo. diuer. iudiciorum, & in Authen. offeratur. verbo, prohibitis, in fin. C. de litis contest. & in §. si quis autem. versi. nè autem, in Authen. de iudicibus. coll. 6. Specul. tit. de salar. §. 1. versic. si verò, ordinarius. Host. Hẽri. & Cardin. in d. c. cum ab homine, Ancha. consil. 201. incip. præmittendum. col. 1. & Iaſ.* hanc dicens magis communem *in §. tripli. col. pen. Institut. de actio. & ideò dicebat Anchar. dict. consil. 201. & Felin. in cap. de hoc. de Simon. & Ioan. Igneus, in dict. l. si quis, in graui. §. vtrum. col. 1. ff. ad Syllania.* quòd si Papa commisit causam iudici ordinario, cum de causa ipsa gratis agnoscere teneatur, nec tunc aliquid à patribus recipere poterit †, quòd est optimum contra iudices Ecclesiasti- 18
cos ordinarios capientes assessorias pro determinandis processibus sibi à Papa commissis, vel eius delegato nuntio in partibus, & itidem contra hos iudices, qui pro expediendis dispensationibus matrimonialibus aliquid à partibus recipiunt. Et cum ex legibus nostris Regiis iudices seculares partibus iustitiam ministrare teneantur nullo modo vltra iura taxata à lege possunt percipere, neque valeret consuetudo in cõtrarium, cum à dictis legibus Regiis id reprobatum sit, & prohibitum. Ex quibus concluditur, quòd cum vassalli ij teneantur Domino seruire, id gratis facere debent, aliàs punientur pœnis. *l. 2. & 3. infrà isto lib. & titulo.*

¶ Ibi, *Para nos seruir,* sed quæ seruitia erunt hæc ad quę tenẽtur vassalli †, & in feudo distinguitur, ꝙ aut 19
sunt expressa & limitata, aut nõ expressa, sed indifferenite promissa. Et prioris generis vocantur seruitia conditionata, id est qualificata ad certũ seruitiũ, vel cõditionata quasi pactionata sumendo conditionẽ pro pacto, vt declarat *Ioan. Rayner. in cap. Imperialem. §. firmiter. de prohib. feu. ali. per Frederic. post Aluarot. in cap. 1. §. fin. de capit. qui cur. vend. & per gl. in l. 5. titu. 26. part. 4. per text. ibi,* & exẽplificatur si datur feudũ pro associanda vxore Dñi, vel filia maritãda. *c. 1. §. fin. quid sit inuestit. gl. fi. l. 2. tit. 26. par. 4.* vel pro seruiendo Domino in Mẽsa. *c. 1. in princ. de nouo feudo,* vel ꝙ debeat seruire cũ vno, vel duobus equis, *vt in l. nostra,* quæquidẽ exẽpla referuntur, per *Glo. Iser. & Aluarot. in cap. 1. §. fi. de capita. qui cur. ven.* & hoc casu nõ tenebitur vassallus ad aliud seruitiũ, nisi ad specificatũ † in 20
cõcessione feudi, secundũ *gl. in dict. §. fi. & probatur ex d. l. 5. in princ. tit. 26. par. 4.* quia cõtractus ex cõuentione legem accipiunt. *l. 1. §. si conueniat. ff. de posi. l. contractus. ff. de regul. iur. cum vulgaribus,* & Dominus paciscendo cum vassallo videtur voluisse recedere à dispositione † legis, & contentari de eo, quod fuit 21
reductum in pactum. *l. fin. C. de pactis, quæ super dote.* &

ita concludunt *Iacob, de sancto Georg. in sua inuestitura. versic. & promiserunt. nu.* 28. & videtur approbari *in dict. l.* 5. *ibi*, *Entonces lo deuen cumplir en aquella manera que le prometieron*: nec obstat, quòd vbi lex obligationem introducit, nisi nominatim caueatur, vt ea sola vtantur, etiam veteres actiones nobis competunt, *ex l. quoties. ff. de actio. & oblig.* nam satis dicitur partes id expressisse, ex dinumeratione, & conuentione certa illorum, ad quæ quis tenetur & obligatur, nam cætera videtur excluſa, *vt per Zephal. consil.* 151. *num.* 33. *versic.* secundo moueor, limitata enim causa limitatum producit effectum. Idque clarius probatur ex secundo casu dictæ legis 5. cum incerta seruitia promittuntur, tunc enim inquit lex illa, ꝙ tenetur vassallus ad illa, quæ ex legis dispositione sunt inducta, ergo clare dat intelligere lex illa, ꝙ in casu contrario cum certa seruitia promittuntur ad illa tantum teneatur vassallus, non verò ad alia à lege expressa, dum tamen illa expressa in conuentione apponantur non gratia exempli, sed obligationis, prout quando gratia exempli loquuntur contraria adducta *per Guer. Pison, in præludio feud. titu.* seruitia certa quæ dicatur, *fol.* 107. *p.* 1. *tom.* 10. *diuersorũ tracta.* in nouis, qui videbatur cõtra tenere, imo ꝙ etiam si certa seruitia essent promissa, alia non excluderentur, & adducit alia fundamenta pro hoc, quæ cum tantum procedãt, cum gratia exẽpli expressantur in conuentione seruitia, non verò si gratia conuentionis & obligationis expressa. In secundo verò casu quãdo seruitia sunt indiffinitè promissa, & sic nõ
22 expressa, & tũc tenebitur vassallus ad seruitia † consueta, quæ veniũt ex forma fidelitatis, de quibus *in cap.* 1. *de forma fidel. cum cap. sequen.* & licet sex exprimantur ad tria tantũ rediguntur †, ad personã, scilicet bona, & honores, quoad personam; quia tenetur vassallus Dño præstare auxilium in guerra. *c. Dño guerram faciẽte, in tit. hic finitur lex Conrad. ad c.* 1. *de noua for. fidelit. versic. & si contingit. cap.* 1. *qui. mod. feod. amitatur*, dũ tamen bellum sit iustum, vt & probat. *d. l.* 5. *tit.* 26. *par.* 4. *& diximus suprà ista. l. nu.* 11. & iterum repetamus in glo. *Consus cuerpos*, istiusmet legis: Quo ad bona verò tenetur vassallus seruire Domino, quia Dominus potest ei imponere subsidiũ, siue collectam, quæ quidem collata est impositio muneris, siue oneris, *vt per Alberic. in dictiona. verbo*, Collecta, quæ & appellatur subsidium à subueniendo, idq; est
24 duplex voluntarium & necessarium †: volũtarium datur gratuito sicut quædam donatio: necessarium verò quasi inuitè, quia imponitur alicui homini, vel populo, ita ꝙ quodammodo coactè subitur, & hoc appellatur indictum, vel super indictum, id est impositum, vel super impositum. *l.* 1. *C. de super indict. lib.* 10. & collectam hanc imponent Domini vassal-
25 lis suis feuda tenentibus ad eis † in sex casibus relatis per Specul. *in tit. de feudis. §. quoniam, quasi ad finem, & latè per Guer. Pison, in prælud. feudo. tit. seruitia incerta quæ nam sint. fol.* 107. *in fin. cum seq.* 1. *p. tom.* 10. *Tract.* quæ hic referre nõ curo, nã videtur mihi extra materiã, & esset in longum procedere: quoad honores verò tenetur vassallus Domino seruitium præstare,
26 scilicet, vt non vocet eum in ius † sine venia, *vt inquit text. in cap.* 1. *§. fi. de mili. vass. qui cõt. est*, ibi eum salua reuerentia competenter cogere, quòd intelligo, vt pro aliis non sit in iudicio contra Dominum suũ bene tamen pro se, *vt inquit glos. in eo. c.* 1. dicẽs, quòd pro se non tenetur vassallus veniam petere à Domino, *de quo per Guido. Papæ, decis.* 551. & hæc verior & crebrior est opinio, secundum *Zephal. consil.* 241. *nu.* 110. *cõtra id quod ibi dixit n.* 13. *& tradit Bald. consil.* 410. *volu.* 5. sed quoad reuerentiam & honorem præstanda Domino tenetur quidem vassallus, & sic in Hispania & Germania moribus receptum, *inquit, Guer. Pison, vbi suprà*, quòd soli Principes ac Duces tecto capite cum Rege loquantur, Comites autem & Varones ac cæteri, qui pro magnatibus nõ sunt declarati capite † semper nudo, Alias autem obligationes 27
vassalli erga Dominũ videbis *per Afflictis, decis.* 265. *& vide etiam. l.* 21. *titul.* 21. *partit.* 2. Potest tamen esse feudum sine seruitio, quod dicitur feudum Franchum, vt supra diximus, & valet pactum de hoc †, 28
quia seruitium personale non est de forma substantiali ipsius feudi, † *secundum Isern. in cap.* 1. *§. fin. in qui.* 29
cau. feud. amit. fidelitas tamen est de natura feudi, † 30
vt ibi per eum, & per Zephalum, *dict. consil.* 151. *n.* 29. & 30. & sic seruitium prout fidelitati appropriatum dici poterit de natura feudi, vt videtur tenere *Roma. consil.* 368. *& Guer. Pison. vbi supra, fol.* 108. *& ex dicta. l.* 5. *titu.* 26. *part.* 4. *probari potest*: quæ omnia licet in feudo loquantur, quod est differens à materia nostri tituli, eò tamen quòd seruitium, in quãtum vt dixi, fidelitati incorporatur, & in nostra procedere possunt materia, vt scilicet si vassallus certo seruitio obligatur, illud & nõ aliud præstare teneatur, † vt dic- 31
tũ est in feudo, & iterũ infra repetem⁹, si verò nullũ seruitiũ sit expressũ, tenebitur vassallus ad id, qđ in hac lege expressum reperimus: nã & illæ res, quæ ad feudũ dari possunt, possũt & dari ad certũ † seruitiũ 32
determinatè, & indeterminatè, *vt inquit Iacob. de Ardi. in sua sũma feudorũ titu in casib. ferendorũ, c.* 33. Sed an poterit Dñs mãdare vassallo si imminet necessitas † 33
qđ seruitia illa personalia præstet alteri, *vide Guer. Pison. in prælud. feud. Rubric. seruitia incerta.* 1. *p. dicti tom.* 10 *diuersorũ tract. fol.* 107. *col.* 4. de quo tamẽ dubito, quia vassallus nõ est seruus, & sic ipsemet Author, dubitat an verũ id sit, *licet Bal. in l.* 1. *in fi. C. de ope. liber. id teneat.*

¶ Ibi, *Que el tiẽpo que nos les embiaremos*, & sic vassallus non tenetur se offerre, nec seruitiũ præstare, nisi vocetur, sufficit enĩ qđ sit paratus seruire † si sibi de- 34
nũtietur à Dño, *arg. l. si denũtiasse* 1. *Resp. et §. sed propter. ff. de adulter. probat expressa lex.* 9. *in fine, tit.* 25. *p.* 4. *& ibi gl.* 2. *& Marti. de Silima, de feudis, Rubric. qui. mod. feud. amit. n.* 148. *fol.* 6. 1. *part. tom.* 10 *diuersorũ Tract. & Didac. Per. hic col.* 1389. *li.* 4. *Ordin. & Math. Afflictis, in cõstit. Sicil. li.* 3. *titu. de dotarijs cõstit. quæ est Rubr.* 13. *n.* 19. *vbi n.* 21. quærit an sufficiet vna monitio, vel trina requiretur, & in Rege vnicã sufficere dicit, & in aliis trinã requiri, & ideò si vassallus per multa tẽpora Dño nõ seruierit, nõ amittet salariũ, sicut neq; feudũ amitteret, nisi sciuerit dñm in claustro reclusũ, vel assalitũ, *vt in titul. si de feud. vassal. fuer. interp. §. & si in omni, & §. licet, in titul. quali. vsusfr. venefi. sit tenẽda, c. Sancimus. vt nemo miles in fi.* quia vbicũq; vassallus senserit Dñm periclitari debet ad prohibẽdas insidias occurrere, 35
† *vt arg. l. fi. in fin. C. de ijs quib. vt in d. & notat Marti. de Silima*, vbi sup. sine tñ periculo suæ vitæ, *argum. ff. de oper. liber. l. hoc demũ. in princ. & l. interdũ. §.* 1. *in fin. ff. de acquirẽd. possess.* licet pericula vassalli essẽt remunerãda, & præmiis ornãda, *argu. ff. de iure immuni. l. sẽper. §. negotiaciones*, & licet debeat vassallus venire cũ vocatur, debet dari dilatio aliqua tẽporis, si dilationẽ † 36
cõmodã capere possit, argu. *l. siquis. §. fi. ff. de Colla. bono. & l.* 1. *in fin. ff. de feriis*, vt cibaria præparet sibi, *argum. l. aut certe, cũ sequẽt. & l. operarũ. ff. de operib. liberto.* neque poterit mora adnumerari si iusta ratione differ-

rat,

rat, *argum.l. sciendum,ff. de vsur.* non enim debet esse Dominus acerbus,austerus,vel contumeliosus exactor, sed moderatus, & cum efficacia benignus, & cum instantia humanus, neque semper debet vassallus seruire,sed & debet aliquando quiescere,cum permutatio &varietas mentem humanam delectet, *vt in Authen. de ordine sedendi. § si quem autem,* in fine, omnia enim tempus habent, *prout hæc & alia refert Iaco. Ardi. vbi supra. c.67.*

¶ Ibi, *Consus cuerpos,* debent enim vassalli Domino opem ferre opponendo se aduersariis Domini cum corpore &armis,& si solus nō sufficiat,exclamet,vt
37 alij vicini † audiant, *vt l.1.§. occisorum.ff. ad Syllan.& §. potuisse,& ca. si à morte, de vassal. qui contra cōsti. Lothar.* & in prælio siue offendendo siue defendendo adiuuare tenetur, *vt c. Domino guerrā, hic fini. lex deinde incip. Consuet. l.5. tit.26. parti.4.* adeò vt sine requisitione tenetur Dominū iuuare in periculo existentem ; & si nō fecerit,priuabitur feudo. *c. ad hoc, hic fin. lex dein. incip. consu. & c. licet vassallus, si de feu. fuer. contro.* tenetur; vassallus videns aliquod sinistrum contra Dominum disturbare, imò & Dominum certiorare si illud scit, *vt per Afflict. in constit. Sicil. lib. 3. Rubri.15. nu.16.& 17. fol.96.* limitatur tamen hæc nostri text. & similiū Regula, vt nō procedat primò contra seipsum nam licèt vassallus, vt dictum est, Dominum
38 iuuare teneatur,non tamen contra seipsum,† cū salutem propriā saluti Domini anteponere teneatur, *secundum glos. in c. fin. de ali feu. pater. & in c.1. in principio, vbi præposi. qui. mo. feud amit* quam traditionē probauit *Alcia. de præsumpt. Regula. 1. præsump. 53.* & cōmunem testatur, Loazes, in allegatione de mula dubitatione. 1. § *si forsan. n.36. pag 174. in paruis, & in n.* 35. id etiā prosequitur,& nouissime Menoch. 1. *tom. de præsumptio. lib.3. præsumptio 44. n.6.* vbi cum sequētibus plura infert in propositū notāda vbi quis cōtra seipsum nihil intentare tenetur, & sequitur etiā *Iacob. de Ardizo. in summa feud. tit.71. p.1. tomi.10. diuersorū tract. fol.237.* Secundo limitatur dicta Regula vt nō procedat, quoties vassalli diligētia nihil pro-
39 ficeret, †puta quia ipsū vidisset mortuū, vel letaliter vulneratū, *vt est tex in c.1. in prin. qui. mo. feud. amit.* debet enim verificari, ꝙ potuerit opem ferre,& proficere,& noluit,quòd verbū, potuerit, inquit Bal. ibi esse notabilissimū,non enim tenetur vassallus opem ferre Domino,omnino perituro, *per tex. in l. si alius. §. est autem, ibi, ædibus perituris. ff. quod vi aut clam*, idque confirmatur ex dictis *per Anchar. consil.33.* dicentem, dolum & falsitatem non nocentē non puniri : sic & vassallus, cui abscissa sunt Brachia in Bello, si ausu-
40 giat,& Dominū derelinquat,† qui mortuus est, excusatur,quoniā non intererat Domini vassallū extitisse, postquā eū adiuuare non poterat, & sic vbi nō est possibile vassallum adiuuare Dominum, non punitur vassallus si Domino non præstet auxilium, vt hæc & alia refert in propositum, *Lauren. Syl. in Tract. de feudi recogni. tit.85. nu.1. & sequentibus, & ibi. num.3.* distinctione vtitur, & facit pro iis id quòd diximus *in l. tit. lib.3. suprà* quòd nunquam negligentia imputatur alicui,nisi vbi diligētia proficeret. Debet tamen esse impedimentū graue, & ꝙ culpa non præcesserit,alias nō excusaretur, *secundum Bald. vbi suprà relatū & secutum per Bellinum, in tract. de remilitari. p.2. ti.5. n.3.* vbi plura in propositum dictorum allegat. Est tamen aduertendū quòd non punitur vassallus in amissione feudi si solum deserat Dominū in Bello,sed tantū si deserit Dominū in prælio existentē † differunt enim hæc multū : possunt nāq; 41
in Bello alia parari auxilia,potestq; parum aut nihil interesse Dño : At in prælio res nō expectat moras, quia agitur per,modo cōstat,modo agatur,ita Belle. *vbi sup. n.9. & Menoc. in d. præsump.44. li.3.* sed an captiuū Dñm tenebitur vassallus liberare,† & dicēdum 42
videtur ꝙ sic, sicut filius, qui hæreditate priuatur si patrē nō redimat, *Auth. si captiui. C. de episcop. & cler.* cōparatur enim captiuitas morti fictione legis Corneliæ,quæ fingit,captū mortuū esse à die captiuitatis, *vt l.1.§. super. ff. de captiuis, & ita tenet Marti. de Silima, in tract. de feudis, Rubrica qui. mo. Feud. amit. n.145. p.1. tom.10. tract. diuersorū.* vbi intelligit hoc, quoties vassallus id cōmode facere potest:& ego iterū intelligo hæc vera esse,nisi Dominus haberet de suo vnde posset soluere redemptionem,nā tunc † nō tene- 43
tur vassallus etiamsi posset eum redimere, secūdum *Guido. Papæ, decis.113. in fine,& 551. in fin. relatum & secutum per Rolan. Valle consil.3. nu.23. vol.3.* non tamen tenebitur vassallus Dominū liberare ne incidat in periurium, † quādo iurauit soluere debitū, *vt c. licet* 44
vassallus, si de feudo fuer. contr. inter vassall. Domi. & agn. notat Marti. Silimà, vbi supra. d.n.145. & notare omnes inquit *Rolā.* vbi supra. *n.13.* non itidem teneatur vassallus Dominum inopem alere, † *ex tex. in d. ca. licet,* 45
& hanc veriorem testatur *Rolan. Valle, vbi suprà. d.n.* 13. vbi per totum illud consilium id late fundat, & *Loazes. in allegat. de mula. dubit.1. §. & si forsan. n.27.* cū *sequentibus. pag.171. vbi. n.29. hoc benè intelligit*, nisi Dominus ex facto vassalli ad inopiā & egestatem † per- 46
uenerit,nā tunc vassallus tenetur eum iuuare, vt & tenet *Rolan. vbi suprà. nu.* 15. sic & vassallus nō tenetur Domino creditoribus oppresso atque grauato, quāuis vassallus diues sit, de suo subuenire,neq; adstringitur illi⁹ debita soluere,† quinimo nec Domi- 47
nū debitis carceratū à carcere liberare, quia potest Dominus cedendo bonis sibi ipsi consulere, *vt not. Aluaro. Præpo. & cōmuniter. dd. in d. c. licet,* & ita communiter teneri inquit *Zasius. in tract. feudorū. 7. p. col. pen. in prin.* præcipuè cū possint creditores ad ordinē iuris (*scilicet. l. à Diuo Pio. ff. de re iud.*) recurrere, *vt notat Bal. in l. ob causam. C. de actioni. & oblig. & Loazes. d. pag.* 171. *n.26.* quod intelligo, vt dixi, nisi ex facto vassalli Dñs ad hæc peruenerit: intelliges etiā supradicta & declarabis ea, nisi Dñs in inuestitura apposuisset pactū, quòd eum egenum, vel debitis oppressum tenetur subuenire & alimentare, † nā tunc teneretur, 48
quia pacta etiāsi sint præternaturā feudi, sunt seruāda. *c.1. §. pen. quid sit inuest.* & idem esset si feudū esset magnum, vt omnia hæc tenet, & refert, *Rolan. d. cons. 5. num.16. & 17. & 18. vol.3. & Lara in l. si quis à liberis. §. solent. num.32. ff. de lib. agnos.* licet ipse ibidem, in distinctè teneat, teneri vassallum Domino egeno alimenta præstare: sic neque Dominum excōmunicatum tenetur vassallus adiuuare, vel bannitū, vel captum pro guerra iniusta, † vt per *Iacob. de Ardizo. in d.* 49
summa feudorum. tit.70. p.1. tom.10. diuersorum tract. fol. 237. sed an poterit Dominus in casu necessitatis cōpellere vassallum vt alij seruiat, dictū est in hac lege. Et an possint Domini vassallos cogere † vt reci- 50
piant eos in hospites *vide de Burgos de Paz, consil.3. nu.* 97. *volum.1.* tenetur tamen vassallus secretum Domini non reuelare aliter enim puniretur † tribus concurrētibus, primo ipsa reuelatio, secundo quòd animo damnificandi Domino sit facta, tertio quòd ex ipsam

ex ipsa manifestatione sit factũ damnũ ipsi Domino, *vt per Afflict. in constit. Sicil lib.3. Rubrica.15.n.13. vbi.n.14.* quid si dixit & volebat occidere Titiũ, an poterit id vassallus reuelare, cui in secreto Dominus dixit.

¶ Ibi, *Donde les mandaremos venir*, tenẽtur enim vassalli conuentionem cum Domino factam seruare, & si sic cõuenerunt cum Domino collectas præsta-
52 re, tenentur id † adimplere vt *per Bal. in l. hi quibus. C. de fideicom. li. Alex. & relatos per Bur. de Paz*, consi.15. n.6. *vol.*1. vbi in causa comitis de Benauente super pane per vassallos soluendo latè agit.

¶ Ibi. *Y al plazo*, debet enim ei assignari dilatio commoda sub qua se præparare, & venire possit, vt suprà hac lege in glos. *el tiempo*, & sic semper præueniuntur antequam itinera arripiant, dilatioque concedenda & danda est vocato & citato, vt *dixi in l.1. per tex. ibi, tit.3. li. suprà. n.1. & .2. imò vt ibi dixi in glo. fi.* debet dari tẽpus congruum, vt vocatus comparere possit, & sic est arbitrarium tempus, reducẽdum tamen ad distantiam loci & temporis calamitatem, & cursum, & necessitatem occurrentem.

¶ Ibi, *Con sus cauallos y armas.* in feudis quoties feu-
53 dum concessum est pro seruitio equi †, debet tanquam miles cum equo seruire, & non tanquam pedester, & hoc ex vi verbi, vt equus non sit in conditione feudi, sed persona vassalli, *vt arg. l.1. §. quæ rebus. ff. de positi*. & debet esse equus, nec melior, nec peior, sed mediocris figuræ, *arg. l. de donatio. l. si quis argentum. §. similique modo. & l. legato generaliter. 1. Resp. de legat.1.* in terminis verò nostræ legis tenetur omnino vassallus, etiam si nõ apponatur in pactum & conditionem ire cum equis & armis & famulo pedestri.

¶ Ibi, *Por si mismos.* sed an per substitutum, dicemus Deo volente, *in l. 8. infrà eo.* & existente impedimento optimè poterit per substitutum seruire vt ex sequentibus verbis nostri text. colligitur & decidit*ur, & in d. l.8. latius dicemus.*

¶ Ibi, *Si no ouieren embargo.* si hæc verba referas ad illa precedentia, *Por si mismos*, benè constituta sunt, sed si referas ad proximè præcendentia, ibi, *O otros por si.* abũdat illud non, & debet dicere: *Si ouieren embargo.* sed cum lex nostra nouissimè sit emendata, & illud, non, apponatur in litera eius, vt vides, omnino est dicendum ad illa verba, *Por si mismos*, nostra huius glo. esse referenda, vt orationi, & sensui con-
54 uenian̄t. Et impedimẽta hæc † erũt, infirmitas grauis, & senect⁹, & incarceratio, & alia quę de iure & aliis similibus materiis & citationib⁹ talia nũcupãtur, de quibus & in titulo, *De los emplazamientos*, lib.4. suprà diximus: & itidem erit impedimentum, si fortè feuda tenens, aut seruitium debens, esset ecclesiastica persona, nam tunc cum bellum adire non possit, per substitutum seruiet, prout in regno Franciæ, vbi episcopi feuda tenentes tenentur in guerris, & bellis opem & auxilium præstare secundum feudorum cõditiones, vt testatur *Carolus à Grassallis, lib.2. Regal. Fran. c.15. pag.*80. licèt Ecclesia sit mater Imperij, tamen eo casu, quo tenet feudũ à Rege censetur circa hoc vassalla, & sic vt ibi iure.11. ipsemet Carolus testatur, tenetur homagium ratione feudi Regi prę-
55 stare †: debet tamen Rex & Imperator, *vt in d. iure. 12. dicitur*: præbere honorem Episcopis & prælatis
56 assurgendo, & iuxta se eos sedendo † ad partem dexteram, prout quotidie fit & iure optimo.

SVMMARIVM.

Vassallus non potest recedere à seruitio Domini. nu. 1. nisi vt ibi & nu.2. sublimitatur.

Vassallus ex lege nostra non potest Dominum deserere ante tempus impletum siuè ab eo esset miles factus sine non, num.3.

De iure communi an possit quis se obligare ad certum seruitium personale præstandum per se & suos descendentes, num.4.

Vassallus duorum Dominorum non potest quis esse, nisi posset ambobus integraliter seruire. num.5. vel nisi ab vno non defendatur, vt nu.6.

Dominus sicut potest vassallum inuitum in alium transferre, ita & vassallus ex causa potest se alteri domino submittere. nu 7.

Vassallus in casu in quo tenetur duobus Dominis seruire cui potius tenebitur. nu.8.

Vassallus non potest priuari feudo per Papam, vel Imperatorem nisi prius sit conuictus de culpa, vel felonia. num.9.

Desertores militiæ puniuntur nisi sint tyrones. n.10. vbi idem in infirmo vel grauiter vulnerato.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Pœnam vassallis imponendam à seruitio Domini recedentibus declarat lex nostra.

RBi, Se partiere de nos o de aquel que le da la soldada, nõ enim potest vassallus recedere à seruitio Domini, † vt 1
probatur hic, & declaratur *in l.7. titu.25. part.4.* vt id procedat in primo anno, quo Dominus fecit eum militem: in eo enim anno non potest Dominũ deserere nisi pro vna ex tribus causis ibidem declaratis, & probatur etiã *in l.3. titul.13. lib. 3. Fori, cũ vt dicit glo.1. in ea. l.7.* magno honore afficiatur ille, cui militia donatur, & hoc declarat gloss. *Adelante. in d. l.7.* vt procedat, quoties ab illo Domino fuit miles creatus, secus verò si ab eo non fuit miles factus, tũc enim etiã ante annũ posset eum relinquere, si nihil Domini inter sit magis, cũ relinquitur, quam cum factus fuit eius vassallus, secus si eius interresset, putà si deserere vult Dominũ tempore guerræ, nã tunc etiã post annũ non posset eũ relinquere †, secũdum 2
Ioan. And. & Hosti relatos & secutos per *glos. Razon. in dict. l.7.* ex lege tamen nostra nullo modo potest vassallus deserere Dominũ ante tẽpus cõuentuũ impletũ, siue ab eo esset miles factus †, siue non, vt ex l. 3
nostra apparet: vbi tamen tempus nõ esset statutum procedere possunt supra dicta, & nõ aliter lege nostra atenta: debent tamen seruari dicta à relata. *l.7. versic. E quando.* En an de iure cõmuni possit quis per instrumentũ se & suos descendẽres obligare ad certũ seruitiũ personale præstandũ † alicui & suis hæ- 4
redibus in perpetuũ, sine assensu Domini Regis, *vide. Specul. in tit. de feudis. §. quoniã. vers.1. autẽ, & Matth. Afflict. in consti. Sicil. lib.3. titu. de homi. non tenen. n.2. fol.87. vbi nu.3. Tractat.* an confessio dicentis se esse talem & promisisse sufficiet.

¶ Ibi,

¶ Ibi, *De dos señores.* notandum ex ijs verbis, quòd non potest quis esse vassallus duorum Dominorum, prout innuitur *ex.l.8.ibi adnotante.glo.1.tit.25.p.4* quę optimè declarat vt procedat quoties de iure vel cōmodo primi Domini aliquid diminueretur, tunc enim non potest alteri Domino seruire, secus verò si posset ambobus integraliter seruire†, tūc enim nō loquitur lex nostra neq; procedit, prout hic asserit expresse *Didac. Per. sub.l.2. tit.3.lib.4.Ord.col.1391.* non enim potest vassallus ius prioris Domini lædere, *vt per Bal.in præemio feudorum.nu.52.*& sic vassallus, qui secundo Domino facit fidelitatem de feudo debet eum certiorare de priori Domino, & protestari, quòd sit saluum ius illius, *secundum Bal.in §.fi. hic fini. lex, relatum & secutum per Bellum, in Tract.de re milita.part.2.tit.3.nu.2.* vbi alia circa hæc refert. Secundo declarari potest lex nostra vt non procedat quoties vassallus à Domino non defenditur, neque defendi potest tunc enim poterit optimè se alteri Domino subijcere †, quia sicut potest Dominus vassallum inuitum ex causa in alium transferre †, *vt per Bal.c.generali, si de feudo fuer.cont.inter domini.& agna. Alex.cōs.25.dubio.2.col.pen.vol 5. Corne.cōs.321.col.3.vol.4.* ita & subditi ipsi absq; consensu Domini ex eadem causa se possunt alteri donare, & fidelitatem illi prestare, *vt per Socin.consil. 39.col.pen.vol.3. ex Bal.* in quadam sua disputatione incip. Ciuitatis Tusciæ, quia paria sunt nullum, vel inutilem Dominum habere, vt refert & sequitur, *Loazes in allega. De Mula, dub.1.in resp.ad.3. funda.n.4. cum sequent.pagi.249.* Et in casu in quo vassallus potest duobus Dominis seruire cui potius tenebitur †, declarat Bellus, vbi supra, n.3. cū sequent.& dixi. *in l.18.tit.16. lib.2. supra. n.3.& Iaco.de Ardizo.in dict.sūma feudo.tit.64.& Ioā. de Lig.Mediol.in Tract.de Bello, in Tract. 4. tertij princi.c. 35.vol.16.Tract.diuersorū, vbi.c.34.* an si vocetur à Dño vassallus & eodem tempore à Rege, cui tenebitur obedire, vbi & cap. 33. an teneatur vassallus Domino iuuare contra Regem. & miror de glossa fin. *in l.3.tit.26.par.4.* dicente se non vidisse legem prohibentem vassallum duobus Dominis seruire, cum ex dicta.*l.8.tit.24.par.4.* id probetur & ex nostra hic.

¶ Ibi, *Muera por justicia*, constito prius, q̄ Dominum deseruerit ante tēpus impletum, vel q̄ à duobus Dominis soldatam & mercedem receperit, sicut neque potest vassallus feudo priuari per Papam vel Imperatorem, nisi prius sit conuictus † de culpa, seu felonia, *vt est text.c.1.* & ibi Bal. & alij, de natura feudi, *tex.c.1.de feud.* sine culpa non amit. *gl.& Bal.in c.1.§.fi.* qui feud.dare possunt, vbi ipse *Bald.* inquit, quod ideò Papa vel Imperator non potest infringere iura vassallorum, neque eos feudo priuare, nisi conuicta culpa, eò quòd naturales consuetudines feudorum ligant Principem, & quia potentius est ius naturale quam principatus, vt ibi latius per eum, & per *Ias.consil.86.n.5.vol.3.& Paris. consil.101. num.116.vol.1.* vbi. num.117. inquit. sententiam requiri declaratoriam, & nu.118. quòd requiritur citatio & iterum in *cons.1.co.vol.num.18.cum.6.sequent.*

¶ Ibi, *Y si se fueren, mueran por ello*, quasi desertores militiæ. vt *in l.militis.§.desertorem.ff.de re milit.l.3. titul.19.par.2. l.non omnes.ff.de re mili.* tyronibus tamē † pro prima vice parcitur, vt est text. *in l.3.& l.4. in fi ff.* de re mili. & idem *ex dict.l.3.tit.19.part.2.* in infirmo vel grauiter vulnerato, vt patet ex versic. *Mas de la hueste no seria ninguno escusado para venir se della si non fuesse enfermo o llagado tan grauemente que non pudiesse tomar armas.*

¶ Ibi, *que lo pague con el doblo*, similis est text. *in l. 9.titul.25.par.4.*

SVMMARIVM.

Tempus assignandum vocationi debet esse competēs. num.1.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Qua pœna puniatur vassallus non comparens in termino assignato, sed eo elapso, declaratur in præsenti.

IBi, QVE NO FVERE CON NOS, tenetur enim vassallus Dominum sequi, & eius mandatis obedire, vt in l.1. istius tituli remanet dictum.

¶ Ibi, *Al plazo que no le mandaremos poner*, debet tamen esse competens †, *vt in l.1. supr.eo. diximus*, & colligitur ex text. vbi optime glos. commode in. *cap. cupientes. de electio. in 6.*

SVMMARIVM.

Impedimentum est probandum. num.1.& nu.2. numerantur impedimenta.
Infirmitatis multa priuilegia, remissiuè. nu.2.
Vassallus statim quod venerit ad vocationem tenetur comparere. num.3.

Lex 4.

SVMMARIVM.

Vassallus impeditus excusatur, & veniens ante terminum constitutum, dies tunc decursi non computantur in tempore seruitij sui.

IBi, MONSTRANDO POR RECAVDO CIERTO, hic habes text. probantem, impedimentū† esse probandum, vt diximus & discussimus *in l.14. tit.3. lib.4. supra.n.17.* vbi & plus dixi, scilicet, esse probādum, fuisse impedimētum causam immediatam non comparendi, & cum numeris sequentibus alia retulimus in propositum necessaria vbi videri possunt, & plura in propositum nostrū dixit Lauren. Syl. *in Tract.de feudi recogni. quæst.85. part.1. tomo.10. Tract.diuersorum Docto.*

¶ Ibi, *Escusas derechas.* hoc enim iuri & æquitati conforme est, vt non valens cōparere vocationi excusetur, vt in *d.l.14.dixi.nu.7.* cum sequentib. & erit excusatio legitima, infirmitas, ob quā vassallus venire nō potuit, *vt in c.præsentium.7.q.1.& in c. vni. de cle.non resid.in 6.* & hoc, sicut & alia multa, erit priuilegium infirmitatis, de quibus † per Gomat. *in Reg. chancel.tit.de infir.resig.q.9.* & per Paul. Orian. *in rep.l. 1.n.132.ff.de offic.eius cui mā.est iur.& Roma.in l.si verò.§.de viro.n.76.ff.solut.matr.* vel ex causa inimicitiarum capitalium, ob quas ibi venire non audet, *vt c. bonæ.2. de elect. cap. clericos. de non resid. c. querelam,*

vbi glo.rationabili.& verbo, Infirmitate.de procur. *l.7.tit.11.p.3.* vel propter intemperiem aëris, vel timorem mortis. *c.quorundam.74. dist. c.ad supplicationem*, vbi glos.morari, de renuntia.vel fractio pontis vel aliæ similes causæ relatæ per Ioann. Andr.*in cap. fin.de cleri.non residen.l.2.§.si quis.& §.si non propter.ff. si quis cautio.* & an impedimentum debeat protestari, dixi *in d.l.14.* vbi & an impeditus debeat mittere excusatorem, & *in l. 8. infrà eo.* alia repetemus, & per Lauren.Syl.vbi suprà.*q.83. & 86.alia videbis.*

3 ¶ Ibi, *Antes del plazo*, & adhuc tunc statim † quòd venerit tenetur cõparere vt insimili inquit.*gl.cõmode in.l. cupientes, de elect.in 6.& in l.7.tit.11. par.3. & tenet Didac.Perez.l.3.tit.3.lib.6.Ordi.col.1393.in princ.*

SVMMARIVM.

Bello cessante an possint vassalli arma & equos vẽdere aut pignora.nu.1.

Belli tempore & dum in actu belli sunt equi & arma capi non possunt per iustitiam.nu.2.

Pignorare vassalli non possunt equos & arma non solum in toto, verum nec in parte.nu.3.

Pœna inducta contra vendentem non censetur inducta contra ementem.nu.4.

Lex 6.

SVMMARIVM.

Vassalli durante tempore belli tenentur Regi seruire vocati, neq; possunt pignorare aut vendere arma, vel equos, sub pœna à lege nostra descripta emẽtibus, & vendentibus.

¶ Bi, Siendo llamados, non enim tenẽtur se offerre nisi vocentur, vt dixi.l.1.supra eo.

¶ Ibi, *En quanto durare la guerra*, ergo à contrario cessante bello poterunt arma & equos
1 pignorare † aut vendere, non enim tunc eis prohibitum reperitur, eo enim tempore, pacis scilicet, nõ tenentur arma & equos possidere & habere, vt in titul.1.supra isto lib.diximus, & tenet Didac.Perez, hic sub. *l.8.titul.3.lib.4. Ordin. colu.1397.* vbi tamen inquit, quòd quando alienatio est necessaria, putà quia capitur per Alguazellos & ministros iustitiæ in vim rei iudicatæ, tunc cessat pœna nostræ legis: quòd tamen generaliter dictum procedere non potest, eò quòd tempore belli & dum in actu
2 belli sunt † arma & equi capi non possunt per iustitiam etiam aliis bonis deficientibus, vt dixi *in l.fi. nu.42.* cum pluribus sequentibus *titu.21.lib.4.suprà.*

¶ Ibi, *Ni empeñar*, id nouissimo iure prohibitum
3 erat non solum in toto verum etiam † *in parte.l. Imperialem.§.1.& §.callidis, de probi.feu.ali.* per Frederi. *cap. è contrario, de inuest.de re ali fac.* & hoc esse probatum à Doctor. testatur Marzarius, *cons.63.nu.1.cũ sequen.* vbi ampliat, vt neque generaliter neque specialiter, *& nu.8.* an tunc habeat locũ ius accrescendi. *& cons.20.* tradit quãdo pignorando feudũ amittat, & dixi de iis. *l.2.glos.2.titu.3.* isto lib.

¶ Ibi, *Y qualquier que lo comprare*, expressio hæc contra emptorem inducta prę se fert conclusionem iuris, scilicet quòd pœna inducta contra vendẽtem, non censetur inducta † contra ementem, nam cum 4
lex nostra venditoribus pœnam imposuerit, ementibus etiam idem esse expresse disposuit, quasi non sufficeret vendentibus imponi, & sic cessat in materia legis nostræ Brocardicum illud, quòd dispositum in vno ex correlatiuis censetur & in alio dispositum, vel late per Doctores maximè Iaso. *in l.fi. C.de indic. vid. tollen.* ex eo quod in lege nostra differens pœna in vno quam in alio statuitur, & non est eadem ratio.

SVMMARIVM.

Quæ personæ excusantur ire ad bellum. nu.1. & 2. & 3. vbi & num.4. an & ita excusabuntur vt neque substitutum mittere teneantur neque nummis adiuuare Dominum. vel Regem. & n.6.

Vassallini infirmi & impediti tenetur mittere substitutum.num.5.

Exemptus ire ad guerram an & à collectis excusetur.num.6.

Lex 7.

SVMMARIVM.

Quæ personæ excusantur bellum adire declarat lex nostra & est quotidiana & quotidie præ manibus habetur.

Bi, Sean escvsados, ad limitationem, & declarationem. l. 1. suprà isto titulo & libro, dicentis teneri vassallos ad bellum ire si vocati sint à Domino, fallit enim hæc regula in casibus positis in præsenti: idemque est in minoribus.14.annorum †, vel maioribus.70. 1
annorum, vel infirmis aut vulneratis graui infirmitate, aut vulnere, secundum. *text. in. l.3. titu.19. part.2.* quæ singularis est, nisi secundum text.ibi senes ij maiores. 70. annorum essent versati in bello, nam tunc ad consulendum tenerentur ire, vt ibi aduertit glos. *Tan sabidores*: Excusantur etiam mulieres, cum à muneribus personalibus sint exemptæ, *ex l.qui originem.§.& corporalia.ff.de mun.& hon.& l. 2.ff.de regul.Iur.* notat gl. *Las mugeres, in d.l.3. titu.19. part.2.* nisi secũdum text. *ibi.col.2.ad fi.* defecissent viri ad propulsandam rebellionem in Regno à regnicolis aliquibus ortam, vel Rex iret ad Bellum, nam & tunc mulieres † tenerentur ire, imo & tunc, vt 2
optimè aduertit ibi glos. *o de grandes rios.* etiam omnes in præsenti excusati tenebuntur ire, neq; excusari poterunt, deberent tamen tunc expresè vocari, vt dixi *in l.16.tit.7.lib.3.* suprà, nisi adesset periculum in mora, nam tunc etiam non vocati tenerentur ire & auxiliari, *ex dict.l.3.tit.19.part.2.* Itidẽ clerici & religiosi † excusãtur, *ex dict.l.3. & ex dictis per* 3
Ioan.de Lig. Mediol. *in Tract. de Bello.6. particula, cap. 54. pag.377. vol.16. Tract. diuersorum*, & circa hæc tetigit aliquid Didac. Per. *in l.29. titu.16. lib.2. Ordin. col.613. & in l.21.tit.4. lib.4. Ordin. col.1444. cum sequent.* vbi quærit num ij de quibus hic, qui excusantur ire ad Bellum, excusabuntur taliter, quòd neque substitutũ mittere teneantur, neq; bonis suis adiuuare Dominũ vel Regem †, & dicendũ est affirma- 4
tiuè cum eo, quòd ita excusantur, vt neq; substitutũ

mittere

mittere teneantur, & tenet expressius Aduend. *cap.* 14. *præto. n.* 12. *lib.* 2. quòd non est in vassallis infirmis, vel senibus, vel aliter legitimè occupatis, ij
5 enim tenentur mittere substitutum †, ex text. in *l.* 1. istius nostri tituli, *& tex. in l.* 8. *infra eo tit.* & idem si sint vassalli, qui quidem non excusantur ire ad bellum ex text. nostro ibi, *O quando*, sed si vassalli non essent personæ hæ in lege nostra contentæ, tunc equidem adeò excusantur, vt neque substitutum mittere teneantur, neque equum vel arma habere astringi possint, secundum Didac. Per. *dict. col.* 1444. imo neque ad collectam propter bellum impositam, nisi esset vrgens necessitas, vt inuasio populi, secundum Bellum, *in Tract. de Bello. p.* 7. *tit.* 2. *per totum*, vbi sic concludit contra communem in casu in quo simpliciter esset immunitas concessa; in quo casu non censetur concessa propter guerram, prout communem testatur Ias. *in l. si ex toto. n.* 7. *& sequentib. de legat.* 1. communis tamen sequenda est, quam etiam latè examinans sequitur Aegit. Thomati. in Tract. *de collectis* §. *pauperes. nu.* 34. *fol.* 151. 12. *volu. Tract.* Sed in casu, in quo quis propter guerram & in casu guerræ priuilegiaretur, tunc etiam à
6 collectis censetur † priuilegiatus, & in hoc casu non loquitur dicta communis, & per consequens excusati per legem nostram bellum adire, neque ad collectas tenebuntur, nisi essent vassalli, vt probat lex nostra, vel nisi adesset vrgens necessitas, vt repentina populi inuasio, nam tunc & priuilegiati tenerentur, vt sunt clerici, & similes, ita Bellinus; vt suprà, & diximus. *l.* 11. *nu.* 7. *tit.* 3. *lib.* 1. *suprà.*

SVMMARIVM.

De iure communi in vassalli electione erat ire ad bellum vel pecuniam soluere secus ex lege nostra. n. 1. *tenebatur tamen officium adimplere. num.* 2. *& in nu.* 3. *quid ex iure nostro Regio.*

Vassallus tenetur Bellum adire neque excusatur etiam ex vi priuilegij à lege concessi. n. 4.

Infirmi & senes excusantur. nu. 5. *&. nu.* 6. *plura senectutis priuilegia.*

Vassallus incarceratus excusatur. nu. 7.

Impedimentum procuratum nihil prodest. n. 8.

Feudatarius si factus sit Episcopus excusatur bellum adire, seruiet tamen per substitutum. n. 9.

Vassallus potest per substitutum seruire si ita est consuetum. num. 10.

Lex. 8.

SVMMARIVM.

Vassalli Regis terram ab eo possidentes nullam non seruiendi excusationem habet, nisi infirmitatis, senectutis, vel alterius iustæ causæ.

IBI, POR SVS PERSONAS, & sic non per substitutum regulariter prout, & in l. 1. suprà isto tit. dicitur, quod tamen de iure communi erat in feudis dubitabile, nam se-
1 cundum ius commune † in vassalli electione erat personaliter seruire, vel pecuniam soluere, vt notat Aluarot. post Antiquos, *in cap.* 1. *in fi. de pace iur. fir. & in c. Imperialem.* §. *firmiter. de prohi. feu. alia.* & in Lombardia sicuti asserebat, Zephalus, *cons.* 1. *n.* 69. licet aliquando per substitutum posset seruiri, & aliquando † personaliter tenebatur seruitium 2
adimplere, vt tradit Capitius, *decis. Neapo.* 10. *col.* 5. *& decis.* 32. *col.* 2. *refert Loazes, in allegatio. de Mula.* 1. *dubitabit.* §. *si forsan. pag.* 171. & sic Iacob. de Ardizo. in summa feudorum *cap.* 96. *in* 1. *par. tomo.* 10. *tractatuum*, circa hæc distinctione vtebatur, legibus tamen nostris attentis regula generalis constituitur, scilicet, quod vassallus habens terram à rege, vel alio Domino tenetur † illum personaliter se- 3
qui, nisi aliàs ex iusta causa impeditus sit, vt ex text. nostro clarissimè probatur, & ex dict l. 1. supra isto tit. & lib. & fallentias aliquas in nostra describemus lege.

¶ Ibi, *Ni de otra causa*, & sic neque ratione priuilegij à lege † concessi ne teneretur ad Bellum ire, 4
prout ex. l. 7. præcedente probatur clarissimè.

¶ Ibi, *Saluo si los dichos nuestros vassallos fueren enfermos, o vieios*, vt per totum † titulum. *C. qui morbo se excusent. libr.* 10. *& eod. lib.* qui ætate vel profes. se excusant, *& l.* 1. §. *quod si morbo. C. de præpo. agen.* in 5
rebus, ibi quòd si morbo vel ætatis senio capti, & impediti huiusmodi rerum, vel quocunque alio vitio prædìti, per se memorati officij curam subire nequiuerint, consideratis præcedentibus eorum laboribus, per substitutum chartularium eiusdem scrinij, cui præfectus est ipse, idoneum, & tam moribus optimis præditum, quàm scientiam, peritiamque rerum habentem, electione sua, suarumque periculo facultatum, prefatum munus eos implere precipimus, & per alia iura allegata per Tiraq. *de primoge. in præfat. nu.* 214. *probat. etiam text. in l.* 1. *suprà isto tit. & in l.* 1. *in fin. titu.* 1. *suprà isto libr.* vbi describit ætatem & ibi diximus, & *text. in l.* 3. *titu.* 19. *par.* 2. secundum quam senex non liberabitur si consilio auxiliare potest. & infirmitatis nonaginta priuilegia remissiue retuli. *l.* 6. *tit.* 5. *lib.* 3. *suprà. n.* 11. & senectutis plura † etiam refert Gometius, 6
in Reg. Chan. de infir. resig. quæst. 7. *pag. pen. in paruis*, vbi & senectutis incommoda refert, & Tiraq. *vbi suprà. n.* 79. cum sequentibus pluribus.

¶ Ibi, *O en otra maniera iustamente occupados*, vt putà si vassallus hic est incarceratus † excusatur enim 7
tunc, quia in eo nullus dolus vel contumatia dari potest, eò quòd à iudice est impeditus, *argu. l. contumaciam.* §. *pœnam. ff. de reiud. & l. de vnoquoque.* §. *sed & si per prætorum, in princ. ff. eod. titu. faciunt tradita per Bart. in l.* 2. *in fi. ff. de in ius vocand. & per Laur. Sylu. in dict. Tract. de feudi recog. q.* 77. *p.* 1. *to.* 10. *tractatuum*, quòd intelligo dum tamen carceratio, vel aliud quodlibet impedimentum non sit procuratum, nam si esset nihil prodesset †, vt diximus in 8
l. 14. *tit* 3. *lib.* 4. suprà, vlterius esset iusta causa impedimenti, si cum esset comes feudatarius, vel aliter vassallus, factus esset Episcopus †, tunc enim per 9
substitutum seruire posset nam licet sit episcopus factus non perdit Comitatum. & quia in bello personaliter seruire non potest, per substitutum tunc deseruiet, vt latè fundat Zephalus, *cons.* 2. per totum, item & per substitutum vassallus seruire posset, si per consuetudinem, vt in Lombardia, esset introductum †, ne personaliter teneretur ire, sed per substitutum, vel pecunias soluendo, secundum

Zephalum *conſ. 1. nu. 67. cum duobus ſequent.* Item & ſi quæ aliæ ſunt cauſæ iuſtæ impedimenti excuſabunt, vt perſonaliter ire non teneatur vaſſallus, ſed per ſubſtitutum.

¶ Ibi, *Leyes deſtos Reynos*, vt in l. 1. ſuprà iſto titu. & lib. & l. 1. tit. 1. ſup. iſto lib. & in alijs ſimilibus.

SVMMARIVM.

Primogenia quæ dicantur. num. 1.
Dominus feudi admittendo ad fidelitatem ſecundo genitum non præiudicat primogenito. num. 2.
Primogenitis vaſſalli mortui ſalarium & terra danda ſunt num. 3.
Primogenitus ſi non eſt idoneus Principatui moderando poteſt illi ſecundogenitum anteponere. numero. 4.

Lex 10.

SVMMARIVM.

Primogeniti filij ſolidum Patris defuncti, & alia lege in noſtra contenta habere debent, & in eis ſuccedere.

RBi, SVS HIJOS PRIMOGENITOS, qui ante alios fratres ſunt numerandi, Primogenia
1 † enim appellamus ius illud præcipuum, quod primogenij filij antè cæteros fratres accipiunt, vt Tiraq. *de primogen. in Præfa. nu. 1. vbi. nu. 3. cum ſequentib.* pluribus probat, in ſucceſſionibus longè meliorem eſſe ſucceſſionem primogenitorum, quam aliorum filiorum, & ibi id pluribus probat authoritatibus, quas longum eſſet referre, *& num. 45. cum ſequentibus* aliquibus duas ad hoc rationes annèctit, & ſic ſecundum eundem Tiraq. ibidem. 22. *quæſt. nu. 3.* Dominus feudi admittendo
2 ad fidelitatem ſecundo genitum non præiudicat † primogenito, qui ex conſuetudine Regni, ſuccedit in feudo, vt inquit expreſſe voluiſſe Alberi. *poſt Dyn. in l. inter quos. §. alieno. ff. de dam. infect.* & ſic meritò lex noſtra inquit, primogenitis vaſſalli
3 mortui danda eſſe ſalarium & terram à Domino † habita, vt & eſt text. *in l. 1. & 2. C. de filijs officialium, qui in bello. mor. libr. 12.* & hanc legem menti tenendam inquit gloſſ. *Si no el fijo, col. fi. verſic. tene etiam menti. l. 2. tit. 15. par. 2.* vt inquit Didac. Perez, hic, ſub. *l. 20. titul. 3. libr. 4. Ordin. col. 409.*

¶ Ibi, *Que fueren habiles para ello*, nam vt inquit Bald. *in Auth. hoc amplius colu. 2. C. de fidei com.* primogenitus ſi non eſt idoneus Principatui mode-
4 rando † poteſt pater illi ſecundo genitum anteponere, refert Tiraq. vbi ſupra, *quæſt. 21. num. 11.* & cum ſequent. alia in propoſitum proſequitur, & in quæſt. 23. alia declarat ſimilia, quæ noſtræ legi adaptari poſſunt in ijs verbis.

SVMMARIVM.

Ruſtici ſubleuandi ſunt prout poßibile erit numer. 1.
Milites non eſſent hoſpitandi in domo ruſtici niſi per diem & noctem. num. 2.
Militare non eſt delictum ſed propter prædam militare peccatum eſt. num. 3.
Concuſſionis genus eſt euitandum. nu. 4.
Animalia ruſticorum capi poſſunt pro mittendo blado & pane & victualibus ad Bellum. n. 5. & poſſunt compelli ea emere. num. 6. debet tamet eis pretium ſolui. num. 7.
Annonæ præfecti poſſunt eligere viros idoneos, qui vadant ad emendum panem pro annona cum ſalario. num. 8.
Aſinus ruſtici capi poteſt pro iuſtitia facienda. numero. 9.

Lex 18.

SVMMARIVM.

Militibus Comeſtibilia præſtanda non ſunt ſine pretio, expenſiſque populorum non debent Capitanei & milites ſuſtentari.

IBi, CARNE COSTA DE NINGVNO DE NVESTROS PVEBLOS, nam vt inquit legiſlator in *l. 1. C. de Salga. hoſpit. non præſt. lib. 12.* nè quis Comitum aut tribunorum aut præpoſitorum, aut militum nomine ſalgami culcitras, lignum, oleum, à ſuis extorqueat hoſpitibus, ſed nec volentibus hoſpitibus in prędictis ſpeciebus aliquid auferat, ſed ſint prouinciales noſtri ab hac præbitione ſecuri: Comitibus, tribunis, vel certe præpoſitis militibuſque graui vexationi ſubiacentibus: probat etiam text. *in l. deuotum. C. de metat. & epedimet. libr. 12.* quod ſecundum Bart. *in l. 2. in fi. eo. titul. & lib.* 12. malè hodie ſeruant milites, cum deberent ruſtici, qui in hoc ſufferunt pondus diei & æſtus, releuari † prout poſſibile 1
eſſet, vt inquit Ripa in *Tract. de peſte, titul. de remed. præſer. contra peſtem. nu. 212. cum ſequentib. aliquibus, vbi nu. 214.* cum Ioan. de Platea, inuehit contra quoſdam magiſtros extraordinarios Ducatus mediolani, qui conuiuantur ſplendidè expenſis ruſticorum, & ſingula milliaria ſingulis diebus conficiunt, vt ventrem impleant, & ſe omnino ſaginent, quæ omnia & noſtris temporibus in hac noſtra Hiſpania per milites & capitaneos ita commiſſa ſunt, vt exemplari pæna opus eſſet, vt alij ab ijs in poſterum ſe abſtinerent, ſunt enim ſubleuandi non verò opprimendi ruſtici præſertim tempore culturæ, neque eſſe permittendum quòd milites iter agentes hoſpitarentur in domo ruſtici niſi tantum per diem & noctem †, vt de iure eſt diſpoſitum, ex dict. *l.* 2
deuotum. & ex l. vnic. C. de Salga. hoſpi. non præſ. quas ad hoc allegat Ripa, vbi ſupra, num. 216. de quibus & per Auiles *in cap. 8. præt. in glo. Dineros*, & latiſſimè per Roland. Valle, *conſi. 66. num. 1. cum ſequentibus Vol. 1* vbi optima circa hæc adducit & ſingularia & quomodo ſit domus ad hoc diuidenda, & qui excuſentur ab hoc munere hoſpites recipiendi: Debent enim milites contenti eſſe ſtipendijs ſuis, & neminem concutere debent, vt eos admonuit ſanctus Ioannes Baptiſta, vt & habetur in *cap. in ſingulis. 86. diſt. & in cap. militare. 23. quæſt. 1.* vbi dicitur

dicitur quòd militare non est delictum, sed propter
3 prędam militare peccatum est,† sicut neque Remp.
gerere criminosum est, sed ideo gerere Remp. vt
diuitias augeas, videtur esse damnabile,& per con-
sequens milites & capitanei debent ab his abstine-
re, etiam si sponte rustici aliquid sibi offerant, nam
potius metu & concussione coacti videntur id fa-
4 cere: quod concussionis genus † est euitandum ex
cap. *concussionis.* 1. *quæst.* 1. *&* *l.* 1. *&* 2. *ff. de con-
cussio. Caieta. in summa in verbo militum peccata*, ali-
ter enim Auaritiæ genus exercetur, ex qua quidem
Auaritia plura mala insurgunt, & præsertim mili-
tibus, vt inquit. l. 2. tit. 26. part. 2. & ideò nimi-
rum si capitanei & milites plura infortunia patian-
tur, neque victoriam reportent. Possunt tamen ca-
5 pi animalia rusticorum pro mittendo † blado pane
& victualibus ad bellum, *ex l.* 2. *C. de Nauicul. non ex-
cus. libr.* 10. *quam ad hoc allegat Ripa vbi supra, nu.* 121.
& Mænochi. de Arbitrar. lib. 1. *quæst.* 48. *nu.* 9. vbi
ad Decuriones ciuitatis id ampliat, vt possint pro
hoc dicta animalia capere. Imo & inquit ibidem
Ripa, *nu.* 122. quòd si subditi non habent animalia
6 possunt cogi † ea emere, & Reip. commodare, de-
7 bet tamen pretium † eis solui, vt tenet Ias. *in l. Bar-
barius, num.* 36. *ff. de offi. præs. & Mænochi. vbi supra.
num.* 10. & sicut cum sterilitas adest, possunt præ-
fecti annonæ eligere vnum vel plures discretos vi-
ros, qui pro comparando tritico & frumento se
conferant in aliquas partes & prouincias & eis sine
8 iussu Principis salarium † constituere *ex l.* 1. *C. de fru-
men. Alexan. lib.* 11. *notat. Ripa, vbi supra num.* 186.
aliter enim secundum eum ibi Decuriones salarium
constituere non possunt de publica pecunia, *ex l.* 1.
C. de præben. sala.& diximus alibi: sic & inquit Ripa,
9 vbi supra, *num.* 214. pro iusticia facienda † de ali-
quo delinquente potest capi asinus, Rustici, debet
tamen tunc, secundum eum. *ibi. nu.* 126. *cum sequen-
tib.* solui rustico huic congruum salarium, quia di-
ci solet à rusticis, quòd dicti boues vel animalia de
cætero non arabunt, vel si arabunt terra arata non
germinabit fructum, quæ licet species superstitio-
nis sit, tamen salarium est omnino soluendum, eò
quòd quamuis pro causa publica bona alicuius pos-
sint capi debet adhiberi bonum cambium vt alibi
diximus late.

SVMMARIVM.

Castra & oppida in bello capta Regis sunt. nu. 1. *&
n.* 2. *prosequitur.*
*Quintum bonorum in bello captorum in recognitio-
nem supremi Dominij Regi pertinet. num.* 3.

Lex 20.

SVMMARIVM.

*Pars Regibus applicanda ex rebus in bello captis
à lege nostra designatur.*

¶ IBI, DE LOS QVINTOS. vt ex l. 5. & 7. tit.
26. p. 2. deductum est & dispositum, id-
que per. d. l. 5. limitatum est circa bona
mobilia & se mouentia, nam circa immo-
bilia vt sunt, castra, villæ & oppida, hæc omnia
ipsius Regis † sunt, vt per eam asserit Auend. *c* 4 *præ.* 1
uu. 2. *& n.* 4. *vers. item adquisita. l.* 1. *& glos. Las villas,
in d. l.* 5. alia iura ad hoc allegat, *& ex l.* 6. *eo. ti.* 26. *pa.*
2. circa hæc & alia constitutum differentia, scilicet
quòd si Rex in ipsomet Bello fuit præsens, tunc
quintum deducitur antequam aliquid expendatur
de rebus captis pro sepeliendis defunctis in bello
illo, vel in publica subhastatione afferantur, sed si
rex non est præsens, tunc antè hæc funeralia dedu-
cuntur, quam quintum deducatur Regi: in rebus
autem soli & immobilibus hęc itidem non proce-
dunt, secundum dict. *l.* 6. *in fine.* In casu tamen in
quo bellum fiat sumptu Regis, medietas captorum
† Regi pertinet, secundum text. *in d. l.* 5. *col. fin.* &
rationes quare quintum datur Regibus assignat 2
text. *in l.* 4. *titu.* 26. *part.* 2. quæ in lege nostra ingeri-
tur & describitur: secundum quam *l.* 4. & nostram,
quintum hoc alij quam Regi competere non po-
test, cum in recognitionem † supremi domini ex
dictis legibus concedatur, & hæc Rex ipse à se se- 3
parare & abdicare non potest, vt diximus *in l.* 1. *tit.*
1. *lib.* 4. *supra*, nisi ad tempus vt probat. *dict. l.* 4. *ver-
sic. Mas queriendo.* in lege nostra inserta: de quibus
& tractauit Pet. Bellinus, in dict. *tract. de re milit.
parte.* 2. *cap.* 12. *&* 18. *vbi & in* 6. *part. cap.* 1. tract.
an inter milites possit fieri pactum & conuentio de
diuidendis prædijs.

¶ Ibi, *En periuizio de nuestra Real preminencia*, hæc
enim inpræscriptibilia sunt, vt diximus in dict. *l.* 1.
titu. 1. *lib.* 4. *supra.*

SVMMARIVM.

*Dominus male tractans vassallos potest eis priuari.
num.* 1. *neque debet eos tradere inimico, etiam si
mille delicta fecissent. numero.* 2.

Lex 22.

SVMMARIVM.

*Domini vassallis suis iniuriam aut iniustitiam
non faciant.*

¶ IBI, Y NO LES HAGAN FVERCAS NI INIV-
RIAS, Dominus enim male tractans vas-
sallos † priuari potest eorum vassallagio, 1
debet namque potius repellere iniuriam
vassallo, quam inferre, vt per And. *in cap.* 1. *quæ mo.
feu. amit.* tenetur enim Dominus vassallos adiuua-
re, vt in cap. 1. *de For. fid. alleg. Alex. cons.* 15. *col.* 3.
versic. sed Dominus vol. 5. neque debet tradere eos
inimico etiam si mille fecisset delicta †, secundum 2
Bal. c. 1. §. *conuentionales. in principio de pace. iur. fir. &
Afflict. in consti. sicil. lib.* 3. *Rubrica.* 29. §. 1. *num.* 2.
& 3. & contra tales Dominos remissiue retuli in *l.*
8. *n.* 8. *tit.* 15. *lib.* 4. *supra, & infra isto lib.* 6. *in tit. De las
imposiciones.*

SVMMARIVM.

*Vassallus alarde faciens cum bestijs & Armis alie-
nis falsum committit. n.* 1.

Lex

Lex 25.

SVMMARIVM.

Alarde, *& sic demonstrationem armorum & equorum commodatorum facientes puniuntur, vt hic.*

IBI, CON ARMAS Y BESTIAS PRESTADAS, In quo sicut & in alijs multis similibus vassalles hæc faciens † falsum commit- 1
tit, quod quidem est mutatio veritatis, vt *l.* 1. *ff. ad l. Corn. de falsis.* & in hoc quilibet de populo accusare potest, *ex l.* 5. *tit.* 7. *part.* 7. & tradit Didac. Per. hic sub. *l.* 11. *titu.* 3. *lib.* 4. *Ordinam. col.* 1402. *cum sequentibus.* vbi alia congeret per ipsum videnda, & sic titulus iste satis remanet declaratus.

TITVLO QVINTO

De los Castillos, Fortalezas y muros.

IT cum superiori titulo de vassallis Regis, dictum sit, quibus quidem plerumque castra, fortalitia & mænia custodienda committi solent, ideò noster sequitur titulus.

SVMMARIVM.

Pax & quies consistit in fida castrorum & castellorum custodia. n. 1.
Castrum est membrum ciuitatis. nu. 2. *Vbi quid sit & quid terra plena & quid turris.*
Castra ac munitiones & fortalitia necessaria sunt pluribus de causis. n. 3.
Maioriam si quis faciat de aliquo magno termino vbi habet fortalitium & nihil de eo disponat an veniet in maioria. n. 4.
Castro concesso an censeantur concessæ munitiones & trabuchi. n. 5.
Arma posita in rebus maioratus an accrescant maioratui. n. 6.
Castrum alicui concessum an censeatur donatum vel custodiæ causa. n. 7.
Clauium traditio præsumitur facta causa loci custodiendi. n. 8. *nisi vt ibi. nu.* 9.
Castra & fortalitia in eis posita præsumuntur esse Regni vbi posita sunt. nu. 10. *&* 11. *&. nu.* 12. *aliud in simili.*
Rex non potest alienare castra vel fortalitia pro custodia Regni ædificata. nu. 13. *& an succedet exterus in eo. nu.* 14.
Dominus fortalitij & castri pro custodia ciuitatis aut villæ suæ constituti si vendat illud Regnicolæ, an Rex capiet pro tanto. n. 15.
Pœnam læsæ Maiestatis incurret alienans Regnum in hominem iniuriosum Regi vel Regno. n. 16.
Quinque considerantur ad custodiam Castrorum numero 17.
Castrum si perdat substitutus illius, qui illud sibi commisit, an excusetur committens, vel teneatur sibi commissarium præsentare. numero 18.
Debitor soluendo creditori capto à latronibus non liberatur. nu. 19. *Vbi declaratur.*
Castrum tenens vel fortalitium si moriatur sine lingua, cui debet tradi. n. 20.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Fortalitia & castra Regni naturalibus sunt committenda & talibus, qui ea benè custodiant, & Regnum à damno eripiant.

IBI, CASTILLOS, Latinè, Castra & Castella, nuncupantur, de quibus per totum. *tit.* 18. *part.* 2. plura dicuntur & statuuntur, & in conseruatione & custodia fida eorum pendet † vniuersa quies & pax regni & 1
regnicolarum, castrumque & ciuitas non differunt, nisi sicut parua ciuitas à magna, & castrũ est membrum † ciuitatis, *vt in l. qui ex vico. ff. ad municip.* 2
quam ad hoc allegat Afflictis, *in constit. Sicil. lib.* 3. *Rubr.* 29. *nu.* 7. *fol.* 124. *col.* 4. vbi quid sit castellum, quid castrum, quid terra plena, & quid turris. & Matien. *in l.* 6. *glo.* 5. *num.* 3. *cum sequent. titu.* 7. *libr.* 5. *Recopil.* Et necessaria esse castra ac numitiones in Regno †, & fortalitia pluribus de causis firmat Sanctus Thom. *libr.* 2. *de Regimi. Princ. cap.* 11. 3
quem ad hoc alleg. glo. *Fortalezas. in l.* 1. *tit.* 18. *part.* 2. inferes ex hoc quòd si aliquis fecit maioriam de aliquo magno termino, & ibi est quoddam fortalitium de quo nihil disponit in specie, veniet in tali maioria fortalitium †, sequitur Pelaez, de maiora. 4
1. *p. q.* 10. *nu.* 18. *&* 19. Et an castro concesso censeantur concessæ munitiones, vt trabuchi † & simi- 5
lia, dicendum est quòd sic, si ibidem sunt appositæ pro perpetua castri defensione, secundum Bald. *in cap.* 1. §. *ad hoc. de pac. iur. fir. & in cap.* 1. §. *si quis, de manso. col.* 3. *de cont. inuef.* sequitur Cæpola, de seruit. *tit.* 31. *de flumi. nu.* 12. & Tyber. Dicia. *Responſ.* 35. *n.* 30. *volu.* 2. quòd optimè declarabis ex Menoch. de præsumpt. *libr.* 3. *præsumpt.* 99. *per totam maximè.*

maximè. n. 6. & ex Pelaez, de maior. 4. p. q. 33. n. 10. cum sequent. vbi num. 7. tractat quæstionem, an arma
6 posita in rebus maioratus accrescant † maioratui, de qua contrarium fuisse determinatum, inquit Molina, *de primog. lib. 1. c. 26. n. 5. de quo dixi in l. 6.*
7 *tit. 7. lib. 5. suprà.* Et an castrum simpliciter † alicui concessum censeatur donatum, vel in feudum concedi, vel custodiæ causa dari, & in hoc Brunus, *con.* 87. *n. 1. & 2.* inquit causa custodiæ censeri traditum, eo quod quia vbi ignoratur causa traditionis id præsumitur, cum Dominij translatio non præsumatur. *l. cum pater §. Pater pluribus. de lega. 3. vbi Bart.* sicut & clauium traditio præsumitur facta causa loci custodiendi †, qui clauibus illis clauditur, vt
8 per Lucam de Penna, *in l. 3. præsump. 29. C. de Apoch. pub. lib.* 10. quod tamen non habet locum, quoties præcessit titulus habilis ad transferendum † domi-
9 nium, vt venditionis vel donationis, vel quando verba traditionis significarent translationem Domini j, nam tunc cessat præsumptio custodiæ, secundum Menoch. *de præsump. lib. 3. præsumptione. 96.*

¶ Ibi, *De estos nuestros Reynos*, quorum Regnorum
10 Castra & fortalitia in eis posita præsumuntur † esse, & Regis Regna talia possidentis iure Dominij, vt inquit tex. *in l. 1. colu. 1. tit. 18. par. 1.* vbi optimè glo. *De derecho*, sunt enim hæc hæreditas propria, secundum Auenda. *cap. 4. præto. nu. 2. libr. 1.* & hæc si sunt in ciuitatibus & villis ad earum defensam constituta, cedunt ciuitatibus & villis in quibus sunt, & erunt illius, cuius est ciuitas & villa, & etiam omnes munitiones prout sunt trabuchi, ballistæ, & similia, vt diximus in glos. præcedente, ex Bald. quem refert & sequitur glo. *E los castillos*, in dict. l. 1. tit. 18. par. 2. vbi, inquit, quod in istis Rex & Regnum similiter habebunt fundatam suam intentionem, velut in accessorijs & pertinentijs, nam vt inquit Alta *de præsump. Reg. 2. præsumptio. 20. n. 2.* quem refert & sequitur Menochi. *in dict. lib. 3. præsump. 100. n. 10.* Castrum præsumitur eius esse cuius est
11 Regnum †, vbi optimè declarat Castro, oppido, & ciuitati prædia adiacentia quando præsumantur esse Princip. & Domini ipsius Castri, oppidi aut ciuitatis: notandumque itidem est Castrum probari esse territorij alicuius ciuitatis, eò ipso quòd pro-
12 betur illud subijsse onera † illius ciuitatis, vel ibi soluisse collectas, vt per Mascar. 1. *tom. de proba. concl. 271. castrum.*

¶ Ibi, *Naturales dellos*, similis in *l. 2. col. 2. titu. 18. pa. 2.* & ibi glo. *Conocido*, adeò vt neque per viam alienationis possit Rex, vel Dominus castri vel fortalicij pro custodia Regni ædificati, illud in exteros
13 Regni alienare †, *ex l. 1. col. 2. tit. 18. part. 2. vbi glo. 1. De fuera.* legem nostram ad hoc considerat, & allegat, nè secreta Regni pandantur, vel facilius castrum perdatur, & per tales exteros alij tradatur, & ibi glos. illa examinat quæstionem illam, an per vitam successionis & agnationis, mortuo possessore talis castri poterit exterus succedere, & tandem
14 verius † esse concludit ex dict. l. partitarum, quòd neque isto modo possit exterus succedere in tali castro, etiam si habeat chartam naturalitatis, refert Pelaez, *de maior 1. per quæst. 58. num. 16.* nauisque Castello æquiparatur, ex l. 9. *in fin. titul. 24. p. 2.* & in exterum non debet nauis transferri, neque in ea merces exterorum portari, sed Regnicolarum, vt dixi *in l. 14. tit. 3. libr. 1.* suprà vbi plura retuli exteris à Regno prohibita. imo & illa *l. 1. titul. 18. par. 2. versicul. E queriendo*, probat vnum singulare & alia lege non prouisum, scilicet, quòd si Dominus fortalicij † & Castri pro custodia ciuitatis aut villæ 15
suæ constituti vendat illud Regnicolæ; potest Rex illud pro tanto retrahere, quod alibi nescisse constitutum, inquit ibi glos. *E queriendo*, quod est optimum ad leges retractuum de quibus in lib. 5. suprà, pœnamque læsæ Maiestatis incurreret alienans
scienter Regnum in hominem † iniuriosum Regi 16
vel Regno, *ex dict. l. 1.* versic. *Porende el que*, vbi glos. *A quien* ad hoc allegat *gl. l. 3. verbo Castra. ff. ad. l. Iuliam maie.* vbi conciliat in hoc quasdam leges partitarum contrarias inuicem.

¶ Ibi, *Que los Alcaydes sean tales que guarden nuestro seruicio y la tierra de daño*, similis. *l. 20. titul. 32. pa. 3. & l. 6. titul. 18. part. 3.* vbi quinque considerantur
ad custodiam Castrorum †, Primo quod sint tales 17
custodes eorum quales huic rei conueniunt, & prima qualitas ibi describitur, scilicet, vt sint nobiles, & sic *De buen linaje*, & itidem. l. 7. eiusdem tit. & partitæ, vt *& in dict. l. 6. inquit glo. 1.* imò & substitutus eius debet esse eiusdem qualitatis ex dict. l. 7. vbi gl. *En su lugar*, vbi quærit glo. *Ansi.* Castrum perdat substitutus illius, qui illud sibi commisit, excusetur committens vel teneatur sibi commissa-
rium † præsentare: non tamen debet talis commis- 18
sarius secundum illam l. 7. restituere Castrum illi, qui sibi illud tradidit, si tradens tunc temporis erat apud inimicos, ex quo glos. *A el mesmo*, inquit ibi quòd debitor soluendo creditori capto à latronibus † non liberatur, si solutio fit ad commodum 19
latronum: secus vero si in creditoris commodum vt liberaretur à latronibus. sed quid si tenens castrum, vel fortalitium moriatur sine lingua, cui debet † 20
tunc tradi, vide optimè. *l. 8. ti. 8. p. 2.* aliter enim si potest ipse debet tenentem nominare talem vt conuenit, vt ex text, ibi colligitur, & ibi glos. 1. & qualiter castra sint defendendenda *vide l. 12. tit. 18. part. 2. & l. 13. & 14. ibidem.*

SVMMARIVM.

Castra limitrophia quæ dicantur n. 1.

Reparatio castrorum & fortalitiorum in confinibus alterius requisitorum ad Regem pertinet. nu. 2. & n. 3. quid si in Regno. & 4.

Dominus negligens in custodia & reparatione Castri Rex id faciet. n. 5.

Tempore necessitatis potest Princeps nulla præcedente monitione ipso Vasallo inuito illius castrum simul cum Vassallis custodire. n. 6.

Rex potest Ecclesiæ turrim fortificare, Ecclesiamque belli tempore incastellare quando aliter defendi non potest. n. 7.

Reparationum expensas tempore belli factas Rex non recuperabit. n. 8.

Castrorum reparatione quando Reges, quando Domini, quando subditi teneantur. n. 9.

Aedificatio, vel reparatio turrium ac murorum ciuitatis vel villæ à quibus faciendæ. nu. 10. vbi

nium. 11.

n. 11. *quid si de noua fiant, & n.* 12. *& n.* 13. *quid si expensa debet esse modica.*

Muri principis autoritate, aut sententia dirupti, nunquam reparandi. n. 14.

Murus an possit construi in prædio alicuius priuati eo inuito. nu. 15.

Reparans castrum desertum, vel de nouo ædificans populum, vbi homines se congregant, habeat iurisdictionem in illo. ibidem.

Lex 2. & 3.

SVMMARIVM.

Castra & fortalitia in limitibus constituta expensis regijs reparantur, turres autem, & muri ciuitatum, villarum, & locorum expensis, ibidem habitatorum.

BI, DE LAS FRONTERAS. quæ dicũtur castra limitrophia, quæ in finibus regni † posita sunt vt in l. 2. C. defundis limitroph. lib. 1 10 quæ quidem in limine imperij non licet priuato habere vt per Plateam, ibi neque ibi ędificari sine principis licentia, secundum Bar. & reliquos in ea *l. 2. & Brunum cons.* 87. *n.* 18. *& Menochi. de præsumptio. lib.* 3. *præsumpt.* 97. *nu.* 16. & Matien. id limitans. *l.* 6. *glos.* 5. *nu.* 9. *tit.* 7. *lib.* 5. supr. & sic custodia talium Castrorum non est committenda priuato, secundum gloss. in dict. l. 2.

¶ Ibi, *Se reparan de nuestros dineros.* hic & in l. 2. præcedente habes textus probantes, quod reparatio castrorum, & fortalitiorum in confinibus alterius regni sitorum, quæ limitropha vocantur, ad regem pertinẽt † quę iura ad hoc considerat Auendañus. *c.* 3 *prætorum. n.* 4. *vers. in arcibus. lib.* 2. *& gl. De* 2 *comun. in l.* 20. *tit fi. p.* 3. eò quod sunt propria Regis, neque per priuatum possideri possunt, vt in gloss. præcedenti diximus: sed si non sunt limitropha, neque possidentur per dominos aliquos temporales, quia ciuitatis, aut villæ in quibus sunt, præsumuntur esse, *vt in l.* 1. *suprà isto titu. dictum est*, & sunt intra regnum in locis pacificis, ad reparationem, & custodiam tenentur vicini, & non rex, cura tamen reparandi ea regi pertinet † *ex l.* 10. *titu.* 28. *par.* 3. *& l.* 20. *titu.* 32. *par.* 3. & huiusmodi reparatio expensis 3 communibus talis populi, quę vulgo dicuntur, *Propios de Conceio*, facienda est, quibus deficientibus (& in hoc casu loquitur *l.* 3. *titu.* 6. *infra lib.* 7.) imponitur collecta secundũ vires patrimonij vniuscuiusque, vt in *d. l.* 10. *& notat Bar. in l. ad instructionem* C. *de sacros. Eccles. & Alex in l. rescripto.* §. *fi. ff. de mune. & honor. & Auenda. vbi suprà num.* 4. & contribuunt etiam vici illius ciuitatis, vel villæ subiecti, vt in dict. *l.* 3. *tit.* 6. *infra lib.* 7. dicitur, quod si talia castra & fortalitia non sunt limitrophia, & à dominis particularibus & inferioribus à rege possidentur, licèt ex eis habitatores, & vicini locorum ex eis commodum sentiant, ipsi domini tenentur † 4 ad reparationem & custodiam eorum, tam tempore pacis quam belli, vt notat Angelus *per text. ibi. in l. turres. C de operi. publ.* quem sequitur Iaso. sequuntur & alij relati per Auenda. dict. *cap.* 3. *nu.* 4. *in princ.* & Loazes in allegat. de Mula, *dubi.* 1. *n.* 17. *& 18.* §. *& si forsan. pag.* 168. & probat tex. *in l.* 1. *versic. Vaquellos a quien los dan, titu.* 18. *part.* 2. & tex. in *l.* 15. *eod. titul. & part. ibi. Pero si el Señor no las hizieſſe*, & tenet glo. in dict. *l.* 20. *titu.* 32. *part.* 3. & sic princeps potest præcipere & mandare, vt castrum, cuius est dominus reficiat, reparet, atque custodiat, & in eius negligentiam † princeps illud reparare, reficere, atque custodire valebit, vt resoluit *Bald. cons.* 158. 5 *incipienti*, Proponitur quòd quidam locus. *col.* 1. *volu.* 3. Imo & tempore necessitatis potest princeps † nulla præcedente monitione, ipso vassallo inuito, 6 illius castrum simul cum vassallo custodire, vt notat idem Bald. *in* §. *quid ergo. de inuesti. de reali, fac. in vsibus feud.* quia interest eius tanquam sui regni dominus, & proprietarius, de sua proprietate, & regni castris se securum facere. *l. pen. ff. de vsufruct. l. si ita legatus.* §. *Dominus* & ibi notat Albericus & *in l. fi. ff. de vsu & habitatione.* Imo & potest Ecclesiæ turrim fortificare, Ecclesiamque belli tempore incastellare † quando aliter suæ defensioni non potest prouidere, vt notat Cynus, & Bald. *in l. nullus. C. de* 7 *summa Trinit. & fid. catho. idem Bald. cons.* 358. *volu.* 1. *Bonifacius in sua peregrina verbo Ecclesiam, Capitius decisione Neapoli.* 17. *Lucas de Penna in l. si diuina. C. de exact. trib. lib.* 10. est tamen verum quod si Rex in tali refectione & reparatione tempore belli facta aliquas expensas fecerit, neque ab ipsis castrorum dominis, neque ab eorum subditis † eas re- 8 cuperare poterit, tales enim expensas & refectiones tempore belli factas, cum de regis, regnorum suorum vtilitate, ac defensione agatur, facere tenetur, & ad eas minime eorum subditi, & prædictorum castrorum Domini astringuntur, nisi in casu quo principum redditus, atque marsupia non sufficerent, nam tunc & subditi & dicti Domini pro rata tenebuntur, & pro vt singuli de populo vt notabiliter voluit Bald. *in l. si in aliquam. ff. de offi. proconsu. Cremens. singul.* 25. incipienti si princeps Cœpola de seruitut. *Vrbano. c.* 39. *col fi. Boerius in tractatu de Custodia clauium, & Thomas Grammat. cons.* 13. *colu. penul. & glos. per tex. ibi. in l.* 15. *tit.* 18. *p.* 2. & de Castrorum reparatione † quando Reges, quando vero 9 Domini, quando subditi teneantur, *vide Ioann. Socaratis in consuetudinibus Cataloniæ fol.* 53. in titulo qualiter datur potestas castri si castrum est destructum col. 3. versi. at vero si castrum est dirutum.

¶ Ibi, *Que los reparen y labren los vezinos y moradores*, hic colligitur alia conclusio quòd reparatio, & edificatio murorum & turrium ciuitatum † & villa- 10 rum ac oppidorum regni, ab ipsis vicinis, & habitatoribus earum debet fieri, & ab alijs qui tempore necessitatis, fruuntur murorum refugio. ex text. nostro, quem ad hoc considerauit Auenda. *c.* 3. *prætorum n* 6. *vers. si verò agatur lib.* 2. Vbi autem sunt de nouo ædificandi, secundum eum ibi, expensa fit ab vniuersitate, † cui ob id præstanda est tertia pars 11 portagiorum, vt in *l.* 7 *titu.* 7. *pa.* 5. & in casu in quo ex redditibus communibus dicta reparatio esset facienda, eis deficientibus ex collecta † sunt muri re- 12 parandi ex tex. *in l. neque splendidissime. C. de operi. pu. & in l. omnes eo. tit. & notat* Auend. vbi suprà. nisi secundum eum ibi reparatio esse parua, & modica, nam tunc ad talem modicam reparationem murorum non omnes vicini, sed illi tantum qui sunt proximiores, † habitatores circa muros, nam tales 13 ob proximitatẽ habent maiorem vsum vt per Ioan. de Platea *in l. per vicinam. C. de excusat. nemi. conced.*

Muri

Muri tamen principis authoritate aut sententia dirupti nullo modo sunt reparandi, † vt per Bart. *in*
14 *l. sacra. §. muros. ff. de rerum diuisione Faber. l. si seruus.* C. *de pœnis, Auendañus. d. n. 6. versi.* si tamen, potestque iudex loci secundum eum ibi, versiculo item iudex, muros reparatione indigentes reparare vt *in. ca. sicut excellentiam. 23. q. 4.* vbi idem de reparatione ecclesiarum & vide text. & ibi glos. muros *l. 20. titu. 32. p. 3.* vbi quærit glos. an possit murus construi in
15 prædio alicuius priuati eo † inuito. An reparãs Castrũ desertũ, vel de nouo ædificãs locum vbi se congregat populus, habeat iurisdictonem in illo populo, vide Bald. *c. 1. §. marchio*, de ijs qui feud. dare pos.

SVMMARIVM.

Personæ tot ponendæ sunt pro custodia castri, quot conuenient. n. 1.

Fortalitia debẽt esse præmunita hominibus & omni alia munitione. n. 2.

Maxime tempore guerræ in quo potest Rex castrum vassalli fortificare. n. 3.

Domini an possint compellere vassallos suos ad custodiam castri. n. 4.

Vassalli an possint per Dominos cogi hospites recipere. n. 5.

Bastimentorum appellatione pro custodia castrorum, quæ veniant. n. 6.

Priuilegium habens ad portandum salem, vbicumque esset, an possit portare ad regnum Portugalliæ. num. 7.

Lex 4.

SVMMARIVM.

Fortalitia limitropha quo tempore sint visitanda: & in vnum quodq; fortalitiorum quot personæ debeant adesse, describatur in libris regijs, & arma, & munitiones necessariæ apponantur ibidem & informetur de inutilibus fortalitijs, vt diruantur.

IBI, PERSONAS QVE CADA ALCAYDE HA DE TENER EN LA FORTALEZA. qui quidem erunt tot, quot necessarij fuerint pro
1 fortalitij custodia, nam regulariter custodia † secũdum necessitatem ponenda est. l. sicut certo. §. custodiam. ff. commod. & probatur ex tex. in l. 9. versi. *Quantos entiende que le conuiene.* tit. 18. part. 2. vbi glo. 1. ita notat, & ex l. nostra itidem decerpitur, ibi. *Que fueren menester.*

¶ Ibi, *En cada vna de las dichas fortalezas se ponga la municion*, debent enim esse fortalitia præmunita ho-
2 minibus, & armis †, & omni alia munitione necessaria, ita vt non perdantur, cum in eis maxima salus Reipub. consistat, & negligentia custodũ, vel culpa eorũ, si deficiant, tenebũtur, vt inquit tex. in l. 1. col. 3. in fi. tit. 18. par. 2. & ex l. 9. & 11. eod. tit. & Part. maxime tẽpore guerræ quo casu potest rex castrũ vas-
3 sali fortificare † & ibi ponere custodes secundum Bald. in Auth. nunc si hæres. C. de litigio. relatum per glo. *Elos.* in d. l. 1. tit. 18. p. 2. Imo & ecclesiæ ædificia tali tempore potest fortificare, vt in precedenti lege dictum remanet. Et an Domini vassallorum possint compellere vassallos ad custodiam † castri, 4
nocturnã, vel diurnã. & in hoc teneo cũ Iacobo de sancto Georgio, in Tracta. de homagijs in princ. n. 43. p. 2. tom. 10. Tractatuum diuersorum Doct. fol. 176. scilicet, quòd si est castrum in periculo tempore guerræ, quòd omnes tenentur ire ad custodiam, secus vero alias. Et an possint cogi hospites recipere? † vide Burgos de Paz consil. 2. n. 6. 7. volum. 1. 5

¶ Ibi, *Bastimentos.* quæ veniunt in tali occasione bastimentorum appellatione †, vide *optimam. l. 10.* 6
tit. 18. p. 2. vbi singulariter probatur sal etiam venire eorũ appellatione, qd ibi glo. *La sal.* inquit esse notandum, quia nõ reperietur ita notabilis tex. ad hoc sicut *dict. l. 10.* & in facto inquit vidisse dubitari, an habens priuilegium ad portandum victualia vndecũque † an posset portare salẽ à regno Portugaliæ. 7

¶ Ibi, *Que se derriben*, Potest enim princeps debile castrum in hostium confinibus positum à fundamẽtis destrui facere, ac penitus demoliri secundum Bald. *consil. 232. vol. 4.* quem refert & sequitur Capitius *decis. 17. n. 3.* & Loazes in allegatione de *Mula, in responsione ad. 3. fundamentum Oppi. de Mula. n. 9. pag. 250. in paruis.*

SVMMARIVM.

Domus fortes prohibentur fieri pluribus de causis. num. 1.

Domus fortes ob delictum destructæ non debẽt amplius reædificari sine Principis licentia. numero. 2.

Munitio perniciosa non debet fieri in aliquo loco. num. 3.

Barones possunt Castra in suo territorio ædificare dum tamen non sint ad æmulationem. n. 4. vel nisi vt ibi & num. 5.

Priueligium valide concessum si post appareat nociuum potest reuocari. num. 6.

Lex. 8.

SVMMARIVM.

Domus fortes, & fortalitia non sunt in regno faciendà, sine speciali Regis licentia, & in contrarium facta demoliantur: licentiæque regis Henrici pro his construendis concessæ reuocantur, & virtute earum fortalitia constructa, iubet lex nostra demoliri.

IBI, NO SEAN OSADOS DE HAZER CASAS FVERTES. similis est text. *in l. 18. titu. 6. lib. 3.* suprà vbi aliqua diximus, & ratio decisiua nostræ legis est, tam propter damna regni, ex eis obuenientia, quàm ob euitandam æmulationem, propter quàm fieri solent, quibus † de cau- 1
sis omnino prohibenda sunt, argum. *l. opus nouum, & ibi Bart. ff. de oper. pub. Bald. in l. ex hoc iure. col. 4. ff. de iusti. & iur. notat gl. En los. in l. 1. tit. 18. p. 2.* vbi legem nostram ad hoc considerat. & præsertim hæc procedunt quoties tale castrum, vel domus sunt destructa propter delictum, nam tunc amplius, abs- 2
que principis licentia † reædificari non debent, secundum Bart. *post Dynum in l. si quis adulterium §. si quis. & ibi Angelus. ff. de adult.* quos refert & sequitur Benedictus in cap. *Rainutius. verbo, Domum. fol. 198.*

fol.198.col.3.verſi. Et tales domos, de teſtamentis. & Afflictis in loco ſtatim allegando. nu.6.vbi ampliat etiam ſi in parte,& non in toto ex regis mandato deſtrueretur, nam ſine eius licentia refici non poſſet. Et ſimilis conſtitutio huic noſtræ legi in regno Siciliæ reperitur, vt patet ex Afflictis *in conſtitu. Siciliæ. lib.3.Rubr.29.n.4.ſub titu. de nouis ædificijs. fol.*124. *vbi nu.5.ex Bar.in d.l.opus inquit*, quod ſi aliquis faceret munitionem in aliquo loco,quæ poſſet eſſe periculoſa † alicui ciuitati nō debet ſibi permitti, & idem ſi eſſet verecundia alteri ciuitati quam ei,cui ſubiecta & hæc eſt vna de limitationibus ad regulam illam,quod in ſolo cuilibet eſt licitū ædificare, quas deſcripſit Cæpola *de ſeruit.Vrbano.c.*89. Sic etiam limitat, vbi ſuprà, Afflictis regulam illam, ſcilicet, quod varones poſſunt caſtra in regno ædificare ſine licentia Regis in illorum territorio, nam ibi eam limitat, niſi talia ædificia † fierēt ad æmulationem, vel iniuriam alterius, vel niſi eſſet in confinibus regni,quia præſumitur ſuſpicio futuri ſcādali,vel niſi ad tribulationem Reipub. vel aduerſus quietem alterius ciuitatis fieret,vel niſi fieret in terra de dominio regis, vel niſi fieret in ſolo priuati, & præberet cauſam ſeditionis, & ſcandali. Nam tunc etiam de licentia † Regis fieri non poſſet, quia publica vtilitas priuatæ præfertur, & idem dicit vbi ſuprà, *dict. num.* 5. Afflictis, ſi poſtquam factum eſt, tempore labente fuit cauſa tale caſtrum ſeditionis, & ſcandali, quia tunc poteſt deſtrui, ſicut à principio potuit prohiberi ne fieret data materia ſcandali,& ſeditionis,quia hęc paria ſunt ex.*l.2.§.& generaliter.ff. de doli excep.*& pro hoc allegat Afflictis, *ibi.text.in ca. ſuggeſtum de decimis.* vbi priuilegium valide conceſſum, ſi poſtea poteſt ſcandalum † ex eo oriri,poteſt ex dicta noua cauſa reuocari, & ibi glo.allegat alia iura,& Baldus *in l.fal.*C.*de diu.reſcrip.Platea in l.eos.C. de aquæductu.lib.*11. *Imola in l.ex facto.col.*4.*ff.de vulga.* hæc tamen licet de iure ciuili procederet Regula ex l.tamen noſtra, & ſimilibus in noſtro regno nullo in caſu licet domos fortes,& fortalitia facere abſq; regia licentia, vt tenet ex noſtris legibus Matiençó *in l.6.glo.5.nu.9.tit.7.libr.5. ſuprà*, vbi & aliqua diximus, & ipſe Matiençó per totam illam glo. plura refert, & Villalobos *in commu.opin.litera E.& Olanus in concordia Antino.litera C.num.*4. Vbi ex eo quod in his regnis ex ædificiis dictorum fortalitiorum & & domorum fortium materia ſeditionis,& æmulationis præſtatur,idem nunc hodie quòd de iure cōmuni diſpoſitum videtur,cum ſemper detur emulationis, & diſcordiæ ratio,ob quas neque de iure cōmuni licebat ſine principis licentia ea conſtruere.

Lex 10.

Pro eius exornatione, *vide text. vbi gl.in l.*31.*titu.* 18.*pa.*2.

Pro legis, verò. 11. vide Tractatus de Homagijs in diuerſis Doctorum tractatibus inſertos,& qualiter,& quomodo ſint Caſtella reddenda regibus per Caſtellanos, vide text. *in l.* 18.*titu.* 18.*par.*2. & hæc pro hoc titulo ſufficiant.

TITVLO SEXTO
De las Armas.

SVMMARIVM.

*Arma, ſecundū aliquos ab arcendo dicta ſunt. n.*1.
*Arma quæ dicantur, & quæ veniant eorum appellatione.num.*2.
*Armati,non ſolum ſunt tela habentes, ſed & quid aliud,quo nocere poſſunt.num.*3.
*Armorum appellatione, an veniant lapides & fuſtes.num.*4.
*Armorum appellatione,an veniant ſaxa & lapides. n.*5.*& n.*6.*an comprehendetur cultellus.& nu.*7.
quod hæc arbitrio iudicis relinquuntur.
*Arma non comprehenduntur appellatione ſuppellectilium, vel maſſaritiarum.num.*8.
*Arma iure Digeſtorum,nō erant prohibita,& quid iure.C.& noſtro.nu.*9.*& nu.*10.
*Arma, quis primus prohibuit. num.*11.
Armorum quotuplex vſus,& ad quid ſeruiant.numero 12.
*Armorum, primus inuentor. num.*13.

ET cum ſuperiori titu.de Caſtellis, caſtris & fortalitijs dictum ſit, pro quorum defenſione, & cuſtodia arma ſunt neceſſaria, ideo poſt præcedentem titulum, ſubſequitur hic noſter de armis. Pro cuius Rubricæ declaratione ſciendum eſt,quòd arma ab arcendo, ſecundum quoſdam dicta ſunt †, quod his hoſtes arceātur, vel ab armis,id eſt humeris, quod ab his pendeant: vel à verbo Græco, ἁρμόειν, quod eſt conuenire, quod maximè corpori conuenire debeant: de quo verbo Græco Iuriſconſ.ait, arma ſunt omnia tela †, hoc eſt fuſtes,& lapides non ſolum gladij, haſtæ, & frameæ,idem Rompheæ *in l.*3.§.*armis. ff. de vi, & vi, arm.optima.l.*7.*titu.*33.*p.*7.*in l.armorum.*41.*ff. de verb. ſignif.* vbi Rebufus plura de armis retulit, à quo & ab aliis neceſſaria ad hunc titulum & praxim colligemus. Et armatos non vtique tantum eos accipere debemus, qui tela habuerint, ſed etiam eos qui habent aliud † quod nocere poteſt. *l. armatos. ff. de vi. publica*, & armatos eos vocat Cicero in oratione pro Aulo Cæcina, qui ſcutis, teliſque parati, ornatique ſunt: quod ſi glebis, ſaxis, aut fuſtibus quis deiectus eſt, perinde valet, quaſi armatiſſimi fuiſſent ſi reperirentur ita parati fuiſſe, vt

vim

vim vitæ, aut corpori potuerint afferre. Aliquando tamen Rhetores vtrumq; exprimunt ad vberiorem, & certiorem elucidationem, vt arma, tela, non tamẽ volũt ex hoc inferre, quin armorum appellatio sola non significet etiam tela, vt superius dictũ est, sicut masculinũ concipit fœmininũ, & aliquando vtrũq; exprimitur, vt *in l. penult ff. de Sicarijs.* Intelligit tamẽ gl. in Clem. ne in agro. verb. Arma. de statu monacho. tunc lapides & fustes venire appellatione armorũ, quoties iã est percussio facta †, ante enim percussionem nõ dicuntur arma, vt & sequitur, & tenet Hyppolitus *in praxi. § pro cõplemento. n. 14. vbi. nu. 13.* plura iura, & glossas allegat ad declarandũ, quæ veniant appellatione armorum: & secundũ hæc etiam declarabis dicta per Clarum *in lib. 5. Recept. sent. § fi. q. 82. nu. 4.* vbi dicit q̃ ex communi vsu loquendi † saxa, & lapides non intelliguntur appellatione armorum, & sic edicta prohibẽtia delationem armorum non cõprehendunt saxa deferẽtes, neque itidẽ † cõprehenditur cultellus, ad incidendum panẽ, vel calamos, vt ibi per eũ, & per Amædeũ, *in Tract. de Syndicatu. n. 89. & Rebuf. vbi supra pag. 312. verb. Gladios. ex gl. in Rubr. C. de fabricensibus. lib. 11. & in Authen. de armis. § pen. verb. minores. Afflict. in const. Neap. lib. 1. tit. 9. col. 2.* nisi aliud esset consuetũ haberi lapides, & cutellos pro armis, nã tunc pro armis haberentur, & comprehenderẽtur, appellatione armorũ secũdum Pyrrhum *in Rubri. vt armorũ vsus. lib. 11. Felin. in proœmio, Decretal. nu. 6. Card. in d. Clemen. ne in agro. §. quia vero. ex quo intelliges. l. qui cõmeatus. §. arma. ff. de re milita.* vbi miles arma alienãs grauiter delinquit, nã nõ intelligitur de lapidibus, sed de cęteris cõtentis *in d. armorũ*, & sic etiã intelliges *l. 6. tit. 4. supra hoc lib.* idem probantem vt miles arma nõ alienet, & sic pro subiecta materia continebuntur, vel nõ lapides armorum apprehẽsione ex quo inquit Menochius *de arbitra. casu. 394. n. 77.* hoc iudicis arbitrio relinqui † & an apprehensione armorũ veniant etiam defensibilia in l. 7. infra eod. dicemus Deo volẽte: Notãdumque est quòd appellatione, suppellectiliũ, vel massaritiarum non cõprehenduntur arma † secundũ Bar. *in l. supellectili in prin. ff. de supel. lega.* q̃ est summe notandum pro legatis supellectiliũm, secundum Hippolytum *in pract. dict. §. pro complemento. nu. 43.*

Vlterius pro huius Rubr. & titu. † declaratione sciendum est quòd licet iure. ffff. arma portare non esset vetitum, vt colligitur ex Bart. *in l. 1. ff. ad l. Iul. de vi.* tamẽ quia portatio armorum præstat causam ad violentias, & ad homicidia, vt constat *ex l. si seruus. C. de his qui ad ecclesias confugerunt. & l. si quis in hoc genus. in fi. C. de Episc. & cler.* & semper remouenda est occasio ad malũ, *vt l. vnica. §. sed ne. C. de Latina liber. tol. & in l. 1. in princ. & in glo. fi. ff. naut. capo. & stabul. & 1. q. 1. c. emendari. & 23. q. 15. c. cum homo. & 86. dist. cap. culpam.* ideo iure Codicis armorum vsus inscio Principe † interdictus est, vt in *l. vnica. C. vt armorum vsus. in Auth. de armis. colla. 6. c. quid culpatur. 23. q. 1. c. 2. de vi. & honest. cleric. & in Const. Neapolit. lib. 1. tit. 9. & ibi glo. verb. Deferre. & Afflictis late ibid. & Hippolyt. in Pract. §. pro complemento, per totum, & Didac. Perez in l. 2. tit. 14. lib. 2. Ordin. col. 539. & Decisio. Perusina, Iosephi. Ludouici. 31. per totam. Menoch. de arbitra. lib. 2. Centuria. 4. casu. 394. nu. 18. cũ plurib. sequent. & Soci. Reg. 30. & Dueñas in suis regulis & fallentijs, regula incipienti, Arma. & Plaça de delictis. c. 8. num. 1.* vbi plurima referunt in propositum. & arma ne in vrbe essent, Seruius Tullus omnium primus statuit † secundum Menoch. *vbi supra. num. 20.* ex quo Poeta libr. 1. Elegiarum. 10. Elegia contra inuentorem ensis hos versus annectit.

Quis fuit, horrendos primum qui protulit enses?
Quam ferus, & vere ferreus ille fuit:
Tunc cædes hominum generi, tunc prælia nata,
Tunc breuior diræ mortis aperta via est.
Aut nihil ille miser meruit, nos ad mala nostra
Vertimus, in sæuas quod dedit ille feras.
Quis furor est, aliam bellis accrescere mortem?
Imminet, & tacito clam, venit illa pede.

Hæc tamen licet ita esset iure ciuili Codicis, prohibita delatio & vsus armorum sine Principis licentia, in pluribus tamen casibus licebat eis vti, relatis per Afflictis *d. lib. 1. cõsti. Neapol. Rubr. 9. de illicita portatione armorum. n. 4. cum sequẽtib. plurib. & Hippolyt. d. §. pro cõplemento & Rebufus in l. armorum apprehensione. ff. de verborum significa. & Menoch. vbi supra. n. 58. cum sequent. & Ioan. Redin de mai. princ. n. 187. cum seq. aliquibus, & Plaça de delictis. c. 8. n. 27. & Socin. d. Reg. 30.* quas tamen limitationes referre non est necesse, cum ex. l. 4. infra isto tit. & libr. sit iam permissum, tam intra ciuitatem quam extra, siue itinerãdo siue non portare ensem, & pugionem sine pœna, & sic est innouatum de iure regio, vt aduertit Didac. Perez *in l. 2. tit. 14. lib. 2. Ordin. col. 540. in princ. & Villalobos in Antinomia iuris ciuilis. & regij. verb. Arma. & Dueñas in suis regulis, regula. 55. nu. fin.*

Item notãdum quod armorum quædam † ad nocendum, quædam ad tegendũ, vel ad vtrumq; parata esse tradit Cicero pro Cæcina: & ad defendẽdum sunt scutum, clypeus, parma, vmbo, Thorax, cilicium, lorica, cassis, Galea, & similia. Ad nocendum verò, sunt ballistæ, colũbricæ, & aliæ machinæ, alia vero ad vtrumque, vt ensis, gladius, spatha, hasta, pugio, & similia, & vocantur offensibilia, de quibus in *l. 7. infra isto tit. & lib. & de primo vsu armorũ* †, & qui prius arma inuenerint tradit Polyd. Virgil. *lib. 2. de inuento rerum. c. 1. & sequent.* & Plin. & alij relati per Redin, *vbi supra. nu. 206. vbi nu. 205.* quis primo ea meditauit, & *num. 204.* plures Doctores materiam armorum tractantes, & hæc pro Rubrica.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Arma vnusquisque debet habere secundum ordinem, & formam nostræ. l. quæ cum longa sit, aliter summari non potest, & breuiter ab ea nos expediemus aliqua aduertenda per Reges, ac Principes significando.

IBI, POR QVANTO. Cum hæc lex in manum veniret cõmentanda in hoc mense Iunij præsentis anni. 1589. successit inuasio Regni Portugaliæ per Don Antonium præsumentem, & fingentem se esse Regem dicti regni & pro recuperatione eius reuertentem, qua imminente inuasione, & audacitate compulsi sunt prælati,

Duces, Comites, ac Marchiones consuetas lanceas præstare, & populos arma mouere, & cum hæc intentarentur vix equi, & arma reperta sunt, tanta enim est armorum penuria in Hispania, vt reperirẽtur, neq; archabusia, & quod magis est, quod neque loricæ, armata pectora, & id genus alia non puluis sulphureus (hoc est poluora) non reperiebatur, & audiui hoc in tempore, sthachum esse impositum vt nullus alius, quam vna & determinata, ac nominata persona sulphureum puluerẽ facere, neq; vendere auderet. Quæ quidem oĩa, vel ex eo procedunt, quod lege cautum habemus quod nullus audeat, archabusio volatilia, apros, ceruos & similia occidere, neque in itinere portare archabusiũ quin à gebellinis, & iustitiæ gubernatoribus vexatur opponendo, *Que no es de marca, o le lleua armado, o es de fuera del Reyno, o si caça con el.* quibus ita homines molestant, vt nullus audeat, neque in domo etiam, archabusia & similia habere, neque possunt omnes si sthanca sulphurei puluerís facta sunt, cum necessario sit talis puluis cariori vendendus precio, quam vẽderetur si oẽs facere, vendere, ac tenere illum possent. & sic lege regia esset cauendum omnes tenere posse archabusium, & similes munitiones, & portare libere per itinera quolibet modo, dum tamen sit mensuræ limitatæ, & occidere quælibet sylvestria animalia & volatilia, quolibet tẽpore, dum tamen non sit in tempore *De la cria*, nam vltra quòd esset causa oẽs se exercendi in his ministerijs, & habendi archabusia, & similia arma, credo, equidem carnes alias arietum, boum, & similium viliori precio, & & in abundantia reperiri posse vbilibet, nã aprorũ, & ceruorum, & similium silvestrium animalium carnibus, & volatiliũ, hominum maxima, & maior pars sustentari posset, & sic euitari aliarum carnium sumptus, & expensæ, item oẽs hæc arma habebunt, & exercebũt, præsertim si, sthãca (si quæ facta sũt) sulphurei puluerís tollerentur, & ab omnibus fieri, & vendi permitteretur.

SVMMARIVM.

Arma permissa portari, an clericus portare poterit. num. 1.

Arma etiam permissa possunt capi à clerico sacrorũ ordinum ea portante per iudicem secularem, siue de die, siue de nocte. n. 2. *pecuniaria tamen pœna coram ecclesiastico est petẽda. n.* 3. *& n.* 4. *an talis ecclesiasticus puniet eum pœna ordinaria, & nu.* 5

Arma permissa poterunt clerici itinerando portare. num. 6.

Clerici in minoribus exercentes arma, an perdant fori priuilegium. nu. 7.

Ensis denominatio, remissiue in num. 8.

Lex 4.

SVMMARIVM.

Ensem, & pugionem potest vnusquisque afferre sine pœna.

RBI, MANDAMOS, lex hæc est correctoria legum iuris antiqui, de quibus diximus in Rubrica huius tit. prohibẽtes delationem armorum indistinctè, vel (vt melius dicam) est hæc declaratoria, & limitatoria legum antiquarum, scilicet, quod hæ antiquæ leges prohibentes arma deferri, non procedant, quoad ensem, & pugionem, hæc enim deferri possunt sine pœna, & ad hoc allegat Ioann. Redin, de Maiestate principis. *n.* 203. *vol.* 16. tractatuum diuersorum Doct.

¶ Ibi, *Que cada vno*, sed an clericus poterit hęc etiã arma à lege nostra permissa † deferre? & dicendũ est 1
quòd non, clericis enim omnia arma prohibita sũt ex text. *in c. clerici, de vita & honestate cleri. & ibi gl. & Doct. & in Clem. 1. eod. tit. & per totũ* 14. *q.* 8. Arma enim clericorũ lachrymę sunt, vt in *c. conuenior.* 23. *q.* 8. *& in c. porro. vbi gl.* 16. *q.* 4. *gl. in c. ex multa. §. fi. de voto* & cum de iure Cano. id clericis sit prohibitum non censetur alteratum per. l. nostram, neq; poterat alterari, cum in alienam messem non sit manus regia mittẽda, nisi vbi id, ab ipso iure canonico, vel à Vicario Christi summo Põtifice esset cõcessum, & tradit Plaça de *delictis. c.* 8. *n.* 25. & hoc adeo verũ est, ꝙ si clerici sacrorum ordinum reperirẽtur arma portare in ciuitatibus, & populis, siue de die, siue de nocte: etiam à lege nostra permissa, posset optime iudex secularis † illa tũc capere, vt per Didac. Co- 2
uar. in *Practi. q.* 33. *n.* 7. quem (hoc passim obseruari testando) refert Iul. Clar. *lib.* 5. *sent. §. fin. q.* 36. *nu.* 26. & nouissimè post hæc scripta prodijt in lucẽ opus vtile practicarũ. q. D. Gutierrex. *lib.* 1. *q.* 12. *n.* 6. *ita tenentis, & Plaça de delict. c.* 8. *n.* 26. Pecuniariã tamen pœnã, si quæ adesset, vel arma ipsa iuris ordine seruato, & ita informa Iudici procedẽdo nõ posset secularis ab eis exigere, sed corã iudice ecclesiastico esset petenda † vt per Plateã *in §. item lex Iulia Instit.* 3
de publicis iud. & Did. Perez, in l. 2. *titul.* 14. *lib.* 2. *Ordi. col.* 541. *& Iuliũ Clar. vbi sup. & Pala. Rub. & alios relatos per D. Salcedo in practica Canonica Bernar. Diaz in additio. ad. c.* 55. *vers.* pro quo etiã mire facit, cũ seq. cõtra Redin, ibi allegatũ cõtrariũ male tenentẽ, & Respõdet optime ipse Salcedo fundamẽtis doctoris Redin, & aliorũ, ibi, relatorũ & Did. Perez *vbi sup. & Menoch. infra allegãdus, & Doctor Paz. in sua Pract.* & licet apud Gallos secundum Clarum, *vbi suprà*, & Salzedo, *vbi suprà*, versiculo apud Gallos aliud seruetur, non est Gallorum mos, in hoc attendẽdus. Sed an iudex ecclesiasticus clericum talem puniet ordinaria pœna pecuniaria à lege ciuili imposita clerico arma portanti? † Clarus, *vbi suprà*, inquit ꝙ sic, & ꝙ tenebitur 4
ecclesiasticus eam illi imponere, nam si secundum communiorem opinionem assertam per Clarũ *dict. n.* 26. *in princ.* clericus tali lege regia ob cõmunẽ, & publicam vtilitatem ligatur † tenebitur iudex suus 5
eam illi imponere, & hoc mihi verius videtur, licèt non ordinariam, sed arbitrariam pœnam in hoc, & similibus casibus iudices ecclesiastici imponere soleãt secundũ Salzedo, *vbi suprà*, *vers. Tertiò*, minimè pag. 170. in nouissima impressione, & hæc conducunt *ad l. pen. & fi. infra isto tit.* corporali tamẽ pœna nullo modo plectetur clericus, vt per Clarum, & Salzedo vbi suprà, & refert etiã hæc Menochius *de arbitra. casu* 94. *nu.* 31. *cum.* 3. *sequentib.* Itinerando tamen poterunt clerici arma permissa portare pro defensione † suæ personæ, vt per Hippolytũ in *Practica.* 6
§. procõplemento. n. 4. & an clerici in minoribus exercẽtes arma † perdãt priuiligeum Fori, vide Redin, 7
de *Maiest. Princip. in c. non armis. p.* 2. *n.* 174. *volu.* 16. *Tractatuum.*

¶ Ibi, *Pueda traer vna spada*, Ensis † denominatio- 8
nem descripsit. *l.* 4. *tit.* 21. *p.* 2. vbi idem in ense circa

defensores

defensores patriæ statuebat lex hæc Partitarum, & pœnam, alia arma quam hic expressa portantis, *vide in l. sequenti*, sed conuersi regni Granatæ, & sic *Moriscos*, non possunt vllo tempore ensem, neque pugionem portare, ex legibus nouis regijs *De los Moriscos*.

SVMMARIVM.

Iuueni scandaloso potest interdici delatio armorũ. numero 1.

Campana si non tangatur an perdet arma deferens vltra horam. nu. 2.

Verba simpliciter prolata à lege vel statuto debent intelligi simpliciter & proprius. n. 3.

Forma vbi est substantialis non impletur per æquipollens. nu. 4.

Plura vbi requiruntur si vnum deficiat nil fit. nu. 5.

Repertus in nocte iouis aut veneris sancti cum armis permissis non perdet ea, quia non pulsatur campana. nu. 6.

Quid si ante horam consuetam tãgatur campana & post horam quis ferat ensem, an perdet illum. n. 7. *& nu.* 8. *quid si stabat in parte remota, ita vt exaudire campanam non potuit, & nu.* 9. *quid si est surdus.*

Ense perdito an censeatur perdita vagina. n. 10.

Prohibitũ vbi non potest portari sine permissu perdito prohibito censetur & perditũ permissum. n. 11.

Alguazelo vel officiali, an credatur quod tempore vetito armã cepit. nu. 12.

Clerici, aut sacristæ, si post sonum campanæ arma portant, capi ab eis possunt. n. 13.

Apprehensio an requiratur illius, qui arma portat. nu. 14.

Arma si quis non habeat in manu, sed in terra, iuxta se, an perdet ea. nu. 15.

Lex 6.

SVMMARIVM.

Arma de nocte non portentur, nisi in casibus hic expressis.

1 TIbi, REBVELVEN RVYDOS, propter quod potest iuueni hæc facienti interdici delatio armorum, vt per Rebuf. *in l. armorum apprehensione, in fi. ff. de verb. signific.*

¶ Ibi, *Despues de tañida la campana de Queda*, sed
2 quid si non tangatur †, videtur quòd & ad huc tũc perdi debeant arma, quia consuetũ debet attẽdi, hora tamen cõsueta pulsandi cãpanam est per. l. nostrã assignata, ergo quãuis non pulsetur lapsa illa hora: idem erit, ac si pulsata fuisset, argum. traditorũ per Euerardũ in loco ab vsitatis, vbi in versic. hinc etiã est, q̃ si dicat statutum pag. *mihi.* 440. *in antiquis, & Angelus de Maleficijs, in parte de nocte. n.* 4. ita videtur tenere; contrarium tamen in proposito nostræ l. tenendũ credo, nã lex nostra vt arma permissa portari possint solũ considerat sonũ campanæ, & horæ assignatio nõ est quoad limitationẽ termini, vsquequo arma portentur, sed tantũ per quẽ terminũ & quãdo debet incipi sonus campanæ, & finiri, & sic tãquam forma requisita sonus cãpanæ est attendendus, non vero horæ assignatio ad pulsandã campanã, id enim q̃ principaliter disponit, est attendendum, nõ vero quod secundario, verba enim simpliciter probata à lege, statuto vel homine debent intelligi principaliter †, & proprius, nõ secũdario, vt per *Bald. & Paul.* 3
in l. 1. § *huius studij. ff. de iustitia & iur.* & plura per *Tiraq. in Tract. res inter alios act. n.* 5. *cũ pluribus sequentib.* hic autẽ principaliter disponitur, & proprius, q̃ post tactũ, & sonũ campanę non possint arma portari, & licèt post assignetur tẽpus tangẽdi, id secũdario disponitur & in consequentiã, igitur vsitata tũc nõ sũt consideranda: item lex pluries geminat verbũ illud, *Tañida, y se tañe.* & ibi, *Y si despues de tañida*, geminatio autem in iure plurimũ operatur, ita vt ex geminatione colligatur voluntatẽ determinatã disponẽtis esse, vt omnino attendatur geminatio ex late dictis per Docto. *in l. Ballistas. ff. ad Trebel. & Euerardũ, in loco à geminatione.* Formaq; data à l. est omnino seruãda, neq; est ab ea recedendũ. Itẽ. l. nostra copulatiue hęc duo requirit, scilicet, vt cãpanę sonitus fiat, & hic sonit⁹ sit à tali hora vsq; ad talẽ, & hęc est noua forma, & dispositio modificatiua, & limitatiua, vbicũq; autem lex aliquid introducit de nouo, cum certis modificationibus, censetur omne introductũ esse, de forma substantiali, ita vt omissa forma corruat actus, adeo vt per æquipollẽs † impleri nõ pos- 4
sit, vt dixi in *l.* 1. *n.* 26. *tit.* 4. *li.* 4. *Recop.* & vbi plura requiruntur adesse, si deficiat vnũ nihil fit, debẽt enim omnes qualitates requisitæ † verificari secundũ *Cla-* 5
rũ. lib. 5. *recept.* § *fi. q.* 85. *versi. vbi agitur. nu* 9. nã copula requirit vtrumque copulatũ verificari ex text. *gl. & Docto. in l.* 1. *ff. de Iust. & iur.* & ex argumẽto à coniunctis, & copulatis, & sic hanc opinionẽ tenet *Bonif. in Tract. de Malef. tit. de forma libelli. nu.* 80. ex quo inquit *Iul. Clar. in praxi. lib* 5. § *fi. q.* 82. *n.* 5. qd si in nocte iouis, aut veneris sãcti, quibus nõ pulsantur cãpanæ † 6
repertus quis fuerit cũ armis nõ perdet ea, & Albericũ & doct. ita tenere asserit. Ex quibus etiã infero q̃ cũ lex nostra sonitũ cãpanę requirat, & certa hora tangendæ, qd si ante horã illam tangatur, & in hora determinata, nõ habebit † locũ pœna nostri tex. cõ- 7
tra portantẽ arma, vt expresse inquit Bonifaci⁹, vbi suprà. n. 81. quia prępostera tio ordinis vitiat actũ, vt per *Hypolit. in Pract.* § *secũdo, per tot. maximè. nu.* 72. Sic etiã infertur, quod si quis sit in parte ita remota vt exaudire † campanã non posset, quod non incurret 8
nostri text. pœnã, vt per *Ange. de Malef. in d. verb. De nocte. n.* 4. quod ego intelligerem esse verum, nisi iste talis iam de nocte exiens ad ambulandam per ciuitatem cõtulit se in partem remotã, vel in campum, vbi multum se detinuit, vel extitit in conuersatione aliorum, & vocibus aliorum non audiuit cãpanam tunc enim eum non excusarem, imputet enim sibi qui tam longe se contulit, vel in tali loco, vbi exaudire non potuit. Sed si esset homo veniens ex itinere & intrauit ciuitatem pulsata iam campana: iste talis excusandus est etiam si eam audiret, & multo magis: si non audiuit, & ex hoc text. nostro permittẽte arma portari de nocte, euntibus ad labores, & similia: & ex dictis per *Gandinum relatum per Cæpol. consil. crimi.* 13. *n.* 24. & 25. infertur etiã quòd surdus à natura †, siue non à natura surdus tenebitur pœna no- 9
stræ. l. post pulsatam campanam hora consueta, tenetur enim. l. nostram scire, quidquid vnum surdum ab alio distinguat *Ange. dict. numero* 4. & an perdito ense, censeatur perdita vagina †? *Bald. per text. ibi in l. cum proponas.* C. *de naut.* fœnore,

inquit

inquit quòd non, quia commode ab ense separari potest, resq; licitè portatæ cum illicitis non confiscantur secundum *Auiles.c.52.prætorum.* verbo, *En la tierra.n.* 1. & quia res quæ sine corruptione subiecti separari possunt non sunt perditæ, vt per *Ripam in Tractatu de peste.tit.de remedijs ad conser.nu.*130.*fol.*21. *& Mexia in pragmat.Tassæ pannis,conclu.*1. *glo.*1.*nu.*15. *fol.*13.in hoc tamen contrarium est tenendum,& in pract.communi sic receptum videmus, nam & vagina talis ensis perditur sicut ensis perditur, & hoc fundatur ex doctrina *Barto.& Paul.in l.cotem. ferro.§. dominus. ff. de publica. & vect.*dicentium quòd vbi prohibitum non potest portari, sine permisso, perdito prohibito, censetur † & perditum permissum illud,in quo prohibitum portabatur, & sic perditis mercibus adductis in naui, & ipsa nauis, & saccus vbi portantur, perduntur,nisi nauis vel saccus esset alterius ignorantis, nam tunc posset suam nauim, vel saccum petere,nisi aliud statutum,vel consuetudo disponeret, & tunc ille recuperaret damnum à conductore nauis, vel animalis. Est tamen singularis quæstio num credetur officiali, vel alguazello, quòd tempore vetito arma capta fuerũt †, vel quod erant arma vetita, & prohibita?& videtur quòd sic, dictum enim notabilis viri inducit iustissimam credulitatem,secundum *Bald. l.iuditia. C.de crimi. vindi.* credendum est enim bono viro,vt per glo.*l.Titio,cui fundus.ff.de cond.& demonst. Bar.in l.de pupillo.§.siquis ipsi.ff.de noui oper.nuntia. bene facit tex.in c.nobilissimus. 87.d.Alex.con.*311. *volu.* 2. In contrarium tamen est veritas in nostra quęstione,imo quòd non sit ei credendum, quia officialis quando aliquod delictum committitur in sui præsentia, debet primo examinari facere testes de delicto cõmisso coram se secũdum *Angel.in l.2.in fi.ff.de feriis,*& allegat aliqua ad hoc,& *Bald.l.illicitas. §. veritas.ff.de officio præs. & Butrius in c.vestra.fin.colu.de cohabit,clerico, & mul.* & sic debet facere iste officialis qui reperit illum portare arma,vel scribi facere eius confessionem quod officialis reperit eũ cum armis probibitis,vel cum permissis hora tamen prohibita,& post sonum campanæ,& sic fit quotidie,& ita in expresso referens Angel.& supra dictos tenet *Afflictis in constit.Neapolita. li.*1.*Rub.*9.*nume.*28.*fol.*51.*in magnis,* & si quis pluries in vna nocte,cum armis vetitis, vel tempore vetito reperiatur,pluries possunt ei arma capi,vtper *Auil. cap.*29.*prætoram glo.iuegos.n.*8.*fol.*212.

¶ Ibi, *Y las nuestras justicias se las quiten.* Non tamen possunt ob hoc incarcerari nisi sint clerici, aut sacristæ, nam ij si post sonum campanæ percurrunt ciuitates,& populos de nocte capi personaliter possunt, & suo iudici sic capti † præsentari quam primum fieri poterit,ex textu,*in l.*9.*titu.*3.*li.*1.*suprà,* debent tamẽ, si de facto incarcerentur, relaxari etiam patre,vel consocio fideiubente,vt per *Hypoli.*vbi suprà.*n.*29.*in pract.crimi.§.pro complemento:* Notãdumq; est etiam ex ijs verbis, quòd requiritur apprehẽsio, aliter enim denuntiari no potest de tali vltra horam vetitam arma portante, † vt per *Bar.in l. si Barsatorẽ. C.de fideiussori.* quem communiter sequuntur Doct. teste *Bellono,cons.*49.*n.*4.*& Iul.Claro* alios allegãte & testante sic vsu esse receptum in practica.*§.fin. q.*82. *de statutis pœnalibus in genere.statuto.*6.*n.*1.*& Menochio de arbitra. casu* 394.*nu.* 49.*& Hypolito in pract.d.§. pro complemento.n.*27. vbi hac limitat vno modo ex *Baldo in l.ictus fustium.ff.de his qui not.infam.* vt non procedat quoties fuit inuentus cum armis,hora prohibita, & sic in actis describi fecit pro vt in singulari. 395. ipsemet Hypolitus dixit, licet ego non firmo quoad nostrum propositum cum apprehensio requiratur; & sic reperi post hæc contra Baldi limitationem tenere *Mexiam in prag.panis, cõclusione.*1.*n.*33. licet latrunculatores aliud obseruent, & plura in propositum refert *Cæpola in l.si fugitiui.nu.*72.*&* 79. *&* 84. C. *de seruis fugitiuis, Ripa de peste, titu. de Remed.ad cons.Vber.ca.*1.venio nunc admodum.*nu.*104. *Anto.Gom.l.*4. *Tau.nu.*48.vbi ponit vnam quæstionem,cuius decisio mihi pro nunc non satisfacit, & sic contra *Anto.Gom.*faciunt dicta, *per Hypol. in d.§. pro complemento nu.*24. Dubitat tamen ipsemet Hypoli.*ibidem. nu.*28. quid si inuentus fuit aliquis non habens Arma in manibus, sed erant in terra iuxta pedes ipsius inuenti tacta iam campana per horam à lege nostra signatam,an perdet ea,† *& Bal. in l.*2. 3.§.1. *ff.de offi. præf. vigil.* inquit quòd sic, quia præsumptio est cõtra eum, & si tunc plures essent iuxta arma illa, omnes punientur alia pœna contra portatores imposita per legem aut statutum, licet solutio vnius omnes liberaret, Romani tamen opinio, ibi pro Hypoli. relata, erit tenenda, scilicet, quòd nullus puniatur, cum sit dubium quis proiecerit illa arma tamen cuiusque fuerint, perdita erunt, & tenet *Plaza,de delict.c.*8.*nu.*17.*in fine.*

¶ Ibi, *Para que se sepa,* dic per partis confessionem, vel testium probationem nam ipsi alguazello non credetur, vt iam diximus.

SVMMARIVM.

*Differentia inter arma & armaturam,& arma offensibilia vel defensibilia.num.*1.

*Arma offensiua & defensiua an veniant prohibitis armis.n.*2.

Lex 6.

SVMMARIVM.

Vbi Arma simpliciter sunt prohibita non solum offensiua, sed defensiua prohibita censentur.

IBi, FVERE TOMADO,& sic apprehensio requiritur,vt diximus.*l.*5.*supra eodem.*

¶ Ibi, *Armas offensiuas y defensiuas,* differentiam inter arma & armaturam, † & defensibilia & offensibilia,vide per.*l.optimam.*4.*&* 10. *titu.*21.*& l.*3.*tit.*23.*p.*2.*& per Rebuf.in l.armorum apprehens.pag.*311.*ff.de verborum significa.*

¶ Ibi, *Las vnas y las otras las ha de perder,* nisi lex nostra id disposuisset, de iure armis prohibitis solũ offensiua,† non verò defensiua prohibita censebãtur, secundum *Angel. in l. armatos. ff. ad l.Iuli.de vi publi.& Carol.à Grassallis,*alios allegantem,*lib.*2.*regal. fran.iure.*17.*pa.*102.*in paruis & Hyppoli.in pract.§. cõplemento.nu.*14.*&* 19. vbi quid esset de iure Codicis declarat,*& Rebuf.vbi supra.pag.*314. *vers.*2. *& Iosephũ Lodo.decisio.Perusi.*31.*n.*4.& cõmunẽ testatur *Clarus.lib.*5.*sententiarũ.§.fi.q.*82.*statuto.*6.*n.*3. *& Villalobos in Antinomia iuris,litera, A, num.*73. *& Auenda. in dictionario,verbo,armadura,* ex nostra tamẽ lege communis hæc destructa est,vt aduertunt Hispani dicti,

Plaza

plaza de delictis. c. 8. nu. 9. & Ioan. Redin. in Tractat, de maiestat. prin. num. 178. cum. 2. sequentibus, & præcedentibus, volu. 16. tracta. diuer. Doct. vbi in numeris. 183. cum. 4. sequentibus, inquit hoc esse verum quoties arma defensibilia cum offensibilibus geruntur, nam tunc omnia perdita sunt, secus si defensibilia tantum portentur, nam tunc non sunt perdita, & placent eius rationes sed in practica male admittentur à iudicibus.

SVMMARIVM.

Milites & doct. portantes ensem vltra mensuram puniri poterunt. n. 1.

In casu nostræ legis non requiritur apprehensio ad incurrendam eius pœnam. n. 2.

Domi an haberi poterunt enses vltra mensuram nostri tex. nu. 3.

Forensis an legis nostræ pœna comprehendatur. numero 4.

Arma prohibita portans regulariter ea perdit. numero 5.

Officialis inueniens aliquem cum armis prohibitis potest illa frangere. n. 6.

Mandans alicui vt secum eat cum armis, ob quod arma sunt ei ablata an tenebitur mandatarius pro armis suis. nu. 7.

Commodans alicui ensem ad se vulnerandum cum alio perdit eum. n. 8.

Alguazellus permittens enses contra leges deferre ex quo rixæ oriuntur, qua pœna punietur. numero 9.

Officiales iustitiæ si aliquos viderint rixari volentes prohibere debent. n. 10. & 11.

Lex 9.

SVMMARIVM.

Longitudo seruanda circa enses portandos à l. nostra describitur.

¶ IBi, NINGVNA PERSONA, sed milites & Doct. & officiales iustitiæ, & alij qui tempore, quo arma prohibita erant, poterant ea portare, de quibus per Docto. *in l. 4. & 5. suprà eodem*, per me allegatos, & per *Dueñas in Regula. 55.* ex lege nostra & eius pœna puniri poterunt, si
1 vltra mensuram nostri tex. ensem † portauerint, & crederem intrepide quod punirẽtur pœna nostræ l. nam vniuersalis hæc & negatiua neminem excludit, tum ob publicæ vtilitatis causam, tum quia indiffinitiua æquipollet vniuersali, tum etiam quia si itinerando non licet vlli hunc ensem immoderatum portare vltra nostri tex. mensuram, quod tamen licebat in tempore, quo erat prohibita armorum delatio, neque itidem licebit per personas illas aliàs priuilegiatas nostri text. mensuram excedere, & ita videtur mihi tenendum, & id clarius ex verbis sequentibus, colligitur, ibi. *De qualquier calidad y condicion que sea.*

¶ Ibi, *De traer ni traya espadas*, ex ijs verbis notandum est in casu eius non † requiri apprehensionem 2
ensis contra mensuram nostræ. l. portatæ, sed sufficere probare portasse, quia hæc. l. non requirit apprehensionem, sed portationem, quo casu non requiritur apprehensio, secundum Ioann. Redin. optime in tractat. de *maiestate, prin. numero. 194. volumi. 16. tract. diuer. Doct.* vbi num. 195. inquit & benè quod si inuenitur cum ea, sufficit in actis scribi etiam si non apprehendatur, & alibi dixi, & *Cæpol. l. si fugitiui. nu. 72. cum sequentibus. C. de ser. fugiti. & Plaza de delictis. c. 8. num 19.* vbi ita tenet & distinguit in quæst. illa an visus cum armis & fugiens in domum suam possint sibi capi à iudice eum insequente, & inquit quod si requiritur adprehensio non, sin minus sic, sed an domi haberi poterunt, videtur quod non † ex *l. 1. & ibi glos ff. ad l. Iuli, de vi. & ex auth. de armis*, quæ iura ad hoc allegat vltra 3
alios *Dueñas. d. Regul. 55. nu. 3* sed contrarium in propositum nostræ. l. est verius & tenendum, tum quia lex solum portationẽ ensium vltra mensuram nostri tex. prohibet, ergo non includuntur domi existentia, tum etiam quia leges illæ. 1. *authen. de armis*, loquuntur, quoties in genere arma prohibita sunt, ita vt nullorum sit licitus vsus, nos vero loquimur circa ensis portationem longioris mensurę à nostro tex. declaratæ, tum etiam quia dicta. l. 1. circa hoc non est in vsu, secundum *Angel. ibidem num. 4. teste Claro, in d. q. 82. statuto. 6. num. 7.* & ita tenendum est, sed quid erit in homine forensi an legis nostræ dispositione † includatur, & in hoc *Hypol. in pract. d. §. pro complemento. n. 23.* inquit quod 4
sic, eo quod per totam Italiam sunt statuta prohibentia portari arma, sed melius dixisset, quod, quia iure communi est prohibita armorum delatio, ligentur, & idem voluit *Matthæ. Afflict. in lib. 1. constitu. Neapoli, Rubric. 9. num. 24. fol. 50. ex Alex. consil. 86. volum. 4.* eo quod exterus tenetur se informare de legibus regni, ego tamen dicerem quod cum in regno nostro ex *l. 4. suprà eod.* sit permissa ensium & pugionum portatio, licet ensis mensura per l. nostram sit apposita, excusabitur talis forensis pœnis nostri text. ensem longiorem portans, nisi diu moram in regno traxerit, ex quo præsumi possit l. nostrę scientia, vt & voluit *Afflictis. d. n. 24.* vbi tandem allegat plures tractantes an statuta ligent forenses, & late per *Tiberi. Decia. consil. 71. num. 34. cum pluribus alijs volum. 2.* quoad nostram tamen legem dicta tenerem, & faciunt dicta per dictum *Afflictis*, vbi suprà *Rubri. 10. n. 1.*

¶ Ibi, *Pierda*, hoc enim regulare est, quod portans arma prohibita debeat † ea perdere & ita con- 5
suetudine seruari inquit *Hippoly, in d. §. pro complemento num. 12. & Plaza de delictis. ca. 8. num. 22.* vbi inquit praxim hanc rationem sumpsisse à *glos. domi. l. 1. ff. ad l. Iuli, de vi publi.* cuius meminit *Ias. in §. ex maleficijs. n. 81. de actio. Barba, de præst. Cardi. 2. par. nu. 28.* inquit enim *Paris desyndic.* quod officialis inueniens aliquẽ cum armis prohibitis potest illa frangere, † vt eos refert & sequitur *Clarus. d. q. 82. statu-* 6
to. 6. num. 9. & afflictis in. d. Rubri. 9. num. 26. dubium est an mandans alicui, vt secum eat cum armis, & arma eis per iustitiam sint ablata, tenebitur ne † mandarius pro armis suis, glos. notat *in l. quoniam. C. ad l. Iuli. de vi publi.* tenet quod non, quia in re turpi non contrahitur obligatio. §. *illud quoque*

inſt. manda. l. ſi remunerandi §. *rei turpis. ff. manda. Abb. in c. bonæ el. 2. num. 14. de poſtu, præl. Bar.* tamen & *Fabi. Alberi, & Salice. in d. l. quoniam.* diſtingunt, nã aut erat cauſa licita, quia accedebat ad indulgentias & ſimilia, & tunc tenetur ad reſarciendũ damna, ſecundum *Abb. & Inno. in ca. ſicut, de iure iurando,* aut vero ad cauſam illicitam, vt ad ſe verberandum cum alio & tunc non recuperat, vt per *Ioann. Fabrum in dict. §. illud, Bald. l. fin. de fideiuſſo. C. mand. Specula, titu. de iudic. §. ſpecialia,* in fine, refert & ſequitur *Rebuf. de priuile. ſcholar. priui. 21. verſi. item aliam,* vbi, in fine inquit, quod commodans alicui enſem ad ſe verberandum cum alio, non recuperat eum † ex. *l. ſi vt certo. §. ſed interdum. ff. commoda.* 8

¶ Ibi, *Que la tomare,* ſed quid ſi alguacellus permittat enſes contra l. noſtram deferri, vt inde aliquod iniuſtum reportet, vel rixæ oriantur, qua pœna punietur, † & in ijs & ſimilibus, inquit textus. in *l. ſiquis barbaris. C. de re mili. lib. 12.* quod viuus concremetur, quem ad hoc notat *Paris de Puteo, in tract. ſyndic. verbo, familiaris. c. 3. incipi, an ex eo quod,* 9 *n. 8.* vbi inquit quod diuidentes prædam officiales comburi debent, vel ſi aliquem ſeducant, vt ſe armet, vel faciant contra deuentum, dicendo quod ſecure poterit, & poſt eum capiunt, nam viuus deberet comburi ex dictis, quod ſi hoc vteretur, quot officialium eſſent iam combuſti, deberent tamen licet non hac pœna, alia tamen graui puniri, tanquam ſeductores & ſeditioſi & cauſam præbentes rixis, cum deberent eas excuſare, ſiquidem occaſionibus obuiare tenentur ratione officij, quia quos viderint ad rixam tendere prohibere debent, † tex. 10 in *l. ſtipulationes non diuiduntur. §. planè,* ibi non eſt ſpectandum vt inſula ruat, & ſic deinde agi poſſit. *ff. de verborum obligatione l. fin. §. ipſum autem,* vbi gloſ. qui eos. *C. de bonis quæ liberis Hippolyt. conſ. 21. nume. 23.* quare officiales, qui rixantes vident, neque ſtatim ad eos accedunt, vt impediant, tenentur † abſ- 11 que dubio ſaltem in tribunali Dei omnipotentis, qui cuncta videt & iudicat, vt inquit in propoſitum *Didac. Perez. l. 18. titu. 4. lib. 2. Ordin. col. 564. in fine cum ſequente.*

TITVLO SEPTIMO

De las Cortes y Procuradores del Reyno.

LIter non poteſt continuari, quam quod per Regni procuratores & in curijs habendis de conuenientibus Regno & munitioni & fortificationi eius tractatur, & in armis habendis, & in fortalitijs ſeruandis & cuſtodiendis Regni defenſio maxime conſiſtit, ideò poſt præcedentes titulos ſequitur hic noſter.

SVMMARIVM.

Curia caput regni vocatur. n. 1. & mari aſſimilatur. n. 2.

Procuratores curiarum debent eſſe homines cordati, &c. nu. 3.

Concilium ciuitatis an poſſit collectam imponere. nu. 4.

Procurator excuſator mittendus eſt ad nominationem procuratoris de cortes. n. 5.

Procuratorum de cortes ſalarium de communi ſolui debet. nu. 6.

Procuratorum horum aſſenſus etiam requiritur in tributis & collectis nouiter regno imponendis. nu. 7.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Tributa, monetæ & ſimilia in regno non imponantur, niſi conuocatis curijs & procuratoribus earum, & eis annuentibus.

IBi, CORTES, vbi conuocantur procuratores earũ, & incuria vbi Rex adeſt fit cõgregatio, eo quod curia † caput regni vocatur, vt inquit text. in l. 1. in prin. titu. 4. part. 3. & locus vbi Rex exiſtit, vt probat text. in *l. 27. titu. 9. par. 2.* & curia Regis † mari aſſimilatur, 2 vt per tex. in *l. 28. eod. tit. 9. p. 2.* vbi glo. 1. dicit aſſimilationem hanc eſſe bene notandam. 1

¶ Ibi, *Que no ſe echaſſen ni repartieſſen ningunos pechos,* hoc enim tanquam regno damnoſum & nociuum maxima cum deliberatione eſt ſtatuendum conuocatis ciuitatibus, villis, & locis regni & pro eis eorum procuratoribus, qui quidem deberent eſſe † homines graues bene cordari ac ſenſati & ex- 3 pertes ac intelligentes, & timoratæ conſcientiæ, ac conſtantis animi qui poſſent reſiſtere iniuſtis conſilijs & damnoſis regno, & inſuper deberent eſſe diuites, ne ſpe alicuius præmij conſequendi in malum moueri poſſent & ex l. 4. ſupra eod. decerpuntur aliqua ex ijs, neque debet eſſe ciuitatis debitor vt in facto reſpondiſſe inquit *Ioan. Oroſci. in l. 1. num. 36. col. 487. ff. de officio procu. Cæſa.* ſed an conſilium ciuitatis poſſit † collectam imponere, vide *Capell. Toloſa,* & eius additiona, in *deciſione. 347.* & quid in dominis vide *Dida. Perez. l. 7. tit. 11. lib. 2. ordi. col. 512.* 4

¶ Ibi, *Procuradores de todas las ciudades, y villas y lugares deſtos reynos,* quiquidem procuratores curiarum ſunt triginta & ſex, decem & ſex ciuitatum, & duarum villarum, quarum octo ciuitates & vna villa ſunt citra portas, reliquæ vltra. Quæ ſunt, Seuilla,

Guada-

Guadalajara, Madrid, Burgos, Soria, Leon, çamora, Toro, Salamanca, Segouia, Auila, Valladolid, prout refert *Did. Perez in l.1.titu.11. lib.2. Ordina. col.* 505. & noſtra ciuitas Placentina, quæ aliquando ſecundum quod de antiquis audiui procuratorem mittebat, nunc autem Salmantina pro noſtra Placentiæ ciuitate vult procuratorem mittere, & ciuitas noſtra ſemper requiſitioni dictæ Salmanticenſis ciuitatis contradicit, & lis magna vt audiui ſuper hoc introducta eſt, & nondum diffinita, & hac de cauſa mittit ſemper ciuitas noſtra excuſatorem tanquam iuſte impedita mittere procuratorem: nam licet, vbi adeſt iuſta impedimenti cauſa, neque procurator excuſator mittendus ſit, ex text. in *l. ſiquis iudicio. ff. ſiquis cautio.* vbi Docto. tamen in no-
5 minatione procuratores † ad conuentus per agendos (*hoc eſt à cortes*) procurator excuſator mittendus eſt pro vt ſemel & iterum in auditorio iudicatum eſſe teſtatur, *Oroſcius in d. l. ſi quis iudicio, colu. 690. nu.*
6 3. & ſalarium iſtorum procuratorum † de cortes de communi ſolui debet, ſecundum *Auenda. ca.* 10. *prætorum. num.7. in fin. lib.* 2.

¶ Ibi, *Sean otorgados por los dichos procuradores*, nam cum præiudicare poſſit ciuitatibus, villis, & populis, pro quibus mittuntur, neceſſario requiritur approbatio, vel improbatio talium procuratorum, & in hoc licet in alijs arduis rex conſilium procuratorum horum requirere vel ſaltem ſequi non te-
7 neretur, in ijs tamen tributis † & collectis nouiter regno imponendis aſſenſus etiam dictorum procuratorum requiritur, ex text. noſtro pro forma & ſubſtantia actus, & ideo procuratores ij plurimum debent in præſtando aſſenſu eſſe ſenſati & maturo conſilio ſeſe deliberare, & non aliter ſeſe prorumpere, nam vbi maius periculum vertitur ibi cautius agendum.

SVMMARIVM.

Rex debet requirere conſilium ſuorum procerum & ſubditorum in arduis faciendis. num. 1. vbi declaratur.

Lex. 2.

SVMMARIVM.

Ardua regni cum ſubditorum conſilio, & conuentibus ad id congregatis rex expedit.

1 IBi, CONSEIO DE NVESTROS SVBDITOS, in arduis enim exercendis atque efficiendis conſilium † ſuorum procerum, & ſubditorum requirere debet, vt de Imperatore & Regibus probat tex. *in l. placet. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in l. humanum. C. de legibus, & in l. fin. tit. 1. lib. 2. ſupra.* vbi aliqua retuli, & in ſummo Pontifice, idem probarunt *Archidi. & alij relati per Loazes, in allegatione pro marchione de los Velez. 1. dubitatione. in 7.* pro parte oppidi fundamento. n. 3.& 4. verum vt dixi in *d. l. fin.* & iterum in meo tracta. *de Decurio. vocato, Curia Piſana alio nomine lib. 2. ca. 3. num. 1.* & latiſſime plura inferens proſecutus eſt Loazes, vbi ſupra in reſponſione ad dictum. 7. *fun-da pag. 392. cum ſequentibus aliquibus in paruis*, hæc ſummus Pontifex, Imperator, vel Rex, ex voluntate non vero ex neceſſitate compulſi obſeruant, poſſunt enim ſi volunt ardua quæque ſine procerum & Magnatum conſilio efficere, licet non ſoleant, vt pote quia, & ipſorum Principum res vertitur ſi malè quid contigerit ex prætermiſſa conſilij dicti requiſitione, & præſertim circa noua tributa imponenda, vbi Principem ipſum potius neceſſarium credo perquirendi conſilia procerum & procuratorum regni, quam voluntarium, ex l. præcedente, vt pote quia ex ijs potius, quam ex alijs occaſiones ſcandalis præbentur multoties, ideo cautius agenda, & in ijs & in arduis alijs conſilium noſtri text requirendum, iuxta illud *Eccleſiaſti. 32.* ſili ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis.

SVMMARIVM.

Moroſus non poteſt quis dici, cui terminus competens ad veniendum non eſt aſſignatus. n. 1.
Curiam Regiam adeuntes bene tractandi ſunt, num. 2.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Terminus conueniens eſt aſſignandus cum ad conuentus peragendos procuratores eorum vocantur: quibus procuratoribus hoſpitia ſunt danda & conſtituenda, & conuenienter tractandi.

1 IBi, TERMINO CONVENIBLE, aliter enim in mora non veniendi nec in culpa conſtitui poſſent, † cuilibet enim citationi ac vocationi terminus conueniens eſt aſſignandus, ne inutilis citatio ac vocatio reddatur; vt probat tex. vbi, dixi in *l. 1. titu. 3. ſupra. libr. 4. nu. 1. 3. & 4.*

¶ Ibi, *Bien tratados y apoſentados*, ij enim quibus cura regni incumbit, & pro regno curiam † adeunt 2
benigne tractandi ſunt, & hoſpitia eis præſtanda, nam qui in vno oneratur, in alio debet releuari, licet hodie procuratores curiarum non onerari in aliquo, ſed honorari & premiari aſſeritur, & communiter ſic ab omnibus concipitur, quiquidem licet re vera in maximo honore conſtituantur, per maximum onus ſuſcipiunt ſi attẽte conſideraſſent, cum ex eorum votis plerumque vniuerſa Regni ſalus & quies pendeat, & è contrario maxima inquietudo & maximum incommodum à ſuis malis conſilijs, ſi quæ mala præbuerint, oriantur, ideo attente ac ſenſatim & mature ſeſe in ijs gerendi ſunt, ne inde naſcãtur iniuriæ, vnde, vt tritum eſt Brocardicum. iura naſci debent.

SVMMARIVM.

Rex poteſt cuilibet ciuitati tollere facultatem eligendi procuratorem de cortes. n. 1.

Lex

Lex 5.

SVMMARIVM.

Nullus precibus eligendus est in procuratorem curiarum, Rex tamen motu proprio potest illum eligere.

TIbi, GANAR CARTAS DE RVEGO, officia enim & honores peti non debent, sed offerri aliter enim notaretur quis de ambitu, vt dixi in *l.* 1. *titu.* 5. *libr.* 3. *suprà.*

¶ Ibi, *Mas de nuestro proprio motu*, sic limitatis supra proxima verba, & l. præcedentem, vbi electio libera competit populo cuilibet eligendi talem procuratorem, vt non procedat
1 quoad regem qui ex motu proprio potest † eligere, & tollere electionem tali ciuitati & Populo, nam cum sit supra ius potest illud interpretari & tollere. c. proposuit, de concess. præb. & c. inter alia, de sententia exco. vbi glo. *verbo. interpretatio*, notat ad eum pertinere iuris interpretationem, ad quem constitutionẽ. *l. fin. C. de legi. c. clericum* §. *ex ijs omnibus.* 11. *quæst.* 1. *tex. in l.* 3. *tit.* 1. *suprà. lib.* 2. vbi dixi in num. 16. sed contra nostrum text. in hoc facere videtur *l.* 2. *&* 3. *tit.* 14. *supra lib.* 4. vbi nullæ literæ regiæ etiam motu proprio concessę in pręiudicium aliquorum sunt exequendæ, neque Rex potest iuri alicuius tertij præiudicare, vt in illis legibus. 2. & 3. latissime dixi, & alibi pluries, in nostra tamen materia & lege dicitur Regem eligere posse hunc procuratorem motu proprio, cum lex nostra & præcedens dicant ciuitati & Populo competere ius eum eligendi, ergo contra leges illas videtur hic hoc dispositum, cui quidem obiectioni respondeti potest, vt non obstet, vel quia princeps & legislator sic voluit disponere, & leges interpretari, vel quia potest Princeps si vult præiudicare cui voluerit, vel quia nullum, vel leue præiudicium est hoc, cum & ipsum Regem, credendum est, eligere velle hominem conuenientem & vtilem tali ministerio, vt colligitur ex verbis fina. nostri text. & sic cessat difficultas supra dicta.

Lex 7.

SVMMARIVM.

Procurationes curiarum emi lex nostra prohibet sub eius pœna.

TIbi, DE COMPRAR quod iustum, sanctum ac rationi consentaneum est, quid enim sperari potest à tali emptore, aut quam non communicationem tributum & onus non consentiet, vt aliquid ipse lucretur, & ideo iuste, sicut & officia iustitiæ vendi non posse statuitur per *l.* 7. *tit.* 3. *li.* 7. infra & per nostram in ijs procurationibus statuitur, & nostram ad hoc considerat legem *Matien. in dialo. relato.* 4. *parte. c.* 11. *num.* 4. & an alia officia decurionatus tabellionatusue vendi possint, dixi in *c. fin. libri.* 4. *mei tractat. decurionum, vel Curiæ Pisanæ.*

SVMMARIVM.

Missus est causa legationis ad curiam, ibi conueniri non debet, sed habet ius reuocandi domum. n. 1. & 2. quòd neque fideiussores dare tenetur de redeundo ad primam. in num. 3. hæc etiam prosequuntur.

Declarantur supradicta & leges nostræ in num. 4.

Lex 10. & 11.

SVMMARIVM.

Procuratores curiarum non sunt durante legationis tempore compellendi litibus & accusationibus, neque fideiussiones præstare nisi pro tributis Regijs: neque itidem secundum legem. 11. *possunt capi pro debitis suæ ciuitatis, villæ, vel populi, nisi sit debitum proprium eius, & pro eo fuerit detentus, vel pignoratus.*

IN. l. 10. ibi, LAS NVESTRAS IVSTICIAS DE LA NVESTRA CORTE, hic limitatur & restringitur potestas iudicum curiæ, qui sine distinctione solent procedere contra in curia existentes, eo quod sit caput & communis patria, vt alibi diximus latius de Roma, fallit hoc tamen in casu nostræ. l. & id regulare est, vt missus causa legationis, vel ex alia necessaria causa, † prout 1
congregatio ad curias ex mandato regis faciendas, conueniri non possit in curia, sed habeat ius reuocandi domum, prout dixi in meis additionibus, ad tracta. *de decurio, vocatum Curia Pisana, in lib.* 1. *c.* 11. *n.* 7. habent tamen hic ex l. nostra, procuratores curiarum priuilegium scilicet, quod neque fideiussores tenentur præstare de redeundo † ad patriam 2
pro suscipienda lite, quod regulariter est in alijs, vt diximus in d. n. 7. & hoc credo processisse ex eo quod procuratores ij sunt quasi quidam legati missi à ciuitate sua vel populo ad Regis mandatum ad curias peragendas, & de iure legatus non potest conueniri † in loco legationis pro debitis ante 3
contractis. *l.* 2. §. *legatis*, & *ibi Docto ff.* de iudi. nec pro possessione ante adepta, nisi tempore legationis adepta sit. *l. non alias.* §. 1. & ibi *Bar. ff. de iudi.* vel nisi ad hoc legatio procurata sit, ex dictis per *Bar. in l. vniuersi. C. de legationibus lib.* 11.

¶ In l. 11. ibi, *No sean prendados por deuda del tal concejo*, de nihilo videbantur hæc verba seruire, cum de iure dispositum reperiamus, quod nullus ciuis pro debito suæ ciuitatis, vel populi posset detineri, capi vel exequi, vt dixi late *in l.* 16. *titu.* 21. *lib.* 4. supra & sic nihil erat necesse per l. nostram procuratores hos priuilegiari, verum tamen faciliter diluitur isthæc obiectio, si dixeris hos procuratores curiarum esse ciuitatum ac villarum rectores, prout sunt, qui quidem tanquam tales rectores conueniri possunt pro debitis suarum ciuitatum, vt dixi in *d. l.* 16. *num.* 5. ideo lex nostra eos etiam ab hoc onere eximit, & priuilegiat, etiam si *Didac. Perez hic sub. l.* 4. *tit.* 11. *lib.* 2. *Ordin. col.* 509. *cum sequentib. velit dicere eos non priuilegiare. l. nostram.*

¶ Ibi,

¶ Ibi, *saluo si la deuda*, videtur hoc esse contra dispositionem. l. præcedentis, vbi procuratores hos curiarum eximit ab omni petitione ciuili, quomodo ergo hic dicitur, quod pro debito proprio possit detineri, & certe est magna contrarietas ha-
4 rum legum, nisi l. 10. præcedentem intellexeris † vt procedat, quoties tales procuratores vocantur à cortes. l. nostra quoties non vocantur ad hoc, sed adeunt curiam pro negotijs ciuitatis & populi sui, vel ex vocatione Regis ad aliam causam quam ad curiarum congregationem, & hunc credo verum & literalem harum legum intellectum, aliter enim plurimum sibi contrariarentur, neque scio aliter pro nunc concordari posse.

TITVLO OCTAVO

De los Embaxadores.

CVm in superiori titulo dictum sit de procuratoribus curiarum, quia tanquam legati & ambasiatores suarum ciuitatum, villarum, & populorum curiam adeunt, nunc sequitur immediatè tit. generalis, de ambasiatoribus.

SVMMARIVM.

Embaxador quis Latine dicatur. n. 1.
Triplex est legatus missus à Papa ad Regem, vel prouinciam reformandam. n. 2.
Ambasiatoribus ijs an credendum sit sine literis legationis. nu. 3.
Ambasiatoribus donatum cedat lucro eos mitentium. nu. 4. 5. & 6.
Ambasiator si infirmetur in itinere expensæ debent ei solui à mittente. n. 7.
Ambasiatores si decedant in itinere quomodo soluendum salarium nu. 8.
Ambasiatorum vnus si decedat an possit alter explere officium. nu. 9. vbi declaratur.

ET quia lex vnica habet parum condimenti in materia sua, ideo pro declaratione eius & Rubricæ aliqua notabilia in hac Rubrica declarabo, & primo quis dicatur Latine *embaxador*, & dicendum est, quod Latine vocatur Ambasiator, † siue legatus, & is est, qui à Re-
1 ge mittitur, vel ab alio principe ad negotia, vel ad voluntatem suam alteri Regi, vel principi per ipsum ambasiatorem exprimenda & tractanda, vt colligitur ex *l. 21. titu. 9. par. 2.* quæ est singularis in hoc, & horum ambasiatorum officia magna maximi honoris reputat, & qualitates requisitas in eis commemorat, quibus addes hanc. l. nostræ scilicet quod debent etiam esse naturales huius regni: & de
2 iure canonico triplex est legatus † missus à Papa ad regem, vel ad aliquam prouinciam reformandam, *ex capit. 2. de officio leg. in 6.* primus est Cardinalis, & hic si mittitur à Papa dicitur legatus de latere. c. 1. & Doct. ibi. de offi. lega. in 6. & hic est dignior cum sit Cardinalis de latere Papæ, & assistit negotijs arduis & secretis. *ca. volentes & c. placet &* ibi glos. *de offi. leg. in 6.* alius vero est legatus ratione dignitatis, qui legationem habet eo ipso quod dignitatem adeptus est, vt Archiepiscopus Remensis, & Cantuariensis, adhæret enim dignitati legatio vt patet in. *d. cap 1. de officio leg. in 6.* alius vero est legatus quia missus à Rege, & isti sunt, *los embaxadores*, ita eos distinxit vltra alios, *Fran. Mar. in decisione Delphina. 135. num. 2. & Rebufus in l. Sylua cædua. 30. in ordine. §. stipula, pagi. 248. ad fin. ff. de verbo. signif.* Sed est quæstionis an ambasiatoribus ijs credetur † sine literis ambasiariæ siue legationis, & 3
dicendum est non credi, nisi literas exhibeat, secundum *Bar. in. l. Palatinos. C. de collat. fundo. lib. 11.* nisi esse vir nobilissimus & præcellens & notus principi, de quo videndus est *Mascardus, de probatio. tom. 1. conclusione. 84. per totam*, præsumitur tamen pro sufficientia talium legatorum à principe missorum, secundum eundem *Mascard. in 2. tom. de probatio, conclusione. 592. nu. 5.* sed an id quod est donatum ambasiatoribus cedat eorum lucro, † an vero mit- 4
tentium sint, & in hoc fuerunt opiniones Docto. diuersæ, vna pro ambasiatoribus, alia vero pro mittentibus, vt videbis ex Docto. *in cap. fin. in fine. 94. distin. & in l. socium qui. §. 1. ff. pro socio, & in l. qui proprio. §. procurator. ff. de procurato.* & in hac dissensione placet concordia *Abb. in cap. postulastis. num. 4. & 5. de conces. præb.* vt scilicet consideremus an ambasiatores fuerint prius noti, & familiares ei ad quem missi sunt, & tunc cedunt eis, aut erant ignoti, & tunc inspicienda est qualitas donorum, nam quædam præsumptiue magis conueniunt mittenti, vt puta si daretur vnus leo, quædam conueniunt ipsis ambasiatoribus, puta si darentur eis congruentes vestes, & secundũ hanc qualitatem facienda est interpretatio sicut & in donatis à consanguineis viri vxori eius, distingunt multi vt licet videre ex Mascar. *de probatio. tom. 1. fol. 362. conclusione. numero. 7.* isthæc tamen procedere possent iure antiquo attento, quo quidem permissum erat ambasiatoribus † donari, & recipere, *vt in l. diuus versic. Barbaros. ff. de bonis damnato. & l. vnica. C. publi. læti. lib. 11.* sed cum ex. *d. l. 21. titu. 9. partit. 2.* vbi adnotante glos. *alguna cosa*, nihil recipi liceat ab eis, † ces- 6
sabunt isthæc, nisi de facto aliquid recepissent, quia tunc & huic quæstioni locus esset. Item nota quod si ambasiator infirmetur in itinere expensæ debent † ei solui à principe vel ciuitate mittente eum, se- 7
cundum text. *in l. sicui. §. 1. ff. ex quibus causis maio.* de quo per *Barto. in l. ij, qui §. tandiu. ff. eod. tit. &*

Anania

Anania in c. quam sit, de Iudæis, ambasiatoresque si decedant in itinere salarium pro rata temporis, quo non seruierunt, debet restitui per hæredes ciuitati † mittenti, & si vnus ex ambasiatoribus, decedat, † alter solus potest explere officium ambasiatæ & valebit ab eo gestum secundum Angelium *in l. 1. C. de legati. lib. 10. & Barto. in l. 2. eod. tit. & lib.* vbi ex additio. ibi optime hoc declarat quoties ad idem officium duo deputati sunt, vt vno decedente alter gereret vtriusque officium, & de mandato superioris, secus si diuersa, nam tunc cum officia sint distincta, & distincta habeãt salaria, iste non poterit illud diuersum officiũ explere, quod si ex iussu superioris adimpleat duplex habebit salarium vt per additio. Bar. vbi supra alia de ambasiatoribus videre poteris per *Bertachi.* in repertorio, verbo ambasiator, & per *Marti. Landens. in tracta. delega. maxime principum, in tomo. 16. tractat. diuersorum Docto.* nam isthæc sufficient pro nunc.

¶ Ad l. 1. solum vnum verbum addo scilicet, quod casus specialis eius pro naturalibus regni adeundus est pluribus alijs regnicolis permissis & à me relatis, in *l. 14. tit. 3. lib. 2. supra in. num. 50.*

TITVLO VNDECIMO

De las imposiciones, tributos y portazgos y estancos.

SVMMARIVM.

Rex est qui potest portagia imponere. nu. 1. & sine eius licentia ciuitates non solent id imponere. nu. 2. imo & tunc Rex cum causa id concedit. n. 3. aliter peccaret & tyranniam exerceret ibidem, imo & exactor vt. num. 4.

Qualitates iustificantes portagia, remissiue. num. 5.

Ius portagia imponendi potest tempore, vel priuilegio adquiri. num. 6.

Alijs modis etiam adquiri potest ius hoc imponendi portagia. num. 7.

Immemoriale tempus requiritur ad acquirendum ius hoc. num. 8. & 9.

Priuilegium debet vt valeat facere mentionem de alijs portagijs loci illius. nu. 10.

In præscriptione contra Regem scientia & patientia requiritur. nu. 11.

Quibus testibus debet probari præscriptio hæc portandi portagia. num. 12.

Actus præscriptionis debet esse vniformis & inuite factus vt ius hoc portagiorum præscribatur, alias neque immemorialis sufficeret. num. 13.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Portagia imponi non possunt per alium quam per regem vel per alium ad hoc habentem Regis priuilegium, vel ex consuetudine immemoriali acquisitum ius habentem, sub nostri tex. pœna.

1 IBI, DE LOS REYES DE DONDE NOS VENIMOS, ni de nos, Rex enim est qui potest portagia † hæc imponere, vt in cap. *super quibusdam. §. 1. de verbo. signific. Bart.* & communis schola. Doct. *in c. 1. quæ sunt regalia, maxime Afflictis versic. vectigalia. l. vectigalia. in princ. ff. de publi. l. 1. & 2. C. nou. vet. impo. nom. pos. l. 2. & 3. infra eod. in aut. de manda. Princi. §. sed neque collatione. 3. l. 9. tit. 7. p. 5. Ferrara in forma lib. pro sol. pedag. glos. 1. n. 3.* & ibi additio. *Rolan. Valle, consi. 34. volu. 3. num. 26. & ex nostris Auend. c. 4. præto. num. 2. lib. 2. & Auiles. ca. 24. præto glos. 1. & Lasarte in tract. de decima vendi. lib. 1. in scholio ad l. 1. tit. 17. lib. 9. recop. n. 1. vbi ampliat, & in tractatibus Doct. de vectigalibus, & collectis,* & ideo si ciuitas ex magna causa velit quicquam imponere, impetrat literas à Rege, vt sibi permittatur, & solet visa causa concedere, † vt quotidie 2
videmus & testatur *Guido Papæ decis. 197. relatus per Rebuf. l. numus. 214. ff. de verb. signi. pag. 933. in fin.* imo & ipse Rex non debet alia portagia imponere nisi ex iusta causa propter publicas † necessitates, 3
videlicet pro stipendijs, pontibus, defensionibus stratæ publicæ, vel pro defensione fidei vel patriæ contra paganos, vt & inquit glos. *seguros. l. 5. tit. 7. part. 5. & nouissime Ahumada. d. l. 49. tit. 6. par. 1. glos. 3. n. 11. cum sequenti.* aliter tyrrannica portagia & iniqua dici possunt, & mortaliter Rex ea imponens peccaret, vt per *Roland.* vbi supra. *nu. 26. & 27.* & vbi supra *Auenda. n. 2. Naua. in manua. ca. 25. n. 6. vers. 16.* vbi ad restituendum eum obligat, & *Grego. Lop. in d. l. 9. glos. semejante*, vbi inquit quod etiam ipsemet exactor peccaret si sciret sine causa impositum esse portagium † & dicta etiam tenuit 4
Decianus Tyberius, in cons. 41. n. 66. volum. 2. cuius distinctionem ibidem ab eo propositam. n. 68. scilicet, quod de potestate ordinaria non possunt Reges sine causa imponere portagia hæc, de absoluta vero sic, reijciendam puto, nam in principibus Christianis non datur absoluta potestas, vt late fundaui, in *l. 1. tit. 1. lib. 4. supra*, & sic sine causa nolunt iuri alicuius tertij præiudicare, & consequenter Reges etiam non possunt sine causa portagia hæc imponere, & qualitates † iustificandi hæc por- 5
tagia vid. per *Castro de lege pœnali. c. 10.* & an credatur Regi volenti portagia & collectam imponere

ex causa

ex causa & vtilitate publica, vid. *Mascar. in 3. tom. de probatio. conclu. 1228. nu. 13.*

¶ Ibi, *No teniendo cartas o priuilegios*, & ibi, *o por vso de tanto tiempo*, ex iis duobus titulis, vel quolibet eorum, scilicet, ex priuilegio Regis, vel temporis vsu potest acquiri per inferiores dominos ius imponēdi
6 † portagia in locis suis, prout & erat de iure, ex. *c. super quibusdam. §. 1. de verbo. significa. & Barto. & Docto. in l. si publicanus. § fin. ff. de publi. & vecti. & in l. 2. C. vesti. nou.* vbi signanter per *Sali.* debetque secundum eos, & ex dictis iuribus præscriptio hæc vel consuetudo esse immemorialis, vt & optime per *Zephalum consil. 129. n. 3. cum seqūentibus*, vbi quanto tempore quis liberetur, alij vero quatuor modis dicunt ac-
7 quiri posse ius imponendi collectas, pedagia, † onera, & angarias, scilicet conuentione facta inter Regem & subditos, de qua loquitur tex. in *l. fin. §. præterea. ff. mun. & hon. & per totum tit. C. de anno, & tribu. lib. 10. munera conuenta*, secūdo priuilegio, *vt not. omnes in rubri. C. noua vecti. glos. l. forma. §. siquis vero agrum, ver. leuari, in fine. ff. de censibus*, & tradit *Alberic. in l. fin. c. de iurisdi. omni. iudi. & in Rubrica de mune. & honor. versi. sed pone quod, Alexan. consil. 145. volumi. 2. & est text. in l. placet. C. de excusa. mune. & l. 1. C. de super indict.* Tertio consuetudine, vt per *Alberi. & Cynum, in Rubrici. C. quæ sit longa consuetudo, & in d. l. fin. n. 8. C. de iuris. om. iud. & per Alexan. consi. 124. n. 3 ad finem vol. 4.* & de vtroque, scilicet priuilegio & cōsuetudine, *est tex. in c. seruitum. 18. q. 2 iuncto. c. contra mortē. 100. distin.* quarto videlicet præscriptione, vt est text. notabilis vbi not. *Bart. in l. cum de in rem verso. ff. de vsur. & in l. litibus. C. de agrico. & censi. lib. 11. not. omnes in l. si certis annis. C. de pact. Bald. in l. solent. § fin. ff. de offi. proconsu. & Tiberi. Decia. respon. 41. nu. 3. voulu. 2.* & optime per Nauarrum, *in consil. 1. tit. de constit.* vbi & per quod tēpus liberatio cōsequatur ij tamen quatuor modi acquirēdi ius hoc, pedagia imponēdi, ad duos, de quibus in nostro text. referri possunt, scilicet, ad priuilegium & concessionē Regis, sub quibus comprehēditur conuentio, nam quamuis per viā priuilegij & conuentionis id fiat, necessario per viā concessionis fit, & sic idem esse iudicandum erit, item & tertius & quartus modus, scilicet de consuetudine & præscriptione, ad vnum etiam deducitur modum scilicet, per vsum tāti temporis de quo non est memoria in contrarium, siue id per consuetudinem vel præscriptionem acquiratur, & sic iure optimo noster tex. & Docto. alij inquiūt duobus ijs modis, scilicet priuilegio, & vsu immemoriali acquiri posse hoc ius, vt inquit fran. *Becius in consi. 69. n. 5.* & latum consilium in supra dictorum propositum fecit nouissime *Tiberi. Decia. d. consil. 41. per totum volu. 2.*

¶ Ibi, *De tanto tiempo que se pueda ganar segun derecho*, in antiquis textualibus assignabatur hic per. l. veteris ordinamēti, tēpus quinquaginta annorum, nūc autē videmus tēpus tot per. l. assignari, quot de iure sufficiēs sit & cū imponere collectas sit de re-
8 galibus, merito qđ imemoriale tēpus † requiratur, ex dictis per nos, *in l. 1. tit. 15. lib. 4. supra. n. 41. cum seq. pluribus*, per text. ibi, & in portagio immemoria-
9 le tempus requiri, sic habemus decisum † *ex l. 19. tit. 6. lib. 3. supra* vt apparet ex subscriptionibus recopilatoris nostræ recopilationis ad finem huius nostri tit. 11. & per. *l. 8. tit. 15. li. 4. supra & no. Auiles. c. 14. prætorum glos. o prescripcion. n. 1. cū seq. Auend. c. 4. præto. n. 7. & 9. in prin. lib. 2.* vbi inquit quod tunc non sufficiet longæua subditorum præstatio, & quamuis subditi instrumenta facerent in prejudicium suæ libertatis non valebunt, secundum *Bald.* relatum per *Auiles* vbi supra glos. *1. nu. 4.* & tradit etiam glos. *sin mandato. l fin. tit. 7. p. 5.* vbi & inquit quod quando, conceditur per Regem priuilegium vectigal in aliquo loco imponendi, requiritur nè priuilegium & rescriptū sit subreptitium, quod in eo fiat mētio de aliis vectigalibus seu pedagiis, quibus oneratus est talis locus, † alias nihil valet tanquam subreptitiū 10
vt & per *Auend. c. 4. prætorum. n. 6. in fine lib. 2.* & de ijs etiā tractabat *Villalobos, in ærario com. opin. litera P. nu. 297. & 299.* vbi inquit quod tunc non est necessaria in tali præscriptione immemoriali scientia principis & patientia, secundum magis com. opin. vt & per *Auiles. c. 13. prætorum verbo, al caualas*, & dixi in *l. 1. n. 15. & 53. tit. 15. lib. 4. supra* & tenet nouissime *Gutierrez, in quæstio. practi. lib. 1. q. 85. nu. 1. & seq. pag. 159.* in præscriptione tamen. 40. annorū contra Regem scientia eius & patientia † requiritur, vt per ipsos 11
maxime *Gutier. ibidem. nu. 2. & 3.* & in nostro casu hæc. 40. sufficeret annorum præscriptio cū scientia & patientia Regis inducta, secundū Auiles, vbi supra quod crederē si aliquis adesset titulus apparenter verus, licet non esset verus, vel quoad possessionē sufficeret hæc quadragenaria præscriptio, vt per *Auend. vbi supra. nu. 13* & in casibus in quibus scientia & patientia requiritur, sufficit officiales ac procuratores Regis id scire, vt ei præiudicetur, vt per *Gutierrez vbi supra & ego ante eū in d. l. 1. n. 15. ti. 15. li. 4. supra.* de quibus & per *Menesi. in l. si aquam. nu. 37. cum 5. seq. C. de serui, & aqua*, debet tamen hæc consuetudo † aut præscriptio amplius quam duobus testibus 12
probari, vt per *Auend. vbi supra n. 11.* imo & tunc actus præstationis debet esse vniformis, & inuitè fact° à vassallis vt domini ab eis has collectas exigere possint, † alias neque immemorialis exactio sufficeret, secundum *Auend. vbi sup. n. 17.* 13

SVMMARIVM.

Omnes exactiones de iure ciuili prohibitæ sunt & damnatæ. n. 1.

Pedagia antiqua non licet augere, sicut neq; de nouo imponere. n. 2.

Lex 2.

IBi, IMPOSICIONES NVEVAS, vt in l. præcedente dictum est, prohibitæ enim sunt & damnatæ omnes exactiones de iure canonico † & ciuili, *ex c. quamquam de cēsibus in 6.* & non 1
possunt imponi nisi ab habente potestatē, vt in l. 5. proximè diximus, & per *Iulium Clarum lib. 4. sententiarum. §. fœudū. q. 19. & per Gramati. consil. 98. n. 12. cum sequen. pluribus & Latius in con. 147.* & id adeo verum est, quod antiqua augeri non possunt, vt ex l. nostra probatur & in glos. sequente dicemus, & quod noua pedagia imponi non possint vide etiam *Zephallum consi. 129. n. 1. & sequen.*

¶ Ibi, *Ni sean osados de acrecentar*, nam sicut non licet noua pedagia imponere, sic neque antiqua augere † ex *l. 1. & 2. C.* noua vecti. impo. non pos. pedagium enim auctum nouum dicitur, ex *l. vectigalia in princi. ff. de publi. Sal. in l. vectigali in prin. C. noua. vecti. Rolan. Valle, cons. 42. num. 12. volu. 3.* 2

¶ Ibi, *Con diez tanto*, augetur in hoc pæna duplici per *l.9.ti.7.p.5.* imposita, vt ibi aduertit glos. verbo *doblado*.

SVMMARIVM.

Personæ ecclesiasticæ an dispositione legis nostræ ligari possint.n.1.
Tributaria res in quem transit cum onere suo.n.2.

Lex 5.

SVMMARIVM.

Domini vel eorum hæredes non possunt noua tributa aut iura imponere in domibus aut hæreditatibus quibuscunque ab eis possessis in villis aut locis horum regnorum, nisi illa tantum tributa ipsis domibus aut hæreditatibus affixa.

IBi, PERSONAS ECCLESIASTICAS, sed an & personæ ecclesiasticæ legis nostræ dispositione ligari possunt, † & dicendum est, quod sic ex eo quod in commodum & fauorē publicæ vtilitatis, id est, statū per l. nostram, quo casu & Ecclesiastici comprehenduntur, pro vt alibi diximus, intelligenda tamen est lex nostra de clericis & personis ecclesiasticis mercatoribus, seu negotiatoribus, non verò de alijs secundum glos. *clerigo, in.l.5.ti.7.p.5.* & ibi inquit quod tunc stabitur iuramento clerici quod non portat causa mercātiæ. 1

¶ Ibi, *En las casas y heredamientos*, ita quod non possunt tales dominitemporales in terris suis statuere quod omnia prædia, vel domus suæ iurisdictionis sint tributaria, & soluat tot tributa omni anno tali personæ, vel ad supplendā talem necessitatem, vel opus implendum, imo neque ipse Rex id posset facere si intelligeretur, quod id fieri iubebat, dolo vel fraude in detrimentum Ecclesiasticæ libertatis, vt dixi in *l.11.tit.3.lib 1 supra*.

¶ Ibi, *Eran aforrados*, id est tributarij & tributo affixi, id enim vt in posterum obseruetur, iubere poterunt domini temporales in terris suis, nihil enim noui tunc iubent, sed vetera renouant, & talis res 2
tributaria in quēcunque † transeat, trāsit cum onere illo soluendi tale tributum, vt dixi, in. *d.l.* 11.*n.*8. *cum seq. tit.3.li.1 supra*.

Lex. 6.

SVMMARIVM.

Priuilegia eximentia loca aliqua & ciuitates à solutione portagiorum seruanda sunt.

RBi, EN AQVELLO QVE DE DERECHO DEVENSER GVARDADAS, & sic in terris vbi Rex ipse priuilegium tale concedens eximens à solutione portagiorū percipit portagia, non vero in villis & populis vbi perceptio portagiorum ex priuilegio, vel immemoriali consuetudine alicui particulari Domino vel personæ competit, nā cum ijs non loquitur neque procedit similis portagiorū 2
exemptio, † prout dixi in *l.14.nu.39.tit.3.lib.1. supra* & faciunt dicta per *Velasc. in tom. 1. suarum consultatio.c.12.nu.1.cum.2. sequentibus*.

SVMMARIVM.

Portagium non debetur de rebus, quas pro vsu proprio quis defert.n.1.
Anſi deferantur res pro vsu proprio, iuramento deferentis statur.n.2. vbi. n.3. quæ tales res dicātur.
Casus vbi de iure communi portagium non soluebatur nu.4.
Portagium & pædagiū regulariter de rebus quæ negotiationis causa deferuntur, debetur.n.5.
Priuilegiati non obligati soluere portagium vel gabellas debēt saltem dona publicano ostendere. n.6.
Res de quibus datium non debetur non est necesse cōsignare.n.7.
Mercatorem non portare res vetitas, sufficit per eum iurari.n.8.
Malitiose occultans bona vel deferens per loca insolita punitur.n.9.
Deferens res an debeat expectare quod officialis pedagij ipsum interroget.n.10.
Perditis rebus ex quibus datium debetur an & perdentur illæ ex quibus non debetur.n.11.
Actio pro portagio consequendo vel pro habenda pœna quanto tempore durabit.n.12.
Publicanus an possit propria autoritate mittere manum in rem pro qua datium solutum non est.n.13.
Dominium rei confiscatæ transit in fiscum, vel habentem causam ab eo, non tamen possessio.n.14.
Publicanus in quam pœnam incurret si plus debito petit.nu.15.
Mercator transiens per loca non consueta est in culpa.num.16.
Mercator transiens non soluto portagio, quia ibi non erat, cui solueret, excusatur à pœna. nu.17. secus si causa fraudandi.nu.18.

Lex 7.

SVMMARIVM.

Portagium non soluitur de rebus hic expressis, & pœna non debetur si recipiens portagium non adest in loco solito, & quam pœnam incurret mercator illud non soluens.

IBi, QVE NO SE LIEVE PORTAZGO DE CAVALLOS, adde quod neque de quibuscunque rebus debetur, quas quis defert † 1
pro vsu proprio vt habetur in *l. vniuersi. C. de vect. co. & in l. censoria in prin. ff. de verb. significa. tradunt Becius consi. 96.nu.9 & Rolan. cons. 34.n.16. cum sequent. lib.3. Ferrara in pract. in for. lib. pro solu. pedag. in glo. panni, n.1.* vbi inquit *ex glos. in clement. fin. extra de censi*, quod super hoc stabitur iuramento † deferen- 2
tis, & n.2. inquit quod illæ res dicūtur pro vsu proprio, quę pro cultu atque pro quotidiano vsu ipsius personæ, † & familiæ suæ deferuntur, vt in *d. l. censoria, & in d.l.5. conclu.3. in prin. tit.7. par.5. & ibi glos. verbo, para si, cum seq.* alios etiam casus vbi de iure 3
communi, portagium non soluebatur † refert glo. 4
in l. si publicanus. §.1. ff. de publica, & text. in d.l.5. titu.7.p.5. & ibi glos. ad limitationem regulæ. quæ habet, quod regulariter pedagium & portagium de omnibus rebus, quæ causa negotiationis deferuntur † debetur de quibus exprimitur & ha- 5
betur

betur per *tex. in l. interdum. §. species ff. de publica*, verum tamen est quod priuilegiati, qui non tenentur
6 soluere vectigalia vel gabellas,debẽt saltem dona † publicano ostendere, aliàs confiscarẽtur,secundum *Rolan.cons.79.n.90.cum duobus sequentibus li. 3. & additio. Ferrarę vbi supra in glos.panni,addi.prima* licet in aliquibus ciuitatibus,consuetudo dicta quod defe-
7 rens non tenetur consignare † officiali res de quibus datium non debetur,secundũ *Ferrara vbi supra in glos.ceciderũt.n.2.*& habemus nos optimam.*l.8.tit.7.*
8 *p.5.*hoc approbantem & disponentẽ sufficere † mercatorem iurare non portare res ex quibus portagiũ debeatur,& tunc si talis priuilegiatus secundum additio. Ferrarę ibidẽ, portaret res alienas, & diceret esse suas, dicetur fraudare pedagia & gabellas, & perderet omnia hæc, vt probatur *ex.d.l.5.ad fin.*

¶ Ibi, *Sin pagar el portazgo do se deue ayan de pena el quatrotanto del portazgo,y no perdimiento de las mercaderias*, de iure ciuili merces ipsę perdebantur, in hoc casu,cum pedagiũ non soluebatur, vt apparet *ex l.si publicanus.§.fi. in fi.ff.de publi.in l.incẽsoria in prin.ff.de verbo. significa.*& ad hoc facit. *l. vniuersi. C. de vectiga.* sed an si malitiose quis occultauerit bona fraudandi cãusa, vel per loca deuia trãsierit, punietur amissione rerũ, quas voluit occultare, & dicendum est
9 quod sic, † *ex l.5.in fine, & l.6.tit.7.parti.5.* quia secundum glos.1. *in ea. l.6.* casus isti speciales nõ corriguntur per. l. nostram, quæ solum loquitur cum deficit malitia & intentio fraudandi, sed tantum cũ quis transit per loca vsitata vbi adsunt publicani & collectores portagij, & transit sine solutione, eius, tunc enim quadruplum soluit, non vero amittit res, si publicanus existit in loco solito, secus si ibidem non adesset,nã tunc excusaretur mercator, ex l. nostra in fine. Sed est in propositũ singularis quęstio, an deferẽs res debeat expectare, quod officiales pe-
10 dagij ipsum interrogent † an deferat res, de quibus soluere debeat pedagiũ,& dicendũ est quod nõ imo ipse deferens debet se offerre, & profiteri officiali quod tales res defert,vt ex *text.in l.interdũ.§.diui.ff.de publi.* quẽ ad hoc sic tenendo allegat *Ferrara, vbi supra in gl.exciderunt. n.2.* vbi.n. 3. tractat,an ignorãtia in aliquo tunc excusaret, & an minor ætas *vid. d. l. 6.tit.7.par.5.* sed an in casu in quo perditionis pœna locum habet perdentur res etiam ex quibus datium
11 non debetur †,vel res aliena,*vide per Ferra.vbi supra. nu.5.cum seq.* vbi inquit quod nõ perdẽtur, sed quãto tempore durabit hæc actio pro portagio consequendo,vel pro habenda pœna, dic quod quinquẽ-
12 nium † & non vltra per *text.in l.2.C.de vecti. & com. & tex.in d.l.6.in fi.tit.7.p.5.* sed an propria autoritate possit publicanus mittere manum in rem com-
13 missam,pro qua datiũ solutum non est, † *Ferrara vbi supra, glos.eius*, inquit, quod de iure communi, non posset, sed de consuetudine obtenta optime posset, quia rei,in qua datur cõmissum statim perditur dominium, & transiuit in fiscum, vel habentẽ causam
14 ab eo †, non tamen trãsfertur possessio nisi sequuto facto hominis, vt ibi inquit additio. *Ferrara ex Rolã. cons.42.n.5.vol.3.* vbi tractat de ista translatione,vbi tamen id non esset de consuetudine, iudicem addiri consulo.

¶ Ibi,*Donde no se acostumbran ni puedẽ lleuar*,sed quãne publicanus pœnam incurret si plus debita ac iu-
15 sta mercede & portagio perceperit, † & in hoc distinguendũ est,scilicet,q aut exigit nouum vectigal nunquã hactenus impositum,& tunc de iure cõmuni punitur pœna legis Cornelię de vi publica,*vt l.fi. C.ad l. Iul.de vi pub.* de iure vero nostro Regio punitur pœna.l.2. supra isto tit.& lib.aut exigit amplius quã consuetũ est exigi ab antiquo, & tunc aliquãdo puniebatur in duplũ, aliquãdo in triplũ,aliquãdo etiã extraordinariè corporaliter,prout iudici videbatur diligẽter delinquẽtis circũstantiis põderatis, vt hæc probãtur *in l.2.in prin.& §.1. & l.licitatio.§.quod illicite.ff.de publica.* vbi nõ solũ ipse publicanus de iis tenetur, sed etiã familia eius,vt *& l.quãtæ audaciæ in prin.& in §.1.cũ similibus.ff de publican.refert Ferrara, in pract.in for.lib.pro sol.peda.glos.fi.n.9.& ibi.additio.fi. & Menoch.de Arbitrar. iudi.lib.2.centuria.4. casu.397. n.pen. & fin.* & in hoc vltimo casu quando percipit publicanus plusquam consuetum est iure regio, punitur pœna. *l.8.tit.7.par.5.colu fin.*

¶ Ibi,*Y que se cojan los que se pueden lleuar en los lugares y partes donde se acostumbran cojer,y no en otra parte*,& hoc quia mercatores tenẽtur ire & transire per loca cõsueta,vbi solet solui portagiũ,à quibus si deuiaret,& sic à recto itinere esset in culpa, † vt colligitur ex text. *& ibi glos.lugares,in l.5.titulo.7.partita.5.* & ideò vt de iis conuinci possint mercatores iustè lex nostra disposuit portagia esse petenda in locis & partibus consuetis, & non alibi,& debent ibidẽ adesse personæ ad petendum portagia deputata, aliter non tenebuntur transeuntes si non soluerint, vt in glossa sequente. 16

¶ Ibi, *No incurran en pena de descaminado ni en otra*, nã cum superioribus verbis dictũ sit debere publicanos existere per se,vel per alios in locis consuetis, vbi portagia solui solent, si ibidem non extiterint, nimirum quod mercator transiens & non soluens, cũ non adsit qui illa recipiat,nõ teneatur ad pœnas, sed tantũ ad soluendũ portagium, † vt in iis verbis 17
finalibus probat lex nostra,& erat antea de iure cõmuni,vbi enim mercator non reperit,cui soluat,nõ transit animo fraudãdi, & sic in nullam incidit pœnam,*vt per Bertachi.de Gabel.parte.fi.q.15.in prin.refert Rolan.consi.42.n.9.& 10.volu.3.* secus vero esset si animo fraudãdi portagiũ transiret per loca insolita & 18
non consueta,nã tunc pœna amissionis † locum haberet imposita similibus fraudatoribus per. *l. 6. in prin.tit.7. p.5.* vt ibi optimè aduertit glos. *Todas.* sic declarando legem nostram, quę in antiquis contexturis pœnam quadrupli imponebat, & nunc diluitur,& solummodo portagium iubet soluẽdum per transeuntem per loca consueta absque eò quod ab ipso peteretur portagium.

Lex. 8.

SVMMARIVM.

Concessiones & gratiæ à Regibus concessæ portagiorum, vel aliorum tributorum, intelligendæ sunt secundum quòd ab antiquo consuetum erat eas solui & percipi,etiam si aliud in eis dicatur.

¶ IBi, A QVALESQVIER PERSONAS, allegat licet corruptè legem nostram Ioã. Garsia. *de nobilit.glo.2.num.fin.*

¶ Ibi, *Acostumbran pagar a los dichos Reyes nuestros progenitores,ex l.5.tit.7.part.5.* signabatur & cõstituebatur pars dãda & soluẽda Regi, vbi glo. *Ochauo.* hęc declarat,& *Auend.cap.4.prato.nu.7.in princ.lib.2.*

SVMMARIVM.

Pontes quilibet ædificare poteſt & fortius reparare. numero 1.
Pontes, an poſsint fieri ſupra flumina. nu. 2.

Lex 9.

SVMMARIVM.

Pontes in fluminibus fieri poſſunt, dum tamen fiant abſque impoſitione & tributo, neq; impediendi ſunt pontes facientes ſub noſtri text. pœna.

RBi, QVALESQVIER PERSONAS PVEDAN HAZER, Y EDIFICAR PVENTES, EN LOS RIOS A SV COSTA, ita q̃ licet antea *ex l. 1. tit. 11. part 2. & l. 20. titu. 32. part. 3.* abſque licentia Regis non poterat fons priuatus ædificari, ſecũdum *Bald. in Rubr. ff. de rerum diuiſio. verſic.* quæro, an in aquis, & pontium ędificatio, aut reparatio proprium erat Regis, ex lege tamẽ noſtra quilibet poteſt ædificare pontes, & fortius reparare †, nam cui licet quod eſt plus, licet vtique quod eſt minus, ita legem noſtram ad hoc allegat *Auenda. cap. 3. præto. num. 8. in princip. libr. 2. & idem Auend. cap. 12. nu. 13. in medio libr. 1.* vbi & quærit, an poſſint fieri pontes ſupra flumina †, & quòd ex vtraque parte ſolo alieno imponantur, quòd vtique licebit, cum & ipſe *Auend. in dict. num. 8.* aſſeruerit, ad pontium ædificationem tãquam ad opus pium & publicum poſſe fundos priuatorum capi, & adhoc allegat. *l. 31. titulo 13. part. 3.* quam hucuſque nondum reperij, & dato quòd id poſſet fieri, eſſet vtique faciendum refecto damno & dato bono cambio Dominis talium fundorum, ex dictis per nos *in l. 1. tit. 1. lib. 4. ſupra.*

1

2

SVMMARIVM.

Almoxarifazgo, idem eſt quod portagium. n. 1.

Lex 11.

SVMMARIVM.

Portagia, vel alia tributa non petantur, nec portentur per ciuitates & villas regni Granatæ contra legis noſtræ diſpoſitionem.

IBi, ORDENAMOS Y MANDAMOS, vide in propoſitum. *l. 15. titu. 27. infrà lib. 9.* de iis diſponentem.

¶ Ibi, *Ni almoxarifazgos*, Idem in effectu *Almoxarifazgo*, eſt ſicut portagium †, & ſic Hiſpali vocatur, nos vero *Portazgo* vocamus, vt aduertit glo. *per text. ibi, in l. 5. titulo 7. part. 5. verſiculo, El ochauo.* 1

SVMMARIVM.

Stãca maximè odioſa ſunt & in iure reprobata. n. 2.

Lex 12.

Stanca in regno imponi prohibet lex noſtra.

IBi, NVNGVNA, NI ALGVNAS PERSONAS, ſalubris deciſio & vtilis bono publico, cũt enim hæc ſtanca maximè odioſa & in iure reprobata †, vt per *Auenda. cap. 12. præto. num. 12. libr. 1.* & idem diſponitur in *l. 19. titu. 6. libr. 3. ſupra*, & præmaximè Dominus in terris ſuis, qui neque prohibere debent vaſſallis ire ad coquendum panem ad alios furnos, quàm ad ſuos, de quibus impoſitionibus, vltra alios per eum relatos tradit *Roland. à Valle, conſil. 22. numero 1. cum ſequentibus. vbi num. 32.* inquit quòd vaſſalli ſe opponant ne conſentire videantur, & aliqua per *Guido. Papæ, conſil. 1.* & diximus aliqua, *in l. 8. titu. 15. libro 4. ſupra*, & ijs titulus iſte finitur. 1

TITVLO XIII. DE LOS Teſoros y mineros de oro, o plata, o otro qual quier metal: y pozos de ſal, y bien es moſtrencos, y hallados.

ET cum ſuperioribus titulis inceptum ſit tractari de ijs, quæ Regibus pertinent, nunc autem ſequitur de theſauris, & metallis, & ſalinis, & bonis moſtrencis, quæ Regiæ coronæ ſunt incorporata & ei pertinent.

SVMMARIVM.

Theſaurus quid ſit. numero 1. & 2.
Auendaño reprehenditur. num. 3.
Fodere terram ad inueniendos theſauros non poteſt quis in loco vbi non moratur. n. 4.
Lex hæc an ſit correctoria. l. 45. tit. 28. par. 3. in num. 5.
Theſauros ad fiſcum pertinere in toto orbe, ſic eſt receptum. n. 6. cum amplia.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Partem dandam inuenienti theſaurum, & diligentiam ſuper hoc à iudicibus faciendam declarat lex noſtra.

Pro

DRo cuius legis introductione sciendũ est, 1
q̃ thesaurus † est pecunia ab ignotis Dñis supra hominũ memoriã reposita. *l. nũquã nuda. §. thesaurus. ff. de acqui. rer. Domi.* thesaurus (inquit Paulus) est quædã vetus depositio pecuniæ, cuius nõ extat memoria, vt iã Dñm nõ habeat; sic enim fit eius, qui inuenit, quòd non alterius sit. Alioquin si quis aliquid, vel lucri causa, vel metus, vel custodiæ condiderit sub terra non est thesaurus 2
†, cuius etiam furtum fit, hæc Iurisconsultus: ideoq̃ hæc pecunia dicitur thesaurus, quasi reposita sit in futurum, sicut deducit *Alciat. lib. 4. Parergon, & lib. 7. cap. 1. vt refert Couar. in cap. peccatum. 3. part. §. 2. in prin. & glo. 1. l. 45. tit. 28. part. 3.* & ex text. ibi, ita deducitur.

¶ Ibi, *Quelquiera que supiere, o oyere dezir*, notanda est illa disiunctiua, ô, quæ disiungit verba & disiungit sensum, ita vt in scientia, vel in auditu idem dicendum legem nostram disposuisse, & consequenter est maximè considerandum, quòd in illo verbo, *Supiere*. & sic in scientia comprehenditur casus inuenti thesauri, & iam apprehensi per inuentorem, vel si nondum apprehensi, discooperti tamen, & in verbo illo, *O oyere dezir*, comprehẽditur casus thesauri, neque nondum apprehensi, neque discooperti, sed tantum auditum esse existere in tali parte, vt ex 3
ijs colligas perperam † dixisse *Auendañum, in cap. 12. prætor. num. 33. conclu. 7. in princ. libr.* 1. dicẽdo, quartam partem à nostro text. inuentori assignatam, esse illi dandam, quoties tantum denunciauit iudicibus alicuius loci vel territorij in quo ipse demoratur, q̃ in loco vel fundo Regis sit aliquis thesaurus & ad Regem pertineat, secus verò si iam inuenit thesaurum & apprehendit in dicto fũdo Regio, quia tunc dimidiam partem habebit dicti thesauri, secundum formam *l. 45 tit. 28. part. 3.* fallitur enim Auend. nam lex nostra nõ sine mysterio apposuit disiũctiuè dicta verba, *Supiere, o oyere dezir*, vt in primis verbis illis, *Supiere* de certa scientia & intelligentia procedente, siue ex inuentione tantum, vel ex inuentione & apprehensione, quæ est certior scientia, lex nostra loquatur, & verba sequentia, *o oyere*, tantum de auditu intelligantur, & consequenter quòd doctrina illa Auendani, tenenda non sit, nam id scire proprius dicimur, quòd vidimus & manu tenuimus vel tenemus, vel vidimus tantum, & consequenter, siue apprehensus sit thesaurus, siue non lex nostra procedit, idque deducitur clarè ex summario nostræ legis à Compilatore posito & iussu Regis approbato, dũ designare legem nostram partem thesauri inuentori dandam, dicit, correctoriaque ex lex nostra iurium, aliam partem inuentori thesauri assignantium. 2

¶ Ibi, *Donde morare, o en su termino ouiere tesoro*, notanda sunt hæc verba, vt optimè aduertit *Auend. vbi suprà, in dict. 7. conclusione, versic.* item dicta lex, nã ex ijs deducitur verbis legem nostram non loqui, nec procedere posse, quando quis denunciat esse thesaurum extra terminos loci vbi ipse demoratur, vel illius territorij, quia in locis & termino vbi nõ moratur non potest quis fodere terram ad inueniẽ- 4
dos thesauros †, *ex dict. l. 45 titu. 28 part. 3. & l. 3. &* 4. §. 2. nostri tituli permittentes, vbique licere fodere terram, loquuntur non quoad inueniendos thesauros, sed mineras auri vel alterius metalli, vt & inquit *Cassaneus, in consuetu. Burgund. Rubric.* 1. §. 1. *verbo, Espaues. num. 3. fol. 22.* & sic optima est aduertentia Auendañi, super his verbis & veram esse credo.

¶ Ibi, *Que aya por galardon la quarta parte*, in Codicibus antiquis manu scriptis, inquit *Couarr. in cap. peccatum. §. 2. nu. 4. in princip. part. 3.* quòd quinta pars dabatur, sed litera nostri text. est tenẽda, & sic quartam partem dandam inuentori, vel denuntiatori, vt diximus contra Auenda. *in gloss.* 1. nostræ legis. Sed est dubium, an lex nostra sit correctoria † legis 45. 5
titulo vigesimo octauo, part. 3. alias partes tali inuentori assignantis, & *Gregor. Lopez, ibidem, in glo. penul. inquit* non esse correctoriam, sed q̃ lex nostra esset intelligẽda quoties thesaurus inuenitur in loco Regis, & sic in eo, quod Regis est, secus verò, aliàs, quia tunc procederet dict l. 45. & idẽ voluit *Auend. vbi suprà, in dict. versic. item dicta lex.* Ego tamen salua eorum pace crederem legem nostram esse correctoriam dictæ l. 45. & similium ex eo quòd lex nostra generalis est, & generaliter est intelligenda, & processit ad assignandam partem inuentori thesauti, & sic generaliter est seruãda, item quia fere totius orbis consuetudine † inductum esse testãtur *Palu. & alij relati per Couar. in dict. n. 4. contra Silvest.* q̃ thesaurus ad Reges & fiscum pertineat, & cum hoc sit de consuetudine, leges omnes antea partes applicantes inuentoribus cessabunt, & lex nostra nouissimè partem assignans inuentoribus est & non alia seruanda quocunque in loco thesaurus inueniatur, siue proprio, siue alieno, siue publico, siue Regis, vel Ecclesiæ, vel religionis, siue casu, siue data opera, & hoc quoad partem dandam tali inuentori, quoad partes verò dandas Domino fundi & Regi iura antiqua, & præsertim dicta. l. 45. partitæ, in suo remaneant robore, & hunc credo verum nostri text. intellectum, & est consentaneum summario eius per cõpilatorem super eo apposito, & tunc quoad alias partes Domino fundi & Regi dãdas seruabitur dict. l. 45. & id quod de iure ciuili non est illi contrariũ, quod succinctè sub vnica conclusione reassumpsit *Couarr. in dict. §. 2. num 2.* & latius *Auẽda. dict. cap. 12. prætorum. num. 33. per totum. & per Anto. Gomez. l. 45. Taur. num. 51. cum sequentibus.* quibus quidem lex nostra remanet declarata & intellecta.

SVMMARIVM.

Minæ & argenti fodinæ, vel venæ, ad Regem pertinent. nu. 1.

Minæ & venæ semper videntur exceptæ in concessione castri. num. 2.

Argentariæ & metalla inuenta in prædio alieno, an sint Regis. num. 3.

Lex. 2.

SVMMARIVM.

Omnes Minæ Auri Argenti & Plumbi & alterius cuiuscunque formæ, cuiuslibet rei sit, Regi pertinent, & idem in aquis & Puteis salis, nisi Rex ea alicui concesserit, vel per tempus immemoriale ea præscripserit.

IBi, TODAS LAS MINERAS DE PLATA, ORO, Y PLOMO, iunctis verbis, *pertenecen a nos*, hic colligitur conclusio, etiam de iure

de iure antea habita & approbata, ſcilicet, quòd
1 minæ & argenti fodinæ, † vel venæ ad Regem pertinent, vt eſt text. *in cap. 1. quæ ſint Regal. in vſi. feud. text. in l. 11. tit. 28. part. 3.* Adeò quòd etiam ſi Rex concederet caſtrum, vel villam, ſemper videntur
2 exceptæ dictæ minæ † & venæ, ſecundum tex. *in l. 5. tit. 15. part. 2.* & ibi glo. *Emineras*, & idem in Francia eſſe aſſerit *Carol. à Graſſal. libr. 1. Regalium Franc. cap. fin. pag. 303. in paruis & Matth. Afflictis, deciſ. 321.* vbi circa hæc mouet quæſtionem, num ſcilicet, argentariæ & metalla inuenta in prædio alieno ſint Regis, vel an ea tantum, quæ reperiuntur in prediis
3 Regis †, & in hoc deſcribit tres opiniones, & in effectu, glo. *Emineras in d. l. 5.* ſequitur opinionem, ſcilicet, quòd minæ illæ ſunt Regis, quæ ſunt in prædiis eius, ſecus ſi eſſent in locis priuatorum, quia tunc non erunt Regis, niſi talia priuatorum loca eſſent donata ab ipſo Rege reſeruando ſibi has minas, prout in dubio intelliguntur reſeruata, redditus tamen metallorum ſunt Regis, vt *l. inter publica. ff. de verborum ſignificatio.* de iure tamen noſtro ex lege noſtra, & præſertim ex *l. 4. §. 1. infra*, iſto tit. indiſtinctè vbicumque inueniantur ſunt Regis, eo q̃ per illum. §. 1. ſunt reducta & incorporata omnia metalla & mineræ in patrimonium Regis & in coronam Regiam, ſiue in publico, ſiue in priuato loco exiſtant, ita quòd iam non eſt locus dubitationi, & ad hoc in ea. *l. 4. §. 2.* permittitur ſubditis perquirere minas & metalla fodiendo fundo & loca etiam priuata ſatisfactis Dominis de damno in prædiis ſuis ex hoc ſecuto, vt apparet *ex dict. §. 2.*

¶ Ibi, *Y pozos ſalados*, in parte alteratur hæc noſtra lex in hoc per *l. 19. tit. 8. li. 19. lib. 9. infrà*, vt licet videre ex ſubſcriptione marginali ibidem deſcripta, & vide *l. 11. tit. 28. part. 3. & ibi glo. De las ſalinas*, & vide dicenda in *l. 31. tit. 18. infra* hoc libro. & quæ diximus in *l. 1. nu. 70. cum. 3. ſequentib. tit. 15. lib. 4. ſupra.*

¶ Ibi, *O nos los ouieſſemos dado*, Vide quæ ſuccinctè dixi in *l. 3. tit. 10. glo. 1. li. 5. ſuprà.*

¶ Ibi, *Por tiempo immemorial.* Vide quæ diximus in *l. 1. glo. ſi. tit. 15. lib. 4. ſuprà.*

SVMMARIVM.

Corrigitur lex hæc per legem ſequentem in §. 2. in quantum ibi, permittitur perquirere mineras & metalla, etiam in fundo alieno. num. 1. & nu. 2. alia correctio iuris communis circa hoc.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Licet Vnicuique perquirere Mineras, & Metalla in quibuſlibet locis etiam priuatis cum Dominorum licentia, & pars inuentori danda hic aſſignatur.

¶ Ibi, Con licencia de sv Dveño. *Corrigitur* per legem ſequentem in §. 2. vbi etiam
1 contra voluntatem Dominorũ fundi permittitur † perquirere has mineras & metalla etiam fodiendo terram, ſatisfacto tamen de damno Do[illegible]no terræ, vt ibidem dicitur, aliter enim eſſet lex iniuſtiſſima & diabolica, vt apparet *ex Afflictis, in dict. deciſio.* 321. & ex dictis per nos in *l. 1. tit. 1. lib. 4. ſupra, & in l. ſequente.*

¶ Ibi, *Se parta en eſta manera*, Alteratur per legẽ. 4. ſequentem *in §. 3. iuncta. l. 5. in §. 1. cum. 4. ſequentibus*, vbi nouiſſimè diſponitur, quæ pars ſit danda inuentori & Regi.

¶ Ibi, *En cauar*, Ex hac lege & præſertim ex l. ſequente. §. 2. corrigitur id, quod de iure † diſpoſitum 2
erat, *ex l. cuncti. C. de metalla. libro. 11.* ad hoc allegato, per *Cæpolam, de ſerui. ruſt. prædi. cap. 22. nu. 4. & Iacob. de ſancto Georgio, in Tract. de feudis. §. cum argenti fodinis. 1. parte, tomi. 10. Tract. diuerſorum fol. 194.* in nouis, ſcilicet quòd fodiens ſub terra in agro alieno, non poterat impediri per Dominum terræ, ſed fodiens ſuprà terram impediri poterat, ex lege tamen noſtra indiſtinctè ſiue ſub terra, ſiue ſupra eam licet fodere etiam in agro alieno ad perquirenda metalla hęc & mineras: theſauri tamen inueniendi cauſa id non licet, vt *dixi in l. 1. glo. Donde morare.* ſupra iſto tit. & lib.

SVMMARIVM.

Damnum eſt reſarciendum Domino fundi in quo Minæ quæruntur. nu. 1.

Lex 4. & 5.

SVmmari non poſſunt, quia multas continent diuerſas diſpoſitiones, ſummantur tamen dicendo, quòd hic ponitur noua forma & diſpoſitio minarum tam circa partem inuentoribus & Regi dandam, & perquirendi ea in locis publicis vel priuatis, & alia huic minarum materiæ concernentia latè diſponuntur.

In *§. 2. legis. 4. ibi, Como en heredades*, ſimilis eſt. l. 3 præcedens, vbi dixi.

In eo. *§. ibi, Satisfaziendo ſe el daño a los dueños*, Aliter enim & hęc ſicut & præcedens iniuſtiſſima eſſet ex dictis per *Afflictis, deciſ.* 321. neque valeret conſuetudo in contrarium † ſecundum *Roland. Valle cõ-* 1
ſil. 69. nu. 48. volum. 2. debet tamen tale damnum appreciari per duas perſonas à iudice nominatas, vt apparet *ex l. 5. §. 15.* ſecundum quod ibi diſponitur & declaratur.

Lex 6.

1 Non indiget ſummario. numero 1.

SVMMARIVM.

Nouus ordo, † nouaque forma datur in hac lege 1
in perquirendis argenti & auri, & aliorum metallorum minis, & in earum labore & beneficio, quæ cum longe procedatur in horum expeditione, artificibus & magiſtris harum artium relinquenda eſt harum legum expoſitio, & caſus contingens.

Leges 6. & 7.

PRo declaratione harum legum circa moſtrenca bona diſponentium, vide quę diximus in *l. 6. titu. 15. lib. 4. ſupra, & Caſan. in conſuet. Barg. Rubric. 1. §. 1. verb. Eſpaueſ.*

TITVLO

TITVLO. XIIII. DE LOS Pechos, y seruicios, y exemptos, y escusados dellos.

QVMQVE in præcedente titulo dictum sit de thesauris & mineris, quæ Regibus reseruata sunt, nunc immediate sequitur de alijs Regibus ipsis debitis, vt sunt munera ac tributa, & de exemptis ab eis.

SVMMARIVM.

Pechos y seruicios latine munera appellantur. numero. 1.

Munus tribus modis dicitur. nu. 2. & n. 3. quando hic capitur.

Munus, prout est onus, quid sit. nu. 4. & n. 5. quotuplex est.

Munus personale quid sit. nu. 6. & nu. 7. quotuplex sit.

Magistratum, quem esse est honor. nu. 8.

Munerum vacationem impetrans non censetur impetrasse vacationem muneris, cui est honor annexus. n. 9.

Numerus liberorum vel ætas. 70. annorum licet excusent à muneribus non tamen ab honoribus num. 10.

Excusatus ab aliquo munere ob numerum liberorum, non potest compelli post illud acceptare etiam si filij moriantur. n. 11.

Munus cui honor est annexus, nihil aliud est quam officium publicum. nu. 12.

Munus personale sordidum quod sit & quod indici non possit quando iniungitur personæ aliquod officium exercendum sumptu suo. nu. 13. & 14.

Munus personale est etiam aliud, quod neque est sordidum, neque honoribus annexum. nu. 15.

Munera personalia, an sint quibuslibet personis indicenda. nu. 16.

In vniuersitate seculari vocandi sunt maiores, siue masculi, siue fœminæ. nu. 17.

Illi qui non sunt vxorati non vocantur ad Concilium. nu. 18. vbi nu. 19. quid in minoribus. nu. 25. annorum.

Minores. 25. annorum, an excusentur à muneribus personalibus. nu. 20.

Aliquos casus in quibus quis excusatur à muneribus. nu. 21.

Munera personalia, an possint induci in duobus locis. nu. 22. vbi nu. 23. quis locus tunc præferatur. vbi nu. 24. an habeat quis iustam se excusandi causam si in loco originis idonei reperiantur.

Munera patrimonialia si principaliter rebus indicuntur attenditur locus, vbi res adest. nu. 25.

Munus patrimoniale quid sit, num. 26.

Munus mixtum quid sit. nu. 27.

Nemo excusatur à muneribus patrimonialibus. numero 28.

Munerum patrimonialium quædam ordinaria, quædam extraordinaria. nu. 29.

Capitatio, quæ pro singulo capite imponitur, an sit realis. nu. 30.

Extraordinarium munus est, vt num. 31.

IT pro Rubricę & totius tituli materiæ introductione & declaratione, ac intelligentia sciendum est verbum hoc, *Pechos y seruicios*, Latinè Munera † appellari, quod verbum, Munus, vt inquit legislator in l. munus, *la primera.* & in ordine. 18. *ff. de verb. signific.* tribus modis dicitur †. vno donum, & inde munera dici, Dari, mittiuè, Altero, Onus, quod cum remittitur, vacationem militiæ, muneriſque præstat, inde immunitatem appellari: Tertio, Officium, vnde munera militaria, & quosdam milites munifices vocari. Igitur & municipes dici, quòd munera ciuilia capiant. Hæc Iurisconsultus dicit, In nostro verò titulo capitur hoc verbum munus † pro, onere, & cum hoc modo capiatur ab eodem Iureconsulto, *in l. munus, la. 2. quæ est. 214. ff. de verb. signif.* diffinitur dicendo, quod munus est propriè, quod necessariò subimus lege †, more, Imperiouè eius qui iubendi habet potestatem, vbi *Rebuf. pag. 933.* plura de his annectit, de quo in præsenti tractandum est. Et huius muneris quoddam est personale †, quoddam patrimoniale, quoddam verò mixtum, prout de vnoquoque late prosequitur *Barto. in l. 1. C. de mulier.* & in quo loco lib. 11. & Doctores, in Tractatibus *de mune. & hono. in 12. volum. Tract. diuersorum*, & per summistas, *in verbo, Munus, talia, & collecta.* Et vt nihil intactum relinquamus eorum, quæ pro intelligentia dicendorum sunt necessaria, necessarium esse iudicaui, munera hæc diffinire & declarare, vt recursus hic habeatur. Et quoad primum Munus, scilicet personale, dico, quòd munus personale † & mere est administratio Reipub. vel priuati hominis, in eius creatione authoritatem habentis sine vlla patrimonij erogatione, vt diffinuit *Petr. Antiboli, in Tract. de mune. & hono. 2. p. in prin. nu. 2. in d. 12. volum.* vbi diffinitionem hanc tenet & prosequitur & defendit ab aliquibus obiectionibus.

ctionibus. Et huius muneris personalis, quoddam
7 est honoribus annexũ †, quoddã sordidum, quoddã verò nec sordidũ nec honoribus annexũ & illud, quod est honoribus annexũ est veluti, quòd aliquis sit iudex, vel magistratus, vel ꝙ habeat Imperiũ, vel pòtestatẽ, nam istud est munus publicũ, & habet ho-
8 norem annexum †, quia honor eis datur, *vt l. 2. ff. de in ius vocand. & l. part. ff. de iudi.* & prodest hoc, quia si quis impetret vocationem munerum, non censetur impetrasse vocationem illius muneris, cui
9 est † honor annexus *vt in l. 2. ff. de vaca. mun. patri. & l. cui munus. ff. de mun. & honor. & l. 18. §. muneris. ff. de vaca. & excus. mun. gl. l. vnica. C. de vaca. mun. pub. lib.* 10. & sic numerus liberorum, vel ętas.
10 70. annorum †, licet excusent à muneribus, vt patet *ex tit. C. de ijs qui mun. lib. & titu. qui æta. vel profes. libro.* 10. *text. in l.* 2. & ibi glo. *tit.* 17. *part.* 6. *Auend. cap.* 29. *præto. lib.* 1. tamen si munera hæc sint honori annexa non excusant, ex dictis iuribus, & *ex l.* 2. §. *numerus, & in l. in honoribus. ff. de vaca. mun. & late per Ferdi. Paez, in Tract. de muneribus, in* 12. *volu.* Tract. diuersorum Docto. & semel excusato aliquo, ob liberorum numerum non potest com-
11 pelli redire ad excusationem illius † etiam si filij post moriantur, secundum *Tiraq. de cessante causa, limit.* 4. *nu.* 10. *& in l. si vnquam. verbo, susceperit. nu.* 192. Peralta, in l. *Mæuius.* §. *duorum. nu.* 21. *de legat.* 2. Istud autem munus, cui honor est annexus nihil
12 aliud est, quam officium † publicum, vt dicitur alibi, in l. pupillus. §. munus. ff. de verborum. signific. Aliud est verò munus etiam personale, quod sordidum appellatur quod tamen indici non po-
13 test, quando alicui personæ iniungitur † aliquod officium exercendum sumptu suo, & istud non est proprie munus personale *vt in l. munerum.* §. 1. *ff. de*
14 *mun. & honori.* sed sordidum munus est, quando, personæ indicitur aliquod munus explicandum, quia dicitur vel reputatur esse vile & abiectum, vt sunt omnia officia in quibus quis habet ex suo corpore laborare, vt sit coquus vel barbitonsor vel similia, de quibus habes. *ff. de mun. & hon. l. fin.* §. 2. & hoc dicit quilibet text. loquens in mersaginarijs pascuorum *vt l. ne quis ex vltimis. C. de Dignit. lib.* 12. *& in Autenti. de testibus.* §. *sancimus,* & habes de istis factam mentionem *in l. maximarum.* §. *sordidorum. C. de excus. mun. lib.* 10. Aliud vero & tertio reperies esse munus personale, quòd neque est sordidum, nec honoribus annexum, vt quando imponitur
15 alicui actus, quem facit, † sicut sumptum, vt in tutela vel cura, quæ sunt personalia, & sunt publica autoritate, sed vtilitate priuata, & ideo non est sordidum, nec honori annexum: idem posset dici in iudice delegato si est in administratione, vel aliter quando habet territorium vt codice, vt & apud quem cogni. res agi pos. *l. fi. circa medium,* & de isto loquitur. *text. in l. final.* §. *iudicandi. ff. mun. & honori.* licet possit dici quòd sit aliquis honor adiectus, vt aliqui volunt. Sed est dubium nunquid ista munera personalia sint quibuslibet personis indicenda & iniungenda, & dicendum est quòd non
16 omnibus iniungẽtur, nam pupillis † non inducũtur *ex l. 2. ff. de vaca. mun. secundum Guillielm. de Cugno, in l. neminem. C. de sacrosan. Eccles.* & sic inquit glos. *a pregon, in* [illegible] *itulo* 15. *parti.* 2. quòd in vniuersitate
17 seculari vocandi sunt maiores. 14. annorum † siue sint mares siue fœminæ, virgines vxoratæ, vel viduæ, & tandem concludit quòd illi, qui non sunt vxorati non vocantur ad concilium, † & in mino- 18
ribus. 25. annorum quod non habeant vocem † in 19
concilio, neque in electione tenet Ias. dicens hanc communem, *in l. de Pupillo. n.* 4. *ff. de noui. oper. num.* quem relatum reperi in lib. 11. commu. opin. pag. 237. columna. 1. Sed annis maiores 14. annorum, minores tamen. 25. excusentur à muneribus personalibus † aliqui distingunt, quòd aut sunt talia mu- 20
nera in quibus indicitur periculum, & tunc non indicentur eis nisi in subsidiũ, quando alij non inueniuntur, *vt in l. ad Rempub. ff. de mun. & hono.* si autem sunt talia munera in quibus non vertitur prõptum periculum, tunc ipsis minoribus, sicut, & alijs indici possunt, vt in portatione armorum & similibus: Alij vero distingunt & meo videri idem est in effectu, scilicet, quòd quædam sunt munera personalia in quibus requiritur consilium & discretio, vt esse de consilio & habere Regimen aliquod, & tunc non sunt indicenda minoribus, nisi in defectum aliorum, *ex dict. l. ad Remp. & ex l.* 3. *de Decurio.* Quædam vero sunt munera personalia, in quibus non vertitur periculum hoc, vt facere custodiam ad portas vel muros, & ad ista possunt vocari minores, liberantur tamen ab eis propter studium, *vt l.* 1. *C. qui de ætate. lib.* 10. & in alijs pluribus iuribus relatis per *Petr. de Valdis, in de duobus fratribus. titu. de collectis. num.* 46. *&* 50. sic distinguentem, & per *Guillelm. de Gug. in Tract. de muner. in princ. num.* 8. *&* 9. *in* 12. *volum. Tractat. diuersorum Doctorum.* Alios casus vbi quis excusatur à muneribus personalibus & cogi non potest † illa acceptare, *vide per Auen.* 21
cap. 19. *præto. num.* 24. *cum duobus sequentib. lib.* 1. Sed an in duobus locis possint hæc munera personalia induci, dic quòd sic †, scilicet in loco domicilij, & 22
originis. *l.* 1. *C. de municipibus & origin.* Sed an si quis ad talia munera vocetur eodem tempore in ijs duobus locis, quis locus præferetur & dicendum est locum originis præferendum †, quia potior est, vt 23
l. assumptio. ff. ad municip. l. 1. *C. de municip. & origi. & ibi glos. & Barto.* & intellige de origine paterna, vel materna. *l. filios. & l. originem. C. de municip. & origi. secundum Guillielm. de Cug. vbi supra, num.* 10 *& Petr. de Val. vbi suprà, num.* 53. Habebit tamen talis iustam causam se excusandi à loco originis si ibidem adsint †, qui eligi possint, secundum *Plat. in l.* 24
exemplo. C. de Decurio. lib. 10. *& in l. ciues, C. de incolis. eod. lib.* aliter enim excusari non possent, sed omnino teneretur adire locum originis, & sic intelliges dicta *per Auend. ca.* 19. *præt. nu.* 24. *versi. sextus casus. lib.* 1. *& voluit Petr. de Valdis, vbi suprà, nume.* 54. & hæc de muneribus personalibus. In patrimonialibus verò est dicendum, quòd aut munera patrimonialia principaliter rebus indicuntur & tunc attenditur locus † vbi res adest, & ibi potest 25
collectari licet ibi non fuerit domicilium, sed vbi personæ principaliter prò rebus indicuntur munera hæc Patrimonialia, tunc attendimus locum Domicilij, & personam tanquam principalem, & vbi est persona & habet domicilium ibi collectatur, quia ibi præsumitur esse res *l. ciues, & l. cum neque. C. de Incolis, ita Pet. de Vvald.* vbi suprà, num. 56. quòd est singulare: Et hæc quoad patrimonialia personalia. Quoad patrimonialia verò & sic realia, Dico, quod munus patrimoniale verè & merè est illud, † quòd singulis, annis vel necessitatis tempore 26

ipsis

ipsis rebus vel possessionibus indicitur lege vel Principe statuente, prout definit & declarat, *Pet. Antiboli, in Tractat. de munerib. & honor. 2. parte. nu. 12. cum 2. sequentib. in 12. Volu. tracta. Diuers. Doct.* Aliud verò munus & sic tertium, quod dicitur &
27 vocatur mixtum †, eo quòd personæ pro rebus imponitur, quia partim capit à persona partim à re, prosequitur *Guilliel. de Cug. vbi suprà, nu. 13. cum sequentibus aliquibus, & Pet. Antiboli, dict. 2. parte, num. 8. & Bellonus consil. 12. num. 8. cum sequentibus*, hoc patrimonium cum mero inculcauit & male. Et
28 à muneribus patrimonialibus † nemo excusatur. *l. 2. §. 1. ff. de vaca. mun. & excus.* & alibi pluries, quæ quidem omnia munera prosequitur *Bart. in l. 1. C. de mulierib.* & in quo loco, vbi & declarat quibus possint imponi & quibus non, & horum munerum
29 patrimonialium † quędam sunt ordinaria, quædam extra-ordinaria, quæ tributa appellãtur in dictiones & in dicta, iuxta text. *vbi Bart. & omnes. l. 1. C. de indicti. libro.* 10. & dicitur quando à principe vel à lege generali super certa forma & Regula perpetua, & vniformi indictum est, & tale tributum dicitur reale, siuè pro patrimonio tantum indicatur siuè pro capitibus singulis, quòd capitatio nuncupatur, siuè pro possessionum & iugerum numero, quod iugatio appellabatur, vt de ijs duobus est text. *in l. immunitates. C. de agrico. & censit. lib.* 11. licet enim capitatio videatur potius personale cum pro
30 singulo capite imponeretur, tamen proprie † est reale, cum personale sit, non pro singulis capitibus, sed pro industria operibus & lucro quod consequuntur, homines ex operibus suis, vt est text. *l. fin. in principio. ff. de mune. & honor.* & de capitatione est titul. *de cap. ciu. consil. libr. 11. gloss. in* Rubric. *C. de anno. & trib eod. lib. & in l. cum antea, Verbo capi-*
31 *tis. C. de Agricol. & censi.* Extra-ordinarium verò † munus est, quòd imponitur non singulis annis, sed aliquando secundum temporum exigentiam, & hoc communi vocabulo collecta appellatur, vt est gloss. *in l. rescripto §. fin. ff. de muner. & honorib. tradit Barto. in l. placet. C. de sacrosanct. eccles. Socin. & alij relati per Tyberium Decian. Respons. 55. num. 4. volum. 1.* vbi à num. 1. hæc describit munera: & in nostro titul. in presenti de muneribus patrimonialibus principaliter tractatur, & itidem de personalibus in aliquibus legibus.

SVMMARIVM.

Sanctus ac seraphicus Franciscus, tres ordines instituit. num. 1.

Sorores & fratres tertij ordinis possidentes bona in communi excusantur à Collectis. nu. 2.

Secus in possidentibus bona in particulari, & viuentibus in suis domibus. nu. 3.

Sorores & fratres huius tertij ordinis, non dicuntur habere Regulam. nu. 4.

Milites Alcantaræ Calatrauæ, & Sancti Iacobi, laicis assimilantur. num. 5.

Oblati qui non sunt religioni, non dicuntur personæ Ecclesiasticæ. num. 6. & num. 7. ampliatur.

Offerentes se & sua monasterio plenè licet habitum non mutent, ecclesiasticæ personæ reputantur. num. 8.

Oblati, qui dicantur. num. 9. remissiue, & ibi quid conuersi.

Oblati & confratres sancti Ioannis de Rodas in seculo remanentes, non gaudent priuilegio Fori, neque à decimis excusantur numero. 11.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Monachi & sorores tertij ordinis sancti Francisci existentes in domibus & bonis suis non excusantur à contributionibus & tributis.

IBI, Y DE TERCERA REGLA DE SEÑOR SANT FRANCISCO. Sanctus enim ac seraphicus Franciscus tres ordines † constituit. Primus fuit † fratrum minorum, qui est arctissimus, & caret proprio in communi & in particulari, vt in *Clemen. exiui de paradiso, de Verbo. signifi.* Secundus est ordo sanctæ Claræ, qui differt à primo, quia possunt habere bona in communi, non verò in particulari secundum *gloss. in Clemen.* cum adeò, de senten. excommunic. Tertius verò ordo est de pœnitentia, qui fuit inuentus pro maribus & fœminis etiam viuentibus in coniugio, & isti habent proprium in particulari, & dicuntur fratres & sorores tertij ordinis, & eorum propriè non est ordo, sed quidam viuendi modus approbatus à Papa Nicolao, & hos tres ordines ita declarat *Ioan. Andr. in Clementina, cum ex eo, de senten. excommunic. & in Clementina. 1. de Relig. Domini. & Barto. Socin. consil. 245. volum. 2. & Corneus, consil. 220. volum. 3. Francisc. Marcus, Decisio. Delphin. 565. Capici. decisio. 115. num. 9. & 10. Felin. in Tracta. quando Lite. Apost. noce. pat. colum. 8. versic. limitatur quarto,* & de hac vltima Regula tertij ordinis loquitur nostra lex, vt in gloss. sequente.

¶ Ibi, *Y se estan en sus casas, y en sus bienes*, multum ponderanda sunt verba hæc, vt intelligas quòd lex nostra non vult comprehendere fratres & sorores tertij ordinis. qui viuunt in communi & in communi possident bona † & non in particulari, illos 2
enim non comprehendit text noster neque dici possunt laici, cum à domo vbi in communi habitant exire regulariter non possint, & habeant ministrum, cui obediunt, vt in effectu concludunt *Lapus, & Cardin. Relati per Socin. dict. consil. 245. nume. 1. & Corne. dict. consil. 220.* & sic ij non collectantur nisi in casu, in quo id fieret in fraudem collectarum, secundum *Bal. in l. semper ff. de iure immu. & Abb. in cap. & plantare, extrà, de priuileg. & Petr. de Vvald. in Tract. de collectis, num. 63. pagin. 158. in paruis*, vbi additio alios allegat, sed loquitur lex nostra in illis, qui propriè dicuntur de dicto tertio ordine, qui habitant in domibus suis & possident bona † in particulari, & ij vt laici reputantur, & contribuunt in 3
tributis & collectis Regijs, prout de consuetudine esse testabatur *Barto. in dict. l. semper. ff. de iure immu.* quem ad hoc allegat *gloss. magna, in colum. 2. in l. 1. titulo. 7. partita. 1.* nam licet dicantur [illegible]tres & sorores non sunt propriè ac strictè religiosi, sed fratres de pœnitentia, neque propriè dicuntur habere regulam,

4 regulam, sed potius † quendam viuendi modum, vt est *glo. not. in clem. 1. de relig. domi. & in clem. cum ex eo, de senten. excommu.* & ita hanc opinionem tenent *Ancha. in cap. 1. de immu. eccles. in 6. relatus per Dueñas regu. 100. fall. 8. & Auenda. in capi. 14. præto. num. 28. lib. 2. & Didac. Per. in. l. 1. tit. 3. lib. 1. Ordin. colu. 93.* & hanc veriorem testatur *Nicolaus Festasij, in tract. de æstimo & collectis 4. par. cap. 1. num. 10. vsque ad 15. volu. 12. tracta. diuersorum, fol. 183. & aufredius, in repe. cle. 1. de offi. or. tit. de potest. secul. supra eccles. reg. 2. in 4. & 6. ampli. fol. 30.* licet contrariam ibidem dicat æquiorem, & sic possunt reduci ad concordiam opiniones contrariæ Doct. circa hoc de quibus per *Did. Perez. l. 19. ti. 4. lib. 4. Ordinamenti.*

¶ Ibi, *Como los otros legos*, ergo & isti laici sunt & laicis assimilantur vt per *Calder. cons. 7. de iudi. & foro compe.* & faciunt dicta *per Fœder de Senis, consil. 97. num. 4. in fine*, sicut, & in militibus ordinum Calatrauæ, Alcantaræ, & sancti Iacobi
5 alibi diximus non esse verè religiosos, sed laicis † potius assimilari, *vt inquit glos. in d. l. 1.* & sic idem in istis monachis & prioribus tertij ordinis in domibus suis habitantibus & in particulari bona possidentibus, eo quòd isti non possunt dici vere & proprie oblati religioni, ij enim, qui non sunt plene oblati, quia se & sua non transtulerunt in religionem stricto modo, non dicuntur personæ eccle-
6 siasticæ, † secundum *Abba. in cap. vt priuilegia num. 3. de priuile. & in cap. 2. numer. 5. de foro competen. & Socin. in cap. 3. de priuileg. & Syluestr. in summa, verbo oblatus, & decisio capellæ Tolosan. 8.* & ibi additio, & nouissime *Ignatius Lasiarte, in tract. de Decima vendi. cap. 19. num. 89.* & ideò secundum eundum *Abb. in ca. pen. de priuile.* non gaudent priuilegio ordinis nisi in casibus à iure expressis: Adeò vt etiam si solum vsum-fructum bonorum retinuerint, non di-
7 cuntur † vere religiosi, secundum *glos. sepulturam iuncto tex. in cap. fin. de sepult. in. 6. conducit text. in ca. quoniam, & in cap. ex parte, de priuil.* ex quo si decedant sine electione sepulturæ in suis sepeliuntur parochijs secundum *Abb. in d. cap. pen. num. 1. & in ca. cum & plantare, de priuileg.* quòd si extra Parochiam sepelirentur, debetur quarta parochis, secundum *Abb. in cap. in nostra. num. 3. de sepult.* vbi dicit tex. vbi menti tenendum, & sic decimas soluent suis Ecclesijs parochialibus, secundum *Rebuf. de decim. q. 14. verbo religiosi*, secus vero si se & sua
8 plene obtulissent † monasterio licet habitum non mutassent, quia tunc ecclesiasticæ reputarentur, vt *ex c. per exemptionem, de priuil. in. 6. constat*, quem ad hoc allegat *Cardi. in cle. 1. in fi. de decim. & Abb. in d. c. cum & plantare. num. 4.* vbi vult quòd non subsunt tales iurisdictioni Episcoporum, & ibi additio alios allegat & remittit se ad dicta per eum, *in d. ca. 2. de foro comp.* eo quòd tunc gaudent priuilegio ordinis, *ex d. cap. per exemptionem*: Et qui
9 dicantur † oblatio vide per *Boeri, decis. 20. num. 5. Calderi cons. 6. in fi. de regul. & glo. 1. l. 9. titu. 7.*
10 *p. 1.* Et quis † etiam conuersus dicatur, *vide Rebu. de verbo. sig. pag. 1029. versi. oblatus, & Card. Zabarella cons. 21. per totum*, quibus quidem rationibus legislator in lege nostra motus disponit hos tertij ordinis fratres & sorores domos particulares habentes, & propria bona possidentes teneri attributa, quia laicis assimilantur, neque proprie dici possunt religiosæ, neque Ecclesiasticæ personæ, & sic non gaudent eorum priuilegijs, vt inquit *text. in l. 1. tit. 7. partit. 1.* Ex quibus semel consultus dixi oblatos confratres vocatos ordinis sancti Ioannis † de Rodas, remanentes in mun- 11
do cum bonis suis, sicut antea, & in eodem habitu, quo antea vtebantur, licet portarent signum religionis talibus solitum dari, quòd vocatur *media cruz, ò el tau*, non esse exemptos à iurisdictione Regia, nec à decimarum solutione, posseque habere Regis officia secularia, nec priuilegia ordinis sui cum eis loqui, sed cum illis, qui vere erant oblati religioni viuentes in eorum conuentis & hospitalibus vt fratres cum dicto signo *del Tau*, & sic quoad decimas vide decisum.

SVMMARIVM.

Baccalaurei, volentes se excusare ex eo quòd baccalaurei sint, nulla excusatio eis datur à muneribus. num. 1. vbi num. 2. in quibus excusentur casibus.

Nobiles, aduocati, & exempti an teneantur ad collectas, quæ belli ratione, vel casus inopinati indicuntur. num. 3.

Ius canonicum præminentius esse quam ius ciuile. num. 4.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Baccalaurei in iure canonico vel ciuili, non excusantur à solutione tributorum, nisi in casibus exceptis.

IBi, BACHILLERES, pondera dictionem ita sicco vocabulo conceptam, vt intelligas, quòd ex eo tantum quòd baccalaurei, † sunt, volunt se excusare, hac enim 1
sola ratione nulla eis excusatio datur, & hoc quòd lex nostra in ijs verbis vult iunctis finalibus ibi, *excepto en los casos que por derecho son otorgados*, qui casus sunt, si legant in scholis publicis. vel in tribunalibus † aduocant, aliquo tamen horum 2
deficiente non excusantur baccalaurei solum, prout inquit *Dida. Perez, hic, sub. l. 20. tit. 4. lib. 4. ord.* & diximus late *in l. 8. tit. 7. lib. 1. supra.* & nouissime *Ioan. Gar.* in commento de nobili. *glo. 35. num. 31. cum sequentib. aliquibus, vsque ad 39.* vbi legem nostram in finalibus verbis declarat procedere etiam is baccalaureo eminentis scientiæ, vt is etiam censeatur exemptus, & ibi in glo. illa, quid de licenciatis & Doct. de quo & per *Did. Per. vbi supra* & latius & clarius per nos *in d. l. 8.* vbi tenuimus, baccalaureos etiam aduocatos, imo &, licenciatos, & Doct. non graduatos in aliqua ex vniuersitatibus ab illa l. 8. de designatis non excusari, à solutione tributorum Regiorum, imo & designati in illa l. 8. debent legere vel aduocare vt dicta exemptione gaudeant, vt ibi dixi & tenet *Dida. Per. vbi supra col. 1443. in fi.* & me referens

xens nouissime *Gutierrez, in pra. quæst. li. 1. q. 23. & Humada, in l. 3. tit. 10. p. 2. glo. 8. num. 1. & 2.* etiam si *Ioan. Gar. vbi supra. num. 9.* aliud in tributis velit dicere. Sed an nobiles, aduocati, & exempti tene-
3 buntur ad collectas, † quæ belli ratione, aut casus inopinati indicuntur, *vide Fran. Marcum, decis. Delphi. 458. num. 2. 16. 18. 20. & 28.*

¶ Ibi, *En derecho canonico o ciuil,* ex ordine litteræ
4 colligere poteris præeminentius esse ius † canonicum quam ciuile, & nimirum cum ex dictis Patrum Sanctorum, & ex sacra Theologia deductum sit, & circa materias spirituales & eis annexas versetur, vt *per Villalobos, in Antinomia litera, A. in principio num. 15. & Dida. Perez. in q. 3. proœmi. ad leges. Ordin. & diximus in Rubri. tit. 1. lib. 2. supra. num. 14. cum sequentibus.*

¶ Ibi, *Excepto en los casos,* puta si sit baccalaureus eminentis scientiæ aduocatus vel lector, vt in glos. præcedente diximus, & excepta tributorum exemptione regiorum, quoad alia priuilegia gaudebunt eis, *vt in d. l. 8. titu. 7. lib. 1. supra diximus. num. 4. ad fi.* etiam si Humada *vbi supra num. 3.* referat nos in contrariam partem, cum eam non tenuerimus.

SVMMARIVM.

Tributa an per focularia, fumãtes vel capita essent distribuenda. nume. 1. & num. 2. quòd regulare est quòd per æs & libram collecta imponatur.

Munus an sit reale vel personale prima causa inspicitur num. 3.

Recurrendum est ad æstimum antiquum. num. 4.

Possessiones steriles non collectantur. num. 5. neque pauperes. num. 6.

Aestimatione bonorum facta si onus imponatur an statim auferetur vel expectabitur alia descriptio. num. 7.

Villa quælibet si dicatur quòd si habet quindecim focularia debeat tenere decem equos, vel soluere centum aureos inter se an debeat solui per focos, vel solidum & libram. num. 8.

Collecta si imponitur super fumantibus fumantes attenduntur. num. 9.

Infirmi si facultates eorum non sufficiant ad alimenta excusantur. num. 10.

Artifices nihil possidentes etiam excusantur. numero 11.

Bona si diminuantur vel augeantur an diminuetur vel augebitur æstimatio. num. 12.

Aestimatio rerum immobilium per decuriones facienda est, nobilium verò per possessores. num. 13. & si nolint iurare compelli possunt. numero. 14.

Mercimonia an æstimari debeant vt collectis subiaceant. num. 15.

Personæ singulæ an sint vocandæ ad æstimationem bonorum. n. 16.

Exhiberi debet el padron à collectore ad recuperandum. num. 17.

Grauatum se dicere potest quilibet intra annum post verò non. num. 18.

Diuisio facienda est æqualiter & sine incommodo aliorum, & per quos, & quomodo sint æstimatores nominandi. num. 19.

Collecta imponenda pro quibus rebus fiet & quando. num. 20.

Qualiter & quomodo vbi non adest æqualitas vel populi sunt sine vicinis fiet diuisio. numero 21.

Aestimum antiquum prius est inspiciendum si reperiatur. num. 22.

Bona semel æstimata si depereant vel augeantur quid fiet. num. 23.

Exactor an possit remittere munus illi, qui est in extrema paupertate, & si remittat an soluet de suo. num. 24.

Aliqui de ciuitate si non sint soluendo, an tenebuntur qui sunt. num. 25.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Forma diuidendi tributa regi debita in præsenti disponitur.

IBi, POR CABECAS, tributa hæc & seruitia an essent per capita vel per fumãtes & focularia distribuenda † 1 examinabat de iure ciuili *Petr. de Vbaldis, in tracta. de collectis. num. 13. cum sequentibus, fol. 152.* in paruis. vbi distinguebat, quòd aut collecta est voluntaria, & tunc ciues habent inter se distribuere prout sunt in concordia, quia huic libertati non imponitur meta, vt si vult facere honorem alicui Cardinali, vel nobili venienti ad partes, nam in rebus voluntarijs nemo necessarius existit. *l. tutori. C. de negoti. gest.* Aut imponitur pro vtilitate publica vt pro soluendis stipendijs armigerorum conducẽdorum ad seruitia communia, vel pro emendo Castro ipsi ciuitati, vel imponitur collecta pro necessitate publica, vt pro soluendis debitis ex contractu, vel ex maleficio, & talis collecta debet solui per solidum & libram, secundum *Bal. in l. etiam. C. de exec. rei iudi.* id enim est regulare vt per æs & libram † collecta imponatur, secundum *Bart. in l.* 2
1. *C. de Apoch. publi, & ibi glos. Bellonum, cons. 12. nume. 1. facit text. in l. rescripto. §. fin. ff. de mune. & hono.* vbi dicitur quòd collecta imponitur personæ pro patrimonio, ergo pro rata patrimonij quilibet tenetur ad soluendam collectam, vt est *tex. in l. omnes vers. pro viribus. C. de mun. pub. & in l. sancimus. iuncta glos. C. de Aduo. diu. iud & in l. 1. C. de mun. patri. lib. 10.* ibi pro modo fortunarum, & habetur *per speculatitu. de raptor. § 1. vers. sed pone,* sed si imponitur pro soluenda pœna, *vide Bart. in l. ne quid ff. de incen. rui. nau. Corneli. consil. 122. volu. 2.* & hęc vera in collecta principaliter imposita, sed quando collecta descendit secundario ab alio onere tunc causa debet inspici,

& ipsum

& ipsum principale onus, nam & ad sciendum an munus sit reale vel personale prima causa inspici-
3 tur, † secundum *Bart. in l. vni. C. de muli. & in quo lo. & alios relatos per Bellonum, vbi supra. num.* 4. 5. *& optime per Zephal. cons.* 317. *num.* 23. & sic si pro redimendo onere cap. imposito, imponitur collecta per capita, vt puta ex forma statuti, quilibet debet ire in exercitum cum deuentum est ad compositionem, quòd soluatur tantum, vel vadant in exercitum, tunc imponitur collecta per capita, sicut enim per eam pecuniam sentiunt grauamen per capita ita per capita soluant. §. *illud inst. pro socio. l. secundum naturam. ff. de reg. iur.* si vero onus sit subeundum propter fumãtes, puta dicit statutum, quòd vnus de qualibet familia debeat ire in exercitum, distribuitur collecta per familiam siue focos, quia tunc omnes habitantes in vna familia habentur pro vno: si verò causa ob quam imponitur collecta est debitum vrgens vel stipendium soldatorum, tunc secundum libram & solidum debetur, nisi statutum distribuat expresse per alium modum, quia per illum tunc distributio fiet, argumen. *ff. ad Trebel. l. quotiens, & l. nonnunquã*, in dubio autẽ vbi de hoc non liqueret, collecta imponitur personis pro viribus patrimonij, vt *l. rescripto. §. fin. ff. de mune.* & honor. & prædicta vera quando obligatio principalis, cuius loco fuit subrogata pecunia eratiam cõtracta, secus autẽ si non, nam tunc nihil possumus ex ea sumere quia nihil est: Quę omnia intelligo, in locis vbi non adest æstimum in similibus distributionibus factum, vel non solent deputari officiales per quos id fieri debeat, nam si adesset æstimum recurritur ad illud, & pro quantitate & rata debent æstimari &
4 collectari, & quod ad æstimum recurratur † est *text. in l. incola*, vbi notatur, *ff. ad municipa. secundum Bald. in l.* 1. §. *quibus. ff.* quòd cuiusque vni. nom. vel si non adest æstimum ad sunt tamen officiales, qui hoc debent facere, prout ex textu nostro constituuntur, & nominantur ad distributionem similium tributorum, tunc enim ad eos est recurrendum, & recurritur quotidie: Et in tali distributione non grauantur possessiones steriles
5 non asserentes aliquam † vtilitatem, eò quod istud est onus fructuum secundum *Bald. in l. ad instructionem. C. de sacros. Eccles. l. neque stipendium. ff. de impen. in re. dot. fac.* Item pauperes non contri-
6 buunt, neque collectantur, † vt in hoc dicemus titulo. item deducitur onus rebus impositum, nam non dicuntur bona nisi deducto ære alieno. *l. subsignatum. §. bono. ff. de verb. sign. tenet Rola. Valle. consi.* 66. *nume.* 34. *lib.* 1. *ex l. nobis. § cum autem. ff. ad l. Rhod. de Iactu.* Sed an si æstimatione bonorum facta onus imponatur an statim aufe-
7 retur, vel expectabitur alia descriptio, † *vide Gerar. sing.* 10. *serua memoriæ:* Et nota quòd si dicatur quòd quælibet villa in qua sunt quindecim focularia vel vltra, debeat tenere decem equos, vel soluere centum aureos inter se, tunc enim licet regulariter deberet sòlui per solidum & libram, secundum *Innocen. in cap. grauem, de sent. ex com.*
8 tamen hoc casu debet per focos † solui, secundum *Euerard. in loco à nomine officij pag.* 519. *in prin. in paruis*, & quia cum imponitur collecta super
9 fumantibus seu focularijs, † fumantes attendunsur, secundum *Bellon. d. consil.* 12. *nume.* 5 & de ijs dixi alia *in l.* 26. *titu.* 6. *lib.* 3. *supra:* itidem notandum est, quòd facultatibus diuites, corpore tamen infirmi ita vt fructus suarum possessionum vix sufficiant ad alimenta † sunt in his col- 10
lectis subleuandi, *argum. l.* 1. *& 2. C. qui morbo, & in cap.* licet extra de censibus, nè afflictio detur afflicto, *authen. nauigio. C. de fur. cap.* 1. *de cleri. ægrot.* & idem in Artificibus nihil possidentibus † secundum *Per. Vval. vbi supra. nume.* 23. 11
fol. 153. *in paruis, & Rolan. Valle, vbi supra num.* 50. *&* 51. De quibus an per solidum & libram, vel per capita aut fumãtes fiat distributio, tradit *Aegydi. Thomati in tract. de collectis. §. retenta proxima discussione. numero* 2. *&* 3. *fol.* 157. *in* 12. *vol. tract. diuersorum, in nouis, & ibi. nume.* 7. *&* 8. quid si bona diminuantur, vel augeantur an æstimatio diminuetur, vel augebitur, † *& Bello. de consil.* 12. *per totum.* 12

¶ Ibi, *La justicia y regidores:* Æstimatio enim rerum immobilium per decuriones fieri debet, mobilium † vero per possessores, quorum affirma- 13
tioni iuratæ assentiendum erit, si aliter vniuersitas id liquidare non posset, secundum *Aegydi. Thomati, vbi supra. nume.* 15. *fol.* 158. *vbi nume.* 16. quęrit, quòd si nolunt iurare, compelli, † pos- 14
sunt, & inquit hanc esse suam nouam quæstionem à nemine disputatam, & allegatis hinc inde Argumentis tenet opinionem, quòd ad id compelli possint, & bene hæc tamen procedunt, vbi non adest æstimum, secus si adesset vt supra, & infra ista lege. Et an mercimonia æstimari debeant vt collectis subiaceant † *vide per Tyber. Decian.* 15
Responsi. 69. vol. 3.

¶ Ibi, *Y llame al procurador del commun*, non tamen sunt singulares personæ vocandæ, quia quando fit partitio collectarum per singulares personas soluendarum ad estimanda eorum bona non sunt singulæ personæ † vocandæ, sed præsente 16
syndico vniuersitatis, vel alia persona publica de mandato iudicis fit æstimatio & partitio, & illud dicitur, *Padron*, vt expresse ex verbis ijs nostræ legis iunctis præcedentibus orationibus probatur, & illa æstimatio & partitio, & sic, el padron, debet exhiberi à collectore, tempore † 17
quo exigit pecuniam à vicinis, & intra annum à die publicationis potest quis dicere se grauatum, post annum verò † non, secundum *Auend.* 18
cap. 14. *præt. nume.* 36. *li.* 2. *& per Aegyd Thomati, vbi supra num.* 36. *fol.* 160. & facit pro hoc l. 5 infra isto titu. & lib. & an semel reuisione facta possit iterum peti vt reuideatur, *Lasarte, de decim. vendi. cap.* 18. *nume.* 91. inquit quòd non. De qua diuisione facienda æqualiter & sine incommodo aliorum & per quos † & quomodo sint æstima- 19
tores nominandi, vide, *Roland. Valle. cons.* 66. *num.* 52. *cum sequent. li.* 1. Et de collecta imponenda † 20
pro quibus rebus fiet & quando *vide Bart. & ibi addi. in l.* 1. *C. de muli. & in quolo. lib.* 10. Et qualiter, & quomodo vbi non adest † æqualitas 21
vel populi sunt sine vicini, *vide text. in l. pen. & fin. titu.* 6. *infra. lib.* 7.

¶ Ibi, *Y todos juntamente vean y aueriguen de que forma y manera se han echado y repartido y pagado hasta aqui*, hic habes tex. probantem, quòd prius ad estimum antiquũ, † si reperiatur, est recurrẽdum, prout 22
de iure anteà esse in hac remanet dictum lege, &

tradit

tradit *Pet. de Ual. de collectis fol. 52. in paruis num. 15. cum sequen.* Et quid si bona semel æstimata depereant ita quòd decrescant, vel è contrario augeantur, an decrescet, vel augebitur collecta iis, quibus decrescunt, vel augẽtur, † *vide Ægyd. Thom. vbi supra. numero 7. & 8. fol. 157. in 12. vol. trac. diuersorum*, vbi numero 10. annectit quæstionem scilicet, si quis in extrema paupertate constitutus nequeat onus indicti muneris satisfacere, an poterit † per exactorem remitti, & inquit quod non poterit aliàs soluet de suo *ex l. omnes. C. de anno. & trib. lib. 11.* & ibi *Bart.* & ibidem ipsemet *AEgyd. Thom. numero 11.* examinat quæstionem, an si aliqui de ciuitate non sint soluendo, possint ne reliqui grauari præstatione † totius summæ. Et quid si vnus priuilegiatur an alij soluent pro eo, ibidem numero 12 & *Aluarum Velascum in consultatione Lusitania. 12. per totam, maxime à numero 4.* & ego dixi *in l. 25. numero 7. titu. 6. lib. 3. supra* vbi alia diximus, & tradit *Francis. Marcus, decis. 458. num 8.* Et an credatur testimonio tabellionis asserentis aliquem esse immunem *vide Didac. Per. l. 24. titul. 4. lib. 4. Ordinam. col. 1452. cum sequent.* & in propositum huius legis & sequentis *vide optimum cons. 66. Rolandi Valle lib. 1.*

23 24 25

SVMMARIVM.

Collecta soluenda est secundum tempus impositionis non verò secundum tempus solutionis. num. 1.

Vici tenentur ad sisam & contributionem faciendam. num. 2. & 3. an possint, procedente tempore petere æqualitatem si vsque tunc non seruatur.

Munera patrimonialia pro modo facultatum sunt imponenda. num. 4.

Grauati leuandi sunt ex eo, quod per commenta criminosa impositum est. num. 5.

Laborans dietim pro victu non est collectandus. n. 6.

Cæcus an sit collectandus. num. 7.

Principum populorumque Imperium ad adiuuandum non ad nocendum est. num. 8.

Lex 4.

SVMMARIVM.

Ordo habendus in distribuendis tributis & seruicijs Regis inter ciuitates, villas & loca ac iurisdictionem, declaratur hic.

IBi, VAYA ECHADO Y REPARTIDO POR NVESTRAS CARTAS, ex iis colligeverbis, collectam esse soluendam secundum tempus impositionis, & non secundum tempus † solutionis, *glos. in l. in col. ff. ad municip.* & est ratio, quia res est tacite obligata pro oneribus de quo *per Alex. l. cum seruus. §. siquis circa finem delega. 1. not. Petr. de Vualdis, in d. tract. de collectis numero 24. fol. 153. in paruis.* 1

¶ Ibi, *Todos los lugares de la tierra*, nam & ipsi vici tenentur ad sisam † & contributionem faciendam, sicut & statutis ciuitatum & consuetudinibus totum regitur territorium, vt vtrumque prosequitur Mexia, in pragm. panis. *conclus. 1. num. 75. cum. 2. sequent.* Et quid si vici soluunt duas partes & ciuitas vnam ex statuti forma, an procedente tẽpore † possint vici petere ne hoc modo diuisio fiat, vide quæ diximus *in l. 25. tit. 6. numero 5. lib. 3. supra vbi & alia.* 2 3

¶ Ibi, *Teniendo consideracion a los vezinos que en ellos ay, y a las haziendas y tratos y caudales*, nam pro modo facultatum munera patrimonialia sunt imponenda † masculis & fœminis, minoribus & maioribus *l. fi. §. Patrimoniorum. ff. de mune. & hon. C. eo. titu. per totum, & C. quem ad ciuil. mun. in d. l. fi. lib. 10. & l. infraudem, de anno. & tribut.* & grauati leuamen accipiunt, quòd per commenta criminosa † est eis impositum, lex, *grauatos. C. de censib. lib. 11. not. Pet. Antiboli, in tract, de mun. & hon. in 2. parte, de modo mune. in principio. numero 126. in 12. vol. diuersorum tract. fol. 30.* in nouis notandum est etiam ex iis verbis, quòd cũ patrimonia sint respicienda pro partitione collectæ, ille qui est pauper & non habet patrimonium non est collectandus, neque ille, qui dietim † laborat pro victu quærendo, secundum *Bald. in Authen. defunct. C. ad Tertullian. glos. in l. omnes. C de anno. & tribu. lib. 10. Gerar. sing. 73. pauperes Mincha. controuers. illust. cap. 41. numero 4. & 7. Pet. de Vual. in d. tract. de collectis. numero 18. & 23. fol. 152. in paruis, Rolan. Valle. d. cons. 66. numero 20. & 21. volu. 1. & bene per Ægyd. Thomati. in tract. de collectis. §. Pauperes vero. numero 1. & 2. fol. 146. vol. 12. tractat. vbi. numero 3. quid in cæco* † & ratio horum est, *vt inquit Minchaca. dict. numero 7.* nam cum Principum, populorumque Imperium ad adiuuandum non ad † nocendum sit, par est, vt qui omnes agros, campos, fundos, terrasque habent, iis sanè ad eos defendẽdos, hostiumque impetum propulsandum, manus, res & pecunias, bonaque admoueant, & contribuant, diuersum est in iis, qui nihil rerum soli possident in ea regione, nam terram, quã non habent tueri ac defendere non iure cogerentur, prout prosequitur *Mincha d n. 7. & 8.* sic declarans versus quorundam Poetarum, & sic de bonis sterilibus non soluitur Gabella, secundum *Bello. cons. 12. numero 6. & 7. & Tyber. Decian. Respon. 69. num. 6. volu 3.* 4 5 6 7 8

SVMMARIVM.

Monendi sunt prius debitores tributi antequam soluant. num. 1.

Exactores tributorum non possunt prorogare terminum solutionis neque formam commissionis excedere. num. 2.

Exactor non potest conuenire debitores tributi, nisi prius acceperit nomina debitorum. num. 3.

Lex 5.

SVMMARIVM.

Antequam receptor & collector Regij tributi, mittat eius recuperatores & ad recuperandum, ministros, tenetur certiorare concilia vniuscuiusque

cuiusque capitis cuiuslibet destrictus, vt distributiones suas faciant & solutiones paratas habeant.

1 IBI, NOTIFICAR A LOS CONCEIOS, debent enim prius moneri debitores † talis tributi, vt optime per *Ægydi. Thomati, in tract. de collectis in §. retenta proxima discussione, numero 29. fol. 159. in 12. vol. tract. diuersorum in nouis*, imo & sunt eis exhibendi æstimi, vulgo *el padron*, *vt in l. 3. supra eod. dictum est in glos. Yllamen*, vbi & intra quod tempus potest quis dicere se grauatum.

¶ Ibi, *Y lo embien a pagar al plazo y segun fuere declarado en nuestra carta de receutoria*, à qua forma non poterunt exactores excedere, neque prorogare † terminum solutionis, vt per *Ægy. Tomati vt supra. numero 28. & ibi. numero 26.* quòd punitur exigens vltra formam breuium datorum.

¶ Ibi, *Sin que primeramente el receptor del partido muestre y presente ante ella copia de como se ha notificado a los concejos del partido lo que de suso se contiene*, nam exactor non potest debitorem publicum ob causam 3 † muneris indicti conuenire, nisi prius acceperit à tabulario vniuersitatis nominatim breues debitorum *ex l. 1. C. de exac. trib.* & sic solet fieri paruum volumen in quo summatim describuntur libræ ciuium, qui in libro communi registrarunt sua prædia, & est summarium ipsius extimi, & in principio ipsius breuis debet esse impositio collectæ, vt puta ad rationem vnius Floreni pro singula libra registri, & ex qua causa, & pariter debet esse in forma publica recepta, & suscripta per ipsum tabularium, & nisi facta fide quòd receperit breues prænarratos non potest aliquem ex debitoribus compellere ad soluendum, vt per *Ægydi. vbi supra numero 25.*

SVMMARIVM.

In exactione tributorum an iuris ordo sit seruandus & citatio requiratur. num. 1. & 2. & nu. 3. quòd audiendus est reus si legitimam proposuerit exceptionem, summarie tamen audietur.

Actione qua munus patrimoniale petatur. num. 4.

Exceptio quod non est facta æqualis distributio, legitima est. num. 5.

Vniuersitas an adstringi possit capere bona debitorum non potentium soluere tributa in nummis. num. 6.

Exactor Principis in exigendo qua potestate vtatur num. 7.

Decima an debeatur partis solutæ per executatum debitorem pro tributo, num. 8.

Lex 6.

SVMMARIVM.

Transacto termino solutionis qualiter & quomodo debeat fieri executio, & solutio recipienda à concilijs, & danda scriptura solutionis, in præsenti declaratur, & quid si soluerint debitores ante executionem factam, quòd nullo modo iura sint soluenda.

IBI, MANDAMOS, in hac exactione munerum an iuris ordo esset seruandus † an vero simpliciter & præcise 1
compellendo personas soluere debentes, vel exequendo in rebus, late examinabat *Ægydi. Thomati, in tract. de collectis §. retenta proxima discussione, num. 30. cum sequen. fol. 159. in 12. vol. trac. diuersorum*, & ex pluribus iuribus & fundamentis concludit non esse in hac exactione tributorum publicorum seruandum ordinem iuris, sed summariè & executiue procedendum est, *ex Bal. in consil. 434. vol. 3. & in l. 1. C. de Anno*, etiam parte † non 2
citata, vt ibi per eum, aliter enim male reipu. negotia expedirentur si absque citatione & processu non possent exigi collectæ, licet si debitor aliquam proponeret legitimam † exceptionem 3
audiendus est super ea, *ex l. si vacantia. C. de bon. vacan. ibi data reclamandi copia. l. defensionis facultas. C. de iure fisci. lib. 10.* debet tamen summariè super his procedi, vt per *Ægydi. Thomati. d. numero 30.* & diximus *in l. 14. tit. 21. lib. 4. supra. numero 1. & 2.* nam cum ex lege præcedente iussum sit ac dispositum concilia esse certioranda prius per exactores tributorum vt habeant solutiones paratas ad tale tempus, si non fecerint, mirum non est si executiue contra debitores procedatur, & velo leuato, vt aiunt, & *numero 31. inquit ipse AEgy. Thomati*, & quærit qua actione munus patrimoniale † petatur, & 4
numero 34. examinat qua actione erit debitor tutus ne præstet munus indictum, & an erit legitima exceptio quòd non fuit facta æqualis distributio, & inquit quòd sic † summarie tamen proce- 5
dendo, Et in *numero 40.* optimam ipse *AEgydi.* annectit quæstionem quotidie contingentem, scilicet si in exactione muneris nequeant aliqui ciues munus indictum realiter exoluere, taliter quòd bona ipsorum capiantur remedio pignoris prætorij, poterit ne iure adstringi † vniuersitas ad accipiendum di- 6
cta bona, ita vt in redditione sui computi exactor liber euadat per consignationem dictorum bonorum pro illa quantitate, pro qua bona capta fuerunt, & in effectu concludit esse veriorem sententiam exactorem dictis bonis adimplere obligationem suam, *ex tex. in l. fi. C. de exac. tribu.* nec obstat quòd forma conuentionis, legis, ordinationis attendi debet, quia non mutatur forma legis, nec ordinationis, cum in omni conuentione generali, ordinatione ac instituto legis tacite & virtualiter intelligitur admissa compulsio aduersus bona debitoris publici, si non potest soluere in pecunia numerata, ex *l. à Diuo pio. ff. de re iudi. Authen. hoc nisi. C. de solu.* & ita in dies practicatur in debitore quantitatis constante forma liquidi instrumenti, qua inspecta condemnatur, & si non valet in pecunia soluere, capiuntur bona per pignus prætorium & subhastantur, & plus offerenti dantur secundum formam iuris, & ideò non potest vniuersitas renuere consignationem bonorum, vt ex l. 8. infra eo. colligitur, nisi expresse per exactorem renuntiatum fuisset, tunc enim lex conuentionis seruanda est *l. Lucius. ff. de posit. Bal. in l. 2. C. de rescinden. vend.* vbi rescissio non datur si sit renuntiatum expresse, ita *AEgyd. Thomati, vbi supra. d. numero 40.*

quæ

quæ sunt singularia in practica: Et exactor Principis in exigendo † qua potestate vtatur, *vide Menoc. de arbit. iudi. lib. 1. q. 71. numero 12.*

¶ Ibi, *O parte dello por lo que ansi pagare no se haga execution*, hic habes text. clarum decidentem id quod dicebamus *in l. 32. tit. 4. lib. 3. supra*, quòd executatus si soluit partem debiti statim facta executione, & nunc intra. 24. horas vt diximus *in l. pen. tit. 21. infra lib. 4.* non debere Decimam † illius partis solutæ, quamuis aliàs de iure, qui totum non soluebat nihil egisse videbatur, quoad excusationem decimæ, tamẽ in parte soluta optimè excusatur si intra dictum tempus soluerit, & ita quotidie indistinctè practicamus & iure optimo, *vt in d. l. numero 35. dixi.*

¶ Ibi, *Lo que ouiere de auer por el camino lo reparta en todos los dichos lugares*, vide quæ dixi *in l. 32. tit. 6. lib. 3. supra*, sed quam male hæc obseruentur ob iudicum negligentiam nolentium punire transgressores, omnibus est notum.

¶ Ibi, *Tomen y reciban de los que fueren a hazer las pagas, la moneda que les dieren*, vide quæ in hoc proposito diximus *in l. 6. tit. 21. lib. 5. supra.*

SVMMARIVM.

Animalia laboris an possint capi. pro executione debitorum. num. 1.

Lex 8.

SVMMARIVM.

Quodlibet Concilium prouinciæ caput tenetur designare domum & locum vbi pignora capta pro tributis & bona executa mobilia siue se mouentia depositentur, & defensam signare vbi animalia pascantur sub nostri tex. pœna.

¶ Ibi, Y esten los ganados de labor, hic est text probans animalia laboris posse capi pro executione † tributorum regiorum, de quo late diximus *in l. fin. glos. en bienes, titu. 21. lib. 4. supra.*

¶ Ad. l. 9. & eius declarationem, *vide. l. 11. infra eodem.*

SVMMARIVM.

Recedentes à loco postquã facta est obligatio pro collecta an debeãt soluere sicut si non recederent. n. 2.
Populo conducente gabellas à rege & encabeçando se si vnus ex vicinis recedat an pro bonis ibi relictis debeatur gabella. numero 2.
Incola & vicinus in vno quoque loco contribuet pro rata temporis quo habitauerit. num. 3.
Ciues nouiter recepti non tenentur pro collectis antiquis. num. 4.
Forenses possidentes bona an pro eis contribuent. num. 5. & 6.
Collectandus non est quis duplici onere. num. 7.
Forenses an teneantur pro defensione terminorum, num. 8.
Forenses an ad munera personalia teneantur. num. 9.
Consuetudo an valeat quod forensis non collectetur pro bonis alibi sitis. num. 10.
Collectam non imponendi an erit causa lis mota super bonis illis. num. 11.

Lex 10.

SVMMARIVM.

Recedentes à loco tenentur pro collectis & tributis iam ibidem partitis & debitis.

¶ Ibi, Despves de començado à correr el termino de la paga, similis est text. in l. 5. tit 9. li 7. infra vbi Deo volente alia dicemus, & idem erat de iure ciuili, vt apparet *ex Bar. in l. incola. ff. ad munici.* vbi optime loquitur & ibi eius additio. & idem ibi esse asserunt, postquã facta est obligatio pro collecta † & tributo per populum, & est optimum singulare *Gerardi à Petra sancta. 10. in ordine, & per Petr. de Vualdis. in tracta. de collectis, fol. 153. in paruis. numero 28. cum. 2. sequent.* Ex quibus idem esse semel consului quoad gabellarum solutionem, nam si populo conducente gabellas à rege, & obligatione earum facta, vulgo *encabeçandose y hecho el encabeçamiento*, aliqui ex vicinis illius populi † recesserint alibi, tenentur pro parte eis distributa illius gabellæ pro bonis ibidem remanentibus, neque debet duplici gabella grauari sed vna tantum pro rata bonorum distributa, vt in simili inquit *Craueta consil. 201. numero 22. & 23.* gaudebit tamen iste sic recedens gratia alijs vicinis in omnibus facta, secundum *Bart. vbi supra*, & eius additio, nisi vendiderint bona illa alijs vicinis, vel consumpta fuerint sine culpa eorum, secundum Additio. *Bar. ibidem, & Gerardum vbi supra*, vel nisi aliud conuentum fuerit inter vicinos ipsos antequam recesserint abeuntes: nam tunc conuentum attendetur, vt ex. c. 65. conuentionis generalis regni deciditur, vbi disponitur, in hunc modum, scilicet, quòd si populus ille à quo quis recedit tempore conuentionis habet vltra. 300. incolas & vicinos in vnoquoq; loco contribuet pro rata temporis, quo habitauerit, si vero locus sit minor contribue tibi pro primo anno, & non pro alijs, sed si locus est desertus † seruanda est. *l. 4. tit. 6. lib. 7. infra*, & conditio. 8. dictæ conuentionis generalis, vt nouissime inquit, *Lasarte de decima vend. cap. 4. numero 41. & 42.* vbi in ijs deuiatur à legis nostræ dispositione: & sic ex. l. nostra & ex. d. l. 5. potest quis mutare domicilium sine præiudicio debitorum iam contractorum in populo illo & ab eo.

¶ Ibi *Que todos los vezinos que en los tales lugares se hallaren al tiempo de la paga del tercio primero*, idem diximus in glos. præcedente, si tempore contractæ obligationis in loco reperiantur, insuper ponderandum est verbum illud, *se hallare*, ex quo deducitur, ciues nouiter receptos non teneri ad collectas pro veteribus debitis † anteà contractis & impositis vt per *Bar. in l. prouidendum. C. Decurio. & in d. l. incolam. numero 5. ff. ad munici. & Pet. de Vuald. de collectis. fol. 153. in paruis. numero 30.* vbi allegat ad hoc *Alexand. con. 144. in fi. vol. 2. & Corne. cons.*

cens. 24. *in princi. vol.* 3. *& tradit Rebuf. in* 1. *to. consti Fran. tit. de luter. oblig. art.* 2. *glos.* 1. *n.* 79. *& Afflictis in constit. Sicil. rub.* 101. *de contuma. vni nu.* 2. *fo* 211 *lib.* 1. *nisi in casu. l.* 4. *tit.* 6 *lib.* 7. *infra,* sed an forenses
5 habentes & possidentes bona in populo aliquo † collectari poterunt pro bonis illis, etiam si ipsi alibi morentur & vicinitatem habeant, & dicendum est quòd sic, vt *per Pet. Antiboli, in tract. de mun. & hono.* 2 *p.* §. 1. *n & sequen. fo* 30. *n* 12. *vol. tract. diuersorum* & latissime in eodem vol. *per Ægy. Thomati in d. tract. de collectis.* §. *sanè. n.* 13. *vsque ad.* 21. *fo.* 152. *& latè per Tybe. Decia. resp.* 55. *per totũ vol.* 1. *& Zephal. cons.* 317. *n.* 24. 25. *& 26. qui Decianus & præsertim Ægyd. vbi supra. n* 21. *fol.* 155. quærit, an ciuis pro rebus, quas alibi possi-
6 det † collectari poterit in ciuitate & loco vbi moratur, & in hoc ipse Ægyd. tenet contra Pet. Antiboli, & opinio ipsius Antiboli no est tenenda, quia est cõtra tex. in præsenti, & contra tex. meliorẽ in l. 5. tit. 9. lib. 7. infra, probantes vbi adsunt bona, ibi munera subeunda, & fuit opinio *gl in l. vni. C de muli. & in quo loco*, & sic nihil est de hoc dubitandum cum habeamus has leges expressas, neque est quis duplici onere collectandus, vno in ciuitate vbi degit, alio
7 in ciuitate † vbi bona sunt sita, sed in illo tantum pro bonis ibi existentibus, & in loco vbi viuit pro bonis ibi possessis per eum. Et an pro defensione
8 terminorum forenses † teneantur, vel pro iurisdictione vide optime *Auenda. c.* 14. *præt. numero*
9 18. *vsque ad.* 23. *lib.* 2. Et an ad munera † personalia forenses teneantur, tractat idem *Ægy Tho. vbi supra, fo.* 164. *n.* 35. *& ex. d. l.* 5. percipitur quòd sic, vbi dicemus. Et an valeat consuetudo in contrarium quòd
10 forensis non collectetur pro bonis alibi sitis † *vide Auend. respon.* 16. *per totum, & in d. l.* 5. *declarabimus,* sed an si super talibus bonis lis sit mota erit hæc causa
11 sufficiens vt collecta eis non imponatur, † *& Ægydi. Thomati, vbi supra, fol.* 156. *numero* 28. inquit, quòd non excusabitur propter hoc, eo quòd bona possidet licet sub lite, & Domini possidentes præstationem munerum agnoscunt pro modo facultatum, *l* 1. *C. de mun. patrim. & facit. l. litibus. C. de agricol. vers. sin autem hoc coloni lib* 11. & quid si decrescit vel augetur patrimonium diximus in l. 3. glos. 1. in fine, supra eodem, & an emptores bonorum tributalium teneantur pro præteritis vel futuris tributis, *vide* Zephal. *consi.* 317. *numero* 40.

SVMMARIVM.

Id in quo Vnus priuilegiatur an præiudicet priuilegianti Vel inter alios distribuatur. num. 1.

Lex 11.

SVMMARIVM.

Id quod terris dominij indictum erit inter omnes Villas & oppida distribuatur in receptoria comprehensas & contentas, & nihil amplius partiatur, & distributiones mittantur regijs calculatoribus.

IBI, YLO QVE MONTA EL DICHO SERVICIO SE ECHA Y REPARTE POR LAS OTRAS VILLAS Y LVGARES QVE QVEDAN, quod an iuste fieri possit, & in quo vnus priuilegiatus præiudicet priuilegianti, an verò inter alios distribuatur, † vide *decisio. 348. c. Tol.* & 1
ibi add. late. & Boer. decis. 213. *n.* 3. *cum sequ. Petr. Ual. in trac. de collectis. n.* 42. *& Aluar. Velasc. consultatio. Lusitan.* 2. *per totam maxime à num.* 4. *quod est optimum ad l.* 9. supra eodem ad quam lex nostra se refert, in assignatione termini centum dierum constitutorum ad demonstranda priuilegia exemptionum.

SVMMARIVM.

Distributione facta si aliquis Vicinus Vendit bona alicui nobili excusabiturne Venditor pro contributione bonorum Venditorum. numero 1. *& ibi declaratur.*

Lex 14.

SVMMARIVM.

Bona empta per nobiles & exemptos ab ignobilibus & contribuentibus exempt a sunt & libra à tributis ijs.

IBI, QVE QVANDO QVIER, quid tamen † si distributione facta inter vicinos ven- 1
dat aliquis eorum bona aliqua mobilia alicui nobili, an iam quòd nobilis excusetur à contributione etiam bonorum illorum emptorum, excusabitur venditor pro illis bonis, crederem quòd non vsque dum fiat alia noua distributio, ex dictis per *Gerardum. d. singu.* 10. *& per nos. in l.* 10. *supra eod.* quòd quidem vulgariter rustici vocant & nominant, *que por aquellos bienes pagaran hasta que aya otra nueua remueueda, que es hasta que se haga otro nueuo repartimiento*, ita quòd durante iam facto contribuet venditor pro illis bonis pro quibus sibi partitio facta erat, vsque dum finiatur distributio illa. Intelligenda tamen est lex nostra vt procedat, nisi onus rei emptæ sit annexum, ita vt sit effecta tributaria, nam tunc in quemcunque transeat, transibit cum onere illo, vt est text *in l.* 11. *titul.* 3. *libro* 1. *supra* vbi dixi: vel nisi fiat emptio talis in fraudem fisci, secundum *Didac. Perez in libro* 1. *Ordinamen. colum.* 90. *cum sequentibus & in libro* 4. *colum.* 1431. *& dixi in dicta. l.* 11.

SVMMARIVM.

Officium habitum in domo Regia etiam si sit coqui, honorosum est. num. 1. *&* 3.
Coqui dicuntur artifices. num. 2.
Exempti propter artem, Vel officium non gaudent exemptione relicto officio Vel arte. numero 4. *etiam si ratione industriæ sit concessum. num.* 5.

Lex

Lex 15.

SVMMARIVM.

Ministri domus Regiæ mercedem habentes, non gaudent prærogatiua propter officium & ministerium illud concessa, si dictis officijs non vtuntur, etiam si substitutos nominent.

IBI, QVE SON NVESTROS OFFICIALES, ex hoc tamen quòd officiales dicuntur officium eorum honorosum est, nam officium in domo Regia habitum, licèt extra eam vile reputaretur, non est tale reputandum †, secundum *Cassane. in Catalogo glo. mundi. 11. parte, consider 3. fol. 253.* vbi exemplificat de coquo Principis, qui dicitur artifex †, ita quod venit in statuto faciente mentionē de artificibus, vt tenet *Franc. de Crema, notab. suo 98. incip. statuto cauetur*, & tamen secundum eundem Cassan. vbi suprà, dicitur habere dignitatem †. secundum *Roma. singul. 649.* 1 2 3

¶ Ibi, *Si aquellos no son sus officios proprios, por do viuan, y viuen por otros*, exemptus enim propter artem vel officium, non gaudet exemptione †, nisi arte illa, vel officio vtatur, vt dixi *in l. 8. titulo De los estudios, li. 1. supra*, & ista lex est notabilis pro hac doctrina, & super ea notauit *Didac. Perez, in l. 8. verbo, Aunque. titu. 4. lib. 4. Ordin. col. 1427. in princ.* & iterum *sub. l. 13. glo. 1. eod. tit. 4. & lib. 4. col. 1432.* 4

¶ Ibi, *Y si non sirvieren por sus personas*, Officium etiam ratione personæ †, & industriæ eius concessū, cessat cessante personali seruitio, *vt per Didac. Per. dict. colum. 1427. in princ.* & probatur in l. sequente. 5

Lex 17.

SVMMARIVM.

Regis officiales mercedem eius percipientes tenentur contribuere in Betica prouincia, sicut nobiles ibidem contribuunt.

VBI, LOS QVALES VIVEN EN EL ANDALVZIA, DONDE TODOS COMMVNMENTO PECHAN, pro declaratione horum verborū, vide *Otalorā de nobilitate. 3. part. princ. ca 4. num. 7. pag. 164. in antiquis.*

SVMMARIVM.

Officiales Reginæ gaudent eisdem priuilegijs, quibus officiales Regis. nu. 1.

Priuilegium personale vel artificiale durat durante officio vel artificio. nu. 2.

Viduæ gaudent priuilegijs mariti. nu. 3. quod secus in filijs si priuilegium est temporale ibi. numero 4. & 5. num. 8. rationem vide.

Filius naturalis legitimatus an gaudeat patris priuilegio. num. 6. & 7.

Lex 18.

SVMMARIVM.

Priuilegium exemptionis officialium domus Regiæ eis mortuis obseruandū cum vxoribus eorum legitimis & honestis, filij tamen eo non debent gaudere.

IBI, DE LA NVESTRA CASA, pondera verbum hic & in l. sequente scriptum, vt ex eo colligas & intelligas officiales etiam Reginæ comprehendi, nam officiales Reginæ † gaudent eisdem priuilegijs, quibus gaudent Regis officiales, secundum *Carol. de Grassallis, lib. 1. Regal. Franc. pag. 261. in paruis.* & probatur ex l. 20. istius nostri tit. & lib. & vide *Boerium. decisione. 246.* 1

¶ Ibi, *A los tales en su vida*, & sic personale priuilegiū est. & artificiale, durat enim durāte officio, & extinguitur cum persona †, *ex l. sordidorum. C. de excus. mun. l. 10 iuncto cap priuilegium personale, de reg. iur. in 6.* neq; enim potest esse perpetuum, quod non rebus sed personis, cōtemplatione dignitatis atq; nobilitiæ indulsisse nos constat. *l. semper. § negociatores & §. quibusdam. ff. de iure immuni. not. Auendañus, cap. 14. præto. nu. 26. in medio lib. 2. Didac. Per. l. 13. titu. 4. gloss. 1. col. 1432. lib. 4. Ordin.* 2

¶ IBi, *Se guarde à las mugeres*, vt & inquit *Consultus in l. quoties. C. de priuil. Schol. lib. 12.* ibi, vel eorum coniuges, siuè adhuc viuerent earum mariti, siuè post mortem eorum in viduitate † constitutæ sint, dum tamen seruent castitatem vt inquit text. hic, de quo & nos alia diximus *in l. 9. titu. 11. lib. 2. supra & Didac. Perez. l. 6. verbo, Otro si. tit. 2. lib. 4. Ordin.* & processit etiā lex nostra à dispositione. *l. fœminæ. ff. de Senator.* de quo *& per Menes. in l. voluntas num. 4. & 5. C. de fideicom. & Carolus à Grasallis lib. 1. Regal. Fran. iure. 18.* & nouissime legem nostram allegans *Ioa. Garsia. de nobilit. glo. 1. §. n. 44. & 45.* & faciunt dicta per *Cassan. in Catal. gloss. mun. 2. parte considera. 40.* 3

¶ IBi, *Pero que los hijos pechen*, nam cum exemptio hæc detur propter officium Regiæ domus, meritò quòd cesset cessante officio & quòd ad filios vel hæredes † non trāseat, vt *l. semper. §. immunitati. ff. de iure immun. l. 1. §. 1. C. eo. tit.* De cuius intellectu tract. *Deci. consil. 223. n. 4. & l. 3. ff. de censibus*, & est hoc in priuilegio isto speciale, quia temporale est, & ob officium habitū in domo Regia concessum, in alijs enim perpetuo duraturis eodem † filij gaudent, secundū *Ioan. Garsiam, dict § 1. n. 25. & 26.* vbi declarat iura cōtraria, & n. 32. an ad nepotes ex filijs extendatur, & n. 48. an ad filias nuptas, & nu. 46. an ad filios naturales, & timidus tenet ad filios naturales non extendi contra Otaloram aliud tenentem, cum ipsemet Ioā. Garsia, ibidem nu. 49. sine dubitatione tenuerit filios naturales † legitimatos gaudere Patris priuilegio cum secundū veram opinionē de qua diximus latè *in l. 10. tit. 8. num. 36. lib. 5.* suprà in propositum. *l. 12. tit. 2.* suprà isto li. 6. filij ob legitimationem solam non gaudent nobilitate Patris, nisi talis filius esset naturalis, qui aliàs sine tali legitimatione nobilitate gauderet, & sic teneo quod nisi ex tenore priuilegij aliud resultet & colligatur filius naturalis gaudet † patris priuilegio, de quo & filij legitimi aliàs gaudere debebāt. Sed est dubiū, nam cum filius pars viscerum patris dicatur, sicut & vxor vna caro cū viro dicitur, quomodo vxor in nostra lege gaudet priuilegio mariti, filius autem non, & in hoc nullam rationem congruentē reperio, nisi quia sic voluit legislator ob solatium vxoris mortuo marito, imò & vt inuentetur ad honestè viuendum, & in castitate perseuerandum, vt apparet ex tex. hic ibi, *No casando y manteniendo castidad.* & in hoc est casus vbi pater maius † priuilegium transfert ad vxorem, quam ad filios proprios, & gaudet vxor priuilegio mariti etiam exorbitante, secundum 4 5 6 7 8

Auend. dict. c. 14. pretorum nu. 26. in med. lib. 2. & faciunt dicta per nos *in l. 1. titul. 17. lib. 3.*

Lex 19.

SVMMARIVM.

Limitat præcedentem legem, vt officiales Regij teneantur ad contributionem fontium, Pontium, viarum & murorum publicorum.

IBI, En reparo de mvro y cercas y fventes y pventes, prout latè diximus in l. 11. tit. 3. lib. 1. suprà in clericis & alijs exemptis.

¶ Ibi, *Pues que en prouecho comun*, allegat eam *Otalora, de nobili. 3. part. cap. 9. nu. 10. & dixi. in d. l.* 11. vbi dixi hoc procedere quoties propria populi deficiunt *ex l. 20. tit. 32. p. 3.*

SVMMARIVM.

Reginæ seruientes gaudent eisdem prærogatiuis, quibus gaudent regis ministri. nu. 1.
Obstetrices reginæ gaudent ducali dignitate. numero 2.
Priuilegium exemptionis cessat cessante causa. numero 3.

Lex 20.

SVMMARIVM.

Famuli reginæ, qui seruitij ratione erant exempti à tributis, ea mortua non gaudebunt exemptione, nisi aliud regi visum fuerit.

IBI, En servicio de la reyna mi mvger, deseruientes enim reginæ gaudent † eisdem prærogatiuis, quibus ministri regis, *ex l. 3. C. de præpos. sacri.* vbi & obstetrices eius gaudent ducali † dignitate, secundum Ripam, relatum & secutum, per *Carolum à Grassalis. li. 1. regali Fran. iure. 18. pag. 4. in prin. in paruis. & itidem in fol.* 259. & 261. & diximus etiam in l. 18. supra eod. 1

¶ Ibi, *Cessa el seruicio, o la causa de la excepcion*, hic habes tex. expressum probantem, cessante causa priuilegij & exemptionis † cessare priuilegium ipsum & exemptionem, vt & probat *tex. in l Athletæ. §. 1. vbi quoad in præsidatu sunt, & l. geometræ ibi donec curam gerunt, & l. idem Vlpianus ff. de excus. tut.* quæ iura & alia plura allegat *Tira. in tract. de causa cessante, in regula nu 210. vsque ad 221. pag. 28. in nouis.* 2

SVMMARIVM.

Priuilegium incipiens esse damnosum reuocari potest n. 1. & 2. ratio ponitur.
Leuius quid portatur à pluribus quam ab vno nu. 3.
Peccant immunitates tributorum sine causa concedentes. nu. 4.

Lex 21.

SVMMARIVM.

Reuocantur exemptiones aliquibus concessæ, vt non sint collectores neque tutores.

RBI, En daño de los otros, & sic cum priuilegium incipit esse damnosum † debet reuocari, ex ca. sugestum, de decimis, *& l. 5. tit. 20. p. & l. 43. 18. pag. 3.* & ibi glossator *Gutierrez, in consi. 5. &* ideò inquit *Lucas de Penna, in rubr. C. de excus. mun. lib. 10.* quod immunitates sunt restringendæ, eoque redundant in diminutionem † publicæ vtilitatis, vel reliquorũ, qui ex earum immunitate grauantur, vt probatur ex l. sequente, leuius enim portatur à pluribus, † quam ab vno *l. a-ctores*, & ibi *glo. C. de exac. trib. libr. 10. l. rem priuatam, & ibi glo. C. de priu. dem. Augu. lib. 11. Bar. l. semel. nu. 3. C. de apoch. pub. lib. 10.* & ideò peccant immunitates † has sine causa concedentes, vt per *Dida. Per. l 1. tit. 4. lib. 4. ordin. col. 1413. glos. porque*, vbi tractat, quando rex vrgente necessitate potest has immunitates & honores vendere. 1 2 3 4

SVMMARIVM.

Priuilegij originale est exhibendum pro eius probatione. nu. 1.
Priuilegij requiritur scriptura ad sui probationem. num. 2.
Priuilegijs non gaudent famuli quoad patrimonialia saltem. num. 3.
Priuilegijs ordinum an gaudeant hospitantes eos in num. 4.

Lex 22. & 23.

SVMMARIVM.

Immunitates sunt restringendæ ita vt solum personis, quibus principaliter cõcessæ sunt, non vero suis familiaribus etiam si in eis aliud disponatur, & hoc quoad tributa regia ob regis seruitium vel ob populi necessitatem imposita, quo ad hæc enim familiares non excusantur, & ex. l. 23. id generalius obseruandum iubetur.

IBI, Qve avnqve algvnos tengan privilegios, sed an erit necesse priuilegia hæc demonstrare, vel sufficiet testimonium alicuius publici notarij asserentis immunitatem alicui esse concessam à Principe? & in hoc tenendum est, quod licet ad substantiam gratiæ & priuilegij scriptura non requiratur, requiritur tamen ad probationem, & sic priuilegium originale † est ostendendum *c. Porro, de priuile. l. 2. 3. 10. 11. 12. & 44. tit. 11. p. 3.* & ex alijs pluribus ita concludit late *Didac. Per. in l. 24. in glos. ya sentados, per totam tit. 4. lib. 4. Ord. col. 1452. cum 6. sequen.* vbi respondet legi, si solemnibus, de fide instru. quam vt contrariam adducit, & licet tandem ibi cogitandum reliquerit, hoc mihi tenendum videtur, idque ab omnibus indiffe- 1

differenter resoluitur in priuilegio vel gratia principis, quòd ad sui probationem scriptura requiritur
2 neque testibus probari † poterit, secundum *Molin. de primo. lib. 2. c.8.n.7. & 8* neq; crederem testimonio tabellionis asserentis aliquem esse immunem, vt supra, *in l.3. in fi.* remissiue dubitauimus.

¶ Ibi, *Resultaria gran daño*, & ideo restringendæ sunt exemptiones vt diximus in l. præcedente.

¶ Ibi, *En quanto a los familiares*, de quo late agit *Boeri. decisi. 213. nu 4. cum seq. aliquibus*, contrarium tamen videbatur anteà dispositum ex *auth. habita. C. ne fil. pro patre, vbi Rebu. in glo.* tam ipsi quam eorum nunci, & in priuilegijs scholarium, priuilegio 166. & ex *tex. in c. licet. de priuile. in 6.* sed contrarium hic statuitur & ideo seruandum, vt inquit *Did. Per. in præsenti sub. l.1. tit.4. li.4. Ord. col. 1415. in prin.* idque ex. l. sequente generalibus loquente colligitur clarius, & ideò vt euites correctionem, vel dicēdum est, illos esse casus speciales, qui per leges nostras in præsenti nō censentur correcti, vel è contrario dicendū est has leges nostras in præsenti in suis casibus particularibus procedere, scilicet quoad munera patri-
3 monialia, quoad quæ famuli †nō excusantur, nō obstantibus priuilegijs aliud dicentibus, quoad personalia verò ius comune remaneat in suo esse quod est oprimum ad familiares & syndicos ordinum mendicantium & † S. Trinitatis & aliorum se volentium
4 excusare priuilegijs ipsorum ordinum, & de iis dabitur in consilio Regis prouisio si petatur, prout iam vidi datam: in qua continetur quod solum hospitantes fratres Franciscanos, aut Dominicos aut Augu. excusantur solum à receptione hospitū, militum & gentis de guerra, & non quoad alia: quoad vxorē tamē talis priuilegiati hæc omnia cessāt: gaudēt enim priuilegio quocunque *ex. l. 18. supra eod. vbi dixi. De. l.25.* vide quæ dixi in l.1. & 3. tit 10. l 5 supra de donationibus Regijs tēpore tutoriæ vel in quietationum factis. De lege 27. finali nostri tituli dum dicit, *y otros qualesquier* notandum est, tabelliones vel notarios non gaudere propter officia nobilitate aliqua,
† neque haberi ex hoc inter nobiles, secundum 1
Guid. Papæ decisio delphi.9 quem sequitur *Aymon Cranetа, cons. 163. vol.1. alleg Auen. in dictionario, verbo, caualiero, in prin.* & vide. *l. 11. tit 25. supra. li.4* vbi aliqua dixi, & intellige nisi alias notarius sit nobilis, nam propter officium non perdet nobilitatem,
† & hæc pro hoc titulo sufficiant. 2

Lex 14.

Datur forma in hac lege alguazelis prouidentibus 1
fortalitia & gentes bellicas. num. 1.

SVMMARIVM.

Ordinem quem debent seruare alguazeli missi à prouidentibus fortalitia, & gentes bellicas, describit lex nostra.

VBI. †LLEVEN RAZON FIRMADA DEL PRO 1
VEEDOR, Y SIGNADA DEL ESCRIVANO DE LOS BASTIMENTOS QVE SE HVVIEREN DE SACAR DE CADA PVEBLO. Iu stissima lex si obseruaretur, & dico obseruaretur, si ob non obseruatā acriter punirentur alguazeli eam frangētes, sed vereor per eos obseruari, & per superiores castigari trāsgressores, & est fortassis, quod nō iubetur, quod in quolibet loco dicti alguazeli relinquant transumptum signatū ordinis quem portāt, & insuper reliquant testimonium coram iudice loci & tabellione, & testibus, de rebus omnibus quas abstrahunt à loco illo, aliter mille fraudes, technæ, ac cautelæ per eos fiunt, quæ postea verificari non possunt, vt in propositum inquit *Castillo in sua politica, De Corregidores. lib.4. cap. 1. numer. 28. vbi numer. 25.* id de prouisionibus victualium consulit correctoribus in suis prouincijs, vbi gens bellica tenenda est, & timenda, vt abundantia eorum habeatur.

TITVLO DECIMO-octauo, De las cosas prohibidas sacar del Reyno y meter en el, y de las que pueden andar libremente por el reyno.

CVm de non exemptis & exemptis à tributis in præcedentibus dictum sit, & in præcendente de equis, nunc de ipsis & alijs prohibitis extrahi à regno, vel portari in eo.

SVMMARIVM.

Extrahens res vetitas à regno tantū vsus sui causa, non incurrit pœnam. n.1. & n.2. idem si causa transitus vel gustus.

Minor viginti quinque annorum an incurret pœnam appositam extrahentibus vel contra aliarum legum dispositiones facientes. nu. 3.

Forensis licet ligari dicamus statuto prohibēte extrahi res aliquas, excusatur tamē ex iusta ignorantia. n. 4. & nu.7. nisi vt ibi. num. 9. 10. & 11.

Ciues possunt rebus, quas volunt legem imponere, numero 5.

Statutum licet non posset ligare personas forensium, potest tamē res & bona in suo territorio sita. n.6.

Res vetitæ extrahi à regno neq; pro redemptione captiuorum

ptiuorum. n. 12.

Extrahens res vetitas an requiratur quod cum effectu id fecerit. num. 13. *late.*

Quid siquis se pararet ad ocultandum res an puniatur. n. 14.

Ad incurrendam mortis pœnam extractio requiritur. n. 15. *vbi. nu.* 16. *quòd ista pœna mortis non solet imponi.*

Testibus sufficit probare extractionem nec requiritur apprehensio. nu. 17.

Probatio legitima an erit si vnus testis dicit vidisse Titium in via exportantem frumentum, alter vidisse eum cum frumento extra territorium. numero 18.

Leges hæ punientes exportantes res extra regnum sint contra libertatem ecclesiasticam si clericos comprehendant. nu. 19. *&* 20.

Statutum laicorum prohibens rem alienari in forensem an valeat. num. 20.

Lex ciuilis si potest afferre commodum vel incommodum non dicitur contra libertatem ecclesiasticam. num. 12.

PRohibetur in præsenti extrahi monetam à regno, & cum decem legibus sequentibus prosequatur hæc materia. De qua in titu. de cursu publico, lib. 12. vbi habemus. l. 3. & ibi Bart. dicentem quod potest quis compelli per custodes regni ostendere res, quas portat, & portantes retinere vt adimpleant & ostendant eas, vt sciatur an monetam vel res vetitas extrahant, & habes etiam *l.* 1. *& per totum. C. quæres ex por. prohib.*

Ibi, *Cegados con la codicia de la ganancia*, ergo si tan-
1 tum vsus sui causa extrahant †nullã incurrent pœnã, cessat enim tunc cupiditas adquirendi, & insuper adest necessitas se sustentandi, & per consequens excusatur talis extractor non enim lex nostra necessaria ad vsum vetare vult, sed cupiditatem ad quirendi, & prohibitio non se extendit nisi vltra vsus necessarij causam secundum *Doct. in l. cætera, de lega.* 1. *& Orosci. super. ff. veteri col.* 419. *numero* 10. &
2 idem esset si transitus causa, vel gustus † occasione, vt, in vino, id fieret, vt vtrumque tenet alios allegans *Mexia, in prag. panis, conclu.* 1. *glo.* 1. *numero* 27. 29. *&* 30. *& Rebuf. in 2. tom. constit. Fran. titul. de pan. Merca. artic.* 2. *versi. statuit ergo, & in fine articuli illius, & Clarum, in libro* 5. *senten. q.* 82. *sub statuto.* 7. *numero.* 3. *&* 4. *Ripa, de peste, titul. de reme. ad cons. vber. fol.* 19. *numero* 109. *cum sequen. & numero* 114. *cum sequen. & Auiles. cap.* 52. *præt. glo. en la tierra, numero* 18. *& Suarez, alleg.* 18. *vers. sed posito, & probatur ex. l.* 8. *infra eo. titul. & lib.*

¶ Ibi, *Que persona ni personas algunas no sean osados de sacar*, sed an minor sub iis verbis comprehẽditur,
3 †dic quod si est minor. 14. annorũ ex *tex. in l. Imperatores, in fi. ff. de publi. & vectig.* tenet quod non, *Cæpola in l. mulieris.* 13. *num.* 16. *ff. de verbo. sig. & ex tex. in cap.* 2. *de delict. puer. Bal. & alij relati per Dida. Per. l.* 26. *titul.* 9. *lib.* 6. *Ordi. col.* 239. & probatur *ex l.* 6. *tit.* 7. *pa.* 5. quæ singularis est & probans quòd etiam si est maior. 14. annorum minor tamen viginti quinque non comprehendetur, neque tenebitur legis pœna, adeo vt non sit opus restitutione, vt ibi not. *glo. licet ex lege, si ex causa. §. si in commissum. ff. de minoribus*, restitutionem esse necessariam disponatur, prout tenebat *Castilo, in l.* 1. *Tauri folio* 20. *colum.* 4. *in medio*, vbi ad plures leges id applicat, & *Ant. Gom. tom.* 3. *vari. cap.* 1. *num.* 61. *& Auiles. d. cap.* 52. *prætorum glos. en la tierra. numero.* 10 *versi.* & idem dic in minore, sed ex dicta. l. 6. part. nulla est necessaria restitutio, & hoc nisi probaretur scienter & malitiose minorem hunc id fecisse, nam tunc tenebitur, secundum illam l. partitæ, in dubio tamen in minore dolus non præsumitur, & quamuis præsumeretur, restitueretur tũc aduersus talem dolum præsumptum cum sit de præterito, *ex glos. & omnibus, in l. vbi exigitur ff. de edendo*, vbi tamen dolus verus probaretur, cessaret, restitutio, quia non cõceditur aduersus delictum, vt. *l. auxilium. ff. de minori.* quod quidem delictum sine dolo non committitur, & eo dato minor delinquit, & sic tunc non restituitur: ex eodem etiam themate tenendum est, forensem, licet dicamus, ligari statuto prohibente †extrahi monetam, frumen- 4
tum, & similia, vt communem dicit *Ripa, vbi supra. nu.* 119. *& Auiles vbi supra. num.* 7. *cum seq. & Mexia, vbi supra conclus.* 5. *n.* 78. *cum seq. pluribus, & Clarus. in d. q.* 82. *statuto.* 7. *nu.* 2. *& q.* 85. *nu.* 2. *&* 3. cum ciues possunt rebus, quam volunt, legem † impo- 5
nere. *l.* 1. *C. de contra. emp. l.* 1. *& per totum. C. quære. expor. proh. tradit Tyber. Decia. respon.* 71. *num.* 2. *&* 3. *vol.* 2. quia secundum eum ibi licet non possit ligare personas potest tamen res & bona in suo territorio † sita, & hanc commmunem testatur cum 6
Ripa, Francis. Becius. cons. 60. *num.* 1. excusari tamen forensem est asserendum, si ignorauerit † tale statu- 7
tum, ex *tex. in cap.* 1. *de constit. in* 6. *& l. fi. C. de Decret. abor. faci.* communem testatur *Alexand. cons.* 86. *lib.* 4. *& Becius. vbi supra. numero* 12. quæ quidem ignorantia in dubio præsumitur, attento quod ipsa exportatio non est de genere prohibitorum † *vt in d.* 8
cap. 1. nisi talis forensis fecisset longam moram in loco statuentium, secundum, *Alexand. cons.* 86. *lib.* 4. vel diu conuersatus † fuisset in ipso loco, *ex l. iu-* 9
bemus. C. de liber. cau. vel nisi in locis circumuicinis esset similis prohibitio † secundum *Ioan. And. in* 10
nouellis. in d. cap. 1. *& Doct. in l. fi.* §. & licet. *ff. de publi. & Alexand & Ripa vbi supra. num.* 121. & idem dicerem si aliqua lege † iuris communis antea 11
id esset dispositum & vsitatum. vt per *Auiles, vbi supra. d. n.* 7. & sic si idem quod in nostra lege esset de iure communi antea dispositũ, non excusaret forensem ignorantia, quia in omnibus id erat statutum, sed si id non est de iure communi prohibitum excusabitur ex capite iustæ ignorantiæ, nisi vt dictum est, in locis suis vel circumuicinis idem esset statutum, vel diu ibidem forensis moram traxisset, vel conuersatus esset, nam tunc iusta ignorantia non datur, sed crassa & supina, & sic non excusaret, & in hac materia an forensis ligetur statuto alienæ ciuitatis *in l. cunctos populos. C. de summa Trinit. & l. omnes populi. ff. de iust. & iur.* tradunt omnes latissimè, nos aut hic non in statuto sed in lege loquimur disponente circa exportationem monetæ, frumenti & similium extra regnum.

¶ Ibi, *Sacar ni saquen*, etiam † pro redemptione 12
captiuo-

captiuorum secundum *Abb. in c. significauit. num* 2. *de Iudais*, sed an requiretur quod cum effectu id
13 fiat vel sufficiat reperire extrahentem in itinere † & si deuiat à recto itinere culpabilis est, *vt. l. siquis. C. de cursu pub. lib.* 12. & sic teneri videtur pœna legis, ex *l.* 6. *titul.* 7. *pag.* 5. vt notabat *Bart. in l. qui fiscales. C. de nauicul. lib.* 11. veruntamen quia in contrariũ plura vrgebant de iure cõmuni communiter distinguebatur, an statutum vel lex loqueretur per verbum extraxerit, seu exportauerit & non puniebatur, aut per verbum extrahet, seu exportabit, & punitur & hanc dicebat communem distinctionem *Ripa, de peste titul. de remed. ad conser. vber. num.* 71. *cum sequ.* & eũ referens *Clarus, in d. q.* 82. *statuto. numero* 8. *& Auiles. d. cap.* 52. *præto. numero* 21. *cum sequen. & Mexia, in d. prag. panis, conclus.* 1. *num.* 26. sic volens intelligere & declarare legem nostram, & tradit *Hippol. in pract.* § *pro complemento. numero* 26. *fol.* 143, *in paruis*, & iterum *in l. is qui cum telo. numero* 33. *C. ad. l. cor. de sicar*, nihilominus tamen licet hæc sit cõmunis opinio, de iure communi contra eam tenebat *Ripa, vbi sup. & Clarus. d. numero* 8. nunquam enim possent tales delinquentes in fragranti crimine deprehendi si antequam limites exirent, inuenti non punirentur, cum certum sit, quod postquam exierunt limites regni, non possunt officiales extra territorium illos persequi nec comprehendere, propterea apud suos indistinctè seruari inquit Clarus, vbi supra puniri deprehensos in itinere, constito quòd vellent illud extra territorium exportare, perinde ac si exportassent, & sic inquit *Ripa. vbi supra. num.* 75. de consuetudine non seruari dictam distinctionem, sed quòd omnes repertiin via puniuntur ac si exportassent, & sic ipse ibidẽ facit aliam distinctionem, scilicet, quòd aut repertus in via sponte iam retrocedebat quando fuit repertus, & tunc nullo modo punitur, aut fuit repertus in via continuando & exportando, & tunc aut confitetur quod exportasset nisi fuisset prohibitus, & puniendus est legis pœna, aut nõ confitetur licet sit præsumptio contra eum, & tunc non venit puniendus, quia poterat pœnitere antequam exisset à limitibus, licet tunc arbitrio iudicis puniri posset, licet si nulla subesset coniectura, quod extrahere volebat, absoluendus esset: & si reperitur in loco non suspecto standum est ipsius iuramento, vbi tamen adessent probabiles coniecturæ quòd extrahere volebat, puniretur, puta si per inuia, & deserta loca esset deprehensus, nisi recta via esset ab hostibus inuasa, vel innundata aquis, quia tunc excusaretur, vt optime per Ripam, hanc & alias coniecturas describentem, vbi sup. numero 77. cum pluribus seq. & itidem si esset bonæ famæ & non solitus id facere, secundum *Puteum, de Syndicatu, verbo testis, capit.* 2. *numero* 3. *folio* 434. & post hæc scripta reperi latè de ijs tractantem *Cæpolam, in l. si fugitiui. numero* 65. *vsque ad.* 70. *de fer. fug. vbi à numero* 71. *cum sequen. tractat*, quid si non sunt reperti in itinere, sed præparauerunt se ad hoc occultando frumentum † in domo vel alio in loco: ex legibus tamen
14 nostris videtur in ijs rebus vetitis extrahi à regno esse iam determinatum, quando deprehensus in itinere punitur ac si iam exijsset, siue vadat per inuia & insolita, vel per recta, solita & vsitata loca, lege scilicet. 43. infra isto titul. & libro quoties quis deprehenditur cum rebus vetitis extrahens eas per vnam aut duas leucas à finibus regni, sed & adhuc videtur legem hanc solum loqui, vt quilibet tales res possit capere, non verò ad diffiniendam dictam dubietatem de iure communi existentem, ideo videtur in suo esse durare doctrina doctorum circa hæc, quoties nondum sunt transgressi limites regni etiam si per viam rectam irent ad transeundum, secus si iam limites exijssent, eis tamen non transgredientibus limina & confinia regni, tenerem tunc distinctionem, scilicet, quod si vadit via indirecta & non solita & vsitata, nec vlla alia dari potest ex tali itinere coniectura quam extrahendi res vetitas, tunc pœna legis cum puniretur, *ex. d. l.* 6. *titul.* 7. *p.* 5. *& ex dictis in prin. huius glo. & ex l.* 5. & ibi glo. *los lugares, eod. titul. & par.* nisi esset homo bonæ famę & non solitus hæc facere, vt dixi, si verò ibat per viam directam, tunc vtique dicta communis distinctio esset obseruanda, & attẽdendæ essent coniecturæ, de quibus per Ripam, vbi supra, nam & poterat pœnitere antequam confinia exiret, & hæc mea distinctio corroborari potest *ex l.* 9. *infra isto titul. & lib.* licet ad imponendam pœnam mortis nostræ legis, vtique requiri credo, quòd extraxerit cum effectu, † & ita denotant verba illa nostræ legis, *de sacar ni saquen*, & iterum ibi, *so pena que si el oro y plata y vellon, o moneda de oro y plata o vellon que sacare*, ecce igitur, factum perfectum denotatur, & non aliàs neque aliter, ita quòd non sufficiat ad imponendam nostrę legis pœnam voluisse extrahere & repertum fuisse in via directa siue indirecta, posset tamen tunc extraordinariè puniri & arbitrariè: neque obstat huic opinioni, quod eo iam exeunte à regno non potest puniri, *vt inquit Clarus, vbi supra*, quia per denuntiantium & testium probationẽ sufficiet id probare, neque requiritur apprehensio, prout ex legibus istius tituli clarissimè patet, & ex. l. nostra iubente, in omni anno semel saltem inquisitionem faciendam, & sic videtur tenendum sub saniori consilio. 15

¶ Ibi, *Muera por ello*, idem in ducatu Mediolani statutum est, & tamen, vt inquit *Clarus. d. q.* 82. *statu.* 7. *numero* 1. non seruatur † rigor hic 16
mortis, & itidem in nostra Hispania credo non seruaretur, sed aliæ pœnæ à lege nostra statutæ imponerentur, ad terrorem enim potius imponitur, quam quoad executionem.

¶ Ibi, *Que vna vez en cada vn año harã alomenos cada vno dellos pesquisa e inquisicion*, ecce quomodo non requiritur apprehensio in terminis nostræ legis & similium, sed sufficit testibus probari † esse deuen- 17
tum per aliquem nostræ legis dispositioni, vt tenebat *Ripa, de peste tit. de reme. ad conser. Vber num.* 104. *& 105. & Mexia. in d. conclu.* 1. *numero* 36. vbi à numero 26. plura dixit, & licet regulariter vt ibi per eos sit communis quod requiratur apprehẽsio, in nostra tamen materia sufficit testibus probari, & probatur ex ijs verbis, licet quoad armorum amissionem & priuationem extra horam portatorum vel contra mensuram à legibus designatam apprehensio in practica requiritur, *& Clarus vbi supra. num.* 7. refert etiam dictam communem in nostris terminis, & licet ibi dicat, quòd Ripa dixerit esse contra communem, tamen *Ripa asserit. in nu.* 105. quod communis est sufficere testibus conuinci etiam vbi apprehensio requiritur, de quo vltra eos

tradit

tradit optimè. *Cœp. in l. si fugitiui. n. 72. cum seq. C. de seru. fug. & Redin. in tract. de mai. prin. num. 193. tom 2. vol. 16. trac. diuersorum:* sed an erit legitima probatio si vnus testis dicit, vidisse Titium in via exportantem frumentum, alter verò dicit, vidisse
18 eum extra territorium † cum frumento, *& Bal. l. obseruare. C. quo. app. non reci.* inquit non esse plena, quia non sunt coniungendi, sequitur *Ripa, vbi supra. numero* 106. *fol.* 20. Et pro intellecto horum verborum nostri tex. vide quæ diximus in *l.* 38. *tit. 6. lib. 3. supra.*

¶ Ibi, *Aya lugar contra los prelados y clerigos y exemptos,* videtur hoc contra libertatem ecclesiasti-
19 cam † & personas ecclesiasticas & earum prærogatiuas. de quibus principibus secularibus nulla est data iudicandi potestas, neque contra eos disponendi, ex tex & materia *in c. ecclesiam S. Mariæ. de constit. in authen. Cassa. C. de sacr. eccles. c. nouerint de senten. excom. extrauag. vna, de consuet. in communibus,* & per consequens contra clericos nullam vim legem nostram obtinere, prout in simili statuto commu. opin. testatur *Felin. d. c. ecclesia S. Mariæ. numero* 89. *& Clarus in d. q.* 82. *statuto.* 5. *numero* 2 dicentes, non valere statutum laicorum
20 prohibens rem immobilem † alienari in forensem clericum sub pœna, & quòd est contra libertatem ecclesiasticam, & sic non ligare clericos & expressius & clarius in statutis prohibentibus aliquid exportari extra regnum. Ita tenet *Ripa. vbi sup. num.* 122. *fol.* 21. distinguens, quòd si frumentum, vinum, vel moneta processerunt ex prædiis vel redditibus ecclesiarum non ligat clericos, si vero ex bonis patrimonialibus clericorum, tunc si bona patrimonialia gaudent priuilegio bonorum ecclesiasticorum idem erit, secus vero aliàs, ita *Ripa, ibidem,* vides igitur quomodo dispositio generalis nostræ legis claudicat quoad clericos & ecclesiasticas personas, præmaxime cum *Couar. in c. possessor. §. 4. numero 8.* id expresse velit tenere cum *Grammatico, decisio.* 100. dicente ita fuisse iudicatum: contrarium tamen defendit *Minch. contro. vsu. frequ. lib. 1. c. 4. numero* 18. & cum eo *Mexia in prag. panis concl. 5. numero* 17. dicens id similibus statutis receptum esse in pluribus oppidis Hispaniæ, & in puncto iuris verius & reipu. conducibilius, & sequitur nouissime *Doct. Salzedo, in addi ad prac. Ber. Diaz. c. 55. addi. 1. versi.* 3. his vbi tractat à quo iudice debeat puniri, nam cum clericus, qui in hoc oppido vel regno commoratur quasi pars populi & regni videatur, & commoditatum ac incommoditatum sit expers, par est vt statutis æqualibus regatur. *l. secundum naturam. ff. de reg. iur.* nec dubium est quin tale statutum vtile sit, nam si fines illius territorij abundant vineis sufficientibus ad victum totius populi, & amplius, si vina aliunde ibidem intromittantur, non possent municipes vina sua vendere, sicque id vtile est vineas habentibus, reliquis non ita, id tamen sufficit vt statutum valeat, vt in simili per *Feli. in d. c. Ecclesia. numero* 81. *Frederi. cons.* 35. *Aymon, & alios relatos per Minch. vbi sup.* item quia clericis vineas habentibus prodest hoc statutum: Et sic in nostrum propositum, ipsis etiam clericis prodest, ne bladum, vel vinum, vel moneta extrahatur à regno, ne fortassis in regno hæc deficiant, & quando lex ciuilis potest afferre commodum & incommo-
21 dum non dicitur præiudicialis, † neque contra libertatem ecclesiasticam, secundum *Abb. in. d. ca. Ecclesia S. Mariæ. numero* 13. *de constit. & alios plures relatos, per Mexiam. d. concluf. 5. num.* 16. *cum alijs ante & post,* & sic si lex nostra ob statum reipublicæ communitati conuenit, potissimè ad eius vel tutelam vel regimen, iuste poterit fieri, & ligat clericos, vt per *Couarru. vbi supra. d. num. 8.* & meo videri si moneta aut frumentum extrahatur à regno, aut vinum ad exteros deferri clericis liceret contra legis nostræ intentionem, quis dubitat nisi quod maximum damnum toti regno & clero resultaret? & cum ob publicam & communem vtilitatem facta sit, clericos ligari, potuit lex nostra disponere, cum & ipsis etiam commodum ex ea resultare possit, & resultat, & per consequens sub censura Ecclesiæ & eius vicarij & alterius cuiuslibet melius me sentientis sic tenendum videtur, & secundum hæc sunt declaranda dicta & allegata pro prima opinione, vt dixit *Mexia vbi supra. numero* 18. & nos alibi diximus.

SVMMARIVM.

Specialis casus hic constituitur in quo particeps & complex delicti habet præmium. num. 1.
An reuelans delictum, vt præmium consequatur, debeat illud probare. num. 2.
Iudex cautus capiens res aliquas extra regnum portatas debet de illis facere inuentarium. num. 3.

Lex 4.

SVMMARIVM.

Si portans nummos sibi datos ab aliquo ad portandum eos extra regnum, id manifestauerit, lucratur eos, & liber remanet à qualibet calumnia vel pœna, itidem denuntians, & probans aliquem extraxisse nummos à regno, lucratur etiam partem pœnarum à tali extractore incursarum.

IBi, Y lo aya y gane el qve ansi lo llevava, specialis casus, vbi particeps & complex delicti habet præmium, † & partem eius, quod fisco, 1
vel alteri propter illud delictum erat applicandum, cum de iure *ex Barto. in l. 3. §. si ex stipulatu. ff. ad Syllani.* communis sit opinio, quòd particeps delicti illud reuelans non capit partem præmij reuelanti constitutam, vt dixi in tract. *de decurio. vocatio, Curia Pisana. lib. 2. c. 18. numero* 23. potest enim ad hoc constitui præmium per correctorem ciuitatis, vt vbi dicitur; in eod. cap. 18. numero 4. & 5. & an tunc consensus consilij ciuitatis requiratur & assensus, ibidem dixi, numero 25. sed an iste, qui reuelat, debeat illud † probare, vt præmium nostri tex. vel simile 2
consequatur, teneo quòd sic ex tex. nostro in finalibus

nalibus verbis, & ex dictis per me. d. cap. 18. num. 24. aliter enim esset in potestate alicuius, dicere, sibi traditam esse monetam à Petro ad portandum eam extra regnum, cum sua ipsius-met extrahentis esset, & sic eludere legem nostram, & eius pœnam, & consequenter efficere, molestiam pati Petrum illum, cuius pecuniam esse asserebat, & sic omnino tenetur probare id, quod asserit. Et nota, quòd cum ceperis res aliquas extra regnum portatas, facias statim † de illis inuentarium, alias non obtinebis; vt per *Suarez allegat. 18. col. fi.*

3

¶ Ibi, *La tertia parte*, Vide in propositum per me adducta *in l. 38. glos. sede. tit. 6. lib 3 supra.*

SVMMARIVM.

Valet lex vel statutum prohibens aliquid vendi forensi in num. 1.

Lex 5.

SVMMARIVM.

Alienigena non potest Indijs contrectare, neque emere aurum aut argentum per se neque per interpositam personã sub nostri text. pœna, & idem in Agarenis, & mulionibus disponit lex nostra.

IBi, NINGVN ESTRANGERO PVEDA TRATAR, eam in sua dispositione cum alijs multis exteris à regno prohibitis consideraui in l. 14. numero 50. tit. 3. lib. 1. supra.

¶ Ibi, *No puedan comprar oro ni plata,* valet enim
1 lex, & statutum prohibens vendi aliquid † forensi, & extraneo, *vt per Tiraquel. de retract. Linag. in præfatio. numero 14.* & quid si ne alienetur in clerico, dixi in l. 1. supra isto tit. & lib. numero 20.

SVMMARIVM.

Monetam an liceat in conscientia permutare vel pluris vendere quam valeat. num. 1.

Lex 6.

SVMMARIVM.

Precium solum taxatum peti potest pro moneta, & non amplius.

IBi, NO SE PVEDA LLEVAR MAS DELO QVE VALEN, sed an in conscientia licebit pluris vendere, vel permutare † mo-
1 netam, quam taxatum sit à lege pretium eius *Nauar. in addit Hispan. ad cap. 28. man. in addit. ad cap. 23. numero 84. fol. 55. inquit*, quòd sic, dummodo sit modicum, & exiguum, & sequitur Couarru. alios referens *in tract. de Monet. c. 7. numero 3. vers. secunda conclusio*, vbi in illo numero 3. per conclusiones hæc differit, dummodo aliqua causa, videlicet, cum numismata non permutantur, aut venduntur, vt numismata, sed ad deaurandum aliquid, vel ad ornamentum, aut annulos, inaures, torques, & in his similia conficienda.

¶ Ibi, *Pero bien permitimos*, vide Couarru. vbi supra. numero 4. conclu. 3. de ijs differentem.

Ibi, *Que las leyes permiten*, scilicet. l. 4. titu. 18. lib. 5. supra.

SVMMARIVM.

Pro sui vsus gratia an liceat monetam extrahere à regno. numero 1.

Licentia ad extrahendum monetam à regno qualiter concipiatur. num. 2. & 3. per quod tempus duret talis licentia.

Corrector populi non potest licentiam præbere extrahendi monetam à regno. num. 4.

Lex 8.

SVMMARIVM.

Exeuntes à regno pro expeditione suorum negotiorum possunt extrahere pecuniam auream, vel argenteam pro expensis faciendis necessariam seruato nostræ. l. tenore.

IBi, HAN MENESTER LLEVAR MONEDA PARA SV COSTA E GASTO, pro sui enim vsus gratia licitum † est pecuniam extra- 1
here vt dixi in glos. 1. legis primæ supra eodem.

Ibi, *Mandamos y ordenamos*, qualiter autem sit concipienda licentia ad extrahendos † nummos ex- 2
tra regnum vide tex. *in l. 20. tit. 18. par. 3.* vbi glo. alia dicit, & per quod tempus duret talis † licen- 3
tia & per *Rebuf. in l. vni ca. C. de sententijs, quæ pro eo quòd inter. notab. 1. numero 13. pag. 356.* corrector tamen populi non potest talem licentiam concedere † secundum *Mexiam vbi supra con-* 4
clu. 1. numero 25. & Aniles. c. 52. pretorum glos. magna, numero 26. nisi ex permissu nostræ. l. & seruato eius tenore, & non aliàs.

SVMMARIVM.

Pastoribus & custodibus quando credendum sit de morte animalium, vel eorum, quæ eis custodienda dantur. num. 1.

Epidemia accidens excusat pastorem ab interitu animalium. num. 2.

Dominus si est solitus dimittere oues in campo excusatur pastor si eas ibi demittat, & lupus comedat. num. 3.

Lex 21.

SVMMARIVM.

Habentes animalia, & greges intra duodecim leucas, tenentur ea in æstimo describere, & si moriantur aliqua, vel perdantur, statur de ijs iuramento domini.

Ibi,

IBI, PERO SI DIXERE QVE SE LE PERDIO, O MVRIO SIN AVER EN ELLO ENCVBIERTA ALGVNA, SEA CREYDO POR SV JVRAMENTO. Videtur hic esse text. probantem, quod credatur pastoribus super † morte, vel
1 amissione gregis idque clarius videtur probari *in l. 2. tit. 21. infra. lib. 9.* vbi dicitur, quod satisfaciet pastor demonstrando pellem cum iuramento, quod est illa pellis animalis mortui sibi in custodiam dati, & sic quod corrigantur iura antiqua probantia, id non excusare pastores, nisi probent, id sine culpa sua contigisse, vt est *tex. l. siquis fundum. §. imperator. ff. locat notat. gl. secundum vnum intellectum Bart.* & communiter doctores *in l. siquis ex argentariis. §. prætor ait in fine. ff. de edend. & notat. Ant. Gom. 2. tom. variarum c. 3. numero 22. versi. aduertendum tamen, item. l. 15. tit. 8. p. 5.* quæ idem designare indistincte videtur, quidquid Ant. Go. vbi sup. velit, distinguere, sint ne de casibus, qui sine culpa euenire solent, vt tunc pellis, & iuramentum sufficiat, secus si de aliis, qui cum culpa, vt tunc non sufficiat, nisi probet, sine culpa sua id accidisse, nam hæc distinctio est contra prædicta iura & contra dictum communem Bar. intellectum & contra eam insurgit *gl. penul. in l. 10. tit. 14. p. 2.* etiam si dictam distinctionem sequatur etiam *Oroſc. in d. l. siquis ex argentariis co. 748. vers. 10.* vbi sic dictam legem part. voluit intelligere, & voluit *gl. por otra. in d. l. 10. tit. 14. p. 3.* nam. d. l. 15. tit. 8. p. 5. non patitur hanc declarationem, cum & in damno quolibet loquatur, & sic de morte, qui est de casibus, qui sine culpa euenire solent, & nihilominus inquit lex, debere, pastorem probare, id sine culpa sua eueniſſe, probando tunc temporis in regione illa, vt ibi, inquit gl. *señales.* tertiam, vel quartam partem animalium gregatim pascentum mortuam esse, excusat enim pastorem ab
2 interitu pecudum Epidemia † accidens secundum Ripam de peste 1. *p. 2, numero 167. cum duobus seq uent. fol. 7.* vbi inquit, quomodo pastor probabit mortem animalium, & *Boerius decis. 216.* vel itidem excusabitur pastor, si probet quod dominus erat
3 consuetus dimittere oues in tali † loco, vbi pastor eas dimisit nam tunc si lupus illas comedat excusatur pastor secundum *Capol. in l. quis sit fugitiuus. §. apud labeonem. numero 5. ff. de edend. fol. 66. Tibe. Decia. conſ. 25. num. 16. & 17. lib. 1.* hæc tamen omnia videntur correcta per has nostras leges in præsenti, *& in d. l. 2. tit. 21. infra lib. 9.* prout tenere videtur *Pal. Rub. in rep. c. per vestras. §. 12. numero 12. fo. 115. co. 3.* quem sequi videtur *Did. Perez. in l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulgari. numero 277. & in l. 12. tit. 14. lib. 2. ord. co. 555. in princ.* & tenebant aliqui relati per *Boer. d. deciſ. 216. nu. 1. & 2. & Caſ. in conſuet. Bur. Ru. 4. §. 23. numero 56. & 62. de iis etiam agit.* Vides igitur quomodo aliqui ex nostris ita tenent in correctionem iurium ciuilium. Ego tamen, si licet meum exiguum verbum proferre, teneo leges nostras non derogare, neque corrigere legem illam partitarum, neque iura communia prædictam distinctionem facientia, sed potius in suo esse remanere, in quantum probant, non sufficere iuramentum pastoris, neque pellem ostendere, nisi & aliquibus signis pastor probauerit, id sine culpa sua contigisse, *vt inquit dicta lex part.* & insuper secundum text. ibi iurauerit, id ita sine culpa sua contigisse, siue sint de casibus, qui sine culpa accidere solent, siue non, ex hoc intelligo verum esse, quoties pastor ille ex officio publico, vel priuato ad custodiam tenetur, & insuper recipit mercedem pro hoc, tunc enim loquitur dicta lex parti. & leges similes, quæ sub titulo de locato & conducto loquuntur, ita vt custodia etiam in commodum pastoris resultet propter mercedem ei constitutam, secus vero si etiam ad custodiam teneatur ratione officij publici, vel priuati, custodia hæc est sine salario, & mercede, solumque principaliter resultat in commodum illius, qui animalia, & pecudes mortua non esse prætendebat, nam tunc sufficeret demonstrare, & probare occasionem illam amissionis, vel mortis ad se excusandum, & excusabitur custos, nisi è contra probetur, culpa sua occasionem contigisse & ita procedant. *l. 20. tit. 13. par. 5. & l. 10. titul. 14. p. 3.* & hic vltimus casus limitetur, vt non procedat in casu. l. nostræ, *& d. l. 2. titul. 21. libr. 9. infra*, vbi iuramentum sufficit, & pelles, tanquam casus speciales, quia sic legislator id specialiter in eis voluit statuere, aliæ vero leges generaliter & sic euitatur correctio, quæ omnino euitanda est, & post hæc scripta vide *Peraltam in l. cum ita legatur. §. species numero 5. de lega. 2.* dictam distinctionem volente cum doctoribus ibi, quæ notanda sunt, quia non sic reperies declarata, & congesta, & procedunt hæc nisi aliud de consuetudine antiqua in regione illa, vel ex contractu partium resultet, nam tunc consuetudo seruabitur, & itidem contractus à partibus super iis initus, prout quotidie recurrimus ad contractus, & obligationes à pastoribus pecudum factas cum populis, & vicinis eorum.

SVMMARIVM.

Frumenti appellatione non continentur legumina. num. 1.

Leguminum appellatione continentur cicera, lentes, fabbæ, piſa, & ſimilia, non tamen venit cannabis. num. 2.

Triticum ſi prohiberetur exportari, legumina comprehendentur. num. 3.

Statutum puniens bladum exportantem an comprehendat legumina. numero 4. & an tunc licebit exportare hordeum, ſpeltam, vel auenam. numero 5.

Statuto prohibente extrahi triticum an licebit exportare farinam. num. 6. & 12. & 13.

Per medium non prohibitum poteſt fieri tranſitus in effectum non permiſſum. num. 7.

Portando farinam fraudari poterit Epiſcopus, cui ex conſuetudine vel priuilegio debetur certa parua menſura frumenti pro quolibet modio quod portat in ciuitatem. num. 8.

Contraria

Contraria opinio imo quod extrahens farinam comprehendatur legis nostræ & similium pœna. numero 9. & sequen. fundatur.

Prohibiti extrahere ligna extra territorium non possunt extrahere naues & galeas quæ ex illo ligno fiunt. nu.10.

Prohibitus portare ligna Saracenis & Barbaris non potest eis vendere ligamina galearum. numero 11.

Frumenti appellatione non venit propriè farina, numero 12. & numero 13. id aliomodo declaratur.

Lex pœnalis etiam si sit odiosa extenditur ob fauorem publicum. nu.14.

Prohibitus extrahere frumentum an sit prohibitus extrahere farinam. nu.15.

Saccus vbi portatur frumentum an erit etiam perditus. nu. 16. vbi nu. 17.18. an res licita extrahi cõfiscabitur propter illicitam cum ea extractam, & nu.18. & 19. contraria pars fulcitur & nu. 21. limitatur, & 26.

Partis ratione totum aufertur. nu.18.

Naui confiscata an censeatur confiscata scapha, & confiscato asino censeatur ne salma confiscata. nu.19. & sequent.

Res vnius socij non censentur confiscatæ ob confiscationem rerum alterius socij illicitas portantis. nu.20. nisi vt ibi. nu.21.

Valet statutum & consuetudo vt res licitæ, propter illicitas confiscentur. nu.22.

Dominus rerum vbi illicita exportantur an habeat regressum ad res suas vel contra exportantem. num.23.

Domini ignorantia ipsius iuramento probabitur nisi contra probetur. nu.24.

Lex vel statutum etiam si dicat debere stari iuramento alicuius probari potest contrarium. numero 25.

Res licitæ & illicitæ confiscantur quoties inseparabiles sunt. nu.26.

Extrahens sui vsus causa res vetitas si mutato proposito eas vendat an excusetur. nu.27.

Agricultores forenses si frumentum suæ agriculturæ in suum extraneum Regnum portent an puniantur. n. 28.

Lex 25.

SVMMARIVM.

Panis, & legumina extrahi à regno non possunt sub nostri text. pœna.

IBI, PANNI LEGVMBRES, caute adijcitur verbum (*legumbres*) quia non cotineretur frumenti appellatione † legumina *ex. l. frugem. § frumentum. ff. de verb. sig. & l. panum. §. sine autem frumentum. & §. fi. ff. de pen. leg. & l. mella. in fin. ff. de aliment. & cibarijs leg.* & hoc verius esse testatur *Ripa de pest. titul. de remed. ad conseruand. vbert. numer. 53. fol. 19. & Rebuf. in d. l. frugen, pag. 500. versic. 5. sub nomine, vbi pag. 498. versi. leguminibus*, inquit, leguminum † appellatione contineri cicera, 2
lentes, fabas, pisa, & alia id genus, non tamen venit cannabis, vt ibi inquit ipse Rebuf. sed si prohiberet triticum † exportari, legumina comprehenduntur, 3
quia est ampla tritici appellatio, vt per *Ripam vbi supra numero 55.* Sed quid si statutum puniat exportantem bladum, an etiam contineatur † exportans legumina, dicendum est quod sic, secundum 4
gl. & *Bart. in l. 1. §. eo. ff. de aqua pluuia arcen. & Rip.* vbi *supra numero 56. vbi numero 57.* quærit, an tunc licebit portare hordeum, speltam, vel auenam, † 5
& post disputationem inquit, & concludit, quod sublato communi vsu loquendi, non licebit, eo tamen vsu attento licebit: Sed an ex simili statuto, vel lege, vt nostra prohibentibus extrahi triticum, comprehendetur etiam † farina, & videtur, quod 6
non quia verba statuti non conueniunt, & sic non conuenit depositio. *l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. l. quod constitutum. ff. quidem test. milit.* frumenti enim appellatione non continetur farina, mutata enim forma mutatur res, frumenti namque potentia per, mutationem in farinam adeo victa est, quod ad suas vires, suaque initia amplius reuerti non potest. *l. Iulianus. §. sed siquis. ff. ad exhibend. l. quæsitum. §. illud. ff. deleg. 3.* à verbisque statuti non est recedendum. *l. non aliter, deleg. 3.* per mediumque non prohibitũ potest fieri trãsitus in effectum non permissum †. *l. per iusiurandum. §. & si fide iussor. ff.* 7
de accept. & sic dixit *Felin. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut.* quod portando farinam fraudari poterit episcopus, cui ex consuetudine, vel priuilegio debetur certa parua mensura frumenti pro quolibet modio † quod portat in ciuitatem, ex quibus hanc 8
opinionem tenuerunt *Dynus in d. l. quæsitum. § illud, & Gand. in tract. malefi. Rubr. de rebus non por. contra debit. q. 4. versi. item pone.* dicens ita fuisse Paduæ iudicatum, & hanc sequitur subdens esse communem, & quòd ita vidit de facto seruari, in tract. *de statut. 2. p. q. 5. in 2. p. tom. 6. tracta. diuer. doct. Bald. in margarita. verb. frumentum.* Pro contraria tamen parte, imo quod extrahens farinam comprehendatur legis nostræ, & similium pœna, † & 9
pro hoc facit, text. *in l. si cui lana. ff. de lega. 3.* vbi lanæ appellatione etiam comprehenditur lana filata, quæ semper lana dicitur, donec ponatur in tela, & sic dicemus, quod appellatione frumenti contineatur farina, donec conuertatur in panem, & frumenti, & farinæ eadem est vsia. *l. in venditionibus. §. fin. & l. sequent. ff. de contrahend. empt.* imo & fortius dicendum videtur de farina, quam de lana, eo quòd farina non videtur noua species à frumento, sed ea, quæ prius latitabat, detecta potius apparet. *l. adeo. §. cum quis ff. de acquirend. rerum domi.* Item & quia prohibiti extrahere ligna extra territorium non possunt extrahere naues, & galeas, † quæ ex illo ligno fiunt, ex 10

text. *in c. ita quorundam. de Iudæis.* Vbi prohibitus portare ligna Saracenis, & Barbaris non po-
11 teſt eis vendere ligamina † galearum, quem text. ad hoc alia adducens allegat *Boerius deciſ.* 177. *numero* 4. item quia ne fiat fraus legi, idem dicendum de farina, quod de tritico, ex text. *in l. ſed Iulianus. §. mutui. ff. ad Macedon.* vbi prohibitio Macedoniani de non mutuando pecuniam numeratã filio-familias, extenditur ad frumentum, & farinam, ne fiat fraus legi, item quia militat eadem ratio in farina, quod in frumento, eo quod ratio, & mens ſtatuentium fuit prouidere, ne proueniat careſtia propter exportationem frumenti, quæ ratio etiam militat in exportante farinam, ergo etiam militabit diſpoſitio. *l. à Titio. §. illud. ff. ad l. aquil.* & in talibus nõ verborum ſonus, ſed effectus attendi debet, ex quibus hanc ſecundam opinionem tenent *Bart. & Rainer. in d. §. quæſitum, & Bald. ſibi contrarius in l. non dubium.* C. *deleg. & in l. quod non ratione. ff. eod. & Rebuf. in d. l. frugem, pag.* 500. *verſi. & prohibitus, & Guid. Pap. deciſ. delphi.* 373. ſic pluries per parlamentum delphinatus iudicatum fuiſſe confirmans, & magis ample *Alex. conſ.* 130. *incipienti, ſuper eo, de quo quæritur, an fides col.* 1. *vol.* 6. & eam etiam ſequitur *Auil. c.* 52. *præt. glo. en la tierra. numero* 19. vbi falſo allegat Albericum pro hac opinione, & hanc etiam ſecundam opinionem ſequitur eam dicens communem *Ripa in tract. de peſte. titu. de remed. ad conſeruan. vbertat. numero* 50. *vbi incepit à numero* 43. *cum ſequent.* quem refert Viuius relatus per *Iulium Clarum lib.* 5. *recep. ſententiarum. §. fin. q.* 82. *ſtatuto.* 7. *numero* 6. vbi inquit, ita vidiſſe ſemper ſeruari, & ſequitur *Bertach. de Gabel. in* 11. *q.* 2. *particulæ.* 8. *partis princip. & Franciſ. Lucan. in tract. de Fiſco.* 4. *p. numero* 19. *in* 12. *volum. tract. diuer. doct.* & nouiſſime *Mexia* alios allegans in *Prag. taſſæ panis concl.* 4. *per totam.* Neque obſtat quod appellatione frumenti non venit farina, quia id verum de proprie-
12 tate † vocabuli, & ſic ſi alicui legatur frumentum, cenſetur legata farina ſecundum *Bald. in l.* 1. *C. de fruct. & lit. expenſ. & Bar. in d. l. à Titio. §. illud. ff. ad l. Aquil. & ibi gloſ.* Nos autem non dicimus in hac ſecunda opinione, quod ex vi verbi comprehendatur farina, ſed tantum ex mente ſtatuentium, quæ mens non minus eſt obſeruanda, quam verba. *l. nominis, & rei. §. verbum ex legibus. ff. de verborum ſignific.* item & quia id verum eſt, quod farina non continetur appellatione frumenti in oratione, &
13 diſpoſitione † affirmatiua, vt cum quis tenetur dare frumentum, farinam dare non teneatur, & ita procedat. 1. opinio ſecus vero in prohibitiua diſpoſitione quia in prohibitione totum negatur *gloſ. in l. hoc genus. ff. de condit. & demonſtr. Rebuf. d. pag.* 500. *in fine.* Neque obſtat quod lex eſt pœnalis, & ſic odioſa, & ideo non extendenda, *ex c. odia. de Reg. iur. in* 6. quia cum ſit in fauorem publicum in-
14 troducta, amplianda eſt, & non reſtringenda, † præſertim ex identitate rationis. *l. illud. C. de ſacroſ. eccl. Roland. à Vall. conſil.* 72. *numero* 34. *cum aliquibus ſequentibus libr.* 1. etiam ſi agatur, de fauore publico ſecundario. *l. hoc modo, in fine. De cond. & demonſt.* etiam in pœnalibus. *l. cætera. §. hoc ſenatus conſultum*, & ibi Iaſ. *notab.* 5. *ff. de lega.* 1. traditur *per Felin. in cap. tranſlato. de conſtitu. Hippoly. in practi. §. aggredior. numero* 64. vbi plura de vtilitatis publicæ fœnore. Ex quibus etiam idem erit dicendum in exportante panem coctum, † cum ſit eadem ra- 15
tio, vt tenet *Rip. vbi ſupra numero* 52. *& Meſ. d. conclu.* 4. *numero* 3. *fol.* 67. *col.* 4. *Boerius deciſ.* 177. *numero* 5. etiam ſi *Auil. dict. cap.* 52. *d. numero* 19. aliud velit in pane cocto, ſed fallitur, quia eſt eadem ratio, quæ tamen vbi deficeret, non veniret panis coctus appellatione frumenti ſecundum prædictos maxime *Rip. d. numero* 52. Sed eſt quæſtionis non minus ſingularis, an ſaccus, vbi portatur frumentum, vel farina etiam amittetur, † & 16
ſic vt alij aliomodo quærunt, an res licita portari confiſcabitur propter illicitam cum ea portatam, † & videtur, quod confiſcetur ex text. *in l. cotem ferro. §. ſi dominus. ff. de Publ. & vectig. & ex l. qui Saccum. ff. de Furt. & ex l.* 26. *noſtri. tituli & libri*, & quia ſaccus eſt quid acceſſorium ad ipſum frumentum, & ſic debet ſequi ſuum principale. *l. eos. C. de vſur. cum vulgar.* Item & propter 17
partem minantem ruinam, quis mittitur in poſſeſsionem totius domus ruinoſæ. *l. ſi finita. §. ex hoc edicto. ff. de dam. infect.* & facit. *l. ſi peculium. de pecul. & de except. rei iud. l. ſi quis cum totum, & ratione † partis totum aufertur. l. etiam ſi par-* 18
tis. ff. de legat. 1. *l.* 1. *& 2. C. de plus petit.* & ſic hanc opinionem tenuerunt *Dyn. & Iacob. de Aret. in dicto. §. ſi Dominus*, ſequitur *Caſtillo, in l.* 1. *Taur. fol.* 20. *column.* 4. *in fin. verſicul.* & nota ſuper hoc duo menti tenenda, & hanc dicit eſſe communem, ſiue ſint res licitæ portantis, ſiue alterius, modo ſit ſciens, & conſentiens, *Boerius deciſ.* 178. *numero.* 25. quem refert *Clar. d. quæſt.* 82. *ſtat.* 7. *numero* 9. Pro contraria vero parte, imo quod illicitæ ſolum confiſcentur, facit, quia ſeparatorum cauſa, ſeparata eſt ratio. *l. fin. ff. de calumniat. l. reſcriptum. ff. de ijs, quibus vt in dict.* & pro hac opinione allegatur text. *in l. Publicanus. §.* 1. *ibi, vt ſiquis amplius. ff. de Publicanis, & vectigal. l. Sancimus.* C. *de pœnis, & argumento. l.* 1. *§. idem Labeo. ff. de aqua quotid. & æſtiu. & l.* 1. *§. ſi duæ. ff. quorum legat.* Neque debet extendi pœna vltra delictum, vt in dicta. *l* Sancimus, ſed in pœnis ſtricta interpretatio eſt facienda, vt *l. interpretatione. ff. de pœnis*, & ſic confiſcata naui non cenſetur confiſcata ſcapha, nec confiſcata † 19
ſalma cenſetur aſinus confiſcatus, & è contra, quibus hanc opinionem tenuerunt *Cyn. in l. cum proponas. C. de Nauti. fœnor. Bartolus in dict. l. cotem ferro. §. Dominus Angelus in l. vſuras. ff. de vſuris, Baldus in dict. l. cum proponas*, & hanc communiter ſeruari affirmat *Albericus in tractat. de ſtatut.* 4. *parte quæſtion.* 4. *numero.* 5. & eo relato dicens eam vt mitiorem ſequendam *Clarus in dict. numero* 9. & ſequitur eam *Bertach. de Gabell. part. fina. quæſtione.* 12. *& ſequent, & Ripa in dicto. tractat. de peſt. in titulo de remedio ad conſeruandum vbert. num.* 131. vbi pro ea dicit facere, *text. in l. Nam quod liquide, in principio. ff. de pœnu. legat.* vbi in legato pœnoris, quod eſt fauorabile, non veniunt vaſa, ergo in confiſcatione odioſa confiſcato frumento non cenſetur vas confiſcatum, & hanc itidem opinionem ſequitur *Auiles dicto. cap.* 52. *gloſ. En la tierra. n.* 1. *& Mex. in pragmat. Panis conclu.* 1. *gloſſa.* 1. *numero* 15. *& 21. Suarez* allegat. 28. *folio.* 144. *verſicul. ſed poſito quod omnia. in*

antiquus,

antiquis, & sic ex hac vltima communi opinione reijcienda est distinctio *Baldi in dicta. l. cum proponas*, & relatorum ab eo distinguentium, quod si res licitæ, & illicitæ erant delinquentis, omnia confiscabuntur, secus vero alias, hæc tamem distinctio est contra hanc communem, ideo reijcienda, nã res commodatæ, & alienæ clarum quod non sunt confiscandæ, nec res vnius socij alterius socij illas portantis contra deuẽtum inscio † altero socio, & non consentiente, secus aliàs, vt *per Ripam vbi supra n.* 131. *& Mex. vbi supra nu.* 16. *&* 22. & sic hæc opinio secunda tenenda est, & sequenda. Quam limitabis primo in duobus casibus, in quibus procedit prima opinio, & eius fundamenta, primo enim limitatur, vt non procedat hæc secunda opinio, quoties lege, vel statuto aliud disponitur, † tunc enim saccus, & plaustrum, & schapha, & asinus cõfiscabitur, vt in l. sequenti pro prima opinione allegata disponitur expresse, prout de iure, & consuetudine fieri potest, & valet tale statutum, † & consuetudo, secundum *Baldum in dict. l. cum proponas, & Francis. Licea. in tractat. de fisco. 4. part. numero* 11. *in* 12. *volum. tractat. diuers. doct.* & tunc si res licitæ sunt alienæ, & non illius, qui eas portat, Dominus, qui ignoranter commodauit, habebit regressum contra exportantem, qui si non sit soluẽdo, restituetur ex clausula generali contra statutum, & sic recuperabit † eas, vt per *Ripam vbi supra n.* 132. *cum duobus sequentibus, & Mex. vbi supra nu.* 17. & tunc ignorãtia domini rei illius iuramento probabitur, † *vt per Rip. vbi sup. n.* 135. nisi cõtrariũ probetur, quia quando ex legis vel statuti dispositione defertur iuramentum, potest nihilominus aduersarius probare contrarium, etiam si lex, vel statutum dicat stari, debere iuramento † secundum *l.* 2. §. *si absens, vbi DD. ff. si ex noxali caus. agat.* quam sequuntur relati per *Tiraquel. de Retract. linag* §. 4. *gl.* 1. *nu.* 1. *cum aliis sequentibus*, vbi n. 3. hanc dicit magis communem sententiam, & *Hoied. de Benef. in compat.* 1. *p. c.* 13. *nu.* 45. *in vol.* 15. *tractat. diuers. doct. p.* 1. *vbi nu.* 4. *cum sequentibus differit cum Felin. & doctoribus in c. cognoscentes de constit. nu.* 12. *& ibi Det. numero* 18. an probatio ignorantiæ, quæ fit iuram. illam allegantis dependeat ex iudicis arbitrio vel non, secundo limitatur hæc secunda communis, vt non procedat, quoties res licitæ, & illicitæ inseparabiles sunt † vt frumentum, & aliæ merces commixtę, nam tunc omnes confiscantur secundum *Alberi. vbi supra. d. q.* 14. *numero.* 5. *& Rep. vbi supra numero.* 131. vbi inquit, quod generaliter res, quæ possunt sine corruptione subiecti separari à re cõfiscata, nõ comprehenduntur in ipsa cõfiscatione. Quæ omnia notabis, quia non sic reperies congesta, ac declarata, vlterius, quod pro vsus sui causa licebit exportare frumẽtum extra regnũ, puta si cum familia se ibidem confert, & iuramento suo stabitur super hoc, vt vtrumque tenet *Ripa vbi supra numero* 108. *&* 109. *& in l.* 1. supra eod. diximus, & ibi idem Ripa num. 111. cum duobus sequentibus tractat, quid si dum sui vsus causa extraxit, mutato proposito vendiderit, an reincidat in pœnam, † & qualiter probabitur animus hic, ibidem declarat. Et quid in agricultoribus forensibus partem suam frumenti portantibus † ad suum regnum, vel partem suam vendentibus vni ciui, *vide Rip. ibi numero.* 107. *&* 108.

¶ Lex. 26. & 27. immediate sequentes eãdem prohibitionem panis extrahi à regno prosequuntur, de quibus iam dictum est. in præcedente. l. 25. ibidem dicta videnda sunt.

SVMMARIVM.

Victualium nomine venit panis. numero 1.

Auctionatores, & regatarij prohibiti emere victualia ante horam nonam, non possunt ante illam horam emere hordeum, fœnum & similia inspecta proprietate vocabuli. numero 2.

Inuitatis ad nuptias an sint danda necessaria pro equorum sustentatione. num. 3.

Verbum, libere, actum liberum, & spontaneum & generalem sine restrictione denotat. numero 4. *&* 5.

Panis & victualia an possunt extrahi de vno loco ad alium in regno, etiam si dicatur quod locus ille prius est prouidendus. nu. 6. *& numero* 7. *declaratur.*

Lex 28.

SVMMARIVM.

Quod intra regnum, & in locis de señorio prohiberi non possit panis extractio, & aliarum sustentationum, sed quod libere de vno ad alium intra regnum exportentur.

IBi, Y otras viandas. Ponderanda est dictio illa (*Y otras*) latine alius, alia, aliud, quę quidẽ sui natura est repetitiua similium, vt sic intelligas hic esse text. probantem, quod panis potest dici † (victualia) nam 1
cum ijs verbis text. noster, victualia nominet per dictionem repetitiuam, & similitudinariam, necessario fatendum est, legem nostram probare, panem dici victualia, & consequenter victualium appellatione panem, & sic fęnum, auenam, hordeum, & similia ad victum equorum deputata comprehendi, quia dicit canon visitatori danda esse victualia, & sub hoc nomine includuntur fęnum, & similia necessaria pro equitaturis. *c. cum Apostolus, de cens. c. si episcopus, de offic. ordi. in* 6. ex quo inquit *Bald. cons.* 192. quidam nomine. vol. 5. quod auctionatores prohibiti emere victualia ante horam nonam, non possunt ante illam horã emere hordeum, † fęnum, 2
& similia inspecta proprietate vocabuli, sequitur *Rip. in d. tract. de peste in titul. de remed. ad conseruat. Vber. numero* 58. *&* Rebuf. *in l. verbo victus, pag.* 328. *vers. notandum est. ff. de verbo. significa.* qui aiunt, quòd attento vsu communi loquendi per excellentiam solum comprehenduntur appellatione victualium necessaria ad victum hominis, & ideo non sine mysterio lex nostra ad excludendam difficultatem talis communis vsus loquendi, verbum, pan, prius præposuit, vt intelligeretur,

quòd non ſolum victualia ad victum hominis neceſſaria comprehenduntur, ſed ad equorum ſuſtentationem conuenientia. Ex quo *Rebuf. vbi ſupra* tradit pro inuitatis ad nuptias, quòd talibus etiam neceſſaria pro equorum ſuſtentatione danda non
3 ſint, † ſi in loco illo hoſpitia adſunt, ſecus verò alias, licet inter nobiles perſonas inuitantes ad nuptias alios extraneos à loco illo indiſtincte prouident victualia pro hominibus, & equis neceſſaria.

¶ Ibi, *Y mandamos que libremente ſe pueda ſacar el pan y viandas de vn lugar a otro dentro del reyno*, notandum eſt aduerbium illud, *libremente*, Latinè libere, vt intelligas facultatẽ hic conceſſam libere in
4 toto regno extrahendi panem, & victualia † de loco ad locum nulli reſtrictioni, aut limitationi ſubiacere, de ea enim intelligitur facultate, quæ nec iure, neque æquitate, neque ratione aliqua regulatur, ſed in abſoluta illius reſidet poteſtate, eſt enim maxima vis dictionis huius (libere) cum pote-
5 ſtatem tribuat faciendi actum ſua ſponte † alterius voluntate non requiſita, vt vtrumque dictum refert, & tenet cum alijs ab eo relatis *Menoch. de arbit. iud. lib.* 1. *q.* 7. *numero* 33. *&* 34. *cum aliquibus ſequentibus*. Itidem etiam aduertenda ſunt verba ſequentia noſtræ. l. *y que la ſaca ſea comun en todos los nueſtros reynos*, & ibi, *y que ninguno tenga poder de la vedar ſin eſpecial licencia y mandado nueſtro*, dum cum ijs enixis verbis, & geminatis lex noſtra loquitur ex geminatione verborum, & ſenſuum in idem recidentium enixam legiſlatoris voluntatem comprehendendo ex late dictis de geminatione per Doctores in *l. Balliſta. ff. ad Trebell. & per Euerar. in loco, à geminatione*, vt ſic ex lege noſtra recte intelligas eſſe diſpoſitum, ita liberam eſſe potentiam extrahendi victualia, & panem de vno loco ad alium in toto regno, quòd nullo modo poſſit, prohiberi, nec vetari per iudices aliquos, etiam ſi di-
6 cant, quòd prius prouidendus eſt populus, † à quo talia extrahuntur, idque verba illa, *ſin eſpecial licencia y mandado nueſtro*, quaſi cum rex ſibi hanc poteſtatem reſeruauerit, omnibus aliis eam ademiſſe, videtur, regem autem hanc licentiam non concedere, niſi cum cauſa, aſſerendum eſt, quia leges ſuas obſeruare, credere debemus, neque leuiter eas ſubuerſurum eſſe; cauſa autem, quænam alia eſſe poteſt, quam quòd populi prius prouideantur, vt apparet ex l. 29. immediate ſequenti, hanc tamen cauſam rex ſibi reſeruabit ex l. noſtra, ergo iudices inferiores regis etiam ſub prętextu huius cauſæ non poterunt prohibere extractionem hanc à loco ſuæ iuriſdictionis ad alium regni locum, & perconſequens ex ijs omnino ſit aſſerendum aſſumptum *Auenda. cap.* 19. *præt. numero* 35. *in fine. libr.* 1. *et attributum à Mexia in pragmat. taſſæ pan. con.* 1. *numero* 56. non eſſe compatibile cum diſpoſitione noſtræ legis, dum eam voluit declarare, vt procedat, prouiſo prius populo, falluntur enim meo videri in hoc, & ſic in terminis vidi iam prouiſione regia legem noſtram ſeruari iuſtam, & quamuis per iudicem reſponſum fuit, imo per ciuitatem dictum, quòd erat penuria in populo illo, qui prius prouidendus erat de pane, nihilominus ſecunda prouiſione fuit iuſſum, vt non obſtante reſponſione illa lex noſtra ſeruaretur, & ex dicta. l. 29. ſequenti hæc opinio corroboratur, & fulcitur contra Auenda. & Mexiam, ita vt nulla reſponſio congrua poſſit, in contrarium aſſignari. Præſertim quòd *Auenda. ibidem & ante eum Afflictis deciſione Neap.* 290. *numero* 9. idem aſſerens loquuntur quoties ad partes prohibitas extrahi, talis panis extrahatur, † & victualia cum licentia regis, 7
tunc enim nimirum ſi licentia illa ſit interpretanda, vt potius populi regni prius remaneant prouiſi, vt inquit dicta. lex. 29. quia in dubio princeps videtur, id obſeruandum velle, ſed vbi ad loca permiſſa à lege fit extractio, nullo modo fieri poteſt prohibitio prætextu cuiuſcunque cauſæ, niſi ex ſpeciali licentia, & mandato regis, nam cum lex ei reſeruat, omnibus aliis adimit poteſtatem diſpenſandi, & interpretandi legem, cum eius ſit interpretari, cuius eſt condere, & ſic populi prætendentes hanc extractionem prohibere, adeant regem, & eius conſilium ſignificantes ei neceſsitatem populi, vt dignetur, præbere prouiſionem, ne extrahantur panis, & victualia à populis illis, niſi prius facta æſtimatione, & cala, & cata, & prouiſio populi pro anno illo, & pro ſemine anni ſequentis, vt inquit dicta lex. 29. vel vtantur tales populi remedio. *l.* 18. *titu.* 11. *ſupra. lib.* 5. permittentis pro tanto capi panem pro prouiſione depoſitorum publicorum, vel vicinorum, qui vt ibidem, & alibi dixi, poterunt petere panem illum pro tanto ex dictis per *Couarru. libr.* 3. *variarum. cap.* 14. *numero* 6. & ſic vidi iam conceſſam prouiſionem à Regio conſilio cuidam villæ, vt daretur ei, & vicinis frumentum decimarum pro tanto ab arrendatoribus earum, & dabitur quotidie petentibus hæc prouiſio in conſilio, *por carta acordada*, vt ſi bene memini dixi in d. l. 18.

¶ Ibi, *Pierdan*, hunc ad alios caſus per me congeſtos ſub. *l.* *titulo.* 25 *lib.* 4. *ſupra*, vbi priuationi officiorum eſt locus, adde.

Lex 29.

SVMMARIVM.

Carnes, & panis non extrahuntur à regno, neque in locationibus reddituum regalium contrarium apponatur pro conditione, & cedulæ, & prouiſiones contrariæ obediantur, & non adimpleantur, & dentur ad hoc Regiæ prouiſiones in ſenatu Regio, licentiaque extrahendi non aliter detur niſi prouiſo prius Regno.

IBi, SEAN OBEDECIDAS Y NO CVMPLIDAS, vide, quæ in propoſitum diximus *d. l.* 1. *numero.* 17. *& in l. numero* 53. *titu.* 14. *lib.* 4. *ſup.*

¶ Ibi, *ſin hazer primeramente*, pro horum declaratione vide, quæ diximus in l. præcedente.

¶ Lex 30. ſequens eſt declaratoria, aut limitatoria noſtræ, & præcedentis, & allegat eam in ſua diſpoſitione *Auenda. cap.* 19. *præt. numero* 35. *ad finem lib.* 1.

SVM-

SVMMARIVM.

Vinum quotuplex, sit remissiue. n. 1.
Prandium caninum, quid sit. n. 2.
Vinum non est mustum neque è contra, neque vinum est acetum vel contra. n. 3.
Copulæ natura est inter diuersa apponi. n. 4.
Acetum non continetur appellatione vini. numero 5.
Mustum non licet reddi pro vino mutuato. n. 6. *neque contra.*
Vini appellatione an vuæ continebuntur. numero 7.
Vini appellatione non continetur exportans aquaticeum seu posiama, ceruisiam, zidronicum, zitum aromaticum & similia. n. 8.
Filam vini exportans contra legem causa gustus nõ tenetur. n. 9.
Salem de iure ciuili licitum videbatur vnicuique emere & vendere, sed Domini temporales vsurpauerunt contrarium. n. 10. *& n.* 12. *in cõtrarium arguitur, & ibi declaratur, & nu.* 13.
Salinaria vocantur domus vbi sal portatur & vẽditur. n. 11. *vel dicuntur certa tributa danda Domino terræ. n.* 12.
Salinas quis prius instituerit. n. 13.
Salinaria priuata rex capere non potest nisi data æstimatione priuatis illarum Dominis. n. 14.
Salinaria omnia iure nostro regio in regem sunt incorporata. n. 15.

Lex 31.

SVMMARIVM.

In hoc regno non immittatur vinum Aragoniæ, Nauarræ, & Portugaliæ, neque aliæ res in lege nostra contentæ.

1 IBi, VINO, quotũplex sit vinũ, † *Boherius in decis.* 177. *nu.* 10. *ex Aulo Gelio li.* 14. *noctium Atticarum. ca.* 30. vbi inquit tria esse genera vini, nigrum, album, mediũ, quod vocant, *Kirion*, giluum, & nouum, vetus, medium, & efficere nigrum vires, album vrinam, medium *Tetin*, nouum refrigerare, vetus calefacere, mediũ vero esse pran-
2 dium caninum. Quid vero significet prãdium † caninum, rem leuiculã diu, & auxie quæsiuimus, prandium autem abstemium, in quo nihil vini potatur, caninum dicitur, quoniam canis vino caret, cũ igitur medium vinum appellasset, quod neque nouum esset, neque vetus, & plerunque homines ita loquãtur, vt omne vinum, aut nouũ, esse dicãt, aut vetus, nullam vim habere significauit, neque noui, neque veteris, quod mediũ esset, id circo pro vino non habendum, quia neq; refrigeraret, neque calefaceret, hæc Aulus Gelius vbi supra, alia per doctores in *l. vinum. ff. si cert. petat.* videri, possunt.

¶ Ibi, *Y mosto y vinagre*, hic habes tex. probantem, quòd vinũ non est mustum, neque acetum, & contra acetum, & mustum † non dici, possunt vinum, nam 3
cum text. hic loquatur copulatiue per dictionem illam copulatiuam, y, omnino est intelligendum, esse diuersa omnia illa, inter quę copulatiua apponitur. Hęc enim est copulę natura, † vt inter diuersa appo- 4
natur secũdũ *glos. & Doct. in l.* 1. *ff. de Iust. & Iure.* pro vt *& Micheæ.* 6. habetur, dum dicit ur, *tu seminabis, & non metes, tu calcabis oliuam, & non vngeris oleo, & mustum, & non bibes vinum*, pro vt eã sic intelligit *Montolonius in suo promptuario iuris, verbo, mustum*, & sic inquit tex *in l. si quis vinum, in prin. ff. de vino, trit. & oleo lege.* quòd acetum non continetur † appellatione 5
vini, nam si quis legauerit vinum, omne illud continebitur, quod ex vinea natum vinum permansit, & sic acetum non continetur, quia vinum non permanet, neque itidem minus permanet mustũ, quia nondum vinum est, vnde dicit *Bart. in l. cum quid. ff. si cert. petat.* quòd pro vino mutuato † non licet reddi 6
mustum, neque è contra refert, & sequitur *Montolon. in d suo prõptua. iuris. verb. mustum, gl.* 1. & sic non sine mysterio lex nostra non fuit contenta loqui per verbum vino, vt mustum, & acetũ comprehenderet, sed specificauit omnia hęc. Sed an, vuas, appellatione vini continebũtur, † ita vt sicut de ijs terris in præ- 7
senti prohibitis non licet portare vinum, ita neque vuas, & de proprietate sermonis non est idem ex. *l. fin. §. cui dulcia. ff. de vino, trit. & oleo leg.* sed ex mente idem esse dicendum, si ex eis vinum esset faciẽdum, ne fraus fiat legi, pro vt de farina diximus supra isto tit & sic decidit *Baldus in l. quod non ratione. ff. de lega.* sequitur *Rip. in tract. de pest. titu. de remed. ad conseruand. Vbert. num.* 60. vbi cum tribus sequentibus inquit, quòd non continebitur exportans a-
quatitium, † seu positam ceruisiam, zidronicum, 8
zitum, aromaticum, & similia vina artificiosa. Sed an continebitur exportans filam † causa gustus, & 9
dic quòd non cum *Salicet. in l.* 1. C. *quæ res export. non poss.* & ita contra *Bald.* ibi, verius esse dicit *Rip. vbi supra. numero* 64. *cum pluribus sequentibus*, & humanius, & quòd ita sibi placet.

¶ Ibi, *sal*, de iure communi licitum videbatur vnicuique † sal emere, & vendere, quia etiam in 10
fundis priuatorum possunt esse salinæ. *l. magis puto. in prin. ff. de rebus eorum.* Domini tamen temporales vsurpauerunt contrarium vt inquit *Andr. de Isern. in cap.* 1. *ver. redditus, quæ sint Regal. in vsibus Fæud.* vnde salinaria vocantur † domus, in quibus 11
salem faciunt deportare domini terrarum, & à præpositis illius officij venditur, & emitur, ita quòd nullus alius audet nisi vsque ad certam mensuram pro necessariis suis emere, vel vendere secundum *Hostien. in c. super quibusdam col.* 1. *de verbo. signifi.* vel vt inquit *Innocent.* ibi. salinaria dicuntur † certa tributa danda domino terræ, vt per- 12
mittat, salem emere, & vendere: in contrarium tamen videtur, imo quòd etiam de iure communi licet salem emere, vel vendere solis à principe deputatis ex textu. *in l. siquis sine. C. de vectig. & communi*, & facit etiam text. *in l. inter publica. §.* 1. *ff. de verb. signifi.* sed dicendum est, leges has in salinis publicis loqui, in quibus totum emolumentum est Regis, & in his conducendis possunt homines societatem inire. *l.* 1. *§.* 1. *ff. quod cuiusque vniuers. nomi.* & qui eas conducit, publicanus appellatur.

latur. *l. sed hi. ff. de publ.* & Ancus Marcius rex Ro-
13 manus primus † salinas instituit, teste *Plinio. libr.* 31. *cap.* 7. in priuatis vero salinis, ex quiqus priuati commodum percipiunt, vt Narbonæ, *in l. magis puto.* §. 1. *ff. de rebus eorum. & l. generali.* §. *vxori. ff. de vsufru. leg. & l. forma.* §. *salinæ.* de censibus procedunt prius dicta, vt de iure communi non esset prohibitum cuilibet, salem emere, & vendere, eo quòd proprietas omnium salinarum non spectat ad principem, secundum *Isern. & Aluarotum in d. c.* 1. *quæ sint reg.* ideo illa priuata salinaria
14 iure capere non potest, nisi data † æstimatione priuatis. *l. si locus.* §. *fin. ff. que mad. seruit. amitt. Decius in l. id, quod nostrum. ff. de reg. iur.* imo firmat *Petr. Iacob. in Pract. Rubri. de iuris, in fin.* derisorium esse, omnia pertinere ad regem, quæ sunt descripta in illo titu. quæ sint regalia quia illa constitutio est localis, ideo in suo loco seruetur, sed illi principes, qui alia quandoque vsurpant, ita firmissimè tenent, vt diuelli ab eis, vix possint, id, (*vt Rebuf.* arbitrari dicit. *in d. l. inter publica.* §. *salinarũ. pag.* 159.) iure primogenituræ occupantes, vel forte societatis, de qua *in l. si non fuerint, in fine. ff. pro socio,* sed iusti iudices hoc prohiberẽt: hodie tamẽ, inquit *Rebuf. vbi suprà* omnia ad principem trahunt iniusti iudices, sed væ illis, quia maximam rationem de iis summo iudici præbebunt, ideo aduertant consulentes principibus, quæ consulenda nõ sunt, & omnia regalia esse putantes, & affirmantes, cum non sint, vt dictum est, quibus dici potest, salem eorum euanuisse, & ad nihil valere vltra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. *ex l. tamen. fin.*
15 *tit.* 8. *lib.* 9. *infra,* omnia salinaria incorporata † sunt in Regiam coronam, & quòd alibi non fiat sal, & in *l.* 2. *tit.* 13. *supra eod.* Putei salati Regis sunt & salinaria, & redditus salinarum ad Regem spectant. *c. quæ sint Regal. c. super quibusdam.* §. *præterea, de verb. signif. l. si quis.* C. *de vectig. late Decius. cons.* 292. *& Guagui. lib.* 7. *c.* 2. *relati per Cassa. in catalo. gloriæ mund.* 7. *p. cons.* 22. *& Carol. Agras. lib* 1. *regal. Fanc. iure.* 18. *pag.* 2. *in fine cum sequenti,* sic dicentes, cum multa bella inter Philippum Vallesium Regem Francorum, & Edoardum Angliæ Regem mota essent, & cum Philippo parum pecuniæ suppeterent, nouam exigendæ pecuniæ formam excogitat, qua sine cuiuscunque conditionis discrimine omnes regnicolæ tenerentur sal, quo nemo facile abstinet, comparare non aliunde, quam ex publicis, quæ instituerat promptuarijs.

Lex 38.

SVMMARIVM.

Iudices prohibitorum possunt informationes facere, & qualiter, & quomodo, & de assecuratione testium, declarat lex nostra.

IBi, FANGA PEIQVISA CADA VQVANDO, pro intellectu huius legis & verborum, vide, quæ diximus in *l.* 38. *titulo.* 6. *supra lib.* 3. vbi legem hãc declaraui, & intellexi.

SVMMARIVM.

Vltra vnam vel duas leucas exiens à regno cum rebus vetitis non potest pœnitere vt pœnitentia prosit. num. 1.

Ex legis permissu propria authoritate aliquid capiẽs nullam incurrit pœnam. nu. 2. *dum tamen intra.* 24. *horas iudici præsentet & manifestet. numero* 3.

Lex 43.

Res prohibitas extrahi à regno repertas intra vnam, vel duas leucas à finibus regni, vnusquisque sua autoritate capere potest, & præmium nostræ legis percipere.

IBi, Y FALLAREN QVE LAS SACAN DE DENTRO DE VNA O DOS LEGVAS DE LOS FINES DE NVESTROS REYNOS, qua si tunc de vero animo † extrahendi eas constet, & 1
sic neque pœnitentia tunc locum habebit, si reperiantur, & capiantur per quemlibet, de qua pœnitentia loquebatur *Suarez allegatio.* 18. *fine.*

¶ Ibi, *Que por su propria autoridad,* & sic nulla iudicis interueniente licentia, vel mandato, & in hoc casu non incurretur crimen aliquod, cum ex legis permissu fiat, sicut neque incurritur, † cum ex par- 2
tis mandato, & consensu, vt in *l.* 2. *tit.* 13. *lib.* 8. infra faciunt, quæ diximus in *l.* 1. *glos. fin. & in l.* 5. *num.* 9. *&* 21. *tit* 13. *supra. lib.* 4. & vide, quæ in declarationem huius legis dixi in *l.* 1. *glos. sacar.* supra isto tit. & libro.

¶ Ibi, *Dentro de veynte y quarto horas,* aliter enim si intra istud tempus non præsentauerit, & iustitiæ † 3
notificauerit, & inuentarium, & memoriale earum fecerit, fraus contra eum præsumitur secundum *Suarez alleg.* 18. *col. fin.* vbi legem nostram ad hoc allegat, & regulariter hoc est, quòd intra viginti quatuor horas tenetur aliquem vel res aliquas capiens ex delicto in flagranti commisso, & reperto iudici præsentare, *ex l. cap.* 5. *ff. de adulterijs. vt in d. l.* 5. *diximus. n.* 4. *&* 5. *tit.* 13. *supra lib.* 4.

¶ Ibi, *Y probada la dicha saca,* & sic solum hoc sufficit probari, scilicet, quòd à duabus, vel vnica leuca exierat limites regni cum rebus vetitis, & qui contrarium dixerit, probare tenebitur, vel non extitisse extra fines, vel sui vsus causa, vel transitus gratia portasse, & exijsse, vel alia ex causis excusantibus, & demonstratis ex coniecturis à *Ripa. in d. tracta. de peste, tit. de remed. ad conseru. vbert. fol.* 19. *nu.* 71. propositis, quæ etiam stante lege nostra procedent, vt eam voluit declarare, & intelligere *Mexia, in d. pragma. tassæ pan. fol.* 15. *col.* 3. *conclu.* 1. *numero* 26. *ad finem.*

¶ Ad l. 48. dum omne genus armorum prohibet, extrahi à regno, adde, vt etiam defensibilia censeantur in eius propositum prohibita, ex eo, quod quî totum dicit, nihil excludere videatur, & ex l. 7. tit. 6. supra isto libro, vbi diximus aliqua, & ex dictis per *Menoch. de arbit. iudic. casu.* 95. *n.* 4. *&* 26. quibus prolixus hic titulus remanet expeditus.

Lex

Lex 57.

1 *Quomodo sit faciendum registrum animalium in Februarij mense, bene intelligitur. num. 1. & interpretatur. l. 13. tit. 18. eod. lib. num. 2.*

SVMMARIVM.

Pulli equini, & muli existentes intra duodecim leucas portuum registrandi sunt in toto mense Februarij, anni proximi sequentis postquam nati sunt.

1 IBi, DEL AÑO PROXIMO SIGVIENTE. Notanda sunt hæc verba, non enim dicunt, quod in mense Februarij post annum à natiuitate horum animalium fiat registrum, sed tamen quod in toto mense Februarij anni sequentis, post natiuitatem, registrentur, ita vt hoc modo etiamsi nati sint in fine anni debet fieri registrum in Februario anni proximi sequentis: sed si non fiat, quæ nam erit pœna, & crederem pœnam † *l. 13. tit. huius. 18. & libr. 6.* esse 2
imponendam, cum lex nostra se referat ad illam: omnia enim contenta in supplicatione censentur contineri in responsione, vt pluries dictum est, & in supplicatione huius legis positę in curijs *De Madrid*, inceptis anno. 1579. & finitis ann. 1582. petitione. 79. dictum est & relatum quod per. *d. l. 13.* indistinctè iubebatur registrari, *Los muletos, y muletas*, absque temporis præfinitione existentes intra duodecim leucas, & ex hoc mille molestiæ fiebant per iudices *De sacas y aduanas*, eo quod statim quod nascebantur hæ bestiæ habebãtur pro non registratis & condenabantur earum domini in pœnis dictę. l. 13. ex quo supplicatum fuit, vt præfiniretur tempus anni ad registrandum, & ad hanc supplicationem lex nostra fuit prouisa: manifestè ex hoc colligitur, quod si lex nostra non fuerit seruata incurratur pœna dictæ. l. 13. nam referens inest in relato cum omnibus qualitatibus & conditionibus, inest trita regula. *l. esse toto. ff. de hæred. instit. &* in similibus iuribus: & ideo, vt & iam dictum habeo, leges Regiæ desumptæ, ex capitulis curiarum & ex pragmaticis in earum Recopilatione continere debent finem ob quem factæ sunt, faciendo mentionem inferendo causam conditionis eius, sic enim multis dubitandi rationem & occasionem tolleretur.

Lex 58.

1 *Quia breuis est non indiget summario. numero 1.*

SVMMARIVM.

1 *Nummos extractos per terram † à ciuitate Hispalensi non est necesse registrari.*

RBi, NO EMBARGANTE LA ORDEN. Quidem ordo & forma registrandi hos nummos ex tractos à dicta ciuitate Hispalensi erant data per quandam schedulam Regiam, vt apparet ex supplicatione Regi porrecta per procuratores Curiarum Madriti factarum, anno. 1586. petitione. 6.

Lex 5.

1 *Imponitur pœna contra ambulãtes in carrocijs, vel curribus, vel in earum suburbia, nisi cum equis quatuor proprijs in quolibet curru, vel carrocio. num. 1. & in 2. insinuatur origo curriorum & an habeat locum en los carricoches num. 3.*

SVMMARIVM.

Nullus per ciuitatem, villam, vel loca ambulet in carrocijs, vel curribus, vel in earum suburbia, vel circum quinque leucas, nisi cum equis quatuor proprijs in quolibet curru, vel carrocio, sub nostri tex. pœna.

IBi, † EN COCHES, NI CARROZAS. Hoc genus vehiculorum ab antiquissimis temporibus cognitum fuit: nam Regum 3. cap. 10. in fin. dicitur congregauitquè Salomon 1
currus & equites, † & facti sunt ei mille & qua- 2
dringenti currus, & duodecim millia equitum: & eodem Regum. c. 4. in fin. etiam dicitur, quod habuit Salomon quadraginta millia præsepia equorum currilium, & duodecim millia equestrium: quod & refertur. *c. 9. in fin. Paralipom. 2. ibi.* habuit quoque Salamon quadraginta millia equorum in stabulis, & curruum equitumque duodecim millia & in nostro iure habemus optimum text. de ijs curribus facientem mentionem in *l. nemo iudicium. C. de spectacul. libr.* 11. quem in hoc singularizat *Montolonius in suo promptuario iuris. ver. currus.* vides igitur à quot temporibus vtebatur vsu horum currium & carrociorum, hæc tunc soli Regi & magnatibus deberent permitti, omnibus autem alijs indiferenter prohiberi, nam quilibet & quęlibet vult formam nostrę legis seruare, etiam si non habeant vnde hęc & se & suos substentare possent. Tanta est enim hodie vanitas mundanorum, nouissimèque legis nostræ, ex pragmatica Madriti facta vltimo die mensis Decembris, anni. 1593. publicata ibidem en principio anni. 1594. extensa est & intellecta, vt eis prohibitio † & pœna procedat, *en los carricoches*, in hunc modum. *Y porque en fraude de lo por el* (scilicet per capitulum nostrum curiarum Madriti. anno. 1578.) *prouevdo se han introducido los que llaman carricoches con dos cauallos, mulas, o machos, y con quatro ruedas, las dos pequeñas debaxo de la caxa, y otras grandes fuera, y otros algunos con tres ruedas, vna debaxo de la caxa, y dos de fuera, queriendo ouiar a lo susodicho, y que lo prouevdo por el dicho capitulo seguarde, cumpla y execute, sin que en la execucion y complimiento dello pueda auer fraude alguno por esta nuestra carta, que queremos que aya fuerça de ley, como si fuera hecha y promulgada en Cortes. Mandamos, que lo por el dicho capitulo prouevdo, y las penas en el contenidas, ansi en non poderse traer los coches con menos de quatro cauallos, como en todo lo demas que en el se refiere, sea y se entienda, y estienda a todos los dichos carricoches, y carros largos, y otros qualesquiera, y se executen irremissiblemente en las personas y bienes de los que los traxe-* 3
ren. Lo

ren. Lo qual mandamos guardeys, y cumplays, y executeys, y hagays guardar, cumplir y executar, si y segun de suso se contiene y declara: y contra el tenor y forma dello no vays, ni passeys, ni consintays yr ni passar en manera alguna: y para que lo susodicho venga a noticia de todos, y ninguno pueda pretender ignorancia. Mandamos, que esta nuestra carta sea pregonada publicamente en esta nuestra Corte: y los vnos, ni los otros no fagades ende al, sopena de la nnestra merced, y de nouenta mil marauedis para la nuestra camara. Dada en Madrid, postrero dia del mes de Diziembre de mil y quinientos y nouenta y tres años. In cuius legis propositum aduerte, quod pœna in fine huius pragmaticæ apposita apponitur iudicibus non exequentibus eam, nam pœna contrauenientium eius dispositioni, eadem disponitur hic, quod sit, quæ est illa, quę in dict. nostra lege. *de los coches*, apposita est, vt ex tenore huius pragmaticæ decerpitur & colligitur.

Lex 6.

Ad Huius interpretationem in l. 6. cum sequentibus. tit. 12. libr. 7. plura traduntur. num. 1. 1

SVMMARIVM.

Nullus cuiuslibet status, conditionis & qualitatis sit, potest incedere equestris in equo, vel equa, vel alia bestia æquili cum tegumento, sub nostri text pœna, & lex hæc apposita est iterum cum declarationibus suis in l. 6. cum seqq. tit. 12. infra lib. 7. vbi decimus.

TITVLO VIGESIMO

De los Lacayos, y otros criados,

Finalis huius libri.

ET titulus hic ad præcedentes continuatur, quasi titulus hic sit prohibitiuus & taxatiuus famulorum pro seruitio habendorum, & nisi sic continuaueris, difficulter eius continuationem dabis, licet non sit continuatio ita necessaria, vt reprehendendus omnino sit compilator huius recopilationis, quamuis non sit ita concludens continuatio.

SVMMARIVM.

Origo famulorum à quibus incepit. n. 1. & . num. 2. qui famuli dicuntur. & .num. 3. qui proprie tales dicantur.

Familiæ appellatione continentur famuli. n. 4.

Famuli differunt à seruis. n. 5.

Bona Ecclesiæ vacantis si quis prætendat sibi competere, debet intelligi, deductis expensis famulorum, salarijs ac oneribus. num. 6.

Rubrica. l. 1.

1 IN rubrica ibi, Y OTROS CRIADOS, famulorum origo † ab oscis dependet, apud quos seruus famul. nominabatur, vt legitur apud *Ennium li. 8. seruum mortalem summum fortuna repente reddit, vt summo regno famul optimus esset*, & inde famulor verbum Authore Nestore, & familia & familiares, qui ex eadem familia sunt, ita *Rebu. in l. pronuntiatio §. familiæ in prin. pag. 853. in fin.*
2 *ff. de ver. signifi.* & famuli dicuntur † qui quotidie famulantur *l. 1. C. de ijs qui in Eccle. manum. Paris de Pu. in trac. Syndicatus, §. an ex eo quod fuerint familiares, pag. 110. tom. 14. diuersorum tra.* nunc autem dici possunt Conductitij seruitores, idest qui prætio seruient, vt inquit *Abb. in c. nullus num. 6. de iud.* vbi Apostilla eius de famulo, artificijs, & operarijs, tradit & per *Bal. in l. aduersus. & l. sequenti C. locati*, & ille proprie dicitur famulus, † qui viuit expensis 3
alicuius *c. fin. de ver. sign. in 6. l. Si chorus, de legatis 3. l. 2. § familiæ ff. de vi bon. rap. Guido Papæ. sing. 321.* & appellatione familiæ continentur † famuli. *l. 1.* 4
§. familia ff. de vi & vi arma Innocen. in c. si verò de sent. excomm. & hæc pro cognitione huius verbi *criados*. Differuntque à seruis, nam si dominio seruos habemus, serui † sunt, non famuli, *Altia. in l. meorum. ff. de ver. sig.* seruique stricto modo dicuntur 5
carentes libertate, largo vero modo etiam seruientes pro mercede, qui famuli proprie dicuntur, vt diximus, & dixit *Abb. in* Rubrica, *de Iudæis*, & tradit de ijs nouissime *Hippolytus de bona Cossa intract. de seruis vel famulis, in pr. 1. p. tom. 6. diuersorum trac. vbi q. 193. inquit optime*, quod si quis ex priu. vel consuetudine sibi prętendat competere bona Eccleſiæ vacantis, debet intelligi de ijs tantum quæ solutis expensis, & famulorum salarijs † atque oneribus 6
supersunt, ex *Rota dec. 702. per. c. præsenti. §. porro de offic. ord. in 6. Tira. de retract. § 15. gl. 1. nu. 7.* prout quotidie in Regio consilio iubetur solui antequam Camera Apostolica Bona relicta Episcopo mortuo percipiat & capiat, & ad hoc fit inuentarium & secrestum bonorum ipsorum vt alibi dixi.

SVMMARIVM.

Famulos plures habens vltra tassam an punietur duplici pœna. num. 1.

Lex.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Nullus poteſt vltra duos famulos (lacayos nuncupatos) vel duos famulos calcaris habere, ſub noſtri text. pœna.

IBi, EN PENA DE VEYNTE MIL MARAVEDIS CADA VEZ, ſed quid ſi habet inſimul plures famulos † punietur ne duplici pœna, & dicendum eſt quod non. ſecun. *Bar. in l. inficiando. §. infans. num. 6. ff. de furtis. & per Cæpolam in auth. ſed nouo iure num. 71. cum 3. ſequen. C. de ſeruis fu. & Boer. deciſ. 219. parte. 2. fol. 1.* 1

SVMMARIVM.

Tempore ſeruitij completo poteſt famulues à Domino recedere ſine illius licentia & alteri ſeruire ſine pœna. num. 1.

Famulo ante tempus impletum recedenti an debeatur ſalarium. num. 2.

Dictio nec negatiua copulatiua eſt. nu. 3. & nu. 4. infertur ad legem hic.

Lex vbi vnum diſponit & alterum præſupponit vt habeat locum diſpoſitum debet verificari præſuppoſitum. num. 5.

Ignoranter recipiens famulum alterius non punitur. num. 6.

Omne quod agitur contra legem prohibitoriam delictum eſt. num. 7.

Legem non contemnit, qui legis qualitatem neſcit. num. 8.

Diuinare quis non tenetur. n. 9.

Ignorantia facti alieni præſumitur iuſta, & iuramento eam allegantis probatur. n. 10. neque neceſſe eſt eam allegare vt. n. 12.

Iuramento alicuius ſtatur in deponentibus ab animo. num. 11.

Contrahens cum alio licet debeat ſcire eius conditionem non procedit quoties ignorantia eſt multum probabilis & iuſta. n. 13.

Vxorata mulier ſi ſine licencia ſui mariti recepit famulum alterius an puniatur. n. 14.

Pœnitentia in delictis quando locum non habet. numero 15.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Famuli ſeruientes vni quando & quomodo poſſint ingredi cum alio domino ad ſeruiendum ſine pœna, vel quando non poſſint abſque pœna, declarat lex noſtra.

IBi, SE DESPIDIERE, Ponderandum eſt vltimum hoc verbum ad intelligendum legem noſtram tantummodo loqui quoties ante tempus, impletum famulus à dñi ſeruitio receſſit idque clarius colligitur ex hac lege in fine, ibi, *en los que ſe fueren del ſeruicio de ſu amo auiendo recebido dineros adelantados*, & ibi, *no auiendo acabado deſeruir el tiempo*: non verò loquitur lex noſtra poſtquam tempus conuentum ad ſeruiendum † eſt impletum, nam tunc libere poterit cum alio Domino ingredi, aliter enim eſſet liberos homines ſeruos facere, ſi etiam impleto tempore ſeruitij eſſet habenda licentia à Domino vt poſſet alteri ſeruire ſine pœna, & eſſent aliqui, qui eis præbere licentiam non vellent, & liber homo non eſt adſtringendus ſeruire vni Domino ſi nolit & non alteri, & ſic practica communi videmus ſic legem noſtram intellectam, & interpretatam, & cum ſit lex pœnalis in quantum fieri poteſt eſt reſtringenda, vt terminos ſuos & verba non tranſgrediamur: Sed an debeatur ſalarium famulo ante tempus impletum † recedenti, tradit *Bald. in l. ædem numer. 8. C. locati, & diximus in l. titu. de las preſcripci. lib. 4. ſupra.* 1 2

¶ Ibi, *No puedan aſſentar ni eruir.* Pondera dictionem illam ni, latine, nec vel neque, quæ copulatiua † negatiua eſt, vt diximus *in l. 10. titul. 1. ſupra lib. 4.* vt ſic intelligas, non ſufficere cum alio dño ſe conuenire famulum vt incurrat noſtri tex. pœnam, niſi & inſimul ei ſeruiat, neque ſufficiet vt ſeruiat. niſi ſit per viam † conuentionis, & pacti: nam ad verificationem copulæ requiritur vtrumque copulatum verificari, vt dixi *in d. l. 10.* ex quo decerpes, quam peſſima & mala ſit aliquorum iudicum cupiditas, qui legis noſtræ pœna punire volunt tutores, conſanguineos, vel amicos, & cha. ritatiuos homines vel mulieres, qui minorum ſuum, conſanguineum, amicum vel pauperem, à Domino cui ſeruiebat, recedentem, in domibus ſuis recipiunt abſque vlla conuentione ſeruitij, ſed vt interim quod in domum Domini reuertatur, vel foris ſe conferat ibidem ſe contulit, ne remaneat talis famulus deſtitutus auxilio, domo, vel remedio aliquo, & ideo boni timoratæ conſcientię iudices has & ſimiles cauillationes effugere debent, ne dum Burſæ conſulere volunt, animas damnent, & condemnent, & verba ſequentia noſtri text. ibi, *ni otra perſona le pueda recebir ni acoger ſin expreſſa licencia y conſentimiento del ſeñor*, nihil ſupradictis obſtant, nam debent intelligi, *recibir ni acoger*, ſcilicet per viam pacti ad ſeruiendum, cum ſequentia ex præcedentibus ſint declaranda, & quia cum lex noſtra præſuppoſuerit nullum talem famulum ante tempus recedentem, debere recipere ad ſeruiendum, neque ipſe fumulus poſſet cum alio ad ſeruiendum conuenire, verba illa ſequentia, *Recibir ni acojer*, ſub illo præſuppoſito ad ſeruiendum, ſunt intelligenda, nam quoties lex vnum diſponit, & alterum præſupponit, vt habeat locum diſpoſitum, debet verificari præſuppoſitum †, ex gloſ. commun. recepta, *in l. ſi mancipia. C. de ſeruis fugit.* & quia ſi aliud diceremus, lex noſtra auferret charitatem, puniretque charitatiuos, conſanguineos, tutores, & amicos, quos nec ipſa receptationis lex punire vult, & ſic dicta ſententia eſt tenenda, quæ quidem clarius in lege noſtra decerpitur, in ſequentibus verbis, *y el que recibiere en ſu ſeruicio*, iunctis antecedentibus verbis, *y* 3 4 5

bis, *y sin la dicha licencia y consentimiento assentare con otro*, ecce ergo quomodo requiritur pactio,& in super quòd pactio fiat ad seruiendum.

¶ Ibi, *Ni otra persona alguna le pueda recebir ni acojer sin expressa licẽcia y consentimiento del señor*,ex ijs verbis notare poteris, dum dicit, *sin licencia y consentimiento del señor*, quòd requiritur scientia illius, qui famulum alterius recepit ad seruiendum, vt sciat alteri ante seruire, aliter enim non venit ignorans puniẽ-
6 dus, † nam cum ex lege nostra pars pœnæ fisco applicetur, criminalis causa judicatur, ex *glo. commu. approba. in l. pen. ff. de sepul. viol.* de qua diximus in lib. 4. supra an id hodie iure Regio procedat, & omne id quod agitur contra legem prohibitoriam
Sacrosanct. 7 † delictum est, ex *l. nemo Martyres. C. de Epis. & cleric.* vt tamen delictum dicatur dolus requiritur ex *l. 1. C. ad l. cor. de sicar.* aliter non punitur, vt per *Hyppo. in l. 1. §. præterea nu. 11. & l. lege Cornelia. §. 1. n. 4. ff. de sicar.* ignorans tamen non præsumitur dolum habere, quia ignorat, quod facit, & sic non delinquit, non enim legem contemnit, qui nescit
8 qualitatem legis ob quam † incurritur pœna *ex tex. in l. si ignorans. ff. locati*, quem ad hoc alia bona in propositum referendo allegat, *Felinus, in c. cognoscentes nu. 7. de constit. & Bald. in l. quicunque, in principio. C. de ser. fugi.* & faciunt optime dicta per *Ioa. Andr. in c. cum quis, de Reg. iur. in 6. in mercuria. & Abb. in cap. à nobis 1. de sent. ex commu. Feli. in c. si ve-*
9 *rò eo. titul.* quia diuinare † quis non tenetur, *vt in arg. inquit consultus, in l. si fideiussor. §. si cum debitor. ff. manda. & ibi glos. Alex. consil. 205. vol. 2. maxime num. 5.* ergo in præsenti scientia requiritur illius, qui famulum recepit, ita vt sciat famulum hunc alteri tunc seruire, vt pœna legis nostræ puniatur, & sic hæc ignorantia cum sit facti alieni præsumi-
10 tur iusta, & iuramento † eam allegantis probatur, ex text. *in ca. nulli, in fine, de electio. in 6. & in cap. in tua, qui mat. acus. pos. & cap præsumitur, de reg. iur. in 6.* & in dependentibus ab animo statur iuramento
11 † alicuius, secundum glo. communiter approbatam, *in l. 1. ff. de itin. act. priu.* imò & ignorantiam facti alieni non est cecesse allegare, quia præsumi-
12 tur probabiliter † nisi scientia probetur, secundum *Bald. in l. quicumque num. 1. C. de ser. fugi.* in tantum
13 quòd licet contrahens cum alio debet † scire illius conditionem, ex *l. qui cum alio ff. de regul. iur.* hoc tamen non procedit, quoties ignorantia est multum probabilis & iusta, secundum *Dec. & Cagnol. ibidem*, vel cum resultaret delictum, secundum *Deci. ibidem*, ex quibus & alijs in facto pronunciaui liberam quandam mulierem, famulum alterius ignoranter recipientem in suo seruitio. Sed an si mulier
14 vxorata sine sui viri licentia receperit famulum † contra legis nostræ dispositionem incurret nostræ legis pœnam, dixi in *l. 55. Tauri posita pro lege. titul. 3. supra libro quinto.*

¶ Ibi, *Sin expressa licencia*, & sic tacita non sufficiet ex dictis per nos in *l. tit. 3. supra eodem. lib. 5.*

¶ Ibi, *Y el que le recibiere en su seruicio*, pondera verbum illud, *recibiere*, vt intelligas ex receptione sola ad seruiendum, committi delictum, & delictum esse perfectum, & consequenter non esse locum purgationi moræ, ita vt etiam si receptor hic offerat talem famulum primo domino non excusetur à pœna ob delictum illud commissa, & incursa, eo
15 quòd pœnitentia in delictis non habet locum, † quoties res in pristinum statum restitui non potest, circa quod tamen vide distinctionem *Bar. in l. qui ea mente. num. 3. ff. de furtis.*

¶ Ibi, *sobre lo qual*, scilicet, an famulum dominus eiecerit, vel famulus ipse à domino recesserit, stari dicto prioris domini disponit versiculus hic, & per consequens ad proximiora verba refertur, non vero ad alia ante dicta.

¶ Ibi, *Pero bien permittimos*, hæc est limitatio, omnium supradictorum, scilicet, quòd si ante seruitium impletũ ipse famulus recesserit, possit nihilominus in eiusdem loci districtu, imò & in suburbijs eius in operis vel manuum labore, & officio campestri, vel alteri domino seruire extra locum illum, & eius suburbia, non vero in loco illo vel intra eius suburbia, dum tamen id non fiat in fraudem, quod quando fiat in fraudem declaratur in versiculo sequente *y se entienda ser hecho enfraude*, ex quo notabis differentiam in eo quod famulus seruiat à jornal, vel ad officium aliquod in operis & labore campestri, vt hæc fieri possint per famulum in loco illo & suburbijs eius, ingredi tamen cum alio domino ad seruiendum, non possit in loco illo neque in eius suburbijs, & hæc clarè deducuntur ex lege nostra, cum indicto primo casu suburbia non exceperit, in secundo verò sic, & ideo firmatur in primo casu regula contraria.

¶ Ibi, *Conque lo suso dicho no se entienda*, limitat versiculus hic duos versiculos præcedentes abinde, *pero bien permitimos*, & inferius, ita vt licet in ijs versiculis sit permissum famulo seruire alteri domino extra locum illum, vel suburbia, vel intra locum & suburbia eius ad officium, vel operas, vel laborem campestrem, ita vt dominus illum compellere non possit, vt redeat ad illi seruiendum: hæc tamen non procedunt si iam famulus ipse pecuniam recepit anticipatam, vel vestes, nam tunc compelli poterit redire ad implendum tempus seruitij omissum, & insuper tenebitur pœna nostræ legis, & hæc sunt literales huius legis declarationes per aliquos malè intellectæ, & lex nostra nouissime iubetur seruari per. c. 50. *curiarum de Madrid. anni.* 1590.

SVMMARIVM.

Correctio paterna erga filium, Domini erga seruum, mariti erga vxorem dummodo non sit excessiua, permissa neque iniuriantur ex hoc. numero 1. & 2.

Famuli debent dominum adiuuare clamore & armis. n. 3.

Famulus si occidat inimicum domini pro ipsius domini defensione an teneatur. n. 4.

Lex acriter punit filium patrem iniuriantem vsque ad exhæredationem. num. 5.

Seruum licet vinculis continere si contra dominum insurgit. n. 6.

Iniuria personalis etiam cum manu facta dicitur atrox. n. 7.

Percutere cum manu aperta in facie est magis ignominiosum quam cum pugno. n. 8.

Grauior est iniuria illata à fratre, amico vel ab eo quem nunquam offendi quam ab hoste. num. 9. &

facta

facta à coniuncto quam ab extraneo. n. 10.
Pater licet posſit remittere iniuriam illatam filio ab extraneo, non tamen ſi à coniuncto. num. 11.
Socius ſi inſidias parat ſocio proditor eſt. num. 12.
Vbi lex iubet aliquem puniendum tanquam falſarium non eſt puniendus pœna criminis falſi. numero. 13.
Verbum, habeatur, improprietatẽ denotat & fictionem. n. 14.
Aliud eſt eſſe ciuem vel haberi pro ciue. n. 15.
Ignoſcendum eſt ei, qui prouocatus vlciſci ſe voluit. num. 16.
Famulo percutiente dominum non imponitur vera pœna aleuoſi. n. 15. & 17.
Conatus punitur in caſu noſtræ legis. n. 18.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Famulus iniurians dominum verbo vel facto qua pœna puniendus eſt.

IBi, QVE INIVRIARE A SV SEÑOR Y AMO, quamuis enim patri filium, marito vxorem, domino famulum liceat aliquando corrigere increpando verbis, & facto moderatè, & hæc non ſolum non vocatur iniuria, ſed potius virtus ac ſalutaris (licet acris) ad bonos mores, & ad honeſtam diſciplinam correctio, cum ad corrigendum & emendandum eos fiat, & ad virtutis & obedientiæ inſtigationem, nulla, tali correctione, ſiue filius, vxor aut famulus ſit, iniuria fiet, ſed virtutis materiam corrector, pater, maritus aut dominus ſuppeditant, & animi vicijs ſalubriter † medentur, *ex l.* 3. *& ibi Bal. C. de pat. pot. c. ſicut alterius.* 7. *q.* 1. *iuncta glo. verbo iudicari. l. congruit. §. furioſi, & ibi Bald. ff. de offi. præſi. l. ſerui & filij. ff. de furtis. l. reſpiciendum. §. furta domeſtica. ff. de pœnis. l. prætor. §. præterea ff. de iniur. § fin. inſtitu. de his qui ſunt ſui vel ali. iur. l.* 2. *§. fi. ff. eod. ti. cap. duo iſta nomina* 23. *q.* 4. *& ex l.* 3. *in fine titu.* 17. *par.* 4. & hoc quia correctionis ius & caſtigatio moderata datur in ijſce caſibus ſuperiori in inferiorem vt per *Menoch. de arbit. iud. caſu.* 364. *Alex. conſ.* 75. *li.* 3. hæc tamẽ concedi ſeruo, vel famulo contra dñm vel filio contra patrem, vxori contra maritũ, natura fieri denegat, & æquitas, non enim hos in ſuos ſuperiores ſæuire, & eos facto, aut verbis iniuriare licet, & in ſeruis, filijs & filiabus, & vxoribus hæc notoria † erãt, ex dictis legibus, & ex dicto *tit.* 1. 7. *p.* 4. *& ex l.* 5. *& 6. tit.* 21. *ea. p. & ex l.* 16. *tit.* 8. *par.* 7. in famulis tamen hoc idem eſſe, quamuis liberi ſint, ex l. noſtra nouiſſime diſponitur, debent enim domino obſequium & operas, & quaſi quadam ſeruitute adſtringuntur ad hoc: & debent dominum iuare clamore † & armis & quoquomodo poterunt ſine periculo ſuo, vt inquit *gloſ. per tex. ibi. in d. l.* 19. *tit.* 8. *par.* 7. *& eadem gloſ. porellos, in l.* 5. *tit.* 21. *par.* 4. *&* Plaza, *de delictis, cap.* 22. *num.* 17. quem referendo ſequitur *Hippoly. bona coſſa, in tract. de famulis & ſeruis. q.* 66. *in* 1. *parte tomi.* 6. *tract. Doctorum* & an ſi occidat inimicum Domini ipſum dominum defendendo teneatur, † vide *Blancum, in pract. crim. in §. iuris permiſsione. num.* 33. vbi, inquit, non teneri, ſequitur *Hippoly. Bona coſſa, vbi ſupra. q.* 78. & ideo quibus obſequium debent & tenentur eis præſtare, iniquum eſt caſtigare & iniuriare eos facto vel verbo, quibus de cauſis iuſtè à lege noſtra punitur talium perpetrator, nam ſi filium patri iniuriam dicentem lex punit acriter, † ita vt eum exhæredare poteſt ob hanc cauſam, ex tex. *in auth. vt cum de appellatione cognoſ. §. cauſas, & l.* 4. *titu.* 7. *p.* 6. cum nullus ſit amor, qui vincat paternum erga filios, & ſeruum licet vinculis continere ſi contra dominum inſurgat, & inobediens ſit, † ſecundum *Bal. in repeti. l. Imperium col.* 6. *ff. de iur. om. iud. & glo.* 1. *l.* 6. *tit.* 21. *p.* 4. & eum occidere ſi cum vxore eum reperiat, *ex l. qui ſeruum. ff. de verbo. obliga. & dicta l.* 6. *& l.* 19. *tit.* 11. *parti.* 5. *notat Oroſcius, in l.* 1. *ff. de iis qui ſunt ſui vel ali. iur. col.* 255. *in prin.* cur & non idẽ erat diſponendum contra famulũ conductitiũ etiam liberum domino infeſtantem, & iniuria afficientem, & ſic lex noſtra iuſte conſtituta eſt.

¶ Ibi, *Poniendo las manos en el*, quæ quidem eſt atrox iniuria etiam ſi ſanguis non exeat ex iniuria illata verbo vel facto, tum quia iniuria perſonalis etiam cum manu facta dicitur grauis & atrox, † ſecundum *Anſel. in tract. maleſi. verbo Sempronium mandatorem, & Cyn. Bal. & Saly. in l. non ideo minus. C. de accuſatio. relatos & ſecutos per Fran. Marcum, deciſ. Delphin.* 905. *num.* 11. *&* 12. *fol.* 306. veluti ſi traxit per capillos & barbam, vel ſi alapam dedit, quæ in noſtra Hiſpania grauiſſima iniuria reputatur, vt in alijs locis conſuetudine etiam habetur, quòd percutere aliquem cum manu aperta in facie, eſt magis ignominioſum, quàm cum pugno, † vt ibi. num. 8. inquit ipſe *Fran. Marcus, & Iulius Clarus, li.* 5. *ſelect. ſent. §. iniuria, in princ. & tex. in l.* 20. *tit.* 9. *parti.* 7. tum etiam quia ex qualitate perſonæ, & ſic domini, cui famulus reuerentiam debet iniuria atrox dicitur ex d. l. 20. exemplificando in facta à filio patri, vel à nepote auo, vel Domino à Vaſſallo, & famulo, & ideo merito lex noſtra tanquam atrocem iniuriam punit hanc cum manibus domino à famulo ſuo factam, & ſic videmus, quòd iniuria illata perſonis iudiciarijs ac publicis officialibus, aut aliquibus de ſenatu, vel concilio, aut Epiſcopo, aut ſacerdotibus ad ſacrificia facienda & celebranda conſtitutis & veſtitis, atrox eſt, vt in *§. atrox, inſtit. de iniur.* grauiorque eſt iniuria † illata à fratre & amico, vel ab eo, quem nunquam offendi, quam ab hoſte, & inimico, vt inquit *Tyberius Decia. reſpon.* 82. *num.* 5. *volu.* 2. & facta à coniuncto itidem eſt grauior, quam facta ab extraneo † *l. cum oportet, in verſi. grauius. C. de bon. liber. Hyppoly. ſing.* 573. *grauior, idem Tyber. Decian.* 35. *num.* 30. *volu.* 1. *vbi. n.* 29. ex hoc ſingulariter infert, quòd licet pater poſſit remittere iniuriam illatam filio, ex *l. ſed ſi vnius. §. fi. ff. de iniur.* non tamen poterit † ſi à coniuncta perſona eſt illata, ex tex. *in l. Lucius ff ſoluto matrim.* quem ad hoc commend. *Roma. ſing.* 93. *incip. tu habes, Iaſ. in l. in perſonam. ff. de pact. ex text. in l. Papinianus, in prin. ff. de inoffi. teſtam.* vbi omnes notant teſte *Arias Pinelo, in l.* 1. 3. *parte. num.* 105. *C. de bon. mater.*

¶ Ibi, *Sea auido por aleue*, nam ſi inſidias paret ſocius

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

12 cius aduersus ſocium † proditor eſt *c. Quiliſarius. 23. q. 4.* & faciunt in propoſitum conſiderata per *Dida. Per. in l. 1. tit. 15. lib. 8. Ordin. gloſ. 1.* & nota dictionem illam, *ſea auid.* vt ſic habeatur por tali aleuoſo, & conſequenter verus aleuoſus non ſit, ſed pro tali habendus, & cum nullum ſimile ſit idem *l. quod Nerua. ff. depoſiti*, non punietur pœna aleui vero impoſita, nam vbi lex iubet quem puniri tanquam fal-
13 ſarium, non eſt puniendus pœna criminis falſi, † ex *text. in c. nonnulli in fine, ibi tanquam falſarius puniatur, de reſcrip. vbi Bal. & Rebu. in compen. ali. rerum eccleſ. n. 101. & idem Rebuf. in 3. tomo conſt. Fran. tit. de ſent. art. 3. gloſ. vna. n. 39.* item quia verba illa, *ſea*
14 *auido*, Latinè, habeatur, improprietatem † denotant, & fictionẽ, *ex l. iuris ciuilis. ff. de cond. & demonſtra. not. Bart. in l. ſi is qui pro emptore col. 5. & 15. ff. de vſuc. pro emp. Tit. in l. ſi vnquam verbo ſuſceperit liberos. num. 45. de reu. don.* & ſic aliud eſt, eſſe ciuem vel
15 haberi pro ciue, † quia illud veritatem dicit, hoc fictionem iuxta. *gl. in l. mercis appellatione, & ibi Bar. ff. de verborum ſig. & Tir. vbi ſup. in verbo reuertatur. num. 221.* & ſic in præſenti aliud eſt, eſſe Aleuoſum, vel haberi pro tali, quia primum veritatem dicit, ſecundum verò fictionem, & cum verus Aleuoſus iſte dici non poſſit in preſenti, merito quoque pœna veri Aleuoſi non puniatur, ſed ficti & improprij, & conſequenter pœna mortis *Aleuoſo* impoſita, non punietur, ſed alia mitiori corporali attenta qualitate perſonarum famuli & Domini & dixi corporali, quia ſi corporalis non eſſet, minus puniretur in hoc caſu, quam in ſequente cum famulus non iniecit & impoſuit manus in Dominum, ſed voluit euaginando enſem vel capiendo arma contra eum, quo in caſu lex noſtra pœnam verecundiæ illi imponit, ſi vilis eſt famulus, ergo in primo dicto caſu quando cum effectu manus impoſuit, ſi eſt homo vilis poterit verberibus affici, & ad triremes damnari, conſiderãdo cauſam & occaſionem ſi quam famulus habuit, vt minoretur pœna: nam legem noſtram non eſt cenſendum velle tollere defenſionem de iure naturali permiſſam, neque itidem tollere cauſam vrgentem à Domino illatam, impellentẽ famulum ipſum ad hæc faciendum. Ignoſcendũ eſt enim ei qui prouocatus vlciſci
16 † ſe voluit, vt *l. abſentem. ff. de pœnis*, & ſic tunc famulus mitius punietur, attentis qualitatibus perſonarum. Item ex dictis non imponetur huic famulo
17 pœna amiſſionis medietatis bonorum, veris † Aleuoſis impoſita per *l. 10. tit. 23. inf. lib. 8.* neque itidem priuabitur gaudere immunitate eccleſiæ, quæ meę & nouę cõſiderationes ſunt & verę meo videri.

¶ Ibi, *ſino de palabra* hic eſt tertius caſus & tertia noſtri tex. diſpoſitio in qua pœna arbitrio iudicis relinquitur conſiderata qualitate perſonarum & verborum, quaſi in duobus præcedentibus non verſetur ita liberum arbitrium: & notandus eſt ſecundus noſtri text. caſus, ſcilicet cum famulus incepit euaginare enſem, vel arma alia capere contra Dominum, quaſi caſus hic ſit ſpecialis in quo conatus
18 punitur † & grauiter, cum dura ſit quælibet corporalis pœna, cum regulariter conatus puniri non ſoleat, neque delictum non perfectum, vt alibi diximus & in l. ſequente.

SVMMARIVM.

Verba de actu iam perfecto & conſummato intelligenda ſunt. num. 1. ſecus eſt in feudatario volente deoſculari vxorem Domini. n. 2.

Famulus deoſculans ignoranter vxorem Domini vel famulam non punitur ſi errorem iuſtificet. num. 3.

Adulterium non committit cognoſcens vxorem alterius credens non eſſe coniugatam, neque coniugata credens eſſe ſuum maritum vt in famulo fingente ſe eſſe ſuum maritum punitur tum famulus. n. 4. & 5.

Famulus coiens cum domina, quæ meretrix eſt non incurrit noſtræ legis pœnam. n. 6.

Accuſationem contra famulum commiſcentem ſe cum aliqua Domini famula ſolus Dominus & non alius inſtituere poteſt. n. 7.

Mitius agitur etiam in pœnis corporalibus cum nobili quam cum ignobili. n. 8.

Ancillam alterius corrumpens non tenetur pœna legis partitæ ſed de ſeruo corrupto. n. 9.

Lex noſtra an intelligatur de famula domino domus affinitate coniuncta. num. 10. & ibi intra quartum gradum.

Lex noſtra an intelligatur in virgine domi retenta & educata. num. 11. & quid ſi eſſet mulier vidua honeſta, vel religioſa. n. 12.

Seruus ſi coierit cum Domina ambo concrementur. n. 13.

Mediatores delicti perpetrati puniendi ſunt. numero. 14.

Lex. 4.

SVMMARIVM.

Pœnam imponendam famulo acceſſum carnalem habenti cum muliere famula, aut ſeruiente in domo Domini ſui, declarat lex noſtra.

IBI, ACCESSO CARNAL, quaſi ſecus ſi oſculum vel tactus mammillarum tantum acceſſerit. vt tunc legis noſtræ pœna locum non habeat, cum lex noſtra acceſſum conſummatum requirat, & ſic delictum perfectum, ſed alia mitiori arbitraria punietur oſculator talis & tangens dictus, verba enim de actu iam perfecto, & conſummato intelligenda ſunt † in quacumque 1
diſpoſitione, & ſic cum effectu. *c. relatum, de cleri. non reſid. l. 1. §. hæc autem verba*, & ibi late *Iaſ. nu. 6. ff. quòd quiſque iur. glo. in cap. ſuper quæſtionum, verbo ſi non poſſunt, de offi. deleg. & in cap. qualiter, de pact. Hippoly. in l. ſi is qui cum telo nume. 52. de ſicar.* pœnaque à iure impoſita habet locum in actu iam conſummato, non autem incæpto tantum, vt per *Feli. in tracta. de conatu, col. 3. & faciunt dicta per Dida. Per. l. 2. titu. 13. lib. 8. Ordin.* neq; punitur affectus, niſi ſequatur effectus, oſculũ tamen & tactus mammillarum præludia ſunt copulę carnalis, neque per ea cenſetur caro copulata & commixta, & conſequenter ceſſat noſtræ legis pœna conſummationem copulæ requirentis: quod ſecus eſt in feudatario ſi per laſciuiam auſus fuerit † oſculari vxorem domini, 2

nam

nam hic beneficio priuabitur, secundum *Couaru. in 4. par. 2. par. 2. cap. 7. §. 6. num. 3.* & itidem si per errorem credens non esse domini vxorem † vel famu-
3 lam, famulus ad eas accesserit non puniretur legis nostræ pœna, dum tamen errorem iustificaret, ex *glos. in ca. 1. qui. mo. feu. amit.* allegata ad hoc per *Ang. de Malefi. in parte, & appensate, in fi. verbis*, vbi disputant an in delictis præualeat opinio, vel veritas, nos tamen habemus. *l. 5. titu. 17. parti. 7. iuncta glos. probantem*, quòd non committit adulterium cognoscens vxorem alterius, credens non esse coniugan-
4 tam, † vel cognita ab alio credens maritum suum esse ad suggestionem vel dolum alterius, vel coniugata cum alio credens primum virum esse mortuum, vel si famulum admisit de nocte credens suũ
5 maritum, puniretur tamen tunc famulus, † & sic inquit *Rebuf. in casu simili. in l. inter stuprum. 100. pag. 590. versi. ego quoque vide. ff. de verbo. signifi.* se vidisse apud Parisium, famulum laqueo suspensum, quòd furtim maritum simulans vxorem eius dominam suam noctu quiescentem in thoro maritali cognouisset.

¶ Ibi, *Con alguna muger*, intelligendum tamen sit
6 honesta, nam si esset meretrix † non incurret famulus pœnas nostri tex. ex dictis in simili per *Boeri. decisio. 217. numero. 14.* vbi ita tenet.

¶ Ibi, *O siruienta de la casa de su señor, o amo, Didac. Perez. d. l. 1. tit. 15. li. 8. Ordinam. pag. 283. in col. 1.* super ijs verbis inquit, accusationem, non admit-
7 tendam † super hoc ab alio propositam quam à domino quòd quidem durum videtur, nam reipub. interest delicta puniri, maximè luxuriæ, lexque nostra non solum domino actionem præfixit, sed indistinctè pœnam proposuit talibus delinquentibus, ergo cuilibet licebit delicta hæc accusare. Item quia l. 2. tit. 1. lib. 5. su. quæ antea erat pars quædã nostri text. id expres. disponit vt nullus alius quã pater vel mater admittatur in casu illius legis, ergo in nostra cum id non exprimatur aliud esse cẽsendum videtur, nihilominus tamen quia lex nostra principaliter domino prouidere intendit, & magna est authoritas Angeli ab ipso Didac. vbi sup. alleg. sustineri posset hæc opinio licet difficulter apud iudices obtineretur.

¶ Ibi, *cien açotes publicamente*, idem erat antea statutum ex *d. l. 1. tit. 15. lib. 8. ordinamẽti*, non est enim lex nostra noua in hoc, & licet dura videatur seruanda tamen est, sicut *le. prospexit. ff. qui & aquibus*, tum ob grauitatem delicti, cum ab eo in quo confido sim delusus, & is, qui meũ tenebatur defendere honorem, dehonestat me, & famam denigrat meam & famulæ & ancillæ meæ, genus quodam Aleuosiæ exercens, vt l. præcedente diximus tum etiam quia delictum hoc plurimũ committebatur à famulis, & ideo fuit necesse rigorosa pœna delinquentes tales punire, vt metu & terrore pœnæ se abstineant, vt inquit singularis *l. 5. tit. 27. par. 3.* quam in propositum considerauit *Dida. Perez d. l. tit. 15. lib. 8. ordin. pag. 283.*

¶ Ibi, *le saquen a la verguenza*, hic habes tex. probantem quod etiam in pœnis corporalibus mitius
8 agitur † cum nobili, quam cum ignobili, prout considerat *Did. Perez d. p. 283. gl. fijo dalgo*, & dixi plura in meo tract. de Decur. lib. 1. c. 12. num. 20. cum quatuor seq.

¶ Ibi, *del reyno*, sed an illius vbi deliquit, vel ab omnibus populis, quæ sunt regis, vide *Did. Perez vbi sup. p. 28. gl. del Reyno.*

¶ Ibi, *con parienta del señor o amo*, intellige in eadem domo viuente, non vero aliter, nam cum lex nostra de mulieribus domi habitantibus disposuerit & de famulis, prosequens hanc materiam circa consanguineam idem est supponẽdum disponi, scilicet quæ domi habitet, & ex verbis sequentibus etiam id clare deducitur & est sine dubio, nam & ancillam propriam si quis non domi sed extra domum viuens corruperit, non tenetur pœna † *l. fi. tit.* 9
19. par. 7. sed tenebitur de seruo corrupto, *ex l. inter liberas. ff. de adult. not. Bar. Soc. consi. 148. numero 9. lib. 1.* & sic est sine dubio verba hæc de consanguinea domi retenta esse intelligẽda, vt & optime post vidi animaduersum per *Dida. Perez hic p. 287. d. lib. 8. ord. verbo en su casa, & ex l. 6. tit. 20. lib. 8.* id deducitur. Sed an & intelligetur lex nostra etiam de illa, quæ est Domino domus † affinitate coniuncta, & 10
crederem quod sic quia est eadem ratio *vt & diximus in l. 2. tit. 1. numero 3. lib. 5. sup.* sed intra quantum gradum an intra quartum gradum attento iure canon. vel decimo attento Iur. Ciuil. & crederem in materia nostri tex. quod intra quartum gradum fiet computatio & non vltra, cum *Dida. Per. hic sub d. l. 1. tit. 15. lib. 8. ord. p. 282. verbo con la parienta. & p. 287. ver. parienta.*

¶ Ibi, *o donzella que cria en su casa, Did. Per. hic in d. p. 282. in g. que crie*, intelligit hoc esse verum, si Dominus talem virginem in domo nutriuit, secus si extra domum nutrita est, nam tunc legis nostræ pœna locum non habebit, ego tamen salua eius pace contrarium teneo, scilicet legem nostram procedere † etiam si non fuisset in domo Domini 11
nutrita, sed extra domum nutriuit eam, tempore tamen delicti commissi in domo existebat, & alimentabatur & nutriebatur, idque ex ijs verbis nostræ legis colligitur, dum dicit, *que cria en su casa*, ponderando verbum illud, *cria*, quod est temporis præsentis, quo delictum committitur, & non dicit, *ouiere criado en su casa*, colligiturque clarius ex *l. 6. tit. 20. lib. 8.* infra dum dicit, *o con donzella que tenga en su casa*, ad quam legem se nostra referre vult, dum maiori rigore tunc plectendum famulum hunc text. hic disponat, & rigor hic erit ab illa. l. 6. propositus, & intellige sufficere domum esse conductitiam, siue propriam, quia lex nostra habitationem non verò domus proprietatem considerat vt satis in hoc perplexus tenet *Dida. Per. in d. glo. que crie*, sed quid si hæc esset mulier vidua † honesta, vel virgo aut religiosa, *ex l. fi. in* 12
fine titu. 19. p. 7. concremari disponitur vbi glo. seruiente, legem nostram allegat, & latius tractat, in *l. 15. titu. 17. in glos. con su sieruo, ea. par. 7.* vbi est lex probans, quòd si seruus coierit cum domina, ambo † concrementur, sed si cum filia seruum do- 13
minus reperiret, vel cum vxore posset eum occidere, secundum tex. *in l. 6. tit. 21. p. 4. & l. 19. tit. 11. par. 5.* quam ad hoc allegat *Oroscius, in l. 1. ff. de ijs qui sunt sui co. 255. in prin.*

¶ Ibi, *o ama que le cria su hijo*, nota verbũ illud, *cria*, q̃ est præsentis temporis, vt sic qualitas adiũcta verbo

debeat intelligi ſecundum tempus verbi, ita vt tunc temporis cum famulus ad illam acceſſit, mulier hæc filium domini nutriat domi, ſecus verò ſi ante nutriuit, tunc tamen non mutriebat, quia tunc pœna in princ. noſtri text. appoſita puniretur tanquam mulierem domi habitantem cognoſcens, non vero tanquam nutricem, ita intelligit & bene *Did. Per. d.l.1.ti.15.lib.8.Ordina.pag.* 282. *in fine*, & probatur ex. *d.l.6.titu.20.lib.8.infra.*

¶ Ibi, *Y haga juſticia con mas rigor*, de quo rigore diſponitur in *d.l.fin.tit.19.f.7.* & nouiter in *d.l.6.tit.20.li.8.*infra ad quam noſtra quoad dictum rigorem remittere ſe voluit, debet tamen attenta qualitate facti id temporari, vt ex ſequentibus verbis diſponitur, & bonus iudex arbitrabitur, qui ſemper debet in mitiorem partem inclinari, & pietati, & miſericordię, ſe accommodare.

¶ Ibi, *Auer ſido terceros*, agentes enim & conſen-
14 tientes eadē pœna † puniendi ſunt prout & *in l.1.tit.1.lib.5.*ſupra diſponitur, circa mediatores clandeſtini matrimonij. vbi nu. 43. diximus: Imò & mediatores ij eſsent acrius puniendi & caſtigandi tanquam principales delicti interceſſores, & perpetratores: plerumque enim hęc non fierēt mala niſi interceſſores ij adeſſent. Alia in propoſitum huius legis dixi. in *l.7.tit.8.lib.5.ſupra.*

SVMMARIVM.

Receptores furum aliàs occultatores an puniantur vt fures.n.1.

Lex. 5. finalis.

SVMMARIVM.

Ementes à famulis res aliquas ex contentis in noſtra lege tanquam furti occultatores & factores puniendi ſunt.

IBi, NI CŌPRE DE CRIADO O TRIADA, ampliat diſpoſitionem legis.16. *tit.11.lib.5. ſupra* quæ in ſeruis loquebatur vt ibi dixi.

¶ Ibi, *Que ſea auido por encubridor*, notanda eſt hæc improprietas verborum vt ſcias non pœna ordinaria occultantis furem † & res furatas eſſe puniendum hunc emptorem, ſed alia minori arbitraria, ex ijs, quæ diximus in *l.3.verbo ſea auido*, ſupra iſto tit. & lib. quibus totus iſte titulus & liber remanet expoſitus ad laudem & gloriam omnipotentis Dei eiuſque B. Matris & ſanctorum 9. menſis Februa. anni huius. 1590.

LIBER

LIBER SEPTIMVS

De los Ayuntamientos de los concejos, justicia y regidores, y de sus ordenanças.

QVI quidem liber ad præcedentem difficiliter continuabitur, nisi dixeris, quod cum superiori libro dictũ sit de personis vt de militibus, nobilibus, & ignobilibus, nunc autem sequitur in hoc libro de concilijs quæ ex dictis tribus statibus constituũtur, & de eorum bonis & commercijs, & alijs & isto modo continuabis eum.

SVMMARIVM.

Ciuitas est ciuium multitudo. nu. 1. vel vbi per alios.
Ciues ipsam ciuitatem & vniuersitatem efficiunt. numero 2.
Concilium dictum est à societate multorum. num. 3. velut ibi.
Concilium ciuitatum dicitur triplex. nu. 4.

IN cuius Rubricæ propositum conducunt verba illa Aristo. *Politicorum. 1. c. 1. in princ.* scilicet, omnẽ ciuitatem societatem quandam esse, omnẽque societatem boni cuiuspiam causa constitisse videmus, omnia namque eius, quod speciem boni præfert gratia, omnes agunt: dubitari non potest, quin omnes societates ad bonum aliquod spectent, sed ea maxime, & ad id quod in bonis principatum tenet, quæ cunctarum est facile princeps, & alias omnes amplectitur, hæc autem est ciuitas appellata, ciuilisque communitas. Quæ, vt inquit idem Arist. *vbi supra li. 3. c. 1. in prin.*
1 ciuitas est ciuium † multitudo, & Cicero de somnio Scipionis inquit, quòd cætus, hominum iure sociati, ciuitates appellantur, & idem Cicero pro Sestio, conuenticula hominum, quæ postea ciuitates nominatæ sunt. Siquidem ciuitas nihil aliud est, quam ipsorum ciuium collectio, ipsique ciues ipsam
2 ciuitatẽ, & vniuersitatẽ † efficiunt, secundũ *Cardi. in cap. requisisti, de testam. Barto. in l. aut facta. §. fi. ff. de pœnis* probat text. *in l. ciuitas. ff. si cert. pet. l. ciuitates ff. quod cuiusq; vn. nomi. l. omnibus. ff. ciuitatibus ad Trebel.* & hæc ciuitas & populus proprie non pro ipso loco, neque proficta persona capitur, sed pro ipsis singulis loci habitatoribus: Ex quibus concilium nominatur, & deriuatur, & sic inquit Alberic. in dictionario,
3 concilium dictum est à societate † multorum in vnum: vt hæc & alia per *Iacobati. in tract. de concilijs li. 1. arti. 1. nu. 1. cum pluribus sequentibus.* vbi plura de eius Etymologia, & diffinitione, & n. 10. inquit quòd concilium dicitur cœtus, congregatio, coadunatio siue collectio personarum in vnum authoritate superioris disposita ad tractandum communi intentione de rebus necessarijs, & quoad nostrum propositum videtur bona diffinitio quia conuenit in omnibus cum suo definito. Et concilium hoc † 4
ciuitatis triplex est, Primum enim est concilium magnũ arduum & generale, scilicet congregationis totius populi, in quo conueniunt omnes & constituunt & hoc cõmuniter vocatur *concejo abierto*. Secundũ conciliũ est, quod vocatur concilium generale, idque tertium constituit concilium minimum ad regendum ciuitatem, castrum, villam, & populum: Primum concilium potest quicquid vult, quod sibi à principe diuina, vel humana lege prohibitum non est: secundum vero potest quidquid potest primum, nisi sit à primo prohibitum: tertium potest omne, quod sibi permissum est ab ipso secundo, vt latius dixi *in meo tract. de Decurio. lib. 2. c. 18. n. 22.* vbi, hodie, asseruimus, in ciuitates ipsas & populos, singulares de ciuitate potestatem transtulisse, de quo concilio ciuitatum & populorum lex nostra disposuit, & totus titulus noster.

SVMMARIVM.

Domus vna altius quam alia eleuari non potest inter Florentinos. n. 1.
Iudex in domibus publicis habitare antiquitus debebat. nu. 2.
Rectores compelli possunt venire ad hanc domum publicam ex causa publicæ vtilitatis. num. 3. aliàs multari possunt vt ibi, & ibi declaratur.
Congregatio rectorum debet fieri in domo publica certis temporibus, neque debent semper congregari ad libitum superioris. n. 4.
Domus de ayuntamiento debent fieri sine magno ciuium incommodo. n. 5.
Ædificia antiqua ciuitatis prius sunt reparanda, quã alia de nouo erigenda. n. 6.
Opera publica expensis ciuitatis facienda, sine principis licentia fieri non possunt. n. 7.
Horrea publica aut publica stabula iudex sine licentia principis facere potest. nu. 8. vbi idem in necessarijs ædificijs publicis.
Expensis quibus sit facienda domus publica. numero 9.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Domus publicæ ad concilia congreganda in qualibet ciuitate & villa construẽdæ sunt.

IBi, ENNOBLECEN SE LAS CIVDADES, ob quam quidem formositatem & apparentiam adest in aliquibus locis statutum, & consuetudo vt altius vna domus quam alia nõ eleuetur, neq; ædificari possit, sed vt & omnes in eadem permaneant altitudine, vt apud Flo-
1 rentinos † inquit *glos.l.1.C.de edif priua.* adesse, refert Meneses. *l.altius.nume.8.C.de serui. & aqua vbi. num. 9. &* 10. & ampliat vt & alienigena & clerici ligentur hac consuetudine, fuit enim semper maxima cura legum latoribus publicorum ædificiorum aspectus. *l.2.in fin. C. de ædif. priu.* & sic lege cautum erat, ne ædibus affixa legari possent, ne publicus deformaretur ciuitatis aspectus. *l.cætera, de leg.* 1. *l.2.C. de præd. & om.re.nauicu.lib.* 11. *l.*13. *t t u.*9. *par.*6.

¶ Ibi, *En las ciudades y villas*, & sic nõ in vicis, vulgo *aldeas*. in quibus tantus splendor domus publicæ non requiritur, cum vbique possint homines facilius cõgregari, vt inquit *Auend.c.*20. *prat.in pri. versiculo, vt aiunt. lib.* 1. licet & in vicis etiam hodie idem fiat.

¶ Ibi, *En tener casas grandes*, sicut & olim fabricanda prętoria & domos publicas statuebatur, vt essent vsui publico, & quibus iudices inhabitarent, *vt l. nulli. C. de offi. Recto.* qua domo publica facta, ibidem
2 & non † alibi iudex inhabitare debeat, secundum *Bar. in l. Aquilius Regulus. ff. de dona.* de quibus domibus publicis habemus etiã. *l. prætoria. C. de operi publi.*

¶ Ibi, *En que se ayunten las justicias y regidores y officiales, à entender en las cosas cumplideras a la republica*, quòd esset maximi momenti si ad id congregarentur, sed plerumque ad destruendam Remp. congregantur, præsertim vbi adest multitudo rectorum, & partialitates hinc inde contrariæ: cum deberẽt pro bono publico, vt inquit tex. noster congregari, & vt consuli possent vice populorum, vt *in §. senatus consultum, inst. de Iust. & Iu.* Et ad domum hanc publicam † compelli posũt rectores venire ex causa pu-
3 blicæ vtilitatis secundum *Abb. in c. quia propter. not. 2. de electio.* & qui moniti non venerint, possunt à iudice mulctari, etiam si tot ex consiliariis venerint, quot eorum præsentia possit actus expediri, secundum *Plate. in l. in filijs. C. de Decurio. lib.* 10. quòd intellige, vt dixi *in meo tract. de Decurio. li.* 1. *c.*2 *nu.*7. si iudex in mandato deueniendo pœnam expresserit nõ venientibus imponendam, nam tunc eam exequi poterit: Debetque congregatio fieri certis temporibus neque debent † semper congregari ad libitum
4 superioris, secundum *Abb. in c. his quæ col.* 1. *de maio. & obed. Pauinum, de potes. cap. sedeuac.* §. & quòd cætus, & à quo sint vocandi & congregandi, dixi *in d. trac. de Decurio.* & an sit necesse actus fieri in eadem domo, & non extra diximus. *l.* 15. *titu.* 6. *libr.* 3. *supra.*

¶ Ibi, *Fagan su casa de ayuntamiento*, si commode fieri potest intellige, & sine magno † ciuium in-
5 commodo, secundum *Bal. in l. singularium. C. de oper. pub.* data enim difficultate maxima ædificatio difficilis reputatur impossibilis, *vt l. non dubium in fi. de leg.* 3. *& l. si alieni. ff. de solutio. glo. in l. fideicomis. §. si seruo, de leg.* 3. *not. Feli. in c. Ecclesia S. Mariæ col.* 34. *de constit.* & in maxima difficultate idem citat Castro *de lege pœnali, fol.*4. *in paruis*, difficultas autem non minima reputatur, si sunt alia ædificia publica indigentia refectione, vel imperfecta, nam prius sunt hæc perficienda, quàm † alia inchoanda, vt *in l. fi. & ibi Bal. C. de oper. pub. & in l. nemo iudicũ, eo. tit. & in l. fi.* 6
in prin. ff. de ope. pub. & notat *Auen. c.* 3. *prat. n.* 1. *lib.* 2. vbi ampliat etiam si pecunia legata sit ad nouum opus inchoandũ, deficientibus tamen operum antiquorum reparationibus, noua hæc domus consistorij fieri poterit ex legis nostræ permissione absque alia principis licentia, licet regulariter opera publica expensis publicis facienda, non possint fieri sine regis licentia, † *vt l. nemo, & l. si quãdo. C. de oper.* 7
publ. notat *Auend. d. num.* 1. vbi *in versic. ista tamen regula* inquit fallere hoc quoties horrea publica; aut publica stabula essent facienda, nam tunc solus iudex † sumptu publico posset id facere *ex tex. in d. l.* 8
nemo, & Auend. vbi supra. idem dicit esse in quibuscunque ædificijs publicis, quorum ædificatio necessaria est populo, nam præcedẽte necessitatis informatione id fieri posset, *vbi. num.* 2. idem de reparatione eorum dicit: Ego tamen etiam tunc concilium requirerem, vt eius permissu & consilio hæc fierent, & hæc quibus expensis sit facienda † domus 9
consistorij, dixi *in l.* 15. *tit.*6. *lib.* 3. *supra* & nouissimè *Gutier. in prac. quæst. li.* 1. *q.*36. vbi nos refert & sequitur, & quamuis limitationem nostram *in d. l.*15. *num.*7. *in fi.* dicat se non examinare pro tunc, tamen eam veram iudico, *ex l.*20. *tit.*32. *p.*3. quam ibi allego pro mea limitatione & *ex l. omnes la.*2. *C. de oper. pub.* etiam comprobatur.

SVMMARIVM.

*Nullus ingredi & existere in consistorio ciuitatis potest nisi quibus à iure permissum est. n.*1.

*Prætorium siquis bis aut pluries intrauerit acquirit possessionem ingrediendi. n.*2.

*Possessio multum opitulatur etiam in iure eligendi adquirendi. nu.*3. *Vbi id in electione actiua, non vero in electione passiua. nu.*4.

*Possessio non adquiritur ex actibus meræ facultatis. n.*5. *nisi vt ibi. n.*6.

*Aliud est ius aliud facultas. n.*7.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Quæ personæ, & quæ non, possunt ingredi concilia, & in eorum negotijs se intromittere, declarat lex nostra.

IBi, NO ENTREN NI ESTEN CON ELLOS EN SVS AIVNTAMENTOS, hic habemus regulam, quam aliis à me citatis *in l.* 1. *tit.* 1. *libr.* 2. *supra.* addes, scilicet, quòd nullus potest ingredi, & existere in consisto-

consistorio ciuitatis, nisi tantum † illi, qui sunt in iure expressi, & est ratio, quia deputari ad aliquem vsum, vel ad aliquod ministerium, illi tantum & non alij vti debẽt, *ex. l. quicunque, & ibi Bal. C. de oper. publicis*, quem ad hoc. & legem nostram considerat *Auend. c. 15. præto. n. 1. lib. 2.* & dixi ego in mea Curia Pisana de *Decurio. lib. 1. ca. 10.* sed an siquis ingressus fuerit concilium semel bis aut plus acquiret possessionem † ingrediendi, & *Bar in l. 1. §. hoc interdicto ff. de itiner. ac. priu. n. 1.* inquit, quòd si ciuitas pateretur aliquem esse in concilio, ex eo solo actu non adquireretur ei quasi possessio, sed opus esset, quod per triginta dies interueniret, in concilio, sed vbi concederet eum esse ex decurionibus & prioribus concilij ex eo solo actu quasi possessio esset adquisita, & idem censuerunt alij plures, quos retulit *Mænoch. de arbi. iudi. lib. 2. casu. 160. numero 1.* & sequitur *Cæpol. de ser. rus. c. 1. numero 25. Barba. consi. 68. colu. 2. & col. pen. li. 3. & Couar. in c. possess. parte. 2. Rebuf. in 3. tom. cõst. Fran. tit. de mater. possessorijs in præfatione. n. 188.* quos adhoc allegauit ipse Mænoc. *de retin. pos. remedio. 5. n. 12.* nam & in iure eligendi acquirendo multum opitulatur † possessio, vt *no. in c. cum ecclesia sutrina. de caus. pos. & propri. late Lamberti de iure patro. in. 10. & 11. ar. 3. q. prin. i. partis. li. 2. Abb. cons. 54. l. 1. Soci. cons. 258. li. 2. Couar. in prac. c. 14. n. 2. Menes. in l. 1. C. de serui. & aqua. n. 14. & Bertach. de episco. 3. p. lib. 1. n. 7. & Iasco. & Angel. in §. æquè si agat, inst. de actio.* & quanto tempore ius tale eligendi acquiratur, vide *Balbum, de præscrip. 1. p. 5. p. prin. q. 8. Ripam. in d. c. cum ecclesia. nu. 126. cum seq.* & hoc vt dixi est quoad acquirendum ius eligendi, & sic in electione actiua quãdo extranei, & qui non sunt de capitulo admittuntur ad electionem faciendam, sed in electione passiua, licet per mille annos aliqui non habentes ius & iustitiam † eligantur & nominentur, non propterea adquirunt possessionem, vt in posterum ipsi, vel alij de eorum collegio eligantur, quia isti sunt actus meræ facultatis, ex quibus † numquam adquiritur possessio, vel quasi, vt per Doct. maxime *Ripã, in d. c. cũ ecclesia sutrina. n. 43. de causa pos. & prop. & Angel. n. 20. Ias. 41. in. §. æquè si agat, inst. de acti. Rebuf. in. 3. tomo. const. Fran. titu. de mat. possess. n. 177. Mænoch. d. casu. 160. n. 7.* vbi ex hoc plura inferunt, & *Balbus, de præscri. 4. p. 5. p. prin.* & optime *Burg. de Paz, cons. 10. n. 29. cum seq. vol. 1.* in qua quidem simplici facultate numquam præscriptio procedit nisi à tempore prohibitionis, vel negationis, † secundum dictos Doct. & diximus *in dicta Curia Pisana, lib. 2. c. 26. n.* etiamsi sit immemorialis præscriptio, vt per *Rolan. Valle, cons. 53. n. 25. cum seq. volu. 2. & iterum cons. 22. n. 20. & 27. eo. vol.* & cõmunes dicit *Balb. vbi supra. d. 4. p. 5. p. q. 5. & 6. & Villalob. in erario mille cõ. opi. litera. P. n. 327. cũ duobus sequen.* vbi ampliat, & *Anto. Gabriel. in commu. opin. tit. de præscriptio. concl. 10. Tiraq. de retract. conuentionel. §. 1. glo. 2. numer. 23.* quicquid velit *Ioan. Garsi. in tracta. de nobilita. gloss. 35. numero 54. cum sequen.* Est tamen verum, quòd si facultas procedit ex aliquo contractu, & sic dependet à iure aliquo, ita quòd facultas hæc denotat ius aliquod nam tunc præscribitur, vt optimè per *Rolan. Valle. consil. 21. n. 51. volu. 2. & Octauian. decis. Pedam. 115. n. 2.* vbi optimè dicũt aliud esse ius, aliud facultas, † nam in iure, vt diximus, præscriptio procedit, etiam si adsint dictiones quandocumque & similes perpetuitatem denotantes, vt *in l. 6. tit. 15. n. 30. cum sequen. lib. 4. supra dixi*, quæ nota, quia non sic reperies declarata.

¶ Ibi, *Que resistan alos que lo contrario hizieren.* eam in hoc alegat *Auenda. cap. 23. prætorum. n. 4. lib. 2.*

SVMMARIVM.

Consensus & negligentia indicis debet adesse vt puniatur si extraneus à consistorio, ibidem intrauerit. n. 1.

Casus vbi concilium ciuitatis habet iurisdictionem. n. 2.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Pœnam imponit lex nostra iudici permittenti ingredi in consistorio & concilio ciuitatis vel villæ personas alias quam rectores & concilij officiales.

IBi, QVE CONSINTIEREN ENTRAR fortificatiua est legis præcedentis, & pœnam etiam imponit iudici negligenti perconsensum personas extraneas à concilio ibidem ingredi, debet tamen interuenire consensus † vltra negligentiam, neque sufficeret negligentia sola iudicis ad id non aduertentis, nisi esset requisitus, nullus enim de negligentia tenetur si sit leuis aut leuissima, licet si tanta esset negligentia, quòd esset lata & sic dolo proxima, vtique teneretur, ex dictis per nos in *l. 4. n. 10. tit. 6. lib. 3. supra.*

¶ Ibi. *Entregue y tome*, hic est vnus † de casibus vbi concilium ciuitatis habet iurisdictionem, quem & alios retulit *Auend. c. 1. prætor. nu. 31. per totum, li. 1. dixi in l. 2. tit. 13. n. 60. li. 4. sup.*

SVMMARIVM.

In ijs quæ sunt gratiæ debent omnes consentire. n. 1.

Lex 5.

SVMMARIVM.

In diuersitate votorum quidnam obseruandum est in Decurionum collegio.

IBi, QVE BASTA LA MAIOR PARTE, idque verius est, cum de negotijs iustitiam tangentibus agitur & tractatur, secus in ijs, quæ sunt de gratia, in quibus † omnes debent consentire vt per *Feli. & omnes, in c. cum ómnes, de constit.* & nos diximus aliqua, *in tract. de Decurio. lib. 1. c. 2.* & iterum *lib. 2. c. 14. vbi in c. 15.* egimus de remedio a minori parte intentando. *& ca. 17.* quid erit faciendum si Decuriones sint in pari votorum numero.

¶ Ibi,

¶ Ibi, *Lo que el derecho dispone*, vt diximus *in d. c. 2. n. 5. dicti tract. de Decurio.* vbi legem nostram in hoc allegauimus & considerauimus, & ibidem *in li. 2. c. 4.* tractauimus quis de dicto collegio prius loquatur & vide etiam *Auen c. 19. præto. n. 6. & 7. li. 1.*

SVMMARIVM.

Populus Romanus non potest reuocare potestatem quam transtulit in Imperatorem. n. 1.
Intellectus. l. quòd semel. ff. de decret. ab ordi. facien. num. 2.
A Decretis decurionum licet non appelletur, per viã tamen querelæ remedium adhiberi potest. num. 3. vbi quòd tribus modis potest allegari contra ea cum sequen. numeris.
Declaratio facta per summum pontificem in præiudicium iuris alteri quæsiti non tenet. n. 4.
Iniustitia statuti & Decreti à concilio editi nũquam transit in rem iudi. n. 5.
Statutum licet verbis generalibus sit conceptum dicitur speciale si in effectu est singulare. nu. 6. & ibi remissiue coniecturæ apponũtur ex quibus statutum censetur speciale & in præiudicium.

Lex 6.

SVMMARIVM.

Decreta Concilij valida sunt & firma, & si aliqua eorum populus contradixerit, iudex eum exaudire debet, & iustitiam ministrare.

IBi, QVE VALA Y SEA FIRME, quod enim semel ordo decreuit non oportet rescindi, Diuus Adrianus Nicomediensibus rescripsit, vt *in l. quod semel. ff. de Decret. ab ordi. faci.* ex qua lege notabat Bart *in l. non ambigitur n. 1. ff. de legi.* quòd populus Romanus non potest reuocare potestatem Imperatoris, cum in eum iam omnem
1 † transtulerit, qui quidem Barto. *in l. omnes populi. nu. 29 in fi. ff. de Iust & Iure*, legem illam, quòd semel
2 intellexit, † postquam ex tali decreto secutus est quasi contractus, qui resultat ex litis contestatione, & hanc communem intelligentiam testatur *Oroſci. in ea. l. omnes, colu. 64. versi. 27.* sed an lex nostra patiatur hanc declarationem dubitabile est, licet meo videri eodem declaranda est modo deficientibus contradictoribus, nam eis existentibus, si de iure iniusta sunt talia decreta, reuocari per iudicem possunt, & ibi Bar. & Oroscius, late tractant quando priora statuta per posteriora reuocantur: Et an id quod semel in concilio actum est, possit statim in alio concilio dirui & euerti dixi *in d. meo tract. de Decurio. lib. 2. c. 14. num. 14.*

¶ Ibi, *Que las nuestras justicias*, hic habes tex. probantem, quòd licet à Decretis in concilio Decurionum factis non appelletur, per viam tamen querelæ † remedium adhiberi potest, quia non transeunt talia decreta in rem iudicatam & tribus modis potest allegari contra ea: primo per exceptionem doli, vt pote si facta sunt & statuta in odium alicuius particularis personæ contra dicentis, & in præiudicium iuris ei iam quæsiti, tunc enim iniqua sunt, & nullius momenti, secundum *Abb. in c. cum omnes notab. 5. de constit. & in cons. 55. col. 2. lib. 2.* & dicit Bal. *in c. 2. de iure iur.* quòd statuta, quibus dolus inest nõ tenent, allegat tex. quem ad hoc vnicum dicit, *in l. 1. in fi. ff. de excep. doli*, & dicitur, secundum Bal. inesse dolum, cum fit in odium particularis personæ, refert & sequitur *Ias. cons. 161. circa primum. nu. 3. libr. 2.* benefacit quod notabiliter decidit *Anchar. cons. 298.* præmitto pro clariori ad fin. q̃ declaratio facta per summum Pontificem in præiudicium iuris alteri † 4
quæsiti non tenet, tanquam non æqua & cõtra ius. *l. quoties. & l. rescripta, C. de preci. Imp. offer.* de quo alibi dixi latius, ad ibi dicta me remito circa istud dictum Anchar. secundo per appellationem in talibus decretis remedium haberi potest, secundum Bar. *in d. l. omnes populi. 5. q. prin. nu. 53. ff. de Iust. & Iur. & l. fi. ff. de appel. recip.* Bal. *in l. iudicibus. C. de appel.* cum similibus vt per *Alex. cons. 190. mature digestis. num. 14. lib. 2. Decius, cons. 361. omissa. n. 7.* tertio quando non esset appellatum agi potest per viam querelæ post tempus datum ad appellãdum, vt est *tex. in d. c. cum omnes, vbi Abb. not. 5. Deci. cons. 528. pro resolutione. nu. 7. & in d. c. cum omnes. n. 5.* & talis iniquitas, seu iniustitia † sta- 5
tuti & Decreti nunquam transit in rem iudicatam, vnde quandocunque ex interuallo absque appellatione per viam querelæ sequi potest retractatio talis Decreti, vt comprobat *Feli. in d. c. cum omnes col. 1. versi. secunda conclusio & Decius, consi. 335. viso, colu. fi. & Fracis. Betius, consi. 3. n. 70. & 71.* à quo desumpsi cũ eius consilia non passim habeantur, *vbi. nu. 72. inquit ex Bal. in l. quisquis. C. quorum appel. non recip.* quòd statutum licet verbis generalibus sit conceptum † di- 6
citur speciale, si in effectu est singulare, vt & per *Feli. in d. c. cũ omnes. n. 4.* nam statutum non solum verbis, sed & opere debet esse generale, vt per eundem Bal. *in c. cum ordinem, de rescript. sensit Deti. in ca. consuluit. 3. n. 4. de appella.* & alia plura ibidem ipse *Fran. Betius*, allegat singularia, & per *Ias. cons. 120. in fin. lib. 4. & cõiecturas Betius, vbi supra* cõsiderat, ex quibus hoc præiudicium in statutis colligitur & decerpitur.

SVMMARIVM.

Accusari non possunt neque condemnari impedientes gubernationem populi & concilij. n. 1.
Lex vel statutum vbi profert aliquam rem cũ qualitate aliqua, debet vtrumque probari. n. 2. & ibi ex hoc infertur ad assassinum.
Casus alius vbi rectores ciuitatum habent iurisdictionem. n. 3.
Iudex qui patitur resistentiam est iudex competens ad puniendam eam. n. 4.

Lex 7.

SVMMARIVM.

Ciuitas villa & vici earũ gubernãda sunt constitutionibus ac consuetudinibus concilij ipsarum:

ipsarum: neque scandala inducenda sunt aduersus concilium ad impediendam gubernationem & iustitiæ executionem: aliter enim iustitia & rectores id punire poterunt secundum ius.

IBI, SE HAN GOVERNADO SEGVM LAS ORDENANCAS Y COSTVMBRES QVE TIENEN, hic habes text. probantem, quòd statuta populi obseruanda sunt, de quo *in l.* sequente dicemus.

¶ Ibi, *Para embargarles en regir y gouernar.* notanda est qualitas hæc vt dispositio nostri tex. locum habeat, scilicet, quòd dictæ adunationes & congregationes fiant ad hoc, vt iustitia & rectores non possint regere neque gubernare rempublicam, neque vt exequi possit iustitia, & per consequens non probata hac qualitate, non possint accusari neque
1 condemnari impedientes † gubernationem populi & iustitiæ executionem, ex remedio nostri text. quia vbi lex vel statutum profert aliquid cum ali-
2 qua † qualitate, debet vtrumque probari, *vt l.* 1. §. *ait prætor, vbi in princ. not. Bar. ff. ne quid influmi. pub. vnde Io. And. in c.* 1. *de homi. in* 6. refert se euasisse quendam prælatum à pœna illius ca. 1. quod capitulum punit acriter facientes assassinari aliquem Christianum, nam contra prælatum solum erat probatum fecisse assassinari quendam hominem, & non fuit deductum, neque probatum, quod ille assassinatus fuisset Christianus, ob quod euasit prælatus pœnam illius capituli: refert & sequitur in nostris terminis *Alex. consi. fi. n.* 3. *cum seq. vol.* 2. vbi tractat quomodo probabitur andata vel assonata.

¶ Ibi, *Y regidores*, hic est vnus de casibus vbi re-
3 ctores iurisdictionem habent, & eam † exercere possunt, quas notat legem nostram considerans *Auenda. c.* 1. *præto. versi. nona conclusio. num* 31. *lib.* 1. *& iterum. cap.* 3. *præt. num.* 4. *versi* 10. *deducitur lib.* 1. ex lege nostra considerat & notat, quòd ille, qui
4 patitur resistentiam est † iudex competens ad puniendum eam.

¶ Ibi, *Guarden las ordenanças y costumbres.* Quinquaginta casus vbi est expressum à iure, quòd corrector teneatur seruare consuetudines locorum quorum est corrector, vide per *Luc. de Penna. in l. missi opinatores C. de exactor. tribut. lib.* 10.

SVMMARIVM.

Statuta populorum facere an solis iudicibus competat. n. 1.

Statuta populorum singulares personas concernentia sunt ambitiosa & citandi sunt illi, quorum interest. n. 2.

Confirmatio regis an requiratur omnino pro obseruatione statutorum ciuitatis. n. 3. *&. n.* 5. *conclusio &. n.* 6. *limitationes.*

Citatio eorum quorum interest in decretis populorum quoties sunt ambitiosa talia decreta & statuta. num. 4. *vel si sunt nimis gratiosa, vt ibi. num.* 5.

Lex 8.

SVMMARIVM.

In condendis statutis debent iudices seruare ordinem & tenorem huius legis.

IBI, A LAS IVSTICIAS DE LAS CIVDADES Y VILLAS PARECIERE, hic videtur esse text probantem solis iudicibus ciuitatum & villarum competere facere statuta, † contra. *l.* 6. *&* 7. *supra isto titu. libr. & contra l.* 1
14. *titu.* 6. *lib.* 3. supra expresse disponentes etiam cum consilio & assensu Decurionum esse facienda, ideò vel dicendum est, quòd nostra suppleatur per illas, cùm non sit nouum, leges posteriores per priores & è contra declarari, vel melius quòd lex nostra loquitur quoad hoc, scilicet vt fiant statuta nec ne, hoc enim solum ex potestate correctoris & iustitiæ pendet, vt inquit *Auend. c.* 19. *præto. nume.* 5. *versic.* tertio limitatur cum sequentibus lib. 1. constituto tamen & declarato per iustitiam & correctorem, quòd conuenit statuta fieri, tunc in condendis eis debet concurrere concilium talis ciuitatis vel villæ vt significant verba illa d. l. 14. ibi, *con acuerdo*, prout optime considerat *Auend. vbi supra. num.* 6. *in prin.* & colligitur etiam ex lege nostra, dum dicit hęc verba, *les pareciere que conuiene hazer.*

¶ Ibi, *De las partes a quien tocaren*, & sic sunt præiudicialia & ambitiosa decreta, & consequenter citandi sunt illi, quarum interest, & Rex † adeundus 2
ex l. 1. *& ex l. Ambitiosa. ff. de Decre. ab or. faci. notat Oroscius in l. omnes populi n.* 13. *ff. de Iust. & Iur.* & sic lex nostra in ijs non in alijs loquitur & disponit, & vbi adsunt contradictores dictorum statutorum & per consequens in eis vt obseruentur, confirmatio regis requiritur, non vero in alijs non ambitiosis, in quibus non fit informatio de qua hic, *& in l. præcedente in fi.* allegaui Betium coniecturas ponentem & describentem.

¶ Ibi, *Se deua mandar guardar o confirmar*, hic est tex. cui Ioa. Garsia, infra referendus, asserit satis audacter totum mundum respondere non posse pro opinione sua, scilicet, quod statuta facta à concilijs ciuitatum & villarum omnino sunt per regem confirmanda pro obseruatione ipsorum, & quòd antea non sunt obseruanda, † quam quæstionem 3
multo ante ipsum ego examinaui *in d. l.* 14. *tit.* 6. *lib.* 3. *supra.* & inclinaui licet aliquantulum dubius in contrariam opinionem, scilicet quòd regulariter statuta ciuitatum & populorum interim quòd non infirmantur vel confimantur per Regem obseruanda sunt, & nunc maturius considerans hanc etiam vt veriorem amplector opinionē, tunc quia hæc *ex d. l.* 14. probatur & colligitur clarè, tum etiam quia *ex l.* 6. *supra isto tit. & lib.* semel Decretum in concilio est omnino seruandum, & si quis contradixerit audiendus est super eo, & sic supponit lex illa, interim seruādum, tum etiam ex alijs in dict. l. 14. per me adductis in confirmationē huius

opinionis, quam & nouissimè post reperi secutum fuisse *Matienzo, in l. fi. tit.* 14. *lib.* 5. *supra num.* 2. satis versatus in chancellarijs & curijs, & sequuntur alij relati per *Humada, in l.* 12. *tit.* 1. *p.* 1. *gl.* 1. *n.* 6. *vbi n.* 9. hanc communè testatur, & veriorē testatus est, *Benuenutus*, per me *in d.l.* 14. relatus, & facit pro hac etiā opinione expressa *lex.* 54. *titulo.* 5. *lib.* 2. *supra.* vbi iubetur Dominis Regij consilij, vt nullo modo statim iudicibus inhibeant super executione Decretorum ac statutorum ad Reipu. gubernationem factorum, sed potius prius debere se super eis informare à conditoribus eorum, & adhuc informatione habita non iubet lex illa dandam inhibitionem, si ergo inhibitionem denegat & prohibet lex illa ne impediatur dicta executio, ergo clare probatur ex ea nostra opinio, quia inhibitio non datur, nisi vbi executio conceditur, & sic postquam legem hanc. 54. pro hac considerauerām opinione reperi ante considerasse *Auiles, in cap.* 17. *præto. glos. Prouueer, nu.* 1. dum dicit relata opinione contraria esse contra *Pragm.* 47. *in volumine antiquarum pragmaticarum* quæ iam est. *d.l.* 54. ab ipsismet Regibus Ferdinando & Elisabeth condita, ex quo clarius est eosdem *in dict. l.* 14. idem disposuisse, & vt apparet *ex subscriptione marginali dict. l.* 54. dabitur ad hoc Regia prouisio, cum ibidem appareat iam semel fuisse datam, & sic *Auiles, vbi suprà, n.* 2. hanc nostram tenet, & pro ea reperi itidem tex. expressissimum *in l.* 4. *tit.* 14. *lib.* 8. *infrà, Ibi, Y entretanto vsen dellas.* in quibus verbis nulla est necessaria inductio, & hæ possunt dici leges pro hac opinione, quibus responderi non potest, & licet videatur legē hanc 4. casum specialem determinare, tamen in omnibus vbi datur eadem ratio, idem est dicendum ex dictis per nos *in Rubric. tit.* 4. *lib.* 3. suprà nullaque ratio differentiæ dari potest in statutis factis in terminis illius l. 4. quam in alijs quibuslibet statutis populi statum & gubernationem concernentibus, sed eadem potius militat, & sic est ibi text. expressimus pro hac opinione, etiam si dictus *Ioan. Garsia, de Nobilita. in inscriptione. num.* 12. 13. *&* 14. audacter nimis proruperit (vt de alijs aduertit Oroscius, per me allegatus *in d. l.* 14. *tit.* 6. *lib.* 3 *suprà*) in contrariam opinionem, carpens ibidem ipse Ioan. Garsia, Auendañum, & nos, eò quòd secuti simus dictam contra eius opinionē, cum ibidem ego aliquantulum dubius extiterim, & nunc indubiè sequor eam contra ipsum Garsiam, & sequaces, cum Horoscio præceptore meo, & Auend. Martien. & Benuen. ibidem relatis, & quamuis Ioan. Garsia, vbi suprà, dicat à nobis cauendum, rectius feciſſet si ipse caute nos legisset, & leges considerasset, legique nostræ, in præsenti, cui totum mundum asserebat Garsia, responderi non posse, in dict. l. 14. satisfecimus, & respondimus, scilicet, quòd lex nostra in præsenti loquitur in decretis & statutis ambitiosis & præiudicialibus aliquibus personis, & ab eis contradictis, & per consequens in alijs non ambitiosis, & vbi contradictores tales deficiunt, firmat lex nostra Regulā in contrarium, iuncta dicta l. 14. nostram in præsenti declarante, & quòd in ambitiosis lex nostra loquatur: patet quia informationes fieri iubet, à personis interessantibus, & de iure tunc citatio requiritur quoties
4 ambitiosa † sunt statuta, *ex l.* 1. *& l. ambitiosa. ff. de Decret. ab ordi. faci. vt in glo. precedente* diximus, *& ex dictis per nos in l.* 6. *supra isto tit. & libr.* Item & ambitiosa dicuntur eo ipso quòd non apparent † rationabilia, vel sunt nimis gratiosa secundum *Bal. in l. nulli. C. de sent. & inter omn. iudi.* item quia in præsenti nullum adest verbum disponens, quòd interim quod confirmantur non obseruentur, & sic hoc remanet in dispositione aliorum iurium: Ex quibus tantum abest quòd lex nostra faciat pro opinione Garsiæ & sequacium, quòd potius contra eum & pro nobis facit, prout faciunt aliæ leges iam à me allegatæ, *& dict. l.* 14. *tit.* 6. *libr.* 3. supra, nam cum in principio dixerit & disposuerit esse seruanda statuta facta vel facienda de nouo à populo, verba eiusdem legis finalia disponentia esse Regi mittenda, sunt intelligenda sub præsuppositio illo, quòd seruentur, nam quoties lex vnum disponit, & alterum præsupponit, vt habeat locum dispositum debet verificari præsuppositum, *ex glo. singul. & communiter approbata in l. si mancipia. C. de ser. fugit.* quam commendant relati à *Francis. Becio, consil.* 53. *num.* 7. & secundū hæc est declaranda lex nostra, nam dict. l. 14. est nostræ legis in præsenti declaratoria vt apparet ex subscriptione marginali dicta l. 14. & per consequens non est contraria, etiam si vellemus dicere legem nostram non loqui in decretis ambitiosis, & sic malè dixisse Ioan. Garsiam, vbi supra dum asserit quòd lex illa 14. ex nostra esset declaranda, scilicet, quòd in illa l. 14. esset, ex nostra in præsenti præsupponendum, statuta esse iam confirmata, in quo in duobus præsertim errauit. Primo cum vt apparet ex subscriptione dicta marginali illius l. 14. à Compilatore, imo potius ab ipso Rege nostro, qui omnia contenta in hac legum Copilatione approbauit, illa lex 14. est nostrę declaratoria, nullo modo est dicendum ex nostra illam esse declarandam & supplendam. Secundo quia cum illa l. 14. condita fuerit à Regibus Ferdinando & Elisabeth, anno milesimo quingentesimo, nostra verò lex in præsenti à Carolo Quinto Imperatore nostro, Anno 1539. quo iure quovè colore potest affirmari nec præsumi, quòd legislator illius l. 14. præsupposuerit ex nostra lege, confirmata esse statuta & sic quòd Ferdinandus & Elisabeth, qui mortui fuerunt multò antequam lex nostra esset condita, præsupposuissent ex nostra lege eis incognita & incondita tempore ipsorum, esse ibidem statuta confirmata, certè ridiculum hoc censetur, & vt per capillos ac per vim leges à suis terminis extrahere, vt appareant colloratè fundare opiniones ab aliquibus, proteruè vt in hoc proposito inquit Oroscius, vbi supra, secutis, non præuidēdo legum tempora, & conditores earum, nec subscriptiones legum marginales, quæ non in vanum, sed potius cum maximo mysterio sunt appositę. Præmaximè cum lex nostra in pręsenti nihil meminerit, sintnè interim obseruanda necnè dicta populorum statuta, pendente dubio an confirmabuntur, & sic lex nostra potius pro nobis quam contra nos est: & quia dictæ leges. 54. *titu.* 5. *lib.* 2. *supra, & l.* 4. *tit.* 14. *lib.* 8. *infra*, expressissimę sunt pro hac nostra opinione, quibus neque ipsa Ioan. Garsia, neque alius, quilibet sit, respondebit, sicut non respondit dict. l. 14. neque nostram iuridice intellexit, & sic ab eius opinione cauendum censeo, nec putet quis, me hęc dixisse in retorsionem verborum ab ipso Garsia, contra & aduersus mea scripta, prolatorum,

sed vt

ſed vt veritas elucidetur, mei enim non eſt, nec vnquam fuit immodeſta verba contra aliquem proferre, ſed cum omni moderamine & caſto ac nobili modo ſcribendi meam proferre ſententiam & contrariam aſſerẽtes referre, vt cui mea non placuerit, aliã, ſi verior videbitur, ſequatur, veritatẽ enim ſemper ſequi in animũ duxi, & verbis humilibus, non vero iactantibus & ſuperbis, eam omnibus patefacere, abſque aliorum iniuria, nec mihi deficerent ſermones, ſi aliud vellẽ, ſed abſit à me, malo enim in ijs deficere, quàm alios lædere: Ex quibus omnibus eſt elicienda concluſio, ſcilicet, quòd ſtatuta à populo facta ad eius & Reip. gubernationem & commodum confirmanda ſunt à Rege, interim tamen quòd confirmantur, vel infirmantur, obſeruanda ſunt. Quæ quidem concluſio ex lege noſtra, ſecundum meum intellectum, non procedit, quo-
6 ties talia † ſtatuta ſunt ambitioſa, & aliquibus præiudicialia, & ab eis, quorum intereſt contradicta, nam in non ambitioſis, ſed in bonis ſtatutis lex illa. 14. loquitur, quæ quidem noſtram declarat, vt in bonis, & ſic in non ambitioſis, non ſit obſeruanda legis noſtræ forma & ordo, ſed in ambitioſis tantũ. Secundo non habet locum dicta concluſio quoties in tali populo reſidet curia Regis, nam tunc cum talia ſtatuta facere non poſſint iuſtitia & Rectores talis loci, quia Rex & eius curia ibidem exiſtit, nimirum ſi confirmatio requiratur, vt obſeruari poſſint, vt dixi *in dict. l.* 14. *num.* 11. & tenet *Franciſ. Marcus, deciſ. Delphi.* 804. *num.* 5. Item & tertio limitatur vt non procedat dicta concluſio, quoties tale ſtatutum autoritatem tangeret ſuperioris, vt & ibidem dixi. Quarto, non procederet dicta concluſio quoties talia ſtatuta eſſent contra ius regium, nam tunc interim quòd non confirmantur non ſunt obſeruanda, quia non licet inferiori tollere legem ſuperioris. *l. fi. C. de teſtam. & ex dictis per Fran. Marcum, in dict. nu.* 5. qui videtur ibidem ſe inclinare in noſtram opinionem, dum ibidem in fine opinionum refert *Bald. in l. receptitia. C. de conſti. pecun.* ita tenentem.

De lege. 10. quæ de iuratis loquitur diximus *in Tract. de Decurio. lib.* 3. *cap.* 2. ad ibi dicta me remitto, de quibus & aliqua dixit *Didac. Per. lib.* 7. *Ordinã. pag.* 412. *col.* 1. *in fin. cum ſequentib.*

SVMMARIVM.

Claues portarum ciuitatis apud quem deberent eſſe, olim contentio aderat, ex lege tamen noſtra determinatur. num. 1.

Lex II.

SVMMARIVM.

Claues portarum ciuitatis apud quem debent eſſe.

IBi, LAS TENGAN LOS VESINOS DELLAS A QVIEN EL CONCEIO LAS ENCOMENDARE, Olim erat contentio de iure communi apud quem deberet eſſe cuſtodia † clauium ali- 1
cuius Reipub. & portarum ciuitatis, nam nonnulli dicebant, quòd apud ſolos iudices, *argum. text. in l. officium.* §. 1. *ff. de re milit.* Alij dicebant, quòd apud conſules ciuitatis, vt probat *Guido Papæ, conſil.* 1. *num.* 7. *& Ripa, in Tract. de peſte, tit. de remed. ad conſer. Vber. num.* 184. *vſque ad* 192. quos retulit *Auend. cap. Prætorum.* 21. *num.* 1. *lib.* 1. Ex lege tamen noſtra vides determinatum, quòd illi vicini talis loci debent eas habere, quibus concilium eas dederit, vel officiales iuſtitiæ eas habebunt, qui de conſuetudine eas habere ſolent, dum tamen non ſint Prælati, diuites homines aut alij potentes. Hodie tamen iuſtitia & concilium ciuitatis ſolent nominare perſonas, quæ tempore ſaltem peſtis (à qua Deus noſter pro ſua clementia liberet) eas habeant.

De lege finali, vide ſimiles *in l.* 11. *&* 12. *tit.* 8. *libr.* 9. *infrà.*

TITVLO SEGVNDO

De la guarda que ſe ha de hazer a las ciudades y villas, de los Priuilegios y coſtumbres, qui tienen en elegir y nombrar officiales.

ET cum in titulo præcedente dictum ſit de concilijs, nunc autem de Priuilegijs & conſuetudinibus ſuarum ciuitatum & villarum obſeruandis agitur.

SVMMARIVM.

Beneficium Principis debet eſſe manſurum. nu. 1.
Regis ſcientia & patientia, an requiratur in inducenda conſuetudine contra eum num. 2.
In conſuetudine inducenda, non requiritur iam binus actus iudiciali ſententia confirmatus. nu. 3.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Priuilegia officia ac exẽptiones ciuitatum, villarum ac populorũ omnino ſeruanda ſunt.

Ibi,

IBI, LES SEAN GVARDADOS, Decet enim beneficium concessum à Principe esse mansurum †, vt *in cap. decet, de regul. iur. in 6. & in l. beneficium. ff. de const. Princ. & ibi glo. & Doct.* plura dicunt. 1

¶ Ibi, *Y buenos vsos y costumbres*, Ex iis verbis *Auen. in cap. 1. prætorum, nu. 24. in princ. lib. 1. & in cap. 8. n. 3. in princ. eod. libr. & in Dictionario, verbo, Costumbre, conclu. 3.* colligit, quòd in consuetudine bona inducta, vel inducenda, etiam contra regem, non requiritur † scientia & patientia eius, cuius doctrina sic generaliter dicta vera non est, erit tamen si eam intelligas procedere, in consuetudine, aut præscriptione immemoriali, in ea enim scientia & patientia non requiritur probari, secus verò in quadragenaria, vt latè diximus *in l. 1. n. 15. cum sequentibus aliquibus. tit. 15. lib. 4. suprà, & Dueñas, in Regul. 141. limit. 4.* & nouissimè post hæc ita declarauit *Gutierrez, in suis Pract. Quæst. lib. 1. q. 85. per totam*, sufficiet tamen, vt diximus *in d. l. 1.* & dixit *Corduba, in Summa de casos. q. 78. fol. 228. col. 2. cum sequentib.* in paruis, tunc probare scientiam & patientiam Magistratuum ac Prætorum illius loci in casu dicto, quo scientia & patientia Regis requiratur ad inducendam consuetudinem aliquam, vel præscriptionem, & ita est declarandus *Auend. vbi suprà*, aliàs malè loqueretur, & ipsemet *in dict. cap. 3. num. 4. versi. item in quantum*, contra supradicta adducit vnum, scilicet, quòd ad inducendam consuetudinem non requiritur de eius essentia binus actus † iudiciali sententia confirmatus, sed potius absque ijs introducta consuetudo valebit, dum tamen cum patientia populi introducta sit, vt & tenet *glo. 7. l. 5. titu. 2. p. 2. & Molina, de primogen. lib. 2. cap. 6. n. 27. fo. 254.* & esse conforme communi Doctorum sententiæ testantur Doctores relati ab Humada, *in d. l. 5. glo. 7. num. 3.* quidquid ipse *ibi. nu. 2.* velit distinguere inter actus iudiciales, & extraiudiciales probandos: quod si in nostro casu & proposito legis nostræ Auendañus, patientiam & scientiam populi requirit, cur non erunt requirenda in consuetudine inducenda contra Regem minori tempore quam immemoriali. 2 3

SVMMARIVM.

Vsu & consuetudine potest adquiri ius eligendi rectores iuratos ac tabelliones. num. 1.

Consideratur contrarietas legis nostræ ad l. 1. tit. 9. lib. 3. suprà, & ad. l. 1. tit. 15. libr. 4. suprà, & diluitur in. num. 2.

Exceptio debet esse de Regula cessat vbi absurditas & correctio induceretur. num. 3.

Lex. 2.

SVMMARIVM.

Populis ex priuilegio, foro, vsu & consuetudine, aut ex priuilegio Regis ius habentibus eligendi officiales publicos ciuitatis aut villæ, aut loci seruandum est.

IBI, VSO Y COSTVMBRE, hic habes text. quod vsu & consuetudine potest adquiri ius eligendi Rectores iuratos, tabelliones & alios publicos † officiales, quem tex. ad hoc considerat *Auenda lib. prætorum. cap. 1. num. 9. vers. secundum.* & iterum *in eo lib. c. 10. num 3.* & sic licet creatio tabellionum & iudicum ad Regem pertineant, vel cui ipse concesserit per priuilegium, vt apparet *ex l. nostra, & ex l. 2. titu. 4. p. 3.* & dixi *in Rubr. tit. 25. in prin. lib. 4. supra*, tamen per consuetudinem etiam & vsum adquiri potest, vt & lex nostra probat, & faciunt dicta per nos *in l. ti. 1. De las præscriptiones, lib. 4. supra, & in l. 3. num. 6. tit. 5. lib. 3. supra.* Et quæ consuetudo debet esse hæc, *in l. 4. & 5. infra isto tit.* videbis determinatum & dictum Deo volente. Et hæc obseruabatur antea consuetudo in hac Placentina ciuitate, nam ipsi eos creabãt, recessit tamen in ea abvsu: in vicis tamen & populis iurisdictionis vsque nunc durat consuetudo hęc, nam concilium cuiuslibet loci nominat tabelliones publicos & de concejo in eodem loco, & cum hac nominatione examinantur in consilio Regio, & approbatur: & prouisiones aliter factas dicti populi contradicunt, prout in facto contradixi & admissa fuit contradictio, & supplicatio à prouisione quadam aliter facta, in consilio Regio: nam & secundum *l. 5. infrà eodem*, prouisiones aliter & contra talem consuetudinem factæ non sunt exequendæ licet obediantur, vt ibi videbis, & hoc cum vacant per mortem, non verò si per renuntiationem, vt *in l. 4. infrà cod.* dicemus. 1

¶ Ibi, *Que nos solemos prouecr, y no las dichas ciudades*, cum in principio lex nostra dixerit, valere † consuetudinem eligendi Rectores & alios officiales concilij, & in hoc versiculo exceperit electionem iudicum, & officialium iustitiæ, videtur circa hæc denegare consuetudinis introductionem & validitatem, quia exceptio debet esse de Regula & consequẽter, præmaximè in hoc lex nostra cõtraria videtur legi. 1. titu. 9. libro tertio, supra, & l. 1. titulo decimoquinto, libro quarto, supra, vbi manifestissimè probatur ius eligendorum iudicum consuetudine & præscriptione adquiri posse, & cẽseo hanc ita esse maximam contrarietatẽ, quod de rigore cogit nos dicere, quòd aut lex ista in hoc correcta est per dictas leges contrarias, aut illæ per nostram, cum in effectu, vt apparet ex subscriptionibus marginalibus earum, illæ conditæ sunt à Rege Alphonso, Anno millesimo trecentesimo octuagesimo sexto, nostra vero à Ioanne Secundo, Anno millesimo quadringẽtesimo trigesimoquinto, & sic nostra tanquam nouior corrigat illas, vel verius nostra corrigatur per illas saltem per illam l. 1. titulo decimoquinto, libro quarto, suprà, cùm à Rege nostro PHILIPPO SECVNDO, Anno. 1566. sit confirmata, & consequenter hæc, vt nouior seruanda contra nostram legem, & sic etiam consuetudine adquiri ius eligendorum iudicum: vel vt euites correctionem, & hoc verius esse iudico, lex nostra & verba eius declarentur per illas, vt procedant nostri textus verba, nisi aliud de consuetudine habeatur ex legibus illis nostræ contrarijs, & licet hęc sit maxima suppletio ad nostram legem dicto modo per me ponderatam, sed vt iura iuribus concordentur, præsertim huius Recopilationis, ita tenendum erit, quia verum est dictum 2

assumptum

assumptum dictarum legum. 1. titu. 9. lib. 3. supra. & 1. tit 15. libr. 4. supra, & seruandum, & mirum videri non debet si in hoc casu cesset Regula illa, quòd exceptio debet esse de Regula, vt euitemus correctiones & contrarietates legum nostrarum & absurditates, quo casu cessat Regula illa †, vt per *Euerard. in Centuria locorum, cap. de exceptione ad Regulam, versic. & procedit iste modus arguendi in dubio. pag. 35. in pariis & antiquis.*

Lex 3.

SVMMARIVM.

Seruanda est consuetudo ciuitatum & villarum, quòd ad petitionem eorum, vel maioris partis prouideantur per Regem officia publica.

IBi, QVE A PETICION DE LOS CONCEIOS Y OFFICIALES, DELLOS, loquitur lex nostra in ciuitatibus & villis, vbi de consuetudine officia hæc Rectorum, tabellionum, procuratorum & aliorum officialium dictarum ciuitatum, & villarum prouidentur ab eis, idque patet ex præcedente lege, & itidem ex sequente, & ex nostræ legis principio, & sentit *Auend. cap. 10. præto. num. 3. in princ. libr. 1.*

¶ Ibi, *O de la mayor parte*, nam cum habita dicta consuetudine prouidere ciuitates & villas hęc officia, non consistat in mera facultate, sed in iustitia, & sic non sit negotium gratiæ, sed iustitiæ, merito quòd votũ maioris partis sufficiat, neque omnium inconcusse consensus requiratur, prout de iure in similibus iustitiæ negocijs habetur, per Doctores, maximè *Felin. in cap. cum Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut.*

SVMMARIVM.

Lex nostra quoad possessionem loquitur & sufficit quadragenaria. num. 1. quo ad proprietatem verò immemorialis requiritur, vt ibi.

Lex loquens per verbum, Costumbre, *denotat proprietatem, & prouerbium*, vso, *possessionem. num. 2.*

Declaratur legis huius dispositio per l. 3. tit. 4. infrà isto lib. in officijs vacantibus per mortem, non si per renuntiationem. num. 3. nisi vt ibi.

Lex 4.

SVMMARIVM.

Ciuitatibus, villis & vicis seruanda est possessio quadragenaria, & priuilegium eligendi & nominandi tabelliones publicos & notarios, & ita summantur secundum verum, & tenendum intellectum:

IBi, SIENDO EL VSO DE QVARETA AÑOS, ex ijs verbis de vsu tantùm mentionem facientibus intelligendum est legem nostram, quo ad possessionem loqui, & hanc sufficere † quadragenariam, quoad proprietatem verò requiritur immemorialis, prout ex l. sequente probatur, nam cum tabelliones creare ad Regem pertineat, vt dixi *in Rubr. tit. 35. lib. 4. supra*, quoad vt in proprietate ius acquiratur immemorialis requiritur, *ex dictis in l. 1. tit. 15. libr. 4. supra*, & sic dirimuntur iam difficultates, quas circa has leges Doctores antiquitus considerabant, vt iam diximus *in nostra Curia Pisana. de Decurionibus, lib. 1. cap. 13. nu. 7. per totum*, vbi considerauimus legem nostram non sine mysterio locutam fuisse per verbum, *Vso*, in sua dispositione, vt ex hoc intelligeremus de possessione tantum loqui, legem verò sequentem per verbum, *Costumbre*, locutam fuisse, per quod proprietas denotatur †, vt est singularis doctrina *Baldi, in cap. cum Ecclesia, col. fi. extra de electio.* quem sequitur *Burgos de Paz in l. 3. Tauri. num. 1063. cum sequent.* & hi sunt veri & tenendi intellectus harum duarum legum: quibus sic obseruatis declaratur lex nostra & sequens per *tex. in l. 3. tit. 4. infra isto lib.* vt obseruanda hæc sint, quoties officia hæc † vacant per mortem, secus verò si per renuntiationem, vel priuationem vacarent, nam tunc populi ij prouidere eas non possent, nisi ob impedimentum aliquod esset renunciandum, nam tunc idem esset sicut si per mortem essent prouidenda talia officia, obseruatis tunc iis, quæ in eadem l. 3. disposita sunt, quæ singularis est, & iam semel habui in practica, vt dixi *in dict. Curia Pisana, dict. cap. 13. num. 7.* vbi allegaui *Gregorium in l. 3. glo. 2. titu. 19. p. 3. & Auend. cap. 10. præto. num. 2. & 3. lib. 1.* de difficultate harum legum differentium: populi tamen dicta consuetudine vtentes, ne illudantur per tabelliones nominatos per eos, si renuntiassent officia hæc ante nominationem, cogunt eos per scripturam publicam se obligare & confiteri, quòd officium illud habent à dicto populo, & quòd illud non resignabunt in aliquem nisi cum populi licentia, & in illum, quem ad hoc populus nominauerit, sed cum cautela hæc facienda sunt & consilio, nè videatur confidentia, quæ per pragmaticas nouas *De los officios de escriuanos*, Madricij factas, reprobata est sub grauibus pœnis, & sic lex nostra satis remanet declarata.

SVMMARIVM.

Lex nostra quoad proprietatem loquitur. numero 1.

Immemorialis consuetudo vim habet priuilegij. numero 2.

Scientia & patientia Regis non requiritur in immemoriali, sed in quadragenaria sic. num 3.

Decem annorum spacio naturalitas acquiritur viuendo in aliquo loco. num. 4.

Vicinitas. l. 1. tit. 3. libr. 7. huius sufficit adquiri per habitationem decem annorum cum animo ibi remanendi, vel per contractum matrimonij. num. 5.

Lex 5.

Lex 5.

SVMMARIVM.

Obseruanda sunt priuilegia & consuetudines immemoriales ciuitatibus, villis & vicis eligendi ad officia publica concilij, vt ad Rectorias, Tabellionatus, Fidelitates, & Aeconomos concilij, & alia similia officia, & prouisiones Regiæ, in contrarium concessæ non valent, lexque precedens in possessione intelligenda est. & in ciuitatibus, & populis vbi deficiunt dicta priuilegia, vsus aut consuetudines, Regi soli pertinet hæc officia prouidere.

IBi, COSTVMBRE ANTIGVA, Pondera verba hæc multum, vt intelligas legem nostram quoad † proprietatem loqui, & sic quoad petitorium, vt diximus in lege præcedente. 1

¶ Ibi, *Yguala al priuilegio*, & sic immemorialis debet esse, hæc enim vim † habet priuilegij, vt est *text. in cap. præterea. §. super quibusdam, extra de verb. signif. l. 1. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æsti. l. 15. tit. 31. p. 3. vbi glo.* quod tempus sit hoc (examinat) vt immemoriale dicatur, de quo & per *Balbum de præscript. 2. p. princip. quæst. 2. num. 1. cum pluribus sequentibus*, & melius per *Aymon Crauet. in Tracta. de Antiquit. tempo. in c. incip. absolutis differentijs. num. 9. & per Couar. in cap. possessor. 2. par. §. 3. de regu. iur. in 6.* vbi late de præscriptione immemoriali, & centenaria: Et in hac immemoriali non requiritur scientia † & patientia Regis, quia habet vim tituli & priuilegij, in quadragenario verò requiritur, vt inquit *Couar. vbi supra, in initio partis. 2. num. 8. & diximus in l. 1. supra isto tit. & lib.* 2 3

¶ Ibi, *La ley del Rey Don Alonso*, quæ est præcedens, & in possessorio loquitur, vt ibi dictum est.

¶ Ibi *Quede en nos*, Regulariter enim ius eligendi rectores, tabelliones & alios concilij officiales in Rege residet, vt dixi *in Rubr. tit. 25. lib. 4. sup.*

¶ Ibi, *Sean vezinos y moradores*, idem disponit l. 1. tituli sequentis, vbi Deo volente dicemus.

¶ Ibi, *Diez años*, cuius spatio naturalitas † acquiritur, vt probat *text. in l. 2. & ibi glo. C. de incolis. lib. 10. tex. in l. 2. tit. 24. p. 4. & in l. 32. tit. 2. p. 3.* & idem crederem si in loco illo matrimonium exterus ab eo contraxerit cum naturali & vicina, quia secundum dicta iura ex hac causa naturalitas adquiritur, dum tamen ibidem habeat animum remanendi, & itidem non sit extraneus à Regno: & dictas leges Partitarum allegauit *Auenda. cap. 3. præto. num. 5. versi. naturalis autem. libr. 1. & Auiles cap. 17. Præto. in principio, fol. 159. colu. 1. versic. facit alia ratio, & ego in l. 19. titu. 3. lib. 1. supra*, & ex ijs declarabis. l. 1. tituli sequentis, de vicinis loquentem populi illius, vt sufficiat † si naturalitas loci illius adquiratur per aliquem ex dictis modis. 4 5

De lege 6. vide quę diximus *l. 29. titu. 25. lib. 4. supra.*

SVMMARIVM.

Leges hæ in quo casu loquantur. num. 1.

Prælatus si prouideat iure deuoluto, tenetur in fundatione seruare qualitates à iure requisitas. numero 2.

Idonei ad officia publica etiam si prouisi sint, si precio tamen vel dono aut promissione est facta eorum prouisio, nulla est. nu. 3.

Emens officium priuilegio illius gaudere non debet. num. 4.

Populus Romanus nullo titulo venditionis suffragia concedebat. num. 5.

Officia Regia vendi non posse per legem nostram asserebat Tellius, & examinatur veritas in præsenti. num. 6.

Gabella an debeatur ex venditione officiorum publicorum decurionatus, tabellionatus & similium. num. 7.

Simoniacum est beneficia Ecclesiastica precio, aut dono habere, & nulla est talis prouisio, sicut & prouisio officiorum publicorum sic habita nulla reputatur. num. 8.

Princeps omnia in derogationem iuris ciuilis concedere potest. num. 9.

Preces pro digno in electionibus beneficiorum Ecclesiasticorum licet simoniam inducant, non tamen nocent electo, quòd secus in electione ad officia secularia publica. num. 10.

Iurandum est in renuntiatione beneficiorũ Ecclesiasticorum nullam simoniam interuenisse. numero 11.

Lex 7. & 8.

SVMMARIVM.

Ad officia prouidenda per ciuitates, villas, aut populos libere non autem precio, dono aut prouisione sunt vota præstanda sub pœnis legibus ijs statutis. Et lex 8. est septimæ confirmatoria & augmentatiua pœnarum.

IBi, PORQVE LA AMBICION Y AVARICIA, quæ omnino fugienda est tanquam radix omnium malorum, vt diximus *in l. 1. titu. 5. num. 2. cum sex sequentibus lib. 3. supra*, sed videmus hodie sic ambitionem & auaritiam radicatas non solum in inferioribus verum & in superioribus personis, quòd vereor aliquod sinistrum ob hanc causam succesturum (quod Deus optimus maximus dignetur auertere). Quid enim sine precio conceditur? quid sine interesse? quid non corrumpitur auro? omnia iam precio æstimantur,

mantur, siue sint officia publica, siue non, siue administrationis, siue iurisdictionis.

¶ Ibi, *Que tuuiere voz y voto en concejo para elegir algunos officios de alguna ciudad, villa, o lugar*, & sic leges hæ nostræ 7. & 8. quas commentamus loquuntur, cum priuilegio aut consuetudine id habent ciuitatum rectores vel aliæ personæ, quæ gratis † vota præstare tenentur, non verò precio, dono, aut promissione, quas leges ad hoc referens 1
litteram nostræ legis 8. considerat *Dida. Perez, in l. 22. titu. 2. libr. 7. ordinam. pag.* 409. vbi cum sequent. aliquas quæstiones in nostrum propositum annectit, vbi *in pag.* 412. *versi. omnia*, inquit omnia requisita nostræ legis & sequentis esse seruanda in renuntiationibus officiorum publicorum, factis in manibus aliorum, quam Regis, virtute priuilegij aut consuetudinis, quia quamuis sit recessum à persona non tamen à forma, alioquin ad superiorem deuolueretur potestas ipsorum, *ex glo. dispositione in Clemen. vni. de supplend. neg. præla.* & ibi alia allegat, & faciunt dicta per nos in *l. 8. tit.* 2
6. lib. 1. supra, quod etiam si prelatus prouideat † iure deuoluto capellaniam aliquam, tenetur in prouisione seruare qualitates omnes in fundatione requisitas: Ex quibus infero non placere opinionem eiusdem Didaci Perez, *vbi supra. pagi.* 410. afferentis *in col.* 2. illius paginæ, & dicentis ꝙ si idoneus & habilis sit electus ad aliquod horum officiorum publicorum à dictis Rectoribus & personis, quibus ex priuilegio aut consuetudine id competit, valere electionem, quantumuis eligentes præstiterint vota pretio, dono aut promissione aliqua, eo quòd tunc deficit ratio proœmialis dictæ pragmaticæ, quæest l. nostra 8 scilicet, quòd multoties indigni prouidebantur hac de causa, & sic cessante hac ratione, cessaret & eius dispositio, displicet enim mihi hæc opinio, & consequentur teneo, quòd etiam si sint prouisi idonei pretio tamẽ vel dono pacto aut promissione interuenientibus, ni-
hil valeat prouisio, † & quòd pœnæ nostræ le- 3
gis tunc incurrentur, nam non fuit principalis causa constituendi leges nostras illa scilicet, quòd inhabilibus prouiderentur officia hæc, sed abusus vendendi vota hæc & electorum suffragia, vt apparet *ex proœmio nostra legis* 8. quæ fuit Pragmatica Regum Catholicorum in volumine pragmaticarum per ipsum Didac. Perez collectarum, in pragmat. 65. *Que en toda dissolucion y desorden es venido el vender y comprar de los officios*, & sic hoc voluit lex nostra prohibere, & confirmare dispositiones antiquas idem prohibentes, nam emens
4 officium priuilegio † illius gaudere non debet, *ex text. in l. vnic. C. de legatio. libro.* 10. ad hoc relato per *Rebuf. in Tract. de nominatio. quæst.* 5. *num.* 11. & incommoda magna, quæ ab inde Reipubl. prouenirebant euitare voluit legislator, nam & habiles ad regendum si precio, dono aut promissione vota adquirunt hæc & officia, quomodo gubernare scient, cum malum principium habeant, peius medium, & pessimum finem censendum est habere, precio enim vendent, quod precio emerunt, & malè conscientiati præsumuntur, vt & alibi dicemus, & ideò leges nostræ in præsenti indistinctè intelligendæ sunt, & obseruandæ, præsertim cum dicta pragmatica loquatur per verbum, *Aunque non sea habil*, quòd verbum, habilem etiam comprehendit, dictio enim illa. *Aunque*, Latinè, quamuis, includua est, aliorum casuum, non verò excluſiua, & id deducitur clarius ex concluſione petitionis, quæ generalis est, dum dicitur, in dicta pragmatica, *Porende que nos suplicaua y pedia* (fiscalis, scilicet Regius) *mandassemos prouecr è remediar en lo suso dicho por manera que los dichos officios fuessen de aqui adelante mejor proueydos. e cessassenlas ventas y conuenciones que se hazen en los auer*) ita quòd duo ibidem petuntur, scilicet quòd respublicæ essent melius gubernatę, & quòd venditiones & conuentiones cessassent, & cum rex ibidem & hic dispoſuerit conuentiones cessare debere, generaliter inter omnes eas prohibet, tanquam gubernationi rerum publicarum conuenientius & rectius, neque solum ad prouisionem inhabilium respexit, sed ad generalem conuentionum prohibitionem, velut ad immediatum remedium euitandi eas & melius gubernandi respublicas, & consequenter opinio dicta Didac. Perez, vbi supra, mihi non applaudet, & contra leges nostras & earum dispositionem esse credo, & sic cum ius suffragiorum olim populo Romano † 5
competebat, & in Magistratibus decernendis, & in legibus condendis & ferendis versabatur, nulli venditionis titulo suffragia super ijs concedebantur, vt testis est *Iuuenalis, Satyra decima*, dum dicit: Ex quo suffragia nulli vendimus, & refert *Oroscius, in l. de quibus. num.* 153. *col.* 193. *ff. de legibus.*

¶ Ibi, *Que pierda*, Alios casus vbi amissioni officiorum locus datur retuli *in l.* 23. *tit.* 25. *lib.* 4. *supr.* & vltra hanc pœnam *ex l. 8. sequente*, quam hic commentamus, augetur, vt electio nulla sit, & alia continentur ibidem, cum sit dict. l. 8. suppletiua nostræ legis. 7. ideò ambas in simul commentamus.

¶ Ibi, *Y como se manda por ley se faga*, quæ *est. l. 6. titu. 9. libr. 3. supra*, vbi plura diximus, & in omnibus officialibus Barateriam committentibus hoc idem admittitur, secundum *Auend. cap. 2. præt. num.* 18. *lib.* 1. & sic in tabellionibus idem statuitur, *En el aranzel de los escriuanos públicos, lib.* 4. *supra.*

¶ In l. 8. ibi, *Vender. trocar. ni dar en pago*, ex ijs verbis Tellius, *in l. 26. Taur. numero. 9. cum sequentib.* asserebat hic esse legem probantem quod officia hæc iam vendi non possent per Regem † nec per alium, sed vt inquit *Cordoua, in* 6
summa. quæst. 117. *&* 134. communis est in contrarium & opinio Tellij non est attendenda, prout non attenditur, de quibus dixi late *in Curia Pisana, de Decurio. libr.* 4. *cap.* 7. *per totum*, quæ hic repetere non est necesse, & nouissime tetigit *Gutierrez, in lib. 2. practic. quæst. q.* 64. *&* *Humada, in l.* 1. *titu.* 13. *part.* 1. *glo.* 3. *per totam, vbi num.* 3. dubitauit an lex nostra. 8. hodie procedere posset cum praxi communi habeatur horum officiorum venditio, & inquit, legem nostram esse antiquatam & in nostro foro, obligare, qui quidem Humada, si perpendisset legem nostram esse cõfirmatoriam legis præcedentis, non vtiq; hoc asseruisset, nam cum lex præcedens loquatur, quoties officia hæc per alios, quam per Regem prouidenda sunt, ex priuilegio aut cõsuetudine à talibus habitorũ, & obtentorum, quibus quidẽ personis non licet precio, dono,

pactione aut promiſsione vota ſua præſtare, & electionem facere perſonarum ad hæc officia lex noſtra. 8. præcedentis confirmatoria & augmentatiua pœnarum in eadem materia eſt intelligenda & intelligitur, prout ex verbis eius clare patet, & itidem ex ſummarijs earum, & per conſequens leges noſtræ. 7. &. 8. hodie in vſu ſunt, & in foro fori, & Poli obligant & debent ſeruari, & in hoc nulli dubium, non enim loquuntur quando per Regem hęc officia dantur, venduntur aut donantur, nam circa prouiſiones à Rege faciendas horum officiorum etiam virtute renuntiationum à particularibus perſonis ea poſsidentibus factarum, practica communis & doctorum opinio in ſuo eſſe remanent, vt hæc fieri poſsint per Regem, neque circa hoc leges noſtræ hic loquuntur, ſed vt dixi circa illa officia per vota particuliarium perſonarum, ciuitatum aut villarum prouidenda ex vi priuilegij, aut antiquæ conſuetudinis, in ijs enim leges noſtræ. 7. & 8. omnino ſeruandæ ſunt in vtroque foro abſque vllo dubio, & licèt principium noſtræ legis. 8. generale videretur, reſtringendum tamen eſt ex ſequentibus verbis, & ex lege præcedente, vt tota lex. 8. in officijs ijs per vota prouidendis per alios quàm per Regem ex vi priuilegij aut conſuetudinis antiquæ intelligatur, nè demus legem confirmatoriam & pœnarum augmentiuam excedere terminos legis confirmatæ, cum id non ſit in dubio cenſendum. Ex quibus omnibus idem *Humada, vbi ſuprà, num.* 8. inquit, deberi gabellam ex venditione dictorum
7 officiorum Decurionatus †, ſcilicet tabellionatus & ſimilium, licet tandem non videatur remanere cum hac opinione, ſed cum contraria, ſcilicet, quòd ex eorum venditione nulla debeatur gabella, prout praxi communi videmus non peti nec deberi, & nouiſsimè, quaſi hæc ſint iura quædam incorporalia tenet Laſarte, de decima venditio. cap. 9. num. 43. & addo ego aliam vrgentem rationem ad hoc, ſcilicet, quòd quamuis Rex vel particularis perſona poſsidens aliquod horum officiorum, illud alteri vendat, nunquam fit venditionis mentio, ſed per viam ſimplicis renuntiationis conceditur à Rege, & ad ſupplicationem renuntiantis Rex gratiam concedit & beneficium ſuum impartitur, vt renuntiatio effectũ habeat, & cũ ex gratia concedatur nimirũ ſi gabella non debeatur, neq; peti poſsit, prout quotidie videmus non deberi, neque percipi.

¶ Ibi, *Ni deſpues de auidos*, Intellige ex vi promiſsionis ante adeptionem factæ, hoc enim reprobatur, vt ex verbis ijs & præcedentibus clariſsimè colligitur, & dixi de iis promiſsionibus plura *in l.* 1. *num.* 23. *titu.* 6. 3. *ſupra, & Menoch. de Arbitra. iudi. caſu.* 342. *num.* 28.

¶ Ibi, *Ni por virtud della, y prouiſion que ſobre ella ſe diere, no ſe pueda tener ni ganar derecho alguno a los tales officios*, Idem in renuntiationibus & electionibus, & collationibus beneficiorum Eccleſiaſticorum
8 inſtitutum eſt, & ſimoniacum † reputatur, *cap. quam pio.* 1. *quæſt.* 2. *cap. cum pridem. & cap. fi. de pact. cap. vnico. vt eccleſiaſ. bene. ſine dimi. conf. text. cum glo. in cap.* 2. *de electio. in ſexto. glo. in cap. ex parte. de offic. delegat. Rebuf. in concordata. titu. de collatio. & in practic. benef. titul. de permu. num.* 52. *Aymon, conſil.* 122. *colu.* 1. *l.* 6. *titu.* 10. *part.* 1. intellige tamen hæc & legem noſtram in iis verbis, quoties partes id inter ſe machinarentur nulla habita ſuperioris ratione, ſecus verò ſi hæc partes fecerint, & conuenerint quatenus principi placuerit & non alias, nec alio modo, nam tunc ſi Princeps conceſſerit & confirmauerit valebit prouiſio & confirmatio eius, Princeps enim omnia poterit † in derogationem noſtræ legis & iuris poſitiui concedere. *cap. propoſuit. de conceſſ. præb. notat. Didac. Perez. l.* 22. *titu.* 2. *lib.* 7. *Ordinam. pag.* 411. *col.* 1. *verſi. item quod*, vbi inquit hæc verba, imò hodie officium tabellionatus & alia huiuſmodi officia Princeps concedit ex renuntiatione, dato renuntianti certo precio, & ideo cenſentur bona patrimonialia, & compellitur quis vendere officium publicum, vt ſatisfiat creditoribus eius, & ſi pater emit tale officium imputatur filio in legitimam, & conferuntur, & æſtimantur in bonis proprijs poſſeſſoris pro bonis firmis, & ſic inquit Hiſpaniæ practicari apud ſupremos cauſarum iudices, vt & nos diximus *in Curia Piſana libro.* 4. *cap. fin.* hæc tamen dicta *Didaci Perez* intelligo vera ex lege noſtra quoties talia officia habuit quis à Rege, hæc enim venduntur per poſſeſſores, & ea in emptores renuntiant renuntiatione ordinaria nulla facta in ea mentione de precio conuento, & rex admittit has renuntiationes & ad ſupplicationem renuntiantium ea prouidet illi, in cuius fauorem renuntiatio fuit facta, benè tamen ſcit Rex & intelligit eſſe vendita & precio habita: & validæ ſunt ſimiles prouiſiones etiam ſi legi noſtræ non derogetur, & cenſentur per Regem confirmatæ, quia per ipſum quotidie venduntur. In illis tamen officiis, quæ ex votis ciuitatum & villarum ac locorum & particularium perſonarum ex priuilegio vel conſuetudine prouidendis alicui, ſi precio fiant renuntiationes & electiones, niſi Regi manifeſtetur, precio, ſcilicet pacto & promiſſione aliqua eſſe factum, nulla eſt Regis prouiſio & confirmatio, & ſic ſunt verba noſtri text. intelligenda & dicta per *Didac. Perez, vbi ſuprà.* 9

¶ Ibi, *Y la perſona que lo comprare*, Nihil diſtinguit lex noſtra ſit perſona hæc habilis ad officium illud nec nè, ſed indiſtinctè excludit omnes perſonas ementes precio, ſupplicatione, rogitu, vel dono officia, de quibus in noſtro text. & ſic lex noſtra emptiones, dona, rogitus ac permiſſiones repellit & reprobat, ita (vt iam in hac diximus lege) quantumuis emptor ille, vel impetrator importunus ſit habilis & idoneus ad illud officium, habeat locum diſpoſitio noſtri text. ſicut ſi inhabilis eſſet, & hoc clarius deducitur ex verbis præcedentibus annullantibus prouiſionem & receptionem tanquam falſis precibus impetratam, & ꝙ licet obediantur prouiſiones Regiæ non tamen exequentur, etiam ſi ad rogitum aliorum id fiat, quod in iis officiis ſecularibus in noſtra lege deſignatis ampliùs quàm in beneficijs Eccleſiaſticis diſpoſitum reperimus, in quibus preces pro digno quamuis ſint † prohibitæ in electionibus, 10
& inducant ſimoniam, non tamen nocent electo, nec ſimoniacam electionem faciunt, ſecundum *gloſ. in capit. Moyſes, verbo, Rogauerint. octaua, quæſtione prima, capite, illud, iuncta prima gloſa octaua, quæſtione ſecunda. & ibi Archidiac. capit. quibuſdam, iuncta gloſ. actionis, prima, quæſtione prima*, quæ quidem conſiderabat *Didac. Perez, in dicta lege vigeſima ſecunda, titulo ſecundo, libro ſeptimo Ordinament. pagina* 410. *in fine*, pro ſua opinione, quam hic in terminis noſtræ

ſtræ legis refutamus, vt habilem ad inhabili pretio ementem & habenté officia hæc dono, promiſsione, rogitu ſuo vel aliorum non diſtinguamus, quin prouiſio ſit nulla, vt dictum eſt.

¶ Ibi, *Aya perdido y pierda los tales marauedis*, idem in notarijs Eccleſiaſticis venditis per poſſeſſores earum, diſpoſitum fuit in concilio Prouinciali Compoſtellano Salmanticæ celebrato, Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimoquinto, Actio. tertia, Decreto vigeſimoquarto, ſtatutum eſt.

¶ Ibi, *Iure que no dio ni prometio*, idem in renuntiatione Beneficiorũ Eccleſiaſticorum † iurari ſolet & iurandum eſt quòd libere ſine vllo præcio & abſq; labe ſimonię talis renuntiatio fit, *ex Regula. 8. cancella. Apoſt. Innocen. III.* quam ad hoc conſiderat *Didac. Perez, vbi ſupra, pag. 413. col. 1. in fine, cum ſequẽt.* & ſic quotidie practicatur in renuntiationibus beneficiorũ eccleſiaſticorũ, & hæc pro hoc titulo. 11

TITVLO TERCERO DE los Regimientos, juradorias, y los otros officios publicos de los Concejos.

CVM ſuperioribus titulis dictum ſit de concilijs, & ſeruanda conſuetudine ciuitatum, villarum ac populorum & priuilegio prouidẽdi officia conciliorum, nunc immeditate ſequitur videre in hoc titulo de officijs ipſis rectorum & iuratorum ac aliorum publicorum concilij officiorum.

SVMMARIVM.

Naturales ciuitatum & villarum præferendi ſunt in officijs publicis. num. 1.

Vicinus quis dicatur, remiſsiue. n. 2. & quis naturalis.

In teſtibus teſtamentorum non requiritur vicinitas eorum ſtricte proprie ſumpta, ſed ſufficit quòd ſic habeatur. num. 3.

Vicinus non reputabitur alicuius loci ille qui originarius ſi ibidem non habitet. num. 4.

Officia tabellionatus, an poſsint dari recepto in ciuem, qui naturalis non erat. num. 5.

Ciuis dicitur quis illius loci in quo domicilium habet. num. 6.

Alienigenæ regni per decennium in regno morantes poſſunt eſſe proxenetæ in eo. num. 7.

Qualitates à lege noſtra requiſitas debet habere recipiendus ad officium publicum tempore quo recipitur. num. 8.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Officia perpetua ciuitatum, & villarum ciuibus & habitatoribus earum, vel ſaltem naturalibus, qui ibidem venerint ad habitandum, & non aliter conferenda ſunt, & hoc dicit ſecundum verum & litteralem intellectum.

IBI, SALVO A LOS NATVRALES DELLAS, QVE SEAN EN ELLAS VEZINOS Y MORADORES, allegat eam in hoc *Auenda. cap. 19. præto. nu. 17. in prin. lib. 1.* naturaleſq; ipſarum † ciuitatum & villarum præferendi ſunt, vt & *in lib. 1. tituli ſequentis* diſponitur, tanquam melius ſcientes idioma, conſuetudines, & ſtatuta ipſarum ciuitatum & villarum, & quos amor patriæ, & deſcendentium ſuorum impellet ad rectè officium gerendum, prout in multis alijs, quæ retuli *in l. 14 num. 50. tit. 3. lib. 1. ſupra*, idem in fauorem naturalium regni ſtatutum eſt, & originariorum particularium locorum. Eſt tamen aduertendum, ꝙ non ſufficit in caſu noſtræ præſentis legis eſſe naturales, ſed & inſuper vicinos & habitatores, vt ex verbis ſequentibus patet, *Que ſean ellos vezinos y moradores*, & probatur clarius *ex l. 5. titul. præcedentis.* Et quis dicatur vicinus, præter † Barto. & alios relatos per Burgos de Paz, *in l. Tau. num. 363.* vbi allegat Signorol. de Homodeis, *conſi. 32.* id late tractantem *in num. 364.* inquit ipſe Burgos, vicinum illum dici, ſecundum loci conſuetudinem, qui de eadem eſt contracta, *ex l. cum delanios. §. Aſinam. ff. de fundo inſtrue*: & ſic, qui maiori parte anni ibidem domicilium habuerit, vt *ex dicta. l. cum delanionis. §. Sabinus. notat Auend. cap. 3. prætorum. num. 5. verſic. dicitur autem, vicinus, libr. 1. vbi & in verſic. ſequente* declarat quis dicatur naturalis, & allegat de ijs *Boeri. deciſ. 13. per totam*, neque requiritur ita ſtricta & vera vicinitas, vt omnino conſtare debeat, receptum fuiſſe in vicinum à concilio populi illius & fideiuſsionem dediſſe de ſtando ibidem per decennium & ſoluendi onera & tributa vicinis impoſita, ſed ſufficere quòd in loco illo vt vicinus habitauerit & habitat, pro talique à populo cenſeatur, & communi æſtimatione reputetur, prout 1 2

3 in testibus testamentorum † nuncupatorum inquit optime *Burgos de Paz, vbi supra, num.* 367. ita quòd sit ciuis prout ex consuetudine vulgi assumitur, *ex dict.* § *Asinam, & ex l. librorum.* §. *quod tamen Cassius. de legat.* 3. quod & suadetur secundum *Burgos. ibidem num.* 368. quia hoc verbum vicinus, iure cauetur esse explicandũ communi vsu loquendi, vt sat constat *ex l. sed si accepto. ff. de iure fisci, & melius in l. vt Alphenus. ff. de verb. signif. vbi Rebuf. & sic tenet Barto. in. l. si tertius. col.* 1. *ff. de aqua plu. arcend.* & consequenter Adoptatus manumissus, seu originarius
4 propria aut paterna † origine non iudicabitur vicinus in hoc casu, neque poterit dici vicinus, prout in propositum nostræ legis eam allegando inquit idem Burgos, vbi suprà. *num.* 369. *cum sequentib.* & probatur *ex l. nostra*, dum in fine disiunctiuè loquendo, inquit originarium venientem ad habitandum in populo posse eligi in officialem publicum perpetuum dicti populi, in quo distinguit illum à vicinis, prout eam in ijs verbis optimè considerat *Burgos, ibidem num.* 371. Item & ex ijs verbis habes notare, quòd cum text. noster requirat esse vicinos & naturales, non poterunt dari officia hæc re-
5 cepto in ciuem nisi naturalis sit †, secundum *Pelaez, de maior.* 1. *par. quæst.* 51. *num.* 28. & sic recipiendus in officio aliquo publico & perpetuo alicuius loci debet probari quòd est vicinus & naturalis illius loci & habitator eius, vel saltem naturalis ex origine paterna veniens ad ibi habitandum, & insuper quòd est idoneus ad officium illud, & ipse vel eius antecessores nunquam fuerunt puniti ab officio sanctæ inquisitionis, neque infamis est aut vilis mercator vel aliud vile officium exercens tunc temporis, licèt hoc de naturali non ita exacte requiritur in practica.

¶ Ibi, *O seyendo naturales*, ex hac disiunctiua, O, Latinè, aut, colligitur clarè hic esse text. probantem naturalem alicuius loci & originarium eius non esse eiusdem loci ciuem, prout in glo. præcedente dictum est.

¶ Ibi, *Afazer morada enellas*, idem dicerem de illo, qui naturalis neque ciuis est, in loco tamen illo per decennium habitauit, cuius virtute ciuilitas acquiritur, vt ex *text. in l.* 5. *in fin. tit. præcedentis*
6 clarissimè colligitur: Nam ciuis dicitur † quis illius loci in quo domicilium habet, vt per *Zephalum, consilio.* 424. *num.* 51. *volum.* 3. & notat in propositum nostræ legis *Auend. cap.* 19. *prætor. num.* 17. *lib.* 1. *& Burgos de Paz, vbi supra, num.* 372. *ex text. in. l.* 2. *in fin. tit.* 24. *par.* 4. *& in l.* 32. *titu.* 2. *p.* 3. *& Socin. Iun. consil.* 7. *num.* 6. *lib.* 2. Imò & ex his legibus idem iudicarem in eo, qui matrimonium in loco contraxit animo ibidem permanendi, cum ex dictis iuribus per matrimonium contractũ ciuilitas acquiratur. Ex quibus inquit *Burgos de Paz in dict. l.* 3. *Tauri, num.* 373. auditu se percepisse, quòd licèt nullus in regno proxeneta esse possit, nisi sit regni naturalis, tamen alienigenæ per decennium
7 † in regno commorantes sunt admittendi ad dictum officium, & sic ijs attentis cessat doctrina Baldi relata per glos. *Vezinos, in. l.* 2. *titul.* 19. *part.* 3. Insuper notandum est quòd qualitates has à nostro text. requisitas debet habere recipiendus ille ad officia hæc perpetua, tempore quo assumitur ad il-
8 lud officium † secundum *Bartol. in l. Impuberem. ff. de falsis. & Suarez, alleg.* 12. *fol.* 147. *pagin.* 2. *in medio in antiquis*, imo & non sufficeret qualitatem illam superuenire officio durante, quandoquidem statim exercendum est officium hoc, ex doctrina *Bart. in l. excusantur, in princ. num.* 10. *ff. de excusatuto. & ex dictis per Gutierrez consil.* 1. & alibi nos dixisse latius meminimus.

SVMMARIVM.

Expedit Regi & Regno non per exteros, sed per Regnicolas regi. num. 1. *&. num.* 2. *ad officia publica amplicatur. & num.* 3. *idem in Francia dispositum est.*
Exteri à regno qui dicantur. num. 4.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Exteri à Regno non possunt in eo obtinere officia iustitiæ neque Rectoriæ ciuitatum & villarum, neque gubernationis earum, neque vecaria, piscaria, nec frumentaria & similia.

IBi QVE SEAN ESTRANGEROS DESTOS NVESTROS REYNOS, expedit enim Regi & Regno non per † exteros, sed per Re- 1
gnicolas Regni ciuitates & villas gubernari, tum nè Arcana Regni publicentur per exteros tales, tum etiam ob amorem Regnicolarum Regno & suis adhibendum, & ipsorum cum eis, nam vt alibi dixi, facilius quis conuersatur cum cane suo, quam cum homine extero, & facit illud *Ecclesiast.* cum extero non facies consilium, nescis enim quid pariet, diximus. *l.* 14. *tit.* 3. *lib.* 1. *supra, num.* 19. 20. *& 26. cum sequentibus & num.* 31. *vbi in num.* 50. nostram legem allegaui, & Auendañum eam allegantem & considerantem, *& in l.* 1. *titu. sequentis*, hoc ad omnia officia publica † ampliatur, 2
& in dict. num. 50. alia accumulaui exteris à regno prohibita. Et idem quod in nostra lege est etiam Franciæ † lege dispositum, secundum *Rebuf. in.* 2. 3
tomo, constit. Franciæ. tit. de liter. natur. glo. 2. *per totam*, vbi inquit & declarat, qui sint exteri † & diximus 4
latè quo ad beneficia ecclesiastica *in l.* 19. *titu.* 3. *lib.* 1. supra, & in Cantabria idem disponitur *in. l.* 6. *tit.* 1. *sui fori.*

SVMMARIVM.

Spectatiuæ officiorum reuocantur ne detur votum captandæ mortis. nu. 1. *nisi de patre ad filium, ibi, & num.* 2. *quid è contra.*
Dispositum in vno ex correlatiuis censetur & in alio. num. 3.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Spectatiuæ ad officia publica secularia dandæ vel concedendæ non sunt nisi tantum

tum de patre ad filium: Et regię prouiſiones in contrarium datæ & conceſæ reuocãtur & annullantur, etiam ſi interueniat ſecunda iuſſio.

IBi, NI DAR PARA ELLO SPECTATIVAS DE OFFICIOS ALCAYDIAS NI REGIMIẽTOS, & hoc ne detur votum captandæ mortis, nam ſpectatiuæ iſtæ dabantur officiorum nondum vacantium, quod quia periculoſum erat vitis ea poſſidentium officia, in præſenti iure optimo † reuocantur, 1
ſicut in beneficijs Eccleſiaſticis erat diſpoſitum & reprobatum, *ex c. ne captandæ, de conceſ. præb.* & ex alijs pluribus iuribus per me relatis *in l.13.tit.10. lib.5. ſupra & ex Socino, notabat gloſ.ſi.l.3.titu.5.p.5.*

¶ Ibi, *Saluo de padre ahyo*, in quibus nulla dari poteſt ſiniſtra ſuſpicio, quia meliorem amicum nemo habet quàm patrem, & coniunctio hæc patris & filij nihil mali ſuſpicari permittit: Sed an idem erit
2 è contra de filio ad patrem, † & crederem quod ſic, quia eadem datur ratio, cum ſint vna caro & carnem ſuam nemo odio habuit, & pater & filius pro vno capite computantur ſecundum *gloſ. l. 2. C. qui ætate, libr. 10. notab. ſecundum Bal. in l. etiam col. pen. C. de execu. rei iud. Alex. conſ. 48. num. 2. vol. 1.* & ibi additio, & diſpoſitum in vno ex correlatiuis cenſe-
3 tur, & in alio diſpoſitum, † vt per *Euerard. in centuria in c. à natura correlatiuorum*, & faciunt etiam quæ diximus *in l. 1. tit. lib. 2. ſupra. num. 2.* & hanc credo veritatem licet à nemine viderim conſideratum in propoſitum noſtræ legis.

SVMMARIVM.

Duos ſimul honores quis capere non poteſt. n. 1. & 2. declaratur.

Voces plurium obtinere non poteſt quis in iuriſdictione contentioſa. n. 3. ſecus in voluntaria. nu. 5. & n. 6. opinio autoris.

Aduocatus & aſſeſſor non poteſt quis eſſe. numero 4.

Pluralitas etiam in officijs & beneficijs Eccleſiaſticis reprobata eſt. nu. 7.

Vnumquódque opus melius perficitur dum circa vnũ intenditur quam circa plura. n. 8.

Intelligitur verſiculus, y ſi tomaren otro, noſtri tex. in. n. 9.

Poſſeſſor duorum officiorum poterit renuntiare vnum, etiam ſi ſit lapſus terminus noſtri text. & euitabit pœnam. n. 10.

Dictio, vſque, in præſenti excluſiue ponitur. numero 11.

Dictio, deſpues, Latinè poſtquam, excludit præcedentia. nu. 12.

Menſis quot dies habeat. nu. 13.

Iudex & tabellio an poſſit quis eſſe. n. 14.

Pœna etiam vbi ipſo iure incurritur, declaratio requiritur. nu. 15.

Prouiſiones dantur in regio ſenatu ne quis duo officia incompatibilia obtinere poſſit. n. 16.

Lex 4.

SVMMARIVM.

Rector vel quilibet concilij officialis non poteſt habere in concilio vltra vnum officiũ: neque duas rectorias in diuerſis locis, neque alia in lege noſtra prohibita obtinere ſub eius pœna.

IBi, MAS DE VN OFFICIO, duos enim ſimul honores quis capere † non poteſt, 1
vt l. libertus. §. præſcriptio. ff. de mu. & honor. & l. fi. C. de aſſeſſori. l. quiſquis. C. de poſtulan. l. hac parte. C. de proxi. ſacro. Scrini. lib. 12. l. 1. C. de mun. non conti. lib. 10. quæ iura ad hoc allegat *gloſ. in prag. ſanctii. tomo. 1. titul. de collatio. §. cui rei, glo. pluralitatis col. 2. fol. 170. in partis*, vbi id præſertim procedere ait, quoties per actum ‡ vnius impeditur exercitium alterius, facit ꝙ 2
notatur *in l. à Decurionatu. ff. de vacati. mu.* & hoc eſt quòd dicit gloſ. *Dos officios. in l. 60. tit. 5. p. 1.* quòd ſi duo officia habent adminiſtrationem ambo obtineri non poſſunt, *cum Io. de Platea, in l. 1. C. de dignita. li. 12.* & regulariter verũ eſt, quem non poſſe duo officia gerere niſi ex cauſa, ſecundũ *gloſ in c. ex literis, de probatio Feli.* tamen *ibi. n. 10.* inquit, quòd in iuriſdictione contentioſa † non poteſt quis voces pluriũ 3
obtinere, ſecundum *Specula. tit. de aſſeſſores. §. fin.* quia non poteſt † eſſe aduocatus & aſſeſſor, ſecundum 4
Bart. in l. iubemus, la. 1. C. de ſacro. Eccleſ. ſecus vero in voluntaria iuriſdictione † vbi non eſt impedimen- 5
tũ iuris vel facti, in eo enim poteſt quis duplici officio fũgi, ex *l. ſi conſul. ff. de adoptio. vbi Bar. & Humada. in d. l. 60. tit. 5. p. 1.* ego tamẽ † ſiue in voluntaria ſiue 6
in contentioſa iutiſdictione dicerem, quod vbi per legem prohibitũ eſt duo officia habere ſiue adminiſtrationem habentia ſiue non, ſiue ſint compatibilia ſiue non, ſeruanda eſt omnino legis diſpoſitio vbi verò non eſſet lex prohibens duo officia inſimul obtineri, ſi incompatibilia non ſunt bene poſſunt in eodem ſubiecto concurrere, ſed ſi compatibilia eſſent exercitiumque & adminiſtrationem requirerent, prout in aſſeſſore & aduocato, nullo modo obtineri poſſent vt & diximus *in Curia Piſana de Decurio. lib. 2. cap. 22.* ſic & in officijs & † beneficiis 7
eccleſiaſticis pluralitas reprobata eſt, vt per *gloſ. prag. ſanctio. vbi ſupra & Ogedam, in tracta. de beneſi. cõpati. & incompati.* & horũ ratio eſt, quia vicem duorum vnus gerere non poteſt. *l. ſi plures. ff. de pactis, gloſ. per text. ibi in verbo conſiſtentes in auth. vt deter. ſit num. cleri. col. 1.* vnumquodq; enim opus melius perficitur dum circa vnum intenditur, quàm dum circa plura, † ſecundum *Ariſtotel. 1. metaphyſi. bonus tex. in* 8
c. diuerſis fallacijs, de cleri. coniug. dicens diuiſum in duo plenam ſui non habere poteſtatem, *& ibi gloſ.* & ſic quis non debet diuerſis fungi officiis, vt late vltra dictos per *Pet. Antiboli, in tract. de muner. & honor. c. 3. nu. 61.*

¶ Ibi, *Y ſi tomaren otro officio, que pierda el que primero tenia, y no le aya mas*, idem probat *text. & ibi Bart.*

in l. quisquis. C. de cohortali. lib. 12. & glo. prag. sancti. in tit. de collatio. §. *cui rei, verbo pluralitatis fol. 170. tomo. 1. in paruis & probat tex. in c. vt quis. 25. de electio. in 6. not. Dida. Perez. l. 22. pag. 411. col. 2. versi. quid autem, tit. 2. li. 7. Ordin.* & ex ijs verbis & præ maxime iuncta secũda & finali dispositione nostri tex. infero, intellectum assignatum per *Dida. Perez. in l. 1. tit. 5. lib. 2. Ordi. col. 428.* relatum & secutum per Humada, *in d. l. 60. tit. 5. par. 1. glos. 3.* non posse compati ad hæc verba, dum dicunt, quòd hæc verba intelliguntur quòd non vacat statim primum officium, sed demũ si post requisitionem labantur duo mẽses, nam ver-
9 siculus hic, † nullum terminum constituit, sed potius vult quòd perdet primum sine temporis præfixione, dum dicit, *pierda el que primero tenia y no le aya mas*, præsertim iunctis verbis præcedentibus, *y si tomare otro*, quæ verba tempus apprehensionis considerant & non vltra quid, & qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus verbi, ita vt statim quòd secundum capit, perdit primum, in eodem concilio habitum, & in hoc casu nullus terminus assignatur, prout assignatum reperimus quoties in diuersis cõciliis & locis quis insimul adipiscitur duo officia, vel vnum habẽs adipiscitur aliud in alio diuerso loco, in hoc enim casu lex nostra in finali dispositione terminum assignat, & itidem in secunda eius dispositione in versi. *y mandamos*, dum de rectoria & tabellionatu illius loci loquitur, duos menses constituit lex nostra post requisitionem labendos, quòd non fecit in dicta prima eius dispositione, & sic non censentur constituti, crederem tamen verum, quòd cum verbum, *pierda*, nostri tex. Latinè amittat vel perdat, non sit latæ sentẽtiæ, sed ferendæ, vt per *Tiraq. l. si vnquam. verbo reuertatur, numero 51. cum. 5. sequentibus*, interim quod non priuatur primo officio poterit eius possessor illud re-
10 nuntiare † & euitare pœnam, etiam si sint lapsi duo menses & plus, antequã priuetur primo officio, non tamen erit necessaria requisitio in primo hoc casu huius legis vt possit obtinens duo, primo priuari, & declarari illud amisisse: sicut requiritur in duobus sequentibus casibus, eo quod in eis sic reperimus dispositum, nisi velis hunc primum casum per sequentes intelligere & declarare, est tamen nimis legem nostram supplere, & declarare ac restringere.

¶ Ibi, *Fasta dos meses*, non credo inclusiue poni
11 in præsenti dictionem hanc, *fasta*, † Latinè, vsque, cum pœnalis lex sit, & magis adhæreamus sic dispositioni & regulæ iuris, quod dies termini non computatur in termino maxime attenta illa dictione, *Despues que fuere requerido*, quæ dictio *despues*,
12 excludit præcedentia, † vt dixi in mea Curia Pisana de decurionibus, vel si dies ille esset computandus, computaretur de momento ad momentum, vt in eadem curia diximus. Et mensis quot dies ha-
13 beat, † vide *Lauren. Silua. in tract. de feud. recog. q. 11. fo. 74. p. 1. vol. 10. trac. diuer. DD. & Mænoch. de Arbit.*
14 *iudi. lib. 2. cent. 1. casu. 50.* & an possit quis esse iudex † & tabellio vide *Detium. cons. 42.*

¶ Ibi, *Por el mismo hecho*, & sic ipso iure ita quòd lapsis illis duobus mensibus ipso facto vacent officia, hæc tamen licet ita sint, declaratio amissionis requiritur, id enim regulare est, vt *in libro. 4.* supra diximus apponendo regulam, scilicet quod etiam
15 vbi pœna incurritur † ipso iure declaratio requiritur pœnæ incursæ.

¶ Ibi, *Y assi mismo mandamos*, vsq; nunc lex hæc in præcedentibus duobus casibus locuta est, cum duo officia in eodem consistorio, vel in eodem populo possidentur contra tenorem & dispositionẽ nostri tex. In hoc verò versiculo vsque in finem loquitur lex nostra, quoties quis duas rectorias in diuersis locis obtinet & possidet, quo in casu si post requisitionem possidenti factam, vt vnam dimittat, duo menses labantur absque vnius renuntiatione, ambæ rectoriæ remanent ad prouisionem regis, & hoc est quod dicebat *Bart. in l. duum virum C. de Decuri. lib. 10.* & dixi *in dicta Curia Pisana de Decurioni. lib. 2. ca. 22. per totum*: Et sic ex *cap. 54. curiarum de Madrid. anni. 1578.* dantur prouisiones in regio senatu, ne quis duo officia incompatibilia † obtinere possit. 16

Lex 5.

SVMMARIVM.

Pater & filius, vel aliæ duæ personæ non possunt vnum & idem officium habere & facultas regia in contrarium lata nulla est.

IBi, IVNTAMENTE, ex ijs verbis & ex præcedẽtibus & sequentibus clarissime colligitur legẽ nostram tunc demum procedere, cum pater & filius vel aliæ duæ quælibet personæ vnum & idem habent officium, ita vt alternatim illi seruiant, quasi secus si vnusquisque eorum de per se duo possiderent officia, vnusquisque suum, hoc enim non est ex lege nostra neque ex alia prohibitum, vt latius consideraui *in d. Curia Pisana, lib. 4. cap. 1. numero 2. & 3.* idque clarius colligitur *ex tex. nostro* idem in aliis quibuslibet personis, quam patris & filij, disponente.

SVMMARIVM.

Rector potest abesse à ciuitate, soluet tamen nostræ legis pœnam. n. 1. & n. 2. an possint acceptare officium extra terminos ciuitatis. n. 3.

Decurio habitans in rure potest cogi redire ad ciuitatem. n. 3.

Decurio absens non est tutus in conscientia, neque alij ei consentientes. n. 4.

Lex. 6.

SVMMARIVM.

Rectores absentes nihil lucrari possunt, nisi in casibus hac in lege contentis & declaratis.

IBi, O ESTVVIERE AVSENTE NO SEA PAGADO DE SV SALARIO, hic videtur tex. probans, quòd rector potest abesse à ciuitate † cũ incursione huius pœnæ, lex enim nostra 1
sola hac pœna amissionis salarij cõtentatur, ergo ea

soluta

ſoluta ab eſſe poteſt, & ſic probat *lex, ſiquis Decurio, le.* 1. C. *de Decurio. lib.* 10. *notabilis ſecundum Bar. ibi:* quòd conſiliarij non debent recedere à ciuitate ſine licentia aliàs puniuntur, ſiue velint recedere cauſa legationis ſiue rei propriæ, & ob id non poſſunt
2 acceptare aliquod officium † extra terminos ſuæ ciuitatis *l. curialis vltra terminos. C. de Decurio. lib.* 10. ex quo inquit Bart. *in l.* 1. *ff. de Decur.* quòd Decurio
3 habitans in comitatu vel rure cogitur redire † ad ciuitatem, & habemus de hoc *tit. C. ſi curiales de relic. ciuit. rus habit. malu. lib.* 10. quem ad hoc allegat *Petrus Rauenã, ſing.* 834. quidam mihi dixerat, vt ibi inquit, quòd reuocari, grauari & puniri poterit, & faciunt dicta pro *Auiles. c.* 54. *præt. gl. partiere. nu.* 2. quem & alia allegaui in *d. Curia Piſana, de Decurio. li.* 3. *c.* 2. vbi & dixi quòd licet lex noſtra ſolum ſalarij amiſſionem imponat, non excludit quin non poſſit per iudicem ſub alijs pœnis talis rector abſens à ciuitate, compelli in ea reſidere, & iuſte, nam & re-
4 ctor talis abſens † non eſt tutus in conſcientia, neque alij rectores id permittentes, vt inquit *Cordoua, in ſumma. q.* 55. *per totam*, ſed hæc parui penduntur per eos & alios exactiorem rationem reddituros penes ſummum iudicem: & circa hæc noſtræ legis verba vide *Auenda. c.* 3. *præto. n.* 3. *li.* 1.

SVMMARIVM.

Officia iuriſdictionis vendi & emi non poſſunt. numero 1. *& omni iure prohibitum eſt vt ibi.*

Contra ementem hæc officia præſumitur omne malum. n. 2.

Simonia & maximum ambitionis committetur in emptione officiorum etiam ſecularium. n. 3. *& 5. & ibi quomodo tunc committitur.*

Paria ſunt vendere iuſtitiam & committere ſimoniam. n. 4. *imo vt ibi grauius eſt vendere iuſtitiam quam præbendam.*

Culpa tanto grauior eſt quanto res in qua committitur eſt ſanctior. n. 5.

Ea quæ ſunt publici iuris æſtimari non poſſunt. numero 6.

Titulus ad l. Iuliam de ambitu an habeat locum in Papa vel Rege. 7.

Officia iuſtitiæ cum veniunt cum vniuerſitate & ſic cum populo vendito optime fieri poteſt. numero 8.

Ius patronatus tranſit cum vniuerſitate vendit. numero 9.

Officia iuſtitiæ neque locari poſſunt. n. 10.

De iure diuino non reperitur expreſſe prohibita officiorum venditio. n. 11.

Ambitus quòd de iure ciuili dicitur, de iure canonico vocatur ſimonia. n. 12.

Emptor horum officiorum eorum priuilegio gaudere non debet. n. 13.

Emptor horum officiorum infamiam incurrit, & item eſſet damnandus inhabilis perpetuo ad illa. num. 14.

Lex 7.

SVMMARIVM.

Nulli officium iuriſdictionis vendatur, & nullus emat ſub pœnis in hac noſtra & alijs legibus deſcripta.

IBI, VENDER NI COMPRAR OFFICIO DE IVRISDICTION, vt eſt officium correctoris, † iudicis, aut gubernatoris alicuius 1
ciuitatis aut populi, vt *in auth. vt iudi. ſine quo ſuſ. § hæc autem colla. 1. gloſ. in l.* 2. *de murilegul. li.* 11. *tex. in ca. cum ab omni, de vita & hon. cleri.* de quo latiſſime agitur per *Benedic. in c. Raynuntius, verbo duas habens, num.* 52. *cum ſequentibus*, & omni iure id prohibitum eſſe teſtatur, *Socin. conſ.* 146. *volu.* 1. & tradunt plures relati per *Auenda. reſponſo. 9. nu.* 1. & id in Francia eſſe vetitum inquit *Rebuf. in* 2. *tomo conſti. Fran. titu. de magiſ. Artium articulo. 3. gloſ. vni. & in* 3. *tomo. titu. de ſalarij taxatio. artic.* 1. *gloſ. vna, num.* 7. *cum ſequentibus, & itidem Neapoli. vt per Afflictis, in conſtit. Siciliæ. rubric.* 60. § 1. *num.* 2. contra ementem enim hæc iuriſdictionis officia, præſumitur † omne malum, ſecundum, *Bar. & Plat. in l.* 2
vna. C. de murileg. lib. 11. neque enim, vt inquit ipſe Bar. relatus per Oroſcium, *in l. Barbarius. num.* 8. *col.* 393. *ff. de offi. præto.* iuriſdictiones venales eſſe debent, imò & in emptione etiam horum officiorum ſecularium iuſtitiæ ſimonia, & maximum vitium ambitionis committitur, † ſecundum ſupra- 3
dictos Doct. & maxime *Rebuf. in d. tit. de ſalarij taxatio. art.* 1. *gloſ. vna. num.* 11. nam vt ibi dicit. *num.* 7. *ex Caſiador. lib.* 6. *Epiſtol. varia. Epiſ.* 21. paria ſunt vendere iuſtitiam, & ſimoniam † committere. *cap.* 4
accepimus, in fin. de purga. cano. imo grauius eſſe dicit ibi Rebuf. vendere iuſtitiam, quam præbendam, quia Chriſtus eſt iuſtitia. *c. exiſtimant.* 11. *q.* 3. & culpa tanto grauior eſt, quanto res in qua committitur eſt † ſanctior vt ait Boeri. relatus per Lucam 5
de pen. *in l.* 1. *colu.* 19. *C. de deſertori. li.* 12. & hoc cum iudex vendit iuſtitiam, vt ibi loquitur Rebuf. qui quidem iudex ſecundum eum ibi ſimoniacus hæreticus vocari poteſt: nos autem loquimur cum venditur officium iuſtitiæ, & adhuc tunc ſimonia committitur, vt ibi per *Rebuf. n.* 11. *cum* 2. *ſequentib.* vbi tres caſus conſtituit, primus, quòd officium iuſtitiæ emi non debet, & emens ſimoniacus eſt, vt & per *Sylueſt. in ſumma, verbo, ſimonia num.* 9. *ad finem*: ſecundus quòd non licet dari iudici pecuniam etiam in cauſa iuſta, vt in mei fauorem ſententiam ferat, ſic enim corrumpi videretur. *l.* 2. *in fi. ff. de cond. ob turp. cauſam*, & an ſit hoc ſimoniacum, vide *Sylueſt. vbi ſupra num.* 10. tertius, quòd licet iudici non habenti aliunde ſtipendia pro labore aliquid recipere, vt ibi per Rebuf. & primus caſus noſtræ legis materiam concernit, & ratio eius eſt, ſecundum *Auend. d. reſpon.* 9. *num.* 2. *verſic. & ratio*, quia ea, quæ ſunt publici iuris non † poſſunt æſtimari 6
tanquam deficiat pars ſubſtantialis venditionis, vt not. *Barto. in cap.* 1. §. *eadem lege, de lege Conradi in vſi. feud. & in c.* 1. §. *ad hæc, de pace iur. fir.* & ob id videtur impoſſibile horum officiorum venditio: ſed

melior ratio est, ob maximum damnum Reip. eminens si venderentur officia iustitiæ, quis namque emptor esset, qui quod pretio emit, pretio non venderet: Item inhabiles & infimi homines, diuites tamen, emerent hæc iurisdictionis officia, habiles verò, & idonei & benemeriti ob paupertatem reijcerentur. Item & ambitionis vitium introduceretur, quod est maximum & reip. pernicioſissimum, de quo conqueritur in propositum, *Iodocus, in sua practica, tit.* 131. *de emptio. officio. per totum*: Sed quot nunc vendantur officia per correctores populorum. vt emptores pro suis nominent locum tenentibus, suo tempore patebit, & nunc etiam manifestatur, ob hoc enim & hisce de causis idiotas secum ferunt, qui iustitiam facere nesciunt, neque audent multories ex quo multa imminere credo mala, nam vt inquit *Ripa, in tract. de peste* ex mala iustitiæ administratione pestes oriri solent: & ideo deberet maxima super ijs inquisitio fieri, & emptores & venditores perpetua infamia essent notandi, & alijs legum pœnis afficiendi, & tempore quo ad officia prouidentur id deberent iurare, & lege Regia esset cauendum, vt in conscientia venditores essent adstricti precium restituere cuidam loco aut operi publico, & emptores precium istud ad hunc effectum perderent, neque in conscientia possent redditus ac emolumenta ex officio illo adquisita sua facere, sed in bonum commune talis populi essent conuertenda & expendenda, & alijs etiam pœnis fisco & denuntiatori ac iudici talis causæ applicandis afficerentur, ita vt iam quòd timore conscientiæ non abstinuissent, saltim formidine pœnę temporalis sese refrenarent à similibus abusibus delictis & peccatis: Et idem etiam esset prouidendum contra correctores iura & salaria officialium suorum in parte vel in toto percipientes, nam & hæc est quędam officiorum palliata venditio: quæ si ad aures nostri Christianissimi Regis ac domini peruenissent, non dubito quin ea mederi iussisset. Et
7 an in Papa vel Rege habeat locum titulus † ad l. Iuli. de ambitu, vide *Barbat. in c. ex parte, de offi. del. n.* 14. *& Abb. consi.* 54. *volu.* 2. *num.* 12. Dubitari tamen potest, nam nonne videmus quotidie vendi officia iustitię cum venduntur villæ cum omni iurisdictione mero & misto imperio, quomodo hoc fieri potest, in quo dicendum est, ideò id fieri quia
8 venduntur † cum vniuersitate, & sic nimirum quòd cum ea transeat iurisdictio & iustitia, veniunt enim quasi in consequentiam, sicut & cum venditur vniuersitas quædam in qua adest ius patronatus, quod quidem alias vendi non potest, *vt in c. de iure de iure patronat.* & tamen cum vniuersitate vendita tran-
9 sit, † vt *in cap. ex literis, de iure patrona.* nisi specialiter excipiatur, vt *in c. cum seculum, & in c. ex literis, eo. tit. & voluit glos. fin. inc. cum Bertoldus, de re iudi.* & ita respondit *Afflict. in d. lib.* 1. *constit. Sicil. rubrica.* 60. §. 1. *num.* 3. & late etiam de ijs tradit *Matienzo, in dialogo relatoris parte.* 4. *cap.* 10. *num.* 7. *vbi num.* 10. rationem etiam ad hæc annectit, & tradit *Nauarrus, in manuali Latino. cap.* 25. *nume.* 7. *per totum.* Imò
10 neque † locari possunt officia iustitiæ, *ex l. sequente, & ex l.* 1. *tit.* 11. *lib.* 3. supra & de iis itidem dixi *in l.* 13. *tit.* 10. *lib.* 5. *supra.* Est tamen notandum, quod licet hæc officia iustitiæ vendi non possint, de iure
11 tamen diuino non reperitur † id expresse prohibitum, secundum *Bal. in d. l.* Barbarius, ideò de facto maxime à Papa vel Regibus vendi solent, vt sunt rectorię & notariæ secundum *Auenda d. respon.* 9. *num.* 2. *versi. & licet*, de quo alibi latius, & videnda est etiam de iis, *decisi.* 749. *Francisci Marci*, in propositum multa dicentis.

¶ Ibi, *So las penas contenidas en las leyes de nuestros reynos*, Leges has regni nostri nondum reperij, nisi dixeris esse *l.* 7. *&* 8. *tit.* 2. *supra isto lib.* licet dici possit in differentibus casibus loqui, & si ad has dixeris non referri, fateor me vsque nunc alias non reperisse: de iure tamen communi habemus tit. ad l. Iuli, de ambitu. nam id quòd de iure ciuili Ambitus vocatur, de iure canonico simonia dicitur, † 12
quando ambitus committitur cum pecuniaria munerum redemptione, secundum *Bart. in l.* 1. *ff. ad l. Iuli. de ambitu, Matienzo, in d. c.* 10. *num.* 8. de quibus per Iodocum, *vbi supra. num.* 11. & ideò quæres, quæ sint hæ leges ad quas nostra se refert: sed vltra alias pœnas est vna, scilicet, quòd emptor talium officiorum iustitiæ † eorum priuilegio gau-
13 dere non debet, secundum *text. in l. vniuersi. C. de legatio. lib.* 11. ad hoc allegatum per Rebuf. *in tracta. de nominatio. quæst.* 5. *num.* 11. *& in d. tom.* 2. *const. Fran. tit. de Magis. Artifi. artic.* 3. *glos. vnica*, vbi inquit quòd hodie plures sunt, qui non gauderent, si hoc mordicus seruaretur.

¶ Ibi, *Y de mas que sea infame*, & itidem esset damnandus vltra infamiæ † publicæ pœnam, in perpe- 14
tua inhabilitate, vt probat *tex. in l. si quemquam, in fine. C. de Episcopis & cleri. & in l. vni. ff. ad l. Iuli. de ambi. not. Iodocus, vbi supra d. num.* 11. vbi & inquit, quòd etiam id permittens & cuius permissu id fit, punitur.

SVMMARIVM.

Locari non possunt officia publica neque notariæ reddituum. num. 1.

Lex 8.

SVMMARIVM.

Officia iustitiæ locari non possunt sub nostri text. pœna.

IBi, NO SEAN OSADOS DE ARRENDAR NI ARRIENDEN LOS DICHOS OFFICIOS, idem en Alcaldes de sacas disponitur, *in l.* 1. *titu.* 11. *lib.* 3. *supra* & in notarijs reddituum † 1
idem inquit *text. in l.* 4. *titu.* 25. *li.* 4. *supra* aliqua dixi. & legem nostram ad hoc considerat *Matienzo, in dicto dialogo relatoris* 4. *par. cap.* 11. *num.* 1. *& Dida. Per. in l.* 16. *titu.* 14. *lib.* 2. *Ordi.* & habemus nunc pragmaticam sanctionem editam Madritij anno præsenti. 1590. prohibentem locari officia tabellionum de camara & procurationes, receptorias & tabellionatus del numero sub pœnis ibidem contentis, & cum eius declaratio dum hæc primo scriberem spectaretur, nolui quæstiones aliquas inferere, quæ post modum fuit promulgata & in dubiis ante à mihi, propositis, fuit, secundū responsum meum percunctantibus, datum prouisum: Et cum lex nostra esset in obliuionem iam translata, sanctione illa iustissima & sanctissima fuit renouata quoad

officia

officia tabellionatus: & conductores ac locatores prouiserunt de remedio ne officia perderent, licet vereor, ne cum cautela, aliqua fuerint facta, nam condita lege excogitatur etiam & malitia ad subterfugiendam pœnam temporalem, nam spiritualis pœna à talibus in hoc mundo non attenditur, & malè, nam quam commutationem dabit homo pro anima sua, & ideo cum rigore essent legum nostrarum pœnæ exequendæ in transgressores, & iudices negligentes in executione earum puniendi.

¶ De legibus 9. & 10. dixi eas referendo *in mea Curia Pisana, de Decurio. lib. 4. c. 1. num. 4.* vbi in illo cap. inserui plura decurionibus prohibita, & ab eis fugienda.

SVMMARIVM.

Vacatio per renuntiationem non includitur sub alio expresso modo vacandi. num. 1. neque sub mandato de primo vacaturo, vt ibi.

Vbi nullus est vacandi modus expressus omnis venit. n. 2.

Resignatione perditur titulus & possessio quælibet. num. 3. vbi ampliatur, nisi vt ibi.

Duodecim modos, quibus vacat Beneficium, describit. num. 4. remissiue & alios plures ibidem.

Vacatio per priuationem an comprehendatur expresso vacandi modo. n. 5.

Princeps potest creare noua officia & erecta consumere. n. 6. vbi declaratur.

Lex II.

SVMMARIVM.

In ciuitatibus, villis & populis vbi certus adest numerus rectorum, & aliorum publicorum officiorum possessores, si aucta fuerint officia hæc, si vacauerint, consumantur, & Regiæ literæ contrariæ annullentur: loquitur tamen lex nostra in auctis per Regem Ioannem secundum.

IBI, QVE NO SEA POR RENVNCIACION, hic videtur text. probans, quòd vacatio per renuntiationem, aut resignationem
1 non includitur sub alio † expresso modo vacandi, neque sub mandato de primo vacaturo officio, aut beneficio per mortem prouidendo continetur vacans per renuntiationem, *ex tex. & glos. in cap. susceptum de rescrip. in 6. c. 2. de renunc. eod. lib. c. dudum, de præben. in 6.* quæ iure ad hoc allegat *Corras. in paraphras. sacerdo. tit. de mandato Apostol. nu. 51.* sed
2 vbi nullus † est expressus modus vacandi omnis venit, secundum *glos. vacat in cap. quia sæpe, de præben. in 6. & glos. mori. in clemen. 1. vt lite pen. glos. in cap. si propter tua debita, de rescrip. in 6. glos. mortem in c. grandi, de supplen. neg. præla. in 6. Anchar. cons. 117. Deti cons. 224. Gometi. in Reg. Can. de infir. resig. quæst. 32. num. 4. & 6. & q. 35. & de benefi. vacan. per obitum Fami. Car. quæst. 7. late Feli. in c. in nostra corol. 37. num. 37. de rescriptis,* nam per resignationem † per- 3
ditur titulus & possessio quælibet, *Rota, antiq. 2. de renunti.* resignatione enim admissa ius aliquod apud resignantem non remanet, sed intelligitur abdicatum ab eo omne ius, etiamsi in supplicatione adsit clausula cum reseruatione fructus, nominis, stalli in choro, & vocis in capitulo, secundum *Veralum, in 3. parte decisio Rotæ, decisi. 81. resignatio, & Staphile. de literis gratiæ & iur. titu. de variis modis vaca num. 9. & 10. fol. 54.* quòd intelligerem procedere & esse verum nisi in casu in quo resignatio esset facta cum clausula, non alias, neque alio modo in fauore talis, quia secus erit, ex dictis per *Rebuf. in praxi bene. titu. de resigna. condit. & per Oldra. cons. 282. num. 2.* & in materia beneficiali duodecim modos, quibus vacat beneficiū describit, † *Pauinus, de potes. cap. sede vacan.* 4
præludio. 7. & triginta duos modos retulit *Rebuf. in concor. Fran. tit. de Regia ad præla. nomi. faci. §. monasteriis, verbo vacantibus,* & quamuis tex. noster expresserit excipiendo vacationem per renuntiationem, cum prius de vacatione per mortem dixerit, & sic ex dictis videbatur non esse necesse excipere renuntiationem, tamen ideo excepit propter generalitatem illam in verbis precedentibus appositam, dum dicitur, *o en otra qualquier manera,* quibus verbis nè videretur vacationem factam per renuntiationem comprehendi, expresse excepta fuit. Et an includeretur vacatio per † priuationem, ex dictis 5
Docto. decerpes & maxime ex *Gometio, in d. regu. de impet. bene. vacan. per obit. car. q. 7. per totam.*

¶ Ibi, *Se consuman aquellos que anssi vacaren,* ex hac lege notari potest, quòd princeps potest creare noua officia & item numerum officiorum consumere de plenitudine potestatis, † secundum *Cassane. in* 6
consu. Burgun. rubrica. 1. nu. 104. & 105. fol. 121. vbi & inquit quòd licet princeps possit reducere numerum officiariorū ad minorem numerum, tamē talis diminutio vel reductio non debet afferre præiudicium officiariis iam electis tempore reductionis, sed tantum præiudicabit creationi officiorum nouorum, vt tenet *Iacobus Rebuf. in l. comperimus. C. de proxi. sacro. scrini. lib. 12. & ibi Bar. & ample. Bald. cons. 327. incip. pridie enim consului col. 1. & 2. lib. 1.* & ideo iuste lex nostra prouisit in officijs vacantibus, non vero in non vacantibus, & ita etiam declaratur *ex l. 14. infra eo. vbi in glos. excepto.*

¶ Ibi, *Las obedezcan, pero que no las cumplan,* hic est tex. contra miseros iudices, videntes Regias literas esse iniustas & statim eas obediūt & adimplent, cum deberent potius Regem de iis certiorare, vt late diximus *in l. 14. tit. 3. lib. 1. supra & in l. 1. titu. de las prouisiones lib. 4. supra.*

¶ Ibi, *Si por alguna importunidad,* quæ quidem in iis, quæ iuris dispositioni contrariantur, inuenitur importunitas, *vt in d. l. 14. diximus,* quibus quidem importunis precibus sæpenumero iniusta impetrantur & damnosa conceduntur, & ideo non statim sunt exequenda.

¶ Ibi, *Pierdan los officios,* alios casus vbi priuationi officiorum locus est posui *in l. 23. tit. 25. li. 4. supra.*

SVMMARIVM.

Officia vendi posse hodie decurionatus & tabellionatus. n. 1.

Lex 12.

SVMMARIVM.

In prouisionibus rectoriarum duæ clausulæ apponendæ sunt, prima quòd non sit vltra numerum antiquum, secunda dummodo prouisus non habeat aliam rectoriam.

IBI, ORDENAMOS, ex hac legali ordinatione & maxime iunctis. l. 7. & 8. tituli præcedentis, dum hic disponitur, duas tantum clausulas esse apponēdas in prouisionibus decurionatuum, & dum in dictis legibus. 7. & 8. solum prohibetur, vendi officia electiua, & quæ votis adquiruntur, colligitur inquam quòd iam hodie ex iis legibus sic consideratis permissa est horum officiorum venditio † & per consequens in eis assignari legitimam filijs posse, & exequi in eis pro debitis, contra *Tellium. l. 26. Tau. num.* 11. de quo latè diximus *in Curia Pisana, lib. 4. cap. fin. & alibi*, quæ hic non est necesse referre, de quo & per *Matienzo, in Dialogo Relatoris. 4. par. c. 9. cum duobus sequent.* sed iam legis nostrę dispositio quotidie per Regem abrogatur, derogat enim Rex eam dum officia hæc vendit, vt non obstet venditioni, potest namque Rex legem tollere & interpretari, neque sibi legem imposuit à qua resilire non possit, & consequenter ob necessitates imminentes excedit Rex numerum antiquum, licet hęc nisi ex magna & vrgente necessitate non fiant, neque fieri debent, nam ex multitudine decurionum causatur confusio, maxime in ciuitatibus & villis partialitatum, imo & in vicis, vbique enim iam animi regentium partiti sunt in varios sensus ac voluntates, nec voto viuitur vno, medeatur qui potest.

Lex 14.

SVMMARIVM.

Officia aucta ab inuictissimo Imperatore & Philippo secundo eius filio, si vacauerint, consumenda sunt, & ad numerum antiquum redigenda, nisi fuerint personarum licentiam habentium disponendi de eis, vel eorum, qui renuntiauerint, & vixerint post. 20. dies à lege constitutos.

IBI, QVE VACASSEN DESPVES, intellige per mortem, vel per amissionem & priuationem, quia simplex hic modus vacandi omnia hæc comprehendit, *ex dictis in l. 11. istius tituli*, & itidem renuntiationis comprehenderet vacationem, nisi obstarent verba finalia nostri text.

¶ Ibi, *se consumiessen*, in pluribus capitulis curiarum Madritij factarum à dicto Rege ac domino nostro Philippo secundo post legis nostræ dispositionem idem statutum est, sed nunquam vsque nunc vidi obseruatum, licet audiui in aliquibus vacantibus per mortem sic esse executum, & iustissime, nam conuenientissimum, & sanctissimum est sic fieri & obseruari, absque obstaculo aliquo necessitatis non vrgentissimę.

¶ Ibi, *Excepto*, hæc est vna limitatio præcedentis dispositionis, vt scilicet, ita demum vacantia consumantur, si ille, ob cuius mortem vel delictum vacant, non habuisset à Rege facultatem disponendi de illis, nam si eam habuisset, non essent consumenda: & idem si possidens renuntiauit officium, & post renuntiationem vixit viginti dies à lege. 4. titulo. 4. istius libri assignatos.

¶ Lex 15. est etiam eiusdem materiæ, in qua solum ponderabis verba illa in principio eius apposita dum dicit, *los daños e inconuenientes que se seguian*, & ibi, *El daño y confusion que trae la multitud de los officiales*, vt intelligas, quòd damnosa est nimis rebus publicis augmentatio officiorum publicorum, & maxima versatur vtilitas in consumptione eorum, & id ita est notorium vt nulla indigeat probatione, multitudo enim personarum confusionem generat, nisi omnes in Deum & eius seruitium dirigant voluntatem & vota sua, nam tunc multitudo bonorum esset potius procuranda quam minuenda, sed cum hodie in conciliis publicis populorum non in vnum dirigantur sermones, sed vnusquisque quòd suum est, quærit, vitanda est multitudo & consumenda sunt officia: Et addit hæc lex. 15 circa hæc officia ab Henrico quarto aucta. & à Rege Ioanne & alijs Regibus ab anno. 1440. vsque ad annum. 1480. quod statim quod vacauerint absque alia declaratione aut prouisione noua, sint consumpta, & quod non possint renuntiari, & renuntiationes aliter factas & admissas nullas & inualidas declarat lex hæc. 15. & renuntianti, & illi in quem renuntiantur pœnas priuationis imponit: & esset vtile memoriam horum officiorum habere in regio consilio, vt exequi id posset, & sic iam hodie in curiis de Madrid anni. 1590. in cap. 18. statutum est, vt officia decurionatus populorum possint ab ipsis populis pro tanto redimi, præcedente in regio consilio informatione necessaria, & sic iam vidi executum. Sed an hæc de renuntiatione sint intelligenda in officiis auctis ob precium, vel remunerationem alicuius seruitij, dubitabile esset, ex dictis per *Gutierrez in repetitione. l. nemo potest. num. 176. de lega.* 1. sed esset hæc nimia restrictio ad magnam legis nostræ generalitatem, & vnusquisque videat, quid emit, cum legis nostræ dispositionem ignorare non debeat.

¶ Et hæc nostra lex 15. procedit & intelligenda est nisi in casibus duobus per legem sequentē propositis, scilicet, de illis, qui in Maurorum bellis mortui sunt, vel cum essent captiui officia sua renuntiauerunt in vnum ex filiis suis dummodo talis filius eis non vtatur officiis vsque dum sit decem & octo annorum impletorum.

¶ De lege. 17. nihil aliud sumendum iudico consideratione dignum, quam quòd eius verba summopere essent attendenda, dum dicit, *conuiene que se den y prouean a personas habiles, y varones prudentes de buen entendimiento y temerosos de Dios, tales que pospuestas todas las inclinaciones naturales gouiernen la republica por justicia y razon y experientia teniendo respecto a esto, y a los officios, y no a las personas*. Singularia sunt hæc verba, licet

licet præposterata, nam prius deberet dici, *que se den y prouean a personas temerosas de Dios*, Nam in hoc consistit principalior sufficientia, & experientia & bonum publicum, timens enim Deum faciet bona *ecclesiasti.* 15. & iterum. 19.da locum timori altissimi, quia omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni sapientia dispositio legis, & *Prouerbio.* 1. timor Domini initium sapientiæ, *&* 15. *capit.* per timorem Domini declinat omnis à malo: & *Eccleſiaſt.* 1. plenitudo sapientiæ timere Dominum,& iterum *ibidem capit.*40. facultates & virtutes exaltant cor, & super hæc timor Domini, & nihil melius, quam timor Dei, vt *ibi cap.* 23. prope finem & ideo viri timentes Deum essent eligendi, nam ij sapientes sunt, Deus adiuuat illos, experientiam quærunt à dictis, & sanctis cum opus est, non se iactant vbique, neque præcipitant sententias suas, sed cum omni timore & tremore iustitiam quærunt, & quæ sua sunt vnicuique tribuunt, neque sufficit scientia & experiẽtia, vbi deficit timor Domini, & vbi timor hic deficit quotidie erratur: Et cum in prouisionibus officiorum hæc non considerentur,neque informationes de hoc fiant in iudices & administratores Reipubli. & populorum, nominantur male conscientiati homines auidi ac cupidi, & sic impij, & peccatores in loco iudicij existunt: de quo cum alibi dixerim sat sit hoc aduertisse, medeatur qui potest.

Lex 20.

SVMMARIVM.

Rectores,iurati,aut tabelliones populorum non debent esse regatarij & negotiatores victualium sub pœna priuationis officiorum: quoad alias verò negociationes senatores Regij habita informatione, ea quæ conueniunt prouideant.

IBI, NO VSEN DEL DICHO OFFICIO Y TRATO, iusta lex & sancta, si seruatur vbique, sed vereor ne in aliquibus violetur locis. Et hæc & alia rectoribus prohibita retuli *in mea Curia de Decurio. lib. 4. cap. 1. per totum.*

¶ Ibi, *Y en quanto a los otros tratos*, idem fuit dispositum *in l.* 25. *tit.* 7. *li.* 3. *supra* vbi diximus.

SVMMARIVM.

Non debet percipere expensas ille, qui pro negotijs proprijs curiam adiuit. n. 1.

Rectori eunti curiam præbendum est salarium de proprijs populi pro quo vadit. 2.

Lex 21.

SVMMARIVM.

Rectores aut iurati negotia propria habentes in curia non possunt ad eam venire pro negotijs suæ Reip. sub legis nostræ pœna.

IBI, MANDAMOS, vide etiam *l.* 39. *tit.* 6. *lib.* 3. *supra* vbi & aliqua diximus remissiue.

¶ Ibi, *Buelua*, quia non debet percipere expensas ille,qui pro negociis propriis † curiã 1
adiuit, *ex glos. pen. in cap. vt præteritæ, de electio.* Imò & committit delictum legatus regis aut prouinciæ, si dum in legatione est pro se libellum præsentat, vt licet videre *ex Angel. consil.* 319. non enim dicitur vere Reip. causa abesse, qui sui priuati negocij causa in legatione est, secundum *text. in l. non vere, & l. Reip. causa. ff. ex qui cau. maiores. glos. pen. in c.* 2. *de priuil. in* 6.

¶ Ibi, *Salario*, ex hoc verbo colligo, quòd rectoribus & iuratis ciuitatum & populorum euntibus curiam pro negotijs ciuitatis † aut populi, debet 2
constitui & præstari salarium, vt notat *Auenda. cap.* 2. *præto. num.* 8. *lib.* 1.& quid pro existentia operum publicorum, dixi *in l.* 24. *tit.* 6. *lib.* 3. *supra* & hæc pro hoc titu.

Lex 22.

1 *Quia breuis & facilis est non summatur, nec declaratur. num.* 1.

SVMMARIVM.

Officia fidelium executorum ciuitatum, ac populorum vendita per Regem particularibus personis consumantur, & penes ciuitates, ac populos remaneant soluentes ipsis particularibus pretium iustum valens tempore consumationis. Dum tamen salarium, quod ex pœnis fiscalibus dabatur eis remaneat consumptum in Regis vtilitatem: & in populis, vbi hæc officia nondum vendita fuerint, non vendantur, neque de nouo creentur.

Lex 23. & 24.

1. *Rectoriæ & officia de alferazgos, possunt populi, vbi vendita sunt pro tanto petere infra terminum assignatum in hac lege. num.* 1.

SVMMARIVM.

Rectoriæ populorum, & officia de alferazgos, *possunt populi, vbi vendita sunt petere pro tanto, secundum quod in legibus nostris dispositum est.*

ET Hæ duę † leges ampliatiuæ legis præce- 1
dentis & ideo post eam apponuntur, & licet conuenientes appareant, melius conuenire dici posset, si non venderentur hęc officia de quibus in eis disponitur, & remanerent annalia, sicut antea erant rectoriæ hæc, & sic enim

& po-

& populi dictores essent ad subueniendas Regis, ac Regni necessitates, & propulsandos hostes, & itidem domini populorum non fierent diuites (prout fiunt) emptionibus horum officiorum, in tot, ac tantum detrimentum commune, ac publicum, & vicinorum pauperum onus & grauamen. Et ideo circa hæc Rex, & eius consiliarij multum aduertere deberent, vt finis iis venditionibus imponatur: miserrimum enim est videre concilia ciuitatum, villarum, ac populorum, vbi similia officia venditionibus sunt acquisita, ibi enim iam non tractatur de bono publico, ac de conseruatione bonorum populi, sed de vindicta inimicorum, ac de proprio vniuscuiusque commodo, & qui plura vota habet, is vincit, siue bonum, siue malum sit, quod desiderat fieri. Quas ob res in iis & circa hęc officiorum horũ venditio maxime est euitanda, neque vendentium conscientias securas esse iudico, cum hęc sciãt & permittãt, & maioribus pretijs quam decet vendi hęc officia video, & in quaslibet personas trãsmitti.

TITVLO QVARTO

De la renunciacion de los officios publicos.

ET quia ea, quæ electione aut mercede adquiruntur plerumque, si non renuntientur perduntur, ideo post titulum prędcedentem, vbi de officiis renuntiabilibus actum est, sequitur titulus noster prouidens de enuntiationis remedio.

SVMMARIVM.

Lex nostra an corrigat leges. 1. & 2. titu. 3. istius lib. in. n. 1.

Potentibus hodie prouidentur etiam officia decurionatus. n. 2.

Rex in conscientia tenetur officia hæc idoneis prouidere. n. 3.

1 ET pro declaratione rubricæ solum scire oportet, quid sit renuntiatio † siue resignatio & dicendum est, quòd propriæ rei vel iuris spontanea refutatio *cap. super hoc, de renunti.* quem adhoc allegat *Rebuf. in l. inter diuortium. 191. in ordine. ff. de verborum signifi. pag. 849. & tex. in cap. quàm periculosum. 7. quæst. 1.* quem adhoc considerat *Angelus de Clauasio, in summa, in verbo renuntiatio,* vel vt breuius diffiniuit idem *Rebuf. in praxi benefi. titu. de Resigna. in princi. pagina. 314.* scilicet, quòd renuntiatio siue resignatio est iuris sui libera dimissio seu cessio, & dixit iuris sui ad differentiam alieni,
2 quia iuri, quod tertius habet † in beneficio, renuntiando nihil ago. *cap. dilecto, in fin. de præbend.* Et etiam dixit iuris, quia si nullum ius habeam non possum renuntiare, vel resignare. *l. si vniuersæ delegatis, Codice. l. traditio. ff. de acquiren. rerum domi. l. obseruare, in fi. ff. de offi. pro consul.* dixit, libera dimissio ad differentiam coactæ dimissionis, quæ nullius est momenti, *ex dicto cap. super hoc, de renuntia.* &
3 renuntiare idem est quòd repudiare † siue resignare, vel cedere. *l. naturaliter. §. nihil commune, in fin. ff. de acquiren. possess. l. sed & siquis. §. quæsitum ibi, sponte renuntiatum est. ff. siquis caution. not. Rebuf. in l. inter stuprum. §. diuortium. ff. de verb. signi. pagi. 594. in prin.* Et huius renuntiationis siue resignationis etiam quoad rectorias & officia † duplex est forma: 4
Prima est tacita, altera vero expressa, sicut in beneficiis distinguit etiam *Rebuf. in d. titu. de Resigna. titu. de tacita renunti.* Et tacita est, cum per secundi officij ademptionem primum vacat, vt *in casu. l. 3. tituli præcedentis:* Expressa vero est, quæ à resignante verbis ad hoc accommodis fit, & hæc etiam est duplex, sicut in beneficijs Ecclesiasticis, distinguit *Rebuffus vbi supra in d. praxi benefi. titu. de resigna. expressa:* vna enim est pura & simplex, quæ ex mera liberalitate procedit: Altera verò conditionalis, scilicet, quæ fit sub conditione, vel ob causam, vt quia officium Rectoriæ tibi renuntio ob tale prædium, vel ob causam aliam permutationis vel venditionis, vel vt tibi detur in solutionem legitimæ à me tibi obuenientis, vel ad implemetum legati alicuius, vel ratione sanguinis, amicitiæ, vel affectionis, & dicitur hæc in fauorem, & quotidie in vsu habetur, renuntiat enim obtinens rectoriam, vel officium aliud publicum renuntiabile in manibus Regis in fauorem talis, & non aliàs neque alio modo, aliter si non admittatur per Regem renuntiatio, renuntians protestatur in renuntiatione sibi eam retinere, nec perdit renuntians officium illud † donec is, apud quem resignatur, admittat re- 5
signationem, ex *tex. in c. fin. de renuntia.* resignatio enim debet fieri in manibus eius, qui conferre potest officium resignatum, *vt in l. 5. infra isto tit.* dicemus. & sic facta apud eum resignatione supradicto modo, si non conferat officium neque velit conferre, remanet apud resignantem, eo quòd non fuit impleta conditio, in fauorem talis, & non alias neque alio modo, notandum tamen est in transcursu pro rubricæ complemento, quòd etiam siquis non renuntiet in manibus Regis, sed coram tabellione aliquo, valebit renuntiatio † quoad renuntiantem 6
& resignantem, vt non repetat officium si per viam contractus & ob causam permutationis, venditionis aut alterius onerosæ facta sit, *ex tex. in cap. quod in dubijs, & cap. 3. de renuntia. notat Rebuf. in d. titu. de resigna. expressa num. 13. pag. 316.* in resignatione

tione tamen liberali & mere gratuita, hoc non habet locum in ijs officiis publicis, quia reuocari potest renuntiatio à renunciante, interim quòd coram Rege non præsentatur, vt quotidie videmus fieri.

SVMMARIVM.

Lex nostra an corrigat leges. 1. & 2. tit. 3. istius lib. in. n. 1.

Potentibus hodie prouidentur etiam officia decurionatus. n. 2.

Rex in conscientia tenetur officia hæc idoneis prouidere. n. 3.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Qui sunt prouidendi in officijs publicis vacantibus per mortem, vel resignationem, declarat lex nostra.

¶ IBi, MANDAMOS QVE LOS QVE VACAREN POR RENVNCIACON, hic constituitur primus casus, & prima dispositio nostræ legis, scilicet in officijs publicis vacantibus per resignationem, & in ijs inquit, quod habita informatione qualitatis & sufficientiæ idoneitatisque personæ, in cuius fauorem fit renuntiatio prouideatur: ex quo videtur, quòd text. hic in iis verbis, & præsertim attenta secunda dispositione nostræ legis, scilicet, quando vacat per mortem, vt vna ab alia differens sit, corrigat leges. 1. & 2. tituli præcedentis, † vbi in 1. illa lege disponitur, quòd officia hæc aliis quam naturalibus & vicinis populique illius habitatoribus non dentur: in secunda vero lege dicitur, quod exteris à regno non prouideantur, lex tamen nostra in hac sua prima dispositione hæc non requirit, sed tantum quòd qualitas & sufficientia consideretur, ergo correctio inducitur, quæ tamen vt euitetur (prout est omnino vitanda) eo quòd est miserrimi ingenij eam inducere & non euitare, dicendum est legem nostram per illas intelligi & declarari, scilicet, vt sub verbis, *qualidady habilidad*, in nostra insertis lege qualitates ab illis aliis legibus necessarię, & inductę inspiciantur, vt concurrant in illo, in cuius fauorem renuntiatio fit, prout quotidie per informationē factam & missam regi & eius supremo senatui constat, & constare debet, vt renuntiatio admittatur, & in hac renuntiationis vacatione strictius proceditur, & strictior fit informatio, quàm in illa, quæ per mortem, in qua quidem rex prouidet, cui vult officium vacans, inspiciendo tamen qualitates prouisi, ne sit exterus, & itidem vt sit illius loco vicinus si ibidem idoneus reperiri potest, sin minus alienigena dum tamen regnicola sit persona talis per Regem præficitur & nominatur tali officio, & sic lex nostra non est contraria primæ & secundæ tituli præcedentis, non est enim nouum leges præcedentes per sequentes intelligi & declarari, & è contra, vt *in l. non est nouum. ff. de legibus*, potentibus tamen non prouidebantur antea hæc officia, secundum *Auenda. capit. 19. prato. numero 18. versiculo notabis igitur. lib. 1.* hodie tamen in multis † partibus (prout Toleto & Hispali) potentibus prouidentur.

¶ Ibi, *En los que vacaren por muerte*, hic est secundus casus & secunda nostræ legis dispositio, cum per mortem vacant officia hæc, nam & tunc Rex qualitates & idoneitates prouidendi respicit, & iure optimo, nec posset salua conscientia Rex aliter officia hæc prouidere, quam idoneis ibidem existentibus † vt inquit *Dida. Per. l. 23. titu. 2. lib. 7. Ordin. pag. 414.*

¶ Ibi, *Y las preferimos*, ex iis verbis colligitur clare vera esse dicta per nos in glossis præcedentibus, vt concordemus legem hanc cum l. 1. & 2. tituli præcedentis, & not. in propositum *Auend. c. 19. præt. num. 17. lib. 1.* de naturalibus præferendis.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Renuntiationes officiorum nullo modo admittendæ sunt nisi de patre in filium; cum Regis assensu & voluntate, non excedendo numerum antiquum, & filio tali idoneo existente.

¶ IBi, SALVO DE PADRE A HIJO, antiquata sunt hæc verba hodie & vsu contrario abrogata, in quoscunque enim fit iam renuntiatio horum officiorum, & admittitur, verum tamen est quòd huic legi in concessione derogatur, & eius dispositioni, & sic nihil obest, nam & ille, qui legem condit potest, eam, cum voluerit, abrogare, & suspendere ac declarare, vt prouisis non obstet.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Ciuitates, villæ, ac populi ex consuetudine aut priuilegio officia hæc publica prouidentes, non possunt per renuntiationis modum illa prouidere, nisi obseruauerint tunc contenta in lege nostra.

¶ RBi, ESTABLECEMOS, declaratoria est legis 4. tit. 2. supra isto lib. vbi diximus & declarauimus, & ad ibi dicta te remitto.

SVMMARIVM.

Renuntiatio ac resignatio an per procuratorem fieri possit. num. 1. dum tamen habeat speciale mandatum ad hoc.

Renuntians debet viuere per viginti dies post renuntiationem. n. 2.

Viginti ij dies à quo tempore currant n. 3.
Viginti ij dies renuntiationis an debeant esse completi, vel sufficiat tangere vigesimum Diem. numero. 4.
Natura dictionum post, postea, posteaquam. n. 5. & 8. & 9. & 11.
Termini currunt de momento ad momentum. n. 6. *nisi vt ibi.*
Actus vt valeat & non pereat in dubio debet intelligi. n. 7.
Dies termini computatur in termino. n. 10.
Dies computatur more Romanorum. 24. *horarum num* 12.
Renuntiationem in aliquem idoneum factam an possit Rex non admittere. n. 13.
Quare lex nostra assignauerit potius Viginti quam 30. *dies. n.* 14.

Lex 4.

SVMMARIVM.

Renuntians officium publicum renuntiabile, viuere debet post renuntiationem viginti diebus aliter enim per mortem vacabit, & Rex illud prouidebit absque renuntiationis obstaculo.

1 IBi, ENTONCES LE RENVNCIA, sed an per procuratorem poterit † hæc renuntiatio fieri, & dicendum est, quòd per procuratorem ad id specialiter constitutum fieri poterit, tum quia id possum per alium, quod per me *l. certe.* §. 1. *ff. de precario. cap. cum olim de offi. deleg. cap. mulieres.* §. *illi verò de senten. excommu.* tum etiam *ex clemen. vnic. de renuntia.* vbi *Card. inquit in* 1. *oppo.* requiri speciale mandatum, quia procurator, seu administrator sine speciali mandato non potest donare. *l. contra iuris.* §. *fin. ff. de pact. l. creditor.* §. *Lucius. ff. mandati.* & ita expresse hanc opinionem tenet *Didac. Perez l.* 22. *tit.* 2. *lib.* 7. *Ordi. pag.* 412. *versi. vtrum autem.*

§ Ibi, *Veynte dias,* idem in beneficiorum Ecclesiasticorum renuntiatione † dispositum est, ex regula 18. chancellariæ Apostoli. Innocen. 8. & Pauli tertij *reg.* 19. *de infirmis bene. resig.* quam refert *Gometi. in ead. reg. & Mandosi. ibidem,* vbi ipsi & alij scribentes super ea plura dicunt, quę hic possent transcribi, per ipsos tamen videri poterunt, & ob fraudes & ne Regio prejudicetur patrimonio statutum est, vt ex *tex. nostro* clara collegitur, & in materia beneficiali sic ob fraudem euitandam asserebat *Gometi. ibidem quæst.* 25. *& Didac. Per. eam allegans in d. l.* 22. *glos.* 1. *tit.* 2. *lib.* 7. *Ordina. pag.* 406. *in fine,* vbi *in pag.* 407. *versi. quæritur vtrum,* inquit legem nostram esse fauorabilem, & non odiosam, & ad hoc ibi alios allegat, ego tamen odiosam iudicaui *in mea Curia Pisana lib.* 4. *cap.* 2. Sed à quo tempore currant ij viginti dies, ipse *Dida. Per. in ead. pag.* 407. *in prin. versi. quæritur* † *primo,* inquit, quod à 3
tempore, quo admiss. fuit resignatio per Regem, ita quòd post factam & admissam renuntiationem per Regem currant ij viginti dies, vt & ipse *Dida. Per.* repetit, *in eadem pag.* 407. *vers. sed est dubium,* & iterum *in glos. fi. illusmet legis.* 22. *pag.* 413. de quo miror virum valde peritum & expertum hanc asserere opinionẽ, cum & vsu communi & praxi notoria receptum sit, à die renuntiationis etiam nondum admissæ per Regem in iis officiis publicis currere hos viginti dies & numerari, & itidem ex eadem l. 22. quæ est nostra in præsenti, non requiritur admissio, vt ij viginti dies currant, sed sufficit renuntiatio, & sic ab actu renuntiationis currunt, vt patet ibi, *Si no viuiere veynte dias despues que fuere otorgada,* quę verba sunt ita clara, vt nullam patiantur Responsionem: nisi velimus dicere ipsum *Didac. Per. ibidem, in verbis sequentibus* dum dicit per Regem, vel alium, qui habuit potestatem recipiendi eam, intellexisse de tabellione coram quo renuntiatur in illis verbis, vel alium qui habuit, &c. & verba illa, per regem intelligantur, quoties in manibus regis ipsius fit renuntiatio, quòd si hoc voluit dicere Didacus Perez, prout credendum est voluisse, bene locutus est, aliter enim malè loqueretur, cum renuntiationes quotidie fiant coram tabellionibus publicis, & à die renuntiationis coram eis factæ dies ij viginti numerantur. Sed dubitatur an ij viginti dies debeant esse completi, vel sufficiat tangere † vigesimum diem? & dicendum est debere 4
esse completos, neque tangere vigesimum diem satis sit, vt tenet *Dida. Per. vbi sup. pagi.* 409. *in prin.* & dixi *in dicta Curia Pisana. d. li.* 4. *c.* 2. *num.* 2. *&* 3. Imò & quòd plus est dies totus in quo renuntiatio fit, non computatur in termino si constat de hora renuntiationis, sed ab ipsa potius hora numerantur ij viginti dies, ita vt de momento ad momentum sint numerandi, & currant, vt expresse tenet *Gometius Leon, in sua Centuria informationum iuris. c.* 22. *num.* 5. *& sequent.* quem sequutus sum *in mea Curia Pisana, dict. l.* 4. *cap.* 2. *num.* 2. *cum sequent. aliquibus* ponderando ad hoc verba nostri text. ibi, *No vala si no viuiere veynte dias despues que otorgare la tal renunciacion,* ponderando dictionem illam, *Despues,* Latinè post, vel posteaquam, postquam, quarum quidem dictionum natura est, quòd vbicumque adjciuntur alicui actui successiuo, qui ad sui perfectionem non habet † terminum præfinitum, significant 5
tactum cœptum sed non finitum, & sic si dictat statutum, quòd si quis fuerit inuentus post sonum campanæ quod pœna duplicetur, quod tunc sufficit quod sit incepta sonatio campanæ propter vim illius dictionis, post, adiectæ actui successiuo secundum *Socin. l.* 2. §. *creditum. n.* 6. *ff. si cert. pet.* sed si actus ille successiuus, cui adjcitur aliqua dictarum dictionum, habet terminum præfinitum, vt in nostro casu, tunc inspicitur finis actus illius, & requiritur eius implementum, secundum *Bart. & omnes, in dict.* §. *creditum.* & cum in text. nostro requiratur actus renuntiationis consummatus & perfectus, statim quod facta est renuntiatio adest perfectio, & ex tunc currunt ij viginti dies: tum etiam quia de iure est, quod termini currunt de momento ad momentum † nisi aliud sit expressum, vt communem 6
testatur *Corneus, consil.* 279. *volum.* 4. *Tiraq. de retract. Linagiel.* §. 1. *glo.* 4. *n.* 9. *& Villalobos, in ærario opin. comm.*

comm. litera T. nume. 19. ac proinde ab illa hora, qua renuntiatio facta est viginti ij dies incipiunt, & implentur de momento ad momentum, & hoc si constat de hora factę renuntiationis, sed si de ea constare non posset, tunc vbique totus ille dies in quo facta est renuntiatio computatur, neque dies ille excludendus est ab iis viginti, sed numerandus in eis, cum lex nostra non loquatur per præpositiones illas, a, vel ab, quæ exclusiuæ sunt, prout loqui-
7 tur *Gome. in quæst.* 37. *Regulæ cancel. de infir. resig.* & quia semper debemus capere intellectum † per quem actus valeat, & non pereat, *ex l. quoties. ff. de rebus dub.* & hæc præsumptio per quam actus sustinetur aliis prędualet præsumptionibus, & cum in meliorem partem trahitur, prout est, ne perdatur officium, ob quod renuntians tractat de damno vitando, Rex verò de lucro captando, & ita tenui *in dicta Curia Pisana, dict. cap.* 4. *num.* 6. *&* 7. *etiamsi Didac. Per. in d. l.* 22. *pagina* 407. *cum sequent.* aliud velit fundare, & male meo videri, contra quem, & vltra ibidem, *dict. num.* 6. *&* 7. *per me dicta*, considero etiam quòd lex nostra & pragmatica, quam in illo cap. 4. refero non dicunt, *Despues del dia de la renunciacion*, sed dicunt, *Despues de otorgada la renunciacion*, & sic actus & non dies consideratur, quæ multum differunt, nam in primis verbis clarum est, quòd dies ille remanet exclusus, in secundis verò verbis, non excluditur dies renuntiationis, sed tantum actus ille renuntiationis factæ, & tempus in quo renuntiatio fit, ea tamen facta, statim incipiunt ab eo momento currere viginti dies, vt inquit *Tiraquel de retract. Linagi. glos.* 11. *nume.* 24. sicut & inciperent currere alio die post renuntiationem si lex nostra loqueretur per verba, *Despues del dia de la renunciacion*, quæ tamen non loquitur. Item quia si fatetur ipse Dida. Perez ibidem, quòd si constat de hora renuntiationis currunt dies ij viginti de momento ad momentum, ergo & cum de hora non constat, current à principio illius diei factæ renuntiationis ij viginti dies, & sic computabitur terminus in termino. item quia dictiones illæ postea vel post, aut posteaquam, positæ inter ea, quæ naturæ
8 talis † sunt quòd in eodem tempore concurrant, non inducunt temporis interuallum, secundum *Roman.* relatum per *Tiraquel. in l. si vnquam, verbo, & postea, num.* 3. *C. de reuocand. dona.* qui licet illum non sequatur ibidem num. 7. tandem concludit ex subiectę rei argumento iudicandum, denotare dictas dictiones interuallum temporis an non, nostra tamen materia dilationem non requirit, imò potius vult statim facta renuntiatione coram tabellione & testibus currere hos viginti dies, igitur habemus intentum, maximè in odium pœnę hic appositæ si
9 non vixerit renuntians dictis viginti diebus, nam perditur officium, in cuius pœnæ odium † dictio posteà intelligitur in continenti, secundum Corset. singul. incipi. postea: dictioneque post & similes tempus pręteritum excludunt, non verò sequens, *ex l. Æmilius. ff. de minori. notant Doctores in cap. cum tu. de testib. Parisi. consil.* 31. *num.* 83. *volum.* 1. & cum constat de die renuntiationis non ex-
10 cludit illum sed præcedentem diem. Item quia de iure ciuili dies termini computatur † in termino, vt magis communem testatur *Corneus, consi.* 279. *numero* 4. *lib.* 4. relatus per *Villa lobos, in Antinomia iuris ciuilis & Regij, verbo, Dies.* & lex septuagesima Tauri, quam ibi allegat, non probat contrarium, quia loquitur in casu speciali, vt optimè aduertit *Olanus, in Concordia Antinomiarum, verbo, Dies termini. num.* 36. *cum sequentibus*, & dato quòd in hoc adsint hinc inde opiniones, in propositum tamen nostrum hæc est tenenda ex dictis, scilicet, quòd dies renuntiationis computatur in termino dictorum viginti dierum, totus ipse dies, si de hora factæ renuntiationis non constat, sed si de ea constaret, tunc vtique ab ipsa renuntiationis hora current. Et quia licet dictio, post, adiecta alicui diei vel actui excludat diem, vel actum illum †, vt inquit *Rebuf. in l. Labeo. §. item si Dominus, versiculo, & hæc. pagina* 139. *ff. de verborum signific. & Tiraquell. de retract. Linag. §.* 1. *gloss. vndecima. numero.* 50. *pag.* 193. tamen nihil hoc obstat, nam quantumuis excludatur per hanc dictionem tempus renuntiationis, ea tamen facta statim currunt viginti dies, vt in simili inquit *Tiraquel. dict. glos.* 11. *num.* 28. & cum de momento & hora renuntiationis non constet, nimirum si totus ille dies computetur in termino, cum id sit regulare ob euitandum odium, vel fauorem adipiscendum, secundum *Tiraquel. in dict. glo.* 11. *num.* 45. & quia secundum eum *ibi num.* 32. contra legislatorem, qui legem dicere potuit apertius est interpretatio facienda, & ex aliis ibi dictis per *Tiraq. in numeris sequentibus maximè in num.* 34. hæc fortificare poteris. Et computatur iste dies more Romanorum † vigintiqua- 12
tuor horarum à media nocte vsque ad aliam mediam noctem, quia vbi ius ciuile facit mentionem de die, de tali intelligitur, secundum *Rebuf. in l.* 2. *§. fin. ff. de verb. signifi. pag.* 30. *in medio, vbi pag.* 29. *ad fin.* ita expresse tenet, & inquit sic fuisse pronuntiatum, & idem *Rebuf. in praxi benefi. titu. de infir. resig. glo.* 9. *&* Tiraq. *dict. glo.* 11. *nume.* 7. *pag.* 186. & in beneficiis conferendis testatur idem seruari *Ioseph. Ludouic. decis.* 116. *num.* 7. *par.* 2. Et an Rex possit renuntiationem in aliquem idoneum factam non admittere †, latè *Matienzo, in Dialog.* 13
Relato. 4. *part. cap.* 12. *per totum*, nunquam tamen vidi eam non admisisse, sed potius contrarium. In supradictis tamen semper consulo, vt tempus computetur de momento ad momentum, si de hoc constare possit, vt veritas consideretur, & vera relatio fiat, ne aliter graues conscientiam tuam. Et quare lex assignauerit potius viginti quam triginta dies † dubitauit *Gometi. in dict. Regul. Cancel. de infir. resignan. quæstione.* 25.

SVMMARIVM.

Resignari non potest officium nisi coram concedente, num. 1.

Lex 5.

SVMMARIVM.

Renuntiatio officij publici resignabilis intra triginta dies à die renuntiationis numerandos, præsentanda est coram Rege.

1 IBi, ANTE NOS, non enim potest officium resignari, nisi coram concedente, † *ex dictis per Rebuf. in praxi bene. titu. de resig. express. num.* 14. *pagin.* 476. *in fin. in antiquis, & in nouis, est in num.* 11. *pag.* 315. *per text. in cap. admonet, ibi, te in consulto dimittere, & in cap. fin. de renuntiatio. & Roma. singul.* 352. *an tabellio*, quòd intelliges, ne videamur nos contrariare dictis in l. præcedente, vt sufficiat præsentare resignationem coram tabellione publico factam per renuntiantem, & ab ipso tabellione signatam per ipsum renuntiantẽ, vel procuratorem suum ad hoc specialiter constitutum coram rege intra triginta dies ab hac lege constitutos, non verò vt intelligas, quòd coram alio, quam coram ipso Rege renuntiari non possit, nam equidem coram publico & approbato tabellione renuntiatur quotidie, sed vt admittatur resignatio debet fieri præsentatio cum renuntiatione signata coram ipso Rege intra terminum nostræ legis.

SVMMARIVM.

Publicatio prouisionis factæ de Decurionatu requiritur quòd fiat intra. 60. dies post gratiam factam. n. 1.

Possessionem decurionatus an sufficiat per procuratorem capi. n. 2.

Possessio mobilium, & immobilium, & iurium & actionum potest per procuratorem capi. nume. 3. *& etiam per actum fictum procuratoris vt ibi.*

Lex 6.

SVMMARIVM.

Postquam admissa est per regem renuntiatio, & expeditus titulus nouus in fauorem illius, cui datur & conceditur, tenetur iste nouus successor se cum titulo præsentare in concilio ciuitatis, villæ aut populi vbi tale officium est constitutum, & capere possessionem ipsius officij intra 60. dies à die concessionis numerandos sub nostri tex. pœnis.

1 IBi, LO PRESENTE EN EL CONCEIO, Ex iis verbis habes notare, quòd sicut in beneficijs ecclesiasticis † requiritur publicatio ex Reg. Cancella. Apost. de publi resig. ita etiam in officiis secularibus publicatio requiritur intra sexaginta dies à lege nostra constitutos post diem gratiæ à Rege factæ numerandos, vt bene aduertit *Dida. Perez, in dict. l.* 22. *titu.* 2. *lib.* 7. *Ordi. pag.* 412. *col.* 2. *in fi. cum sequentib.* & sic plures ex quæstionibus per Doctores, *in dict. Regula Chancella.* motas poteris hic adaptare.

¶ Ibi, *Y tome possession del*, sed an sufficiet per procuratorem capere hanc possessionẽ †, videtur quòd 2
non, quia tenetur iurare statuta ciuitatis, villæ, aut populi vbi officium illud consistit, & capitula alia, quæ ab omnibus iurari solent, quod iuramentum personalem præsentiam requirere videtur, & per l. 3. tituli sequentis disponitur, quod non detur hęc possessio, nisi prius iurentur ibidem contenta, & per consequens alij committi non possunt, quia industria personæ videtur requisita. Nihilominus tamen contrarium verius mihi videtur, imò quòd per Procuratorem ad hoc specialiter constitutum id fieri possit, nam id regulare est, quòd per talem procuratorem possit hæc possessio capi, tam mobilium †, quàm immobilium, & etiam iurium & 3
actionum *ex l.* 1. *§. per procuratorem. ff. de acquir. possess. tex. in cap. accedens, de præbend. & vtrobique scribentes, optima l.* 3. *tit.* 30. *part.* 3. adeò vt etiam per actum fictum factum per procuratorem acquiritur domino vera possessio, secundum *Dyn. consi.* 15. *quæstio talis est, Bart. & Ias. num.* 396. *cum sequentib. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsu. capio.* potest enim quis per alium, quod potest facere per se ipsum vt *in Reg. potest quis, de reg. iu. in* 6. neque obstat quòd debet iurare, nam & prælatus tenetur iurare statuta suæ ecclesiæ, & nihilominus per procuratorem capit possessionem sui Episcopatus, vt quotidie videmus, sicque & sponsalia per procuratorem fieri possunt, soletque procurator in animam domini sui præstare iusiurandum *c. nouit. de officio dele. & in alijs casibus relatis per Doctores, maxime Pet. Pekium, in dict. cap. potest quis.* Industriamque personæ non videmus in hoc casu de iure requisitam, & sic iure optimo potest per procuratorem capi possessio hęc, quoniam & procurator nomine Domini iuramenta pręstare poterit, & itidem ipse Dominus cum primum venerit ad consistoriũ poterit implere obligationem hanc iurandi statuta sicut & prelatus facit, cum primum (capta iam possessione Episcopatus) ingreditur Ecclesiam suam Cathedralem, & licet hęc scrupulo non carere aliqui dixerint, hæc mihi posterior placet opinio. Habes tamen notare, quòd hodie habemus quandam nouam pragmaticam, quam retuli *in mea Curia Pisana, de decurio. lib.* 4. *capitulo.* 2. circa has renuntiationes & possessiones officiorum capiendas disponens ad euitandas fraudes solitas fieri ne officia perderentur, quam post hæc in vltima impressione nostrę Recopilationis facienda insertam reperies, & hęc pro hoc titulo.

Lex 7.

NON Summatur.

SVMMARIVM.

Nouus ordo seruandus in renuntiationibus officiorum renuntiabilium in præsenti apponitur.

DE hac lege meminimus in curia *Pisana, lib.* 4. *c.* 2. *& in l.* 4. *istius nostri tituli.* 4. ideo hic non insisto amplius.

TITV-

TITVLO QVINTO

De los proprios y rentas de los concejos.

ET cum superioribus titulis dictum sit de concilijs populorum & officijs publicis eorum, nunc consequenter de bonis proprijs agendum est in hoc titulo.

SVMMARIVM.

Respublica duplicis generis communia bona habet. num. 1.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Propria ciuitatum & populorum & officia eorum ab aliquibus occupata restituenda sunt, non obstantibus Regijs literis & prouisionibus contrarijs.

IBI, EN SVS PROPRIOS, & hæc sunt propria ipsorum locorum, non vero publica, omnis enim resp. duplicis generis bona communia † habet: quædam enim sunt, quæ velut in peculio, vel in pecunia ipsius populi consistunt vt *l. sed Celsus, in princ. ff. de contra. empti. l.* 15. *titu.* 5. *part.* 5. veluti serui, molendina, redditus & similia, quæ sunt velut quælibet priuatorum bona, & hęc strictissimè publica appellantur, vt *in l. inter publica, & ibi glo. ff. de verbo. signifi.* & quia verè publica non sunt, datur eorum propria & vera venditio, quod non est in aliis, quæ sunt in publico vsu, & de his bonis, quæ sunt velut patrimonia populorum loquitur Iurisconsultus *in tit. ff. de admi. rerum ad ciuit. pertin. & tex. in l.* 10. *tit.* 28. *part.* 3. & lex nostra & sequentes, debentque hæc bona communia, quæ sunt in redditibus populorum in communem omnium vicinorum vtilitatem erogari, vt probatur *in l.* 20. *titu. fi. part.* 3. *ibi Deuen ser metidas en pro comunal de toda la ciudad, o villa cuyas fueren*, veluti in pluribus exemplis positis per *Auend. cap.* 10. *præto. num.* 3. *cum sequent. lib.* 2. Quædam verò bona sunt in vsu publico & communi, vt Platea, theatrum, via & similia, quæ nunquam occupanti conceduntur, vel quæ cælo terraque inueniuntur, & occupanti naturali iure conceduntur, & licet propriè non sunt reipub. particularia, sed totius orbis, sunt tamen in vsu publico, & conceduntur, vt diximus, occupanti, vt *l. fin. & ibi Paul. sit distinguens. ff. de vsucapio.* & de iis bonis loquitur *Bar. in Rub. C. de contra. empti. & Bar. in l. prohibere.* 1

§. planè. ff. quod vi aut clam. l. 9. *tit.* 28. *par.* 3. de quorum vsu abunde tradit *Auend. cap.* 4. *&* 12. *præto. lib.* 1. & nos diximus *in l.* 1. *tit.* 15. *lib.* 4. *suprà*, quæ sunt necessaria pro nostri tituli declaratione, & sic considerauit *Auend. cap.* 10. *præto. num.* 1. *&* 2. *lib.* 2. *&* Rebuf. *in l. inter publica.* 17. *in ordine. pagin.* 155. *versic. Glo. primæ cum sequentib. ff. de verb. signifi.* & nouissime *Humada, in l.* 5. *tit.* 26. *part.* 2. *gl.* 6. *num.* 16. *cum sequentib.* vbi late examinat in cuius dominio sunt hæc bona, & diximus *in dict. l.* 1. *num.* 56. *cum sequent. tit.* 15. *lib.* 4. *suprà.*

¶ Ibi, *Que las tiendas, y boticas, y alhondigas, y lonjas, y suelos*, in quibus etiam habebit locum dispositio l. 3. tit. 7. infra isto lib. remedium adhibens contra occupatores bonorum concilij ciuitatis aut alterius populi, *ex text. in ea l. 3. ita disponente, & ex nostro hic, ita adnotante Auend. cap.* 4. *præto. num.* 32. *versic. item remedium lib.* 1. & id sine dubio est, cum habeamus has leges ita disponentes.

SVMMARIVM.

Rex in dubio non videtur velle alicui præiudicare. num. 1. *nisi vt. n.* 3.

Tollere vni & dare alteri, non licet nisi ex causa publica. num. 2.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Beneficia principum concedentium propria ciuitatum vel populorum nihil valent.

IBI, DE GVARDAR SVS DERECHOS, Y RENTAS, Y PROPRIOS, A LAS NVESTRAS CIVDADES, VILLAS Y LVGARES, rex enim † in dubio non videtur velle alicuius iuri præiudicare, ex *l.* 1. *§. si quis à Principe. ff. ne quid in loco pub.* in cuius propositum plura dixi *in l.* 4. *tit.* 3. *num.* 39. *lib.* 1. *suprà, & in l.* 1. *titu.* 1. *lib.* 4. *suprà, & in alijs pluribus locis*, & sic in nostra lege dicitur, quòd non est voluntatis Regis iuribus & proprijs ciuitatum & villarum & vicorum præiudicare, nam postquam Rex vnicuique ciuitati, villæ, aut populo terminũ assignauit, & terras ac redditus concessit vt propria illius essent, non est censendum velle donationem hanc reuocare, cum priuilegium eius debeat esse mansurum, vt & notat *Areti. consi.* 15. *col.* 2. & eo relato *Auend. c.* 12. *præto. n.* 20. *in prin. lib.* 1. & diximus latè *in l.* 1. *tit.* 15. *l.* 4. *supra*, 1

supra, num. 56. *cum sequentib.* neque licet vni tollere
2 † & alteri dare nisi ex causa publica, *ex l. item si verberatum. §. 1. ff. de rei vend. & in l. Lucius. ff. depositi. & l.* 2. *tit.* 1. *par.* 2. *& Auend. dict. nu.* 20. & diximus *in dict. l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. *supra*, nisi rex ex certa
3 scientia terras † has concederet derogando legibus & priuilegijs, nam si id faceret, obtemperandum esset, secundum Bald. *in cap. cum adeò, de rescript* rarò tamen id facit, & tunc cum causa, & populo citato, & non contradicente, vt inquit tunc fieri posse *Auend. dict. num.* 20. *versicul. & in tali casu*, & habemus etiam l. 11. titu. 7. infra isto lib. vbi idem quòd in nostra prohibetur, & ad administratores ciuitatum & populorum extenditur, vbi & alia dicemus annuente Deo.

SVMMARIVM.

Tabelliones & alij hic prohibiti non possunt conducere reddit us Regios. num. 1.

Procurator communis, vulgo Procurador del comun, *ciuitatis vel villæ, & procurator terræ an possint conducere* Regios *redditus. n.* 2. *nisi vt ibi.*

An decimas Ecclesiarum & Ecclesiasticorum censeantur prohibiti conducere decuriones & alij hic contenti. num. 3.

Bona populorum & vicorum ciuitati vel villæ subiectorum an poterunt decuriones vel tabelliones vel aduocati talis ciuitatis vel villæ conducere. num. 4.

Vecariæ populorum habentur vt propria eorum numero. 5.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Personæ in lege nostra contentæ conducere non possunt propria, vel redditus conciliorum, neque census ac bona Regia, neque esse fideiussores, vel assecuratores conductorũ sub nostræ legis pœna.

IBI, QVE NI IVSTICIA, & sic neque iudex fraternitatis, vulgo, *Alcalde de Hermandad*, hæc poterit facere, nam & hic iustitia dicitur, & ad eam administrandam in populo illo electus est & nominatus, & eadem ratio militat in eo, quæ in aliis iudicibus ordinariis, præsertim cum in præcedentibus, verbis, *Ningun alcalde*, generaliter loquatur, & de alijs omnibus dixerit, ita vt in iis verbis, *Ni justitia*, iudex fraternitatis etiam comprehendatur, & ampliatiuè non verò restrictiuè verba hæc intelligamus, maximè in hac materia fauorem publicum concernente.

¶ Ibi, *Ni del numero*, Ampliantur per nostram legem. lex 4. 5. & 9. titulo 10. lib. 9. infra, prohibentes tabellionibus iis, *Del numero*, redditus hos
1 Regios conducere, † vt iam lege nostra addantur tabelliones ij personis ibidem prohibitis conducere Regios hos redditus, & sic lex nostra est ampliatiua dictarum legum, prout ex subscriptione marginali nostri text. colligitur, vbi inseritur capitulum 25. anni. 1525. à Carolo. V. Toleti constitutum, quod in tabellionibus concilij loquebatur, & per cap. 77. Anni. 1528. per eundem Carolum ad tabelliones numeri extenditur, de quibus & *in l.* 25. *titu.* 7. *libr.* 3. *supra* vbi & alia dixi, & sic considerat *Auiles. c.* 32. *præto. glo. Officiales.*

¶ Ibi, *Ni otros officiales que han de ver hazienda de concejo*, idem in aduocatis populi illius disponitur, *per. l.* 4. *tit.* 10. *libr.* 9. *infra*, de quibus personis legem nostram considerando tradit *Auen. cap.* 12. *præto. num.* 13. *versi. Octauum est, lib.* 2. ex quo infero malè dixisse eundem *Auend. cap.* 19. *prætorum. numero* 24. *versi. & hac ratione, libr.* 1. dicentem, quòd deputati & alij, qui tantum consulunt, & assistunt concilio ciuitatis non censebantur per legem nostram prohibiti conducere redditus populorum & Regis, nam id ex lege nostra in iis verbis, & ex repertis in fine nostræ legis dum dicitur, *Por los otros officiales que no son de los susodichos que no han de ver hazienda de los concejos*, videtur comprehensum, ergo deputati & assistentes concilijs, qui debent videre distribui bona ciuitatis nullo modo possunt conducere bona hæc, contra *Auend. vbi suprà*, quod intelligo de deputatis ad videndum bona conciliorum distribui, & de consultoribus eorum à ciuitate nominatis & designatis, quorum consilio hæc fieri debent. Ex quibus infero, quòd procurator communis, vulgo, *Procurador del comun de la tal ciudad*, † 2
o villa, & procurator terræ & districtus, vulgo, *Procurador de la tierra*, qui in conciliis assistunt, vt videant an ibi aliqua statuantur in prejudicium communis vicinorum ciuitatis, vel terrę suæ, vel an in iis fiat aliquid contra preminentias ciuitatis, aut terræ, non videtur, quòd sint comprehensi sub nostræ legis prohibitione, & ex iis verbis, *Ni otros officiales que han de ver hazienda de concejo*, colligitur clarius, quia isti duo procuratores, communis scilicet vicinorum ciuitatis, vel terrę suæ iurisdictionis, nihil aliud agunt, quam contradicere ea quę in talibus conciliis in prejudicium suarum partium statuuntur, non verò vident bona propria conciliorum, neque de eis administrandis se intromittunt, & cui non conueniunt verba legis, neque eius conuenit dispositio. *l.* 4. *§. toties. ff. de damn. infect. l.* 1. *§. loquitur. ff. de aqua quoti. & æsti. late Mexia in l. de Toledo, in* 1. *partis fundamento* 2. *num.* 2. *&* 3. & quia lex nostra prohibitiua & pœnalis est, neque de vna persona ad aliam debet fieri extensio in qualibet dispositione, vt alibi diximus, & sic videtur ita tenendum nisi in casu in quo esset consuetum, quòd & ij procuratores assisterent in expendendis vel reuidendis propriis talis ciuitatis & populi, nam tunc & ipsi censerentur comprehensi sub legis nostræ dispositione, & hæc mihi pro nunc placent, latius qui consilium aut sententiam super iis præstare voluerit, considerabit, nollem enim nouarum opinionum propositione aliquem lædere.

¶ Ibi, *Ni sean fiadores*, vt est *text. in l. Curialis. C. locati. Platea in l. si quis procuratore. C. de decurio. libro.* 10. *Boeri. decis.* 315. *num.* 2. *& Auiles, vbi supra*, vbi amplíat ad sacerdotes & milites.

¶ Ibi, *De rentas de propios, y cõcejales, ni de rentas Reales*, sed an

ſed an & de Decimis Eccleſiarum clericorum, vel
3 religioſorum cenſentur dictæ perſonæ † prohibitæ conductionem facere, & videtur dicendum ꝙ ſic, nam ex illis decimis Rex habet tertias coronæ Regiæ incorporatas, de quibus *in tit. De las tercias del Rey, infra lib. 9.* ergo cum ibidem includantur redditus Regij neceſſario videtur dicendum idem eſſe prohibitum. Nihilominus tamen contrarium mihi verius videtur, nam decimæ hæ Eccleſiaſticæ non ſunt de proprijs ciuitatum, neque de redditibus Regijs, ſed Eccleſiarum & miniſtrorum ipſarum, *in toto titul. extrà de decimis, & in partit. 1. tit. 20. & in lib. 1. ſupra* & ipſis Eccleſiis & miniſtris eius principaliter competunt, & quamuis in eis Rex habeat ex conceſſione Romani Pontificis partem, tãquam decimalia tamen ſunt cenſenda, & ſic de eis debet iudicari, ſicut de aliis decimis, nam ſubrogatus debet ſapere naturam illius in cuius locum ſubrogatur, & quod principaliter agitur eſt attendenduũ, non verò id quod incidenter, vt per *Tiraq. in Tract. res inter alios acta, & ex dictis per nos, in l. 34. tit. 6. lib. 3. ſuprà* & cum principaliter decimæ conducantur, licet ſub eis tertiæ dandæ Regi contineantur, non videtur hoc conſideratione dignum in propoſitum noſtrum, & cum in decimis lex noſtra & ſimiles non loquantur, neque diſponant, meritò dici poteſt earum diſpoſitiones non habere locum in decimis maximè ſi Regis nomine tertiæ eius ſeparatim ab alijs decimalibus adminiſtrentur & conducantur, prout fieri ſolet, nam licet quoad has tertias tunc dici poſſet legem noſtram & ſimiles locum habere, non tamen quoad alia bona decimalia Eccleſiarum & perſonarum eccleſiaſticarum vel religioſorum.

¶ Ibi, *De las ciudades, villas y lugares, donde tuuieren los dichos officios*, ſed an de vicis & populis tali ciuitati ſubiectis idem dicendum † erit, & in hoc
4 duo caſus ſunt conſiderandi. Primus circa officiales talis vici & populi ſubiecti, & quoad propria eorũ, & redditus Regios ab ipſis vico & populo Regi ſoluendos, nihil dubium quin officiales talis vici & populi hæc conducere nõ poſsint, cum de omnibus lex iſta loquatur: Secundus caſus eſt, circa officiales ciuitatis volentes conducere propria vici & populi alicuius illi ciuitati ſubiecti, vel redditus Regios ibidem Regi ſoluendos, & in hoc caſu idem videbatur dicendum, ſicut in primo caſu circa officiales ipſiuſmet vici & populi, ſed an circa officiales ciuitatis loci & vici illius ſaltem circa rectores & tabelliones del numero, dubium mihi videtur, nam quòd idem ſit in eis facit, nam & iſti ſuis temporibus viſitant vicos & populos iuriſdictioni ſuæ ciuitatis ſubiectos inſimul cum iuſtitia, & rationes quærunt & gerunt propriorum talium vicorum, & ſic videntur comprehendi ſub diſpoſitione noſtræ legis & ſimilium, & quia cum lex noſtra fauorabilis ſit territoria comprehendit, *ex dictis per Alexand. in l. finita. §. ſi de vectigalibus. num. 6. ff. de damno infecto* cum quo eſt communis, ſecundum *Gome. in. §. rurſus. num 19 Inſtitu. de actio.* & traditur per *Balb. in Tract. de præſcriptio. 3. part. 5. partis princip. quæſt. 2.* in contrarium tamen facit lex noſtra, ibi, *Donde tuuieren los dichos officios*, ergo non extra illum locum, quia qualitas adiuncta verbo, debet intelligi ſecundum tempus verbi, ex iuribus vulgatis, & quia videtur non militare rationem noſtræ legis, nihilominus tamen dubiam credo eſſe quæſtionem hanc circa rectores & tabelliones ciuitatis illius, cui vici illi & populi ſubiecti ſunt, nam circa correctores & officiales ſuos talis ciuitatis nulli dubium niſi quòd neque in vicis ſuæ iuriſdictionis non poſsint conducere propria locorum illorum neque redditus Regios, eo quòd in ciuitate & tota eius iuriſdictione prohibitum eſt per alias regias leges, ne emant bona aliqua neque negotientur, quòd non eſt in tabellionibus & rectoribus ciuitatum circa populos iuriſdictionis ſuæ ciuitatis ſubiectos, & ſic circa tales rectores & tabelliones latius erit cogitandum.

¶ Ibi, *Ni de las carnicerias dellas*, hic habes text. probãtem quòd vecariæ † populorum habentur, vt propria eorum & ſic in eis ſicut in alijs proprijs procedendum eſt, & diſpoſitum cenſetur, & habent locum omnia circa propria locorum diſpoſita, vt diximus *in l. 2. num. 13. titulo. 1. libro 2. ſuprà.*

¶ Ibi, *Recibidos a la poſſeſſion*, vide ad quid notaui & conſideraui hæc verba, *in l. 5. tituli præcedentis, verbo, Y tome la poſſeſſion.*

SVMMARIVM.

Bona ciuitatis vel villæ non eſt de eſſentia vt locentur, nam & per perſonas nominandas à concilio adminiſtrari poterunt. numero. 1. hodie ſecus. numero. 5.

Locatio in publica ſubhaſtatione facta excluſiua eſt omnis doli & fraudis. num. 2. poteſt tamen probari contrarium, vt nume. 3. & nume. 4. declaratur.

Ex licitatione ad diem certum facienda colligitur vera certificatio ad licitandum. num 6.

Aſſignatione diei ad vltimam ſubhaſtationem ſi aliquis licitationem fecerit, nõ licebit diem illum prorogare. num. 7. niſi conſuetudine aliud ſit introductum. vt ibi.

Præco ſi deficiat ad præconizandum per edicta, in loco publico affixa poteſt locatio bonorum fieri numer. 8. vel per tubam & ſonum campanæ ſi ita eſt conſuetum, vt ibi. num. 9.

Subhaſtationis forma quæ ſit. num. 10.

Subhaſtatio quid ſit. num. 11. & ibi à quo dicatur & deriuetur.

Bona ciuitatum vel villarum non poſſunt extra formam noſtri textus locari. num. 12.

Intereſt noſtra conuicinos fundos adquirere etiam ſupra iuſtam æſtimationem. num. 13.

Præconia in loco conſueto ſufficit dari etiam ſi ibidem non ſit res locanda. num. 14. vbi quid ſi adeſt peſtis, vel ſunt in diuerſis territorijs.

Terminus Præconiorum arbitrarius erat hodie in rebus ciuitatum & villarum locandis, iam eſt taxatum ad nouem dies. num. 15. vbi quid in venditione. vbi & an minui vel prolongari poſsint.

Præconium quolibet horum nouem dierum dari an ſit de ſubſtantia. num. 16.

Iudex licet præcipiat alicui quòd intra nouem dies

continuos accedat ad eum adhuc datur vnus ad quietem. num. 17.

Vltima subhastatio non debet fieri in aliquo horum nouem dierum sed eis elapsis est assignandus dies para el Remate, *vel intra nouem dies ad diem primum secundū vel tertiū post nouem dies. n.* 18.

Vltima subhastatione ritè & rectè facta non admittitur alius licitator. num. 19.

Adiectio del quarto non admittitur in alijs bonis quam Regijs. num. 20. *nisi vt ibi.*

Per viam Restitutionis benè admittitur nouus licitator. n. 21.

Plus offerenti danda est res licitata, num. 22. *& nu.* 28. *declaratur.*

Lege nostra attenta corrigitur dispositio distinctionis Bart. in l. si tempora. C. de fide instrum. lib. 10. *num.* 23.

Non ad precium, sed ad maiorem conciliorum vtilitatem est attendendum, de quo & de hac vtilitate meliori. num. 24.

Idoneus debet esse ille, in quem bona conciliorum subhastantur. num. 25. *& ideò fideiussores dantur quotidie per talem etiam si idoneus sit.*

Licitatore secundo plus dante an primus ante eum liberetur. num. 26.

Si quis per errorem adiectionem fecit super precio, quod in rei veritate non erat auctum, an valebit. num. 27.

Quilibet admittitur ad locanda prædia Reip. qui non sit in iure prohibitus. num. 29.

Requisita in rebus ciuitatum adhibenda. num. 30.

Aliquid si est expendendum pro reparanda re locata ciuitatis, iudex cum rectore habet potestatem cōsumendi tertiam partem pensionis. num. 31. *vbi ad omnes locationes rerum priuatarū extenditur.*

Facta locatione statim conductores possunt vti ea & recuperare & administrare ac si haberent mādatū. num. 32. *imo & inter ipsos conductores censetur adesse mandatum ad agendum. num.* 33.

Respub. etiam potest agere contra conductores & eorum socios statim facta locatione, & adueniente termino solutionis designato per conductores ipsos ac si à principio ipsi socij conduxissent. num. 34. *vbi an idem sit in alijs socijs.*

Lex nostra non loquitur in rebus, quæ in foro venduntur, vt frumentum, vinum, oleum & similia, quia hæc sine præconio venduntur. num. 35.

Solemnitates esse adhibitas, quis debet probare. n. 36.

Rectores tanquam administratores reip. tenentur de negligentia. num. 37.

Lex 4.

SVMMARIVM.

Forma locandi propria & redditus populorum describitur in præsenti.

Ibi, y lo ovieren de arrendar, Ex ijs verbis colligitur clarè, quòd non est de necessitate † locare propria ciuitatis, villæ, 1
aut populi, nam & per suos administratores possent coli prædia publica & fructus percipere sicut tutor facit in rebus pupilli, *vt in l.* 15. *titu.* 16. *part.* 6. *ibi, Hazer labrar las heredades*, nam intelligitur siue per se, siue per colonū, & ita lex nostra innuit, dū in casu in quo propria sunt locāda, inquit seruādas legis nostræ solennitates, & per consequens quòd non subijcitur necessitati, vt locari omnino debeant, sicut & Rex ipse suos redditus per suos thesaurarios administratores ac collectores plerumque administrat, & hoc præsertim cum non reperitur, qui precio iusto ea conducat, verum quia segnius gubernantur per plures bona communia, nam videntur quasi neglecta, vt *in l.* 2. *C. quando & qui* 4. *par. debe.* Ideò vt neque iustitiæ & rectoribus imputetur, frequentior est horum bonorum communium locatio, & vtilior: & exclusiua est omnis doli & fraudis locatio hæc publica subhastatione † facta, 2
vt probat *Abb. consil.* 69. *volu.* 2. *& Ripa, Responso* 9. *sub titulo de legibus & probatur ex. l.* 32. *tit.* 26. *par.* 2. *& ex. l.* 52. *titu.* 5. *part.* 5. & faciunt notata per *Barto. in l.* 2. *C. de præd. curi. & Ange. in l. precia rerum. ff. ad l. falci.* potest tamen probari † contrarium, 3
& transfert onus probandi in aduersarium, quia non est iuris & iure præsumptio, sed iuris tantum, vt per *Mascardum, de probatio. conclusio* 655. & quia cōmuniter iam solēt locari bona hęc ciuitatū, & populorum, sicut & pupillorum & minorum sic semper consulo fieri vbicunq; fieri potest. Habes tamē notare quòd in subhastatione bonorum executatorum quæ fit in executione contractus publici sententiæ aut cōfessionis iudicialis, vel priuatę scripturæ recognitæ cum minori precio vendi soleant quā debeat fieri & submissa voce præconia dentur, fraus præsumitur licet publica subhastatio † dicatur, se- 4
cundum *Didac. Per. in l.* 4. *tit.* 8. *libr.* 3. *Ordin. col.* 1073. *in prin.* & facit in Argumentum. *l.* 40. *in fin. titu.* 5. *part.* 5. Ex quibus habes etiam notare, quod licet de iure in locationibus non requirebatur subhastatio, secundum *gl. in l. quamuis, in verb. Prædj. C. de vend. rei ciuit. lib.* 11. *& in l.* 3. *verb. Licitatio. C. de fund. patri. lib.* 10. tamen verum est & erat in rebus priuatorum, secus si locentur † res publicæ, vt hic, 5
& notabat *Bertachi. de gabellis.* 2. *p. q.* 6. *& seq. per l. penes. C. de vectig. & com. notat. Rebuf. de præconijs. in* 2. *tom. consti. Franc. art.* 4. *gl. vnic. num.* 32. & idem est in rebus pupilli minoris, vel Ecclesiæ, vbi & quando locantur, secundum *Guido. Damhoud. in tract. de subhasta. c.* 1. *num.* 15. *cum seq. & c.* 2. *vbi c.* 4. tractat, de subhastationis forma & modo, *ibidemque. num.* 1. asserit, in hac subhastationum materia opiniones *Bart. Bald. & Speculat.* & eorum dogmata & interpretamenta omnes sequi Doctores passim & laudant & afferunt.

¶ Ibi, *Dia cierto*, nam ex tali assignatione colligitur vera certificatio ad licitandum †, facit *text. in* 6
l. at qui aliter. §. 1. *ff. quòd vi aut clam.* & ibi probatur, quòd si assignatio diei esset obscura num valeret, vt per *Roma. consi.* 379. *& facit lex, ea quæ.* §. *fi. ff. de contr. empt. notat. Auend. d. c.* 12. *præto. nu.* 4. *requisito.* 3. *lib.* 2. vbi tamē inquit ꝙ postquā semel assignatus fuerit dies iste *Para el remate*, si aliquis fecerit licitationē, quę vulgo dicitur, *Postura*, postea non licebit variare

7 re † in assignatione termini,quia esset in præiudicium iuris adquisiti, secundum *Platea in l. 2. C. de fund. reip. lib. 11. & Bart.in l.si tempora. C. de fide instrum. lib. 10. in versic. Quinto quæro vtrum. num. 5. & quando fit, En almoneda, loquitur. l. 32. tit. 27. p. 2.* in hoc tamen posteriori dicto praxis se in contrarium habet in hac ciuitate Placentina in qua id ausim affirmare, in ea enim quotidie siue in bonis priuatis, siue reip. siue minorum etiam si sit assignatus dies & terminus ad vltimam adiectionem, & sic *Para el remate*, & etiam si dictũ sit quod die illo & termino elapso res illa remaneat subhastata. *De vltimo remate*, facta licitatione aliqua, si alius maiorem licitationem fecerit intra terminum illum cum hac cõditione,quòd terminus assignatus *Para el remate*, prolongetur in longiorem terminum,vel in breuiorem,admittitur talis licitatio, & si benè inspiciatur *Bart. in d. l. si tempora. num. 5.* non dicit id ad quod *Auend. vbi supra.* eum allegat, sed potius contrarium, nam *Bart. ibi.* loquitur, quoties iam est lapsus dies & terminus assignatus *Para el remate*, tunc enim mirum non est si alius non admittatur, nisi per viam restitutionis in rebus publicis minorum Ecclesiæ, vel Regis, vt inquit *Bart. vbi supra, num. 7. & alibi* diximus latè, secus verò est si antequam dies ille & terminus assignatus *Para el remate*, labatur, alius compareat plus offerens tunc enim nimirum si admittatur plus offerens intra terminum illum cum conditione, vt longius prorogetur, quia tunc nondum est adquisitum ius primo offerenti ex assignatione termini,cum intra terminum illum alius possit comparere, & maiorem licitationem facere.

¶ Ibi, *Por pregon*,si in loco illo adest præco, nam si ibidem deficeret per edictum fieri posset in valuis
8 ecclesiæ positum, vel in alio publico † & consueto loco, nam ista solemnitas edicti æquipollet voci præconis & plus, vt est *text. in l. loca*, & ibi notat *Platea. C. de loca. prædi. Fiscal, lib. 11. & per Angel. in Authen. de alien. & emphyteut. §. hoc etiam,colla 9. & Auenda.* eos referens, *in dict. cap. 12. num. 2. versic. & aduertat. lib. 2.* Itidem si consuetum esset has
9 publicationes fieri per tubam vel sonum † campanæ sufficiet, neque hoc debet omitti, vt notat *Bart. in l. 1. C. de pascuis publi. & Bald. in Rubr. C. de rescinden. vendi.Felin.in cap. cum M.col. 3.de constitu. Auẽd. vbi supra num. 3.* vbi tamen adesset præco per præconium hæc fieri deberent, eo vero deficiente per edictum & programa, vt dictum est, nam præconiũ est inclamatio, & præco est, qui hæc programmata inclamat, cuius etiam officium est dicta Regis & præceptum Magistratum publicare, & programma dicitur Edictum publicum, *vt in Rubric. C. commina. Epis. programmata*, vt not. *Rebuf. in 2. tomo constit. Franc. titu. de præconijs, in princ.* Et sic inquit *Barto. in l. licitatio. ff. de publi. & vectig. subhastationis*
10 *formam esse*,quod edicto † aut præconis voce notum manifestumque fit dicendo, quòd quicunque talem rem emere aut comparare voluerit coram talibus infra tot dies ad promittendum, vel licitandum compareat,& plus offerenti dabitur, vt refert *Iodocus Damhouderi, in Tract. de subhastat. cap. 4.num. 4.* & sic secundum eundem *Iodoc. ibi. c. 1. num. 9.* subha-
11 statio est rei venalis publicè † expositio cum præconis voce, vel edicto, vel proclamatione, quæ pluris licitanti,seu offerenti conceditur, vt probatur *in Authen. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccles. & in l. 1. C. de fide instrum. & iure hast. fis. lib. 10.* & dicetur subhastatio ab hastario, quod secundum Papiam, locus est vbi venduntur, vel vendebantur proscriptorum bona,vt ibi per Iodocum, vel secundum *Rebuf. vbi supra. num. 6.* subhastatio vocatur illa venditio in publico loco facta: quia olim ea, quæ publicè vendebantur, veteres hastæ supponebant, & hasta in Auctionibus ponebatur, vt terror esset debitorum, quorum Bona vendebantur, nè vendere impedirent. Et idem fiebat, quando illa ad fisci vtilitatem vendebantur, vel bona debitorum fisci, vt *in tit. C. de fide instru. lib. 10.* Ex quo nunc intellexi à quo habuerint originem hic Placentiæ tempore publicæ feriæ in die sancti Andreæ quolibet anno habendõ,in portis publicæ Domus de cõsistorio apponitur quædam hasta cum vna rodela per tempus, quo feria illa durat, quod credo processisse à dicta antiquitate apponendi hastam in subhastationibus publicis,vt nemo audeat per tempus illud feriatum impedire rerum venditionem. Et notandum est quòd absque nostri text. solemnitate
nõ possunt locari propria hæc ciuitatis vel populi†, 12
nisi Rex præberet licentiam ad contrarium obseruandum & faciendum, secundum *Humada. l.5. tit. 26. par. 2. glo. 6. num. 18.*

¶ Ibi, *Pregonandolo*, intellige in locis consuetis, & vbi bona sunt sita, nam verisimile est, quòd ibidem facilius emptor reperietur quàm alibi propter affectiones vicinorũ, qui sæpè habent fundos conuicinos, quos nostra interest adquirere etiam suprà iustam † æstimationem. *l.si cui, de lega. 2. l. 1. §. sed si* 13
alij. ff. si quid in frau. patro. notat Pelaez, de maiora, 1. par. q. 58. num. 23. & ante eum *Rebuf. in dict. tit. de præconijs, art. 1. glo. 2. num. 6. vbi num. 7.* inquit, quod non intelligit, quod super fundo ipso locando, vel vendendo debeat præconium fieri, sed sufficit, quod in ciuitate vel loco † consueto pręconia dentur, *ex l.* 14
vnica, in fin. versi. edictis. ex more propositis. C. de inst. codi. confir. & in locis frequentioribus ciuitatis, *per text. in l. iubemus*, ibi in frequẽtioribus locis propenendi. C. de defensori ciuit. quod si locus ille esset peste confectus in alio proximo loco debet præconizari, & multiplicari, vt *Doct. notant. in l. 1. §. si iusserim. ff. de aquir. poss.* quæ enim proximè sunt inesse videntur. *l. lecta. ff. si cer. pet.* sed si in pluribus locis res sitę sunt, ita vt sub diuersis tribunalibus & territorijs existant, tunc in quolibet territorio debent pręconizari & publicari, secundum eumdem *Rebuf. vbi sup. art. 7. gl. vna. num. 5. & Pelaez, vbi sup.* id ad bona vendita virtute executionis super eis petitæ applicans,ita vt ex contrario facto multæ executiones rescindi possint & annullari.

¶ Ibi, *Por nueue dias*, de iure communi (excepta venditione rerum fiscalium & minorum & Ecclesię vbi viginti dies dabantur ad subhastationem) tempus hoc erat arbitrarium in rebus aliarum ciuitatum † & conciliorum, vt notat *Bar. in l. licitatio. in* 15
princi. ff. de pub. & vectig. quem & alios referens sequitur *Auend d. cap. 12. præto. num. 2. lib. 2. & Menoch. de arbit. iudi. lib. 2. cent. 2. casu. 171. num. 28. & Clarius in eadem centu. 2. casu. 129. per totum*, ex lege tamen nostra vides determinatum, quod in locatione bonorum & reddituum conciliorum, ciuitatũ, villarum & populorum nouem dies dantur & assignantur, in venditione vero triginta dies assignari solẽt. Et nouem ij dies de quibus in nostra lege minui non possunt,

sunt, prolongari verò sic, & valebit subhastatio, vt per *Auend. d. n. 2. & Iodocũ, in d. tract. subhastationum. c. 5. num. 2.* & sic secundũ *Auend.* vltra nouem dies durabit & hodie arbitrium iudicis & decurionum ad subhastationem vltimam faciendam rei locandæ, sicut olim durabat. Ex quibus deducitur quod
16 non est de substantia quod quolibet die † horum nouẽ præconizetur, sed sufficiet interpollatim præconizari, dũ tamẽ per nouem dies dentur præconia publicè & in loco consueto, nam si nouẽ dies prolongari possunt ergo non quolibet die præconia danda sunt, item quia licet tempus censeatur esse continuum, *ex text. in c. 1. & ibi Ioan. And. de vita & hon. cleri. in 6. c. laudabile, cum glo. de frigi. & malef. Alex. in Rubr. de diuers. & temp. præs. Ant. Gom. tom. 3. c. 1. num. 3.* tamen adhuc dicitur continuum, etiam si adsit interuallum. *c. sint tibi, de consecr. dist. 5. text. l. 1. §. 2. & 3. ff. de aqua quotid. & esti.* quos allegat *Addito. glo. continuatis, in cap. quamuis, de offi. ordin. in 6.* nam & secundum illam gl. quantumuis dicatur alicui per iudicem, quòd intra decem dies con-
17 tinuos accedat ad eum, adhuc datur † vnus dies ad quietem, quam gloss. allegat *Oroscius in l. 1. ff. si quis cautio. col. 688. in fin.* neque vitiatur contractus licet interuallũ transeat inter præconium & obligationem secundum *Auiles c. 32. præt. glo. De pujar, num. 5.* & sic neq; vitiabitur vltima subhastatio licet inter vnum & aliud præconium interuallum adsit, dum tamen in illis nouem diebus non vnũ aut duo præconia dentur, sed plura potius, licet nõ quolibet die præconizetur, vt inquit *glo. Pregonar, l. 52. tit. 5. part. 5.*

18 ¶ Ibi, *Señalando despues dia para el remate*, nota dictionem illam, *Despues*, vt intelligas non † ad vltimum nouem dierum signandam esse vltimam subhastationem, sed ipsis nouem diebus elapsis signandus est dies ad eam neq; dico quòd assignatio huius diei sit omnino facienda lapsis iam nouem diebus, sed quòd dies ille assignandus sit illorum dierũ post nouem dies labentium, qui quidem & intra hos nouem dies poterit dies aliquis assignari, in quo nouẽ ijs diebus elapsis fiat vltima subhastatio, & detur vltimum præconium. Dilatione enim nouem dierũ, stante non fit Remate neq; est aliquid aliud faciendum, quam præconizare, vt *l. siue pars. C. de dilatio.* notat *Auend. dict. cap. 12. num. 5. lib. 2. præto.*

¶ Ibi, *Y se rematen*, quo quidem remate facto iustè, iuridice, absq; dolo, fraude & collusionenon
19 admittitur amplius adiectio aliqua † precij, vt remoueatur res ab emptore vel conductore & detur nouo huic adiectori, *ex text. in l. Lucius. §. fin. ff. ad municip. & ibi glos.* alia iura allegat, & notant. Bart. & relati per *Auend. d. c. 12. præto. num. 9. lib. 2. & Iodocus, in dict. tract. subhastatio. cap. 3. num. 5.* Adeò vt neque adiectio, *Del quarto*, admittetur, prout admit-
20 titur in gabellis, quæ quidem adiectio, *Del quarto* †, non practicatur in alijs bonis ac redditibus quàm Regi debitis, non verò in aliis bonis ciuitatum & conciliorum, vt per *Auenda. vbi suprà. num. 10. & 11.* nisi id in pactum deductum sit vel statuto, aut consuetudine obtentum, vt per eundem *Auend. ibidem, & Aniles, vbi suprà. num. 9.* Cessante verò pacto statuto aut consuetudine, *Hecho el remate*, nullus alius
21 admittitur licitator, nisi per viam restitutionis † in casibus in quibus dixi *in l. 2. glos. Porque diga, titulo. 1. libr. 2. suprà*, & me referens Doctor Gutierrez, dixit, *in suis practicis Quæstionibus libro. 1. quæstione. 38.*

¶ Ibi, *Que mayores precios diere*, plus enim offerenti est danda res † licitata, per *tex. in Authen. hoc* 22
ius porrectum. C. de Sacros. Eccles. l. si tempora. C. de fide instrum. lib. 10. Barto. inquit, illa verba inducere obligationem, ita quòd non sit gratificationi locus, vt & per *Bertachi. de Gabellis. 2. parte, quæst. 9. facit glos. fauere in cap. venerabilem, de electio. notat Rebuf. vbi supra artic. 7. glos. vnica. numero. 18.* & tradit *Auend. d. cap. 12. numero. 7. & Auiles cap. 32. præto. glos. de pujar*, qui ambo inquiunt lege nostra attenta † corrigi distinctionem *Barto. in dict. l. si tempora.* 23
nume. 4. & in l. licitator, vbi Angel. altercat, ff. de public. & vectli. idem Angel. in l. is, qui bona ff. de pignori. qui distinguebant, quod si verba præconij dicebant, quòd plus offerenti daretur, omnino esset dandum, si verò hoc non dicebant, non astringeretur ad hoc ciuitas, quæ quidem distinctio ex lege nostra cessat, nam siuè præconium dicat, quod dabitur plus offerenti in die signato *Para el remate*, siue hoc non dictet præco, omnino vltima subhastatio est facienda in fauorem illius, qui tunc maiorem auctionem & licitationem fecerit, & id expresse in ijs verbis probat lex nostra dicens: *Y se remate en aquel que mayores precios diere*, & ponderandum est quod lex nostra non dicit, *Que mayor precio diere*, sed in plurali, *Que mayores precios diere*, vt intelligamus, quod nõ ad solum precium nummarium est attendendum, sed etiam ad quamcumque vtilitatem
† conciliorum, de qua vtilitate & meliori condi- 24
tione ponit exempla, *text. in l. eum qui emit. §. melior cum duabus sequentib. ff. de in diem addictio. & not. Lucas de Penna, in l. congruit. C. de locati. prædi. ciuil. lib. 11. & Rebuf. in d. art. 7. glo. vnic. n. 21.* & diximus in propositum aliqua *in l. 2. tit. 1. lib. 2. supra*, & notat *Auiles. c. 32. præto. glo. De pujar num. 6. vbi* & inquit ꝙ est aduerendũ, ꝙ ille in quẽ subhastatio † vltima fit, 25
sit idoneus ad soluendũ *ex text. & ibi Bald. in l. & si proponebatur. ff. de in diẽ addictio. & in dict. §. melior*, & hac de causa licet lex nostra nõ requirat, quod fideiussores præstet ille, in quem fit vltima subhastatio, de consuetudine tamen semper petuntur & dantur, ne posteà judex & decuriones commissarij teneantur, & cum de consuetudine id fiat, tenentur omnino fideiussores recipere & petere, secundũ *Auiles, dict. num. 6. & Auenda.* id pro requisito ponentem *in dict. c. 12. num. 13.* Sed an per secundum maiorem licitatorem liberetur † primus ante eum minorem 26
summam offerens, & dicendum est ꝙ sic per *text. in l. Valerianus. ff. de prætorijs stipula. l. stipulatus es. ff. de fideiuss. l. cum plures. §. lege. ff. locati. dicit singulare, Cremẽsis, singu. 41. tu scis quod forma*, vbi refert Bald. dicentem ex eo fuisse lucratum centum ducatos: quia per secundum actum ante rem receptam à prima licitatione videtur recessum, vt *in Authen. qui. mo. testa. infr. §. posteriore*, & nouissimè factum prævalet, lex pacta nouissima. *C. de pactis. tradit plura Cassan. in Catalog. glor. mund. part. fina. conside. fina.* & hanc opinionem vltra *Bald. & Cremens. vbi suprà*, tenet *Paul. de Castro, in dict. l. licitato. in princi. num. 3. ff. de public. & vectig.* vbi dicit se recordari vidisse Bald. consulere pro hac parte in ciuitate Arimini, dum esset Papiæ, & sequitur Hippolit. Boeri. relati per *Additiona. Cremensis, in dict. singul. 41. & Auiles, vbi suprà. num. 8. & Auenda. dict. ca. 12. prætorum. num. 8. versic. item infertur. libro. 2.* Contrarium tamen, imo quod primus non liberetur, tenuit *Bart. in dict. l. licitatio.*

ff. de

ff. de publica per text. in l. Sabinus ff. de in diem addictio. quem ad hoc refert *Rebuf. vbi suprà, num.* 21. eum tamen pro concordia intelligens, quoties secunda licitatio non est acceptata, secus vero si acceptata sit, nam tunc procedit Baldi & sequacium opinio, & bene, prout & tenet *Cassan. in consuetud. Burgun. Rubr.* 5. §. 2. *num.* 23. *&* 24. Sed quicquid sit de iure ciuili, de iure tamen Regio in redditibus Regijs habemus. l. 11. tit. 11. lib. 9. infrà. opinionem Bart. approbantem & iubentem esse rē deuoluendam *En quiebra*, ita vt primus non liberetur licitator, quam legem ad hoc considerat *Castillo l.* 70. *Taur. num.* 37. & de ijs fractionibus, vulgo, *Quiebras*, vide optimè per *Boer. deci.* 248. *per totam*, *& Cassan. vbi suprà*, *& Benuenut. in Tract. de mercatu. titu. de Decoctori.* 5. *p. num.* 8. *fol.* 331. *in paruis*, vbi cum sequentibus numeris alias quæstiones proponit. Sed reip. quod remedium dabitur contra conductorem si deserat rem locatam, & de nouo locatur à Reipublica, quod vulgo dicitur, *Torno se en quiebra*, qualiter agat de interesse, *Auenda. vbi suprà. num.* 16. *versi. & qualiter*, remittit se ad *Iaſ. in l. diem functo, num.* 34. *ff. de offic. assessor.* Et vt euitares tu conductor primus hæc inconuenientia, consulerem quòd quando feceris hanc licitationem, dicas, *Hago esta postura contanto que en mi se remate, o si se rematare en mi, y no de otra manera*, sed rarò recipietur hæc licitatio maximè in Redditibus Regijs: sed pro Reip. commodo essent statuta facienda, quòd propria ac redditus Reip. locarentur eisdem conditionibus, & grauaminibus ac formis, quibus locantur redditus Regij, prout in Ecclesiasticarum decimarum locatione de consuetudine habetur. Sed quid si quis per errorem putans primum
27 licitatorem † in tanto posuisse rem aliquam, super hac licitatione, aliam maiorem fecerit, an tenebitur ex ea? vide *glo. Prometido, in l.* 33. *titu.* 26. *part.* 3. *& Auend. dicto cap.* 12. *præt. num.* 7. *lib.* 2. Notandumque itidem est pro complemento huius glossæ, quòd in quantum in ea diximus, bona Reipub. esse locanda iis, qui maiora precia obtulerint, vt lex nostra probat, est intelligendum dum tamen non exce-
28 dant verum valorem † & preciū, nam in foro conscietię vltra preciū iustū nō est licitū reslocare, quia nō debēt plus offerenti dari, sed iustū pretiū offerēti, secundū *Auenda. vbi suprà, n.* 8. *versic. & nota*, inquit tamen ibidem, quod in dubio licitatio designat iustum preciū. Et an rectores aliud facientes teneantur in conscientia ad restitutionem, & memini me hanc quæstionem legisse apud *Nauarra, in Tract. de restituti.* & dum hæc scriberem non potui reperire, solummodo enim reperi quòd in conscientia non licet plus iusto precio vendere vel locare, conducere vel emere, vt per ipsum *Nauarra, vbi suprà, tomo.* 2. *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 13. *cum sequentib. aliquibus*, vbi, hanc asserit esse veram & tenendam sententiam, & contrariam erroneam, & consequenter neque rectores ciuitatum aliud facientes excusubuntur.

¶ Ibi, *En las personas prohibidas*, de quibus in lege præcedente diximus, & de illis & aliis tractatur *in titulo. C. quibus ad conducti. lib.* 11. & cum numerentur personæ prohibitæ, Regula erit in contrarium, scilicet, quòd quilibet admittitur ad locanda prædia
29 † Reip. qui non sit iure prohibitus, vt colligitur *ex l. ad officium. C. communi diuidun.* & voluit *Auend. d. c.* 12. *num.* 13. *requisito.* 8. *vbi in fi.* inquit, quod licet decurio prohibeatur conducere bona suæ Reipub. non tamen prohibetur ea retinere, *ex text expresso, in l. decurio. ff. de decurio. & ibi gl.* quod non vsquequaque firmum reputo propter leges nostras Regias, de quo alibi me latius dixisse credo.

¶ Ibi, *Haga juramento*, hic est aliud requisitum pro locandis rebus ac redditibus conciliorum, quod quidem rarissime obseruatur, neque tale iuramentum vidi, neque audiui factum, neque receptum à conductoribus, ita vt in desuetudinem abierit. Ex quibus omnibus habes requisita adhibenda † in lo- 30
catione rerum ac reddituum populorum. Primò enim dies certus est assignandus ad licitandum & subhastandum. Secundò, per præconium publicum vel per modum consuetum est publicanda locatio & licitatio. Tertiò, per nouem dies est præconizandum. Quarto, dies vltimæ subhastationis debet assignari ad aliquem ex diebus currendis post dictos nouem dies præconij. Quinto, debet subhastari in maiori licitatore. Sexto, quod non locetur personæ prohibitæ locari similes res. Septimo quod detur idoneo & cum fideiussoribus. Octauo debet licitatio & subhastatio fieri iudice præsente, vel saltim præsentibus officialibus Reipub. quibus à concilio id commissum est, aliter non valet licitatio, secundum *Bald. in l. fin. C. noua. vectig. & Auenda. d. cap.* 12. *prætor. num.* 6. Nono quod conductor iuret se non conducere dictos redditus, vt sint personæ alias prohibitæ eos conducere, & hoc in locis vbi ita vtitur, in alijs vero vbi simile iuramentum abijt in desuetudinem, non erit necesse illud facere: quibus requisitis impletis locatio bonorum ac reddituum conciliorum non erit irrita, vt inquit *Auenda. vbi supra num.* 14. vbi in fine inquit, quod si pro reparanda re locata aliquid erit necessarium expendere † iudex habet cum rectoribus potestatem con- 31
sumendi in reparatione rei locatę tertiam partem pensionis ac emoluměti locationis, *exl. restaurationi. C. de diuers. præd. vrb. lib.* 11. vbi platea, ad omnes locationes etiam rerum priuatarum id extendit, quod est singulare: factaque locatione conductores eius statim dicuntur habere ius in rebus & redditibus locatis, & tanquam procuratores concilij & communitatis poterunt vti omni iure concilijs à quibus conduxerunt, competente, etiam si non fuerit datum † mandatum, vulgo recudimiento, se- 32
cundum *Bart. in l. in Prouinciali. §. si ego. ff. de noui. oper. nunti.* imò si sunt plures arrendatarij videntur inuicem habere mandatum † ad agendum, vt not. 33
Iaſ. in l. si vnus ff. de pactis, & eo relato Auenda. d. c. 12. *præto. num.* 15. *vbi. nume.* 16. inquit, quòd resp. etiam poterit agere contra socios in locatione illa per conductores nominatos ac designatos † sine 34
mandato Reip. ac si à principio ipsi socij conduxissent, sicut contra ipsos principales conductores, & notat *Anchar. cons.* 332. & an idem esset in alijs sociis vide *Bertarch. in reperto. suo verbo, socius, versi.* 120. *& in nume.* 17. *ipse Auenda.* vbi suprà intelligit legem † nostram nō loqui in rebus, quæ in foro 35
venduntur publico, in quibus nō cadit particularis affectio, nam tales res, vt frumentū, vinū & oleū sine licitatione vendi possunt, & valet venditio, & hæc pro huius legis declaratione sufficiant, cætera per Doct. videbuntur: solum tamen, vt nihil necessarium omittamus, erit conueniens scire, quis debet probare solennitates † omnes & sic requisita interuenisse in talibus locationibus, & in hoc dic, quod si in-

si instrumentum dicat solennitates interueniſſe, qui contrarium dixerit probare tenetur, nam pro instrumento præsumitur. *l. cum precibus. C. de probatio.* si vero instrumentum nihil diceret, & emptor vel conductor eas allegauerit, probare illas tenebitur *l. ei qui. ff. de proba. ita Bart. Plat. & Rebuf. in l. 1. C. de fide instru. lib.* 10. quos & alios referens sequitur *Rebu. in d. titu. de Præconis. ar. 7. gloſ. vnica. num.* 23. & 24. *in 2. tomo consti. Fran.* Et no. quod rectores tanquam administratores Reipu. & bonorum eius tenentur resarcire ciuitati id, quod per eorum ne-
37 gligentiam † amisit *l. fin. C. de iure Reipu. lib.* 11. & habet hypothecam in bonis ipsorum. *l. 2. C. eo. titu. & lib. Rebuf. in l. inter publica, pag.* 151. *ff. de verbo. signi.*

Lex 8.

1 *Non Prouideantur iudices ad vendendos terminos publicos populorum. num.* 1.

SVMMARIVM.

Iudices vlterius non prouideantur pro vendendis terminis publicis ciuitatum, ac populorum.

Bi. EN PROVEER IVEZES QVE VENDAN LAS TIERRAS CONCEGILES Y TERMINOS PVBLICOS Y BALDIOS QVE LAS CIVDADES, VILLAS Y LVGARES DESTOS REYNOS HAN TENIDO POR PROPRIOS. Cum iudices ad hæc aliquãdo vidissem prouideri mirabar equidem, *ex dictis per me, in l.* 1. *num.* 56. *cum seqq. aliquibus. tit.* 15. *libr.* 4. supra. sed quia à Rege & eius consilio factum videbam, tacebam, cum causam nescirem, sed re vera, contra ius erat, & sic iuste per legem nostram cessare iussum est.

Lex 9.

1 *Traditur noua forma pro conseruatione depositorum publicorum panis. num.* 1. *Et verba proœmij ponuntur ad litteram.*

2 *Horrea frumentaria est idem, quod depositus & quomodo in iure intelligatur. num.* 2. *Et annona militaris prouincialis, municipialis, ciuilis sunt sinonima, & vere dicuntur annona panifica. numero.* 3.

4 *Tempore famis ne pauperes pereant, aut vilius frumentum dari debet, aut de toto donationem facere.* 4. *Et de origine panis, fiscalis, & quomodo distrahebatur. num.* 5.

6 *Tessera quæ sit, & quomodo intellegatur in fine nostro. num.* 6.

7 *Stelatessera & stelatura, vnde dicatur. numero.* 7.

8 *Præfectus annonæ, & ædiles cereales dicebantur iudices panis prouisionis tempore Romanorum. numero.* 8.

9 *Quomodo interpretetur horrea Galliana. num.* 9.

10 *Panis gradilis, vnde dicatur. num.* 10.

11 *Ad euitandam frumenti necessitatem collecta imponi inter vicinos potest. n.* 11. *Et in hoc casu priuilegiatus. num.* 12.

13 *Tempore necessitatis habentes pecunias, cogi possunt eas mutuare Reipublicæ. num.* 13.

14 *Forma prouisionis necessitatis tempore. numero.* 14.

15 *An horrea annonæ siue depositi sint vtilia nec ne? bene discutitur. num.* 15. *de eadem re. numero.* 16. *&* 17.

18 *An taxa panis omni tempore, aut famis tantummodo Regno conueniret. numero.* 18.

19 *Disputase de los reuẽdedores, y las cautelas que hazen para engañar a los que compran dellos. numero.* 19.

SVMMARIVM.

Nouus ordo, nouaque forma pro conseruatione depositorum publicorum panis in hac lege proponitur, quam commentandam latè vtile esse duxi, in sequentem modum, & quia proœmium eius apponi vidi esse necessarium, ideò sequens est.

Proœmium.

ON *Felipe, &c. Alsenerisimo Principe don Felipe nuestro muy caro y muy amado hijo, y a los Infantes, Prelados, Duques, Marqueses, Condes, ricos omnes, &c. Bien sabeis, que por nuestro mandado se han fundado positos de trigo, para la prouision y sustentamiento en tiempo de necesidad, de que ha resultado mucha vtilidad y beneficio, especialmente a la gente pobre, y caminantes, en el tiempo que ay mas falta de pan, en el qual los dichos positos han prouеydo y proueen a justos y moderados precios. Y auiendo entendido que ha auido excesso, y mucha desorden en la administracion dellos, assi en no auer auido buena orden en el comprar el pan a sus tiempos, como en el distribuirlo: y que en muchos lugares se ha conseruado en approue chamiento de los particulares, principalmente de los oficiales, tomandolo præstado, y dandolo a sus deudos y amigos, y metiendo en ellos el pan de su cosecha. Y otro que compra para venderlo en pan cozido, por de los dichos positos, al precio que mas caro sale, lo que verdaderamente se compra para ellos en diferentes partes y lugares: y conesse fin*

fin embian a comprar pan para los posítos, a donde mas caro les salga, que de mas del gran daño que resulta a los pobres y gente necessitada, para quien principalmente se hizieron los dichos posítos, por esta via se contrauiene a la prematica, en que por nos esta prohibido vender pan cozido, y vsar de semejante trato y grangeria a los que no lo tienen por trato y oficio, y conuierten en sus aprouechamientos particulares el dinero de los dichos posítos, y lo que con licencia nuestra se toma a censo para comprar pan para ellos. Y por importar tanto al bien y beneficio publico destos Reynos subditos y naturales dellos, que destos posítos se vse bien, y se conseruen y aumenten, auiendose por nuestro mandado platicádo en ello, por los del nuestro Consejo, y con nos consultato, ha parecido, que deuiamos proueer y mandar, cómo por la presente nuestra carta y prouision, que queremos aya fuerça de ley prematica, proueemos y mandamos lo siguiente.

SEQVITVR DECLARANDA pragmatica, sobre la conseruacion y aumento de los posítos, y distribucion del pan de-llos, quæ est. l. 9. titul. 5. libr. 7. Recopilatio.

1 IN Cuius quidem declarationem, quia eius proœmium non est traductum in hac recopilatione, prout traduci deberet, tanquam ratio finalis & causa concedendi hanc pragmaticam sanctionem, & vt etiam proœmium commento nostro deseruiat, illud inserere in præsenti libuit, & illud aliquibus glossis commentare, & eius tenor iam insertus est, & eius verba recitata, & incipit commentum.

2 Ibi, † in Proœmio. *Se han fundado depositos de trigo.* Latinè horrea frumentaria, vel annonæ frumentariæ appellãtur de quibus fit mentio, *in tit. de cõdit. in pub. horre. lib.* 10. *& in tit. de erog. milit. an. & in tit. de frument. Constanti. & in tit. de frum. Alexan. & in tit. ad leg. Iul. de anno. eod. lib.* 10. *& in alijs pluribus locis.* Romæ enim erant plura horrea, in quibus non tantum frumentum sed gemmæ, aurum, & argẽtum, aliaque pretiosissima homines reponebant. Præsertim qui hæc apud se tuta non esse timebant, vt in *l. 3. §. effracturæ. ff. de offi. præfect. Vigil. l. pig. 8. C de pig. action. & ex tit. de erog. milit. anno. lib.* 10 etiam apparet. Sicque fuerunt ferè olim in singulis ciuitatibus Romani Imperij, vt apparet *ex l. fi. & ibi Bud. de mune. & ex Volph. Lazi lib. 2. Reipub. Roma. c. fi. quem post hæc scripta vidi relatum per Castillo in politic. de gouiernos, in lib. 3. c. 3. n.* 3. vbi in illo. c. plura circa hæc panis deposita scribit. Præfectus vel curator frumẽti, vẽditor, mẽsor, distributor, sub præfecto annonę, notarius, adiectus tritico, Parochus qui præbebat annonã, vtq; ait Horatius sermo 1. & Parochi, qui dabãt ligna, salẽq;, quos Porphirio Copiarios dictos ait, & tamen eo nomine Cicero vsus in 13. ad Atti. epistó. Artobarzanij filius venit, vult opinor Regnũ aliquod à Cæsare emi. Omnino enim Sestius noster parochi is publicis occupauit, quod quidẽ facile patior: verũtamen inuito eum per literas, vt apud me diuersetur. Erat cũ parocho, & opinator, qui exigebat annonã *l. missi opinatores. C de exacto. tribu. lib.* 10. *l. opinatoribus. C. de eroga. milit. an. lib.* 11. & Dardanus, & Thesserarius. Annona enim dicitur, omnis annus fructus, qui ad victum pertinet, quare ad frumẽtum & panẽ quoq; diarium coctũ extenditur. l. 1. C. *de frum. ad vinum, & vrb. const. & alia edulia. l. 1. & l. iubemus.* 1 C *de erog. mil. ann. li.* 12. *& pensiones l.* 1. *&* 10. C. *de ann. ciu. l. lib.* 11. Salarium victus causa datum, vt *in auth. vt iudices sine quo. suffra* § *igitur. collatione* 2 & paleã & fęnum, *vt in l.* 2. *& in l. prouintiarium.* C. *de eroga. milit. ann. li.* 12 & ad ligna, *vt per gl. in l. septem diebus eod. tit. Fulgo. cons.* 115. *istud nomen.* Eratq; annona olim† militaris, prouincialis, municipalis, ciuilis, sub qua ciuili etiã panifica, vt in *auth. de nõ alien. rebus Eccle. §. hæc ergo. inde & panis ciuilis. l. fi. §. his illud.* C. *de secund. nup. & l. fi.* § *fi.* C. *de iure dot.* Annonæ enim istæ ciuiles liberalitatis gratia, vt plerũque à principibus populo, vt congiaria donabantur, vel certis quibusdã personis, vt per *Altia. libr. 8. Parerg. iuris. cap. 5.* & sic plurium rerum annonæ & horrea apud Romanos adderãt, de quibus in nostra Hispania solum frumentaria reperimus esse horrea, quæ posítos vocat hic Legislator, abbreuiato nomine depositos, quasi ibi deponantur frumenta pro ciuium & aliorum sustentatione. 4

Ibi. *En tiempo de necessidad.* † Ob quam medendam præcipua Romanorũ cura fuit, ne plebs fame laboraret, cui etiam ad eam, sibi conciliandam frumentum, quandoque etiam vilius dederunt, atque etiã donarunt. Populus enim famelicus nulli obediret, & inquietus esset, vt inquit *Castilo, vbi sup. n.* 1. 2. *&* 3. Et sic annonæ potissimũ hæc functio æstimari debet, tempore famis & sterilitatis, vt obuiam eatur diuitum tyrãnidi: nam vt ait Theodosius Gothorũ Rex *teste Cassiador. libr. 4. var. Epis. 5.* Tunc grande commodum est, cum indigentibus pacisci, quando fames solet totum contemnere, vt suam necessitatem possit expellere: nam cum ambitioni suæ seruiat, propemodum donare videtur, qui vendit rogatus, ad saturatos ire cum mercibus certamen est. Instituit Augustus, nè plebs deuocaretur à negotijs, frumentationis causã, ter in anno quaternorum mensiũ tesseras dari. *Sueton. in Augusto:* Erat autem tessera signum æneum in quo nomen accipientis, & grani accipiendi quãtitas cõtinebatur, & sic *Isidorus in lib. orig. vlt. c.* 14. inquit: tesseræ sunt quibus frumentorum numerus designãtur. Atque Archadius & Honorius statuerunt † panẽ 5 fiscalem, atque Hostiensem vno nummo distrahi, imposita pœna etiam illis, qui pro maiori pretio supplicari ausi fuissent, in *l vni. de pretio pan. Hostien. lib.* 14. *C. Theodos. tit.* 18. & vt panis pro necessitate adimplenda cõseruaretur in militari annona fiebat distributio per tesseras, secundum † præscriptum nu- 6 merum dierum, bucellati, panis, vini, aceti, lardi, veruecinæ carnis *in l.* 1. *C. de erog. milit. anno. li.* 12. Cũ tessera enim poterat quis annonã tutè petere, & cũ ea annonã habere videbatur *l mortuo boue. l.* 50. §. 1. *de leg.* 2. *l.* 2. *C. de fru. Ale. li.* 11. aliquãdo ex priuilegio septẽ dierum

dierum ſpacio, quædam aliæ ſpecies dabantur pro rebus quotidianis, & loco teſſeræ cõmunis, dabatur
7 ſtellateſſera, & illa diſtributio dicebatur ſtellatura. † De quibus meminit *Decia.de delict 2.tom lib.7.c.22.de fraudan.anno.n.* 29 in quas ſpecies aliæ dabãtur,& cõſtitutum, nè in ſtellatura fraus militibus fieret, neq; res illis maiori pretio æſtimarentur, quã vendi poſsẽt in foro publico. *l ſeptem diebus. C. de erog.milit anno. lib.12.l.ſpeciebus.C.de cohortal.li.*11. & illa æſtimatio ab ærario dicta eſt annona æraria, Alexãd.Cæſar annonã militum diligenter inſpexit,Tribunos,qui de ſtellaturis militibus aliquid abſtuliſsẽt,capitali pœna affecit Lampridi,in Alexand.&Peſcennius Imperator, Tribunos duos quos conſtituit ſtellaturas accepiſſe, lapidibus obrui ab auxiliaribus iuſsit.Ecce ergo quãta fuit apud Romanos cura ac diligentia,ne plebs fame laboraret,militariſq; annona cõſeruaretur,& militibus prouideretur,neq; illis fraus fieret. Patet etiã antiquitas annonarũ,prẽſertim frumentariarũ,quam antiquitatem,ex *Geneſ.deſumi.c.41.* refert nouiſſimè *Caſtillo.d.c.3.Politic.lib.*3.*n.*27.vbi & inquit:quis primus horrea inſtituit.Primumq; frumentũ populo aſsibus in modicum elargitũ fuiſſe, Manniũ Marcium ædilem plebis aſſerit *Plin.lib.*8.*cap. 3. & refert Tyber. Decian.de delict.tom.2.lib.7.cap.22. defraudan. annõ.* 8. *cum ſequẽ.* idẽ alij quãdoq; fecerunt.C.vero Grachus Tribunus plebis,legem tulit, vt ſemiſſe, & triẽte frumentum populo daretur, vt author eſt Florus, poſt eum.M.Cato.ad diminuẽdam.C.Iulij Cæſaris potẽtiam.1250. talenta ad diuidendum plebi menſtruum frumentum quot annis impendi,ſuaſit,vt per Plutarchum in.C.Cæſar.demũ. P. Clodius Tribunus pleb. authore Aſconio,legem annonariam tulit, vt frumẽtum populo,quoad ante ſemiſſe æris,ac triẽte, in ſingulos modios diuidebatur,gratis daretur,fuerunt viginti & trecenta millia hominum,qui hoc frumẽtum acceperunt,quẽ numerum,C.Iul.Cæſar ad 150. millia retraxit, vt per *Tranquil. c.*41.*& Dion.lib.* 43. poſtmodum capta Africa iuſsit. 20. myriades Medimnorum Atticorum frumenti,id eſt,200 millia ad alendũ populum,Romã aduehi,& olei librarum myriades,
8 300.id eſt tricies centena millia, † vt author eſt Plutarch. duoſq; Prætores, & totidẽ ædiles Cereales à Cerere nuncupatos inſtituit,vt poſt hæc refert *Caſtillo, vbi ſupra,dict.c.3.lib.3.num.3.de ſu Politica,* qui hoc frumẽtum Romam aduehendi,& populo diſtribuẽdi curam haberent.*l.*2.§ *capta.deinde Sardinia ff. de orig.iur.* Auguſtus vero,& ipſe rerum potitus,vnum ex ordine equeſtri annonæ præfectum elegit, cum enim rei frumentariæ penuria plebs præmeretur anno ab vrbe condita 732.illi cum faſcibus.24.occurrẽs dictaturã annonæq; præfecturam obtulit, qui illa reiecta hãc accepit, ex Agyptoq; ducentis cẽtena millia modiorum fruméti Romam aduehi curauit, & vt refert Sextus Aurelius, eſſe poſſunt fermè decies ducenta quinquaginta millia ſacorum frumenti:eſt enim modius quantum octo diebus ad vnius hominis victum ſufficit,& pẽdit libras.18. alij dicunt 20. Medimnum eſt lib.120.ſecundum alios.108.*Suid.in verbo. Meſimnos. Re.fami, Palemon,de ponderi.Bude.*5.de aſſe. Duos etiã viros Prætorios creauit, qui prout vſus exigebat, hoc frumẽtum inter plebem,gratuito,aut admodum vili pretio diſtribuerent. Nã vt ait *Tranquillus in Auguſto,capit.*40.*&* 41. frumentum in annonæ difficultatibus ſæpe leuiſſimo,interdum nullo pretio,vili tamen diuiſum eſt, horreaq; Galuæ, vt præcipua inter plura alia nominantur, tam in deſcriptione vrbis ante notitiã,quam à P.Victore in tertia regione. Sed ipſe legit horrea Galuiana quemadmodum,& in hoc monumẽto antiquo ſcriptũ reperitur.NVM. DOM. AVG. SACRVM fortunæ conſeruatrici horreorum Galuianorum. M.Lorinus Fortunatus Magiſter S.P. DD.id eſt ſua pecunia dedicauit.Dominus Auguſtus Theodoſio Iuniori, & Valentiniano. 3. velut habet inſcriptio, numini dominorum Auguſtorum dicatum eſt hoc ſimulacrum fortunæ conſeruatricis, quã horrea conſeruare opinabantur. Galuio vnus fuit ex Ducibus Valentiniani cõtra Bonifacium Africæ tyrannũ miſſus circa annũ.429 vt author eſt dict Proſper.à quo Galuiana horrea,quæ forte ille annonæ impleuerat aut ad hũc vſũ Reip. tradiderat, ſũt appellata,& ita putatur legendũ,vt eſt apud Victorẽ,Galuana vero à Galua Principe, vel alia ex ea familia deriuãtur, ſed aliqua anterioribus tẽporibus mẽtio fieret. Magiſter autẽ de quo in ſupra dicto Epigrãmate fuit Regionis.13.cũ enim Auguſtus in Regiones, vicosq; vrbẽ diuiſiſſet, his ex plebe viros præfecit, quos magiſtros appellauit, vt ait Tranquilus in Auguſto,cap. 30 Alius vero hic horrea Galuiana interpretatur, in quibus frumentũ populo dandũ cõdebatur,quorum vt ſarta tecta eſſent, hic curator percipiebat, nam de operũ & ædificiorũ curatoribus agebatur, alius vero hic,& omnibus horrei frumentarijs, Comes horreorũ dict°, *vt in l.vni.C.de piſtori* prẽerat,qui grana illæſa conſeruari panẽq; plebi, & militibus diſtribuẽdũ cõfici prouidebat,de quo, & pragmatica, ac Regia lex noſtra diſponit etiã, vt ex eius capitulis videbis, & cũ frumẽtũ de quo ſupra actũ eſt,ab Auguſto pæſtitum, præſtari deſiſſet. Nerua fermè quingẽtibus millibus aureorũ agrũ emit vnde pauperes alerẽtur,vt author eſt Dion. Mox: Trajanus quinq; millia impuberũ ex publico aluit,Plinius in Panegerico,quẽ numerum& Adrianus, & Antonius auxerũt,vt Capitolinus memorat,& aliméta vſq; ad.18. annos puris dederũt,*l. Mella* §.1.*ff.de alimẽ.& cib.leg.*q & ipſũ primum à cõmodo per annos nouẽ intermiſsũ, à Pertinace ſublatũ fuit, Capitolinus in Pertinace, alimẽtaria, inquit, cõpẽdia,quæ nouẽ annorũ ex inſtituto Trajani debebãtur,obdurata verecundia ſubſtulit,ſed enĩ Seuerus Imperator vt in Heliogabalo author eſt Lampridius moriẽs.7.ann.in Canonẽ Romæ reliquit,ita vt quotidiana 75.millia dipõdiorũ expẽdi, poſſent, & ex.*l.*2. *C.de annõ.ciuil lib.* 11. cẽtũ vigintiquinq; modios frumenti præter ſolitũ Canonẽ per ſingulos dies de prẽſenti,ſexta indictione,ex die Kalẽd.Iãnuarij nomine Parapẽteumatis de horreis publicis huius almæ vrbis inſita noſtræ pietatis liberalitate tribuimus:itaq; dederunt poſtea operam poſteriores Principes, vt frumentum pecunia publica cõparatum in vrbe abundare,panes & ipſi inter plebem diuiſerũt,quibus Aurelianus,inquit Vopiſcus, vnciam addidit, frumentum enim ex Africa vehebatur. *l.* 3. *C. Theodoſia. Decano.frum.vrbis Romæ* ac ducenta millia modiorum purga tritici, leuiore pretio piſtoribus venundabantur, vt plebs vilius emeret. *l. d. C. Theodoſia & dicti tituli*, ſed cum panis ſordidus duarum vnciarum & ſemis pondus non excederet, eum mundum, & ſex vnciarum Valentinianus,& Valens fieri præceperunt, & nullo pretio inter pauperes diſtribui, quorum nomina æneo titulo, ſeu tabula, cum modo panis, quem accipiebant, inſcribebantur Valentinianus. A. gradilis, inquit in *l. ciues. C. Theodoſi. de anno. ciuil.*

ciuil. & pan. gradil titulus figendus est æneus, in quē & panis modus & percipientis nomen debebit incidi, hunc titulum quandoque æream tabulam appellat. in *d. l. ciues*. Panis vero vocabatur ciuilis, quia inter ciues diuidebatur, & gradilis, quoniam à Præfecto annonæ in alio tribunali ad quod per gradus ascēdebatur distribui cōsueuerat, neque enim ex pristino, aut aliūde sumi poterat. *l. 2. C. Theodosia. eodem tit. cū tit. sequentib.* hunc creditur esse panem, qui vno nūmo, id est, sextertio Archadio Imperante veniebat. *l. 1. C. Theodosia de pretio pan. Hostiens.* porrò Romæ pecunia à diuitibus ad emēdum triticum conferebatur quēadmodum & Constantinopol. *l. 1. C. Theodos.* C. *de frum. vrb. constan.* vbi ducēta millia modiorum empta pistoribus leuiori pretio vēdebantur, vt & ipsi vilius plebi panē distraherēt, vt in *l. 1. de frumen. vrb. Rom. C. Theodos.* ex pretioq; venditi frumēti, pecunia in aliud cōparandum cōuertebatur. *l. vltima.* §. *iidem rescripserunt. 5 ff. de administ. rer. ad ciui pertin. l. 28. §. 5. & §. qui annonā. 8 ff. de mune. & honor. l. 2. §. ad frumēti ff. de administ. rer. ad ciuitat. pertin.* Hæc omnia & panē gradilem † inter plebem diuidi, annonę prefectus curabat, vt apparebat ex *l. 3. & 6. C. Theodosi. de annon. ciuil. & sic Cassiodo. in 6. in formula præfecti annon.* Tui (inquit) stustij est: vt sacratissimæ vrbi præparetur annona, vbiq; redūdet panis copia, & tam magnus populus, tāquam vna mensa sacietur, per officinas pistorum, ciboscque discurris, pēsum & mundicię panis exigis, nec vile iudicas esse, vnde te Roma possit laudare: & addit, Carpentum præfecti vrbi mixta glorificatione conscēdis: tu illi in spectaculis cōiunctissim⁹ inueniris, vt plebs, quam industria tua saciat, in suā reuerētiam te honoratum esse cognoscat: nam si querela panis, vt assolet, cōcitetur, tu promissor vbertatis seditiones ciuitatis momentanea satisfactione dissoluis: & subdit: Agentes res pistorum per diuersas mundi partes annonæ præfecto subiectas esse vsuarias, & mox, tribunal, ait, tuum nō est inter minimas dignitates, quando & Romana gratia frueris, & prouintiis iura transmittis: triticeas quidem copias præfectura prætoriana procurat, sed nō minor laus est dispensationem probabilem facere, quā frumenta colligere: sic Ceres frumenta dicitur inuenisse. Pan primus cōsperssas fruges coxisse perhibetur, vnde & nomine eius panis est appellatus, ita & illa prædicata est, quæ reperiit, & iste laudatus, qui decenter edēda humanis vsibus applicauit, panis pōdera æquus examinator intende: hæc ille. Cū vero Romæ conficiēdo & coquēdo pane pistores nō sufficerēt, singulo quinquennio ex Africa noui pistores Romam mittebantur, qui hoc officiū ibi exercerēt. *l. secundū. C. Theodo.* de pistori. scholis & militibus ipse præfectus vrbi officialiū manu panē distribuebat. *l. 8. & seq. C. Theodosi. de anno, ciuil & pan. Gradil.* Vides igitur quāta diligētia, cura, & solicitudine Romani frumento vrbē & alia loca & populos prouidebāt, & qua forma & ordine distribuebant, à quot annis horrea publica frumēti & aliarū rerū cōdita fuere vsq; ad hodierna tempora licet temporibus intermediis aliquando defecerint, hæc vt necessitatis tēpore frumenta & alia necessaria nō deficerent caristiæque consuleretur, † & occurreretur, ob quā euitandā collecta imponi potest: nā si publica annona, quæ vel ex publicis prędiis percipitur, vel ex pecunia publica cōparatur, vt in *l. 1. §. secūdo & seq. ff. de adminis. rer. ad ciui. pertin.* haberi nō potest, quia Resp. † prædia nō habeat, neq; ærariū, & vrgeat inædia, fiet collecta, à qua nemo quātumcunq; priuilegiatus excusatur, quo minus secundum ratā patrimonij conferre teneatur. *l. 1. C. vt nemi. lic. se excus in empt. Spe. lib. 11. Frā. Mar. decis. Delph. 542. n. 1. cum seqq.* vbi hoc onus dicit esse patrimoniale, & quòd sic diuites nō excusantur, interest enim Reip. ne pauperes fame moriātur, quia sine pauperibus non est ciuitas perfecta *l. 2. ff. de nundin.* silent enim priuilegia, nec loqui debent tempore famis, & guerræ. *l. pro tyronibus. C. de priuil. domus Augus. lib. 11. nā secundū Cicer. offic. li. 2.* nō est dubiū propter ærarij tenuitatem tributum esse conferendū, vt omnes intelligant pro salute Reip. necessitati parendū, imo illud vti verisimū quotidie videmus fieri, scilicet quod tēpore necessitatis † habētes pecunias cogi possunt eas mutuare Reipub. non sub vsuris vt plerique faciunt, quia omni iure sūt prohibitæ, sed gratis & restitutionem spectare tenentur donec fiat collecta, ex qua sibi possit satisfieri, secundum *Guillel. de Cug. in l. neminē. C. de sacros. Eccl. argu. tex. in l. 1. C. de omn. ag. desert. lib. 11. vbi expresse Platea. & Messia, in prag. tassæ pan. conclus. 1. num. 58. & sequentib. retuli hæc & alia in l. 1. tit. 25. nu. 21. cum sequent. lib. 5. Recopila.* Sed si ciuitas nollit collectam imponere, vt quia cognoscat apud ciues locupletes esse sufficiētem annonæ quātitatem, quem vendere differant, vel cariori pretio, quā par sit distrahere contēdant, hic erit ordo adhibēdus † Primo prouidēdum erit, vt quilibet secūdum ratā facultatum, & bladorum recollectorū singulo die mittat in plateā ad vendendum certam annonæ mensuram, *l. 1. C. vt nem. lice. in empt. Spe. se excus. lib. 11. secundum tertium intellectum*, licet enim nemo cogi possit rem suam vendere fauore Reipub. Potest, vt dixi in *d. l. 1. tit. 25. nn. 21. lib. 5. Recop. & sic inquit Salic. in l. 1. C. de Episcop. aud.* quod valet statutū, quod quilibet mercator teneatur intra certum tēpus præsentare præfectis annonæ tot sextaria frumenti, sequitur *Martin. Landen. in tract. de officialibus do. vers. 23.* & nō solum ciues, sed etiam comitatenses ad ferendam annonam, & victualia ciuitatem arctari possunt, sicut cōpelluntur portare cōmeatum ad exercitum. l. pro locis *C. de anno. & tribu. lib. 10. & tradit Messia in d. prag. tassæ pan. conclus. 1. n. 37. 38. & 39. & 64.* minus tamen grauandi sūt remotiores propter expēsas quæ maiores fiunt ratione lōgioris itineris, vt videtur in *d. l. pro locis, quā ibi notat Bar.* pro comitatēsib. qui quotidie grauātur deferre paleas, bladū, & similia, vt minus grauari debeāt, qui longius existūt & distant, & bene facit text. *in l. 1. vbi Platea. C. de fundo limit. eo. li. 11. & in l. nemo. C. de annon. & tribut. lib. 10.* viciniores ergo sūt primo gradi *argū. l. quicunq; idone, versi. illud. C. de omn. ag. desert. lib. 11. secūdum Platea. in d. l. pro locis. & bene pro hoc facit tex. in l. sicut fieri. C. de erog. mil. anno. lib. 12. & ibi notat Bar.* quod Rustici nō sūt compellēdi deferre stramina paleas, lectos, & similia militibus hospitalibus in loco distāti vltra viginti milliaria: & si comitatēses nō possūt supplere necessitatibus ciuitatis: vicini etiā alterius prouinciæ possūt à superiore suo cōpelli portare annonā ad ciuitatem egentem, secundū *Angel. in d. l. pro locis. per tex. in l. in nomine Dñi. C. de offi. præfe. à fri.* & quia tempore necessitatis omnia debēt esse communia. *l. 2. §. sed si. ff. ad. l. Rodi. de iact.* & saltē isto casu relaxādus esset deuētus seu prohibitio exportādi frumentum extra prouintiam, *argum. l. si quis per diutinam. C. de aquæ duct. lib. 11. & quod ibi notat Bart.* vt autem exteri & ciuitatenses alliciantur ad portandum victualia in ciuitatem, poterunt ordinare, quod quicunque portauerit frumentum, vinum, & similia ad vrbem, habeat pro suo labore duos grossos prosal-

prosalmata *l.1. C.de frum. Alexã.lib.*11. item prouidebunt, quod deferẽtes annonam, & cætera ad victum necessaria, nullam ab incolis vim patiantur, neq; pro represaliis capiãtur, neq; tunc ratione delicti, vel cõtractus conueniãtur, neq; gabellis, portoriis, pedagiis vllavè impositione angarientur. *l.1. C.de nauicul.lib.*11. *facit etiã. l.1.ff. de nundi.* & Papiæ vigere statutũ inquit *Ripa de peste. tit.de remed præseru.contra pestem. n.*194. quod venientes die Sabbathi ad mercatum non possint pro aliquo debito publico, vel priuato molestari, vt habetur in statutis de regimine potestatis, titul 14. & hæc mihi iusta videntur, illud tamen de excusando à gabelliis, pedagiis, portoriis per Regẽ inductis, nullo modo fieri posset existente licentia Principis, vides igitur quot & quanta inopia, necessitas ac inedia panis introducat, ita vt liceat patri ob famem filiũ vendere & pignorari, vt per *Couarru. libr.*3. *Variar cap.*14. *num.*4. *& à nu.*3. *alia huius propositi & supra dictorum refert, & Tiraquel. de retract. titul.*1. §.26. *à num.*4. *vsque* 28. multa scribit de necessitate famis, quæ omnia sic congessi, vt præ manibus habeantur, ne deinde sit opus tot libros reuoluere.

15 Ibi. *De que ha resultado mucha vtilidad y beneficio.* † Si hæc verba referas ad sequentia, *en el tiempo que ay mas falta de pan*, negari non potest, quin eo tempore, scilicet; famis & carestiæ, & inopiæ panis, deposita hæc atque annonæ horrea frumẽti sint necessaria, & vtilia, & ita iura de iis tractantia, si bene cõsideres, loquuntur, & ex dictis in glossa præcedente decerpes, sed quod in omni tempore & sine aliqua distinctione necessitatis & inopiæ, ac carestiæ deposita hæc vbilibet, prout hodie, habeantur, & an vtilia sint, hic pendeãt leges & Prophetæ, quibusdam enim visum est omni in tẽpore esse vtilia ac necessaria frumẽti horrea: tum quia prouidetur pauperibus, tum etiã quia laboratoribus mutuatur ad seminandum, tum etiam quia ad alias eorum necessitates succurrendas necessaria sunt hæc horrea frumentaria, nam dũ egent, datur eis pecunia dictorum horreorũ, vt tempore messis panis pecuniam illam adimpleant pretio quo valuerit in mercatis sequentis messis, secundum quod à *l.*17. *tit.*11. *li* 5. *Recop.* tempus hoc est limitatum, & sic necessitati suæ succurrãt, & quia inquit *Castillo, in sua Politica. lib.*3. *c.*3. *num.*1. *&* 2. de nihilo leges seruirent in populo famelico. Alij vero sunt in contraria opinione, imo quòd sint nociua dicta horrea frumentaria: tum quia successerunt, in locum reuenditorum panis, nam horrea hæc vniuersum prouinciæ panem colligunt, & nunquam debent perdere sed lucrari, hoc autem erat officium reuenditorum panis, quod erat maximè nociuum & sic prohibitum est per. *l.* 18. *tit.* 11. *lib.* 5. *Recop.* & iam quòd in prohibitione illius. l. 5. hæc non contineantur, vt dicit *Messia in tassa panis, conclus.*1. *nu.* 53. tamen negari non potest quin idem officiũ exerceant horrea hæc quod exercebant reuenditores, licet isti sibi appropriabant, illa vero pro publica sub-
16 leuanda necessitate: † tum etiã quia laboratores rustici confisi quod ex dictis depositis sibi mutuabitur panis ad seminandum. Panem ac triticum collectum statim vendunt pro supplendis excessiuis impẽsis ab eo factis, quæ nõ facerent, si occasionẽ hanc non haberent prout cum deficiebat non faciebãt: tum quia ante tẽpus vendũt panẽ seminatũ pro habẽdis pecuniis ab iis horreis, & eorũ administratoribus, & post non colligũt panem pro satisfaciendis iis pecuniis, & consequenter vendunt boues & aratra, & omnia alia bona & pecunias illas multoties ludunt, & expẽdunt in non necessariis causis, & sic pauperes fiunt, & culturã relinquunt, vt in propositum cõsiderat *Francis. Marian. decisione Delphin.* 540. *n.*2. Vlterius etiã horrea hæc frumentũ totius prouinciæ colligũt, & eo recollecto penuriã frumenti causant, & per cõsequens nõ venditur in foro publico frumentũ prout vendendũ erat, si horrea † omne frumentũ non recolligerent, ꝙ 17
si vẽderetur in publico, vilesceret & viliori pretio valeret, & cũ deficiat necesse est vt carius vendatur, imo & fraudibus & technis occasio datur vt carius valeat in mercatis mẽsis Septẽbris: tum itidẽ quia cum adsit pragmatica tassæ panis faciliter & ob quãlibet occasionẽ viliori, ac minori pretio, quã à pragmatica constituitur, nõ inuenitur, & sic videtur quotidie labefactari culturã, & rusticos laboratores in diẽ pauperiores fieri, qua de causa vltra tẽpus necessitatis & instãtis famis horrea esse odiosa aliquib. visũ est, & in pluribus locis & populis nõ habẽtur horrea hæc, sed solũ in anno sterili cumulatis pecuniis à diuitibus populi siue ad censum, siue mutuatis, empto frumẽto pro illo anno & fame illius præseruata, deficit annona, & pecunia suis dominis soluitur, quasi cessãte fame cesset & depositum ob quã sedandã erat cõstitutum: hęc sunt, quæ pro vna & altera parte solent considerari, quæ autẽ pars sit tutior & melior, aliorum melius sẽtiẽtium erit iudicium, in re enim tã graui meum exiguum non est cur desideretur, & sic cogitandi locum relinquo, sicut & esset pensandum multum, † an Re- 18
gno conueniret tassam panis omni tempore & in perpetuum durare, vel solum fieri cum famis timetur & carestia, nam esse perpetuum plus incõmodi quã commodi afferre credo, vt & voluit *Nauarr. in Manual. cap.*23. *nu.*88. *quem refert Magist. Lopez in suo instruct. conscientia.*1 *part. cap.*226. *col.*2. *pagin.*559.

Ibi. *Yotro, que comprã para vender en pan cozido por* 19
de los dichos depositos al precio que mas caro sale. Quod solebant facere alio in tempore Dardanarij & panis reuenditores, ementes panem, quem in prouincia inueniebãt, ea ratione vt soli postea pretio, quo vellent, eũ vendere possent, in quos pœna statuerat, aliquando enim relegabantur, interdum si & humiliores essent ad opus publicum dãnabantur, quandoque negotiatione priuabantur, vt. *l. annonam. ff. de extraordi. crim.* Et qui monopolium facit quo annona carior fiat, pœna viginti aureorũ puniebatur. *l. vni. C. de monopol.* & qui quicquã faciunt, quo annona carior vendatur, & qui dolo impediunt quominus ad ciuitatem deferatur l. Iulia. de annona tenetur. *l.* 2. *ff. ad. l. Iulia. de annon.* & qui impostũram faciunt id est, qui publicè emunt annonã vel quid aliud pluris quam valeat, vt cæteri eodem pretio ad emendum incitentur, tenentur crimine stellionatus. *l.*3. §. *item si quis. secundum intellectum Bart. ff. de crimin. stellionat.* & in hoc crimine incidunt quotidie illi qui habent panem venditum horreis publicis pretio quo valebit in mercatis mensis Septembris, secundum dispositionem *dict. l* 17. *tit.*11. *lib.*5. *supra* nam & solẽt ipsi vel per alias personas ab eis suppositas panẽ in illis mercatis emere cariori pretio quam valeret, vt sic testimonio habito ipsis depositis & administratoribus eorum prebeant panem antea ab eis venditum, & hac de causa & ipsa deposita carius vendunt, quam venderent, si dictæ technæ & cautelæ non fierẽt, imo & si habebant isti panis quantitatem abscondunt illum in tempore illo, vt hac forma carius vendatur, nam abundantia vel penuria cuiuslibet rei pretium vilius vel,

carius

carius facit, & hæc pro proœmio huius pragmaticæ sufficiant.

Caput primum.

1 *Pecuniæ depositi quomodo custodiantur n.* 1.

2 *Thesaurarij & receptores eligendi sunt, qui annonam & pecuniam frumentariam suscipiant. nu.* 2. *& in hoc casu nullus excusatur quantocũque sit priuilegiatus. nu.* 3. *cum aliquibus limitationibus. Et quibus modis tenetur custodiam facere. num* 4.

5 *Non possunt Thesaurarij pecunias frumenti retinere ad suos Vsus, nisi per terminum à lege ista assignatum, & quomodo computetur. n.* 5.

1 VBi. † QVE EN CADA LVGAR AYA VN ARCA DE TRES LLAVES, hic est ordo conseruandi depositi pecunias, sine quo faciliter perditur, vbi enim non est ordo deficit substantia, secũdum *Bal. in cap.* 1. *col.* 1. *qui succes. tene. in vsibus feudo. Hippol. in prac.* §. *secunda. nu* 77. & de ordine seruanda, plura dixi in mea *Curia Pisana de decuri. cap.* 2. *nu.* 12. *lib.* 2 ex mala enim administratione & ordine in rebus non seruato multa mala proueniunt, & cito venit ad inopiam, qui non viuit ordinate, & ideo lex nostra in præsenti capitulo ordinem proposuit, quo mediante pecuniæ horum depositorũ conseruentur, & non pereant, vel diminuãtur, vt per *Rip. de peste. tit. de Remed. ad conserua. vber. nu* 1. *Lucas de Pen. l.* 1. *C. de frumen. vrb. constan. lib.* 11.

2 Ibi. † *Y la vna llaue la tenga la justicia y la otra vn Regidor*, ad conseruandam enim vbertatem prius & ante omnia idoneos susceptores, qui annonã & pecuniã frumentariã suscipiant & custodiãt eligere procurandum est, secundũ *Ripã de peste. tit. de remed. ad conseru. vber. n.* 1. *vbi n.* 2. 3. *&* 4. inquit, quod debẽt tales susceptores esse nobiles, prudẽtes, fideles, bonæ conscientiæ & optimæ integritatis, ex *l.* 1. *C. de condit. in publi. horreo lib.* 10 habere etiã debent rerũ experiẽtiam *C. de nou. cod. confir.* § *sed cũ sit necesse.* Experientia enim est rerũ magistra, secundũ text. *in cap quam sit. de elect. in* 6. *& in clem.* 1. *cũ gl. de sent. excom. & in cap. anterior.* 2. *quæst.* 6. *& gl. experientia. in cap. cupientes. eod. tit. & lib.* & sic inquit Philosop. natura potentẽ, ars facilẽ, vsus prõptum reddit artificẽ, & cuilibet artificio præbet experientia nutrimentũ, vt *l. legatis.* § *ornatricibus, de legat* 3. & sic inquit Vegetius de re militat. libro secũdo: omnes artes, omniaq; opera quotidiano vsu, & iugi exercitatione proficiũt, & sic Doctor vel artifex non dicuntur effectualiter Magistri sine practica, ex quo inquit, *Boheri. de disciplina Scho.* Sine vsu scientia parũ, vsus autem cũ scientia multũ. *Et Ecclesiast.* 34. dicitur: Vir in multis expertus cogitabit multa, & qui multa didicit, enarrabit intellectũ: qui autem nõ est expertus pauca recognoscit Et in *cap. stote in fi.* 1 *quæst.* 1. ab expertis dicitur esse requirẽdum consiliũ, & *text. in auth. quib. mod. natur. effici. leg.* § *illud quoq; & in auth. de iud. & quia vero*, probat multa ex rerũ experimẽto cognosci: ex quo mirãdũ est quomodo aut qua ratione eligũtur in iudices tã maiores quã minores homines inexperti, sine practica, multoties sine scientia, ex quo plurimi causãtur errores, plurimæ iniustitiæ, pluraq; mala proueniũt, qua de causa in nostra materia susceptorũ annonæ publicæ experientia desideratur: imo & iuramentũ esset ab eis extorquendum omni dolo, & fraude remotis iniunctam sibi solicitudinem peracturos. *l per hanc. C. de eroga. mili. an. lib.* 12. prout & iurant tutor & curator, vt in *authẽt. vt hi qui obliga. se per hi. habe. res mi.* §. *fin. Tradu. Bart. in l. lequimos. ff de legati. tuto* idem facere debere, licet nõ vtãtur executores testamentorũ, inquit, *Consultus in l. de creationibus. C. de Episcop. & Cleri.* & Rectores hospitalium, vt in *Clement. quia contingit de religio. domi.* iurant etiã iudices, in *authẽ. ius iurãd. quod præs. ab ijs in princip.* quod iuramentũ etiã notarij subire tenẽtur. *c. ad audientiam. de præscripti.* sed quia negligentia hominum quotidie maior est, ideo similia iuramenta facere susceptores hos in præsenti nostra constitutione non iubetur, nè periũris occasio præbeatur, & iustè, sufficit enim pœnis nostræ legis & similium negligentes & delinquentes puniri.

Ibi. *Que para ello seran non brados.* A quo neminem 3
excusari, inquit *Castillo, in Politica de Corregidores. lib.* 3 *cap.* 3. *n.* 34. *in medio.*

Ibi. *Iustamente impedido.* Puta morbo, vel conualescẽtia morbi, vel necessaria absentia, vel morte vxoris, aut filij, fratris, vel sororis, vel incarcerationis & similiũ iustorũ impedimẽtorum, culpa enim in impedito nõ est dabilis, ex *text. in cap.* 1. *de iudic. & in cap. quia diuersitatem. de cõces. præb. & ibi Doctores, & Ripa, in eodẽ. caput.* 1. *n.* 28. nã & à cõtumacia excusat iustum impedimentum. *l. contumacia.* § *pœnã. de re iudic. & alia plura iura allegata per Tyb. Decian. respon.* 14. *n.* 16. *volu.* 3. vbi dicit ex *l. thesaurus. ff. ad exhib. & c.* 1. 22. *dist.* quod iuramento probatur impedimentum, & in n. 39. inquit ibi ipse Decian. quod ex reliquiis præcedentis morbi dicetur quis impeditus, cũ facile posset in præcedentem, imo peiorem morbum cadere. Debetq; esse iustũ impedimentũ, vt excuset, vt notat *glo. in c.* 1. *de ætat. & qualita.* quam & alias ad hoc allegat *Tyber. Decian. respons.* 8. *n.* 186. *volum.* 3. prout sunt illa à me supra in princ. huius gl. specificata, dũ tamen non sint ad hoc procurata, tũc enim nocerent potius, quã prodesset, cum ipsi susceptores per seipsos, nõ existẽte legitimo impedimẽto, iniunctum munus horreorũ & annonę inspicere teneãtur, ex *l.* 2. *C. de cõd. impuber. hor. lib.* 10. Sed quid si substitutus hic delinquat in cõmissa sibi administratione, an punietur ipse, vel substituens eũ? & videtur mihi dicendum, † quod si cõmissarius hic 4
substitutus deliquerit circa sartatecta horreorum, tenebitur cũ substitutis, nã licet tutor vnius magni, patrimonij, vel aliquis alius positus in magna administratione excusetur, si negotio pręponat aliquem sufficientem factorẽ, vt ex *l. argentum. ff. commoda. notat Bart. in dict. l.* 2. *C. de cond. impub. horr.* quẽ ibi sequitur *Iaco. Rebuf. & cæteri. & Fran. Marc. decisi. Delphina.* 541. *nu.* 1. *& facit. l.* 1. *C. de cond. impub. horrer. lib.* 10. tamen, quoad prouidendũ circa sartatecta, & domus reparationẽ non excusatur si substitutus non reparauerit. ex *d. l. C. de cond. impub. hor. vbi Bart. & alij notãt, & Fran. Mar. decisi. Delph.* 541. *n.* 1. *& Rip. de peste. tit. de remed. ad conseru. vbert. nu.* 13. *&* 14. nam secundum eum, ibi *nu.* 11. *&* 12. quoties susceptoris negligentia quicquã ex publica annona perierit, ad damnũ ipsius referendum est, maximè si pluuiis stilicidio cadentibus frumentũ fuerit deuastatũ *ex. d. l.* 2. est enim administrator in maxima culpa & negligẽtia si domos et horrea nõ inspexerit & sartatecta reparari nõ fecerit, in tantũ, quod nõ erit excusãdus, etiã si idoneũ factorem ad custodiam dimiserit, quia sartatecta inspicere debuit per seipsum vt ibi videtur per *Imperatorem, & clarius*

clarius per Bart. explicatur, secus vero si susceptor hic impeditus sustinuerit aliũ pro nummis recondẽdis in arca triũ clauium, si substitutus hic communiter reputabatur diligens & idoneus excusabitur, ex *text. in eum. §. final. ff. commod. & in l. 1. C. de peri. nominator. libr. 10. & in l. 1. § quod si satis. ff. de magist. conue. faciuntque dicta per me. in l. 13. num. 6. cum. 3. sequent. tit. 9. lib. 3. supra.* & à contrario si idoneum & sufficientem substitutum non elegerit, ipse substituens tenebitur, quia negligenter amico qui rem constituendam dedit, de se quæri debet.

5 Ibi. *No lo pueda † tener en su poder tres dias enteros.* Nota verba hæc, & præsertim negatiuam; & illã, *no*, iunctam cum verbo, *pueda*, quæ quidem inducit impotentiam, vt diximus, in *l. 11. num. lib. 5. supr.* ita vt sic per tres dies integros non possit retinere pecunias depositi frumentarij, & consequenter dies ille in quo pecuniam recepit computandus est in termino, nam licet de momento ad momẽtum terminus iuris currat: id tamen verum est nisi aliud exprimatur, vt dixi *in l. 4. tit. 4. lib. 7. supra. num. 6.* & cum in præsenti per tres dies integros non sit retinenda pecunia, totus primus dies receptionis cõputabitur cum aliis duobus sequentibus diebus, & vt dixi in *d. l. 4. n. 12.* computatur dies. 24. horarum, more Romanorum à media nocte vsque ad aliam mediam noctem maximè ad excusandam pœnam. *& con. tex. l. diu. C. de suscepto. Præpos. & Arcar. libr. 10.*

frumentum reponatur custodiendum. 2

In eod. c. 2. ibi. *En la qual dicha casa y paneras della no se ha de meter otro ningun pan.* Non enim possunt susceptores annonæ publicæ in horreo tali annonæ deputato aliquod frumentum priuatum reponere. *l. frumenta. C. de suscepto. præpo. & archa. lib. 10. vbi Rebu* inquit ibi esse tex. contra rusticos, qui ponunt, archas in Ecclesiis, & Io. de Platea ibid. inducit illum tex. contra Massarios, qui in terris domini intromittunt aliena animalia, quia non possunt hoc facere sine licentia domini, facit *tex. in l. vni. C. ne quid one. pub. impo.* vbi nauta prohibetur in naui deferente publicas species imponere quicquam quòd sit alicuius priuati, & illum text. inducit Bart. contra eos qui in dorso equi conducti superimponunt valisiam, siue malam, aut sociũ, vel quodlibet aliud, quia non possunt, & si equus deterior fieret, tenerẽtur ad damna, & interesse, quod tamen ego intelligo si onus illud equo impositum esset nimis graue, ob quòd equus deteriorandus omnino esset, secus vero aliàs, & sic quotidie super imponitur dorso equi onus conueniens, non vero excessiuum: nam ex excessiuo teneretur imponens ad damnum inde secutum, secus vero si esset conueniens & consuetum.

In eod. c. 2. ibi. *El dueño, O dueños dello loayan perdido.* Verba hæc intelligo, vel cum panis priuatus immissus est eiusdem depositarij, ac œconomi talis horrei publici, vel si est alterius personæ, est introductus cum consensu & scientia huius personæ, vel iam quòd talis persona & dominus panis priuati est ignorãs, depositarius panem illum immittens est dines & sufficiens ad soluendum pretium illius panis domino eius ignoranti ibidem esse immissum, in quolibet enim horum casuum panis amittitur, sed si depositarius hic non esset sufficiens, ad illum soluendum: tunc dominus panis illius ignorans immissionem restituetur aduersus dispositionem huius nostrę legis & panem suum recuperabit. Secundum, quod dixi in *l. 25. num. 22. & 23. tit. 18. libr. 6. supra*, & tunc ignorantia præsumitur, vel saltem iuramento domini probabitur: poterit tamen probari contrarium, vt *ibidem dixi num. 24.* & in hoc casu cum dominus panis restituitur, depositarius non habens bona punietur aliqua pœna, vel fideiussor eius, aut nominatores, si neque fideiussor est soluendo, tenebuntur soluere æstimationem talis panis domino eius esui dictæ restitutionis reddito. Sed cui applicabitur panis hic perditus, vel eius pretium, & crederem, quod ipsi annonæ, cui præiudicium inferre procurabatur per depositarium, vel dominum panis huius priuati. Neque obstat capitulum. 15. nostræ legis, dicens pœnas eius in quatuor partes diuidendas, cameræ, annonæ, iudici, & denuntiatori: quia loquitur in pœnis, quas incurrunt personæ illæ, quæ contrauenium huic legi, & sic in præsenti capitulo, in iis verbis, *Le ayan per dido.* non habet locum hæc distributio, sed tantum in pœna decem mille marapetinorum, & hoc videbatur dicendum prima facie: sed consideratis verbis dicti capituli. 15. omnes personas contra facientes respicientes, etiã in pane hoc amisso fiet hæc distributio, quę fit in dictis decem mille marapetinis, quia amissio & panis priuatio pœna est. 4

In eod. cap. 2. ibi. *Y el dicho depositario, o Regidor deputado.* Nota disiuntiuam illam, *O*, qua quidem significatur, vnos tantũ decem mille marapetinos esse soluẽdos, neq; teneri depositariũ decẽ mille soluere, & recto-

Caput secundum.

1 *Frumenta custodiuntur in domibus concilij ciuitatis & non alijs, & rationem assignat. n. 1.*

2 *Susceptores non possunt in horreo annonæ deputato aliquod frumentum priuatum reponere. numero 2.*

3 *Pœna imponitur in hac lege contra œconomos & susceptores, & dominos habentes frumenta in horreo publico, & in quibus casibus possunt pœnam istam vitare. nu. 3.*

4 *Disiunctiua, O, Regidor, Diputado, an comprehendat iudicem ordinarium, vel tantum Decurionem. nu. 4. Pro vtraque parte discutitur.*

Bi. AYA CASA DE PANERA, A DONDE SE META EL PAN. Aliter enim si domibus priuatorum immitteretur, merces pro domo illa est tribuẽda dominis harum domorum, & sic carius venderetur triticum, insuperq; in maiori periculo constitueretur, quam si in propriis domibus constitutis ad custodiam frumentariam & impublicis horreis introduceretur, & sic ordo seruatur, quo ordine seruato crescit patrimonium, aliter enim perditur cito, vt inquit *Plate. in l. 1. C. de frumen. vrb. constan. libr. 11. vbi Iacob. Rebuf. nu. 3.* inquit, quod ponitur casus, quod in qualibet ciuitate reponitur frumentum commune in vna domo, vt tempore necessitatis distribuatur per homines ciuitatis, & refert *Fran. Mar. decis. Delphin. s 40. nu. 3.* qua de causa horrea publica essent construenda, vt ibidem

& rectorem alia decem mille, sed vnum decem mille per vnum ex eis est soluendum,& sic vno soluente alius liberatur: Sed contra hæc videntur facere verba sequentia, dum dicitur, *De cada diez mi'marauedis* Quasi vellit dicere per illã dictionem, *cada*, quæ dictio distributiua videtur:& sic quod ad ambos, depositarium videlicet & rectorem, referatur, & consequenter vnusquisque eorum soluat decem mille, sed quia hoc videtur multum repugnare naturæ illius aduersatiuæ, *O*, de cuius natura est, vt sufficiat vnam partem esse veram, & quia mitiorem pœnam debemus eligere. Crederem vna tãtum decem mille deberi, & esse soluenda per depositarium, siue per rectorem, soluens tamen poterit ab alio recuperare dimidiam mille partem: quia vterque est in culpa, cum vterque habeant suam clauem, neque immitti possit panis, nisi ambobus videntibus & scribentibus in suis libris,& sic æqualis est, quoad eos culpa, panis tamẽ priuatus immissus in annona, si est vnius eorũ, iste solus perdet illum, neq; recuperabit partem eius ab altero, & sic mihi videtur dicendum circa hæc, & sunt meæ nouæ considerationes, quarum occasionem tolleret Legislator, si hæc prout posset clarius disponeret.

Caput tertium.

1 *Per quas personas erit nominandus œconomus susceptor annonæ. n.*1. *Et medicus syndicus,& professores ciuitatis.n.*2. *Et an maior pars sequenda sit. nu.*3.

4 *Si decuriones nollunt, vel negligunt custodes deputare, quid erit agendum per dominum loci, aut iudicem ibi positum.nu.* 4.

5 *Rectores, seu decuriones tenentur œconomo, seu susceptore salarium assignare, secus erit si ipsi rectores officium in se suscipiant.n.*5.

6 *Quando aliquis tenetur dare fideiussorem non sufficit iuratoria cautio, & quomodo intelligatur. numero* 6.

7 *Excussio contra susceptorem facienda est, anteaquam deueniatur ad decuriones eligentes, seu nominatores dictum œconomum.nu.*7.

8 *Oeconomus nominatus, si tempore nominationis sit idoneus, & postea constituatur in paupertatem, non tenentur nominatores, seu decuriones. numero.*8.

1 IBi. El depositario qve assi se nombrare. Sed per quem nominandus erit depositarius, lex nostra non declarat expresse, virtualiter tamen, sic cum decurionibus ciuitatis & loci committat annonæ ad nominationem, & consequenter committere videtur officialiũ ipsius annonæ ad nominationem: nam propter vnũquodque tale, & illud magis, *authentica multo magis C. de sacros. Eccles.* & cui committitur aliquid exercendum & agendum censetur committi omne illud sine quo exerceri non potest, ex *text.& eius materia, in l. cui iurisdictio.ff de iurisdict. om. iud.* Item & quia nominatio officialium habentium nudam administrationem bonorum ipsius Reipublicæ, vel nudam custodiam corporum, † vt sunt syndici, medici, thesaurarij professores, custodes annonæ, & similes ad decuriones ciuitatis spectat *l.*2. *& l. nominationum. C. de decurio. libr.* 10. *l. item eorum.* §. *si decuriones. ff. quod cuiusque vniuers. nom.* Sicut & competit decurionibus electio custodum ciuitatis, & clauium, vt per Ripam in dicto tractatu de peste. titul. de remed. ad conseru. vber. nu.184 cum sequentibus pluribus.& ad hanc nominationem, & electionem faciendam, debent adesse personæ, quæ secundum mores ciuitatis adesse solent, & cessante consuetudine, vel statuto, secunda est forma, de qua in *dict. l. nominationum. C. de decurio. libr.* 10. *vbi Lucas de Pen. notat,* & vocandæ sunt ad sonum tubæ, vel campanæ, prout moris fuerit. vt in *l. obseruare. C. de decurio. libr.* 10. & in tempore signato, vt hæc adducuntur per *Auendan. capit.*19 *prator. numero* 14. *per totum.* spectandaque est & sequenda maior pars nominantium, vt, apparet ex *dict. l. nominationum, & ex. l. quod maior. ff ad municip. & ex aliis à nobis relatis in Curia Pisana. libr.*1. *capit.* Possuntque decuriones sic congregati aliquibus committere vices suas, vt ij commissarij possint nominare & eligere: quia factum ab eis, censetur factum ab omnibus decurioribus, ex *text. in dict. l. item eorum.*§. *si decuriones. ff. quod cuiusque vniuersit. nom. quem ad hoc allegat Bar. in l. vnum ex familia.* §. *si de falcidia. deleg.* 2. *& Deci. consi.* 543. *num.* 8. *& Alex. cons.* 232. *vol.* 6. Possuntque vnum de se eligere, *vt. ff. de tuto. & curato. l. vbi & gl. munera. in dicta. l. obseruare.* debentque nomina eligentium & electi in albo scribi, vt *l.*1. *ff. de alb. scrib. notat Auendan. dict. numero* 14. *versic. item si electio est arduinegotij:* vel debet dici secundum eum ibi, duas partes interueniisse,& quod maior pars consentit, de quo & diximus in *dict. Curia Pisana. lib.*1. *capit.*2. *nu.* 4. *&* 5. Sed quid si decuriones nollint, vel negligant 4 custodes deputare, quid erit agendum per dominum loci, aut iudicem ibi positum, & in hoc *Ripa vbi supra. numero* 202. duplici vtendum est remedio. Primo, per pœnas & mulctas, & captis pignoribus, poterit compellere iudex consiliarios & decuriones ad nominandum custodem annonæ, ex *cap. peruenit. de immun. eccles. ver. compellantur. l. fin. in princi. &* §. 1. *ff. de mun. & hono.* Secundo, potest iudex decurionibus præcipere, vt intra certum terminum habeant deputare custodes cum comminatione, quod elapso termino deputabit, & tunc si elabatur terminus constito de negligentia decurionum iudex ipse poterit eligere & deputare talem annonæ custodẽ, ex *capite, irrefragabili. de offic. ordin. facit text. in l. si eo tempore ff. de remissio. pig. & in capit.* 1. *& per totum de supplend. negli. prælato.* Sed an huic custodi depositario erit præbendum salarium, & per quem *Ripa, vbi supra. numero* 209. inquit quod sic: quia nemo tenetur suis stipendiis militare, & probatur ex nostro tex. in præsenti, ibi. *Vn salario moderado.* Et soluetur ex bonis ipsius annonæ, computabitur tamen in qualibet faneca frumenti salarium hoc pro rata, vt soluatur ab emptoribus frumenti, & panis cocti, ex *tex. in l. si.* §. *inter personalia. ff. de mun. & hoc.* & quia iustum videtur, vt custodes ab eis mercedem recipiant pro quorum salute laborant c. cum secundum. de præben & hanc opinionem approbari consuetudine testatur *Rip. d. num.* 209. & apud nos quotidie seruatur, sed an excusabitur talis nominatus de positarius annonæ publicæ, & dicendum est excusari

eisdem de causis, ex quibus excusaretur ab aliis officiis publicis ciuitatis, vel populi, de quibus dixi *in rubr tit.14. lib.6. sup. & traditur per Anto. Thesau. in deci. Delphi.267. & diximus etiam in l. 1. tit.1. numero 96. cum seqq. aliquibus. eod. lib.6.*

5 In eod. capit.3. ibi *Al qual el ayuntamiento le señale vn salario moderado.* Horum verborum, *al qual*, faciendae est relatio, ad illud verbum depositario, in princip. huius capituli positum, cui quidem depositario moderatum salarium per concilium decurionum est pro labore, & pro periculo obligationis signandum, vt in præcedenti glos. diximus, quod ego intelligo, quoties alium, quam vnum ex rectoribus nominant Rectores in depositarium: nam si vnum ex se ipsis in depositarium eligerent, vel in deputatũ annonæ, nullo modo posset ei constitui salarium, nisi exiret ciuitatem pro emendo frumento, vel pro aliis annonæ negotiis, nam tunc posset ei pro diebus itineris & absentiæ constitui salarium, vt in terminis nostris inquit *Mesia in pragma. tassæ panis. conclu 1. numero 68. cum. 3. seqq* nimis enim graue & laboriosum esset Regem adire in singulis salariis deputandis in iis & similibus negotiis ciuitatis & populi.

6 In eod c.3. ibi. *De fianças abonadas.* Et sic cautio iuratoria non sufficeret, neque diuitem depositariũ excusarem à præstatione fideiussionum sufficientium, *ex dictis per glos. Tomar, in l.6. tit.4. par.3. & per nos in l. fi. glos. Sea preso, tit.21. libr.4. supra, & in l.23. tit.7. numero 11. lib.3. supra,* & quia vbi pro forma requiritur satisdatio (prout hic per legem nostram nouam) & ex necessitate, non sufficit cautio iuratoria, vt per *Cranet. consi. 31. num.4. vol.1. & Auenda. in tit. De las excepciones. num 36. ver. item sequitur. & ante eos Iaf in l.1. numer.23 limitatio.10. ff. qui sat. dar. cogan.* & quia vt ipse *ibidem in 9. limitatione* inquit, vbi aliquid est præsentandum per alium sub satisdatione, non sufficit iuratoria cautio, secundum *Molinam de primogen. libr.2. c. 16. numero 44. & Roland. Valle consi.43. numero 6. cum sequentibus pluribus. vol.2.*

7 In eo cap.3. *Y si las fianças no fueren bastantes.* Ergo excussio requiritur prius quòd fiat, quam ad decuriones nominantes depositarium deueniatur, sicut in tutoris & curatoris nominatoribus requiritur etiam de iure, *ex tex. in l. aduersus. C. de magistr. conueniend.* Sed an debeant fideiussores esse soluendo tempore solutionis, vel sufficiat, vt decuriones nominantes depositarium excusentur, quod tempore nominationis, & depositarius & fideiussores sint sufficientes, & dicendum est sufficere, neque requiri, quod etiam tempore solutionis sint etiam idonei, ex *text. in l.1. C. de peri. nomina. lib. 11. & ex tex. in l.1. §. si magistratus ab initio & in l. quod ad hæredem. ff. de magist. conue. & faciunt dicta per nos in l. 13. num. 14. tit. 9. lib.3. Recop.* Imo si tempore nominationis non esset electus depositarius sufficiens, neque dati fideiussores, sed tamen essent tempore solutionis faciendæ, sufficeret, nec tenebuntur decuriones, *ex. d. l.1. vbi glos. ver. mutilatum. C. de peri. nom. libr. 11.* & quis teneatur probare fuisse, vel non sufficientes, vide *text. in dict. § magistratus. in ver. probatio autem.*

8 In eod. c.3. ibi. *Esten obligados por ellos que lenombraren.* Prius facta excussione in bonis depositarij, & fideiussorum eius, vt in glos. præcedente diximus: Imo vt ibi diximus si tempore nominationis essent idonei, licet post mutilentur non tenebuntur decues nominantes, & ex tex. nostro colligitur, dum dicitur, *De fianças abonadas.* Dum loquitur de præsenti tempore, & sic si tunc sint sufficientes excusabuntur, qualitas enim illa, *Abonadas*, debet intelligi secundum tempus præsens, & intelligenda est. secundum tempus verbi, cui adijcitur, ex iuris Brocardico.

Caput quartum.

1 *Susceptores tenentur conficere librum & scribere annonam susceptam & pecuniam frumentariam. num. 1.*

2 *Susceptor tenetur veritatem scribere & non clare, & qua pœna puniatur contrarium faciens. num.2.*

3 *Partitas vtriusque libri tenentur firmare, non solum susceptores, sed decuriones nominati ad hoc faciendum. num.3.*

4 *Depositarius, seu sionomus, non potest pretium ponere in pane cocto,, nec in tritico, quia pertinet ad ciuitatatem villam, seu populum. num. 4.*

5 *Ordo in omnibus rebus est seruandus & in hac lege interpretatur in frumenti distributione. num.5.*

6 *Decurionum consilium, an possit taxam imminus iusto pretio imponere. num.6. Forensibus, seu vicinis & è contra. num. 7.*

IBi. QVE AYA DOS LIBROS † Debẽt enim susceptores annonæ susceptæ & pecuniæ frumentariæ librum conficere, quem ali- 1
qui breues appellant, in quibus scribantur quãtates specierum & pecuniarum, vt secundum illos breues fiat distributio annonæ, vt *probat text. in l. excellentia. C. de erog. mil. an. libr. 12. & text. in l. 1. C. de apoch. pub. libr. 10. & in auth. de col in prin.* nam qui tenetur reddere rationem tenetur habere & ostendere librum & partitas hinc inde datorum & receptorum, & ostendere singulos actus administrationis, & reliqua restituere, secundum. *Soci. consi. 24. num.38. vol. 1. & decisi. Genuæ. 187. nu. 2.* & alibi, nos diximus, & sic tutores librum rationum conficere & pupillo reddere tenentur. *l.1. §. offic. ff. de tuto. & ratio. distrah. plura per Bae. de decima tuto. cap.2. num.172. cum sequen.* Sic & quilibet obligatus habitorum & gestorum rationem reddere, Codicem rationum conscribere debet. *l. si quis sub conditione rationum. ff. de stat. lib. facit. l. inter cætera §. 1. ff. d. lib. lega.* aliàs contra non conficientem librum iurari potest in litem, *secundum Bald. in d. §. officio. & in l. Tutor. qui repertorium in princ. per illum tex. ff. de admin. tuto.* Ita enim præsumitur contra non conficientem librum, sicut contra non conficientem inuentarium, secundum *Socin. consi.46. cum in præsenti. 2. dub. lib.1.* Tenenturque itidem susceptores, cuilibet annonam, vel pecuniam frumentariam deferenti apocham de summa recepta facere. *l. frumenta. C. de suscepto. & arcar. libr. 10. cui apochæ.* præstatur plena fides contra ipsum susceptorẽ, adeò quod contra ipsam apochã non potest opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ. *l. in contractibus. §. quoniam. C. de non num. pecun. l.1. C. de apoch. Publi. libr.10. vbi Ant. de Baru. & Ioa. de Plat. inferunt* quod si Camerarius Regis, vel ciuitatis confiteatur se debitum recepisse à debitore Regis, vel ciuitatis, illico

debitor

debitor est liberatus,licet reuera non soluerit,licet in subsidium agi possit contra debitorem camerario nõ existente soluendo, de cuius dicti veritate videndus est *Salicetus in dict. l. in contractibus. §. quoniam.* vbi optime distinguit.

2 Ibi *Assienten el pã.* † Veritatem scribendo, & nihil celando,vt probatur ex *tex. in d. l. excellentia. C. de erog. milit. an. libr.* 12.& si aliquid omiserit scribere in dubium Reipublicæ tenentur, *ex. d.l. excellentia. vbi DD.* quem text. in hoc dicit singul. *Roman. sing. 355. Positus ad scribendum,* vbi dicit, quod positus ad scribendum introitus communes si deficiat inscribendo aliquem particularem,sibi manus est amputanda, *in auth. de mandat. princip. §. coges.* sed si scribit diminutiue,ita quod totaliter non omittat,tenetur in duplũ eius,quod omisit, *ex dict. l. excellentia.* & cum ij non sint in præsenti positi ad solum scribendũ,sed ad plura alia eis incumbentia, ex nostræ legis dispositione, in duplum non in manus amputatione erit pœna imponenda:& tradit *Castillo in l.* 27. *Taur. sub materia rationum reddend. in ver. quoad septimũ. folio mihi.* 124. *colu.* 3. & hanc annonæ descriptionẽ facere debent susceptores gratis, sine eo quod subditi aliquid pro ea scribenda præbeant,ex *tex. in authen. de mand. princip. §. deinde competens. ibi, pro vbertate necessariorum iuncto §. illud tamen. ibi, sed propter quandam occasionem.*

3 Ibi. † *Y entrambos firmen las partidas en entrambos libros.* Sic enim facile fraus inueniri poterit si ambo nõ firmauerint partitas vtriusq; libri:ita vt si hoc factum nõ sit, vterq; teneatur ad damnum inde secutum annonæ,& ad dupli pœnam,cum diminutè scripserint, ex *dict. l. excellentia.* & ille qui innocãs in effectu fuerit,id quod soluerit,ab alio, qui culpã habuit,ius habeat petendi,nè vnus pro alio puniatur: Ex iisq; verbis manifestè deducitur depositarium hunc huius annonæ debere scire scribere, cum sua subscriptione vtriusq; libri partitas teneatur subscribere, & consequenter, videtur posse electũ in depositarium nesciẽtem scribere hac de causa se excusare ab officij huius susceptione, sicut *ex. l.* 2. *tit.* 17. *part.* 6. Tutoribus se excusandi causa præstatur, sed in practica nullo modo excusatur nesciẽs scribere à susceptione huius officij: quia licet lex nostra id requirat, satis videtur subscribere ille, qui per se, vel per alium, si nesciat scribere, subscriptiones has fecerit.

4 Ibi. *No puedan dar pan ninguno, ni poner precio en el.* Dictio hæc, *Ni,* in præsenti nõ apponitur copulatiuè, sed disiunctiuè, cum nihil horum depositarius possit facere, neq; tradere panem, neq; in pane tradito pretium apponere, cum id concilio ciuitatis de iure cõmittatur, vt licet videre, ex. *l* 1 *§. cura. ff. de offi. præf. vrbis. Ripa de pest. tit. de remed. præser. fol.* 16. *n.* 195. *cum seq.* vbi an minus, quã valeat possint taxare,& intellige quod rectores taxãt pretia victualiũ acumulatiuè ad correctorẽ, qui potest taxare & reuidere taxandũ ad querelã vẽdentis, vel procuratoris, populi, seu cõcilij, secundum *Bal. per tex. ibi in l. si in aliqua. n.* 5. *ff. de offi. proconsi. & lega. Messia in pragma. pan. cõcl.* 1. *n.* 52. & ex nostra etiã lege depositarius si aliquid horum fecerit, vltra damni restitutionẽ, arbitrariè puniri poterit.

5 Ibi. *Sin orden y mandado del ayuntamiento.* Bonum enim cõsistit in ordine, secundũ *Augusti. in lib. de natura boni.* Datq, ordo rei perfectionem. 7. *quæst.* 2 *c. nihil.* & ex malo administrationis ordine crescit frumẽti caristia, secundum *Bar. in l.* 1. *C. de frum. vrb. constã. lib.* 11. & ideo priores qui habent arbitrium super abundantia, possunt huius nomine ponere ordinem, qualiter & quo ordine in ciuitate, & quantum frumentum possit vendi qualibet die & mense, secundum *Fran. Marc. decis. Delphin.* 140. *n.* 1. *& facit l.* 1. *§. cura carnis. ff. de offi. præfe. vrb. & quæ dicit Rip. in glos. præceden. allegatus.* Vnde quando frumentum est ordinatum pro annona,sub pane cocto,nõ debet solui frumentum pro annona,vel pane cocto,*vt in dict l.* 1. *C. de frum. vrb. consi. lib.* 11. vnde inquit ibi *Platea,* quod prohibitus portare frumentum, extra districtum, non prohibetur portare panem, nisi facere in fraudem. *l fraus. ff. de legib.* sed si prohibetur portare frumentum,bene prohibetur portare farinã, vt per *Franc. Mar. vbi supra. nu.* 2. & sic iure optimo lex nostra in iis verbis ordinem & modum dandi panẽ & pretium constituendi frumẽto annonæ Cõcilio ciuitatis relinquit: ordo enim decurionum potest constituere pretium,modum,& mensuram,& taxare omnibus rebus vendendis. *l. fin. §. Episcopi. ff. de mun. & hono. & alia iura allegata in mea Curi. Pisan. de decurio. lib.* 2. *c.* 18. *nu.* 8. *Vbi egò in additione sub literis. M. & in alia dixi, & tradit idem Franc. Mar. vbi supra, nu.* 42. *& Grego. in syntag. iur.* 3. *par. pag.* 740. *in fin. cum seqnen.* & an liceat maius pretium constituere forensibus, quàm ciuibus, dixi in dict. cap. 18. *Curiæ Pisanæ. nu.* 17. *& per Tyber. Decian. respon.* 55. *n.* 7. *vol.* 1. vbi inquit, quod per statutum posset fieri, vt plus forensibus venderetur, & de iis etiam agit *Rebuf. in* 2. *tom. const. Fran. tit. de hospit. conclu.* 8. *num.* 14. Et an possit Concilium decurionum in minus iusto pretio † taxam imponere, tradit *Rip. in glo. præceden. allegatus, vbi distinguit, ex Bar in dict. §. cura carnis. & ex Abb. in cap.* 1. *de emptio. & vend.* quod aut subest necessitas, quia est tempus caristiæ,& tunc taxare poterit etiam minus, quam valeat arbitrio suo, vt cõmunem cum *Bart. dicit Mes. in prag. pan. conclu.* 1. *nu.* 4. nam tempore caristiæ diuites cogi possunt,nõ solum vendere minus iusto pretio,sed etiam officio iudicis possunt cõpelli facere eleemosynam,secundum *glos. in c. sicut.* 47. *distin. & in capit. exiguntur.* 1. *q.* 7. *Abb. in cap.* 1. *de cleri. ægro.* Imo & diuitibus reluctantibus eleemosynam facere, liceret ipsis egenis furari & derobare pro necessitate victus tantum *c. si quis propter. de furt. c. discipulos de consecratio. distin.* 1. *Messia in pragm. taxæ pan. conclusio.* 1. *nu.* 11. 12. † Aut nulla subest caristia,& tunc, aut taxare volunt decuriones triticum & victualia minus iusto pretio,& non possunt, & ita loquitur *tex. in l. fin. § item rescripserunt. ff. ad leg. Iul. de annõ.* Aut volunt taxare iustum pretium,& prohibere ne carius vẽdatur, & tunc possunt ex dict. § cura carnis. & in dict §. item Episcopi. hæc autem distinctio procedere potest in pretio apponẽdo personis vendentibus frumentum, cibaria, & alia similia in Republica,sed in pretio apponendo in expeditione frumenti publicæ annonæ,nullo in tẽpore apponi potest per concilium ciuitatis in minus iusto pretio, ex nostra lege & pragmatica, maximè in eius capit 6. & sic practicari communiter videmus quotide: lucrantur enim & non perdunt annonæ frumẽtariæ quapropter in dies magis ditescunt fortãsis in pauperum detrimentum,& ideo maxima cum cõsideratione consilium ciuitatis debet pretium frumenti annonæ constituere,nè annona perdat,neque multum,sed moderatè ditescat,nè pauperibus detrimentum fiat,& nè caristia in populo constituatur,vt & inquit *Messia in prag. taxa pan. conclu.* 6. *num* 17. 6 7

Cap.

Caput quintum.

1 *Intelliguntur verba secus pragmaticæ & bene. n.* 1.
2 *Priores ciuitatis, seu decuriones possunt ordinare qualiter, quanti, & quo ordine vendi debeat frumentum. num.* 2.
3 *Decuriones possunt nominare discussorem, qui prouinciam visitet, discutiat & inquirat, & susceptorem qui emat frumentũ cum salario iusto. n.* 3.
4 *Rustici non tenentur portare paleas, lectos, & similia militibus hospitatis, vltra.* 20. *milliaria. nu.* 4. *cum aliquibus limitationibus. numer.* 5.
6 *Qualitates quas debẽt habere emptores frumẽti. n.* 6
7 *Præfectus annonæ potest constituere salarium emptoribus frumenti sine licentia Regis. nu.* 7. *cum ampliationibus & limitationibus. num.* 8.

1 IBi. VN MES ANTES DE LA COSECHA. Si is verbis adderentur verba sequentia, à me considerata, scilicet, *Entendiendose que el año es esteril, y falto de pan*, iusta esset eius dispositio, sed ijs verbis non additis pernitiosam esse credo & causatiuam caristiæ panis, nam cum ante panes collectos à laboribus habeant eos venditos ad forum publicum, tẽpore messis, & postea nullus est, qui afferat panem, & panis penuria causat caristiam, & consequenter nullo in tempore reperitur minori prætio taxæ panis, vt experientia videmus, & sic supplenda essent verba hæc nostræ legis, dicto modo.

In eod. c. 5. ibi. *Acargo del qual ayuntamiento.* Ipsi enim concilio (vt ex gloss. præcedente apparet) incumbit apponere non solum ordinem expediendi panem annonæ, & pretium huius panis constituere, sed & omnis alia annonæ publicæ administratio, vt apparet ex nostra pragmatica, & ex iuribus in glossis præcedentibus allegatis: nam (vt inquit *Bart. in l.* 1. *C. de frum. vrb. const. lib.* 11.) priores ciuitatis possunt
2 ordinare, qualiter, quanti †, & quo ordine vendi debeat frumentum, & consequenter, quando & quomodo emi debeat pro annonæ publicæ prouisione, vt inquit tex. noster in iis verbis.

3 Ibi. *Y nombrar las personas que han de yr a comprarlo.* Pro conseruãda enim annona hoc facere potest ciuitatis cõcilium, sicut pro conseruãda annonæ vbertate possunt eius præfecti, cum expediẽs videbitur, mittere discussorẽ, qui prouintiã visitet, discutiat, & diligenter inquirat quantitatem annonæ & singulorum capitanum morumq; describat, vt sciat an tantũ annonæ sit in prouintia, quæ singulorum necessitatibus sufficiat, an vero vrgeat necessitas præuidendi aduersus ingruentẽ inediã, qua nihil durius & populo pernitiosius. *cap. 2. de obseruatio. ieiun.* & vbi descriptione facta cognouerint non plus annonæ in prouincia esse, quã sit necessarium vsibus prouincialium, poterunt edictum proponere, nè quis extra prouintiã annonã deferat, sub pœna quæ eis cõuenire videbitur, valet enim tale edictum, & obseruãdum est pœna cõtrafacienti imminente. *l. si quis post. C. de ædif. priua. l. cotem ferro. in princip. ff. de publica & vectiga. l.* 1. *& 2. C. quæres expor. non deb. vt in propositum inquit Rip. in tracta. de peste. tit. de remed. ad conseruan. vber. nu.* 40. *cum duobus sequentibus vbi à numer.* 43. *cum sequentibus pluribus*, plures in propositum edicti prohibitorij annectit quæstiones, de quibus & in hac diximus pragmatica, an scilicet prohibitus frumentum extrahere, possit extrahere farinam, panem coctum, & alia similia. Sed an poterunt cogi comitatẽses, ibi deferre frumentum. & dicendũ est, quod sic, sicut compelluntur portare cõmeatum ad exercitum. *l. pro locis. C. de anno. & tribu. lib.* 10 minus tamen grauandi sunt remotiores propter maiores expensas ratione longioris itineris, vt dicitur *in d. l. pro locis. quã ibi notat Bar.* pro comitatensibus, qui quotidie grauantur deferre paleas, bladum, & similia, vt minus grauari debeant, qui longius distãt. & bene facit *tex. in l.* 1. *vbi Plat. C. de fund. limitro. lib.* 11. *& in C. de anno & trib. li.* 10. *l. nemo* viciniores ergo sunt primo grauãdi, *argumẽto. l. quicunq; idoneũ. ver. illud. C. de omni arg. deserto. lib.* 11. *secundum Plat. in d. l pro locis & bene pro hoc facit text. in l. sicut fieri. C. de eroga milit. anno. lib.* 12. & si propinqui passibus viginti millibus possunt sufficienter prouidere de annona necessaria, nõ sunt remotiores vllo pacto vexãdi. *l.* 2. *de eroga. milit. anno. lib.* 12. *& ibi notat Bar.* † quod rustici non sunt com- 4
pellẽdi deferre stramina, paleas, lectos, & similia militibus hospitatis, vltra viginti milliaria, sed si comitatenses non possunt supplere necessitatibus ciuitatis: tunc vicini, etiam alterius prouintiæ possunt à superiore suo compelli portare annonam † ad ciuitatem 5
egentẽ, *secundum Ange. in dict. l. pro locis. per text. in l. in nomine Domini. C. de offi. præfe. à fri.* & quia tempore necessitatis omnia debent esse communia. *l.* 2. §. *sed si. ff. ad legem Rhod. de iact.* & saltim isto casu relaxandus esset deuẽtus, siue prohibitio exportandi frumẽtum extra prouintiam: argumento. *l. si quis per diutinam. C. de aqua duct. lib.* 11. *& ibi notat Bartol.* vt autẽ exteri aliciantur, & comitatenses ad portandum victualia in ciuitatem, poterũt ordinare quod quicunque portauerit frumentum vinum & similia ad vrbẽ, habeat pro labore suo duos grossos pro salmata. *l.* 1. *C. de frum. Alex.* item prouidebunt, quod deferentes annonam, & cætera ad victum necessaria nullã ab incolis vim patiantur, neq; pro repræsaliis capiãtur, neque tunc ratione delicti, vel cõtractus cõueniantur, neq; gabellis portariis, pegadiis, vllavè impositione angarientur. *l.* 1. *C. de naucul. lib.* 11. *facit tex. in l.* 1. *ff. de nundi. ita Rip. in d. tract. de peste. tit. de remed. præser. contra pes. nu.* 190. *cum.* 4. *seqq. fol.* 16. & plura refert *Messia in prag. tassæ pan. conclu.* 1. *numero* 1. *cum sequentibus pluribus.*

Ibi. *Y las personas que nombraren han de ser de quien se* 6
tenga mucha confiança, que lo haran con mucha fidelidad, y con el mas aprouechamiento del posito que se pudiere. Copulatiuè procedit hic legislator, scilicet, quod personæ hæc sint fideles & maximæ cõfidentiæ, & insuper quod sciat id facere ad vtilitatẽ possibilẽ depositi, & vnũ sine alio nõ sufficiat, quia copulatiua vtriusq; copulati requirit verificationẽ & sic fidelitas & experiẽtia requiritur, ad hæc adimplenda, & aduertat ad hæc conciliũ, quoniã ex mala electione, & nominatione tenebuntur concilij nominatores talem eligẽtes, vt dictum remanet de electione depositarij, ad eorum tamen excusationem sufficeret probare sufficientem, & fidelem tunc reputari tempore nominationis, sicut & de depositario dictum est.

Ibi. *A los quales se les dara vn salario moderado.* Licet 7
enim Decuriones nõ possint alicui cõstituere salariũ sine licentia Regia, *ex. l.* 1. *C. de præb. salarium. & diximus in l.* 13. *tit.* 9. *lib.* 3. *supra n.* 4. *& Octauian. decisio. Pedamonta.* 95. *n.* 26. *& glos. penul. l.* 10. *titu* 28. *part.* 3.

tamen

tamen in hac materia disposítum habemus de iure, quòd præfecti annonæ possunt eligere vnum vel plures expertos & discretos viros qui pro frumẽto comparãdo se conferant ad alienas prouincias, & eis sine iussu Principis salarium constituere ex *l.1. C. de frum. Alex. lib.* 11 & ita quotidie practicari inquit *Messia in pragm. pan. conclu. 1. n. 54. & tenet Ripa, in tracta. de peste. tit. de remed. præseru. contra pest. fol.* 15. *n.* 186. *& Auẽd. c.* 10. *part. n.* 17. *lib.* 2. & hoc non solũ si aliis personis extraneis à concilio Decurionum negotium hoc committatur, verum etiã si aliquibus de concilio, nam quamuis Rectores populi non possint habere salarium ob hoc quòd operibus publicis construẽdis seu reficiendis tantum adsistant, seu præficiantur, & quod illud restituere tenentur iure fori, & iure poli, vt per plura comprobant *Dominicus & Fran. in c. statuũ §. assessorem. de rescrip. in* 6. ita vt remissio eos non excuset à reali & vera restitutione, secundum eosdẽ, & alios relatos per *Messiam vbi sup n.* 69. tamen secundum eum *ibi. nu.* 70. id intelligendũ est quãdo intra vel prope populum quem regunt illa fierẽt opera, seu aliàs occuparentur secus autem si ad alia deputarentur negotia Rempublicam concernẽtia extra eius terminos, limites, seu districtum, peragenda, in quo officialis deberet equesire, aut eum oporteret aliquas expensas facere pro annona frumenti, vel carnium emenda, vel pro legatione faciẽda: nam tunc populi concilium iudicis authoritate atque decreto potest in expeditione cuiuslibet negotij taliter se habentis salaria administrantibus deputare pro exigentia temporum & personarum qualitate, secundum *Lucam de Pen. & Platea. dict. l.1. C. de præb. salar.* & idem in tutore peregre proficiscente inquit *Messia vbi supra. num.* 71.

Caput sextum.

1 *Quomodo publica annona eroganda sit, & per quas personas. num.* 1.

2 *Decuriones tenentur ratione sui officij gratis annonam inter vicinos erogare. num.* 2.

3 *Decuriones debent inspectis sumptibus iustum pretium annonæ imponere. num.* 3.

4 *Fraus est obuiãdum in casu huius legis, & quod nõ mensuretur fideliter frumentũ, & annona. nu.* 4. *& quomodo hoc intelligatur, & forma, quæ in distributione seruanda sit. nu.* 5. *& fraus dignoscatur & possit euitari. num.* 6. *& num.* 10.

7 *Decuriones tenentur resarcire, & restituere damnum in conscientia, si per negligentiam, vel malitiam pretium iniustum pani cocto, vel tritico imposuerunt in vicinorum præiudicio. num.* 7.

8 *Si prohiberetur ne Decuriones possent vendere panem suum nondum collectum tempore Augusti pretio constituto à lege nostra: plura vtilia sequerentur. num.* 8.

9 *Per Decurionem constituatur pretium frumenti cum consideratione. num.* 3. *Idem in pistoribus faciendum est. num.* 9. *&* 10.

11 *De eadem re. num.* 11.

12 *In pane cocto & non in tritico nec farina distributio facienda est, vt pauperibus maiorem afferat vtilitatem. num.* 12.

13 *An possit vendi panis coctus maiori pretio exteris, quam vicinis, bene discutitur. num.* 13.

14 *Intelligitur litera pragmaticæ cũ distinctione bona ad veramdubij & quæstionis. interpretationem. nu.* 13. *& n.* 14. *& iterum quomodo sit distributio inter pauperes facienda. num.* 15.

16 *De eadem re. num.* 16.

17 *Susceptor tenetur resarcire damnũ si sua negligẽtia, vel mala administratione annona perderetur, per incẽdiũ sua causa causatũ, vel per aliã rẽ. n.* 17

18 *Noua frumenta non emantur, nec comparentur nisi antiqua consumantur. num.* 18.

19 *Renouatio frumenti facienda est, & in quo casu & tempore. num.* 19.

20 *Mutuare frumentum vicinis, & è contra quando, & quomodo fieri potest. num.* 20.

21 *Decuriones possunt cum authoritate iudicis tempore fertilitatis tritici inter vicinos, aut mutuare, aut vendere, & qua de causa hoc faciendum sit bene traditur. numero* 21.

22 *Vicini an teneantur reddere triticum in pecunia, vel in specie tritici. num.* 22.

23 *Susceptores tenẽtur protestationẽ facere Decurionibus, vt debita sibi debita per vicinos recuperẽtur, aliàs ad restitutionẽ damni obnoxij sunt. n.* 23

AVBi. QVE EL REPARTIMIENTO Y GASTO DEL DICHO PAN, LA IVSTICIA Y REGIMIENTO PVDIENDOSE BVENAMENTE IVNTAR, Y DONDE NO, LA IVSTICIA Y DOS REGIDORES POR LO MENOS QVE PARA ELLO SERAN NOMBRADOS. Ab officialibus enim ad id deputatis specialiter, (quia actuarij possunt nominari) eroganda est publica annona, secundum *Platea, in l. nè diutius. C. de numu. & actua lib.* 12. *per illũ tex.* eligunturq; erogatores ij eodẽ tempore, & eodẽ modo quo eliguntur depositarij, & susceptores annonæ, & sic ij actuarij in principio officij. Idẽ præstabunt iuramentum quod debent susceptores præstare, & vlterius iurare solebãt de iure antiquo, ex l. per hanc. *C. de erogation. milit an. lib.* 12. se propria manu & non per alium quemquam erogaturos, quod nõ seruatur regulariter præsertim tẽpore carestiæ, & necessitatis, sed apponuntur particulares personæ, id facientes ordine ipsorum erogatorũ, neq; ad hoc erogatorũ officium aliquis eligetur, qui sit in dignitate cõstitutus, nè ratione dignitatis fiat audacior ad fraudãdam publicam vtilitatem. *l. nemini. C. de mune. & actua. lib.* 1 . *ntoat Ripa. de peste. tit. de remed. ad conseru. vber. n.* 141. *vbi n.* 142. inquit prudenter erogatores officiũ suum exercere, si nihil de nouis fructibus tanquam prius, quam veterem erogauerint annonam. *l.* 1. *C. de condi. impub. hor.* nisi frumentum nouum incipiat corrumpi, & vetus nou, tunc enim prius detrahetur ex. *l. is autem. §. qui legatorum seruandorum, & vir. glos. ff. vt in pos. legato. vel vt inquit Ripa vbi supra. nn.* 145. miscetur corruptum cum frumento bono: ita enim fiet quod velata corruptio Rempublic. à damno cõseruabit, *ex dict. l.* 1. *C. de condit. impu.. horr.* Sic etiã oportunum est malum venenum miscere cum bono, quia hoc modo fit optimum antidotum. *l. quod sæpe §. veneni. ff de contrahend. emptio. l. qui venenũ. ff. de verbor. significa.* Et si dicatur talem mensuram in se pecca-

se peccatum habere, reſpondet *Ripa vbi ſupra. n. 145. cum Platea, in d. l. 1.* quòd illa procedunt quando corrupta cum incorruptis taliter incorporantur, quod ſcire vel diſcerni non poſsit mixtura, ſeu fraus, tunc quia cõtrahens decipitur peccatum eſt, ſecus quando mixtura patet, & cognoſci poteſt, non enim tunc poteſt cõtrahens allegare dolum vel fraudem. *l. 1. §. ſi intelligatur. l. quæritur. §. fi. ff. de ædil. edi. De quo diximus late in l. 3 tit. 5. lib. 1. ſup. & in l. 8. tit. 18. lib. 7. ſup.* cum tamẽ mixtura hæc panis corrupti cum bono faciẽda eſt ab erogatoribus annonæ publicæ debet ita fieri, nè ſit maior mixtio corrupti, quam eſt menſura boni fruméti, & quòd corruptũ nõ ſit ita corruptum quod ſit nullius vtilitatis, ita deniq; debet pretium cõmenſurari ratione frumenti corrupti vt ſit minus, quam eſſet, ſi non immiſceretur corruptum cum bono: ad hæc enim omnia debẽt boni erogatores annonæ aduertere. Erogatoresq; ij debent eſſe prudentes, ſcilicet, quod ſint diſcreti induſtris & fideles. *Clem. 1. §. ſane. & ibi notat Card. & Imol. de hæret.*

Ibi. *A cuyo cargo ha de ſer eſto.* Scilicet, dictorũ duo-
2 rum rectorũ nominatorum debentq; gratis id facere cum ex neceſſitate officij ad id teneãtur, vt notat *Plat. in l. 1. C. de delato. lib. 10.* & ſatis eorum honor illis pro præmio eſſet, & reipub. cõſuluiſſe quodq; qui tenetur aliquid facere gratis, & ſuis ſaltim expẽſis debeat facere, ſecundum *Bart. in l. cũ ſeruus. n. 4. ff. de verb. oblig. idem Bar. l. ne ſeruus. ff. de nego. geſt. Campe. in tract. de dote. 1. p. priuil. 16. Rip. l. 1. n. 90. ff. ſolut. matrim. ſicuti per Meſſ. in pragmat. pan. cõcluſ. 1. n. 68.* & id regulare eſt in quocunq; obligato, ex *text. in l. ſuo victu ff. de op. liber. in l. & ſi nõ ſortẽ. §. libertus, ff. de condit. indebit.* & hanc *notat Bart.* regulam communem vocat *Iaſ. in l. cum ſeruus. n. 4. de leg. 1. Baeça, de decim. tuit. cap 1. nu. 17. & optimè Barto. Socin. conſi. 16. nu. 3 lib. 1.* & ſi aliquid pro hoc recipitur, turpiter recipitur, & reſtituere tenetur, vt ex. *l. 1. C. de condit. ob turp. cau. probat Loaẽs in allegatione de mula. 1. dub. pagin. 163. cũ ſeqq. in paruis, & iterũ diximus in l. 1. titu. 4. glo. eſten. per totã. lib. 6. ſupra etiã ſi Auiles, capit. prætor. gloſ. abogados, nu. 1.* aliud vellit, & coram quam allegat, ſcilicet *Curiã Piſanã, de Decurion, lib. 2. cap. 23. vbi & ego dixi in additione*, nihil ibidem Curia ipſa de hoc ſalario tractat, vbi ex iis dixi Rectorẽ ciuitatis in iudicẽ electum in cauſis decẽ millia morapetinorũ ſi iteratus eſt non poſſe aſſeſoriã recipere: ſic & itidẽ Rectores ij ad reuidẽdas cõputationes & rationes, annonæ publicæ, nõ poſſunt pro iis recipere ſalariũ ab ipſa annona neq, de publiconiſi aliud ſit cõſuetum, ſecundum *Guid. Pap. peciſi. Delph 68. relatum per Auedan. cap. 2. Prætor. n. 8. lib. 1.* & hæc vera niſi foras extra ciuitatem & mœnia eius proficiſcerentur tales Rectores & Deputati annonæ, nam tunc ſalarium eſt eis præſtandum, vt dictum remanet *ſupra, in gloſ. a las quales.*

3 Ibi. *Con el mayor beneficio y aprouechamiento del poſito que ſea poſſible.* Obſeruãdum eſt enim annonæ rationẽ magiſtratibus habendã, vt nõ vili, ſed iuſto pretio veneat, quod & arguit *Amianus Marcelinus. l. 22. hiſtoriæ, relatus per Petrũ Gregor. in Syntax. iuris. 3. part. lib. 36. ca. 30. n. 4* nulla inquit probabili ratione ſuſceptæ popularitatis amore vtilitati ſtudebat venalium rerum, quæ nõnunquã ſecus, quam conuenit ordinata, inopiam gignere ſolet & famem, quapropter iuſtè dixit lex noſtra cõmoditatis poſsibilis habendã rationem pro conſeruatione annonæ publicæ, & dicitur hic, *que ſea poſſible*, quaſi cum maxima conſideratione agendum ſit, ita vt annona publica non minuatur ex vilis preti; cõſtitutione, neq; multum augeatur pretium cuiuſlibet fanecæ in detrimentum vicinorũ & præſertim pauperum, ſed omnibus cõſideratis pretiũ cõſtituatur iuſtum in argumentum, & non in diminutionẽ annonæ: cautio enim ad magiſtratus nunc politicos (maximè annonæ) eſſe debet, vt iuſtis pretiis vendantur, ſingula vt frumenta, & ad victum potiſsimũ neceſſaria quotidianum, prout inquit *Petrus Grego. vbi ſup nu. 10. cũ ſeq. aliquibus.* de quibus & in hac mentionẽ fecimus pragmatica, & ſic quotidie videmus Dardanariis (vulgo recatones) qui hoſtes Reipub. ſunt Dariali, quod lucrum iuſtum pro reuendẽdis minutatim rebus, quas emerunt, quòd iuſtius eſt vt fiat cum annona publica frumentaria.

Ibi. *Que en ello no aya fraude ni cautela alguna.* Fraudib⁹ enim & malitiis obuiãdum eſt, & fiet fraus ſi fideliter non menſuretur, & detur menſurãdi minuta panificis ſibi appropriãdo aliquid erogatores panis, prout ante pragmaticã taſſæ panis, vtriariæ fieri aſſerit, *Meſſia ibi de, concluſio. 1. n. 48.* vel cum quadraginta panificis deberent dari certæ menſuræ triginta tantũ dentur ſibi alia retinentes, vel dãdo vnis & non aliis, vel ſi maiori pretio detur vnis, quàm aliis, illud plus ſibi vſurpãtes, annonam† enim publicã fraudare eſt, 5
id agere, vt tandem carius vendatur, ad priuatã eius, qui fraudat vtilitatẽ, vt inquit *gloſ. in l. vis certis. verb, annonæ. ff. de iudi.* fraudare etiam annonam, videtur diſpenſator annonæ, id eſt, cibariorum, quæ ſolebant dari militibus, ſi iuſtam portionem ſingulis non tribuat, vt *in l. 1. C. de eroga. milit. annon. lib. 12.* Vnde inquit *Areti. in l. qui Romæ. §. coheredes. ff. de verbor. oblig.* quod in hoc multũ ſolers, & prudens debet eſſe iudex, vt videat ſi poſſit perpendere fraudem, quæ quidem fraus & dolus coniecturis & præſumptionibus probatur ex l. dolum. *C. de dol. & l. apud Celſum in princi. cũ gloſ. ff. de dol. mal. except. latè plurit pones cõiecturas Menochi. de præſumptio. libro. 5. præſumptione. 3. Vbi ollegat Lucam de Pen. & Maſcard. latius agentes, & in lib. 1. præſumptio. 58. ipſe Menochi.* alia deſcribit, quæ coniecturis & præſumptionibus probantur, & ſic *Aurelianus* Imperator grauiſſimas pœnas infligebat iis, qui annonam militibus fraudabant, vt ſcribit *Vopiſc. in eius vita*, variiſq; pœnis puniebantur annonam grauantes: fuit enim *lex Iulia de annona, vt in toto tit. ff. ad. l. Iulia. de anno.* qua puniebatur, qui quid faciebat, quo annona carior venderetur, vel qui impediebat, quo minus annonam in ciuitatem aſportaret. *l. 2. ff. eodem.* Vbi viginti aureorum pœna imponitur, item lege monopoli puniebantur etiam, qui pactionem inibant, vt ſpecies & annona carius venderetur. *l. 1. C. de monopol.* pœna viginti aureorum, crimine etiam ſtellionatus puniebantur ementes annonam pluris quam valeat, vt cæteri † eodem pretio ad emendum 6
incitentur, & ſic pretium augeatur. *l. 3. §. item ſi quis, ſecundum intellectum Bart. ff. de crimin. ſtellionat.* extraordinariè itidem puniebantur, qui totam coemebant annonam, quam in prouintiis reperiebant, vt ſoli poſtea pretio, quo vellent eam vendere poſſent. *l. annonam. ff. de extraord. crim. Ripa de peſte. fin. p. numer. 178.* imo & in conſcientia tenentur reſarcire damnum commune † ex eorum 7
malitia reſultans, ſecundum *Magiſ. Fra. Lud. Lop. in ſuo inſtructo. conſ. 1. p. c. 226. col. pen. pag. 561.* vbi & inquit Rectores habentes taxare pretium panis

cocti,

cocti, si negligenter in hoc se habeant teneri restituere damnũ ex hoc secutũ Dardanarij autẽ erant præcipuè illi, quiannonam onerabant, vt ex. *d. l. annonam. hæc referens, inquit Decia. in 2. tom. de delict. lib. 7. cap. 22. de fraudan. annon. num. 7. cum 4. præcedent. vbi. num. 14. cum. 4. sequen.* plura describit specialia contra eos, qui annonam fraudantes vitæ totius populi insidiantur, & *num. 19.* quærit cum crimen hoc legis Iuliæ. de annona, sit publicum, vt dicitur in *l. 1. in fin. ff. de pub. iudic.* & inter publica crimina titulis ille sit positus quare tam leui puniatur delinquens nempe viginti aureorum, vbi *num. 39.* in hoc propositum concordat leges, quæ contrariæ videbantur, & *num. 120.* inquit etiam annonam onerare falsis ponderibus vtentes, & *num. 21.* refert illud pro subleuanda annona rescriptum Seueri, & Antonini, vt ius non esset ordini, cuiusque ciuitatis pretium graui constituere, ne scilicet, ipsi qui de ordine sunt, nempe nobiliores plebem pro priuato commodo in annonam grauare valeant. *l. final. in principio. & §. 1. ff. ad l. Iulia. de anno. l. non debere. ff. ad municip. l. Decuriones. ff. de administra.*
8 *rerum ad ciuit. pertin.* & sicut hoc iustum erat † ita & esset hodie si prohiberetur ne Decuriones ciuitatis possent vendere panem suum nondum collectum, præstandum tempore æstus pretio constituto à lege Regia, cum ante tempus venditur, *quæ ex l. 17. titul. 11. lib. 5. infra* : nã ex anticipata emptione Decuriones sibi appropriant omnem pecuniam annonæ, ita vt pauperibus laboratoribus parum aut nihil pecuniarum supersit ipsis pro frumento suo dandarum, quibus pecunijs necessitates præsentes subueniant, vel saltim esset in hac distributione dandus ordo quidam, vt subueniri posset laboratoribus, sicut & Decurionibus.

9 Ibi. *Que distribuya el pan a las panaderas y personas que mas conuiniere, y mas dieren por hanega.* Intellige, hæc verba, *que mas dieren por hanega*, scilicet, in pane cocto, vt sic panis coctus distribuatur prout in verbis sequentibus iubet distribui, non vero quod pro faneca tritici detur id quod plus reperietur in pecunia : nam triticum, non debet in excessiuo pretio dari, sed intaxato per ciuitatem habita consideratione pretij, quo emptum est, & expensarum, & cum aliquo moderato lucro cum pro pecunia dandum est pistoribus vt ipsi suo periculo in pane cocto vendant, & istud fieri solet cum non adest inopia & penu-
10 ria, sed ea existente datur pistoribus vnaquæque tritici faneca, vt ipsi in pane cocto reddant depositario tot panes pro faneca præstando, & in hoc, qui plures panes dederit præferendus est, & quærendus qui plus det, & de hac forma dandi triticum annonæ loquitur istud capitulum in ijs verbis : duobus enim modis solet pistoribus dari triticum annonæ. Primò vendendo ipsis pistoribus titicũ annonæ pro tali pretio pro faneca moderato per concilium ciuitatis, vt ipsi pistores suo periculo vendant illud in pane cocto pretio per ciuitatẽ intaxato. Secundo modo datur triticum vt vendatur in pane cocto per depositarium annonæ & deputatos eius, vel alios ad id nominatos publico præconizando, vt qui plus panis cocti dederit pro faneca, ei detur, & afferatur, ad domum publicam & ad vendendum deputatam, vt ibidem pro ipso deposito vendatur : & in hoc secundo modo loquitur lex nostra, & in hoc secũdo casu potest non solum dari pistoribus, à consilio designatis, sed etiam alijs quibuscunque personis meliorẽ conditionem & licitationem panis cocti offerentibus, vt apparet ex verbis his, quæ commetamus, quę est optima limitatio ad pragmaticam taxę panis, disponentem, quod panem coctum nemo vendat, nisi sit pistor deputatus ad hoc, vel persona talis, quæ secundum qualitatem suæ personæ id potest facere. 11

Ibi. *Con el mayor beneficio y aprouechamiento del posito que fuere posibile.* Verè quæ diximus supra eodem in glos. *cõ el mayor beneficio*, & cauẽdo ne longi temporis breuis hora consumat, *vt extra de cens. cap. cũ pluribus. notat Lucas de Pen. in l. 1. ad fin. C. de frum. vrb. const. lib. 11.*

Ibi. *Se distribuya y gaste en pan cozido.* Vtilius 12
enim & salubrius est in pane cocto, quam in frumento erogationem facere, ne si detur frumentum pauperibus, dispergant illud, & in alios vsus conuertant. *l. 1. C. de frument. vrb. const. lib. 11.* & sic capitulum obligatum ad dandum tot panes, & tot vini amphoras singulo die interessentibus, in diuinis non poterit dare frumentum vel pecunias, secundum *Ioann. de Platea, in ead. l. 1. & Franc. Marc. decis. 540. num. 1. & Ripa de peste. tit. de remed. ad conserua. vbert. num. 147. vbi num 148.* inquit, id male obseruare Canonici Auenionenses : nam si panem & vinum dietim acciperent, quæ vsui superessent, pauperibus piè erogarent, sed quia frumentum recipiunt, ex pretio quandoque thesaurizant, & ex auro aurum quærunt, quod & alij multi, vltra Auenionenses Canonicos faciunt, quod vt ibi inquit *Ripa. num. 149. cum duobus sequentib.* non conuenit viris ecclesiasticis, & quod aliud facientes faciunt male, & contra executores testamentorũ debentes dare pauperibus panem coctũ & dant in pecunia, notat *Franc. Marc. vbi supra. nu. 4.* ex quibus iuste lex nostra erogationẽ fieri iubet in pane cocto, qua de causa *inquit Angel. in l. anno. nu. 5. & Fran. Mar. vbi supr. nu. 18.* quod caupones, stabularij, & pistores possunt emere frũmẽtũ & hordeũ pro suorũ officiorum fulcimento, & vendere in minuto hordeum, & in pane cocto frumentum, quia eorũ officium est necessarium & quod frumentũ cõmune, (vulgo dicitur, *del posito*) potest ante dicta ratione mutuari, vel (vt melius duas attenta lege nostra) vendi pistoribus, & tradi vt faciant panes ad sustentationem Reipub. si quidem hoc etiam tendit ad expeditionem ipsius negotij, in quod reponitur & congregatur frumentum commune, refert *Messia in pragmat. tassæ pan. conclusione. 1. num. 55.*

Ibi. *Se de el que viuere a los dichos caminantes y* 13
vezinos pobres, y que mas necesidad tuuieren. Ex æqualitate hac parificantem viatores cum vicinis pauperibus in erogatione panis cocti publicæ annonæ colligitur, non posse vendi panem coctum exteris plusquam vicinis, *vt ex cap. 1. de emptio & venditio. tenent Doctores per me allegati in l. 25. titu. 13. lib. 8. Recopil. & in mea Curia Pisana de Decurio. lib. 2. cap. 18. num. 27. & tradit etiam Rebuf. in 2. tom. const. Fran. tit. de hospit. conclus. 8. num. 14. & faciunt dicta per Tyber. Decian. consi. 55. num. 7. vol. 1.* Vbi per statutũ id posse fieri contendit, sed statuto sublato nõ potest id fieri, vt & inquit *Castillo in Politica de Corregidores, lib. 3. cap. 4. n. 31. & 32.* quicquid velit distinguere *Rip. de peste. 4. p. tit. de remed. præserua. contra pest. num. 200. & 201.* Sed an tempore

necesſitatis, prout noſtra lex in hoc capitulo loquitur, prius exteris, quàm vicinis erit erogatio facienda, & ex ordine literæ noſtri text. vocãtis primo viatores, & ſic exteros, videtur quod ſic, tũ ab ordine literæ, quod eſt validum argumentum in iure, vt per *Bal. in l. conuenticulam. C. de Epiſcop. & Cleric.* tum etiã quia ex ordine arguitur prærogatiua, ſecundum *gloſ. in c. ita quorundã, verbo, prædicatorum. de electione in 6.* vt vtrumque traditur per *Euerardum in centuria locorum, loco. 1. ab ordine literæ*: & ſic exteri, qui in principio, & prius ſunt nominati, videntur præferendi vicinis in caſu noſtri tex. ſed quia hoc iniquũ videbatur, quia ex legum diſpoſitione vicini exteris præferuntur, eo quod charitas bene ordinata à ſeipſis incipit, frumentariæque annonæ regulariter expenſis vicinorum conſtruuntur, vel ſaltim populus ipſe eſt qui conſtructioni earum adſiſtitur, & locum præbet & ordinem aſsignat, & nummos ac frumentũ, vt prouideatur annona præbet, ideo nimirũ ſi vicini præferantur, & ſic videmus quod Theodoricus Gothorum Rex, vt reperitur apud *Caſiodo. lib. 4. var. 34. Epiſt.* Fauto præpoſito ſcribens, iubet, vt prius incolis fœcunditas frumentorum propria ſeruiat, & rurſum Comiti Silacatariorum, *ſcribit in lib. 2. var. Epiſ. 12.* ipſe Caſiodor. ſpeciem lardi nullatenus iubemus ad peregrina tranſmitti, ſed in vſus noſtros propitia diuinitate ſeruentur, ne quod in noſtris partibus conficitur noſtra negligentia deeſſe videatur. Item quia ſi teſtator iuſsit bona ſua diſtribui inter pauperes, nec dixit cuius loci debent diſtribui inter pauperes illius loci, vbi domicilium teſtator habebat, *ex l. ſi quis ad declinandam. C. de Epiſco. & Cleri. l. 20. tit. 3. part. 6. & ibi. De aquel lugar, alia iura allegat.* ergo ne quod iniquum ex hoc reſultet intelligendum eſt ordinem
14 litteræ noſtri text. † non eſſe appoſitum reſtrictiuè, & ſubſtantialiter, ſed demoſtrationis cauſa, neque aliud hic voluiſſe legiſlatorẽ intelligendum eſt, quo caſu non curamus de ordine, ex *text. in cap. authoritate Martini. de conceſsio. præb. in 6. quem & alios allegat Euerardus, vbi ſupr. verſ. ſecundum quod volo.* vbi in fin. capituli, idẽ eſſe dicit, quoties apponitur ordo gratia exempli, neq; eſt cenſendum legiſlatorẽ voluiſſe hic exteros vicinis preferre in erogatione annonæ publicæ. Eſtque publica annona per actuarios illis eroganda, quibus erogari debere mandantur Decuriones ſeu annonæ præfecti. *l. his ſcholaribus. C. de eroga. milit. annon. libro. 12.* in qua quidem erogatione tempore inopiæ & mediæ ac careſtia erogatores inquirere debent, quot & quales ſint pauperes in ciuitate, & ſi facultates ſuppetãt, pium eſt omnibus ſubuenire: eſt enim omnis donationis immẽſitas in pauperes menſura, *vt in authetica de non alienand. §. finimus* quorum pauperum nomina, & ſingulorum habita-
15 tiones in vno libro debent † ſcribi, & cuilibet aſsignandi ſunt vnus, vel duo panes ſingulo die ſecundũ vires reddituum ipſius ciuitatis, *argumento. l. final. C. de frument. Alexand.* qui panes debent per hominem ad id electum deferri ad habitationes ipſorum pauperum ne pro eleemoſyna pauperes maximè contagioſi diſcurrant vrbẽ, & diſcurrendo alios inficiant. Sed ſi reddituum tenuitas obſtet, quo minus omnibus ſubueniri poſsit, ſolum deſcribantur pauperes originarij eiectis forenſibus. *l. final. C. de annon. ciuil. libr. vndecimo. ſecundum intellectum Bartol. communiter approbatum.* Ex quibus vt dictum remanet executor teſtamẽti prius pauperibus loci domicilij teſtatoris tenetur ſubuenire, quã alienigenis, & dicere ſolebat Cicero. Potiores nobis ſint ciues quàm peregrini: ex quibus multa appoſui originariis & vicinis permiſſa, quæ forenſibus ſunt prohibita *in l. 14. titul. 3. lib. 1. ſupra ad fin. legis*, & ſic valet ſtatutum quo prius ciues quàm exteri vocantur ad honores officia. *l. vt gradatim. §. & ſic lege. ff. de mun. & hono.* prout Veneti obſeruant, quod ſi Reſpubli. omnibus originariis nequeat ſuccurrere, tunc infirmis & inualidis pauperibus prius eſt ſubueniendum, ex dict. *l. ſi quis ad declinandam. & ex authentic. de Eccleſiaſt. titul. §. ſi quis autẽ vnum ſanctorum*, & data paritate, pauperibus magis dignis, ſecundum *Ioann. Andr. in capitulo primo. de teſtament. in nouel. argumentum. l. cum quidam. delegat. 1. Frederic. conſil. 282. factum tale eſt*, & magis digni ſunt, qui maioribus abundant virtutibus. *l. 1. C. de annon. ciuil.* & pauperibus monialibus magis, quam iuris etiam religioſis, propter maius periculum. *capit. 1. de ſtatut. regul. in 6. & ſic inquit text. in dict. l. 20. titul. 3. part. 6.* quod pauperibus in carcere, aut hoſpitali exiſtentibus ſubueniendum, & danda eſt eleemoſyna pauperibus relicta, quia nequeunt foras exire ad eam procurandã: & potius pauperibus nobilibus, quàm ruſticis, & potius ſenioribus, quam inuenibus, *capit. conſideranda. 86. diſtinctione.* & erogatione facta inter ciues, & inter eos prius inter pauperes, & eorum infirmis, & inualidis prius, & nobiles anteferendi, & eorum ſeniores iuuenibus & moniales viris etiam religioſis, & carceratis præſtabatur annona ſi de ſuo nõ habebãt, *ex l. iudices. C. de Epiſcop. aud. notat Alciat. Pareg. libro. 1. cap. 17.* Tum iis impletis exteris ibidem exiſtentibus prouidendum eſt, ita latè colliges ex *Ripa, in dict. tracta. de peſte. in titul. de remedi. ad conſeruabertat. à numer. 151. vſque ad 174. vbi multa infert, & eo tacito per Meſsiam, in pragmat. taxæ pan. concluſione. 1. num. 42. cum ſeqq. pluribus, & late quomodo & quibus ſit largienda eleemoſyna, verè per Lucam de Pen. in l. 2. C. de annon. ciuil. lib. 11. verbo, ciuibus. Et in ſumma Ripa vbi ſupra. nu. 175.* inquit modũ erogationis eſſe optimum ſi ad tria erogator animaduertat, videlicet, ad honeſtũ, neceſſarium, & debitum: nam aſsignare determinatam prælationis regulam in ſingulis impoſsibile videtur, quia ſingulares conditiones, quæ conſiderandæ ſunt dinumerari facilè non poſſunt: erogatorem etiam doceat ratio, & prudentiæ conſilium.

Ibi. *Y que mas neceſsidad tuuieren.* Nam inter pauperes pauperiores præferes, & horum magis dignos: 16
nam quoties cauſa pietatis aliquid pauperibus relinquit, pauperiores eligẽdi ſunt ſaltim in foro conſcientiæ, ſecundum *Deci. conſilio. 72. num. 3.* de quo alibi in conſiliis meis latius videbis Deo volente.

Ibi. *Y de los daños que por ello vinieren.* Nam ſi vbi ſu- 17
ſceptoris negligentia quidquam ex publica annona aperierit, ſuſceptor tenetur reficere inſtar tutoris, vt *in l. 2. C. de condit. impub. horreor. refert Meſsia, in pragmatica taſſæ pan. concluſione. 1. numero. 72. Ripa de peſte. titul. de remed. ad conſeruand. vbert. fol. 18. num. 11. cum 4. ſequentibus*, vbi ampliat etiam ſi dimiſerit factorem, & ſic etiam tenetur de incendio horrei, ſecundum *Menochi. de arbitrar. caſu. 390. num. 6.* ergo à fortiori tenebitur ſi fraude eius vel dolo aliquid perpetretur, ob quod annona detrimentum ad damnum patiatur.

In Capit. 7. ibi. *Y fuere meneſter.* Aliter enim 18
non debent noua frumenta emi, niſi conſumantur antiqua. *l. 1. C. de condit. impuber. hor. libro. 10.*

Ibi.

19 Ibi. *Renouallo.* Oportet enim præfectos annonæ diligentes esse, & admonere concilium pro vẽdendo, aut renouando annonæ frumento, si præuestutate, vel alia ratione adsit, vel immineat deterioratio, vel speretur in proximo vbertas, nec enim tunc concilium aut quiuis alius mutuans ad renouandum frumentum, vt nouum recipiat, vsuram committit, secundum *Ioan. de Lignia, in capit. in ciuitate. de vsur. quicquid Hostiens. & Gofred. in Summis distinguant*, qui tamen possent procedere quando quis mutuaret frumentum putrefactum, & nihil valens vt melius recipiat, vt inquit eos referens *Mesia in dict. pragmat. pan. conclusione prima. num. 73.* Vbi & inquit sic intelligendos *Abb. num. 20. & Anani. num. 36. in capit. fin. de vsur.* dicentes non licere recipere frumentum, quod valet carius, quam valebat tempore mutui, quando quis mutuauit frumentũ vetus, vt reciperet nouum, vt intelligatur quando esset putrefactum aut corruptum, nam tunc esset vsura. vt per *Iacob. de Graf. in decisione consilij libro secundo. cap. 103. num. 11. pagin. 387. & declarat late Frat. Lud. Lop. in suo instructo. consil. 1. part. cap. 225. per tot. pag. 566. cum sequentibus.* secus si non esset corruptum, & bona intentione quis mutuasset, nam qua ratione si vilius valeret teneretur mutuans recipere, eadem potest licitè recipere si carius valet, ex qua ratione infert idem *Mesia vbi supra*, quod si tempore mutui, frumẽtum est carissimum, & quis hoc pacto mutuat, quod
20 certo tempore reddatur sibi tantum frumentum, † quantum potuisset habere pro illa pecunia, quam nunc tempore mutui valet frumentum mutuatum non est vsura, licet sit plus frumentum in quantitate quod restituit, quam quod fuit mutuatum, & est etiam ratio quia iste intelligitur vendere alteri frumentum nunc & mutuare pecuniã gratis, quam sibi vult reddi in frumẽto tempore solutionis, & ad hoc ibi allegat *Ioan. de Fantu. & Anton. & Anan. num. 37. in dict. cap final. de vsur. & Ancharra: in capitulo primo, eodem titul. in 6.* quod ego sine dubio procedere nõ credo, tũ quia mutuatur frumentũ tempore quo carissimè valet, reddendum tempore, quo certum est minus valere, quo casu vsura committitur, vt per *Anto. Nat. in consilio 670. per totum. libro quarto.* Secus si se exponit æquali aleæ perdendi & lucrandi, nam tunc non esset vsura, sed licitus contractus, secundũ *Frat. Ludouic. Lopez, in loco infra proximè allegando in colu. final. de quibus remissiuè diximus in l. 1. titul. 25. num. 8. libr. 5. supra.* Tum etiam quia fortassis exceditur tassa panis, quod non licet, & sic nõ caret scrupulo si reddendum est tempore, quo à communiter accidentibus carius valet, & sic circa hæc cum maxima prudentia procedendũ est. Sed an poterunt populi statuere licitè & in cõscientia & sine restitutionis obligatione, vt triticum, vinumq; populi prius vendatur & expendatur, antequam vendatur triticum, aut vinum forensium, vel aliunde allatum, & interim cariori pretio exponunt, quam valeret si aliunde traheretur, *vide Magist. Lop. in suo instructo. consi. 1. par. c. 224. col. pen. pag. 556.*

21 Ibi. *Que los ayuntamientos lo manden præstar.* Et nemo excusabitur ab hac receptione, vel emptione, *ex l. vni. C. vt nemin. lice. ab emp. spe. se excus. libr. 10.* Imo si quis se excusaret tempore caristiæ nihil ei erit dãdum *ex l. 7. C. de eroga. mili. anno. libr. 11.* ita vt si ciuitas habet annonam nõ distribuendam inter pauperes, sed quam conseruat, vt obuiaret futurę ine-

diæ, & contingat tanta vbertas, quod expediat forte propter vetustatem eam vendere, nec sit qui emere vellit, poterit Resp. ordinare, quod quilibet ciuis teneatur emere certum quid de dicta annona plus & minus, secundum ratam patrimonij, ex l. vni. quod dicit *Bartol.* se practicasse in ciuitate Perusij pro sale Reipub. vendendo, refert *Ripa de peste. tit. de remed. ad conser. vbert. num. 176.* vbi inquit hoc intelligendum, vbi necessitas vendendi vrget. Secus si causa lucri & mercimonij ciuitas vellit grauare ciues: quia non posset *l. nec emere. C. de iur. delib. & ibi Rip. numer. 177.* ex hoc inuehit cõtra Principes, qui causa lucri mercantur sal, & subditos compellunt illud emere pro numero capitum, non enim id iure agunt: quia angariant eos emere pluris quam valeat, quot est peccatum mortale, ob quod Papa & Metropolitanus possent interponere partes suas, & prohibere, nè de cætero maiori pretio vendatur, quã fit iustus valor. *c. 1. de emp. & vend. & ibi alia Rip.* in propositum asserit per ipsum videnda & per Principes, & consultores eorum consideranda, hæcque (vt ad propositum redeamus) procedunt, vt etiam compellantur ciues emere partem etiam vetustarum, ne fiscus, vel Resp. detrimentum patiantur, *ex d. l. 1. C. de condi. in pub. hor. notat Decia. in 2. tom. de delict. lib. 7. capit. 22. de fraudanti annonam num. 23.* vbi inquit Principes abuti dicta lege.

22 Ibi. *De que lo bolueran.* Sed an in frumento, vel in pecunia ad taxamerit restituendum si annus sit sterilis te committit nouissimè *Castillo in Politica correcto. libr. 3. c. 3. num. 72. cum seqq. & Iaf. num. 4. Ripa. 10. & 11. in l. 2. §. mutuum. ff. si cert. pet. & l. 8. & ibi gl. 1. tit. 1. p. 5. & l. 5. tit. 2. p. 5. Suarez in l. post rẽ. 3. amplia. pag. 285. & in. §. antep. incipien. quæratur. pag. 362.* vbi an crescat æsti. ob Mora.

23 Ibi. *Sino lo hiziere sea a su culpa, y se le haga cargo dello.* Intellige, scilicet, depositarij, cum quo in proximis præcedentibus verbis loquitur: quod tamen intelligo procedere si ipsi depositario per prædecessorem suum, vel per concilium ciuitatis sunt tradita instrumenta debitorum à quibus habet debita illa recuperare: secus verò aliàs, & ideo soleo ego consulere depositariis iis, vt requirant concilium, vt præbeat sibi instrumenta quibus cum debita illa recuperentur: aliter enim, quod non si culpa eius, sed ipsorum de concilio: imò & itidem requiro, vt rationes exquirant à precedente depositario, vt & ab ipso, & ab aliis debitoribus, ex rationibus captis resultantibus possit residuum & debita recuperari, sub dicta protestatione, sic enim remanebit depositarius requi ẽs liber à pœna nostri text. aliter vero non.

Caput octauum.

1 *Præfectus annonæ decuriones, seu susceptores qui aliquid de publica annona conuertunt in proprios vsos, aut subtrahunt, aut male distribuunt, aut ex pecunia publica, vel ex frumento horrei quicquam mecati fuerint qua pœna plectantur. numero. 1.*

2 *Pecunia publica negociantes, an debeat lucrum illud ab eis auferri. num. 2.*

1 VBi. INCVRRAN EN PENA DE PRICION DE SVS OFFICIOS, Y LO BVELVAN CON EL QVATROTANTO. Susceptores enim, & annonæ præfecti, qui aliquid de publica annona conuertunt in proprios vsus, aut subtrahunt, aut male distribuunt, aut ex pecunia publica, vel ex frumento publico, quicquam mercati fuerint, bonorum publicationis pœna plectuntur. *l. fin. C. de condi. impub. hor. libr.* 10. licet aliàs pro furto sit imposita pœna arbitraria, *ex l. fin. ff. de furt.* Nam cum vti non debeat re ad alium vsum, quam destinatum *ex l. Parhippum. & ibi Plate. C. de Curio. pub. libr.* 12. *notat Pala. Rub. in repetitio. c. per vestras. notab.* 6. §. 3. *in fin.* Nimirum si dicta pœna puniantur susceptores ij, & præfecti annonæ vsum non seruantes: quæ omnia notanda inquit *Ripa de peste, tit. de remed. ad conseru. verb. fol.* 18. *num.* 18. contra officiales, qui de pecunia communitatis, & de frumento faciunt mercancias: nam contra tales durissimè agunt iura, & acriter sunt castigandi. *l.* 2. *C. de his. quæ ex pub. colla. illa non vsurp. libr.* 10. Et vltra criminales pœnas, etiam Reipub. tenentur in quadruplum. *l.* 1. & 2. *vbi Bartol. C. de ijs qui ex pub. ratio. pecu. muta. accip. libr.* 10 *facit tex. in l.* 2. §. *quod de frumẽtaria ff. de administra. rer. ad ciuit. perti. & l. fi. C. de cano. frum. vrb. Rom. libr.* 11. & ex lege nostra priuationis
2 officij, & quadrupli pœna imponitur. † Sed dubitat *Ripa vbi supra, num.* 17. an si tales pecunia publica & frumento publico negotiantes lucrati fuerint, debeat lucrum illud ab eis auferri, & communitati, vel annonæ publicæ, cuius sunt pecuniæ, vel frumẽta applicari, & inquit *Bartol. in l. prima. C. de aur. pub. per secut. libr. decimo, per illum text.* applicandum esse tale lucrum Reipublicæ, cuius erat pecunia, vel annonæ, cuius erat frumentum: vnde qui tale lucrum tenet, contra conscientiam facit, & licet *idem Bartol. in l. Titium, aut Mœuium.* § *altero. versi. quo dixit. ff. de adminis. tutor.* aliud vellit, tamen in pecunia frumẽtaria & publica annona primam *Bartol.* opinionem inquit *Ripa dict. numer.* 17. esse tenendam. Tum, quia sic prohibitum reperimus: tum etiam, quia ad alium vsum, quam destinatum conuerti non debet, de quibus & agitur per *Mesiam in pragma. panis. cõclusione.* 1. *numer.* 67. *& diximus latè in l.* 22. *num.* 12. *titul. sexto. libr.* 3. *supra.*

Caput nonum.

1 *Necessitatis causa, an possint decuriones, vel præfectus annonæ, hoc est (hodie iudex ordinarius) aliqua de frumento horrei pecuniauè publica accipere. num.* 1. *Et quando speciale mandatum consilij requiratur. num.* 2. *&* 3.

1 VBi. PVRA NINGVNA NECESSIDAD. Processit à *l.* 2. §. *de frumentaria. ff. de adminis. rerum ad ciui. perti. not. Parla. libr.* 2. *rerũ quotidiã. cap. fin. par.* 5. §. 3. *n.* 39. *pag.* 229. *in nouis.*
2 In eo cap. 9. ibi. *Que no se pueda tomar dinero ninguno del posito para ninguna necessidad que se ofrezca.* Prout & probatur ex. *l.* 1. *& ex l. fin. C. de frum. vrb. const. lib.* 11. non enim debet in alios vsus conuerti, vt dictum est in præcedenti glos. & ex dictis iuribus probatur.

Ibi. *Saluo si tuuiere especial comision para ello.* Sed à quo habenda est hæc commissio, & dicendum est ꝙ à Rege: quia eius est soluere legem, cuius est condere: & sic videmus quod ad mutuandũ frumentũ rusticis laboratoribus ad seminandum, Regia prouisio petitur quotidie & datur à Rege & eius consilio, & aliter non eis mutuatur etiam ad hoc.

Caput decimum.

1 *Mutuare triticum, hordeum, vel farinam, quando fieri potest per decuriones, & iudicem. nu.* 1. *cum limitatione. num.* 2.
3 *De eadem re, & de pœna contra mutuantes. n.* 3.
4 *Dictio, so color, quomodo in iure intelligatur. n.* 4.
5 *Noctis tempore non potest metiri frumentaria annona, & qua de causa. numer.* 5. *Et quando dicatur nox, numer.* 6. *& eius partes. num.* 7.

VBi. QVE NO SE PVEDA PRESTAR DINERO, TRIGO, NI CEVADA DEL POSITO. Non enim (vt dictum remanet) debet ad alium vsum conuerti, quam ad deputatum, prout in pecunia fisci disponit *text. in l.* 1. *& ibi glos. sumpserit. & in l.* 2. *C. de his qui ex pub. ratiocin. libr.* 10. *& in l.* 1. 2. *&* 3. *C. de ijs qui ex pub. col. illata sunt. libr.* 10. & facit illud quod inquit. *Fran. Mardecisione Delphin.* 40. *numero.* 3. quod vbi consuetum est dari præbendam canonis in specie, non debet dari in alium modum.

Ibi. *Fuera de lo que dicho es.* Scilicet, in *capit.* 7. *supra eod.* cum panis est renouandus ob superabundantiã, 2
vel ob vetustatem panis, & detrimentum eius, nè deterioretur in totum, & sit nullius effectus: nam in vnoquoque horum casuũ mutuare posset, licet enim dictum capitulum. 7. solum ob abundantiam disponat, nè deterioretur panis, à fortiori idẽ erit si cœpit deteriorari & conrodi, cum sit tunc eadem & fortior ratio.

Ibi. *Con el quarto tanto.* Vt & in fiscalis pecuniæ 3
mutuatione disponit *text. in l. prima. C. de ijs qui ex pub. ratiocin. libro decimo.*

Ibi. *So color de dezir, que presto de su hazienda, o de otra alguna.* Ponderandæ sunt dictiones illæ, *So color,* quæ 4
licet vnica dictio videantur, sunt tamen duæ: nam illa, *So,* latinè sub, verificatur: & illa, *color,* est nomen latinũ color coloris: & dictio illa sub, importat cõditionem, nam idem est, quod, cum, vt probatur in capit. penult. extra de sent. excom. ibi, sub hac forma, & cap. extransmissa. de for. comp. ibi, sub debito fidelitatis, & ideo conditionem inducit. *l. si cum hæres. vbi Bartol. & alij. ff. quando dies legat. cad. l. causam.* §. *fin. ff. de manumis. Tradit Bartol. in l.* 1. *colu.* 4. *versi. quæro. quid de coniunctione. ff. de conditio. & demons. & in l. Iulianus. in* 1. *opp. eod. titul. & not. in l. qui promisit. vbi Ias. numer.* 1. *ff. de condi. indeb. & per Paris. cons.* 15. *numer.* 18. *volumine.* 2. *& cons.* 38. *numer.* 76. *volu.* 3. *Allegat Tiber. Decia. respon.* 1. *numero.* 28. *volum.* 3. & nomen illud color, capitur aliquando pro velamento, fuco, siue prætextu, quo veritas obscuratur, aut culpa excusatur, vt ex *Iuuen. Satira.* 6. *probat Calepinus in suo dictionario. verb. color.* ex quibus cum dictio illa sub, pro, cum, accipiatur, & conditionem importet: & nomen illud color, figmentum, fucum, siue prætextum, manifestè colligitur, legem

nostram

nostram velle, tunc mutuantem triticum, dum esset annonæ depositarius, vel deputator, aut præfectus teneri legis nostræ pœna, quoties probatur per denuntiatorem frumentum illud mutuatum esse dictæ annonæ, licet denuntiatus allegauerit & dixerit esse suum, vel alterius tertiæ personæ, cum in effectu nō esset, sed annonæ, verumtamen, ad esse excusandum id allegauit, vt sub hoc quæsito colore, prętextu, aut figmento se excusare posset, non vero, quia sic esset, qua de causa si denuntiator figmentum & colorem quæsitum non probauerit, probando quod ipse, vel tertia illa persona frumentum non habebant, quod mutuare possent, sed quod ex annona erat, erit denuntiatus excusandus à denuntiatione, quia actore non probante, reus si & nihil præstiterit, est absoluēdus. *l. actor. C. de probationibus.* & in occultis, prout est figmentum, semper accipimus interpretationem in optimam partem, nisi contrarium probetur. *c. si omnia. 6. quæstion. 1. c. extuarum. de priuil. notat Menoch. de præsumptio. libr. 5. præsumptione. 37. numer. fin.* Conditioque illa figmenti & coloris quæsiti, probanda est per denuntiatorem, quod si denuntiatus probauerit, se tunc habuisse frumentum, quod mutuare posset, erit facilius absoluendus à denuntiatione, & sic in facti contingentia, si bene recordor, pronuntiaui, vel vidi pronuntiatum, & iure optimo, quæ notanda sunt, & sunt ex meis considerationibus ad hanc legem factis.

5 Ibi. *Que de noche no se pueda medir pan ninguno del dicho deposito.* Ne detur causa & occasio furtis, damnisvè inferendis, in frumento annonæ, nocturno enim tempore multa mala perpetrantur, agensque malè, odit lucem, & cum lex occurrere iis debeat nè fiant, merito noctis tempore prohibuit frumentariam annonam metiri, vel aperiri: & dicitur nox, quando sol nō est super terram. *l. hæc verba. ff. de verb. sig.* vt & inquit *Bertachi. in reperto. ver. nox.* & dicitur à nocendo, quia hoc tempus nocentibus aptum est, vt inquit *Rebuf. in l. 11. ff. de verbo. sig. pa. 28. ad fi.* vbi
6 inquit quod nox est vmbra terræ † in solis oppositū diametraliter extensa, ex quo inquit *Bar. in l. 1. §. hoc autem. senatus consultum. ff. ad Sillania.* quod mane ante solis ortum dicitur nox, & sero post perfectum solis occasum, & ideo inquit *idem Bar. in l. aut tempus. ff. de pœn.* quod quando testes deponunt aliquid esse factum de sero, vel de mane, debent adiungere ante ortum solis, vel post, seu ante occasum, vel post, vt sic appareat an de nocte, vel de die sit factum: & hęc de nocte vera procedunt, de qua lex nostra est intelligenda, non vero defecta, vt quando sol adhuc est super terram: sed tamen pulsata est campana, quæ ex statuto noctem interpretatur, vt quando statutum dixit, quod nox intelligatur à primo sono campanæ de sero, vsq; ad aliam campanam de mane: quia post primum sonum campanæ de sero, dicitur nox tametsi sol nedū occiderit: ita *Bart. in dict. §. hoc Senatus Consultum:* noctis autem veræ supra declaratæ, septem † sunt partes, scilicet vesperū, crepusculum, conticiniū, intempestiuum, gallicinium, matutinum, & diluculum. Vesperū à stella Occidentali vocatur, quæ solē occiduū sequitur, & tenebras sequentes præcedit. Crepusculū est dubia lux: nam creperom dubiū, quod est inter lucem & tenebras, significat: quia scilicet, dubiū est, an sit vltima pars diei, vel prima pars noctis. Conticinium est, quando cūcti silēt: cōticere enī silere est, iuxta illud Virgilij:

Conticuere omnes intentique ora tenebant.

Intēpestiuū est mediū & inactuosū noctis tempus, quando nihil agitur, & omnia sopore quieta sunt: nam tempus per se nō intelligitur, nisi per actus humanos: medium autem noctis actu caret: ergo intēpestiuum dicitur quasi sine tempore, idest sine actu per quem dignoscitur tempus. Gallicinium propter gallos lucis prænuntios dictum est. Matutinū autē est inter abscessum tenebrarum, & auroræ aduentū, & dicitur matutinum, quia hoc tempore mane fit. Diluculū dicitur quasi parua lux iā incipiēs, & præcedens auroram, quæ solem præcedit. Est autem aurora diei clarescentis exordium, & primus splendor aēris. Ita de istis septē partibus noctis loquitur *Archidia. in c superueniens. 1. quæst. 1. & eō relato Mōtolonius in suo prōptuario iuris, ver. nox. in glos. 1.* quæ hic inserui, vt præ manibus habeantur, & sciatur, quando dicetur nox ad incurrendam nostri tex. pœnam, quæ lex cum sit pœnalis de vera & propria nocte, non vero defecta est intelligenda.

Cap. Decimumsecundum.

1 *Tempus ad erogandum frumentū assignatur. n. 1.*

IBI, DENTRO DE TREINTA DIAS. Idē tempus dabatur erogatoribus frumenti annonæ publicę, vt erogati frumenti rationē redderent, & fidem facerēt per scripturas, & instrumentum publicum, *ex text. in l. actuarij. C. de erogat. milit. anno. libr. 11. quem ad hoc allegat. Rip. de pest. tit. de remed. ad conser. vber. num. 180. & 181.* 1

Ibi. *Y despues del tiempo que se les huuiere dado para emplealle.* Rarò vel nunquā terminus pro hoc solet assignari, sed simpliciter, & sine termini assignatione dantur nummi pro emendo frumento in tali, & tali parte, & quia nescitur quod tempus erit ad hoc necessarium non solet assignari & præfigi, verum tamē postquam venerit tenebitur statim implere dispositionem nostri tex. si nullum emit frumentum, sed si emit, reddet rationem frumenti empti, vbi & quo pretio illud emit, & frumentū emptū introducetur in annonæ domum, prout solet fieri quotidiē.

Cap. decimumtertium.

1 *Susceptoris & thesaurarij officium annale debet esse, & rationem reddere tenetur. num. 1. Et plura de ratione reddenda traduntur. num. 2.*

3 *Ecclesia an habeat tacitam hypothecam in bonis suorum debitorum. num. 3.*

4 *Decuriones an possint, vt assistant in rationibus aliquod salarium accipere. num. 4.*

5 *Pluries potest reuideri ratio susceptoris luci ad partis petitionem, siue officio iudicis, quod est notabile in hac lege. num. 5.*

IBI. CADA AÑO SE TOME QVENTA DEL DICHO DEPOSITO. Officium enim susceptoris & thesaurarij, debet esse annale, & nō vltra nisi consuetudo ciuitatis, aut authoritas ordinis decurionum illū per bienniū in officio permanere compellat. *l. neminem. C. de susceptori. & arca. libr. 10.* in casu tamē, in quo ob aliquā iustā causā per biennium illum depositarium remanere compellat 1

concilium ciuitatis, eum refirmando, omnes debent consentire, aliàs vno reluctante non valebit confirmatio, vt est *text. vni. in iur. in auth. de defen. ciui. §. si quem singularizant per me allegati in l. 4. tit. 5. libr. 3. supra.* Itidemq; debet finito officio, antequam refirmatione dicta facta depositarius vtatur, reddere rationem anni præteriti, nullus quippe qui ex aliqua administratione prętędatur debitor Reipublicę potest ad honores in eadē ciuitate promoueri. *l. rescripto. §. debitores. ff. de mun. & hon.* Sed an elapso biennio refirmationis & electionis poterit ordo decu-
2 rionum, † iterum susceptorem in officio refirmare, *glos. in dict l. neminem* inquit quod non, & sequuntur *DD. ibi.* Nè videatur susceptor vsurpare dominium dicti officij, & bene probatur in *d. §. fin. in ver. modis omnibus, & ibi glos. ita expresse concludit*, nō enim debet ciuitas vllo modo eligere officiales perpetuos, nisi vellit Remp. occupatam & opressam teneri. *l. 1. & per totum. C. de mun. & hono. non continuam. declarant rationes Abb. & Fel. in cap. fi. de iudi.* & quia omnis actus pro prima vice intelligitur. Est *tex. & materia in l. boues. §. hoc sermone. ff. de verbor. signifi.* & sic refirmatio & relectio pro prima intelligitur vice, finitoque officio depositarij & susceptoris annonæ, est ab eo exquirenda ratio administrationis, vt si fuerint inuenti in furto, facilius queant recentem reintegrare iacturam, ex dict. *l. neminem. & facit text. in l. 1. C. vt omnes iudices, tam ciui. quam crim.* in rationeq; reddenda tenentur edocere quibus titulis susceptа dispensauerint, & quibus nominatim tradiderint, causam traditionis & diem demonstrando. *l. 2. C. de naticul. & ibi Bar.* dixit nota. ibi esse tex. docentem modum conficiendarū rationum, tenenturq; susceptores ij & depositarij, statim soluere reliqua, & ad id præcisè cogi possunt: quia pecunia frumentaria moram solutionis non accipit *l. 2. § frumentaria. ff. de administ. rer. ad ciui. pertin.* adeò vt non habeant dilationem quatuor mensiū, quæ iudicatis à iure conceditur, neque itidem possunt compensationis exceptionem opponere. *l. 3. & l. si ex venditione. C. de Compen. & l. 26. tit. 14. par. 5.* & ea est ratio, quia pecunia frumentaria non debet in alios vsus conuerti, vt semper ciuitas vbertatem seruare valeat, vt inquit expresse *Alberi. in d. l. 3. per illum tex. in ver. neque eius, qui statutis sumptibus seruit, ad idem est bonus text. in l. 2. ad frumenti. ff. de administ. rer. ad ciuit. pertin. & text. in l. aufertur. §. vt debitoribus. ff. de iure fis.* & hæc sūt singularia in iure pro cōseruatione vbertatis annonæ publicæ. Sicut & illud q̄ cōtra debitores, debitorū exactio fieri potest fauore dictæ vbertatis conseruandæ. ex. *d. § frumentaria.* secundum vnum intellectum, & facit *tex. in l. in fraudem. §. multa. ff. de iure fis.* & debitor ex hac causa ad vsuras semisses olim tenebatur. *d. l. 2. §. si indemnitas. ff. de administ. rer. ad ciui. perti.* & si frumentariam pecuniam susceptor in vsus proprios conuertisset ad centesimas vsuras conueniri poterat. *l. qui sine. ff. de neg. gest.* Item & est aliud singulare, scilicet, quod licet regulariter ciuitas non habeat tacitam hypothecam in bonis debitorū suorum. *l simile. ff. ad municip. Traditur per gl. & Bal. in. l. 2. C. inqui. cau. pig. ta. cont.* tamen bona debitoris ex causa fruemtaria sunt Reipu. tacitè hypothecata. *l. Imperatores. §. itē rescripserūt. ff. de administ. rer. ad ciuit. pertin.* & præcipuè bona susceptoris pro mala administratione: nā bona administratorū regulariter sūt tacitè obnoxia Reip. secūdū *glos. Abb. & Cano. in c. 2. de pigno. Bal. in l. pignus. ff. qui potio. in pig. hab. not. in l. 2. C. de iur. Reipub. & in l. fin. per text. ibi. C. de reb. ciuit.* & sic bona magistratuū, & decurionū sunt tacitè obligata pro mala administratione bonorū Reipu. Sicut & in tutore, & pro tutore, probat *text. in l. pro officio. C. de administ. tut. vbi Alberi. & gloss. magn. in medio. l. 23. titul. 13. partit. 5. & Rebuf. in 2. tom. constit. Fran. tit. de constit. reddituum. arti. 1. glo. 14. nu. 29.* vbi per totam illam glos. ponit casus in quibus tacita inducitur hypotheca, & in bonis administratorum publicorum, sed non priuatorum, esse hanc tacitam hypothecam inductam pro mala administratione, tenet etiam *Matth. Afflict. in consti. Sicil. libr. 3. rubr. 10. de nominibus baronum. num. 9. fol. 89. & Auenda. capit. 10. nnmer. 39. in fin. & cap. 12. num. 16. ver. & an Respublica. lib. 2.* Item & est aliud singulare, scilicet, quod pro mala administratione, & præstatione reliquorum, ex ordine primo conuenitur susceptor, mox eius fideiussor, & demum in subsidium nominatores si principalis & eius fideiussor non sint soluendo, *ex l. prima, & per totum. C. de peri. nomi. & ibi DD.* & cum in subsidium teneantur, debet prius fieri executio in bonis debitoris & fide iussorū, ex dictis per *Anto. Gom. tom. 2. var. c. 13. num. 3.* quorum debitorum annonæ publicæ bona capi possunt & distrahi, secundum formam traditam *in l. 1. & 2. C. de capien. & distrah. pig. lib. 10. secundum glo. in d. §. item rescripserunt.* Et si ciuitas dubitauerit officiales esse de præda suspectos, poterit eis officium interdicere, & alios subrogare. *l. 2. C. de fru. Alex.* & efficitur ineligibilis susceptor, qui fraudem in officio conuictus fuerit commisisse. *l. 2. C. de pala. sacra. largi. l. si cui. §. his ff. de accusatio.* & idem in notariis & similibus, secundum *Ioa. de Plat. l. si aliquid per illum tex. C. de susceptori.* at si susceptores & thesaurarij laudabiliter officio functi sunt, à muneribus personalibus, immunitatem consequuntur. *d. l. Imperatores. §. item rescripserunt.* Siconus, aliàs, Sitomocas, idest curam annonę habentes, vt annotauit *Alcia, lib. annotatio. c. 2.* Sed an Ecclesia habebit tacitam hypothecam in bonis suorum debitorum, & dicendum est, quod non, sicut in ciuitate dictum est, vt tenet *Bald. in l. fin. C. de sacrosanct. Eccles. & in rubr. C. de iur. fis. Alexand. l. si filio familias. §. fin. numero. 5. ff. solut. matrimo. & DD. in l. 2. C. qui potio. in pig. hab. Ias. in. §. item Seruiana. nu. 71. inst. de actio. & Bertachi. in reperto. verb. ciuitas. in prin.* vbi quid in Ecclesia Romana, sed in administratore Ecclesiæ secus est, nam & in bonis eius inducitur tacita hypotheca pro mala administratione, secundum quod asserunt *Canonistæ, ex gl. in c. ex litteris. extra. de pigno. & in. c. similiter. 16. q. 1. teste Ias. in d. §. itē Seruiano. n. 76. vbi n. 73. disserit quid in fisco, & quid in camera Episcopali.*

Ibi. *Hallandose presente el Regidor, diputado passado, y el*
4 *presente.* Sed an rectoribus pro reuidēdis rationibus iis existentibus', debebitur aliquod salarium? Dicendum est, quod non, nisi aliud sit consuetū, & tunc illud quod consuetum est solui pro salario, vel pro expensis soluetur, secundū *Guid. Papæ decis. Delphi. 68. n. 1. & 2.* faciunt dicta supra, scilicet, quod non datur Rectoribus salarium nisi foras mittantur.

Ibi. *Puedan reueer siempre estas quentas.* Limitatio
5 singularis ad *text. in l. cum putarem. ff. famil. ercis.* vbi habetur diuisionem, ac computationé factam cum hærede, etiā putatiuo, retractari non posse si iudicis

autho-

authoritate facta sit & comprobata, secus si sine ea fieret, vt probatur in *l.* 1. *C. famil. ercis. secundum intellectum. glo. vltimum magis communiter approbatum, vt inquit Menes. in l. si post diuisionem. num.* 4. *C. de iur. & fact. igno. & tradit nouissimè Ayora de partitio. 3. p. quæst. 6. 7. & 10. & sic. etiam debet declarari. l.* 8. *tit.* 4. *libr.* 5. *fori.* vel quoties competit beneficiũ restitutionis: tunc enim eo mediante retractari posset diuisio, & computatio rationum facta, etiam cum iudicis authoritate, secundum *Menes. vbi supra. nu.* 4. *& ex d. l. fori. probatur.* Hæc tamen, quoad rationes annonæ frumentariæ locum non habent, ex tex. nostro, in eis enim etiam si adsit iudicis authoritas in redditione rationum possunt semper reuideri, siue ad partis petitionem, siue ex officio iudicis. De quo an rationes semel redditæ iterum reddendæ sint allegato calculi errore, *verb. consilium* 4. *Achillis de Pedroche. num.* 1. *cum sequentibus. & Bart. Socin. consi.* 149. *lib.* 2. Et notandum est, quod cum lex nostra loquatur per dictionem semper quæ perpetuitatem denotat, non consummitur in prima, neque in secunda reuisione: itidem & quia est legis dispositio, quæ semper duratura est, & in ea non consummitur in primo actu, sicut consummitur ex dispositione hominis, secundum *Tira. in l. boues* §. *hoc sermone ff. de verb. sig. in* 9. *limitatione. per totam.*

Cap. decimumquartum.

1. *Non potest pecunia publici horrei in alios vsus conuerti, & duas assignat rationes & mouet quæstionem quotidianam. num.* 1.

1 LEBi, NINGVNO PVEDA TOMAR DE AQVI ADELANTE EL DICHO DINERO, NI PARTE ALGVNA DEL, AVNQVE PAGVE LOS REDITOS. Lex nostra, in iis verbis fundatur duabus rationibus. Prima, quia non debet in alios vsus commutari pecunia publica, quam in eis ad quos destinatur: hæc autem pecunia ad cẽsus redemptionem destinatur, ergo ad hoc & non ad aliud debet applicari. Secunda ratio est, ne detur fraudibus occasio si aliud permitteretur. Tertia vero est, & verior, & quæ ex text. nostro desumitur, scilicet, quòd semper bona ciuitatis, vel annonæ huic censui obligata semper remanẽt, sub hac abligatione interim, quod census non redimitur, & sic ab eis peti potest census, & post debet ab illo qui nummos cœpit peti, & damna, & expensæ, ex inde sequuntur annonæ: ideo lex nostra hęc fieri prohibuit, non vero ex hoc quod esset illicitus talis contractus, sed potius licitus: nam si ego habens censum impositum super re mea volens verè illum redimere, accessit Petrus, & dixit, Præbe mihi hos nummos, & ego redimam censum & interim soluam redditus decurrendos, licitè fieri potest, ne remaneat in damno dominus horum nummorum, ex dictis per *Sylvest. in sum. verb. vsura.* 1. *num.* 22. *&* 23. *& per Magist. Lopez in suo instructo. conscien.* 1. *par. c.* 213. *pag.* 523. *col.* 2. *in* 4. *conclu.* Nam si iudicemus in hoc casu adesse damnum emergens, prout adest, in eo concurrunt requisita illud iustificãtia, de quibus dixi in *l.* 1. *tit.* 6. *libr.* 8. *infra num.* 19. *cum seqq.* siue dicere quis velit esse lucrum cessans, etiam hic concurrunt eius requisita, de quibus dixi *in ead. l.* 1. *nume.* 26. *cum seqq. & refert Aragon. de iust. & iur. q.* 86. *art.* 2. *pag.* 517. *ver.* his ergo iustificatur hic contractus, vt licitus sit: dum tamen verè & realiter & non fictè habeatur pecunia illa pro redemptione illius census, cuius redemptio cessauit: quia amicus ille petijt, sibi dari, & quod indemnẽ seruabit censualistam à principali sorte & censibus decurrendis, & ex dictis per *Vegam in Sylu. casu. consi. lib.* 1. *casu.* 181. *& per Rebuf. in rep. l. vni. C. de sent. quæ pro eo, quod interest. num.* 25. *& in gl. verb. dupli. num.* 29. *& Rolan. Valle. consi.* 35. *num.* 11. *cum* 4. *seqq. vol.* 1. promissorque indemnitatis ad sortem & vsuras tenetur, vt per *Deci. consi.* 551. *num.* 7. & ad omne interesse & lucrum, secundum *Alexand. consi.* 32. *vol.* 4. *& consi.* 199. *numer.* 7. *vol.* 7. *& dicta per me in l.* 1. *num.* 24. *tit.* 6. *lib.* 8. *infra.*

Cap. decimumquintum.

1 *Pœna contra transgressores huius legis interpretatur, & conciliantur plura iura. num.* 1.

1 LEBi, QVE TODAS LAS PERSONAS PECVNIARIAS. Intellige de expræssis in capitulis huius pragmaticæ: nam in capitulis, vbi pœna non est imposita, si neque per aliam iuris dispositionem reperiatur expressa: ac imposita, erit pœna arbitraria contraueniens puniendus: quia vbi ius non definit, pœnam remanet in arbitrio iudicis, & cum arbitraria est pœna, si pecuniaria imponitur, dimidia eius pars debet fisco applicari, vt diximus *in l.* 2. *numer.* 2. 3 *& 4. titul.* 26. *libr.* 8 *infra.* Et alia dimidia, *Para gastos de justicia, o obras pias.* Solet applicari secundum, quod iudici videbitur, & hæc dico ne intelligat lector legislatorem in hoc capitulo velle, vt pœnæ arbitrariæ iudex, sibi partem ferat, vel diuidat, secundum quod in hoc capitulo distribui iubentur pœnæ in præsenti expresse pragmatica.

Cap. decimumsextum.

1 *Iudices tenentur legem istam in executionem mandare, sub pœna ibi imposita. num.* 1.

2 *Constitutiones, seu statuta ciuitatis, vel populi, an sint ante confirmationem consilij Regis seruandæ, bene interpretatur. num.* 2.

1 LEBi, QVE LAS JVSTICIAS TENGAN QVENTA QVE ESTA NVESTRA LEY SEA CVMPLIDA Y EXECVTADA. Sic etiam *per l.* 2. *C. de cond. in pub. hor.* iniungitur iudicibus, vt cutã habeant annonæ publicæ, & eius domorum, & faciunt verba legis. 3. *C. ne sanctum Bap. reiteretur ibi,* quę omnia ista custodiri decernimus, vt nulli iudicũ liceat delatũ ad se crimẽ minori, aut nulli correctioni mãdari, nisi ipsi idẽ pati velit, q̃ aliis dissimulãdo cõcesserit, & iis tota ista lex & pragmatica remanet satis cõmentata, ac declarata. Solum habens notare † pro complemento ad *capit. fin.* dum dicit, quòd, ordinationibus, si quas populi habent contrarias huic legi & pragmaticæ, non debent eis vti, nisi

prius reuideantur in consilio, & hoc tam in depositis factis à ciuitatibus & populis, quàm in relictis à particularibus personis. Etiam si *Castillo in sua Politica. libr. tertio. cap. 3. 57. numer.* aliud vellit circa annonas à particularibus personis relictas : nam idem quod in aliis ciuitatum lege nostra attenta esse credo, cum nemo possit facere quin leges in suo testamento locum habeant. *l. nemo. delegat. primo,* & quia lex nostra in hoc capit.generaliter loquitur, neque restringitur per proœmium eius, cum eius ratio generalis non debeat restringi ad depositа ciuitatum tantum, sed omnia deposita quæ frumenti pro communi & publica vtilitate relinquuntur per particulares personas comprehendit lex nostra. Item erit hic vnus casus specialis in quo ordinationes ac statuta populorum etiam concernentia bonum eorum commune absque Regia confirmatione non sunt exequenda,quæ quidem specialitas, regulam videtur constituere, in contrarium, in confirmationem meæ, & de iure nostro maximè Regio, verioris opinionis regulariter similium statutorum obseruationem non requirere confirmationem Regiam, sed quia authoritati Regiæ & auditorum eius aliquantulum præiudicari videbatur, secundum aliorum iudicium (non verò secundum meum) quia eorum sententia spectabatur declaratoria, an essent iusta vel non talia statuta, vt sic obseruari iuberentur,sin minus tolerentur Regia prouisio solet dari vt interim quod non confirmantur non obseruentur.

SVMMARIVM.

Ciuitates villæ & populi habent fundatam suam intentionem intra terminos sui districtus. numero 1.

Occupans terras publicas iniustè censetur occupasse. num. 2.

Ciuitates an possint compromittere super terminis suis sine Regis licentia. num. 3.

Lex 21.

SVMMARIVM.

Ciuitates, villæ & populi non sunt spoliandi,vicis,terminis & locis nisi præuia citatione aliter enim restituendi sunt.

IBI, ESTANDO EN POSSESSION DELLOS NOSEAN DESAPODERADOS,habent enim ciuitates,villæ & populi fundatã suam intentionem intra terminos sui districtus postquam termini † sunt diuisi, vt inquit *Auenda.* 1
cap. 4. præto. num. 3. in prin. lib. 1. & sic alius possidens terras has præsumitur eas † occupasse iniuste 2
& de facto, & nisi ostendat titulum cogitur ad restitutionem possessionis, qua quidem detentor ipse ciuitatem vel villam spoliauit, secundum *Auendan. vbi supra. num. 10.* vbi inquit quòd in hoc casu si de spolio cum violentia constaret non loquitur lex de Toledo. 3. titu. 7. infra isto lib. neque auditur volens docere de titulo, sed ante omnia restituere debet secundum tex. in præsenti, dum in finalibus verbis dicit, *sean restituydos sin alongamiento de audiencia y juyzio,* nisi notoriè constaret in continenti de titulo spoliantis, secundum quod dixi *in l. 2. gl. pen. tit. 13. lib. 4. supra,* & de iis etiam aliqua dixi. *l. 1. titu. de las prescriptiones, eodem lib. 4.* dum de iis terminis ciuitatum disseruimus aliqua, sed an super iis terminis possit † compromitti per ciuitates & vil- 3
las sine licentia Regis, vide *gl. magnam, in l. 24. tit. 4. p. 3.*

¶ Ibi, *sin que sean llamadas y oydas,* nullus enim etiam detentor debet re sua priuari nisi prius audiatur, *ex tex. & ibi Docto. in cap. licet Episcopus de præben. in. 6. & alibi dixi.*

TITVLO SEXTO

Del repartimiento que pueden hazer los pueblos, y de la quiebra que se ha de hazera los lugares despoblados.

VPeriore titulo dictum est de propriis ciuitatum,villarum & populorum, & quia in defectum horum propriorum fit aliquando collecta communis pro subueniẽdis necessitatibus communibus & publicis, nunc consequenter subsequitur titulus noster ponens formam & modum circa hæc obseruandum.

SVMMARIVM.

Ciuitas imponere collectas non potest quia est de regalibus. num. 1. nisi pro suis necessitatibus vt. num. 2. vbi quid sit hodie. num. 4. amplĩ. & num. 6.

Vsque ad tres mille morapetinos potest sine Regis licentia imponi collecta etiam per viam sisæ in pane vel vino aut victualibus ad limitationem l. 16. tit. 18. lib. 9. infra prohibentem imponi sisam. n. 3.

Collecta iam adquisita bene potest præscribi. numero 5.

Licentia

Licentia præsumpta non sufficit vbi expressa requiritur n. 7.

Limitatur legis nostræ conclusio quòd vltra tres mille morapetinos non potest imponi collecta sine licentia Regis aliquibus modis. n. 8.

In Francia idem quod in nostra lege est statutum. num. 9.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Concilia ad quam vsque summam in defectum propriorum possunt diuidere ad subueniendas necessitates communes & publicas sine pœna, & quam pœnam incurrent contra facientes absque Regia licentia.

IBI, SIN NVESTRA EXPRESSA LICENCIA, licet de iurecommuni ciuitas imponere † collectas non possit, quia est de regalibus, & de Principi reseruatis, *ex cap. 1. quæ sint regalia, not. Bald. in l. etiam C. de executi. rei iudic. & est in l. 1. vbi diximus titu. 11. supra lib. precedente*, tamen ciuitas & villa pro suis necessitatibus † bene poterat imponere collectam, vt not. *Bart. in l. 1. C. de superindicto, & in l. 1. C. de muli. & in quo loco lib. 10.* & concludit *Alex.* multa allegans *in l. si non obtulit. ff. de re iudi.* & hoc de iure communi esse indubitatum asserebat *Cassane. in consu. Burg. rubric. 1. §. 4. in glos. & surses. num. 47. & Afflictis, & Grammaticus*, relati per *Auenda. cap. 14. præto. n. 2. in fi. lib. 2.* vbi ampliabant etiam pro necessitate vicorum, & aliorum, qui sunt intra prouinciam: Ego tamen etiam de iure communi id non ita indubitatum video, sicut asserit *Cassan. & sequaces vbi supra*: nam *Sicul. in c. peruenit, de immuni. Eccles. colu. 7.* tenebat, quòd ciuitas etiam pro vtilitate publica non poterat imponere collectas, *ex. l. vni. c. de superindicto lib. 10. & ibi Bar. Alex. & Iacob. Rebuf.* sed pro necessitate ciuitatis bene posset, & idem in prouincia tenebat *Barto. Imol. & Rebuf. in ea l. vni C. de superindict. lib. 10. & in l. vni. C. de muli. & in quo loco, & in l. Placet, de excus. mun. lib. 10. idem Ang. Bar. Bald. & moderni l. 4. §. actor. ff. de re iudi. & ibi Io. de Imol. & Bald. in l. etiam. C. de execu. rei iudi. & glos. & Bar. in l. 1. §. quòd si nemo. ff. quòd cuiusque vni nomi. & per eundem Bar. in cons. punctus quæstionis talis est, quidam nomine*, & facit quod notat *Innocen. in cap. grauem, de sent. excom. per Ang. in authen. qui. mo. nat. effi. sui. §. siquis igitur in 2. & in præallega. § actor, Bal. in l. ciuitas. ff. si cer. per. propter quòd Iacob. Rebuf. in d. l. vni. C. de super indicto*, formans quæstionem in consulibus, rem distinctione concordare volebat, scilicet, quòd aut consules volunt facere collectam propter necessitatem, sine qua non possunt perficere suam administrationem, vt puta propter litem vel debitum exoluendum, & tunc possunt, vt *in d. l. 1. ff. quòd cuiusque vni. nomi. cum glos.* aut propter publicam vtilitatem, vt quia volunt constituere salarium Medico, vel Aduocato, & itidem possent, *ex l. ambitiosa. ff. de Decret. ab ord. faci. & l. vni. C. de Decret. Decuri. lib. 10.* aut volunt facere collectam propter ludos, vel pro nouo aduentu Principis, & non possunt, vt *l. 1. C. de præbend. sala.* quod intelligit inuitis & nolentibus, vt *in l. 1. C. de spectaculis lib. 11.* & hoc esset verum, nisi consuetudo esset in contrarium, tamen vt alicui donaretur non poterat imponi collecta, secundum *Bar. in prædictis locis*, quia esset decretum ambitiosum, *ex d. l. ambitiosa*, neque itidem pro vtilitate publica totius Imperij, nisi cum licentia Principis. *l. 1. §. quòd si nemo. ff. quòd cuiusque vni nom. & ibi Bar. & in l. 1. C. de muli. & in quo loco. l. vni. C. de superindicto, Angel. de Clauasio, in summa, §. tallia. vers. 2. & seq.* quos omnes ad hoc allegat *additio capellæ Tolosa. q. 347.* & distinctio Iacobi Rebufi etiam de iure communi refutari posset, ita vt res hęc esset in conflictu opinionum, hac de causa lex nostra vt opiniones sedaret, processit disponendo, quòd vsque ad tres mille morapetinos possint iudex & consules ciuitatis collectã imponere in ciuitate, & vicis itidem cum consensu iudicis & consulum ciuitatis, cui subsunt ex lege sequente, vltra vero tres hos mille morapetinos nullo modo sine Regis licentia pro nulla necessitate pro nullaue causa potest imponi collecta, vt vides ex iis legibus nostris, & sic in parte approbatur & in parte corrigũtur opiniones Docto. vt inquit *Auen. vbi sup. n. 4. in vbi vers.* & istas leges inquit optimè, quod vsque ad hos tres mille marapetinios non solum imponi potest per viam collectę sed etiam † sisæ in pane, vel vino, vel in alijs victualibus, & sic limitabis. *l. 118. gabellarum transcriptam, in l. 16. tit. 18. lib. 9.* infra prohibentem imponi sisam, nam procedet quoties vltra hos tres millè morapetinos imponenda esset, secus verò si vsque ad eos, ex text. nostro, qui tanquam specialior declarat generalem illius l. 16. dispositionem, prout tenet *Auenda. vbi. supra*, & bene, que quidem nostri text. conclusio ampliatur primo, vt consuetudo etiam immemorialis contraria nihil opituletur, † *ex l. 25. tit. 6. lib. 3. supra*, reprobante contrariam consuetudinem, quo casu etiam immemorialis reprobata censetur *ex dictis per nos in l. 3. titu. 1. libr. 2.* supra & tenet in nostrum propositum *Auiles, in cap. 24. præto. glos. ò præscription numero. 10. & Auenda. dict. cap. 14. nu. 5. lib. 2.* vbi inquit ex hoc corrigi dicta *Barto & Alex.* ibi relatorum contrariùm volentium non tamen negatur secundum eum, *ibi eo num. 5. in fine*, quin collecta iam adquisita & alicui debita præscribi non possit, quia bene poterit † *ex Barto. in l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de publi. & vectiga.* secundo ampliatur noster text. vt etiam si sit casus in quo princeps aditus concederet collectam adhuc tunc non licet ciuitati vltra taxam nostri tex. eam imponere, † quia sola opinio, quòd princeps eam concederet non est iusta concedendi causa, vt excusetur à pœna concedens, quia non sufficit licentia prę sumpta vbi expressa † requiritur, vt hic, ex communi asserta per *Corser. in sig. verbo licentia, & tenet expresse Auendano, in d. cap. 14. num. 6.* tertio ampliatur nostra lex & conclusio eius etiam si pro donando principi in aduentu, vel quolibet alio casu, non licet excedi meta nostri tex. vt tenet *Auenda. dict. numero 6. versic. tertio extende, & Auiles, cap. 34. præto. glos. sin nuestra licencia. n. 1.* limitatur † tamẽ nostra lex & eius dispositio quatuor modis à me propositis

1 2 3 4 5 6 7

positis *in dict. l. 25. titul. 6. lib. 3.* supra & quatuor modis limitabat eam *Auenda. dict. cap. 14. nume. 7. 8. & 9.* qui si bene inspiciantur non sunt omnes limitationes, quia exceptio debet esse de regula, quia prima limitatio & tertia ibidem propositæ, cum aliqui homines particulares non per modum concilij, sed inter se ad aliquem bonum finem se congregant & ad illum implendum finem aliquid de suis pecunijs aut bonis contribuunt, hæc non sunt limitationes nostræ legis, quia lex nostra loquitur quoties ciuitas villa aut populus se congregant ad collectandum cæteros vicinos, & hoc est differens à dictis duabus limitationibus: Item & quartus casus ibidem *ab Auend.* propositus *in num. 9.* scilicet, quòd possunt compelli ciues aliqui diuites mutuare ciuitati pro subuenienda aliqua necessitali, neque itidem hic est casus nostri text. quia hic omnes vicini collectari prohibentur vltra metam hic taxatam sine licentia Regis, vt & semel collecta soluta nihil amplius teneatur concilium eis soluere, in casu vero Auendañi, non collectantur omnes, sed vnus aut duo diuites, & id, quod mutuant, est ipsis postea soluendum, & sic malè hos tres casus pro limitationibus nostri tex. ibidem Auenda. considerauit, licet veri sint in suis terminis: Secundus verò casus ibi per eum constitutis num. 8. scilicet ob magnam & eminentem necessitatem, hæc est vera limitatio ad legem nostram, quam & posui *in d. l. 25.* & sic non dantur vltra illas tres aut quatuor limitationes ibi à me constitutas nostro tex. in præsenti, & vltra ibidem descriptas reperi nunc aliam *ex l. 41. tit. 13. li. 8. infra* quam addes supradictis *in illa l. 25. per nos.* Et idem quod in nostra lege vt in
9 Francia † asserebat *Rebuf. 1. tomo consti. Fran. tit. de lite. obliga. articu. 2. glos. 1. numero. 80. & 81. & Carolus à Grassallis, lib. 1. regali. Franci. iure fin. versic. ius in dicendi. pagina. 300. in paruis.*

SVMMARIVM.

Lex hæc declaranda est per legem præcedentem. numero 1.

Vici vbi solent per se contribueri tunc poterunt inter se tresmille morapetinos impartiri. num. 2. & num. 3. declaratur.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Nulla diuisio fieri potest per statum tributariorũ & plebeiorum nisi præsente iustitia & rectoribus populi ciuitatis aut villæ illius, vbi status ille plebeiorum de per se vniuersitatem constituit.

IBi, NINGVN REPARTIMIENTO, intellige legem hanc cum diuisio hęc & partitio non est vltra tres mille morapetinos, secũdum dispositionem legis præcedentis, non verò vt intelliligas legem nostram velle derogare legi præcedenti quia ei non derogat, sed nostra potius per illam † declaratur.

¶ Ibi, *Sin ser a ello presentes las justicias y regidores,* idem notabat *Barto. in l. omnes populi. quæst. 1. ff. de Iusti. & iure, & Auend. cap. 19. præto. num. 10. lib. 1.* vbi limitat, nisi vici legitime præscripserint contrarium, vt & per *Ripam, de peste. 2. parte. num. 468.* & probatur *ex tex. nostro in finalibus verbis.* Item nota quòd ex lege nostra videtur probari & clarius *ex d. l. 25. tit. 6. li. 3. supra* quòd vbi vici & sic loca ciuitati aut villę subiecta solent † perse contribuere, tunc 2
poterunt inter se hęc tria milliaria morapetinorum distribuere, secus, vero alias, quia tunc non possent, sed vna cum eis & villa vel ciuitate esset hæc partitio & contributio facienda horum trium mille morapetinorum, vbi vero vici solent per se imponere collectam tunc ciuitas, vel villa poterit imponere ciuibus suis tres mille morapetinos, & vici ei subiecti alios tres mille inter se, etiam si sint plures vici, non enim poterit quilibet † vicos inter 3
se illos distribuere, vt vtrumque considerat *Auend. d. cap. 14. præto. num. 4. in princi. & num. 10. lib. 2. vbi in eo. nam. 10.* quærit, an vici petere poterunt, quòd fiat diuisio inter eos & ciuitatem aut villam, cui subsunt & dicit quòd non, sine authoritate superioris, aut consuetudinis, vt ibi per eum, & vide *glos. por lo. in l. 20. titu. 32. parti. 3.* an vici possint reclamare male fuisse factam distributionem.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Reparationes murorum, & eis adiacentium ciuitatis, aut villæ quibus expensis sint faciendæ in casu in quo pro talibus reparationibus est imponenda aliqua collecta.

IBi, QVANDO SE OVIERE DE HAZER Y REPARTIR ALGVN REPARTIMIENTO, notanda sunt verba hæc, vt scias, quòd quamuis repartitiones hæ sint faciendæ non semper est imponenda collecta vicinis & habitatoribus, sed tunc demum cum deficiunt propria ciuitatis & villæ, tunc enim eis deficientibus si collecta impo natur, contribuent in ea ciuitas, vel villa, & omnes vici ei subiecti, secundum quod dixi. *in l. 2. titu. 5. libr. 6. supra.*

SVMMARIVM.

Casus specialis est iste vbi vicini nouiter venientes contribuunt pro tributis præteritis. num. 1. vbi vide an id probet.

Lex 4.

SVMMARIVM.

Pro locis desertis alicuius ciuitatis aut villæ quo modo collecta est imponenda alijs non desertis, & itidem si iterum populentur, quid fiet.

Ibi,

RBI, MANDAMOS, hanc legem & disposition nem allegat *in suo casu nouissimè, Lasarte, de decima venditio. cap. 4. num. 42. lib. 1.*

¶ Ibi, *Viuieren en ellos tantos vezinos poblados*, hic est
1 casus specialis vbi vicini † nouiter venientes contribuunt pro tributis præteritis tempore aliorum vicinorum contractis, cum regulariter de iure aliud sit, vt dixi *in l. 10. titu. 14. lib. 6. supra* quod tamen si bene consideras, lex nostra non probat, sed potius contrarium, nam tributa præterita & debita antequam tales vicini populatent loca hæc deserta non tenentur vicini noui populatores soluere, sed illa tantum, quæ post populationem decurrunt, prout deducitur ex illis verbis, *que ellos sean obligados a lo pagar de alli a delante*, ergo non includuntur tributa præterita vsque tunc decursa, sed abinde decurrenda, & per consequens non probat lex nostra casum specialem contrarium, nisi dicamus, quòd eo quod tributa hæc habent dependentiam de præterito, dicuntur præterita, non tamen vt decursa ante populationem soluant noui populatores, sed decurrenda populatione facta, licet habeant dependentiam à tributorum distributione antea facta. Et quid erit si in populis regni sint aliqua loca diminuta & alia aucta, ita quòd æqualitas antiqua non est conueniens seruabitur tunc dispositio legis sequentis, quę est eiusdem materiæ, non tamen aperit à quot annis & in quot annos esset eius dispositio exequenda, ideo conueniret tempus assignare vt eius dispositio verificari posset, & nunc & toties, quoties opus fuerit, quod quidem faciliter medebitur si regnum vel aliqua eius prouincia in Senatu regio id peteret, prout ex tenore legis sequentis colligitur. Et hæc pro hoc titulo sufficient.

Lex 6. tit. 6. caput 98. Curiarum De Madrid. Anni. 1573.

1 *Quia breuis est non summatur. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Ordo seruandus in distributionibus & fisis faciendis & distribuendis inter vicinos populorum, hic apponitur.*

IBI, LA LEY SEGVNDA DESTE TITVLO. Vbi aliqua diximus, & lex nostra auget formam illius *legis* 2. vt ad minus cum iustitia in his distributionibus faciendis adsint duo populi rectores. Sed videtur superflue disponere legem nostram, duos ad minus Rectores debere adesse iis distributionibus disponẽdo: nam cum illa l. 2. hic relata loquatur in numero plurali, duorum numerum requirebat, ergo non erat necesse in præsenti legem condere super hoc: & reuera ita est, nisi superfluitatem hanc saluemus, ex eo, quod lex nostra pœnam addit contra facientibus imponendam, & ex hac additione superfluitas euitatur, vel quia lex illa 2. iam in desuetudinem venerat, & pro renouatione eius lex nostra constituta sit, & de iis fisis, & distributionibus nouissimè *& latè tradit Castillo, in sua Politica de Corregidores, libro. 5. cap. 5.*

TITVLO SEPTIMO

De los terminos publicos y de dehesas y montes y pastos de las ciudades, villas y lugares.

CVM superioribus titulis dictum sit de propriis ciuitatis, villę & populorum, in quibus etiam pro vicinorum commodo adesse solent exitus defensæ & prata publica, nunc consequenter subsequitur titulus noster.

SVMMARIVM.

Montes dupliciter designantur, in. num. 1.
Montium vsus omnibus communis est. num. 2.
Termini à montibus differunt. num. 3. & ibi declaratur quomodo diuidatur terminus in terras baldias, & alias. num. 4.
In vsu & commoditate harum terrarum publicarum siue in pastu siue in agricultura consuetudo antiqua seruanda est. num. 4. & deficiente consuetudine rex adeundus est pro eius declaratione. num. 5.
Regis proprium est pensare & statuere ordinem quo eius subditi vtantur incommoditate terrarum publicarum. num. 6.
Regia licentia necessaria est vt vsus terræ publicæ mutetur in alium vsum. num. 7. & 13. & 16.
Bona publica ciuitatum & populorum quæ & qualia. num. 8. & 9. & 10.
Forma legis de toledo seruata circa restitutionem terminorum publicorum exequetur condemnatio sine obstaculo appellationis, non vero alias, numero 11.

Limita-

Limitationes legis noſtræ remiſſiue. num. 12.
Alienationis verbo quid contineatur. num. 14.
Vbi ſolum de venditione fit mentio non conpræhenduntur alij contractus. num. 15.
Rex eſt adminiſtrator bonorum publicorum in vendendo, pignorando, & alienando ea. num. 16.
Regis licentia an requiratur in compromiſſo faciendo ſuper rebus ciuitatis. num. 17.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Termini montes exitus & hæreditates conciliorum per aliquos occupata ipſis conciliis ſunt reſtituenda, non tamen poſſunt concilia ipſa vendere cultiuare aut alienare ea, ſed vſui publico & communi ſunt relinquenda, & ſi aliud eſt factum erit deſtruendum.

1 I Bi, MONTES, dupliciter † hoc intelligi poteſt, vel de montibus in alto poſitis ſine lignis agriculturæ ſolum appropriatis, vel paſtibus animalium, vel de montibus ad ſcindenda ligna deputatis, vel ad vſum glandis legendę ſecundum naturam & proportionem terræ: Et vtroque modo ſunt in vſu communi & publico, non tamen debent eſſe omnes ad vſum lignorum, nam ſic fere totus terminus eſſet in vſu montium, ſed certa montium pars ſolet limitari ad vſum glandis legendæ, alia ad vtilitatem paſtuum ouium & aliorum animalium, alia vero ad agriculturam, vt ſic omnibus prodeſſe poſſint, nam vni ligna vendunt, alij culturæ intendũt, alij autem oues creant, vaccas & alia generis huius vel alterius in paſtibus publicis paſcendo cum eis, ſicut alij vicini & habitatores terræ, & in effectu ſic voluit *Auend. c.* 4. *præto. num.* 9. *verſi. & hæc dupliciter lib.* 1. & diximus *in l.* 5. *tit.* 7. *lib.* 3. *ſupra*, vbi alia in propoſitum conducibilia retulimus: Et vſus horum montium com-
2 munis eſt † omnibus habitatoribus terræ *ex l.* 9. *tit.* 28. *p.* 3. quam corrupte allegat *Auend. c.* 12. *præto. num.* 1. *li.* 1. & probatur etiam *ex tex. noſtro*, quem adhuc conſiderauit ipſe *Auend. in d. c.* 4. *præt. num.* 9. *verſi. facta autem eo. li.* 1. *& num.* 4. *verſiculo. item fontes cum ſequen.*

¶ Ibi, *Y terminos*, ex hac copula, y, quę ſolet quaſi ſemper inter diuerſa poni, vt per *gloſ. & Docto. in l.* 1.
3 *ff. de Iuſt. & Iur.* colligitur, terminos differre † à montibus, vt per *Auend. d. cap.* 12. *præto. verſi. & dicta lex. li.* 1. nam alia pars terræ publicæ extra montes, eſt intra terminos ciuitatis vel villæ, quæ non eſt deputata alicui communi vſui, & ſolet dici, *terras baldias*, in quarum vſu & commoditate antiqua ciuium conſuetudo ſiue in agricultura ſiue in paſtu, ſiue in aquis diuidendis ſiue in ſcindendis li-
4 gnis ſeruanda eſt, † vt elegantiſſime not. *Bald. in c.* 1. §. 1. *de pace conſtan col.* 4. *in parte ſicut ab antiquo, vbi* allegat *tex. in l. domini prædiorum. C. de agricol. & cenſ. li.* 11. *& Auenda. d. c.* 4. *præto. num.* 9. *verſic. alia pars terræ, cum ſequen.* vbi & inquit conſuetudinem hanc eſſe omnino ſeruandam, quòd ſi conſuetudo circa hæc non adſit tunc, ſecundum *Auend. ibidem verſi. ſi vero non ſit conſuetudo*, tunc adeundus eſt
5 rex † vt eius arbitrio fiat terrarum diſtributio, ſicut in diuiſione aquarum ſtatuitur *in l. de vſu. ff. de var. & extra. cog.* proprium enim Regis eſt penſare & ſtatuere † quo ordine & qua cultura debent vti
6 ſubditi ſui in proprium commodum terrarum regni, *vt l.* 1. *tit* 11. *p.* 2. & facta diuiſione Regia authoritate tunc ipſi vicini ſingulatim vtentur terminis & terris in communem eorum vtilitatem, vt per *Auend. d. num.* 9 *verſi. ideo cum ſequent.* quæ diuiſio cum facta ſit in qualibet ciuitate & villa & terminis ſuis ipſi iam vicini conſuetudine introductum habent modum & formam eis vtendi, ad mutandum tamẽ hanc formã antiquitus habitã: puta quòd illud quòd erat paſtui appropriatũ cultiuetur, Regia autoritas eſſet neceſſaria, quę dabitur ſi pro aliqua ſubuenienda neceſſitate eſſet culturæ tradenda terra illa, aliter enim videtur quædam noua impoſitio, quæ non niſi autoritate regia fieri poteſt, ſed ſi in vicinorum commodum reſultaret, ita vt ſicut antea paſtu illius terræ vtebantur, nunc poſſint eam cultiuare omnium conſenſu in publico concilio habito id fieri poſſet dum tamen id in futurorum vicinorum damnum non reſultaret, neque infructifera remaneret in poſterum terra illa licet ſecurius eſſe iudico & cõſulo vt indiſtincte in hac terrarum mutatione ſaltim de paſtu ad culturam Regia procuretur † autoritas, vt & vult *Auend. d. ca.* 7
12. *præto. num.* 29. *verſic. ſi tamen, & ex diſpoſitione l.* 12. *infra iſto lib. & titu. decerpitur.*

¶ Ibi, *De los concejos*, non intelligas quòd hæc ſint propria conciliorum, vulgo, *proprios de concejo*, ſed quia in vſu publico & communi vtilitate ſunt conſtituta, vt ex *l.* 9. *tit.* 28. *p.* 3. *colligitur*, & ex dictis per *Auend. c.* 4. *præt. num.* 8. *verſi. item ex his cum ſequen. lib.* 1. nam quædam † bona ſunt à legibus huius 8
regni deputata in vſum publicum, quæ ad vtilitates particulares, & proprias ſingulorum deuenire non poſſunt, vt eſt platea, via, defenſa exitus, mercatorum forum, Ripæ, Riui & flumina publica, montes, muri, & viæ iuxta muros, pontes, fontes publici & hæc in communem & publicum vſum vicinorum deputantur, vt colligitur ex *l.* 4. *& 6. tit.* 28. *& l.* 7. *tit.* 29. *& l.* 20. 22. *& 23. tit.* 32. *p.* 3. quædam vero ſunt bona ad vniuerſitatem pertinentia & non ſunt in vſu publico † ſed redditus talium bonorum 9
ſeruiunt in communi, vt in caſu *l.* 10. *titu.* 28. *par.* 3. & bona iſta poſſunt mutari in alterum vſum, & ad alias deuenire perſonas, quod non eſt in præcedentibus bonis. Alia vero ſunt bona appellata vulgariter, *tierras baldias*, quæ ſunt de termino † ciuitatis 10
aut villæ, non tamen ſunt à lege deputata in certum vſum, & in iis conſuetudo vtendi eis ſeruabitur, vt dictum eſt, ita bona hæc conſiderat *Auenda. dicto cap.* 4. *prætorium. n.* 8. *& 9.* vbi & quibus modis & temporibus hæc adquiri poſſint, declarat, & ego dixi in *l.* 1. *nume.* 60. *cum ſequentibus aliquibus titu.* 15. *lib.* 4. ſupra quæ hic repetere non eſt neceſſe, ſed tantum ſcire quòd de dictis bonis loquitur lex noſtra.

¶ Ibi, *Sean luego reſtituydos*, nam ſpoliatus eſt ante omnia reſtituendus, vt ſunt iura vulgaria,

& in

& in legibus titu. 13. lib. 4. supra clarius id patet, & ex sequentibus quatuor legibus nostri tituli: Et cum procedere vult ciuitas spoliata vel villa aut vicus, secundum terminos l. 3. de Toledo infra isto titulo, forma ibidem assignata cum l. 4. sequente seruanda est, & operabitur, vt illa forma seruata executio sententiæ restitutoriæ fiat
11 sine obstaculo † appellationis, vt ex l. 5. & 6. infra eodem constat quod non erit si forma illa non seruetur, nam ea seruata non exequetur sententia restitutoria parte condemnata appellante ab ea, nisi constitisset esse omnino apellationem friuolam, *ex cap. appellationibus friuolis, de appellatio. in 6.* quod iudex bonus arbitrabitur secundum iuris obseruationes, & dispo-
12 sitiones: limitabis † tamen legem nostram vt non procedat in casibus descriptis per *Auenda. capit. 12. præt. nume. 29 versic. 1. cum duobus sequentibus libro. 1.* quas in progressu huius tituli referam.

¶ Ibi, *No se puedan labrar*, similes sunt *text. in l. 6. & 7. istius tituli & in l. sed & Celsus. ff. de contra. emptio. not. Rebuf. l. inter publica, pag. 155. de verborum significa.* & hoc nisi populus creuit, & necessaria est agricultura pro frumentis colligendis, nam tunc arari poterunt, vt per *Auend. dict. cap. 12. & nume. 29. versic. & non omittam cum sequenti.* dum tamen secundum eum
13 ibi, interueniat † ad hoc Regis licentia quã tamen faciliter ipse Rex præstabit si de necessitate & commodo constiterit, & quod sine magno pastus incommodo fiat, vt inquit *Mexia, in l. de Toledo in 9. fundamento. 2. p. num. 54. & 55.* & faciunt dicta per *Suarez alleg. 15. in fi.*

14 ¶ Ibi, *Ni enagenar*, alienationis verbum † generale est, per text. *in § alienationis in auth. de non ali. re. eccle. col. 2.* & latissima est eius significatio, secundum *Anchar. cons. 102. contra, col. 1.* omnis enim contractus per quem dominium transfertur comprehenditur, & sic vsucapio, transactio, promissio, obligatio, pignoris datio vbi non est spes luitionis, vt hæc & alia prosequitur singulariter *Rebuf. in l. Alienationis verbum. 28. ff. de verbo. signi. pag. 222. cum sequen. aliquibus.* Sed cum ex venditione dominiũ transferri intendatur, & transferẽdũ omnino sit vt effectus venditionis sequatur, & cũ itidẽ alienationis verbo venditio comprehendatur. *l. fi. C. de reb. ali. non ali. in d. §. alienationis, late Fabian. de Monte de emptio. & vendi. q. 4. versi. 22.* siue alienatio prohibita fuerit à lege, siue à testatore, vt in *d. l. fi. not. Soci. consil. 75. vol. 1.* quomodo in verbo præcedente hoc nostrum, quod commentamus, de venditione fuit facta mentio cũ omnis superfluitas euitanda sit, & dicendum est ad maiorem claritatem id esse factum, & quia si
15 solum de venditione † fieret mentio regulariter non comprehenderentur alij contractus, *ex l. voluntas. C. de fideicom. & Rebuf. vbi supra, pagi. 226.* ideo post mentionem factam de venditione, fuit verbum generale constitutum, *ni enagenar*, vt omnis alius contractus quilibet is sit, comprehenderetur, si ex eo dominium transferretur, adeò, vt & locatio ad decennium, quæ dicitur ad longum tempus censetur etiam prohibita, *ex. ca. nonnulli, de rebus Eccle. non ali. not. Rebuf. pag. 224. in prin.* cum licentia tamen Regis ad populi petitionem alienari possunt, & sine licentia eius nullo modo, quia ipse est administrator † horum bono- 16
rum in vendendo, pignorando, alienando, vt per *Paul. Cas. in l. continuus. §. cum quis. num. 4. ff. de verb. obli. & ibi Bar. num. 5. & Humada, in d. l. 5. tit. 26. p. 2. glos. 6. num. 10.* & an in compro-
missо faciendo super rebus ciuitatis licentia † Re- 17
gis requiratur. vide glos. *estonce. l. 24. tit. 4. part. 3.* Et an Rex ipse possit alienare populis non petentibus, tradit *Humada, in d l. 5. tit. 26. p. 2 glos 6 n. 4 cum pluribus sequen.* quæ cum otium habueris videbis.

¶ Ibi, *Para el pro comumal*, vt in *d. l. 9. tit. 28. p. 3. continetur & supradictum remanet.*

¶ Ibi, *Y si algunos han labrado*, non contrariatur. *l. 7. & 9. inf. eo. vt ibi dicam.*

SVMMARIVM.

Lex hæc specialiter prouidet contra rectores ciuitatum bona ipsarum occupantium. num. 1.

Ea, quæ communiter omnibus prosunt, ijs, quæ specialiter quibusdam vtilia sunt, præponimus, n. 2.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Officiales concilij restituere tenentur, id, quod à concilijs ipsis & bonis eorum occupatum & detentum habuerint sub nostræ legis pœna.

BI, QVALQVIER ALCALDE MAYOR, OR REGIDOR, specialis lex hæc est prouidens contra officiales conciliorum in- 1
iuste occupantes † & detinentes eorum bona, secundum *Auenda. in c. 4. prætorum. nu. 31. in fi. lib. 1. & Mexia, in l. de Toledo, in 1. fundamento. 1. partis. num. 15. fo 3.* non tamen ex hoc tollitur, quin & remedio legis Toleti sequentis & eius instructionis vti non possit ciuitas & villa spoliata bonis suis, nam equidem poterit, ne quod in earum fauorem est introductum in odium ipsarum retorqueatur, contra. *l. quod in fauorem. C de legibus* Et cum lex nostra specialiter prouideat contra rectores & officiales concilij, non potest argui de superfluitate, sed potius notanda est aduersus rectores ciuitatum, villarum, & vicorum, qui semper intendunt occupare, & appropriare sibi res & bona ad ciuitatem & villam pertinentia in detrimentum ipsarum ciuitatum & villarum, cum iuxta officium eis commissum debuissent ad commoda publica exclusis suis particularibus attendere, ea enim, † 2
quæ communiter omnibus prosunt, ijs, quæ specialiter quibusdam vtilia sunt, præponimus, vt in *authen. res quæ. C. com. de leg. cap. ratio nulla, de præben. vbi Deci. num. 2. l. 2. tit. 28. p. 3. Loazes, de ma-*

trim.regis Anglię,fo.21.col.2.num. 1.nam quæ ſunt publica, & ad vſum publicum deſtinata, nemo poteſt etiam Rex diminuere ex lege noſtra & ex ſequente,& *not. Signorol.de Homod.conſ.* 28.*col.*7.*& Aules.c.* 1.*præto.verbo,tierra.num.*2.*& vide.l.*1.*tit.*5.*ſupra.iſto libro noſtræ ſimilem.*

¶ Ibi, *Y allende de las otras penas contenidas en las leyes deſtos reynos*, ſcilicet in lege præcedente, & in l. ſequente, quæ eſt antiquior hac noſtra, vt ex earũ ſubſcriptionibus marginalibus patet,& ſunt ſalutiferæ iuſtæ & vtiles diſpoſitiones ſi bene obſeruarentur, & exequerentur.

SVMMARIVM.

*Lex hæc an habeat locum in locis ducum comitum & marchionum.nu.*1.

*Dictio præſertim, vel maxime implicatiuæ ſunt eiuſdem iuris ſed per maiorem.n.*2.

*Lex noſtra an comprehendat Eccleſiam & eccleſiaſticas perſonas.n.*3.

Quilibet de populo an poſsit ſecundum terminos noſtræ legis denuntiare & petere vt procedatur.numero 4.

Præſcriptio nunquam currit contra vniuerſitatem & ciuitatem ad petendum bona publica occupata ſi dominus terræ illius contradicit. numero 5.

*Libellus in remedio noſtræ legis.n.*6.

Domus tiendas y alhondigas conciliorum comprehenduntur in diſpoſitione noſtræ legis. numero 7.

Commiſsio particularis an requiratur vt procedi poſsit ſecundum terminos noſtræ legis. numero 8.

Etiam iniuſtus poſſeſſor & occupator citandus eſt. numero 9.

*Ciuitas intra terminos ſuæ iuriſdictionis habet fundatam intentionem.n.*10.

*Tuendus non eſt quis in poſſeſsione refragante iuris præſumptione.n.*11.

Aduerſus ſpolium præſumptum vel clandeſtinum habet locum exceptio dominij, ſecus contra verũ. numero 12.

*Contra iniuſte occupantes & ſine titulo reſpublicas lex noſtra loquitur non vero contra titulo poſsidentes.n.*13.

Dominium nõ probatur per poſſeſsionem etiam præſumptiue.n. 14.

*Poſſeſſorium remedium non datur ei à quo difficulter recuperari res poſſet.n.*15.

*Titulus principalior demonſtrandus per reum contra quem agitur ex remedio noſtri tex.eſt licentia principis.n.*16.

Princeps poteſt donare ex cauſa publicos terminos & terras ciuitatum, non vero ſine cauſa. numero 17.

*Titulus etiam contra remedium noſtræ legis eſt poſſeſsio immemorialis.n.*18.

Poſſeſsio immemorialis præbet titulum. numero 19.

*Platea,exitus aut defenſa publica an poſsint tempore immemoriali præſcribi.n.*20.*vbi quòd nullo modo poſſunt alienari.*

*Declaratur. l.*7.*tit.* 29.*p.*3.*n.*20.*&* 21.

*Sylua vel defenſa manente publica poteſt adquiri ius venandi.n.*22.

Bona publica & terræ ſi rediguntur in vſum & commodum particulare ciuitatis alicuius præſcribuntur. per. 40. *annos. numero* 23.

Ædificia facta in plateis & defenſis publicis cum populi conſenſu poſſunt relinqui dum tamen vijs publicis non offendant. 24.

Demolitio factorum in vijs publicis poteſt fieri mandato iudicis ſecularis etiam ſi fiat ab Eccleſia. numero 25.

Dominium in antiquis probatur per indicia. nume. 26. *Titulus circa terras zerbidas baldias vocatas quando probetur. numero* 27.*cum ſeq.*

Appellatione terræ vel agri non venit plantata vel vineata. numero 28.

Reſtitutio datur concilio intra quadriennium poſt impletam præſcriptionem.numero 29.

*Lex noſtra non loquitur quando cum licentia populi adeſt poſſeſsio.*40.*annorum. num.*30.

Quadraginta annorum poſſeſsio cum quolibet colorato titulo in terris plantatis & aratis ſufficit vt non demoliantur.num. 31.

Plantata & ædificata ſi populis reſtituantur debent in eodem eſſe conſeruari.numero. 32. *niſi vt ibi.*

Titulus etiam erit ad excuſandum quem à reſtitutione rei occupatæ ex publico, ſcilicet, æſtimum & allibratio eius in libro publico. numero 33.

*Titulus alius conſideratus per autorem pro excludenda prætentione concilij petentis terram aliquam. num.*34.

Confinia & limites multis modis probantur. numero 35. *vbi quòd probatio per aſpectum eſt potior.*

*Probatio per aſpectum oculorum numquã cenſetur excluſa. num.*36.

Limitum continuatio debet fieri recta via, & non indirecta.num. 37.

In probandis confinibus & in contrarijs probationibus ea quæ de antiquiori probat, præfertur. numero 38.

*Paſculatio, aratio, liberatio ſunt modi ſignificatiui poſſeſsionis terminorum. nu.*39.

Probata antiqua poſſeſsione præſumitur anteceſſores iuſte poſſediſſe & fouere iuſtitiam. numero 40.

Verum

Verum dicitur & est id quod præsumptiue est probatum. nu.41.

Testes deponentes de limitibus solo affixis & in terra natis, vel per montes vel flumina aut riuulos præferuntur.n.42.

Præsumptio naturalis præfertur alij cuicumque opinioni.n.43.

Ex contiguitate & vicinitate verisimilitudo capitur.n.44.

Vna scriptura per aliam declaratur.n.45.

Si dono tibi vel vendo talem fundum talis nominis, solum corpus considerando, etiam si adjciam, qui est sub talibus limitibus, & tot iugerum, si plura iugera post appareant erunt donatarij, & emptoris.n.46. cum sequen.

Demonstrationis causa dicta non disponunt. numero 47.

Casus vbi inquisitio fieri potest contra occupatores terminorum publicorum.n.48.

Appellatio non admittitur quoties agitur remedio nostri tex. etiam inter duo concilia. numero 49.

In casu nostri tex. admittitur probatio de dominio per nouas probationes vt euitetur restitutio. numero 50.

Ciues an admittentur in testes in causis nostri tex. numero 51.

Testium repulsa non admittitur in causa summaria. n.52.nisi vt ibi.

In casu nostri tex. an possint instrumenta contradici. num.53.

Pœna nostræ legis non incurritur vbi non est obseruata eius forma.n.54.

Appellatio in casu nostræ legis non perdit effectum deuolutiuum, sed tantum suspensiuum.nu.55. nisi vt ibi per totum numerum.

Restitutio an admittetur in casu nostræ legis contra sententiam secundum formam eius latam.numero 56.

In appellationibus nostræ legis an ad chancellariam sit recurrendum vel an ad senatum regium. numero 57.

Lex 3. Toleti anno. 1480. constituta.

SVMMARIVM.

Forma & ordo habendus & habenda per iudices in restitutione terminorum & bonorum occupatorum & iurisdictionum ciuitatibus villis & populis facienda, describitur in lege nostra cum.3.aut.4. sequentibus.

PRi, LOS PROCVRADORES DE LAS CIVDADES Y VILLAS, quorum procuratorum concursu Curiæ congregantur, vbi disceptandum est de præindicialibus ac damnis ciuitatibus, villis & populis regni obuenientibus vt medeantur, & lex nostra confirmata fuit quadam pragmatica Madritij facta anno. 1552. per me relata in meo reportorio de cortes *sub. l. 5. tit. 1. lib. 7.* vt me referens inquit *Didac. Perez*, hic sub *l. 5. tit. 3. lib. 7 ordi. pag.* 417. quæ quidem prag. inseritur sub. l. 5. infra. isto tit. & lib.

¶ Ibi, *De nuestros reynos*, sed an in locis ducum comitum & marchionum habebit † locum lex nostra 1
& eius dispositio & *Auend d. c. 4. præt. num 50. versi. sed quæro. cum seq. lib.* 1. arguit pro & contra dicens quòd videtur quod non, ex *l. fi. in fine, titu. 14. lib. 3 ordi. vete.* que est lex. 7. tituli proxime præcedentis, quæ videtur decidere quoad id, quod est Regiæ coronæ, procedendum esse ad restitutionem occupatorum non extra eam, prout sunt terræ dominorum, quæ non sunt dictæ coronæ, & cui non conueniunt verba neque dispositio. *l.* 4. §. *toties. ff. de dam. infec.* cum similibus ibi allegatis, hoc tamen non obstante inquit & bene Auend. ibidem contrarium esse tenendum, imo quod lex nostra Toleti habeat locum non solum in terminis Regiæ coronæ, sed & in terminis locorum dominorum huius regni, & quod ipsi possunt iudicibus suis committere vt procedatur secundum formam nostræ legis nam lex nostra generalis est, & sic vniuersaliter in toto orbe seruanda à dominis inferioribus vt diximus in *titulo. 1. libro 2. supra sub. l. 5.* idque & ex lege nostra probatur clarissime, ibi *de nuestros reynos especialmente de nuestra corona Real*, nam cum dicat, *especialmente*, Latine, præsertim, vel maximè de cuius natura est, quod implicet † idem ius, sed per maiorem 2
vt est text. & glos *in l. illud. ff. ad. l. Aquil. & glos. in l quod si minor, in* § *restitutio. ff. de minori. & per Barto. in extrauag. ad reprimendum, verbo maxime.* & sic quod statuitur in locis coronæ Regiæ censetur etiam statutum in locis dominorũ inferiorum, quod ibi intelligit verum Auend. in locis dominorum populatis tamen & habentibus remp secus vero si sunt termini Heremi dominorum, nam de his non loquitur nostra lex Toleti, & tunc in eis ad querelam dominorum ordo iudiciarius erit seruandus, non vero forma nostræ legis, quæ in rebus publicis tantum loquitur neque obstat supradictis illa lex. *fin. tit. 14. lib. 3. ordi. veter.* nam secundum nostram est intelligenda, & quia licet sit transcripta in l. 7. titulo 5. supra. isto lib. verba illa finalia de corona regia loquentia non sunt ibidem iam inserta & sic nihil dictis obstat, ex quibus hanc etiam opinionem tenet *Mexia in l. de Toledo, in primæ partis. 1. fundamento.num.112. cum sequentibus.*

¶ Ibi, *Se quexaron*, tanta est enim hominum cupiditas, & hisce præsertim temporibus, vt nitantur totis viribus ascendere ad iurisdictiones, honores, possessiones, & bona conciliorum, vt inquit *Ferrara in pract. in forma libe. in acti. confes. versi. plenam*, & vt iis malis medela adhibeatur lex nostra de remedio prouidet, ita vt licet in ciuilibus regulariter inquisitio non fiat in hoc tamen casu fieri possit.

¶ Ibi, *Y otras personas*, an eius series & tenor
3 comprehendat Ecclesiam † & ecclesiasticas personas, *Auend. cap. 4. præt. numero 17. in prin. libr. 1.* voluit quòd non, cum lex nostra contra seculares loquatur, & fit noua dispositio corrigés *l. iudices. C. de iudicijs*, & multa alia iura in propositum allegata per *Afflictis, in constit. Sicil. lib. 1. rubri. 73. incip. bayulos*, & per *Hippoly. singul. 13. in fine*, ita quòd cum contra Ecclesiam agitur, admittitur appellatio, & idem videtur tenere *Mexia, in l. de Toledo. 1. fundamento part. 2. nu. 3. cum seq. fol. 36.* mihi tamen tenendum videtur legem nostram & sequentem & earum tenores comprehendere etiam Ecclesias & ecclesiasticas personas occupantes absque iure bona & terras populorum, ita quod possint compelli secundum tenorem nostrarum legum per iudices suos restituere sic occupata, non tamen est eis deneganda appellatio, neque est exequendum ea non obstante contra Ecclesiam ecclesiasticas personas hospitalia & monasteria & ordines militares, etiam si secundum tenorem legis sequentis procedatur prout ex ea clarissime colligitur, quæ nostrę declaratoria est, nam cum lex nostra sit iusta, sancta & fauorabilis ac vtilis reipublicæ, ita obligat ecclesiasticas personas sicut laicos, debet tamen vnusquisque sub suo iudice conueniri secundum quod dictum est, & ex dictis per Doct. *Ignatium de Salzedo, in addi. ad prac. Ber. Diaz. c. 55. addi. 1. versi tamen si clericus cum aliquibus seq.* licet ex lege nostra aliud detur intelligi. in locis vero de abbadengo itidem & clarus est locus nostræ legis, *secundum Auend. vbi supra. nu. 33. in fine.*

¶ Ibi, *Especialmente de nuestra corona Real*, ex ijs verbis notaui in glo. 2. nostræ legis, quod lex nostra etiam in terris dominorum locum habet.

¶ Ibi, *Que quando algun concejo*, sed an idem sit si ab vno tantum vicino alicuius ciuitatis, villę, aut
4 populi id petatur tanquam ab vno de populo, † & dicendum est, quod si bona petatur fide, valet quod actum erit, & habebit locum petitio, cum actio sit popularis, de qua *in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iure iur. notat Matth. Afflict. in consti. Sicil. rubri. 37. numero 10.* quem sic tenendo refert *Auend. d. c. 4. præt. numero 31 in prin. lib. 1.* vbi ad istud inquit posse induci *l. 10. tit. 11. p. 3.* & ibi itidem inquit, quòd si populus vel vniuersitas vult petere terminos occupatos à Domino, vel ab aliis, & dominus loci prohibeat peti ob id nunquam contra vni-
5 uersitatem † currit præscriptio terminorum, & semper potest petere quod vsurpatum est ex *l. 10. tit. 29. p. 2.* & itidem tenet *Mexia, in l. de Toledo, in 9. fundamento. partis. numero 87. vbi 2. numero 88.* hoc intelligit procedere, quoties nullum remedium dari posset ad remouendum obstaculum istud, secus verò si dari potest, puta quia dominus prohibens est inferior à Rege & recognoscit superiorem, nam tunc debet populus adire Regem & senatũ eius, vt id medeatur, quia vbi potest tolli impedimentum nihil prodest, vt ibi per Mexiam cum aliquibus numeris sequentibus, & alibi nos diximus, & ita teneo, licet idem *Auend. cap. 12 præto. num. 2. libr 1.* velit dicere quòd si alius quam vniuersitas petat, tuendus erit in possessione reus, quasi excludat alium agentem, quam vniuersitatem, sed fallitur meo iudicio, nam si vnus de populo petit tanquam vnus de populo, nomine vniuersitatis petit, & per consequens militat ratio & dispositio nostri text. & quia possessio non datur in occupatore, cui ius resistit. *ex cap. ad decimas, de restit. spol. in 6.* & ex traditis per *Couar. in pract. c. 17. numero 6.* Et qualiter formabitur libellus in remedio nostri tex. tradit *Auiles. d. c. 6. præto. glos. ley de Toledo fol. 119. numero 6.* scilicet, compareo † coram vobis, & conqueror de Titio & 6
dico quòd cum ciuitas hæc vel villa aut populus (pro quo agitur) possederit & possidet talem terminum, dictus Titius turbat dictam ciuitatem, villam vel populum in possessione sua, quare peto vsque ad tales terminos & fines dictæ ciuitati, villæ vel populo adiudicari, & tales debere esse confines & terminos declarari, & super talibus finibus silentium dicto Titio imponi, quem tamen libellum ego intelligerem quoties termini occupantur per aliquem, sed si certa pars terræ petita sub confinibus ciuitatis vel villæ ab ea ab antiquo possessis posita petatur, tunc melius meo iudicio ordinabis libellum dicendo: coram vobis compareo & conqueror de Titio, & dico quòd cum talis ciuitas, vel populus habeat suos terminos distinctos & diuisos per sua confinia & limites, intra eos dictus Titius habet iniuste & contra ius occupatam talem partem terræ in tali parte & sub talibus confinibus & limitibus turbans dictam ciuitatem, villam, vel populum in sua possessione, quam de iure fundatam habet in tota sua iurisdictione, termino & territorio, quare peto breuiter, & summariè secundum formam, ordinem & terminos legis de Toledo Titium ipsum excludi à turbatione dicta, & ciuitatem, villam, vel populum in sua possessione defendi, & si de aliqua decidit possessione restitui, & in pristinum statum reduci & reponi turbatorem ipsum vel spoliatorem sub grauibus compescendo pœnis, ne deinceps contrarium attentet, & quòd suis expensis si aliquid ibidem ædificatum habuerit demoliatur, super quibus omnibus & singulis & annexis & dependentibus peto mihi ius & iustitiam ministrari omni meliori modo, & expensas peto & protestor, & iuro, &c & peto quòd procedatur secundum formam & ordinem nostræ legis & eius terminis assignatis & obseruatis. Et hic mihi videtur congruentior libellandi modus in materia nostræ legis, ex qua si bene inspiciatur colligitur clare.

¶ Ibi, *Y otras cosas pertenecientes al tal concejo*, & infra in hac columna dum dicitur, *o otra qualquier cosa comun quem ocupe*, per hæc verba etiam comprehenduntur domus, † *tiendas y alhondigas de con-* 7
cejos, & alia descripta. in *l. 1. tit. 5. supra isto lib.* quam ad hoc sic tenendo allegauit *Auend. dict. c. 4. prætorum. num. 32. versic. item remedium lib. 1. & Mexia, in l. nostra de Toledo, in 1. fundamento partis. 1. n. 15. fol. 3.*

¶ Ibi, *El pesquisidor que sobre ello por nos fuere dado*, & sic particularis commissio † requi- 8
ritur vt executio nostræ legis locum habeat, nam si absque commissione hac processum fuerit, non habebit locum executio sententiæ parte condemnata appellante, nam cum lex nostra sit noua, & noui iuris introductiua, ita vt non obstante appellatione executio sententiæ sit facienda si secundum legis nostræ formam

processum

processum fuerit, quæ substantialis forma est, & omnino seruanda sub nullitatis pœna, vt tenet *Mexia, vbi supra, in 12. fundamento partis. 2. numero. 1. cum sequentibus*, merito quod omnia ad eadem proposita requirantur in progressu litis & sic quod commissio specialis requiratur Regis, vel eius supremi senatus, vt videtur voluisse *Auendaño, dict. cap. 4. præto. numero 31. versic. tamen in ciuitatibus*, vbi numero. 32 in principio, inquit, facillime debere Regem concedere iudices ad inquirendum super terminis ijs, *ex. l. 5. titu. 17. partita. 3.* maxime contra facientes defensas, aut prata, quæ vulgo, *prados acotados*, vocantur, *de quibus in l. 13. infra eodem, vbi aliqua dicemus.* His tamen non obstantibus contrarium mihi tenendum videtur, imò quòd specialis commissio non requiratur, sed quod corrector talis ciuitatis aut villæ poterit procedere secundum terminos nostræ legis, & sic procedendo eius remedium locum habebit, vt colligitur ex lege nostra, ibi *que el corregidor o otro juez, &c.*

¶ Ibi, *Llame a la otra parte*, nam etiam detentor &
10 occupator † iniustus citandus & vocandus est, vt late diximus, *in l 2. titulo. 13. numero 3. cum sequentibus pluribus, supra libr. 4.*

¶ Ibi, *Treynta dias*, per legem sequentem septuaginta constituuntur.

¶ Ibi, *Y muestre el titulo y derecho que tiene*, nam cum ciuitas & villa possidens terminos sub certis limitibus & intra illos censeatur de iure habere fundatam suam intentionem tam quoad † dominium quam quoad possessionem, vt inquit *Auendaño, cap. 12. prætor. num. 3. lib. 1. & in caput. 4. versic. constito, cum sequen. lib. 1. & iterum ibi. nu. 5. versi. patet. & diximus in l. 1. tit. 15 n. 18. cum aliquibus sequenti. li 4. supra*, nimirum si, vt ibi dixit *Auend* cogatur occupator terrarum intra terminos illos existentium demonstrare titulum, vt inquit lex nostra, neq; quis est tuendus in possessione
11 † refragante iurispræsumptione, *secundum Couar. in practi. c. 17. n. 6. versi. vndecimo, cum sequen. & Auenda. c. 4. præto. n. 7. versi. si vero regio li. 1.* & faciunt dicta per nos *in l. 2. titu. 1. lib. 4. supra, & per Mexiam in l. de Toledo 9. fundamento partis. 2. n 15. 16. & 17. fol. 82* Sed cum hic agatur de remedio restitutorio, & sic spoliationis quomodo admittitur exceptio tituli, cum in remedio restitutorio soleat dici non habere locum regulam illam, frustra petis quod statim restituturus es, sed omnino sit facienda restitutio spoliatæ possessionis non obstante exceptione dominij, & dicendum est ideo id esse vel quia lex nostra loquitur in spolio præsumpto vel clandestino sine violentia per occupationem terrarum facto, in quo admittitur proba-
12 tio dominij in continenti † facta, *ex. l. 27. titu. 2. p. 3. & in l. 5. tit. 10. ea. par.* quod non est in spolio facto per violentiam in quo non auditur volens docere de titulo etiam incontinenti in odium violentiæ, ex regula spoliatus est ante omnia restituendus, vt. c. in literis, *de resti. spoli. & in l. siquis ad se fundum. C. ad. l. Iuli. de vi.* & probatur *ex l. fi. tit 10. p. 7.* & ideo nimirum si lex nostra titulum admittat etiam probandum per testes nouiter receptos & examinatos intra terminum nostræ legis, quod non est in spolio cum violentia facto, in quo exceptio dominij non admittitur nisi statim constet de dominio ex titulo, vel probatione probata inter easdem partes, vt diximus latissime. *in l. 2. titu. 13. num. 73. cum sequen. pluribus libr. 4. supra* & ita hanc rationem ad nostram legem assignat & considerat, *Auenda d. c. 4. præto. nu. 12. vbi. n 10. & 11.* inquit legem nostram in dicto spolio præsumpto loqui non vero si cum violentia, *& Mexia, in l. de Toledo. in 9. fundamento partis. 2 num. 19. & 21. fol 83.* vel quia ex consuetudine & sic à fortiori ex legali dispositione, vt hic, induci potest, quod simul de possessorio & petitorio agatur, *vt not. An o. de But. in c. fi. in fine, de ordine cogni.* & expresse *Auenda. d. numero 12. versi. etiam potest cum sequen.* & ideo iustè lex nostra admittit probationem tituli si iusta enim causa ostenditur, quare concilium non possideat, sed reus conuentus, etiam si allegetur præsumptum spolium, non fit restitutio, *vt not. Innoc in c. cum ad sedem de restit. spoliat. Afflictis decis. Neap. 392. numero 27.* & sic contra iniustè & indebite occupantes nostra lex loquitur non vero contra † possidentes cum titulo, *secun-* 13
dum Mexiam. vbi supra in 1. fundamento. 2. par. numero 1. fol. 35. & Latius *in 2. fundamento eiusdem 2. par. numero 1. & sequen.* ad hoc ponderando verba nostræ legis, ibi, *injustayno deuidamente*, & bene: debet tamen à reo conuento probari titulus vel ius certum ex tex. nostro in iis verbis, *muestre el titulo o derecho que tiene*, & sic ius proprietatis non vero antiquioris possessionis, eo quod in hoc casu non sufficit probare possessionem ad probandum dominium, quod quidem etiam præsumptiue non probatur per eam,
† *vt not. Bar. in l. si duo, in fine. ff. vti possid. & A-* 14
uend. in d. c. 4. numero 8. in prin. & iterum ibidem. numero 13. ad finem, eo quod constito quod res occupata erat intra confinia talis ciuitatis vel villæ probata est eius intentio tam quoad dominium quam quoad possessionem, & sic resistit ius possessioni contrariæ ab occupatore allegatæ, & perconsequens nihil prodest, neque quoad dominium inducit probationem, & consequenter reus conuentus debet ostendere titulum & ius certum, *vt inquit Auenda. d numero 13. in fine, & Mexia, vbi supra in dicto. 9. partis. 2. numero 20. fol. 83.* Aliam rationem quare lex nostra admittit tituli probationem reddere poteris, scilicet, quia cum ciuitas sit persona potens & à qua, facta ei restitutione, difficulter res restituta recuperari posset, ideo denegatur ei possessionis restitutio, nisi in defectum probationis tituli à reo conuento demonstrati, vt regulare est, in hoc casu, in quo & denegatur possessio †, vt col- 15
ligitur *ex Abb. consil. 55. & aliis relatis per Auend. dict. numero 14.* & diximus *in l 3. numero 65. titu. 13. lib 4 supra.* Sed est necessarium videre in casu & remedio nostræ legis, quem titulum tenebitur demonstrare reus conuentus ad excludendam ciuitatem, villam, aut populum à possessionis petitæ restitutione, ex remedio nostræ legis intentata, & quia hic est principalior nostræ legis punctus eum late declarandum iudicaui. Et in primis principaliorem titulum reputo, licentiam Principis datam † ciuitati vt huic reo conuento daretur terra illa su- 16
per qualis mota est, hæc enim licentia est verus titulus, ex l. 11. infrà isto tit. & libr. Rex enim est legitimus administrator rerũ ciuitatum & villarum ac populorum & bonorum eorũ, & ad eum super ijs est recurrendum. Et ante assignationẽ terminorũ potest illas, cui voluerit donare, post assignationẽ vero non liceret nisi ex populi consensu & adhuc non nisi ex

causa publica id Rex faceret, vt vtrumque mem-
17 brum † prosequitur *Auend. in dict. cap. 12. numero 19. & 20.* Rex enim ipse nisi ex causa & cum maxima moderatione & causæ cognitione id facere non solet, vt experientia compertum habemus, maximè ijsce temporibus in quibus magnæ necessitates populis contingerunt ex militum congregationibus; & missionibus in has partes, vbi pro eorum sustentatione & expensis, magna consumpserunt bona, pro quibus damnis reparandis necesse eis fuit imponere censum, & alienare aliqua ex publicis, & id neque rex concedebat, nec alienari volebat, nisi adhibita causę cognitione necessitatum illarum & expensarum factarum, & quòd nõ habebant populi alia bona, ex quibus id satis fieri ac solui posset, & alia, quæ in ipsa schedula Regia iubebantur probari, quorum informatio cum ipsa orginali schedula Regi remittebatur & cameræ suæ, & ab inde cum maxima deliberatione prouidebatur id, quod iustũ erat, & necessarium pro illorum necessitatum reparatione & satisfactione, & titulus ob hęc datus à rege, datus cẽsebatur ad petitionem populorum, & hic est verus titulus pro defensione habitorũ à populo illo. Secundus verò titulus erit, possessio
18 immemorialis †, probando, & reus conuentus & antecessores sui possidet & possederunt rem illam per tantum tẽpus, cuius in contrarium non est memoria articulando immemorialem ipsam, & probando eam iuxta iuris formam, sufficeret: probans enim eã, pro-
19 bat se esse verum † Dominum & possessorẽ *vt in cap. super quibusdam § 1. de verbo signif. l. 1 §. denique de aqua plu. arcen. & glo. l. 1. de serui. & aqua, vt per Feli. & Ripam relatos per Aund. sic tenentem in dict. cap. 12. prædo. num. 5. libr. 1.* & de hac immemoriali tradit plura *Couar. in Regul. possessor. 2 par. § 3. num 6. & 7. de regul. iur. in sexto*, & nos alibi diximus. Quod adeò verum est, quòd *secundum Auend dict. cap. 12. num. 6.* non solum procedit quo ad terminos zerbidos, vulgo *Baldio*, sed etiam intra illud, quod dicitur, *Plaza,*
20 *Exido o Dehesa* † nam licet ista sint impręscriptibilia *ex l. 7 tit. 29 part. 3 & ex l. viam publicam ff. de via publi.* neque in talibus possit constitui seruitus perpetua, *ex l. 13. tit. 31. part. 3.* & sic non possint pro censu obligari, sed neque pro censu vniuersitatis vendi, *secunaum Alex. in l. commodis ff. de re iudi.* & præsumitur publicum omne quod est intra limites illos, *secundum Bal. in Rub. C. de contrah. empt. secutum per Socin. cons. 227. volu. 1.* Tamen hæc præsumptio excluditur per probationem possessionis immemorialis & priuata esse præsumitur & non publica terra illa petita, cessaret tamen hæc præsumptio ex tali immemoriali causata si quoque modo constasset terram illam fuisse publicam, *ex l. si arbiter, & ibi glos. ff. de probatio. notat Feli. alios allegans in c. sicut olim de re iudi.* & sic cum de certa parte agitur non verò de tota platea, vel defesa aut exitu præscriptio immemorialis procedit, *secundum Auenda. dict. num. 6. vbi num. 7. & 8.* Respondet legibus contrari s vt non obstent huic ampliationi. Ego tamen *in l. 1 num. 64 tit. 15. lib. 4. supra*, tenui & nunc etiam teneo contrarium, vt verius, imo quod etiam in parte plateæ exitus, aut defensæ publicæ non procedat præscriptio immemorialis quo ad proprietatem, quo ad quam impræscriptibira sunt, licet quo ad vsum & seruitutem pasculandi bibendi & similiũ benè procederet hæc immemorialis præscriptio. Et cum quo ad proprietatem non procedat vlla præscriptio, & pars exitus defensæ aut plateæ sit in ipsis exitu platea vel defensa inclusa, nulla ratione effici potest quin illa pars sit publica, cum aliæ partes & publicæ sint, id enim indicandum est de parte quod de toto, & accessorium naturam sequitur principalis, quod si totam plateam exitum vel defensam impræscriptibilia esse fatetur *Adued.* cur & non partem sub toto & in toto illo comprehensam non reddemus etiam impræscriptibilem, & sic ampliatio *hac Auenda* quoad exitum plateam & defensam non placet, nisi tantum quoad vsum pasculandi vel bibendi & similium, non verò quoad proprietatem & sic consului cum ali s in quodam colmenario posito ab immemoriali tempore in quadam defensa publica *boyal*, vel quando defensa exitus & platea non redeunt ex tali præscriptione in potestatem priuatorum, sed manet semper publica, vt est videre in defensa, quæ est communis duabus ciuitatibus vniuersitatibus vel populis, nam per prohibitionem vnius vniuersitatis contra homines illius alterius vniuersitatis adquiritur ius, vt illa defensa, quæ erat communis, remaneat apud vnam ex illis vniuersitatibus publica & in vsum publicum tantummodo altera vniuersitate a communione & iure eius exclusa, vt per plures allegationes concludit *Iacobus in sua practica t tulo de seruit. peco. & voluu glo. l 7. tit. 29. part. 3. & Auend eo allegans in dict. cap 12. nu 9.* & in dicto Colmenario, sic ego concluſi, & alij adhæserunt huic meo consilio, scilicet, quòd Colmenarijs terra illius publica remaneret, vt omnes illius pastu vti possent, nec prohiberi ei Dominũ colmenarij, prout volebat & prætendebat, & sic vsum non vero proprietatem præscriberet, & secundum hæc dicta. *l. . tit. 29. part. 3.* † Est declaranda, procedatque quoties niti- 21
tur per præscriptionem bona talia, quæ sunt publica, facere particularia & priuata, sed si semper publica manent, lex illa hoc non verat, vt optimè probat *Auend. in eo. cap. 12. numero 9. & 10. vbi numero 11.* ex supra dictis infert, quòd manente sylua vel defensa publica † potest adquiri præ- 22
scriptione ius venandi in illa per certos homines aliis exclusis, & ius piscandi, & hoc est quòd diximus supra nos tenuisse in *dict. l 1. numero 64 tit. 15. lib. 4. supra*, quòd ius piscandi, bibendi vel pascendi potest hac præscriptione immemoriali adquiri in defensa platea aut exitu publicis, non tamen proprietas, & secundum hæc etiam est intelligendum id quod inquit *Auend. dict. c. 12. num. 11 versic. Quarta conclusio. cum. numero 12.* Itidem etiam notandum est in declarationem supradictorum; quòd si id quod est occupatum, per aliquem particularem ad petitionem ciuitatis, villæ, vel populi restituatur ciuitati ipsi villæ vel populo, & ipsemet populus retinet huiusmodi bona non in forma platearum exitus viæ aut defensæ publicæ, sed retinet sibi illa ædificia, plantas, aut arbores ibi constituta per priuatum illum occupatorem & restitutorem, & vtitur populus eisdem velut bonis ipsius particularibus, & non in vsu communis facultatis, in huiusmodi casu, quia rediguntur ad bona communia in redditum solius vniuersitatis, & non in vsum omnium, tunc si quis huiusmodi bona sic redacta possederit per spatium quadraginta † annorum præ- 23
scribet ea, *vt in l. 7. tit. 29 part. 3.* ibi, *Y esto es por que maguer sean de todos comunalmente, no vsan comunalmente dellas todos*, mutant enim talia bona naturam

primæ-

primæuâ mutato vsu possessionis, *vt in l* 23. *tit.* 3 *part.* 3. ibi, *Deuen vsar dellas ansi como de las otras rentas comunales que ouieren*, si ergo sic vti eis debent, præscribi poterunt, cum cesset prima causa ob quam imprescriptibilia reddebantur, & sic debet cessare effectus, *ex cap. cum cessante, de appellat. & ex notatis per Docto. in l. maritum. ff. solut. matrim.* ex quo infert idem *Auend. dict. cap.* 12 *numero* 16. *versic. & ex hoc infertur. lib.* 1. quòd si defensa, quæ debet esse in vsu pascendi tantum pro bestiis agriculturæ & non pro aliis, quam defensam vulgus vocat, *Dehesa boyal*, si talis defensa mutatur ab vniuersitate, & aratur vt fructificet frumẽta & hordea in redditũ populi ad soluẽda vectigalia Regia, puta seruitia & similia (vt nunc fit, *Para pagar lo de los ocho millones*) vel forte quot annis vẽditur herba ad dicta onera soluẽda, tali casu lapso decennio quo consuetudo hæc & populi voluntas hoc approbantis colligitur, dicta defensa, quæ iam non est in commodo publico & vsu communi poterit sicut alia bona quæ sunt in redditu vniuersitatis præscribi spatio quadraginta annorum, vt ex ratione *dict. l.* 7. *titu.* 29. *part* 3. *inquit Auenda. vbi supra*, colligi, quod vt firmum non refero, obstat enim & nimis huic illationi *De la dehesa boyal*, prohibitio *l.* 12. *infra isto titu. & lib.* Item intellige supradicta quòd ædificia facta in viis, plateis & defensis publicis populo restitutis possint populo volente facta remanere,
24 quoties non nocent † viis publicis & plateis & pastui communi, nam tunc volentibus & consentientibus singulatim omnibus in publico concilio non sunt demolienda *ex. l. dict.* 23. *titu.* 32. *part.* 3. secus verò si impediant cursum publicum & pastum, vel aliter offendant, nam tunc iudex
21 populi poterit ea diruere non obstante consensu concilij, nec sunt tunc retinenda vt inde populus commodum, vel redditum percipiat, vt deducitur *ex. l.* 7. *infra isto tit. & libr.* ibi, *Pero en quanto toca a los pozos, y aximeces, &c.* quæ sic est intelligenda ne obstet legi 9 huiusmet tituli & libri ædificia non esse demolienda disponenti, vt & ibi dicemus, & ita inquit *Auend. dict. cap.* 12. *numero* 17. *&* 18. vbi asserit, quòd hæc demolitio
25 poterit fieri per iudicem † secularem etiam si ædificium factum sit ab Ecclesia, *vt per eundem Auend. c.* 19. *præto. numero* 30. *eod. libr. & Menochium, de retinen. possess. remed.* 3. *numero* 489. Et notandum est pro hac secunda forma probandi, quòd si de an-
26 tiquis agatur per indicia † probatur dominium & per famam publicam & possessionem, vt optime per *Beroium, in quæstione familiari.* 65. *numero* 6. *cum sequent.* Tertio modo probatur titulus circa
27 terras *Xerbidas* †, *Badias*, vulgo dictas, de quibus noster est sermo, quando cum populi licentia datur aliqua pars terræ huius alicui, vt ibidem seminet hordeum, auenam, vel aliud genus leguminum, vel vt ibi plantet arbores, vel vt ædificium faciat ad populi ornatum, & eam sic isto titulo possederit spatio 20. annorum seminando & arando, vel plantando arbores, vel ædificando: nam licet sit prohibitum administratoribus ciuitatum & aliis regulariter terras has dare vicinis, *ex. l.* 11. *infra isto tit. & lib. notat Auend. dict. cap.* 12. *numero* 21. *&* 22. Tamen si dantur per populum & concilium eius ad plantationem, seminationem vel ædificationem, licet licentia sola esset inutilis, ta-

men si cum ea probetur possessio illa 20. annorum & quòd plantatum est, aratum, vel ædificatum & factum id ad quod fuit concessa talis terra valet vtique, & tuendus est in possessione possessor hic impositio sibi solario & censu, *ex. l.* 9. *infra isto titu. & lib.* quam sic semel feci practicari, & tenet per eam *Auend. dict. cap.* 12. *numero* 24. *versic. item dictum cap. cum sequentib.* nam appellatione terræ vel agri non venit plantata, vel vineata †, *vt* 28
in l. nulla, & ibi *per Bal. & Apostil. C. de acquir. possess. secundum Auend. d. cap.* 12. *numero* 22. *&* 23. *vbi in versic. quòd intelligerem*, hoc intelligit adeo esse verum, quod etiam si vellent possessores arbores dirumpere & tollere, & ædificia destruere, non possent, nisi essent, vt diximus, ædificia & plantationes populo nociua, & ornatui eius, nam tunc essent diruenda *ex dicta. l.* 7. *infra, eod* & proposequitur ipse *Auend. ibidem. numero* 27. *versi. si verò cum sequentib.* vbi idem inquit si adesset titulus hæreditarius, puta quia possessor talis terræ eam habuit à maioribus suis titulo hæreditario vel dotali, vt ibi per eundem *Auend. numero* 29. vel alio particulari vel vniuersali cum possessione. 40. annorum & ædificatam, vel aratam & cultiuatam secundum terræ illius qualitatem, & sequitur *Mexia, in l. de Toledo in* 9. *fundamento. part* 2. *numero* 42 *fol.* 86. datur tamen concilio restitutio intra quadriennium † post impletam præscriptionem, secun- 29
dum *Suarez, allegatione.* 15. allegatum ad hoc per *Auenda in dict. numero* 27. *versic. si tamen*, vbi in versic. sequente, addit ad *Suarez*, de plantatis solum loquentem, vt idem sit de aratis, vel ad culturam appropriatis, prout sunt terræ datæ, *Para alcaZeles* licèt secundum eam ibi in *eod. numero* 27. *versi. in plantatis*, datur quid plus in plantatis quàm in aratis, scilicet, quod post factam plantationem si terræ sunt habitæ à consilio perpetuo durabunt apud possessores etiam si possederint minori tempore 40 annorum, & istud operatur licentia populi & bona fides causata ex titulo illo impositio eis solario, siue censu *ex dict. l.* 9. *infra eod.* nam si vltra quadraginta annos dicta bona sic fuerunt possessa in tali casu liberè & sine vllo solario præscriberentur, nam dicta, l 9. infra eod.
non loquitur quando cum licentia † concilij adest 30
possessio maior. 40. annorum. In terris vero aratis, de quibus lex illa. 9. non meminit, vel in plantatis habitis tamen alio titulo quam Regis vel concilij quadraginta annorum spatium † cum 31
titulo dotis vel hæreditario requirerem vt possessor tueatur in possessione impositio sibi censu ex dict. l. 9 si probet eas arasse temporibus congruentibus, vt voluit *Auenda. dict. cap.* 12. *numero* 27. *versi. quando vero, & in versic. in plantatis.* Imo & plantata si ad populum reuertantur eique restituantur ex aliqua causa debent, vt dictum remanet, conseruari † in eisdem plantis 32
& ædificiis, *secundum. l.* 7. *infra eo.* & secundum hæc est declaranda lex. 1. supra isto titu. disponens quod omnia plantata vel ædificata in publicis terris & partibus demoliantur, nam non procedit in iis, quæ per spatium quadraginta annorum cum quolibet titulo possessæ sunt, vel spatium viginti annorum cum licentia Regis vel concilij plantatæ sunt, ædificatæ, vel cultiuatæ, nam

non auferũtur à poſſeſſoribus, ſed imponitur cenſus, ſecundum quod in dict. l. 9. infrà eo. diſponitur, niſi ædificia eſſent multum nociua tunc enim diruuntur, *ex dict. l. 7. infra eod.* & ſic declarat dictam legem *Auend. d. cap. 12. præto. numero 29. in princ. lib. 1. & Humada, in l. 5. titu. 16. part. 2. gloſ. 6. nu. 10. cum ſequent.* Quæ notabis, quia non ſic reperies congeſta & declarata. Alius & quartus titulus vel quintus poſſet eſſe vt poſſeſſor in poſſeſſione tueretur, ſcilicet, quoties res, quæ petitur, fuit in extimo pu-
33 blico † poſita & allibrata tanquam illius à quo petitur, nam quo ad ipſum populum agentem alio non petente probatur dominium ex extimo illo, *ſecundum Paul. in l. ſi pater. C. de Actio. emptio. notat Soci. conſil. 90. col. 4. volu. 1. & Auenda. dict. c. 12. numero 29 verſic. item vltra*, vbi in verſic alios, allegat. *l. 10. tit. 14. part. 3.* alios modos aſſignantem, quibus titulus iſte probari poſſit. Vltra quos ego conſidero alium probandi modũ titulum hunc, ſaltem vt poſſeſſor excuſetur à petitione concilij, ſcilicet probando, quòd res illa exiſtit extra limites & territoria populi illius, vel quod populus ille petens non
34 habet fines † & terminos limitatos & confinibus diſtinctos, nam hoc probato, obtineret vtique poſſeſſor hic conuentus & excluderetur concilium à petitis, eò quòd lex noſtra ſolum loquitur & procedit, quoties populus habet terminos diſtinctos, & facta eſt aſsignatio terminorum illius loci ab antiquo, idque debet concilium probare vt obtineat, vt iam in hac diximus lege, & tenet *Mexia, in l. de Toledo, dict. 9. fundamento, 2. part. numero 2. cum ſequentib.* aliter enim dicerentur *Tierras Realengas.* vt inquit *Auend. in cap. 4. præto. numero 5. verſic. patet ergo libr. 1. & Humada, in dict. l. 5 tit. 26. part. 2. glo. 6. numero 15.* Probanturque limites & confinia
35 † multis modis, & decem modos concludentes probationem terminorum, *not. Guido Papæ, deciſ. 193.* & octo deſcripſit *Caſſa in Conſu. Burg. Rubric. 1. §. 1. glo. Ou territoire. verbo, Multa, & Auend. dict. cap. 4 numero 19. & Auiles, cap. 6. præto. glo. La ley de Toledo, numero 14. cum ſequentib, & Mexia vbi ſupra. numero 2. cum ſequentib. & Maſcard. de probatio. tom. 1. concl. 393. cum. 9 ſequent.* & in probationibus confinium & terminorum probatio per aſpectum eſt potior, *ex tex. in l. ſi irruptione. §. ad officium. ff. fini. regun. l. 4. tit. 14. part. 3. l. fin. titu. 15. part. 6. notat Auend in dict. ca. 4. num. 19. verſic. ideo. libr. 1. Hippolyt. in pract. §. ſecunda. numero 23. cum plurib. ſequent. & Mexia, vbi ſuprà*, nunquamque
36 probatio hæc per aſpectum † oculorum cenſetur excluſa, *ſecundum Iaſ. in l. eum. §. in popularibus. numero 6. ff. de iur. iur.* & requiſita vt iure fiat hæc oculorum inſpectio, ſiue per iudicem cauſæ, ſiue per commiſſarium eius, *vide per Rebuf. in 3. tom. conſti. Franc. tit. de dilatio. art. 2. glo. 2. numero 21. cum ſeq.* & continuatio limitum attento iure communi & omiſſa prouinciæ conſuetudine debet fieri recta
37 via †, & non indirecta, *vt in l. adeò. §. inſula. ff. de acquir. rer. domi.* cum quo concordat. *l. 27. titu. 28. part 3. not. Soci. conſi. 181. col. 3. vol. 1. Auend. d. numero 19. verſic. & continuatio, & Mexia, vbi ſupra. numero 6.* & in conflictu probationum ſe inuicem contrariantium, prout quotidie contrariantur, & in finalibus quæſtionibus antiquior probatio tam
38 teſtium, quam inſtrumentorum debet † pręualere, ſecundum *Alberi. in l. in finalibus. ff. fini. reg. & Auend. d. numero 19. verſi. & ob id, & glo. Mojones. l. ſi tit. 15. p. 6.* ſtandum eſt enim vetuſtati, *vt. l. 2. C. fini. regun. in Authen. de admi offi. in fi. col 3. l. ſiue poſſideris C. de probat.* & teſtes de actibus poſitiuis deponentes pręferendi ſunt aliis de eis non deponentibus: qui actus poſitiui ſunt, liberatio paſcularia, vel aratio terrarum, qui ſunt, modi ſignificatiui poſſeſsionis † terminorum, *ſecundum* 3
Bald. l. ſicut. §. 1. ff, quod cuiuſque vni. nem. ſequitur Afflictis. deciſio. 376. & Auend. d. c. 4. numero 20 verſic. & inter alios, & probata in iis antiqua † 4
poſſeſſione, præſumitur anteceſſores iuſtè poſſediſſe, *ſecundum Bald. in cap. ſi diligenti, ad fin. de præſcript.* & præſumitur poſſeſſorem fouere iuſtitiam perennem, & habet talis poſſeſſio vim tituli, conſtitutionis & priuilegij, *vt per Rol in Valle, conſil. 3. numero 96. 97. & 107. vol. 1.* & præſumptio oritur ex antiquo actu, *vt not. in c. ventens, de verb. ſignif.* & quòd conſtat præſumptiuè ſatis dicitur apparere, *ſecundum Abb. in c. ſcribam, de præſump. Bald. in l. fi. ff. de hær. inſtit. Afflict. deciſ. 13. numero 24.* & verum dicitur & eſt, quòd præſumptiuè eſt probatum † 41
æquè ac ſiverè probaretur, *ſecundum Tyraq. in l. ſi unquam, verbo, Donatione largius numero 158. cum ſeq. pag. 238.* & ſic antiqui limites præferuntur, *vt per Franc. Marcum, deciſio. Delphin. 216.* Itidemque teſtes deponentes de limitibus ſolo affixis & in terra natis, vel per montes, vel flumina † aut riuulos 42
diſtinctis præferuntur teſtibus de limitibus diuerſis deponentibus, qui ſolum ſunt poſiti ſupra terram, vel in arboribus & poſitis per manus hominum, ij enim mutabiles ſunt, appoſiti verò à natura immutabiles vt flumina, & æterni vt montes, & in eis quod olim fuit verum, & hodie etiam eſt verum. *l. qui bona. §. ſi quis ſtipulaturus. ff. de damno infect. notat Bald. in dict. l. in finalibus ff. fini. regun.* & vbi duæ concurrunt rationes & præſumptiones, naturalis præfertur, accidentali. *l. eum qui probabilem. C. de epiſcopis & clerı, & ibi Bald. inquit*, quod præſumptio † naturalis 43
prævalet alteri cuicumque opinioni, *& tenet Cravet. conſil. 250. numero 2. volum. 1.* & quia limites vt tales ſint, debent eſſe erecti & terræ affixi. *l. 1 § qui in rebus. ff. de falſis. l. qui tabulas. in princip. ff. de furtis*, & debent ire recta via non vero indirecta & tortuoſa, *vt l. adeò. §. inſula. ff. de acquirend. rerum domin.* Item & præferuntur teſtes de limitibus deponentes in fauorem rei ad excludendum delictum reo impoſitum ex occupatione limitum, & eorum functione, præfertur enim præſumptio excluſiua delicti, ſecundum *Roma. conſil. 68. ex Bart. Doctrina, in l. non ſolum. §. ſed vt probari. ff. de noui ope. nunt.* quam ſequitur totus mundus, *ſecundum Iaſ.* ibi, ſequitur *Gramma. deciſ. 18. numero 2.* eò quod præſumptio eſt potentior, quæ benignior, *ex Bart. in l. ſi pupillo. ff. ad. l. Falcid. Iaſ. in l. nominatim. numero ſi. ff. de libe. & poſth. Alciat. l. 2. in princ. numero 34. ff. de verbor. oblig.* præmaximè ſi terræ conuicinę itidem limitantur per eoſdem limites, quibus terra de qua eſt quęſtio, nam ex contiguitate & vicinitate † veriſimili- 44
tudo capitur & colligitur, *ex text. in l. ſi ſeruus plurium. § fin. de legat. 1. l hæredes palam. §. ſed ſi notam. ff. de teſtam.* quæ iura ad hoc allegat *Dynus, in caput. inſpicimus, de regul. iur. in 6. Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 6. tit. 13. numero 3. & Maſcard. tom. 3. de proba. conclu. 1409. vicinitas, & prius in 1. tomo. conclu. 271. Caſtrum*, ſicut & vna ſcriptura per aliam

decla-

declaratur, & vnum priuilegium † per aliud, vt
5 hæc & alia *per Jaso. in l. triticum. numero 6. ff. de verbo oblig. fol.* 127. quæ & alia multa in facti contingentia in quadam oculorum inspectione ab vno ex auditoribus Pincianæ cancellariæ facta allegaui, quæ longum esset hic referre, & aliis itidem præsumptionibus iustificari potest, per coniecturas enim limites probantur, *vt per Mascard. dict. tomo. 1. conclu. 393. cum 5. sequentib.* Quem post supradicta vidi. vnum tamen in posito volo te scire tanquam singulare, scilicet, quod si dono tibi vel vendo talem fundum talis nominis, solum fundi illius corpus considerando, etiam si adijciam, qui est sub talibus limitibus †
46 & tot iugerum, si post appareat alia plura iugera continere, erunt donatarij & emptoris, *ex tex. in l. si venditor habens, in princ. & in versic. sin minus. ff. de actio. empt.* vbi si vendo tibi seruum cum peculio, quod peculium estdecem aureorum, si peculium est maius, erit emptoris, sin minus debet suppleri vsque ad illa decem, & ratio est quoniam tunc solum corpus consideratur, & illa decem vel limites & iugera causa demonstrationis adiiciun-
47 tur, & apponuntur, & ea quæ demonstrationis causa † dicuntur non disponunt, *ex. l. iis verbis. C. de testa. milit.* & cum non disponant non obligant, & sic augmentum est emptoris, vel donatarij, prout in specie consuluit *Oldrad. consil. 197. communiter approbatus secundum relatos per Burgos de Paz, consi. 25. numero 22. & in l. 3. Tauri, numero 268. & 269. & Socin. Iun. consi. 42. numero 2. volu. 2. & Anto. Gom. tom. 2. cap. 2. numero 16. afflict. decisio 68. numero 3. & ibi Additio.* vbi declaratur quando dicetur inceptum à corpore latè per *Pinel in l. 2. C. de resc. vend. 3. part. c. 2. numero 3. cum plurib. sequent.* & illam *Oldradi* doctrinam sequitur *Deci. consi. 347. & Soci. consi. ff. lib. 3.* vbi optimè infert ad plura, *& Tyber. Decia. Resp 44.* per totum lib. 1. declarat & exornat, *& Alex. consil. 8 lib. 4.* neque obstabunt doctrinæ adductæ per *Bart. Socin. consil. 98. volum. 1.* quoniam vt ibi ipse attestatur in facto illius consilij alia diuersa & vrgentia interuenerunt ad contrarium consulendum, quæ in transitu retuli vt cum casus euenerit scias partem tuam defendere ex dictis Docto. veriora colligendo.

¶ Ibi, *O otra qualquier cosa*, & sic etiam pro officiis conciliorum & iurisdictionibus & similibus locum habebit, prout iam dictum remanet.

¶ Ibi, *Pesquisa, simpliciter y de plano*, hic est vnus
48 casus vbi in ciuibus potest fieri inquisitio contra occupatores terminorum publicorum †, quem & alios refert *Auiles. c. 3 præto. glo. Ley, numero 5. cum sequentib. fol.* 119. & quòd fiat simpliciter & de plano est maximi effectus, vt constat ex dictis *per. doct. in Clem. sæpe, de verb. signifi. & per Marant. in pract. 4. p. dist. 9. numero 12. & per nos in l. 10. numero 125. cum sequ. aliquib. titu. 17. libr. 4.* supra quorum duos effectus describit *Auend. dict. cap. 4. præto. numero 16. lib. 1.* scilicet. vt non admittatur testium repulsa in casu nostri text. vt infra in glo. *Ni tacha de testigos*,
49 dicemus. Item quod etiamsi inter duo cõcilia agatur remedio nostri text. non admittitur appellatio † in isto possessorio, & ob id non procedit practica *Marantæ. in tit. de appellat. numero 301.* posita, vt aduertit. *Auend. ibidem. d. numero 16.*

¶ Ibi, *O testigos*, & sic nouis testibus probari poterit. Sed an & ex parte occupatoris nouis testibus 50
probari poterit dominium in iudicio † restitutorio, vt impediatur restitutio petita ex remedio nostri tex. & crederem quod sic, & quod est hîc specialis dispositio in hoc, ita vt licet de iure ciuili in remedio recuperandæ possessionis (secundum aliquorum opinionem) admittebatur exceptio defectus dominij & proprietatis, hoc tamen verum est & procedit, dum tamen non ex nouis probationibus id probetur, sed ex probatione probata anteà inter easdem partes in alio iudicio, vel ex sententia vel instrumento, vt diximus *in. l. 2. numero 42. titu. 13. lib. 4. supra*, tamen in remedio nostri text. id est singulare, scilicet, vt admittantur probationes dominij & eius exceptiones probatæ etiam ex nouis dictis testium nunquam anteà super hoc examinatorum, & hoc nulla alia ratione, nisi quia proceditur in casu nostri text. ex præsumpto spolio, vt supra dictum est, & ideò nimirum si hæc probatio, quæ alias in remedio probati spolij & veri & non
præsumpti non admitteretur, admittetur in ter- 51
minis nostræ legis. Sed an admittentur † ciues in testes pro ipsa ciuitate vel contra, & contra eam nulli dubium: pro ea vero an admittendi sint, vide quæ latè diximus, *in Tract. de decurioni. Curiæ Pisanæ. lib. 2. ca. 19. per totum, maximè in additione magna.*

¶ Ibi, *Dentro del dicho termino*, ita vt si lapso eius termino fiat probatio nihil profit, nam cum lex ista sit noua dispositio cum nouis modificationibus facta, quidquid in ea expressum est, censetur esse de forma substantiali, ita vt ea non obseruata corruant in contrarium acta, vt in simili diximus *in l. 3. tit 10. lib. 4. sup. & in terminis nostri text. dixit Auend. d. cap. præto. 4. numero 17.* versic. item est *aduertendum, lib. 1.*

¶ Ibi, *Ni tachas de testigos*, nam cum ista cau- 52
sa sit summaria non admittitur † testium repulsa, vt not. *Roma. singul. 283. & Maran. ca. 1. & Lanfran. relati per Auend. dict. cap. 4. numero 16. in princ.* eo quod præiudicium in summariis est reparabile, secus vero si irreparabile esset, nam tunc admitterentur testium reprobationes, *secundum Rebuf. in tract. de repro. testi. artic 1. gl. 1. & 2. numero 14. relatum per Auend. dict. numero 16.* sed cum ex lege sequente sint termini prorogati, datur potestas reprobandi testes, vt ibidem expresse disponitur.

¶ Ibi, *Ni de las escripturas*, putà si esset alle- 53
ganduni, quod erant falsa instrumenta †, cancellata, fraudulenta, nulla, vel à notario aut tabellione publico non confecta, vel quod non erat tabellio. Hæc enim in materia legis nostræ allegari non possunt, cum sit causa summaria, & in qua simpliciter & de plano procedendum est, & attenta lege nostra id sine dubio procederet, sed cum ex sequente terminus prolongetur, & datur facultas reprobandi testes, poterunt & instrumenta contradici.

¶ Ibi, *Que luego sin otra figura de juyzio*, & sic absque obstaculo appellationis, vt in glo. *Aunque*, istius legis dicemus.

¶ Ibi, *Pierda y ayà perdido*, quam tamen pœnam tunc incurreret resistens hic, quoties in sententia illa & processu super quo lata est obseruatus fuit

tus fuit ad vnguem tenor noſtræ legis, ſecus vero
54 ſi non eſſet nam tunc neque dicitur † perturbari concilium neque contraueniri ſententiæ, neque incurritur legis pœna, *ſecundum Mexiam, hic ſupra. d. l. De Toledo, in 4. fundamento. 2. p. numero 2. fol. 52.* vbi cum ſequent. id fundat eo quòd vt ipſe ibidem in. 5. fundamento eiuſdem partis, fundat ſententia nulla, non eſt ſententia, & in 6. fundamento, etiam ex aliis pluribus id fundat & proſequitur.

¶ Ibi, *Y que pierdan*, in caſu proximè præcedente hæc intellige, ſcilicet, cum legitimè & iuridicè lata ſententia ſecundum terminos noſtræ legis contra talem occupantem officia hæc, & reſtitutionem rei iam facto concilio condemnatus ille adhuc perſiſtit reſiſtendo & turbando concilium in poſſeſſione ſua, tunc enim amiſſio officij locum habet, non verò pro prima occupatione, & itidem idem dicendum, quoties in defectum officij eſt imponenda pœna amiſſionis tertiæ partis bonorum, vt inquit verſiculus ſequens, *Y ſi no tuuiere*, qui in caſu in quo loquitur verſiculus hic, *Pierdan los officios*, intelligendus eſt, cum ſubrogatum ſapiat naturam illius in cuius locum ſubrogatur, ex iuribus vulgaribus.

¶ Ibi, *Aunque la parte que tuuiere hecha la tal occupacion apele*, hic verſiculus correſpondet primæ noſtri tex. diſpoſitioni, ſcilicet, cum proceditur ad reſtitutionem rei occupatæ contra occupatorem, tunc enim ſi proceſſum eſt ſeruato legis noſtræ tenore exequenda eſt ſententia abſque obſtaculo appellationis, quod intellige, vt non tollatur ex toto appellatio, ſed tantum quòd appellatio non obſtet quin executio fiat, ita vt hæc appellatio non habeat effectum ſuſpenſiuum, non
55 tamen perdit deuolutiuum †, nam executione ſententiæ facta proſequi poteſt appellatio, vt colligitur ex finali verſiculo noſtri tex. *Y porque eſtas cauſas*, Limitatur tamen hæc noſtri text. concluſio aliquibus modis. Primò quoties non appellatur à ſententia, ſed ab inordinato proceſſu, tunc enim admittenda eſt appellatio, *ſecundum Bald. in cap. ex conqueſtione, col. 1. de reſtit. ſpol. Bart. l. 2. col. 2. ff. de appe. recip. laſ. in l. 1. notab. 3. ff. de bon. poſſ. ſecund. tabul. Mexia. in d. l. de Toledo, in reſp. ad. 2. fundamentum. 1. part. numero 49.*

Secundo limitatur noſtra lex, vt procedat reſpectu executionis ſententiæ in poſſeſſorio, ſecus vero quoad condemnationem fructuum in ea factam, quoad eam enim benè admittitur appellatio & ſuperſedetur in executione quoad fructus, & ita colligitur clarè ex noſtra lege dum tantum quoad reſtitutionem poſſeſſionis loquitur, & verba profert, nihil autem de fructibus meminit, *vt ſcribit Baldus in lege prima. C. ſi de momentanea poſſeſſio. Afflictis, deciſione ſeptuageſimaſeptima, & alij relati & ſecuti per Mexiam. vbi ſuprà, numero quadrageſimooctauo, folio centeſimo ſexageſimooctauo. & Auendanum dict. cap. 4. præto. numero decimoſeptimo. verſic. item ex ſerie.* Tertio limitatur noſtra lex, vt non procedat quoties agitur contra Eccleſiam, aut Eccleſiaſticas perſonas, hoſpitale, vel monaſtarium, vel ordinem militarem, tunc enim ex lege ſequente ſuſpenditur executio ſententiæ interpoſita ab ea appellatione, & refert *Auendanus, dicto numero decimoſeptimo, verſiculo, Itaque quando.* & tunc appellatio eſt interponenda & prætenda coram ſupremo Regio ſenatu, non verò in chancellaria ſecundum legem ſequentem, vbi repetemus. Nota tamen quod ſi Eccleſia, vel aliqua ex dictis perſonis in hac limitatione contentis tantum pro fundamento ſuæ intentionis oſtenderunt ſolummodo licentia in concilij loci illius, & faterentur ſe nullum alium titulum habere, neque poſſediſſent longo tempore, in hoc caſu etiam contra Eccleſiam & perſonas eccleſiaſticas & loca pia fiet executio non obſtante appellatione, vt colligitur ex lege quinta, infrà, iſto titulo & libro, adnotante ſic ſubſcriptione marginali poſita in columna penultima, in fine, legis quartæ ſequentis. Nam etiam ſi anteà ex lege noſtra præſentato titulo concilij, interim quòd diſputatur de eius validitate, eſſet admittenda appellatio, tamen iam ex lege quinta, infrà eodem, non admittitur, ſi ſolum modo titulus concilij præſentetur, *pro vt inquit Auend. dict. numero 17. verſiculo, Item quando, & Mexia, vbi ſupra. numero 50. fol. 169.* Sed an admittitur † 56
reſtitutio iam quòd ceſſet appellatio, & in hoc videtur non ceſſare, eo quod lex noſtra non excludit expreſſæ reſtitutionis remedium, ſicut appellationis, & reſtitutio non cenſetur excluſa, niſi aliud expreſſe dicatur, *vt diximus in lege prima, tituli ſexto, numero vigeſimoprimo, libro quarto, ſuprà & latè per Franciſcum Becium, conſilio duodecimo, numero ſexageſimooctauo, cum ſequentibus*, & ita in terminis noſtræ legis tenet *Auenda. dict. c. 4. prætorum, numero decimoſeptimo, in fine, cum principio ſequentis libri primi, & Mexia, in dicto Reſponſo ad ſecundum fundamentum, primæ partis, numero quadrageſimoquinto. folio 168.* Sed eorum pace dixerim, Mihi videtur in terminis noſtræ legis contrarium, nam lex noſtra poſtquam excluſit appellationem, & itidem nullitatem, omne etiam quodcunque aliud remedium excludit, & ſub vniuerſali illa, *O de otro qualquier remedio contra la ſentencia*, reſtitutio cenſetur excluſa, vt neque per eam executio ſententiæ impediatur, vt in ſimili latè diximus, *in l. 2. numero 4. & 5. titulo. 19. libr. 4. ſuprà, & in l. 4. titulo. 17. numero 5. cum ſequentibus. eodem lib.* Et hoc (ſuppoſito pro vero) eſſe proceſſum in cauſa ſecundum tenorem noſtræ legis, & eo ſeruato, tunc enim etiam ſi inſpectis proqationibus videretur iudicem ius partis conuentæ læſiſſe non impideretur executio ſententiæ ob reſtitutionem contra eam intentatam, & ita mihi videtur ſalua in omnibus dictorum patrum & aliorum cenſura, & verſiculus noſtræ legis in finali eius columna, ibi, *Pero ſi las tales ſentencias fueron dadas ſin llamar, e ſin oyr las partes*, non obſtat, nam loquitur & procedit, vt ex præcedentibus verſiculis apparet, quoties executio ſententiarum iam productarum petitur, & ex tenore earum, & proceſſu apparet formam noſtræ legis non eſſe ſeruatam, ex eo quòd pars condemnata non fuit audita, quia tunc non eſt exequenda, ſed de nouo eſt proceſſus fulminandus, nos verò non

loquimur

loquimur in hoc casu, sed cum pars est audita, grauata tamen in condemnatione, in hoc enim casu dicimus nullitatem & restitutionem denegandas, vt non impediant executionem sententiæ condemnatoriæ latæ contra talem occupatorem, idque etiam colligitur ex aliis verbis, versiculi sequentis nostri tex. dum de pendentia litis dixit, addit, *Y no embargante otras qualesquier causas y razones que allegare para impedir la execucion*, notanda sunt enim hæc vniuersalia verba, & geminatio, vt etiam in contrarium allegata quæcunque sint non impediunt executionem, nisi illa tantum, quæ impedire lege nostra attenta dictum est.

¶ Ibi, *Que parezcan ante nos en el nuestro concejo*, hoc vt inquit subscriptio marginalis nostri text. alteratum est *per. l. 21. titulo. 4. libro. 2. suprà*, scilicet, quod super appellationibus prosequendis in iis causis non est adeundus Rex, neque eius senatus supremus, sed cancellaria † districti illius, in quo fuit 57
restitutio occupatorum *ex dict. l. vigesimaprima*. fallit tamen eius generalis dispositio in casu. l sequentis, propositæ sub versiculo, *Saluo si la sentencia fuere dada*, scilicet, cum processum est contra Ecclesiam, aut ecclesiasticas personas, hospitale, monasterium, vel ordinem militarem, nam tunc etiam à sententia lata contra Ecclesiam, & personas ecclesiasticas, & hospitale, & monasterium, vel ordinem militarem, in gradu appellationis adeundus est Rex, & eius Regius senatus, & hic casus cum sit specialis & in fauorem dictorum statutus non censetur derogatus per dispositionem generalem dictæ. l vigesimæprimæ, sed potius hæc. l. vigesimaprima, per supradicta declaratur, vt non procedat quoad hæc.

¶ Lex Quarta sequens est declaratoria huius l. nostræ terriæ, & ideo quæ in hac. l. 3. dicta sunt, sunt etiam pro declaratione huius l. 4. dicta, vt ibi videri potest, & sic non est necesse iterum ea repetere.

¶ Lex Quinta itidem est declaratoria dictæ nostræ. l. 3. & eiusdem materiæ, & circa eam solum notare debebis quod licet titulus solus concilij per reum conuentum allegatus non sufficiat, tamen si cum eo concurrat possessio longa & res illa sit plantata, vel ædificata sufficiet adimpediendam executionem sententiæ condemnatoriæ, durante appellatione, vt ex. l. 9. infrà eodem dispositum est ad huius declarationem, aliâs nullo modo leges hæ se compati possent, & in l. 3. supra eodem diximus.

Lex 6.

SVMMARIVM.

Quæ sunt illa, quæ reducenda sunt ad pastum cummunem, declarat. l. nostra, quæ iquidem breuius summari non potest.

EST LEX ista diuiditur in quatuor casus. Primus apponitur in princip. ibi, *Por ende para obrar*, vsque ad versiculum: *Y los otros terminos*, & ab inde vsque ad versiculum, *Y los terminos y exidos*, ponitur secundus casus, & ab isto versiculo, vsque ad versiculum, *Y en quanto*, apponitur tertius casus: & ab isto versiculo, *Y en quanto*, vsque ad finem, apponitur quartus casus, & in versiculo, *Lo qual todo*, in fine nostræ l. iubetur omnia dicta in iis quatuor casibus esse omnino seruanda & exequenda, & in relatione senatui Regis supremo mittenda illa, quæ in exequutione supradictorum egerint, & hæc continet tota nostri text. dispositio, quæ solum loquitur quoad reducendum ad pastum illa, quæ cum antea pastui communi essent deputata, in culturam redacta sunt, vt ad pastum antiquum communem reducantur & restituantur.

¶ Ibi, *Rompian los pastos*, ex quo magna incommoda proueniebant, vt inquit noster text. hic, expedit enim Reipubl. pastibus abundare, ita vt licet militum animalibus sint danda † pascua & 1
alimenta, id tamen ita fieri debet si sine læsione curalium & vicinorum id fieri possit, *ex tex. in l. 2. & ibi Doctores. C. de pascuis publi. libro.* 11. Adeò vt si statuto vsu munito concedatur singulis de populo, certo tempore anni, quodeorum animalia cuiuscunque sint generis, syluas publicas, seu ipsius populi pascua depascantur: & deinde maior pars ipsius populi statutum hoc reforment, & constituant, nulli licere sub certis pœnis syluas seu pascua, aut eorum partem eius animalibus pasci, nisi illis tantum, quibus agri & terra arantur, quod ab hac reformatione, seu statuto † vtpote iniquo, appel- 2
lare licet, imo & hoc vltimum statutum esse diruendum, eo quod prædicto vltimo statuto ciues oppidorum expelluntur ab vsu communium pascuorum, contrà. *l. 1. C. de pascuis publ. libro.* 11. *& in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diuisione*, & ex eo etiam quia pauperes tali reformatione onerantur, quos ipsis pascuis iure vti posse non est ambiguum vt colligitur *ex. l. 4. titulo.* 28. *part. 3.* & tenet in expressis terminis *Ripa Responsio* 93. quem refert & sequitur *Burgos de Paz in l. 1. Tauri, numero 352 cum tribus sequentib.* vbi & alia infert, vbi in l. 3. num. 502. cum sequentibus pluribus examinat an pascua pro modo possessionum, vel indigentiæ ciues habere † debeant, & an plus diuitibus quam pau- 3
peribus sint applicanda: & nota quod pascuorum quædam sunt † æstiua, quædam hyberna, vt inquit 4
Ripa vbi suprà, numero 12 & rerum experientia vbique & præsertim in iis prouinciis *De Estremadura*, clarius apparet & quotidie videtur, locantur enim hybernalia suo tempore & æstiua itidem suo, quæ vulgo vacantur, *Inuernaderos, y veranaderos*, ibi, *Sin licencia nuestra*, ex his verbis iunctis verbis sequentibus, *Sin embargo de qualquier apellacion*, colligit *Auenda. cap.* 4. *præto. numero* 17. *versic. Item quando, libro.* 1. quod vbi adest licentia Regia in terminis occupatis per personas particulares appellatio † ab eis interposita à sententia condemnatoria de restituendo eas suspendit effectum sententiæ, vt in l. 3. supra eodem, diximus: Neque obstat versiculus nostri tex. ibi, *Y los terminos y exidos*, vbi appellatio

latio reiicitur etiam si adsit licentia, quia non reiicitur si durante tempore licentiæ fieret condemnatio restitutoria, sed tunc demum cum tempus licentię est adimpletũ, & sic non est contrarius versic. ille nostro.

¶ Ibi, *Y reduzir à pasto comun*, iudicem enim decernere debere eam manere depascendi necessitatẽ
6 † quam statuit antiquitas, disponit Imperator. *l. 1. C. de pascuis publi. lib. 11. & notat Ripa, Responso 93. nu. 13.*

SVMMARIVM.

Ciuitas potest ædificatum vendicare. numero 1.

Maior fauor publicus vertitur in conseruatione plãtarũ & vinearũ & ædificiorum ciuitati restitutorum, quã in destructione. n. 2. vbi ampliatur.

Statuto fieri solet vt ligna de siccis & non de viridibus fiant. num. 3. Nisi aliter vtatur, & tunc ordo nostri text. erit seruandus, vt ibi.

Locatio pastuum communium nihil valet nisi omnes præstent consensum, vel ex licentia Regis fiat. num. 4. quod ibi discutitur & examinatur.

Diruenda sunt ædificia & plantæ si vijs publicis impediant. num. 5.

AEdificium vbi lædit viam potest iudex illud propria autoritate diluere. nu. 6. & hac de causa potest ius prohibere ne quis proprium fundum vallet aut circundet, vt nu. 7. & n. 8. quòd ex hac causa potest appenditia frangere, nisi vt vbi.

Ciuitas vt latior & pulchrior efficiatur potest iudex destruere domos parui præiudicij soluto precio. num. 9.

Lex 7.

SVMMARIVM.

Omnia restituta ciuitati siue montium, vinearum & ædificiorum vt aliarum rerum conseruãda sunt pro bono communi, & vtilitate, nisi impeditiua sint publici commodi, hoc dicit in summa.

1 ¶ Ibi, OTROS ÆDIFICIOS, potest enim ciuitas si vult ædificatum vendicare †, *ex text. vbi glo. Barto. & Platea in l. 1. C. de diuersis prædi. lib. 11.*

¶ Ibi, *Y fueren restituydos*, intellige in casu, in quo de iure essent, restituenda, & restituta forent, non vero ex hoc intelligas quòd indistincte restituantur, sed in eo casu in quo de iure restitutio fit, eo quod possessor non docet de titulo, vt in l 3. suprà eodẽ dictum remanet & sic declarabis. l. 9. infra eodem, vt dixi in dicta. l 3. & in eadẽ. l. 9. repetemus, nam hæc l 9. loquitur & procedit quoties non aufertur terra, aut ędificium à possessore, quia probauit titulum, nostra vero cum aufertur.

¶ Ibi, *Los conseruen para el bien y pro comun*, cum in
2 hoc maior fauor publicus vertatur †, vt inquit *Auẽd. in nostræ. l. propositum, in cap. 12. præto. nu. 23. versicul. Cum in hoc tantus. lib. 1.* vbi in versic. quod intelligerem, ampliat hoc, vt etiam si ædificantes, vel plantantes voluerint diruere ædificia, vel arbores asportare non possint, & nota quod bona populi restituta quę debẽt, in redditu populi remanere & non in cõmuni vsu, possunt præscribi etiã si sint plãtata, *secundũ Auẽda. cap. 12. n. 16. in fin. lib. 1. & alibi dixi in l. 3. supra eod.*

¶ Ibi, *Y dexando en ellos horca y pẽdon*, hoc regulariter iubetur seruari *in l. 10. infra eod.* vbicũq; montes ad ligna facienda scindi possunt, imo & in locis bene gubernatis solet statuto, ordinari, quod ligna solũ de siccis arboribus fiant, non vero de viridibus † sed vbi aliud liceret, debet seruari ordo nostri textus, scilicet, 3
vt cũ moderamine scindãtur, ita vt non ex toto incisi arbores remaneãt, sed relinquatur *Horca y pendon*, idque quotidie inter partes conuenitur dantes & recipientes defensas aliquas habentes mõtes, arbores ad cultiuandũ. Et nota quod in præsenti versiculo: *Saluo los montes*, vsq; ad finem. l. triplex casus cõstituitur in modo fruendi terminis restitutis ciuitatibus, villis, & populis. Primus casus est, in isto versiculo: *Saluo los montes*, scilicet, vt si mõtes sint magnorũ multorumq; arborum, de quibus montibus hic loquimur, deputentur ad vsum lignorum scindendorũ. Secundus casus est in versiculo sequenti: *Y que los otros montes*, scilicet, vt si montes ij non sint ita populosi sicut in versiculo sequenti dicitur, tunc non scindantur, sed remaneant potius ad glandes legendas, & tutamen armentorũ tẽpore hyemis, & ipsi montes & alij etiã termini sint etiam pro pastu cõmuni armẽtorũ. Tertius vero casus cõstituitur in versiculo: *Y las viñas, y huertas, y plantas*, scilicet, vt si restituta ciuitatibus, villis, & populis, sint plãtata, tunc remaneãt pro propriis cõcilij, & hęc omnia debẽt esse, vt in hoc titulo, dixim⁹, ad scindenda ligna, vel pro pastu, vel pro propriis cõciliorum, sed diuidi & applicari certa pars lignis, alia pasturæ, alia verò culturæ, & alia propriis conciliorum, nisi aliud videatur conuenire, nam tunc & modum fruendi designabit, eo quod vt alibi cum licentia Regis facta relatione moderabitur, diximus, ipse est administrator generalis eorum & moderator verus pro vtilitate vicinorum.

¶ Ibi, *Y los otros terminos*, hic decerpitur aliud esse, mons, aliud vero terminus vt iam diximus in hoc titulo, *& notat Auend dict. cap. præto. 12. num. 29. versic. & dicta lex tertia, lib. 1.*

¶ Ibi, *Embien ante nos*, hic colligitur conclusio cõtradicta *per Auendaño, dict. cap. 12. præto. n. 25. in princip. libr. 1.* dicentem, locationẽ siue arrendationẽ pastuum communium in redditum populi nõ valere †, 4
si omnes habẽtes ius pascendi non assentiant, nisi fieret ex Regia licentia, quasi velit quod si omnes, habẽtes ius pascendi assentirent valeret sine regia licentia, nam est expresse contra textum nostrũ, & sic assumptum illud Auẽda. à contrario sensu est falsum & nõ tenendũ & cõtra illud est noster text. hic, qui postquam pasturandi & scindẽdi & vtendi montibus & terminis publicis & conciliorũ restitutis ciuitatibus & populis modũ constituit, & inquit quod si ciuitatibus, villis, aut populis aliud visum fuerit cõuenire, id cũ Regia licẽtia fiat, & nõ aliter & licet videatur id procedere in terminis restitutis ciuitatibus & populis, idem tamẽ est in illis, quæ semper fuerunt ciuitatũ & populorum, neq; in manus particulariũ personarũ peruenerunt, ita vt restitutionẽ facere necesse foret, nam ex l. 1. supra isto libro & titulo. Generaliter id vetatur, & antiquus vsus vtẽdi terminis publicis seruãdus est, & si aliud est faciendũ debet fieri cũ Regis licẽtia & nõ aliter, vt eadẽ l. 1. dixim⁹, & sic assumptũ

Auenda-

Auendañi non est verum à contrario sensu,nisi Regis adsit licentia quæ solet dari,licet cum maxima consideratione, & causæ cognitione pro soluendis tributis & oneribus impositis ciuitatibus,villis,populis,& habitatoribus earum,& sic videmus fieri & non aliter, & itidem & à fortiori resultat esse falsa nec sequenda dicta *per Auenda.in eod.nu. 25.versic. item licet*, dum inquit, quod maior pars populi sufficeret ad locationem hanc faciendam,sicut & sufficeret ad hoc, vt Rex licentiam concederet, & valet quantũuis alijs dissentiẽtibus, nã licet hoc de Regia licentia cum maiori parte populi, sit verum, illud tamen quod Regia licentia non requireretur est falsum, & secundum hæc intelliges dicta *per eundem, Auend.in eodem cap.12.num.16.versicul.ex hoc infertur, & dicta per eundem Auend. cap.12.num.1. libr.2.* de proprijs ciuitatum, quod locentur, procedunt in diuerso casu, & sic circa propria & redditus proprios ciuitatis & populorum,quæ solent quasi semper locari,secundum quod disponitur *in l.4.titulo.5. supra isto libro.*

¶ Ibi,*Pero en quanto alos poyos*,versi.hic limitatiuus est præcedentium & itidem dictorum & dispositorum in l.9. infra eodem,scilicet, quod si ædificia in publico facta & restituta ciuitati, villæ aut populo, eo quod in solo publico facta,vel itidem in publico plantata, essent impeditiua cursus platearum aut callium, vel viarum publicarum, tunc vtique non
5 sustinenda, sed diruenda † sunt, ita notat *Auend.c. 12.præto.n.24.versi.quod si.ex supradictis libr.1.* & clarius ibidem *num.17.in princ. & num.18.versic.quod si* & sic voluit.l.nostram cum.l.9. infra eodem concordare, *Doct.Humadain. l.5.titu. 26.part.2.glo.6.nu.10. & supra,in l.3.diximus iterum.*

¶ Ibi, *Calles*, vbi enim ædificium publicam lædit viam, aut vtilitatem,propria etiam autoritate po-
6 test iudex † demolire,*vt notat Bald.l.lapilli.ff.de rerum diuisione*, & facit *l. Proculus. §. fin. ff. de vsufruct. & l. præscriptio. C. de oper. publ.* & hoc est, quod prouidetur in toto titulo.*ff.ne quid in loco pub.notat Ias. in l.de quibus.num.21.ff. de legibus,& ex.l.23. titul. 32. part.3.* Id videtur considerati dũ dicit, *Caestos lugares tales fueron dexados para apostura e pro comunal de todos los que hi vienẽ, y no los deue ninguno tomar,ni labrar para si mesmo*, quam ad hoc considerat *Auend.cap.4.prætorum.num. 7.versiculo quod iure.libro.1.* & iterum corrupte tamen eam allegando,in eo lib. *cap. 19. nu. 39. versiculo & quando, & itidem in capitulo. 12. numero 17. in princip.* vbi in versiculo, & talis, ampliat etiam si ædificium sit factum ab ecclesia, prout in l. 3. supra eodem,diximus, & hac de causa, ne via publica occupetur & transitus eius impediatur potest iudex prohibere,ne quis proprium fundum valler,aut cir-
7 cundet †, etiam si fundus esset longè à ciuitate, si scandalum ex hoc oriri potest, *secundum Platea. l.1. C.de fund.limitroph.& Auend.dict. cap.19.numero 39.* vbi sic inquit intelligendã glos.& *text.in l.per prouincias.C.de ædifi.priua.* & hac de causa potest iudex frangere pondera & mensuras quantumcumque iustas
8 in via publica † pendentia, *secundum Cassan.in consuetud. Burgund. titulo Des justices, §. 1. in princip. num. 97.ad fin.fol.20.licet secundum. Auendan. dict.cap. 39. versiculo, item limito pergulas*, quibus vendentes vtuntur, vt se tueantur à vento & pluuijs non debet iudex prohibere, *ex Bas.in l. Basilicam. C. de operi. publi.* item supra dicta intellige nisi occupatio hæc esset, temporalis, & non perpetua, puta dum aliquid in ciuitate ædificatur, nam lapides & rudera, ac ligna possunt poni in via publica, ad tempus, nam si ædificatio licita est, omnia illa ad eam necessaria sunt toleranda, vt nominatim *not. Bald. in l.præses. ff. de officio præsid. Ias. l. quo minus. numero 68. ff. de flumi.* quos sequitur referens *Auend. dict. cap. 19. numero 39. versic. & istam.* Imo vt via latior efficiatur, vel pulchrior ciuitas potest *secundum Auend. ibidem dict. numero 39. in princip.* iudex de facto proijcere † & destruere domos parui præiudicij soluto 9
precio dominis : & hæc quoad occupantes vias publicas, quoad illas tamen quæ sunt iuxta muros, loquitur text. *in l.22. titu fi.p.3.* & quæ erat pœna de iure communi, occupantium vias publicas *vide per eundem Auend. dict. cap.19. numero 40.* & iterum *in dict.cap.4.nu.9.versic.facta autem per totum.*

Lex 8.

SVMMARIVM.

Balcona & similia diruenda sunt,nec reædificanda si ruant, ita vt viæ & calles sint clara, & non occupata sub nostri text. pœna.

IBi, Passadizos, y valcones, post multum tempus à publicatione huius. l. lapsum, vidi executionem eius in hac Placentina ciuitate fieri, & iustificatur eius dispositio, tum ne prospectui publico officiatur, tum etiam ne viæ publicæ obscurentur, & sic latior aperiatur delictis via, de quibus balconibus meminit *Cæpola, de serui. Vrba. prædi.ca. 62.de fenestra.nu.13.* vbi se remittit ad alia loca.

¶ Ibi, *Ni reedifiquen, ni renueuen, ni adoben*, hic est specialis casus vbi nõ licet reparare, reficere, vel construere ædificia, cum regulariter omnibus id licitum sit de iure in rebus suis, & hoc efficit vtilitas publica, ob quam multa sunt specialia in iure introducta, de quibus *per Hippolyt.de Marsil.in pract. mi. § aggredior. nu.61.cum sequentib.plurib.*

SVMMARIVM.

Lex hæc nostra, & l. 1. suprà eodem, in quibus casibus loquantur. num. 1.

Legis. 11. infrà eod. declaratio. num. 2.

Lex nostra non procedit quoad ædificata in plateis & vijs publicis. num. 3.

Lex nostra etiam in terris aratis procedit pro censu imponendo. num. 4.

Ædificanti in publico potest census imponi. num. 5. Vbi quid in ædificante in litore maris.

Lex 9.

SVMMARIVM.

Ædificatum plantatumve in solo publico cum licentia concilij & per viginti annos possessum, non est demoliendum, sed census super eo imponendus ad mensuram in l. nostra declaratam, & est singularis lex, quam iam semel feci practicari, multo ante Copilationis huius publicationem.

IBI, CON LICENCIA DE LOS TALES CONCEJOS, & sic l. 1. suprà hoc tit. non loquitur cum adest licentia concilij, sed potius ea deficiente, lex vero † nostra cum adest
1 dicta licentia & possessio cum ea. 20. annorum, tunc enim si solaria hæc publica sunt ædificata & plantata non sunt diruenda nec auellenda à possessoribus, sed eis potius census imponendus, vt in nostro text. disponitur & sic eas declaraui *in l. 3. supra eod. & not. Auenda. dict. cap. 12. præto. num. 29. lib. 1.* & legem in sua dispositione considerat *Anto. Gom. in l. 46. Tauri, num. 13. in fin.* Neque obstat l. 11. infra
2 eod. † prohibens conciliis & rectoribus eorum datas concedere particularibus personis exterminis publicis & communibus, quia l. illa procedit generaliter & vniuersaliter prohibendo, sed si concessæ fuerint ad plantationem ædificium, vel culturam, & plantatæ ac ædificatæ sint vel aratæ suis temporibus, *y a sus hojas que dizen*, tunc vtique non diruentur neque tollentur à possessoribus, sed imponetur census de quo hic, & sic. l. illa. 11. per nostram declaranda est ne sibi contrarientur, prout non contrariantur & ita intelligit *Auend. d. cap. 12. nume. 23. in princ.* neque obstat. l. 7. supra eodem ibi, *pero en quanto loca*, quia loquitur ibi dixi quoties ædificia hæc essent nociua, & impeditiua viarū & sic quoad
3 plateas & vias publicas & exitus † occupatos non procedet. l. nostra, quia illa omnino restituuntur conciliis & ad plateas & vias ac exitus publicos rediguntur pro vt antea, quia esset alias nimis nociua impositio census, quibus quidem declarationibus leges istæ optime sustinentur, & practicantur quotidie.

¶ Ibi, *Y por luengo tiempo*, scilicet. 20. annorum vt ex nostra. l. patet, dum infra in decisione meminit de. 20. annis, sed si licentia concilij, vel titulus alius non adest, quadraginta anni essent necessarij, & sufficerent, vt *per Auēda. d. cap. 12. prætorum, n. 27. & 28. & in l. 3. supra eodem, diximus iterum.*

¶ Ibi, *De veynte años a esta parte*, non intelligas quod isti viginti anni sint numerandi à data potius & licentia concilij, alias parum aut nihil operaretur legis nostræ dispositio. & quia cum l. futura regulariter respiciat, non hæc sed præterita omnino respiceret, vt post vidi considerasse *Auenda. in d. cap. 12. nu. 23. versic. & illa pragmatica. lib. 1.*

¶ Ibi, *Se les ponga censo*, eam in hoc considerat *Auend. d. cap. 12. præto. n. 23. in prin. lib. 1. qui in. num. 27. versi. & in quantum.* l. nostram pro censu imponendo intelligit etiam procedere in rebus tantum aratis † licet non plantatis, quamuis in aratis ibidem *in d. num. 27. versi. quando vero*, quadraginta annorum spatium requirat etiam cum titulo, vt sic in hoc distinguantur à plantatis in quibus cum titulo viginti anni sufficiunt, vt in l. 3. supra eodem, dictum est, *& nu. 28. ipsemet Auenda.* inquit quod si cum titulo possessæ sint istæ terræ cum transcursu plusquam. 40. annorum, nihil solatij nomine est imponendum, sed liberè apud possessorem relinquendæ, intelligitur tamen nostra. l. vt non procedant secundum quod in glos. 1. nostræ. l. diximus, quoties essent nociua talia ædificia, quia tunc omnino sunt destruenda, & l. nostram in hoc de censu imponendo allegat *Suarez allegatione. 15. versicul. & quia, & Grego. Lopez in l. 23. titu. 32. par. 3.* & quis census sit iste in glos. sequenti videbis, itidem non procedit si in platea, via publica, vel exitu sit plantatum: nam tunc destruitur & diruitur *ex. l. 7. tit. 29. par. 3. vt iam dictum est.*

¶ Ibi, *Cinco marauedis por cada alançada*, olim *ex l. 1. C. de diuer. prædi. lib. 11. & in l. si legatum. §. fin. ff. de operib. pub. & in l. 1. §. nequis nemine. ff. nequid in loco pub. & in l. præscriptio. C. de oper. pub.* indeterminatum erat & incertum pretium, ex l. tamen nostra videmus. iam decisum, nisi in casibus de quibus *per Alex. in l. 1 §. nunc videmus. ff. de noui. oper. nun. vt inquit Auenda. d. cap. 12. prætor. lib. 1. nu. 23. versic. ex quo concluditur*, & hoc nimirum est, nam ædificanti in pu- 5
plico † imponi potest census, *secundum Roma. ind. d. l. 1. §. quod siquis, per text. l. 1. §. siquis. ff. ne quid in loc. pub. & Alex. relatus per Horos. in l. in tantum in prin. ff. de rerum diuisione colu. 331.* vbi tamen inquit ædificāti in litore maris non esse censum imponendum cū iure permittente id faciat, *vt per Auend. in d. c. 12. n. 27. versi. item quæ dicta.*

Lex 10.

SVMMARIVM.

Donanda non sunt per Regem restituta conciliis ciuitatum & populorum.

IBI, Y EN DAÑO DE LA COSA PVBLICA, cui quidem nūquam princeps vult præiudicare vt in *l. 2. §. siquis à principe. ff. ne quid in loco pub.* deduxi plura in propositum in *l. 14. tit. 3. lib. 1. supra, num. 38. cum sequentibus aliquibus*, imo non potest princeps vt ibi dixi, absque peccato alicui tertio præiudicare, neque tollere ius quæsitum nisi ex publica causa & adhibito bono cābio, vt diximus in *l. 1. titu. 1. lib. 4. supra, & in aliis pluribus locis*, & ideo nimirum si Rex in præsenti sibi auferat facultatem similia bona restituta conciliis & ab occupatoribus ablata, aliis quàm conciliis tradendi & dandi: esset enim vnum altare cooperire, alterum discooperiendo, vt dicitur, imo & proprius diceretur, quod esset, sumere panem filiorum & dimittere canibus.

SVMMARIVM.

Terminorum publicorum ciuitatis, villæ aut populi non debet Rex mercedem facere nisi ex causa publica. n. 1. nisi vt ibi.

Corrigi

Corrigitur per tex. noſtrum. l. 3. tit. fi. p. 3. permittens dari publica per concilium ciuitatis. num. 2.

Omni populo conſentiente an poſsint dari datæ hæ. num. 3.

Compromiſſum factum ab vniuerſitatibus ſuper iure paſturandi an valeat. num. 4.

Domini in terris ſuis an poſsint dare licentiam capiendi publica. num. 5.

Iudices & rectores ciuitatis non poſſunt alicui concedere viam publicam ſine ſpeciali regis licentia. num. 6.

Lex 11.

SVMMARIVM.

Beneficium à principe non paſsim concedendum, bonorum publicorum ciuitatum & populorum, neque concilia & iuſtitiæ poſſunt in contrarium præbere, & ſuper datis iuſtitia miniſtranda eſt.

I Bi, NO SE HIZIESSE MERCED, intellige per Regem, nam populi nullo modo eam facere poſſunt, vt in verſiculo, *pero mandamos*, noſtræ l. diſponitur, Rex autem non debet facere quia poſtquam fecit aſſignationē terminorum ciuitati, villæ, vel populo, hanc do-
1 nationem non debet reuocare niſi ex cauſa † publica *ex l. item ſi verberatum. §. ff. de rei vendi. l. 2. titu. 1. par. 2. dixi. in l. 1. titu. 10. lib. 4. ſupra & in alijs locis*, ſi tamen Rex ex certa ſcientia id vellet derogando legibus & priuilegiis contrariis, & ſic *l. noſtra, & l. 2. tit. 5. ſupra iſto lib.* valeret vtique tale beneficium, *ſecundum Bald. in c. cum adeò, de reſcrip. relatum & ſecutum per Auend. c. 12. præto. num. 20. in prin. lib. 1.*

¶ Ibi, *Pero mandamos, hic* corrigitur *l. 3. titu. fin.*
2 *par. 3* permittens ex licentia populi capi poſſe † publica, & ſic datas dari per concilia populorum, ex l. tamen noſtra id vetatur, neque eſt contra l. 6. ſupra eod. quia vt ibi dixi, illa quantum ad hoc procedit quoties dantur terræ ad ædificium, vel plantationem, noſtra vero quoties non datur ad hoc: item & noſtra procedit etiam in terris datis ad plãtandum, & ædificandum & nondum eſt tranſactum tempus 20. annorum de quibus in illa l. 6. tunc enim etiam ſi adſit licentia populi diruueretur, niſi præceſſiſſet tempus. 40. annorum nam tunc etiam ſine licentia populi non diruueretur ſecundũ quod diximus in l. 3. & in l. 6. ſupra iſto tit. & lib. ad ibi dicta me remitto, ne ſæpius eadem repetamus & l. noſtram ad hoc conſiderat *Auend. d. c. 12. præto. n. 21. li. 1. & Mexia l. de Toledo. in 9. fundamento ſecundæ partis. num. 44. cum ſeq.*

¶ Ibi, *Que la juſticia y regidores*, ergo ſi omnis po-
3 pulus id vellet, valeret vtique talis data, † quia l. noſtra id non prohibet, neque cenſetur velle corrigere *l. fi. C. de vendi. reb. ciui. lib. 11.* diſponentem quod ſi omnes de populo ad id congregati adhibita forma & ſolennitate illius l. id conceſſiſſent, valeret vtique conceſſum, quia l. noſtra tantum loquitur quoties iuſtitia, & rectores ciuitatis id faciunt, non vero ſi omnes ciues, ſecundum *Auenda. in d. cap. 12. num. 21. verſic. iure autem cum ſequentibus, libro. 1. vbi num. 22.* id ampliat etiam quoad actiones ad terminos vel terras, nam & hæc ſine licentia Regia alienari non poſſunt: attenta tamen noſtra l. & l. 1. ſupra eodem titu. & l. 2. titu. 5. ſupra eodem lib. ego tenerem quod etiam ſi omnes ciues conſentirent, niſi licentia Regis adhiberetur, nihil poſſet fieri contra l. noſtræ prohibitionem, neque valerent in contrarium acta, & ſic vide poſtquam hæc ſcripta haberem quod tenet *Mexia in l. de Toledo 9. fundamento. 2. part. num. 45. contra Auend. & alios ibi relatos*, & an valeat compromiſſum factum ab vniuerſitatibus ſuper iure paſturandi, vel ſimilibus commoditatibus terminorum, † vid. optime *Cor-* 4
neum conſ. 148. volum. 1. ibi, no pueden dar, neque minus vendere ſecundum text. in *l. 15. tit. 5. par. 5. vbi gloſ. optime & l. 1. ſupra iſto. tit. & lib.* aliquando tamen nuntiis Regiis aliquid dant *ſecundum Auend. c. 10. præto. num. 11. lib. 2.*

¶ Ibi, *Sin præceder licencia nueſtra*, vel dominorum † in terris ſuis, *ſecundum Auenda. cap. 12. præto. num.* 5
24. in princip. quod dubium apud me eſt, eo quod domini ij non poſſunt derogare l. noſtræ Regiæ & ſimilibus ex dictis per nos *in rubric. titu. 1. lib. 2. ſupra.* licet de facto, id aliquando domini faciant, ſed fortaſſis quia non contradicitur: multa enim, per patientiam tolerantur, quæ ſi in iudicio deducta fuiſſent non tolerarentur.

¶ Ibi, *Ni valgan las dadas en que no ouiere interuenido la dicha licencia*, intellige Regia, de hac enim locuta eſt l. noſtra permiſſiue: & ſic de ea tantum debet intelligi: ita vt ſi ipſa non interuenerit, nihil valeant datæ conceſſę per iudices vel rectores ciuitatis terminorum publicorum contra l. noſtræ diſpoſitionem, nam officiales Regis non poſſunt concedere aliquam viam publicam alicui priuatæ perſonæ † ſine ſpeciali licentia Regis, *ſecundum Bald. in* 6
Rubrica. C. de contra. emptio. colu. 1. quem & Matth. Afflict. referens ſequitur Caſſan. *in conſue. Burgun. rubrica des iuſtices, rubrica 1. num. 37. fol. 15.* & alia huic noſtræ l. concernentia diximus. *in d. l. 3. & 6. ſupra eo. ex Auenda. d. c. 12. præt. num. 21. cum tribus ſeq.* vbi de noſtra tractauit l. prout in dictis legibus reſoluimus.

SVMMARIVM.

Defenſa boum ad id deputata non poteſt cum alijs paſci animalibus. num. 1. niſi, vt ibi.

Ruſticus vt paſcere poſsit cum ſuis bobus defenſam boum requiritur quòd ſit habitator illius populi. num. 2. vide ibi.

Pœna damnificantium prata, exitus aut vineas. n. 3.

Animalia incluſa in cuſtodia publica an dabuntur ſub fideiuſſoribus. num. 4.

Cuſtodes pratorum ſi animalia ibi capta pro pretio dimiſerint ſunt grauiſsime puniendi. num. 5.

Cuſtodes defenſæ alterius quam dè la labor non poſſunt pignorare niſi à iudice ſaltem ſint confirmati. num. 6. vide ibi.

Custodes capientes pignora non possunt sibi ipsis illa applicare nec capere pœnam sine iudicis mandato & pignoratione. num. 7. & 8.

Lex 12.

SVMMARIVM.

Defensæ pro animalibus culturæ deputatæ custodiendæ sunt, pœnæque contra transgressores constitutæ exequendæ per hæredes & conductores, vel quoslibet alios laboratores terrarum illius populi, vel familiares eorum.

IBi, POR QVANTO NO, rationem finalem nostri tex. vt sic ea cessante cessare debeat eius dispositio & consequenter vbi non adest consuetudo deputandi tales defensas pro pastu boum † & animalium culturæ solummodo, non impedientur vicini alia animalia ibidem immittere, vbi tamen talis consuetudo adesset, hæc & non alia sunt immittenda, & ita apparet ex iis verbis & seq. *para lo qual siempre fueron situades*, & ibi, *en que ay la dicha costumbre*, & iterum ibi, *saluo tansolamente con los dichos bueyes*, nisi, sit pro aliis talis defensa sufficiens, nam tunc seruabitur dispositio l. finalis infra isto titulo, & libr. versi. *y porque*. 1

¶ Ibi, *Los herederos y vezinos y moradores en ellos*, ex iis verbis videtur quod si non est habitator illius loci † non potest depasci cum animalibus suis, etiam si habeat partem, & sit hæres terrarum illius loci, & hoc ex copulatiua, y, de cerpit & colligit *Auend. d. c. 1. præt. num. 13. lib. 1.* vbi tamen inquit aliquando fuisse iudicatum in chancellaria, *que los herederos pazcan aunque no sean moradores*, imo & non solum aliquando, sed & semper sic fuit iudicatum, & iure optimo, nam copulatiua hæc, y, inter ista verba apposita resoluitur in disiunctiuam, pro vt multoties fit in iure, maxime vbi resultaret absurdum. pro vt hic resultaret nisi sic intelligeretur, nam *ex l. 9. tit. 28. parti. 3.* habitator solummodo alicuius loci gaudet eius pastibus publicis & communibus, ergo absurditas esset, dicere, quod si non est habitator non gauderet pastu huius defensæ boum culturæ, nisi esset, vicinus & hæres, ergo vt hęc euitetur absurditas necessario est fatendum copulatiuam in pręsenti in disiunctiuam resolui, & consequenter ille qui solum est heredero, gaudebit pastu dictæ defensæ *boyal*, cum suis animalibus culturæ, pro vt iudicatum quotidie fuisse in chancellaria inquit Burg. de Paz. in l. 3. Taur. num. 391. cum sequentibus. 2

¶ Ibi, *Cayan en pena de cinco marauedis por cada cabeça*, intellige nisi plus, vel minus percipiendi sit consuetum, nam tunc consuetudo seruabitur, vel statutum vsitatum, aut à Rege confirmatũ, vbi tamen hoc deficeret l. nostræ pœna imponetur, & quę sit pœna damnificantis prata aut exitus aut vineas † aut messes. vid. per *Auenda. cap. 13. prætor. nume. 1. lib. 1.* vbi. nume. 3. an imponi possit pœna quinti, & vid. l. 15. infra eod. titu. permittentem imponi posse pœnas contra scindentes montes, de quo & dixi *in l. 5. titu. 7. lib. 3. supra*. 3

¶ Ibi, *Que puedan ser prendados*, de pignoratione armentorũ contra legis aut statuti prohibitionem depascentium in publico, vel in priuato loco, *vid. l. 24. titu. 15. parti. 7.* & dixi plura in propositũ in *l. 1. glos. pen. tit. 17. lib. 5. supra*, & an animalia inclusa in custodia † publica dabuntur sub pignoribus mortuis *vid. Auenda. cap. 4. præto. num. 30. ad fin. lib. 1.* 4

¶ Ibi, *O renteros*, quiquidem & alij custodes pratorum & vinearũ si recepto precio dimiserint animalia grauissime † puniendi sunt, ex text. & ibi *Platea in l. 1. C. de fun. & sal. rei domi. lib. 11. & Rebuf. in l. vinculorũ. 224. in fine. ff. de verbo. signifi. pagi. 993.* 5

¶ Ibi, *O otros labradores*, etiam si in custodes talis defensæ deputati non sint *secundum Auend. d. c. 1. num. 13. in princi. lib. 1.* & hæc, in defensa de qua hic, *que esta diputada para pasto de ganados de labor*, procedunt: nam si defensa esset propria populi, & non tantummodo in vsum agriculturæ, de quo est tex. *in l. sed & Celsus ff. de contrahend. emptio.* in isto casu quia pignorare est de mere imperio vel mixto, sola vniuersitas sine autoritate domini illius loci aut saltim iudicis, non potest huiusmodi custodes † ad pignora capienda creare, quia esset tribuere speciẽ iurisdictionis, quam non potest dare, *secundũ Auenda. d. c. 1. n. 13. versi. si autem*, qui licet ita teneat, ego tamen cum *Bald. in l. 1. nu. 2. C. locati teneo.* scilicet, quod resp. potest creare custodem publicũ, vt bene per *Alber. Brun. cons. 101.* & ita quotidie apponuntur custodes non solum pro custodia defensarum publicarum, sed etiam priuatarũ, qui nominantur ab ipsis dominis & præbent eis mandatum sufficiẽs ad hoc coram tabellione publico, & pignorant, vel ad locum destinatum ducunt animalia reperta ibidem damnum dantia, & includunt ibi, vel pignora capiunt, vsque dum pœna vel damnum soluatur, licet vt credatur tali custodi de damno *secundum l. 7. titu. 4. lib. 4. fori*, debent præsentari coram iustitia & rectoribus ciuitatis tales custodes & iurare priusquam damnum fiat, & ita vtitur & practicatur quotidie, nam custodes ij non iudicant, sed pignorant, recurritur tamen ad iudicem pro condemnatione facienda pœnæ vel damni, & probatur ex nostra l. vt in glos. sequente, & ex statutis ciuitatum & populorum sic est prouisum. 6

¶ Ibi, *Con tanto que las dichas prendas se lleuen luego ante la justicia*, hic videtur tex. probans quod capientes pignora non possunt sibi ipsis illa applicare, neque itidem poterunt capere † pœnam sine iudicis condemnatione, de quo tradit in custodibus pratorum & vinearum, *Auenda, cap. 1. præto. num. 13. ad fin. cum sequenti. lib. 1.* & in iudice diximus *in l. 11. titu. 6. lib. 3. supra* vbi nouissime *Ioann. Gutierrez sub lib. 1. pract. quæstio. q. 35. num. 4.* deuiauit à nostra opinione, vt in glos. sequente dicemus, vbi & an si pars volens soluit pœnam recipi poterit. 7

¶ Ibi, *Y si algunos no quisieren pagar las dichas penas*, ergo à contrario sensu colligitur quod si voluerint soluere pœnas possit custos, vel hæres, vel habitator loci reperiens animalia damnum dantia pœnas ipsas recipere absque condemnatione,

cum

cum lex tunc demum iudicem adeundum dicit, cum reus non vult soluere pœnas, vel tradere pignora prout *voluit Auend. d. ca.* 1. *num* 13. *&* 14. *lib.* 1. & iterum *in c.* 13. *num.* 12. *eod. lib.* sed salua eius pace & alterius melius sentientis contrarium crederem
8 † esse de iure, imo quod etiamsi pœnam soluat, non possit sibi ipsi capere custos vel pignorator, vel tradere alij absque iudicis condemnatione, idque probo ex l. nostra, nam si hunc casum cum pœnam non vult soluere damnificator æquiparat l. nostra casui illi, scilicet, cum pignora non vult tradere, ita vt in iis casibus iudex prouideat, & in casu in quo custos capit pignora inquit text. noster in præcedentibus verbis quod statim sint illa pignora coram iudice portanda, ergo itidem & in pœnis, nam cum lex duos casus æquiparat dispositum in vno censetur & in alio dictum & dispositum, ex dictis *per Doct. in l.* 4. *Tau.* & alibi diximus, sicut & in iudice idem diximus in *l.* 11. *tit.* 6. *lib.* 3. *supra*, quod non possit super pœnis condemnatis per eum concordia cum reo facere si sententia non est lapsa in rem iudicatam, nam licet vt ibi dixit *Gutierrez sub lib.* 1. *prac. quæst. q.* 35. *num.* 4. pro iudice sit prosumendum, quod nihil iniquum faciet, hoc non sufficere credo, nam leges sicut & formam recte iudicandi proponunt, ita & iniquitatibus obuia re intendunt, & ansam & occasionem leges calumniandi intercidunt, & consequenter in nostra l. custodibus, & habitatoribus, vicinis, colonis, & agricolis incidenda est occasio, ne forte si absque iudicis condemnatione pœnam capere possent, & manifestare ei non tenerentur faciliter se concordarent, in damnum aliorum agricolarum, quibus ex l. nostra pœnę hæ sunt applicandæ, quod & leges nolunt, & vetare ac euitari omnibus procurant modis, plurimum tamen circa hos custodes operaretur inueterata consuetudo inter vicinos populi illius, circa quos ab apprehensis damnum dantibus volentibus soluere pœnam, accipiunt eam, cum certa & determinata est per populorum statuta, neque vlla requiritur sententia iudicis, nam negotium hoc iam iudicatum est, & damnificator soluendo sponte pœnam acquiescere videtur condemnationi à lege vel statuto facta, neque requiritur in notoriis ordo iudiciarius, sed si damnificator renuerit, tunc vtique esset, iudex adeundus, & sic vbi daretur hæc consuetudo sic faciẽdi per custodes seruari poterit, quod totum contrarium est dicendum in iudicibus, quibus nulla consuetudo, nullum velamen iuuaret, vt absque cõdemnatione pœnas caperet etiam notorias, prout distinguit *Auenda. id late prosequens in d. cap.* 1. *num.* 13. 14. *&* 15. *lib.* 1. *& diximus in d. l.* 11. *tit.* 6. *lib.* 3. *supra.*

SVMMARIVM.

In concessione territorij alicui Baroni per Regem *facta non venit id, quod antea erat vicinis concessum. num.* 1.

Rex si concedit ciuitatem cum terminis & aquis, solum iurisdictionem concedere videtur non vero terminos ipsius ciuitatis. num. 2.

Rex sicut sine causa non tollit rem priuatam. ita neque quæ communia sunt. num. 3.

An cum consensu populi & domini illius possit quis defensare aliquam sui termini partem. num. 4.

Herba nascens naturaliter in terra collectis iam fructibus est & debet esse in pastu communi, neque potest dominus terræ illius defendere, vicinos ne immittant ibi animalia. num. 5.

Lex nostra licet localis videatur, tamen idem per eam est iudicandum in quibuslibet locis vbi est eadem ratio. num. 6.

Lex 8.

SVMMARIVM.

Hæreditates & cortijos regni Granatensis nullo modo possunt defensori defendi, aut prohiberi fructus naturales eorum absque Regia licentia, & mandato, neque in eis possunt pignorare si non sunt plantata vel plane seminata sub nostri tex. pœna.

IBI, OHIZIEREMOS MERCED, nam quod particulares vicini possidebant tempore donationis alicui baroni à rege factæ, quodque iam per occupationem, vel ex alio legitimo titulo, vel à lege, erat acquisitum, id nullo modo venit in concessione illius territorij alicui domino, † vel baroni facta, vt est tex. & ibi 1
Bald. in c. 1. *de capit. qui ciui. vend.* scribens quod si imperator concessionẽ alicuius Castri cũ pertinentiis fecerit, in huiusmodi concessione non veniunt defensę, vel molendina, quæ communitatis propria erant, neque res vicinorum singulares, quia tantum videtur Rex concedere quod eius erat proprium *l. si dominus. §. fi. deleg.* 1. *l. vxor patrui. C. delega. l. qui tabernam ff. de contrah. emptio. & Bald. sequitur Areti. consi.* 15. *volu.* 3. cum enim ab ipso Rege (cuius proprium est prouincias diuidere *l. si eadem. ff. de officio, assessorum l.* 1. *C. de metropo. ve. lib.* 11. *c.* 1. *§. præterea ducatus de prohiben. feud. alie. per Frederi. notat Brunus cons.* 93. in causa & lite) illud territorium integrum assignatum prius iam fuerit, formamque limitibus Rex ipse dederit, nimirum si noui domini non possint terminos hos diuidere, neque permittere intra eos ædificari, vel septa & nouas defensas fieri herbarum, vel fundorum vt inquit *Bald. relatus per glos. in l.* 5. *tit.* 28. *par.* 3. *& Bertran. cons.* 1. 3. *par. & Auend. cap.* 4. *præt. num.* 7. *lib.* 1. *& Mexia. in loco nunc allegando. num.* 67. *contra Suarez contrarium asserentem allegatione.* 7. *colu. pen. versi. habito*, quem in hoc reprobat idem *Mexia in l. de Toledo.* 9. *fundamento* 2. *partis. num.* 75. vbi tamen inquit eius dictum procedere posse quando de consuetudine immemoriali aliter in regno esset, assuefactum, vt ante ipsum *Mexia dicit Auend. d. ca.* 4. *num.* 7. *versic.* quod *notat, ex Boerio, decisione.* 227. *num.* 16. & sic si Rex concedit villas aut ciuitates cum suis terminis & aquis, iurisdictionem tantummodo concedere † videtur non vero terminos ipsos talis villæ aut ciuitatis, secundum *Mexiam vbi. supra. num.* 77.

¶ Ibi, *Que sin nuestra licencia y especial mandato no los puedan dehesar*, quam quidem licentiam non passim & in distincte Rex eam concedere potest, sicut enim sine causa publica rem priuatam tollere non debet, ita quę communia sunt prohibere, ac quæ omnium
3 sunt tollere, † vt scribit *Isernia in titu. quæ sint Regal. verbo, portus, colu.* 2. *& eo relato Mexia in d. l. de Toledo in 9. fundamento.* 2. *partis. n.* 69. & ante eum *Auend. d. c.* 12. *præto. num.* 31. *in prin. lib.* 1. à quo multa eo tacito desumpsit *Mexia in ea l. de Toledo*, & ideo Rex difficulter licentiam hanc & cum maxima deliberatione & causa concedere debet, & non alias: aduertendumque est hic esse text. contra *Auenda. cap.* 12. *num.* 30. *lib.* 1. *& Mexiam in d. num.* 69. *&* 70.
4 dicentes, quod ex voluntate & consensu † populi & vniuersitatis, possint domini in aliqua parte defendere, & sic commoda pasturæ prohibere, vel si omnes ciues singulatim voluerint sponte renuntiando iuri suo, & obligando per pactum se & suos ad obseruantiam huiusmodi defensę possint id facere: nam ego semper dubitaui & dubito de hac opinione, & teneo id non sufficere, sed expressam Regis licentiam omnino requiri, ex text. nostro & ex *l.* 1. *titu.* 14. §. 8. *lib.* 3. *supra*, vbi id etiam asseruimus, nisi, vt ibi dixi, id fieret ad paruum tempus.

¶ Ibi, *Ni dehezen*, eam in hoc considerat *Auenda. cap.* 4. *præto. num.* 7. *in prin. & nume.* 12. *versic. item nota, & cap.* 12. *nume.* 30. *& 31. lib.* 1. *& Mexia vbi supra num.* 66. *& 68. & Couarru. in pract. cap.* 37. *num.* 2. *in prin. & num.* 3. *versic quiquid sit, & num.* 4. *in fine legē nostram allegat.*

¶ Ibi, *Ni defiendan la yerua ni otros fructos que naturalmente la tierra lleua*, iustificant hæc verba doctrinam *Fabri. in rubri. de lege fusi. cani. tollen. relati per Auend. cap.* 13. *præto. num.* 8. *& ca.* 4. *num.* 31. *versi. item nota, & cap.* 1. *nume.* 30. *lib.* 1. *& Coua. d. cap.* 37. *num.* 3. *versic. quidquid.* dicentis, quod herba
5 nascens naturaliter in terra collectis † iam fructibus, est & debet esse in pastu communi, nec potest dominus terrę defendere alios vicinos immittentes animalia sua ad pasturandum talem herbam temporibus consuetis, prout quotidie fit, *en los alcazeles cercados*, nam collectis fructibus apperitur porta vt possit herba ibi nascens depasci per animalia vicinorum, & vide *Couarru. d. c.* 37. *num.* 2. *cum sequen. alia in propositum adducentem.* & nota quod licet ista lex videatur localis circa Mauros regni Granatæ, tamen idem est iudicandum in quibuslibet locis
6 vbi eadem ratio decidendi † dari potest, ex dictis per nos in *rubric. titu.* 4. *lib.* 3. *supra pro lege* 14 *sequenti.* sufficiunt in hac l. dicta & quòd l. hanc 14. in fine eius colum. & dispositione, allegat *Auenda. in dict. c.* 4. *præto. num.* 32. *versic. & ideo lib.* 1.

SVMMARIVM.

Ripa quæ sit, & quæ dicatur. num. 1. *Vbi & quid sit littus.*

Riuum habens an possit in ripa eius salices plantare. num. 2.

Illud quod personaliter est expediendum non potest committi. num. 3.

Ciuitas potest imponere pœnas pro conseruatione montium publicorum. num. 4.

Populus potest res suas per custodes publicos custodire. num. 5.

Lex 15.

SVMMARIVM.

Plantandi montes & frondosi arbores, & pro eorum conseruatione & montium nouorum & antiquorum facienda sunt statuta & ordinationes.

IBi, EN LAS RIBERAS, quæ sit ripa † & alia huic l. concernentia dixi 1
in l. 5. *tit.* 7. *lib.* 3. supra & ripa dicitur fluminis, littus vero maris, licet aliquando ad maiorem declarationem dicitur ripa fluminis, & littus maris vt *l.* 2. *& l. nemo. ff. de rerum diuisione. l. qui autem. ff de acquir. rer. domi. optime per Rebuf. in l. littus est* 96. *ff. de verbo. signific. pagi.* 572. *vbi pagin.* 573. ex hoc infert aliquas vtilitates, quas longum esset referre: & an riuum habens possit in ripa eius † salices plantare, vide *Rebuf. in l. subsignatum in princ. pag.* 294. *ff. de verb. signifi.* 2

¶ Ibi, *Por sus personas y sin lo cometer*, nam illud quod personaliter est expediendū non potest alteri committi, † *glos. personaliter in ca. prælatorum de accusatio. not. in c. cum dilecta de rescrip.* neque habet locum regula qui per alium de *reg. iur. in* 6. *notat glos. iuncta tex. versi. publice & personaliter, in clemē.* 1. *de vita & honest. cleric. not. Bart. inl. aut qui aliter. §. hæc verba. ff. quod vi aut clā. & l. hæc verba. ff. de adulte. quod no.* pro statutis imponētibus pœnam aliquid personaliter facienti. 3

¶ Ibi, *A los vezinos*, idem credere quoad alios, qui & si vicini non sint, habitatores tamē sunt illorum locorū, nam cum & ij gaudere possint si velint dictis terminis, vt *l.* 4. *& 9. titulo.* 28. *partit.* 3. nimirum si teneantur ad hanc contributionem, nam qui commodum sentit, sentire debet & onus, ex regula, qui sentit commodum de regulis iuris, in 6.

Ibi, *Y so las penas*, & sic ciuitates † in hoc casu imponere possūt pœnas & statuta pœnalia facere pro 4
conseruatione & plantatione montium in qua publicum versatur commodum, *vt dixi in dicta. l.* 5. *titulo.* 7. *lib.* 3. *supra.*

¶ Ibi, *Y que deputen las personas*, aliquando enim custodia datur ab homine ad custodiendū defensas populorū, quia necessaria est custodia illius defensæ, vel alterius saltus publici, vt *l. si ita. §. ff. de fund. instr.* populus eiusque vniuersitas † potest rem suam 5
per custodes publicos custodire, vt inquit *Auēda. in c.* 1. *præt. num.* 13. *in princ. lib.* 1. secus vero secundum eum ibi, si defensa sit propria populi: nam tunc secundum eundem *Auend. ibidem in versic. si autem*, nō potest sola vniuersitas sine authoritate saltem iudicis custodes hos ponere ad pignorandū, quod tamē iam supra hoc titulo, reprobaui, nam vbiq; ponuntur per dominos defensarum, & pignorant, non tamē creditur eis de damno dato nisi cum licentia iudicis id fecerint, *vt in l.* 12. *n.* 6. *supra isto tit. diximus.*

¶ Ibi, *Fuere ordenado*, & id etiam clerici tenebuntur seruare quia redundat in commune & publicum omnium commodū, *secundum Auend. cap.* 4. *præto.*

præto. num. 25. *versic. & sicut lib.* 1. quòd si iudices in suis locis seruare non faciunt hæc, puniuntur insyndicatu, *vt dixi in d.l.* 5. *titu.* 7. *lib.* 3. *supra.* & ex verbis seq. id colligitur, ibi, *porque es bien vniuersal al bien y pro comun.* Lex sequens. 17. ponit formam & ordinem seruandi, & exequendi dispositionē nostræ l. 15.

Pro legibus 18. & 19. & 20. eius declaratoriæ & restrictoriæ, solū scire debes, & notare quod in scindendis lignis etiam si sit pro vsu domus Regiæ certus ordo seruandus est, quo mediante: montes non dissipentur & destruantur, & sic hac de causa in pluribus locis statutum est, quod ligna solum fiant de arboribus siccis, vel infructiferis, *vt dixi in d.l.* 5. *tit.* 7. *lib.* 3. *supra*, vel vbi siccę arbores deficiunt, iubetur secundum quod in l. 20. infra eod. disponitur, & in l. 7. supra. eod. quod in qualibet arbore relinquatur *horca y pendon*, quod verum intelligerem, vt dico nisi adsint siccæ arbores, & cæsæ, nā tunc de ijs ligna potius facienda sunt quam de fructiferis, & non cæsis, vbi de hoc, vt dixi, esset in loco statutum, quod de siccis fiat ligna.

SVMMARIVM.

Monasteria concilia, & hospitalia an veniant appellatione personæ. num. 1. *vbi aliqua inferuntur cum num. sequent. vbi. num.* 4. *in propositum nostræ legis aliud est.*

Excommunicatio prolata contra quascunque personas non comprehendit vniuersitatem. num. 2.

Priuilegia derogantia quibuscunque personis non derogant collegio. num. 3. *vbi idem in procuratore constituto contra quamlibet personam, & num.* 6. *declaratur id de procuratore.*

In lata significatione apellatione veniunt capitula & alia corpora inanimata. num. 5. *vbi ex hoc declarantur aliquæ doctrinæ.*

Qualitatem vnam sufficit rem aliquam acquisiuisse, vt perpetuo illam conseruet. num. 7.

Res semel alienabilis effecta perpetuò talis remanet, num. 8.

Legis nostræ dispositio, an cessauerit iam. num. 9.

Concordia & intellectus legis nostræ. & l. 3. *supra eod. & l.* 24. *infra. eod. num.* 10.

Conductor defensæ per plures annos, an possit vltimo anno eam excoriatam, y de rastrojo, relinquere. num. 11.

Lex 22.

SVMMARIVM.

Defensæ pastui deputatæ si cultiuatæ & ruptæ sunt à tempore constituto in nostra. l. reducantur ad pastum antiquum.

VBi, Y DE OTRAS QVALESQVIER PERSONAS, cum in verbis præcedentibus lex nostra de Ecclesijs, monasterijs, hospitalibus, & concilijs, dixerit, & in iis loquatur per verbum, *otras*, Latine alius, alia, aliud, quod est repetitiuum similium, *secundum Bald. in l. conuenticulam. C. de Episcopis & cleric.* manifeste videtur probari in nostra. l. cum adiunxerit dictioni illi, *otras*, illam aliam, personas, quod monasteria cōcilia, & hospitalia † sunt personæ, & quod appellatione personarum venient, contra quod videtur, quia actus actiuorum debent cadere in subiecto bene disposito, vt fuit sententia Aristote. & tradit *Domi. in cap. sicut colum.* 27. *quæstio* 1. sed in collegio, concilio, vniuersitate, monasterio, & hospitali non datur subiectum, cui conueniat verbum personæ, ergo l. nostra in hoc assumpto procedere non potest, ex quo inquit Domi. vbi supra, quod excōmunicatio prolata contra † quascumq; personas non comprehendit vniuersitate. *c. Romana. §. vniuersitatem, de sententia excom. in* 6. quia excōmunicatio ligat animam, & vniuersitas non est materia subiecta ad hoc, cum animam non habeat, & idem inquit *Deci. in l. familia colum.* 2. *ff. de iurisdi. omnium iudic.* & reassumit latissime *Felin. in cap. eam te in* 12. *colum. cum sequentibus de rescrip.* item & ex hoc in collegio, vniuersitate, vel monasterio, vel simili, corpore repræsentato, non cadit administratio sacramentorum, debet enim eorum administrator confessiones audire, & sacramenta omnia fidelibus suis administrare, quod personis representatis & fictis non conuenit, vt in fœmina & vniuersitate not. *Abbas, & omnes per text. ibi in capi. noua de pœniten. & remis. Sanctus Thomas in* 4. *distinctione* 25. *quæstione* 2. sunt enim huiusmodi personæ corpora inhabilia, tum respectu sexus, tum etiam respectu corporis imaginati: ex quo *Romanus consil.* 436. ait quod priuilegia derogantia quibuscumque personis, non derogāt † collegio: & procurator constitutus contra omnem personam non poterit agere contra vniuersitatem, vel capitulum per dictum *Bald. in Rubrica. C. ad Trebellian. & in authen. item quicumque. C. de episcopis & clericis Belinus dicto capit. eam te, in* 2. *columna de rescript. & in cap. dilectus.* 2. *columna penult. de simon. Paul. in dict. authenti. item quicunque. Romanus. l. siquis mihi bona. §. seruus ff. de acquirend. hæredita. Iacobus de Sanct. Georgi in l. collegium. C. de hæredi. institu. Cassaneus, in consil.* 1. *dubio.* 5. *Deci. in d. l. si familia.* igitur ex dictis assumptum nostræ. l. procedere non potest. Sed ijs non obstantibus in propositum nostræ. l. verum est dictum † assumptum, nam cum l. nostra continet materiam fauorabilem, & reipub. conuenientem, & sic eius verba late sint interpretanda quoties datur fauor hic & lata interpretatio appellatione personæ indistincte cōprehenduntur omnes tam masculi quam fœminæ, & vniuersitates, & capitula, † vt tradit Domi post. *Ioann. Andr. & alios in ca. cum in illis. §.* 1. *in fine, de prebend. in* 6. *cum concord. vt scribit Iaso. in l. siquis maior colum.* 2. *C. de transactio. & Roma. dict consil.* 436. quod indult & in hoc casu est intelligendum id quod dixit *Bald. in l. quicumque in* 3. *columna de seruis fugi. & in l. metum. §. aduertendum. ff. quod met. causa*, dicens indistincte contrariū, sic & in hoc casu intelligitur dictū eiusdē *Bald. in cap.* 1. *de noua, form. fide dicentis*, mandatum contra personas comprehendere vniuersitatem, capitula, & repræsentatas personas, quem sequi videtur *Barb. in ca. cum non ab homine in* 1. *notabi. de iudi. & consil.* 47. *colum. penul. volumi.* 4. tamen intelligendi um est hoc, quoties tale mandatum est ex parte rei conuenti, & d-

6 tur † ad ipsum defendendum, quod est fauorabile, vt inquit *Cassa. vbi supra, & sentit Alexan. in apostil. ad Bar. in l. mortuo. ff. de fideiussor.* & sic in procuratore rei procedet hoc dictũ *Bald. & Baraba.* eũ sequentis, nam in procuratore actoris in contrarium est communis, & ita Rotæ iudicatum esse reperi assertum per *Gometi. in regul. de idiomate quæstione 2. in fine*, vbi & in quacunque dispositione, vbi verba debent proprie accipi intelligitur, vt appellatione personæ non comprehendatur vniuersitas, & similia corpora repræsentata: & sic iure optimo in nostra. l. sumpsimus assumptũ illud, quod appellatione personarum veniebant monasteria, & vniuersitates, & collegia, & sic eis numeratis, dicit. l. nostra, & aliæ quæcumque personæ.

¶ Ibi, *De doze años a esta parte*, ergo si ante hos duodecim annos ruptæ fuissent, non habebit locum l. nostræ dispositio, nam limitata causa limitatum producit effectum. *l. age cum Geminiano. C. de transactionibus*, & ad tempus prohibitum, post illud censetur permissum ex text & eius materia *l. in tempus. ff. de hæredi. instit.* idque adeò in nostra l. verum esse credo, quod si semel ante terminum nostrę l. ruptæ fuerunt hæ defensæ, quantumcunque post multum temporis non rumpantur, neque arentur, postea vero ruptæ sint, non habebit locum l. nostra, sufficit enim rem in tempore habili acquisisse vnam 7 qualitatem vt perpetuo illam conseruet, † *secundum glos. sufficit in l. videamus. ff. quod met. causa*, commendatam ad hoc per *Otaloram de nobilitate. 3. par. 3. partis princi. cap. 6. num. 4. tum. 2. sequenti.* & sic res 8 semel effecta alienabilis perpetuo talis manet † *l. codicillos, ff. de legat. 2. Molin. de primogen. & Ioannes Gutierrez in consi. 21. numero. 16.* vbi in causa ibidem relata ipse & ego informationem illam iuris fecimus & misimus Regiis auditoribus Pincianis, & eius de causa fuit postea Regia lex statim sequens facta, quæ in plurimum correxit ius, & est l. satis exorbitans, & ambitiosa meo videri, sed est dubiũ, 9 num dispositio istius l. cessauerit iam, † ita vt tempora ab ea constituta sint computata à data nostræ l. & adimpleto eius mandato vlterius non procedat, nec sit necessaria nec seruanda eius dispositio, & videbatur dubium hoc constituere, verba ista *a esta parte*, ergo vsque tunc & non in posterũ, item quia, si cum l. nostra, tempore quo fuit condita, fuit adimpleta, cessabit dispositio eius, nihilominis tamen contrarium teneo, & sic quod & nunc & quotiescunque casus ab ea propositi contingerint, & nunc, sicut ante eius dispositionem, habebit locum nostra l. quia eius ratio non defecit, scilicet, ne deficiant pastus, & ne defensæ, & terræ pastui deputata, mutetur forma & consuetudo ac vsus vtendi ea: lexque semper est in viridi obseruantia, & ad euitandum hoc dubium in curijs de Madrid. anni. 1573. fuit iussum vt obseruaretur, & quod pro eius obseruantia darentur in consilio Regio prouisiones necessariæ, & lex nostra non est contraria. l. 3. supra eodem, 10 † vt ibidem & in hoc titulo, diximus, & intellectũ huius. l. ne contrarietur legi. 24. & sequen. descripsit *Gutierez consil. 34. num. 2.* sed nullo modo sunt contrariæ: loquuntur enim in diuersis casibus, nam l. nostra loquitur in defensis, quæ solo pastui erant deputatæ, & vt non rumpantur aut arentur: lex vero sequens. 24. loquitur in differenti casu, scilicet, cum quis vult conducere pastus alicuius defensæ, ne conducatur per conductorem non habentem animalia ad pascendum ea, vt reuenditioni herbarum via precludatur: quod est differens, licet quoad casum ibi propositum per ipsum Gutierrez lex nostra obstare videbatur, sed ei respondet ibidem ne intẽtui suo obstare possit, sed quia alio in loco apponi non poterit quæstio quotidie contingibilis in ijs partibus & similibus vbi defensæ vel terræ aliquæ conducuntur ad culturam per quatuor quinque aut plures annos, solet dubitari an in vltimo anno possit conductor talem defensam & terram relinquere † excoriatam, & consumptã, *y de rastrojo*, quæ 11 quidem quæstio cum sit dissimilis nostræ materiæ videbitur per *Iosephum Ludouicum in decisione Perusin. 62. per totam partis secundæ.*

Lex 23.

1 *Non indiget summario, quia litera legis eius mentem declarat. num. 1. & casum in quo fuit aduocatus contra iudicem de la mesta, tradit. num. 2.*
3 *Verba, esta sin embargo de apelacion, remissiuè declarantur. num. 3.*

SVMMARIVM.

Defensæ per viginti annos incultæ & ad pastum solum locatæ, quæ ante dispositionem legis præcedentis non fuerint ruptæ, pro cultura earum nullo modo rumpi possint, sed subiaceant sub pœnis & dispositione harum legum, quod si in parte ruptæ sunt ante dispositionem dictæ legis præcedentis in illa parte solum remaneant cultiuatæ: in cæteris verò partibus sint incultæ, & pro pastu tantum locari possint, sub dictis pœnis.

1 Bi. Agora sea antes de la fecha de la dicha ley, o despves. Hęc est noua dispositio amplians habenas fratribus & iudicibus de la mesta, & coarctans dominis defensarum potestatem culturæ habitæ in dictis defensis, etiã cultiuatis ante dispositionem legis præcedentis in cap. sequente.

In. §. *Otro si.* ibi. *Por auerse rompido alguna parte della antes de los años que se declara en la dicha ley antes desta, y que aquello que verdaderamente estaua rompido antes del tiempo enella contenido, se aya porrompido para que se pueda labrar, y lo demas, &c.* Dispositio hęc fuit facta † 2 post litem habitam cum iudice quodam de la mesta, & eius concilio in simili casu, vbi condemnati fuerunt reddere quod perceperant, secundum quod *D. Gutierrez*, & ego informauimus de iure superioribus iudicibus Pincianæ Chancellariæ, vt ipse in *consilio 21. deduxit in lucem*, & in fine illius consilij asserit, & reuera illud erat de iure: nam vt *ibi ex Abb. in terminis in consi. 71. num. 2. vol. 2.* refert, ager vel fundus in parte redactus ad culturam, non potest dici rumpi, neque de nouo coli in altera parte inculta ipsius fũdi, quod quidẽ. l. nostra voluit corrigere &

corrigit

corrigit, & dura lex est, sed seruanda sicut de *l. prospexit.ff. qui & à quib. dixit Bal. ibi*, & leges has iussum est seruari & pro earũ obseruatione prouisiones in regio consilio concedi per *c. 29. Curiar. de Madrid. an.* 1573. quod quidem capitulum licet in nostra Recop non sit insertum, dabuntur nihilominus dictæ prouisiones si petantur.

3 Ibi. *Sin embargo de qualquier apelacion.* Vide quæ diximus circa hanc clausulam, in tit. *de los juezes entregadores.* lib. 3. sup.

SVMMARIVM.

Lex nostra an habeat locum in defensis ad pasturam & culturam locatis. num. 1. *& num.* 5. *& ibi concordia autoris.*

Mixtum comprehenditur sub simplicibus ob fauorem publicum. num. 2.

Habens potestatem legitimandi spurium, & item legitimandi incestuosum, an possit spurium, & item incestuosum legitimare. num. 3.

Legitimandi facultas fauorabilis est. num. 4.

Legis nostræ dispositio an cessabit si tempore conductionis non habet conductor armenta & gregẽ, emit tamen postea. num. 6.

Qualitas excludens vel admittens quando debet adesse. num. 7. *&* 8.

Lex nostra an procedat si tempore conductionis herbæ habebam pecora ad pascendum post vero illa vendidi. num. 9.

Venditio non datur in herba sed locatio, & sic non debetur gabella. num. 10.

Lex 23. Quæ secundum ordinem nouiorem est. 24.

SVMMARIVM.

Carens gregibus non potest defensas, pastui destinatas conducere sub pœna nostri text. potest tamen pastum necessarium & tertiam etiam partem vltra cõducere, & quod supererit alteri habenti gregem locare pro eodem precio, sub amissione totius gregis.

1 IBi, DEHESAS DE YERVA, sed an idem erit in defensis † pastus & culturæ, vel culturæ solum locatis, & videtur quod sic, quia lex hæc fauorabilis videtur, cum concernat publicum comodum, ne ob hãc causam pastus deficiant, & reuenditioni herbarũ locus detur, quo casu ob fauorem hunc, mixtum compre-
2 henditur, sub simplicibus † ex *l. si ita scriptum. in prin. ff. de liber. & post. & l. clemens in prin. ff. de hæred. instit. not. Iaf. in. §. omnium institu. de action. num.* 28. *& ibi additio*, & sic secundũ eum ibi. n. 30. & 31. habens potestatem legitimandi spuriũ, itẽ & legitimãdi incestuosum poterit legitimare spuriũ & incestuosum simul, † & ibi hãc dicit magis communem opinio- 3
nem, quia legitimandi facultas fauorabilis dicitur, vt per *Villalobos in ærario mille commu. opi. verbo legitimandi* † *facultas*, communem etiam dicit *Alciat. in* 4
l. 2. num. 46. *ff. de verb. oblig.* ergo idem in nostro casu dicendum videtur, nihilominus tamen contrarium tenendum credo, † tũ quia lex nostra expresse, 5
en dehesas deyerua, loquitur & pœnalis est, & exorbitans in quibus casibus mixtum non comprehenditur sub simplicibus, vt per additio. *Iaso. in d. n.* 28. & quia regulariter mixtum non comprehenditur sub simplicibus, *ex. c. mandato de simonia. l. vim passam §. præscriptione iuncta. l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. ad l. Iuli. de adulter.* & quia publicus etiam & maximus versatur fauor publicus in cultura terrarum & earum agricultura, quæ maxime in iure est priuilegiata, vt licet videre per *Cassane. in catalogo gloriæ mundi, parte* 11. *consider.* 37. & sic licet in curijs de Madrid anni. 1563. petitum fuit ob euitandas plurium iudicum malitias, volentium legem nostram in defensis de labor intelligere nihil prouisum fuit, & vt capitulum non prouisum, non fuit insertum in secunda impresione nostræ recopilationis, in qua capitula decisa in curijs post primam editionem factis inseruntur: & ita hanc opinionem videtur tenere *Gutierrez in d. consi.* 34. ego tamen in hac contrarietate distinguerẽ, scilicet, quod si solebat defensa illa in toto, vel in parte cultiuari & arari, tunc vtrique esset clarior casus quod. l. nostræ dispositio locum non habeat, quia cessabat fraus & occasio fraudandi. l. nostram, & hæc etiam verba cessabant, cum dicant, *dehesas para yerua*, si vero non solebat arari, tunc vtique fraudis coniectura sumi poterat ob fraudandam. l. nostram conduxisse defensam herbę ad pastum & culturam, & tunc posset procedi ad. l. nostræ executionem, licet & in hac contrarietate, & dubietate opinionum semper inclinarẽ me in mitiorem partem pro reo: cùm casus occurrerit vnusquisque latius pensitabit, & ex dictis per *Alciat in d. l. 2. in prin. num.* 4. *& sequen. ff. de verb. oblig.* hæc prosequentur & declarabuntur.

¶ Ibi, *No teniendo ganados*, quid tamen si postea emat armenta an cessabit. l. nostræ dispositio, & videtur quod nõ, † quia lex nostra tempus locationis 6
& conductionis considerasse videtur, dum dicit, *no sean osados arrendar*, iunctis ijs verbis, *no teniendo ganados, para ellas*, & sic qualitas illa habendi pecora debet adesse tempore, quo herba conducitur, nam qualitas adiuncta verbo, debet intelligi secundum tempus verbi. *l. in delictis. §. si extranem. ff. de noxali.* & qualitas aliquem admittens, vel excludens ad aliquem actum † debet esse tempore actus, *ex glo. con-* 7
stitutus & ibi Docto. in clementina secunda, de ætate & qualitate, dixi in l. 4. titu. 1. libro. 2. supra. numero. 2. Nihilominus tamen contrarium est tenendum, imo quod etiam si non habeat tempore locationis pecora aliqua quibus cum herbam depascatur, si tamẽ postea habuerit tempore, quo pascenda est herba illa sufficit, nam omnia in contrarium dicta non procedunt, quoties in tempore disponendi, vel exercẽdi actum illum adest qualitas illa, † *vt in terminis d.* 8
§. sic extraneus, tenet Bar. in l. ex facto in prin. nu. 1 *ff. de vulg. & pupil. & in terminis. d. glos. in d. clemen. 2. tenent ibi Doct. maxime Imol.* & quia in hoc casu militat ratio nostræ. l. scilicet, ne pastus deficiant, vel fiant cariores & reuenditionibus locus denegetur,

& par

& par est aliquid esse de per se, vel per relationem ad aliud, & sufficit quid ex æquipollẽtibus fieri, verum tamen est quod si esset homo solitus reuendere & in quo fraus præsumeretur & denunciatio fieret antequam emeret emptor herbæ pecora ad illam herbam pascendam, non vtique excusarem eũ licet post emeret, deberet tamen fraus hæc liquido probari, & consuetudo hæc per illum faciendi, & quod intelligebatur post venditionem emisse pecora, vt euitaret pœnã & fraudis præsumptionẽ, cum aliàs hęc facere soleret sine pecoribus, & reuẽdebat, & pecora non trahebat quę iudex rectus debet cõsiderare, cum casus occurrerit. Sed quid si dum her-
9 bam † conduxi pecora ad illius pastum acgregem habebam, post tamen ex aliqua de causa vendidi pecora illa, an sine pœna potero vẽdere herbã illã, & in hoc nulli dubiũ quin possim, ex doctrina *Barto* & omnium *in l. cætera. §. sed si parauerit de leg.* 1. *& Hippolyt. sing.* 86. *& Tiraq. de vtro retract. in præfatio. num.* 78. vbi hoc intelligit, cum Barto. procedere dummodo constet de primo illo proposito, aliàs enim præsumeretur id fuisse ab initio propositum reuendendi, vt postea fecit.

¶ Ibi, *Cient açotes*, si personę viles sint, vel ignobiles, secus si nobiles, nam nobilibus non est imponenda similis pœna, vel alia infamatoria, vt alibi dictum est.

¶ Ibi, *El arrendamiento non vala*, non solum locatio & conductio, à tali facta contra. l. nostræ dispositionem, sed etiam locatio illa, siquam ipse primus conductor alteri fecit, nam cum principalis causa non subsistit plerumque neque ea, quæ sequuntur locum habent ex *l. cum principalis. ff. de reg. iur.* & sublato principali tollitur accessorium *ex l. fin. ff. de const. pecu.* & resoluto iure dantis, resoluitur ius accipientis, neque potuit primus conductor in secundum plus iuris transferre quam ipse habet, & sic secunda locatio ab eo facta nihil valebit: & notandum quod hæc nullitatis pœna non habet locũ, neque censetur repetita in versi. & dispositione sequente, cum sit diuersa dispositio & diuersus casus, & vnusquisque casus pœnam specialem sub se contineat.

¶ Ibi, *Pueda arrendar*, non dicit, *vendar*, quia in herba non datur † venditio, vt per *Lasarte de deci.* 10
vend. c. 2. num. 53. *li.* 1. & sic in pluribus partibus ex herbæ locatione non debetur gabella, quia licet sonet contractus in venditionem non est venditio sed locatio, licet in hac nostra Placẽtina ciuitate ex antiquissima consuetudine inductũ est deberi gabellam ex tali locatione herbarum, & vocatur, *alcauala de yeruas y landes.*

¶ Lex finalis nostri titu. declaratoria l. 12. supra isto titu. prohibente in defensis boum, alia pecora quã agriculturæ nõ esse immittenda, vt fallit tamen vt in versic. *y porque*, nostræ. l. & hæc pro hoc tit.

TITVLO OCTAVO

De la Caça y pesca, y que no se maten terneros ni terneras.

CVM in defensis pratis & mõtibus tam volatilia quam terrestria animalia reperiantur, & in riuis ibidẽ sitis & transeuntibus piscatilia itidem adsint, & vitelæ creentur & nascantur, post titulum præcedentem de montibus, terminis publicis & defensis tractantem, iuste sequitur hic noster de aucupio, venenatione ac piscatione tractans, & in huius rubricæ declarationem plura ad notanda & singularia differemus antequam ad textualium declarationem deueniamus.

SVMMARIVM.

Venatio quid sit. num. 1. *& num.* 2. *quod tres habet species, & num.* 3. *que sit venatio licita, & quæ non.*

Piscatio piscaria & piscatura ijs nominibus vocatur & quæ sit, n. 3. *& n.* 4. *quod dupliciter exercetur, & an licita sit & quibus.*

Venatio & piscatio quo iure sint introducta, n. 5.

Venatione & piscatione an possit quis prohibere alium vti. num. 6.

Domini terrarum cum prohibent vassallis ne pascẽtur aut venationem faciant in tali loco & parte debent vassalli protestari contradicendo, ne videantur consentire. num. 7.

Ius venandi aut piscandi adquiri potest. num. 8.

Venatio & piscatio potest per principem prohiberi ex causa. num. 9. *& per dominos inferiores etiã ad tempus, vt ibi. & num.* 10. *ponitur triplex causa prohibendi.*

Prohiberi potest ne venetur aut piscetur instrumento quo cum animalia vel pisces destruantur. n. 11.

Crudele est pœna corporali plecti ingredientes loca vetita venditionis causa. num. 12. *nisi vt ibi.*

Princeps debet resarcire damna data à venditionis prohibitione ab animalibus inclusis. num. 13.

Venari an liceat in alieno territorio. num. 14. *vbi & an ciuitas possit exteris prohibere venationẽ, aut piscationem in flumine vel loco.*

Sex casus vbi nõ licet piscari in flumine publico. n. 15.

Fundum

Fundum alienum licitum est ingredi ad venandum vel piscandum. num. 16. nisi vt ibi, & ibi quid in conscientia, & ibi ampliatur.

TBi, CAÇA, Latinè venatio nuncupatur, & est venatio † ferarum persequutio, seu aliter dicendo, venatio est exercitium ordinatum ad captionem animalium terrestrium, sicuti aucupium ad captionem auium, & piscatio piscium, vt inquit *Siluest. verb. venatio. n. 1. in prin.* & venatio in genere sumpta tres habet species † scilicet, ferinam, aucupium, & piscariam, ferinaquæ fit multis modis, retibus, scilicet, laqueis, pedicis, præcipitijs, arcu, iaculis, cuspide, indagine, pennarum odore, accipitribus, canibus, aucupium autem fit retibus, laqueis, pedicis, præcipitijs: arcu, visu, hamo, piscatura autem fit retibus, sagenis, garguſtijs, hamis, faculis, *secundum S. Antonium in 1. par. tit. 1. c. 3. § 3. verbo, venatio*, & itidem venatio † quædam est & dicitur opressiua hominum, & hæc est omnino illicita. *c. non est. § his itaque. 6. dist.* vt faciebat ille. Nemrot *Genes. ca. 10.* in bello tamen iusto intellige, licita est hæc venatio, quædam adulatoria quæ fit per verba, & hæc etiam est illicita. *c. qui venatoribus. 86. dist. c. sunt nonnulli. 56. d. ca. plurimi. 6. q. 1.* quædam vero venatio dicitur clamorosa, saltuosa & laboriosa, vt ad apros, vrsos, leones & similes bestias feras. *ca. 1. §. nemo retia, de pace tenen. l. 1. C. de vena. fera. lib. 11.* & talis venatio est licita laicis, secus clericis, nisi in casu necessitatis, quando tales bestiæ deuastarent fructus bonorum Ecclesiæ, vel religionis quia tunc talis venatio esset eis licita, secundum *Ganfre. in summa de cleri. venato. & Henri. Bohic. in c. 1. eod. tit.* alia vero dicitur arenaria vel arenosa, vt cũ quis contra feram bestiam in arenam pugnat, prout fuit mos Romanorum antiquorum vt in spectaculis populorũ ludi loco exhiberentur fere bestię, cum quibus homines aliqui decertarent, & ab arena arenarij dicti sunt. *l. ob carmen. §. sic ea ff. de testi. l. hæ demum. ff. de ope. liber.* hos bestiarios appellat Iulius Capitolinus in Antonino philosopho, qui exercendæ virtutis suæ gratia, in arenam descendebant, non infames, sed laude digni existimabantur *l. Athletas. ff. de his qui not. infam.* sed si ad hæc precio operas suas locarent infames reputabantur & viles *l. 1. §. item senatus. ff. de postul. l. 2. §. fin. vbi omnes. ff. de his qui not. infa.* hæc tamen venatio est mala ex. *cap. infamis. §. tria. 3. quæst. 6.* & non solum clericis, verũ & laicis est interdicta, siquidem ex quo hominũ interitus sequitur peccatum est mortale, vt admonuit *Turrecrema. in ca. qui venatoribus. 86. distin. n. 3.* qui hoc declarat nisi hoc fiat ex causa necessitatis ad mortem euitandam, nec dissentiunt *Abb. & cæteri in cap. 1. de cleri. venato. & summistæ verbo, venatio.* Quædam vero venatio est spacioſa seu recreatiua ad excitandum calorem naturæ, & talis dum tamen non sit de prohibitis & infestis, vel alio tempore prohibito facta, est permissa maxime laicis, secundum glos. & *Henri. in d. c. cler. vena. Hostien. in summa de cleri. vena. §. 1.* & clericis etiam dum tamen raro fiat per eos tempore congruo, vt tenent dicti Docto. *& Bern. Diaz in pract. crimi. c. 67.* vbi nouissime eius additionator *Salzedo*, plures Doct. de his agentes retulit, & differit an episcopis etiam hæc vltima venatio licita sit, & *ex. c. quorundam. 24. dist. & ibi glos.* omnis venatio episcopis est prohibita, & sic inquit ibi glos. secundum Hieronymum non inueniri neque legi venatorem sanctum, & licet Beatus Eustachius qui fuit venator dicatur beatus, fuit, quia non permãsit in venatione, sed dimisit & pœnituit, alias existente venatore non reperitur Sanctus, secus vero in piscatore. *ca. Esau. 86. d. vbi ponit glos.* rationem differentiæ, scilicet, quod venatio fit cum clamore, piscatio sine eo, vel quia maior delectatio est in venatione, quia tunc nihil potest cogitari de diuinis, secus in piscatione, nisi & piscatio esset continua & fieret causa voluptatis, nam tunc etiam clericis censetur prohibita, si ex ea Ecclesia damnum pateretur in spiritualibus & tẽporalibus, & sic potest procedere quod dicebat *Specula. in tit. de cler. vena. vers. piscationibus*, dicens etiam piscationem clericis prohibitam, ita *Fran. Mar. decis. delphi. 530. num. 8.* alias rationes quare venatio clericis prohibetur nõ vero piscatio, vide per *Sebast. Med. de venatione. q. 8. n. 2. cum seq. & ibi, n. 13. cum seq.* reassumit, quæ venationes sint clericis prohibitę, episcopis tamen causa recreationis honestæ, vel ex necessitate vt suam sanitatem defendãt, venari liceret, vt per *Menoch. de arbit. cent. 5. casu. 413. n. 13.* & hoc dum tamen ipsi episcopi, non venentur suis manibus, sed venari videãt, vt probatur *ex l. 57. titu. 5. parti. 1.* ad hoc allegata per *Salzed. vbi supra in 1. additione in prin.* & de ijs venationibus, licet non ita clare & late agitur *per glo. & Doct. in c. 1. de cler. vena per summis. verbo. venatio, & per Fran. Mar. & Menoc. vbi supra, per Sebastia. de Medi. in tract. de venatione in prin. n. 34. cum seq. & in q. 1. & 3. in 17. volu. tract. diuerso. Doct. & Cassane. in cathal. glori. mun. 11. parte. considera. 49. cum seq.* Monachis tamen nec recreationis gratia licet, etiam si suos redditus habeant in venatione, debent hæc per alios facere, non per se nec eis interesse, *secundum Doct.* communiter teste *Dida. Perez. l. 1. titul. 22. libr. 2. ordi. colum. 693. in medio, & vide c. 13. sess. 24. concil. Triden.*

¶ Ibi, *Y pesca*, Latinè, piscatio †, piscaria, & piscatura à doctoribus vocatur, & est quasi piscium captio, & potest diffiniri sicut venatio, in glo. precedenti diffinita est, scilicet, quod piscatio est quasi piscium persecutio, vel est exercitium ordinatum ad piscium captionem, & genus piscandi duplex est & dupliciter exercetur †, scilicet, retibus & hamo, *secundum glo. Archid. Turrecre. & Bellam. cap. est & aliud. 24. quæstione. 1.* de retibus dicitur *capit. non turbatur*, ead. causa, & quæstione, an sit licita piscatio & quibus personis, & in hoc *Turre. relatus per Cassane. in Cata. glor. mundi. dict. 11. part. consider. 51.* inquit quod si fit propter necessitatem, vt sunt illi, qui de ea victum quærunt, est licita, & dicit istam esse conclusionem *Gregorij super Ioan. 21.* vbi legitur, Apostolos post Christi resurrectionem rediisse ad opus piscationis, quod idem dixit si propter solatium adhibitis circunstantiis, de quo & per *Menoc. de arbi. dict. lib. 2. centuria. 5. casu. 413. numero 20. & 21.* Sed quod ad venationem & piscationem inuestigandum est quo iure sit venatio † & piscatio introducta, & in hoc dicendum est, iure gentium *ex §. feræ. Instit. de rerum diui. ibi*, feræ igitur & bestiæ, & volucres, & pisces, & omnia animalia, quæ cælo, & terra nascuntur simul atque ab alio

ab alio capta fuerint, iure gentium ſtatim illius eſſe incipiunt, quod enim ante nullius eſt, id naturali ratione occupanti conceditur, vt & in *l.* 1. *&* 3. *&* *l.* quod in litore. *ff. de acquirend. rerum domin. l.* 1. *ff. de acquiren. poſſeſſio. l.* 17 *titu.* 28. *p.* 3. ſummus enim Deus omnia animalia creauit in hominum vſum, & cibũ *Geneſ. c.* 1. *facit. l. in pecudum ff. de vſur. & Cicero lib.* 3. *definibus*, cumque hæc animalia ipſa natura fecerit, plane licet per eandem naturæ legem cuilibet primo capienti, ea acquirere, vt per *Couar. in cap. peccatum.* 2. *part.* §. 8. *numer.* 1. *Sanct. Thom.* 2. 2. *q.* 64. *artic.* 1. *Soto de Iuſt. & iur. lib.* 4. *q.* 6. *artic.* 4. *communis*, *ſecundum Iaſ. conſil.* 119. *volum.* 4. *Eman. Suarez in ſuis commu. opin. verbo*, *Venatio.* quos & alios alia adducens refert *Sebaſt. Medi. in dict. tract. de venatio. q.* 2. nam cum ex communi iure & vſu aquæ, mare, & ripæ eius, & aer omnibus ſint communia, vt per *l.* 3. *titu.* 28. *part.* 3. ideo omnis homo, ſecundum text. ibi, poteſt eis vti libere. Sed an prohiberi poterit quis per aliquem eis vti †, & regulariter dicendum eſt, quod non, etiã per principem, eò quod princeps non poſſit ea, quæ ſunt iuris gentium, & naturalis tollere, ex. §. *ſed naturalia inſt. de iure natu. gent. & ciui.* & quia quæ nullius in bonis ſunt capientis fiunt, vt proxime dictum eſt, & per conſequens princeps, & à fortiori, domini inferiores in terris ſuis hæc prohibere non poſſunt, prout tenuerunt *Hoſtienſ. & alij plures relati & ſecuti per Couar. in cap peccatum.* 2. *part.* §. 8. *nu.* 1. *vbi hanc ex Iaſ. conſil.* 119. *lib.* 4. teſtatur eſſe communem opinionem, & tradit *glo. fin. l.* 6. *tit.* 28. *part.* 3. *&* *Mencha. de ſucceſ. creat.* §. 26. *nu.* 79. *&* *Didac. Perez. in l.* 1. *tit.* 22. *col.* 693. *lib.* 2. *edi. &* *Iacob. de ſancto Georg. in Tract. de feudis ſub.* §. *& cum venationibus.* 17. *volum. Tracta. diuerſorum Docto.* vbi pluribus modis reſpondet text. *in cap. nemo retia. de pace tenen. & eius viol. in vſib. feud.* qui ſi bene conſideretur non modo non eſt contrarius, ſed facit & pro hac opinione, vt optime conſiderat *Couar. vbi ſuprà*, & de ijs etiam tradit *Franciſc. Marcus, deciſ. Delphina.* 530. *nu.* 14. *cum tribus ſequentib. &* *Roland. Valle conſi.* 22. *nu.* 27. *cum ſequent. volum.* 2. vbi tamen
7 inquiunt quod quando domini terrarum † faciunt has prohibitiones debent proteſtari & cõtradicere, ne videantur conſentire, & præſcriptione acquirant ius hoc prohibendi venari aut piſcari in
8 certa ſilua, defenſa vel flumine prout acquiri † poſſe inquit *Auend. c.* 12. *præto. nu.* 11. *&* 12. *lib.* 1. *&* *late Balbus de præſcriptio.* 4. *part.* 5. *partis princip. quæſt.* 6. *per totam, &* *Aymon in Tract. de Anti. temp.* 4. *par.* §. *materia iſta ſingularitatis. nu.* 79. *cum ſequent. aliquibus.* Ex variis tamen cauſis ſecundum dictos Doct. prohiberi poſſunt venatio & piſcatio per principem
9 non recognoſcentem † ſuperiorem, & per dominos inferiores ex iuſtiſſimis cauſis ad tempus & non in perpetuum, *vt per Iacob. de Sancto Georgi. vbi ſuprà, &* *Couar. vbi ſuprà*, niſi ſecundum eum ibi ius id per immemorialem præſcriptionem legitime quis acquiſierit. Imo & tunc cautè eſt recipienda & ſeruanda præſcriptio hæc tam in foro exteriori quam interiori, præſertim ſi ea initium à tyrannide habuit, vt & hęc per *Rebuf. in l. inter publica.* 17. *ff. de verbo ſignifi. pag.* 160. *&* *tradit Sebaſtia. Medina, in Tract. de venatio. quæſtione.* 5. *fol.* 397. *in* 17. *volum. Tractatuum*, vbi inquit ex
10 triplici † de cauſa hæc prohiberi poſſe. Primo ſi venationis locus ſit communis ciuitatis aut oppidi, vetari poteſt, à principe vel à domino per viam gubernationis, nam feræ, volucres, & piſces non ſolum ornamento ſunt, verum & neceſsitati ſeruiunt, ob idque non eſt vulgi temeritati venatio committenda, ſed debet ordine ac lege fieri ne diſpereat. Secundo, quia Princeps etiam communia loca Reipub. poteſt alicui proprio vſui dicare, neque ad hoc, vt quidam putant, requiritur conſenſus populi, iuſtum quippe eſt, vt pro ſua dignitate, gratia recreandi animi, venationem habeat paratam, præterquam quoad apros, & ceruos, & id genus beſtiarum non decet à plebeijs venatu impeti, ſed vt reſeruentur ingenuis, quæ præliorum ſimulacra aduerſus eos imitentur. Tertia ratio eſt, quia prohiberi poteſt venatio, nempe quia eſt in loco non communi oppidi, ſed proprio ipſius domini, quo ſuam cuſtodit venationem, nam ſi poteſt fundi dominus particularis prohibere, ne quis venationis gratia illud ingrediatur, multo magis princeps, quod tamen in magnatibus & principe inferioribus nõ procedit. Imo & princeps ipſe in totum prohibere non debet venationem, ſed pro loco & tempore, adde tu, & pro forma piſcandi, aut venandi, nam vt cum fraude venatio aut piſcatio non fiat prohiberi poteſt, vt ſi fiat cum inſtrumento, vel modo, quibus quidem omnia illius generis † animalia capi poſ- 11
ſent, & poſtea non inuenirentur, vt inquit *Rebuf. in l. vnica. C. de venatio. fera. libro.* 11. *&* *eius nepos. Pet. Rebuf. in* 3. *tomo conſtit. Fran. titulo de vſu & conſuet. in præfatio. numero* 48. *&* *Couarru. vbi ſuprà, numero* 3. *verſic.* Secundo. & hoc eſt quod leges noſtræ prohibere voluerunt, ne ementur animalia & piſces, modum, & formam, venandi & piſcandi, & locum, & tempus, leges noſtræ declarant in præſenti, & in propoſitum dixit *Sebaſtia. Medina, in dicto Tractatu de venatione, quæſtione.* 5. *per totam, in* 17. *volum. Tract.* vbi & inquit quod in prohibitione etiam cauendum eſt ne pœnæ acerbæ ſtatuantur, quia illud non æſtimatur furtum, aut latrocinium, proinde ac dum domus aut burſæ expilantur: vnde crudele eſt pœna corporali plecti ingredientes loca vetita venationis † cauſa, ſed ſatis ſi du- 12
plum aut ſimplum perderent, & retia ac inſtrumenta quibus venantur ac piſcantur, quod ſi in iis creſceret contumacia poſſent relegari, quod ſi contemptus ſuperioris adeſſet, tunc non ratione venationis prohibitæ, ſed contemptus poſſet pœna corporali puniri pro modo contemptus, de quo debet expreſſe conſtare, itidem & in prohibitione hac debet aduerti vt damna data ob eam reſartiantur à principe † his perſonis, 13
quæ damna paſſa ſunt ab animalibus à principe ipſo in ſetu incluſis, vt hæc & alia aduertenda proſequitur *Sebaſtia. Medina. in dict. quæſtione.* 5. *&* *Couarru. vbi ſuprà. numero.* 11. & an in alieno territorio liceat † venari *vid. Franciſ. Marc.* 14
deci. Delphina. 533. ex quibus habes prohiberi non poſſe venationes & piſcationes, niſi per principem, & tunc ex cauſis publicis, vel ſi ex cauſis priuatis cauſa recreationis ipſius principis facientis ſetum, *Coto*, vulgo nuncupatum, & tunc cum

modera-

moderamine & aduertentijs dictis faciendum est, posset tamen ciuitas in cuius territorio est flumen exteris piscationem fluminis illius prohibere per. *l. Diuus. ff. de serui. rusti. prædi. l. 16. titu. 28. part. 3. not. glo. fi. l. 6. eod. tit. & part.* & sex casus † in quibus piscari non licet in flumine publico, vid. per *Cæpolam de serui. rust. prædi. titu. de piscatione, & Balbum de præscript. 4. part. 5. part. princip. q. 6. nu. 4 cum sequent. & vide Anto. de Cordoua, in sua summa. q. 119. per totam*, vbi plura dicit in conscientia annotanda, ex supradictis etiam infertur licitè posse ingredi fundum † alienum ad venandum vel piscandum, nisi venatio, vel piscatio sint fructus, & in redditu ipsius fundi consistant, adeò vt etiam si domino prohibente fiat venatio in fundo alieno non teneatur capiens restituere in conscientia, neque itidem in iustitia animalia ibidem capta, licet venator teneatur actione iniuriarum, vt per *Seb. Medi. vbi supra, quæst. 6. æst. 7.* & comprobat *Couar. dict. cap. peccatum. 2. p. § 8. numero 4. versic. Quarto ab eadem*, & latius & nouissime *Humadam l 12. tit. 20. part. 1. in glo. 2. numero 1. cum sequentib. plurib.* vbi respondet *leg 17. tit. 28. p. 3.* & aliis legibus, quæ in contrarium facere videbãtur. & in *numero 9. versic. Quinto ab eadem*, id ampliat procedere etiam si dominus agri ius venandi alicui locauerit, aut in vniuersum venationem in eo fundo prohibuerit, ea ratione quod ipse capere vellet easdem feras intra proprium agrum enutritas, & pecunia vendere. Tenebitur tamen venator talis in alieno fundo capiens animalia ad restitutionem damni in eo fundo, ob venationem facti & contingentis domino prohibenti, & in hac æstimatione habenda est ratio animalium, quæ nisi extraneus venatus fuisset, dominus fundi eiusve conductor habuisset, suaque fecisset per apprehensionem, habendaque itidem erit ratio venationis, quæ in eo fundo per dominum solum exerceri solebat, ità vt hic venator, qui domino prohibente agrum alienum ingreditur, non tenetur ad restitutionẽ ratione captorum animaliũ, sed ratione damni illati per venationẽ ipsi domino, qui venari iure & iustitia solitus intra propriũ agrũ fuerat, vt inquit. *Couar. vbi suprà, nu. 11. versic. Præterea.* vbi, & inquit ad damnum factum in segetibus & fructibus illius fundi teneri tales venatores: aliud & itidem damnum in piscatura considerat *Couar. vbi supra. numero. 12. versic. quin & præter.* inquit tamen, ibi, *Couar. numero. 14 & 15.* quod licet animalium captorum in septis & saltibus euagantium sit captio propria capientium, neq; teneantur ad restitutionem, tenebuntur tamen ferarum & piscium, qui priuatim alicuius proprij sunt, puta quia priuatim inclusa sunt viuariis, leporariis, piscinis, & stagnis, *vt ibidem per Couar. dictis numeris. 14. & 15. & per Sebast. Medi. dict. quæst. 7.* vbi hæc ampliat & limitat, quæ longum esset referre. Et hæc pro Rubric. declaratione sufficiant, vt ad declarationem legum deueniamus vbi alia declarabimus Deo volente, alia per Sebast. Medi. vbi suprà videri possunt.

SVMMARIVM.

Ciuitas potest ex causa publicæ vtilitatis prohibere venationem & piscationem. numero 1.

Ecclesiasticæ personæ tenentur etiam seruare leges nostras venationis & piscationis. nume. 2. vbi coram quo iudice agendum.

Clericus repertis cum instrumentis prohibitis ad venandum, vel piscandum, possunt eis priuari per seculares officiales. numer. 3.

Venatores, vel piscatores, contrà legum nostrarum dispositiones venantes, vel piscantes, an peccent mortaliter. numero 4. & ibi quid si in die festo.

Ludere contra legum dispositiones, an sit peccatum: numer. 5.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Tempore quo animalia nutriuntur, omne genus venationis cessare debet sub nostri text. pœna.

IBi, Tiempo de cria, Hæc est vna de iustissimis causis prohibitioni venandi & itidem piscandi occasionem præbens, ne tunc omnia animalia capiantur, & publica vtilitas lædatur, qua de causa & ciuitas ad hoc posset statuta facere †, vt inquit *Dec. con. 179. relatus per glo. fin. in l. 6. tit. 28. part. 3. & legem nostram ad hoc notat Couar. in dict. cap. peccatum. 2. p. §. 8. num. 3. & eo relato Sebast. Medi. in dict. Tract. de venatione. quæst. 11. per totam.* 1

¶ Ibi, *De qualquier estado y condicion que sea*, & sic ecclesiæ personæ censentur etiam prohibitæ contra prohibitionem nostrarum legum venari aut piscari, nam cum leges nostræ publicam concernant vtilitatem & commodum publicum, imo & priuatum commodum cuiuslibet, ecclesiastici etiam tenentur has seruare leges †, vt in 2
propositum nostrum inquit nouissime *Docto. Salzedo, ad pract. Bernard. Diaz. cap 67. addi. 1.* vbi tamen inquit pœnam nostræ, l & sequentium imponendã talibus ecclesiasticis per suum iudicem debere imponi, vt & ipse dixit in cap. 55. ibidem. & nos alibi diximus. Inquit tamen ibidem *in eod. c. 67. addi. 1. in versic illud autẽ noue*, quod si clericus repertus fuerit cum instrumentis prohibitis venationi vel piscationi, poterunt ab eo capi per indices seculares eos sic reperientes †, prout quotidie fit cum perdices in 3
iabula reperiuntur ad venandum, vel aucupandum, vel cũ retibus prohibitis. Sed an venatores seu piscatores contra prohibitionem harum legum venantes, vel piscantes, peccent mortaliter †, & in hoc quoad 4
restitutionem nulli dubiũ, quin ad eam non teneantur, vt tenet *Couar. dict. cap. peccatum. 2. par. §. 8. nu. 3. & Sebast. Medi. in dict. Tract. de venatione. q. 7. nu. 14. & q. 8. n. fi. volum. 17. tractatuum diuersorum*, vbi & inquit quod etiam si in die festo quis venetur aut piscetur licet malefaciat non tenebitur ad restitutionem captorum animalium & piscium in campo, vel flumine publico, sed an peccabunt, & in hoc *Mes est. in l. pragrum. numero 8. C. de serui. & aqua*, inquit, quod sic, quod durum videtur, quia lex nostra satis contentatur pœna ab ea imposita, & nihil

& nihil vltra exigit, ſicut & ludere contra leges non
5 eſſe peccatum †, aſſerit *Nauar. in Manuali, capit.* 19. *num.* 6. & 7. non eſt enim Regiæ intentionis obligare ad peccatum cum pœnam imponit temporalem ſecundum eundum *Nauar. ibidem. cap.* 23. *num* 56. licet in contrauenientе iudicis præcepto præcipientis non piſcari aut venari per aliquem, aſſerit *Couar. d.* § 8. *n.* 4. *in princ.* & *Didac. Perez, in l.* 2. *titu.* 9. *lib.* 2. *Ordin. col.* 502. *verſic. hinc etiam eſt*, & quamuis res dubia fuerit apud aliquos in mitiorem partem inclinarem, ne leges ſint laquei animarum, cum ipſæ ſatis pœna temporali ſe contentant, & hoc dum tamen non fiant venationes & piſcationes in die feſto, dum diuina celebrantur officia, licet hæc de peccatis theologis & confeſſoribus, potius determinanda relinquere ſit melius, qui circunſtantiis circunſpectis hæc deliberare poterunt.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Tempore niuis, venari non licet ſub pœna in lege præcedente contenta.

IBi, De fortvna y nieve, Allegat eam *Couar. in dict. cap. peccatum.* 2. *part.* § 8. *n.* 3. & *Sebaſt. Medi. in dict. Tract. de venatione. q.* 11. Eſt enim & eadem tunc ratio, ſicut tempore quo prægnantia ſunt animalia hæc ſiue perdices.

¶ Ibi, *Con ningun genero ni inſtrumento de caça.* Et ſic neque retibus aut inſtrumentis permiſſis venari licebit hiſce temporis, hic & in lege præcedente contentis.

SVMMARIVM.

Prohiberi poteſt piſcari, aut venari, certo inſtrumento, numero 1.

Pœna noſtri text. vt incurratur, debet eſſe actus perfectus. num. 2.

Perdices habere in domo, ad aucupandum prohibetur hic, non verò ſi recreationis cauſa habeantur. n. 3.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Venari non licet inſtrumentis & rebus hic contentis ſub pœna hic contenta, & quod nemo perdices habeat ad venandum, neque in domibus ſuis ſub noſtri text. pœna.

1 IBi, Con lazos de alambre, Poteſt enim prohiberi ne tali inſtrumento, venetur aut piſcetur †, ne publica lædatur vtilitas in captione multorum animalium aut piſcium ex tex. *in c.* 1. §. *nemo retia, de pace tenenda, & eius viol. not. Couar. d.* 2. *p.* §. *num.* 8. *num.* 3. & *Sebaſt. de Medi. de venationib. q.* 10. *num.* 1. eo quod ſecundum eum, ibi, feræ, volucres, & piſces, non ſolum ſunt pro ornamento vniuerſi, ſed etiam pro vtilitate hominum, vnde princeps prohibet venationem, quæ fit cum inſtrumento, tonæ, quia eo plures extinguntur, & capiuntur feræ, atque inde ſequitur animalium ſilueſtrium, & ferarum innumera extinctio, quæ Reipub. incommoda eſt: non enim retia laquei, aut alia inſtrumenta permittuntur ad capiendas venationes niſi vrſos, lupos, & apros, ex dict. §. *nemo retia, not. Guid. Papæ dec* ſ. 218. *num.* 2. *quod conducit ad legem.* 5. & 6. *infra eod.* & *Capola de ſeruit. ruſti. prædi. cap.* 21. *num.* 8. & 9.

¶ Ibi, *Ni con otro genero de inſtrumento*, obſcura ſunt hæc verba, & diminute fueruut appoſita per compilatorem, nam in originali dicitur, *Ni otro genero ni inſtrumento dello*, vt deſignaretur, non quod omne inſtrumentum, quo cum animalia & perdices capi poſſunt, prohiberetur, ſed tantũ illud, quod ſimile præcedentibus, & proxime dictis ſimile eſſet, ita quod cum eo venatio deſtruebatur, & extinguebatur, non vero cum alio, in quo ratio hæc deficeret, nam lex de habilitate eſt reſtringẽda, *ex. l. vt gradatim ff. de mune.* & *honor.* & ex præcedentibus & ſequentibus declaranda ſunt intermedia, cumque ex præcedentibus & ſequentibus de inſtrumentis iis venationem extinguentibus loquatur lex noſtra, verba hæc intermedia, *Ni con otro genero de inſtrumento*, de iis intelligenda ſunt, aliter enim & lex noſtra abſurditatem contineret & ſuperfluitatem ſi indiſtincte de omnibus inſtrumentis intelligeretur, & quia cum lex noſtra prouidere voluerit extinctioni animalium, vbi hæc ceſſat, diſpoſitio ceſſare debet, & ſic practica communi declaratum videmus, nam cuniculi cum canibus & retibus venantur, lepores itidem, & perdices cum cane & baliſta, & ſimilibus, quibuſcum animalia non deſtruuntur neque fugantur, & niſi ſic intelligeres, deſtrues legem noſtram, & praxim ac vſum quotidianum.

¶ Ibi, *Ni con reclamos ni bueyes*, Hæc enim venatio fraudulenta dici poteſt & cum fraude facta, vtpote quia hæc inſtrumenta eremant animalia & aucupia, & deficere faciunt, & ſic iuſte prohiberi poſſunt, & ſunt prohibita, *ſecundum Rebuf. l.* 1. *C. de venatio. fera.* & *Petr. Rebuf.* 3. *Tom conſtit. Franc. tit. de vſu & conſuet. in præfatione. numero* 48. & *Mexia in pragm. panis, conclu.* 4. *numero* 19. & *Sebaſt. Medicis. d. Tract. de vena. quæſt.* 10.

¶ Ibi, *Que lo contrario hiziere.* Notat verba hæc, quia denotant factum non verò faciendum, & ſic cum delicta hæc cum affectu ſunt facta & perfecta non vero ſi intentata † ſolummodo, pœna enim 2
à iure impoſita locum tantum habet in actu conſummato, non vero incepto tantum, niſi aliud dictum ſit, vt per *Didac. Perez, in l.* 16 *titu.* 3. *col.* 145. *lib.* 1. *Ordin.* & *iterum in l.* 2. *tit.* 13. *lib.* 8. *Ordin.* & nos alibi etiam diximus.

¶ Ibi, *Ni los tengan en ſus caſas*, intellige *para caçar*, vt in præcedentibus verbis dictum eſt, ibi, *para caçar* †, nam quando lex vnum diſponit, & al- 3
terum præſupponit, vt habeat locum diſpoſitum debet verificari præſuppoſitum, *ex glo. ſingul.* & communiter approbata in *l. ſi mancipia. C. de ſeru. fugit.* de qua plura alibi diximus, cumque lex noſtra præſuppoſuerit in præcedentibus, quod nullus perdices ad aucupandum habeat, diſpoſueritque

ſtatim

statim & immediate, vt neq; domi illas habeant, intelligendum est sub prę̃suppositio illo, ad venandum, quasi secus sit, si pro recreatione & cantu illa habuerint domi, nam tunc nõ incurritur. l. nostræ pœna. Et ex hoc perperã faciunt iudices & eorum ministri, qui nulla præhabita informatione, quod perdices habeantur ad aucupandum, statim eas capiunt, & occidunt, cum deberent prius hæc per informationem eis constare, & sic vidi iam in facto discussum, & quia qualitas hæc non erat probata fuit absolutus dominus perdicis, & iure optimo, sed quis hæc iudicibus persuadebit tenenda & sequenda, tanta est enim eorum cupiditas per fas & nefas aliena percipiendi, nè dicam surripiendi.

¶ Ibi, *Le maten*. Intellige vt dixi in præcedente glo. si habuerit quis illos ad aucupandum, & tunc etiam clericus tenebitur, & ei poterit occidi talis perdix, vt inquit *Salcedo in practica, ad Bernard. Diaz. d. cap 67. additio. 1. pag. 213. col. 2. in fin. cum seq. & iam in hoc tit. remanet dictum.*

Lex 4.

SVMMARIVM.

Aucupium aliquod occidi non potest arcabusio, vel alio sulphuris instrumento, neque cum balista, cum herba, neque aliquis eam domi habeat herbam sub nostri text. pœna.

IBi, Con arcabvz, nam vltra quod arcabusis ermantur aucupia, & extinguntur, terrentur etiã & fugantur, vt inquit *Couar.* in nostrum propositum, *in dict. cap. peccatũ. 2. part. §. 8. num. 3. & Sebastia. Medi. de aucupatione, quæst. 10. numero 2.*

¶ Ibi, *Ni con yerua de ballestero*, probanda est hæc qualitas, vt scilicet, cum herba hac sint animalia, vel aucupia occisa, nam si hoc non probaretur, etiam si probaretur cum balista & hasta jarea occisa fuisse, non haberet locum nostri text. pœna, nam cum possint occidi cum balista sine pœna, vt pœna incurratur nostri tex. probanda est qualitas hæc, aliter enim licite præsumitur occidisse, ex Bart. doctrina communi & ab omnibus laudata, *in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de noui. ope. nuncia*, de qua pluries diximus, cum arcabusio tamen aut alio sulphureo instrumento, occidẽs puniretur, etiã si nulla toxica herba sit immixta, vt ex nostro text. clarissime patet, & hoc nulli dubiũ.

Ibi, *No pueda hazer ni tener en su casa la dicha yerua de ballestero*, Intellige quod neque domi haberi possit, neque fieri, scilicet, ad occidendum animalia, vel aucupia in l. nostra occidi prohibita, idque etiam fundatur, ex dictis in præced. l. in glo. *Ni los tengan en su casa*, & sic qualitas hæc est probanda, quod ad occidendum animalia & aucupia non permissa occidi ea habebat, nam cum ex. l. sequenti possit haberi ad occidendum animalia in ea expressa debet denunciator probare ad prohibita habuisse herbam hanc, vel eam fecisse, vt in glo. præcedente diximus, hęc tamen quam incognita sint iudicibus experientia docebit.

SVMMARIVM.

Præmia cõstitui possunt capienti lupos. n. 1. vbi n. 2. quid si quis capiat lupam prægnantẽ, vel lactantẽ.

Lex 5.

SVMMARIVM.

Populorum concilia formam & ordinem præbebunt ad occidendum lupos etiam cũ herba, & præmia occidentibus constituent.

IBi, Como se maten, licitum est enim feras venari, vt in *l. vnica, de vena, fer. lib. 11.*

¶ Ibi, *Puedã señalar el premio*, † Quotidie 1
prę̃mia hęc constituuntur & dantur, secundũ *Auẽd. c. 2. præto. n. 8. in medio. lib. 1. vbi. n. 9.* quærit an possint absq; Regia licẽtia cõstitui præmia hæc, stãte. l. nostra nulli dubiũ quin non sit necessaria dicta Regis licentia, cum hic cõcedantur, & dẽtur apprehendentibus & capientibus, non vero reperiẽtibus solũ, secundũ *Mexiã in prag. panis, cõclu. 1. fol. 17. n. 34.* & probatur ex tex. nostro dũ dicit, *Que les traxeren*, & tunc etiã si casu & non ex proposito lupos capiãt debebitur præmiũ cõstitutum *secundũ Auẽd. vbi supra*, præmiũ tamẽ iudex solus nisi simul cũ cõcilio cõstituere non potest. vt dixi *in l. 4. tit. 18. suprà. lib. 6.*

¶ Ibi, *Por cada cabeça de lobo*, Quid si reperiat quis & capiat lupã prægnantẽ †, an debeat habere vnũ vel 2
plura præmia, & respõdet *Bald. in l. fi. ff. de lib. causa.* quod habebit vnũ præmiũ, & non plura, secus verò esset, si caperet lupã lactantẽ cum lupatinis, vt inquit *Imol. in l. in lege. ff. ad. l. Falcid & Felin. in c. sicut, de homici. & Sebast. Medi. in d. Tract. de venatio. q. 42.* & hoc est quod inquit tex. noster. *Y por cada cama dellos.*

¶ Ibi, *Venado con yerua*, hic clarius probatur qualitatẽ hanc herbæ esse probandã, vt pœna legis nostræ imponatur occidenti ceruum, vel aliam prohibitam venationem, quæ omnia notanda sunt, quotidie enim præ manibus habentur.

SVMMARIVM.

Foueas facere ad capiendos apros, vrsos, & lupos licitum est dum ne in itineribus fiant. nu. 1. & 2. Declaratur. l. 21. tit. 15. p. 7. eodem. num.

Lex 6.

SVMMARIVM.

Foueas aut cipos in montibus facere nemo audeat sub nostri text. pœna.

IBi, Cepos grandes, Qui enim vrsorum ceruorumque capiendorũ causa, faciunt, si in itineribus fecerint †, eoq; aliquid decide- 1
rit factũq; sit deterius, lege Aquilia obligati sunt, vt. *l. qui foueas. ff. ad. l. Aquil. l. 7. tit. 15. par. 7. notat Cæpola de serui. Vrbã. cap. 80. n. 2.* vbi idem esse, dicit, in fossatis ad frumenta collocãda, quę solent dici *Alholies de pan*, tradit idem *Cæpol. de serui. rust. cap. 21. num 12. & Couar. in d. ca. peccatum 2. p. §. 8. & Sebast. Medi. d. Tract. de venatione. q. 13.*

¶ Ibi, *En los montes*, Intellige in quibus hęc fieri nõ solẽt, ne sit correctoria. *d. l. qui foueas. & d. l. 7. partita* in itineribus solum prohibentiũ fieri, & in aliis locis, vbi non solẽt fieri, quasi vsus & cõsuetudo ea faciẽdi in tali, vel tali loco certioretur homines vt illuc non vadant, neq; animalia sua mittãt, quod si nõ fecerint, sua sit culpa, & ita declarandã l. nostrã in iis verbis tenendum est, ne sit correctoria iurium antiquorum, & sic etiam intelliges. *l. 21. tit. 15. p. 7.* quę cipos hos & foueas videtur permittere.

¶ Ibi, *Por el peligro*, quod omnino vitandum est, vt inquiunt dicti Doctores & iura.

SVMMARIVM.

Columbaria, an licite in conscientia haberi possint. nume. 1. & nume. 2. quid in attrahente eas ad suum columbarium.

Aucupia, venationes & piscationes esse in fructu. num. 3. & num. 5. an sint fructus industriales, vel immobilia reputentur.

Vsufructuarius potest venari in fundo, in quo habet vsumfructum, neque potest à proprietario prohiberi. num. 4.

Columbas capere iuxta columbarium delictum est. num. 6. & ibi declaratur.

Casus speciales nostræ legis, vbi statur iuramento damnum pasi. num. 7.

Iuramento alicuius quoties standum est pro plena probatione nõ admittitur probatio in contrarium num. 8. & ibi declaratur.

Lex 7.

SVMMARIVM.

In columbarijs, vel in alijs domibus particularibus instrumenta, ad capiendas columbas, vel ad attrahendum eas non adsint sub nostri text. pœna, & alia circa hæc in l. nostra contenta seruentur.

IBI, PALOMARES, An licite hæc columbaria † in conscientia teneri possint, vid. *Siluest. verbo. Restitutio. 3. q. 4. & Anto. de Cordo.* in *Summa de casos de consciencia, q. 121.* vbi, tradit an licite columbæ aucupari, vendi & emi possint in conscientia. 1

¶ Ibi, *Ni añagazas*, & vltra pœnam nostri text. tenetur artibus & fraude columbas alterius columbarij † ad suum attrahens ad restitutionum *secundum Couar. in c. peccatum 2. p. §. 8. num. 14. versic. Tertio. & Sebast. Medi. dict. Tract. de venatione. q. 65.* 2

¶ Ibi, *Vender palomas, si no fuere al dueño del palomar*, Hic videtur probari, aucupia, venationes †, & piscationes, itidem esse in fructu, vt probatur in *l. venationem ff. de vsuris. l. item si §. aucupium. l. vsufructuarium. ff. de vsufruct.* & ideo vsumfructuarium posse venari in fundo in quo habet vsumfructum †, neque posse à proprietario prohiberi, ne venetur ipse vsufructuarius. *l. vsumfructum. ff. de vsufruct. & l. item si. §. aucupiorum: eod. titu. notat. Franc. Marcus, decisione Delphina. 532. Sebast. Medi. in dict. Tract. de venatione, quæst. 15. & 16.* vbi an sint fructus † industriales, & in quæst. 17. an inter mobilia, vel immobilia computentur, & an decima debeatur ex eis, *vid. Fran. Marcum, decisione, 531.* 3 4 5

¶ Ibi, *No ayan vsadia de tomar palomas*, nam colũbas capere in colũbario, vel iuxta de iure prohibitũ est, & furtũ † cõmittitur, vt per *Dynum & Doctores, in §. pauonũ Inst. de rer. diuis. & Guid. Papæ decis. Delfi. 218 n. 2.* quod intellige verum quando abire & redire solent, prout sunt domesticæ, quæ in columbarijs, domibusq; retineri solent, secus autem in siluestribus, ex *§. pauonum. Insti. de rerum diuis. & l. 23. tit. 28. p. 3. & notat Couar. in d. c. peccatum. 2. p. §. 8. n. 14. per totum, & Sebast. Medi. d. Tract. de venatio. q. 65.* vbi inquit reuertendi animum desinere habere, cum reuertendi consuetudinem deseruerint, & hac de causa, neque occidi possunt tales columbæ domesticæ, & reuertentes, vt per *Couar. dict. num. 14. versic. 4. & Cordouam in dict. q. 121.* vbi de ijs late agit. 6

¶ Ibi, *Que el tal juramento haste por entera prouanca*, Specialissimus casus est hic, vbi statur iuramento damnum † pasi, & fortasis non reperias similem, & hoc quia id quod fit in campo difficulter probatur, tum etiam vt deterreantur homines ab hoc delicto, tum etiam quia non imponitur delinquenti pœna corporalis, quo casu id fieri potest, vt inquit *Hippoly. in pract. §. ex prædicta. n. 75.* adeò vt non admittetur probatio in contrarium, quia quoties iuramento alicuius standũ est pro plena probatione, non admittitur probatio † in contrariũ, *secundũ Auiles. c. 52 præto. verb. En tierra, n. 14. fol. 255. Paul. tamẽ Castro, in l. si. n. si. ff. de præto. stipul.* contrarium videtur tenere, sed Paul. loquitur quoties lex tantũ dicit quod stetur iuramento, damnum pasi, secus verò si vltra addiderit, scilicet, quod vltra non possit inquiri, vel quod habeatur pro plenaria probatione vt hic, nam tunc non admittetur probatio in contrarium, *secundum Auiles, vbi sup. & Cæpol. caute. 104. multa sunt, in fi. ex Ias. in l. 1. § si absens. nu. 6. ff. si ex noxali causa, agatur, vbi alijs modis limitatur.* 7 8

Lex 9.

SVMMARIVM.

Nullus in fluminibus ad piscandum immittat aliquam ex rebus in hac. l. contentis sub eius pœna.

RBI, NO ECHEN EN LOS RIOS CEVOS DE CAL VIVA, Y VENENOS, Pisces enim taxo infecti solẽt esse nociui hominibus eos comedentibus, imo & animalib. bibentibus ex aqua illa, & ideo iure optimo prohibitio nostra. l. procedit, quam ad hoc not. *Auend. cap. 19. prætorum, num. 30. illatione 8. lib. 1. & Mexia in prag. tassæ panis. 4. concluſione. num. 19. ex Matth. Afflict. in consti. Siciliæ, Rubric. 41. in constit. quicumque toxicum, lib. 3. & Sebast. Medi. alios allegando in dict. Tract. de venatione. quæst. 10. num. 5.* 3

SVMMARIVM.

Piscationes in quibus aquis communes sunt. num. 1.

Piscatores, an dicantur negociatores. num. 2.

Vendito lacu, an veniant etiam naues piscatoriæ. num. 3.

Vendito fundo, an veniant pisces, ibi, exstitentes n. 4.

Denuntiare non licet de venantibus & piscantibus contra leges Regias lapsis tribus mensibus. n. 5.

Lex

Lex 10.

SVMMARIVM.

Piscari in flumine cum pannis & rebus alijs hic declaratis & tempore quo nutriuntur & pisces freant, prohibet legis huius conditor sub eius pœna.

IBi, CON PAÑOS DE XERGA, Destruunt enim hæc pisces, & publicæ vtilitati nocent, quæ conseruatione piscium, consistit; & ideo neque tempore quo nutriuntur licebit, vt inquit text. hic, sicut in venatione dictum est in l. 1. supra isto titu. & lib. & per *Mexi. in dict. pragm. tassæ panis. conclusione. 4. num.* 19.

¶ Ibi, *Que no saquen los rios communes de madre*, hoc enim etiam piscaturas ermat, & pisces destruit quod est maxime nociuum, & negotiatoribus & piscium depopulatoribus adimitur occasio destruēdi piscaria, & pisces in breui tempore: sed in quibus aquis † communes sunt piscationes, dubitat 1
Balb. de præscript. relatus per Sebast. Medi. in dict. Tract. de venatione, sub titulo de piscatione, quæst 58. & inquit, quod in mari, flumine publico, in stagno, lacu, & similibus. *Iaso. l. possideri. §. nouerca. num.* 22. *ff. de acquirend. possess. & Corneus consil.* 211. *num.* 2. *& 3. volum. 4.* sed an piscatores dicantur negotiatores †, 2
ibidem in quæst. 59. tradit ipse *Sebast. Medi.* & inquit quod non, ex *l. legatis seruis. de legat.* 3. quod intelligit ibi verum, quando domino tantum piscātur, secus si vt venderent pisces, quia tunc viderentur negotiatores, & consequenter gabellam ex tali venditione deberent. Et an vendito lacu veniant etiam 3
naues † piscatoriæ, ibidem in quæst. 62. inquit *Sebast. Medi.* quod sic, licet vendito fundo in quo 4
sunt pisces non venient pisces † in venditione, non magis quam venirent nec ne pulli, aut cætera animalia quæ in fundo sunt, prout non venire, probatur ex *l. Iulianus. §. sic. cum. l. sequent. ff. de actio. emptio.* Et notat quod lex hæc dicit, *Los rios*, vt scias non comprehendi riuulos, & torrentes, qui in æstate desiccantur; nam flumen dicitur continuo decurrens & perennis, torrens qui æstate siccatur, vt per *Calepi. verbo, Flumen.*

Et habes notare quod in curiis de Madrid. Anni. 1573. prouisum fuit prout in nouiori quam mea impressione huius Recopilationis reperies insertum & declaratum, quod intra tres menses à die venationis, vel piscationis, denuntiandum est de venatoribus & piscatoribus transgredientibus legum ha- 5
rum dispositiones, non verò post † & sic denuntiator vt contineatur tenetur omnino probare, quod intra hos tres menses facta est denuntiatio, aliter nō obtinebit, & fuit hæc iustissima prouisio, vt cupiditati iudicum obuietur, & an licita sit piscatura in Rubric. nostri tituli diximus.

§ De lege fin. nostri text. de vitulis tractans, dixi *in l. 2. verbo, Terneros. titu. 14. supra lib.* 5. ad ibi dicta te remitto, & de laudatione carnis vitulæ & aliarum carnium, vide *Cassane. in Catalogo glor. mundi. 12. parte, conside. 85.* & hæc pro hoc titu. sufficiant.

Lex 13.

1 *Tribus mensibus elapsis non est procedendum contra venationem, & piscationem aucupium, & rationem legis tradit. num.* 1.

2 *Et quis teneatur probare elapsos esse hos tres menses denuntiator, aut denuntiatus. num.* 2.

SVMMARIVM.

Tribus mensibus elapsis non est procedendum ad executionem legum prohibentium aucupium venationem & piscationem.

IBi. ORDENAMOS. Iustissima lex est, auferens & tollens vexationes & molestias, quæ quotidie inferebantur per iudices miseris rusticis in tempore, in quo defendere se non poterant, vel quia testes quibus probare debebant suam defensionē mortui tunc erant, cum denuntiatio contra eos interponebatur, vel quia & si viuierant non recordabantur, & plerumque pro vnomet delicto bis & amplius condemnabantur: quæ quidem omnia cessabunt ex legis nostræ dispositione. 1

Ibi. *Passados los tres meses.* Sed quis tenebitur 2
probare esse necne lapsos hos tres menses, denuntiator, an vero denuntiatus? & sine dubio teneo denuntiatori incumbere probationem, quod tres hi menses non sint elapsi, dum denuntiatio interponitur: nam cum sit fundamentum suæ intentionis iustificare denuntiationem, eam non iustificat nisi probet se intra tempus, trium mensium denuntiasse, & sic eo non probante, est omnino denuntiatus absoluendus: item quia quando aliquid est prohibitum fieri vno tempore, & in alio tempore permissum, ille qui dicit Petrum contraueniſſe prohibitioni, debet probare in tempore prohibito id feciſſe: aliter enim non præsumitur, sed totum contrarium, ex notabili doctrina *Bartol. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de nou oper. denunt.* quam totum mundum sequi testatur ibi *Iaſ.* & alibi pro eius exornatione alios allegauimus. sic & in nostro casu, cum lapsis tribus his mensibus sit liber denuntiatus, omnino tenetur denuntiator probare tempore denuntiationis nondum fuisse lapsos: aliter enim denuntiatus, & si nihil præstiterit, est absoluendus, Præsertim cum. l. nostra tunc demum præbet potestatem denuntiandi quoties hi tres menses non sunt elapsi, non vero postea, imo & iudici adimit l. nostra potestatem procedendi lapso dicto tempore, dum dicit, *no se pueda proceder de officio, ni por denunciacion.* Verbum enim, potest, præcedente negatiua, impossibilitat & denegat potentiam, vt diximus in *l. 2. tit. 3. lib. 5. num. 29. & sequent.* vbi asseruimus contrarium factum esse nullum & nullius effectus, & consequenter neque iudex potest procedere lapsis tribus mensibus, neque

aliquis denuntiare, & sic incumbit denutiatori probare denuntiationem intra hoc tempus fuisse factã: aliter enim reus absoluetur, & hæc est veritas, quantumuis aliqui iudices auari & immemores salutis terręaliud male obseruent.

Lex 14.

1 *Sale maris salietur, sub legis pœna. numero.* 1.

SVMMARIVM.

Piscaria cum sale maris salientur, sub nostræ legis pœnis.

IBi. MANDAMOS. Processit hæc lex ad 1
tollendas illorum cautelas, qui cum aqua maris piscaria salebant, vt plus ponderis essent, & processit etiam pro conseruatione horum piscariorum, quæ quidem faciliter cum maris aqua corrumpuntur, & itidem pro conseruatione ea comedentium, vt ex. l. nostra apparet.

TITVLO NONO,

De los que se van a morar de vn lugar a otro.

CVM superioribus titulis dictũ est de terminis publicis & piscaturis ac venationibus, quæ omnibus habitatoribus locorũ communes sunt, & eis potiuntur, & quia dubitari posset, an tales habitatores ijs fruentes rebus, possint populum derelinquere in quibus dedictis commodum reportarunt, ideo post titulos præcedẽtes subsequitur hic noster, & nisi sic, continuaueris difficulter cõtinuari potest.

SVMMARIVM.

Cuilibet licet transire se & sua ad alias ciuitates & populos. num. 1.

Oppida horum Regnorum an compelli possint aliquem recipere in ciuem. num. 2.

Ciuitatem statuere minimè posse iniuste à ciuitate expulsum non amplius recipiendum. num. 3.

Titulus non licere habit. metro. lib. 11. *localis est. numero.* 4.

1 *Fœmina originaria vnius loci licet alibi nubat non propterea vocatur forensis. n.* 5. *vbi infertur ad gabellas. & nu.* 6. *quoad quid desinat esse ciuis.*

Sententia vicinitatis vel pluralitatis facit ius quo ad omnes. n. 7.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Vnusquisque libere potest transire ex vnis locis ad alios habitandos, neque prohiberi potest sub nostri text. pœna.

IBi, LO PVEDAN HAZER, Hæc est conclusio totius nostri tit. & materiæ, scilicet, quod cuilibet libera est potestas transferendi se & sua † de vno loco 1
ad alium, ne libertas à iure naturali concessa restringatur, cõtra dispositionem *l. Titio centum §. Titio ff. de condi. & demonstr.* potest enim quis vbicumque ei pluacuerit, ni prohibeatur iuste, domicilium habere, vt *in l. nihil. ff. ad municipalem*, tradit *Bart. in l. assumptio. & in l. de iure. ff. eod. tit. & Abb. in cap. fi. notab.* 2. *extra de paroch. Soci. Ian. consi.* 7. *num.* 5. *volum.* 2. adeò vt licet fuerit anceps quæstio in chancellaria Pinciana, an oppida horum regnorum possint compelli aliquem † recipere in ciuem, pro- 2
babilior tamen & verior ac tenenda sententia est, quod compelli possint, tam ex dictis & ex l nostra, quam etiam, quia Reipu. interest oppida ciuibus ampliari, vt in *l.* 2. *C. de indict. vidui. tollen. & ex l. fin. §. penult. ff. de bonis damnato.* ex quo non immodice ciuitates illustrãtur, vnde interrogatus Homerus, qui essent maximi ciuitatis ornatus, inquit, pueri & turres: per pueros populi amplitudinem significans, quibus & alijs rationibus hanc tuetur sententiam vt probabiliorem, *Burgos de Paz in l.* 3. *Tauri. num.* 513. *cum aliqui. sequentib.* vbi & inquit ciuitatem statuere minime posse, iniustèà ciuitate † expulsum, nec vllo 3
tempore ad ciuitatem recipiendum, quia statutum sapiens monopolium iure diruitur, ex *l.* 1. *de monopolij, neque aliud ex l. ff. ad muni. colligi potest*, nam licet ciuis à ciuitate recipiendus sit, vt talis dicatur, nullo modo ex inde colligi potest ciuitatem non esse cogendam illum recipere, sed potius contrarium ex dictis & hoc verum est nisi in materia *titu. & l.* 1. *C. non licere habit. metroco. libr.* 11. localis enim est titulus ille †, & sic ad alia non extenden- 4
dus: ex quibus domicilia contrahantur vltra text & ibi Doctores, *in cap. cum nullus, de tempo. ordina. libr.* 6.

libr. 6. & l. 2. titulo. 24. part. 4. & l. 32. titulo. 2. part. 3. tradit Menoch. de arbitr, iudi. casu 86 per totum vbi singulariter loquitur. Habes tamen notare quod fœmina originaria vnius loci licet alibi nubat † non 5 propterea vocatur forensis, vt inquit *Decian. Responso 71. num. 1. volumine. 2.* nam vt inquit *Bald. in. l 1. §. quod autem ff. de tutori. & curato. dat. ab his relatus per gl. Natural. in dict. l. 32.* illi proprie dicuntur de loco aliquo, qui ratione originis sunt de illo loco, ex quibus semel in facto dixi, quod si mulier hæc in sua ciuitate originaria, vel quilibet alius originarius, vēdat, aut contrahat, non dicetur forensis, neque vt talis soluet gabellam, gabellario, *Del viento*, sed vt originarius soluet eam, adeò vt etiam si mulier hæc esset alibi nupta, idem dicendum esset, nam licet nupta, quandiu est nupta, desinat esse ciuis propriæ originis, hoc est verum in quantum retraheretur à 6 seruitiis viri, non verò in aliis †, secundum glo. *De casamiento, in dict. l. 32.* vbi allegat *Plateam* limitantem. Et notandum itidem est, quod sententia vici- 7 nitatis, & popularitatis lata in contradictorio † iudicio facit ius quoad omnes, secundum *Adduio. Barto. in l. quotiescumque. C. de decurio. libr. 10.*

¶ Ibi *Saluo si por concordia* Versic. hic limitatiuus est præcedentis dispositionis & conclusionis, in glo. præcedente à nobis formata, efficitq; in hac materia magis pactum expressum ciuium ei vicinorum oppidorum, quam statuta & ordinationes ipsorum populorum, vt ex. l. nostra clarissime probatur, sed an conuentione partium possit quis adstringi ad perpetuo viuendum in aliquo loco alibi diximus.

SVMMARIVM.

Ciuitas, an possit concedere immunitatem ciui nouello. num. 1.
Ciues noui an teneantur ad contributionem veterum debitorum. num. 2.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Domini locorum exemptiones non possunt tribuere transferentibus se ad habitandum in locis & terris suis, sub pœna nullitatis talium exemptionum, & ea vtentes proditores iudicabuntur & confiscationem bonorum patientur. 1

IBi, QVE LA TAL EXEMPCION NO VALA, Est enim in præiudicium Regis & suorum iurium, & cōtra. l. præcedentis dispositionē, & ne eius terra inhabitabilis relinquatur & deserta, cum potius augenda & ampliandа sit, vt inquit *Consul. in l. 2. in fin. C. communia de manu.* ibi ciuitatem nostram ampliandam potius quam minuendam esse censemus, & ex. *l. 2. C. de indi. vidui. tollen. & l. si quis patronorum §. idemque iuris est. C. de bon. libe. & glos. quamuis. in cap. ex parte de resti spoliat.* & an possit concedi per ciuitatem immunitas † 1 nouello ciui, tradit *Roma. consil. 252.* & dixi in mea Curia Pisana de decurio. & an noui ciues teneantur † ad contributionem debitorum veterum, dixi in l. 2 10. tit. 14. lib 6 suprà.

¶ Lex 3. sequens est ampliatiua nostræ. l. 2. scilicet, vt quæcumque obligationes à talibus personis factæ dominis terrarum vbi se conferunt, nullę etiā sint, sicut & exemptiones fuerunt, & quod nihilominus teneantur tales contribuere pro bonis in terris Regis relictis.

¶ Lex etiam. 4. ampliatiua est, in quantum ibidem dicitur quod possint habitantes in terris Dominorum ad oppida Regis se conferre, & bona libere ibidem trahere, & relicta in locis, *De Señorio*, possint cultiuare & administrare & nullo modo in hoc possint impediri, & ex istis legibus cessant dicta per *Ægidi. Thomati, in Tract. de collectis, in §. incipienti pauperes, numero 13. in 12. volumine. Tract. diuerso. Docto. fol 148* vbi dubitabat cum aliis, an sine licentia ciuitatis, vel Domini possit incola, alibi se transferre.

SVMMARIVM.

Tributa debita ratione rei, ibi sunt exigenda vbi res sunt, numero 1. vbi. n. 2. an consuetudo immemorialis contraria valeret.
Electus in loco originis & in loco domicilij, vbi seruiet. numero 3.

Lex 5.

SVMMARIVM.

Habentes bona in vno loco contribuant pro eis, etiam si in alio viuant. 1

IBi, QVE PECHEN Y PAGVEN POR LOS TALES BIENES, EN LAS TALES VILLAS Y LVGARES DONDE LOS DEXARÉ, Tributa enim debita ratione rei, ibi sunt exigenda vbi res collocata est †, quemadmodum in decimis, not. glo. *in summā. 13. quæst. 1. cap. significauit, & ibi glo. de parrochi. cap. quoniam & ibi glo. fin. & in cap. Apostolicæ, verbo consuetudo. & glo. in c. cum sint de decim. Didac. Perez. in l. 1. glo. 1. q. 3. tit. 5. lib. 1. supra, tradit in propositum nostræ. l. Auend. ca. 1. præto, numero 34. versic. item alij volunt. lib. 2.* & ibidem num. 18. alia in propositum prosequitur, & iterum in responso. 16. *& Bart. Soci. consi. 129. lib. 1. & tenet Tyberius Decia. in Respon. 55. numero 18. volu. 1. Et Crauetа, in consil. 201. vbi numero 14.* inquit valere statutum, quòd forenses grauiores collectas soluant, quā ciues. Et diximus alia in l. 10. tit. 14. lib. 6. suprà, sed an consuetudo immemorialis contraria valeret, crederem quod non †, ex text. nostro omnem & quamlibet cosuetudinem reprobante, quo casu immemorialis etiā censetur reprobata, vt diximus in l. 3. n. 21. titu. 1. lib 2. supra. Et tradit *Pelaez de maiora. 4. part. quæst. 20. numero. 51.* sed *Auend. in Respons. 16.* in propositum nostræ. l. *in numero 3. in versic. sed prædictis, cum sequentib.* distinguit, vt quoad præiudicium Regis, de quo lex nostra loqui videtur, etiam

immemorialis non valeat, sed quoad ipsos populos contendentes valeat nimis tamen suppletiua est hęc distinctio ad.l. nostram, quæ populis & vicinis populorum prouidere vult, & sic dubia mihi videtur dicta distinctio *Aued.* ibi, *Como personales*, his verbis destruitur opinio *Angel. in l. 1. C. de muli. & in quo loco, & in l. cum neque. C. de incolis*, dicentis, quod forensi possidenti aliquid in ciuitate, vel comitatu non potest indici onus custodiæ, neque potest indici collecta, & fuit opinio *Barto. in dict. l. 1. & in dict. l. cum neque. & in l. forma.* §. 1. *ff. de censi.* teste *Ægidio Thomati in Tract. de collectis, sub* §. *exposuimus supra, numero* 35. *volum.* 12. *Tract. diuerso. fol.* 164. *& Zephal. consil.* 317. *numero* 23. *& infra.* Quod quidem ex l. nostra cessare videtur, siue sint personalia munera solum, siue realia, siue mista, & diximus in dict. tit. 14. suprà isto. lib. sub. l. 10. crederem tamen quod si in illo loco vbi habet bona eligeretur ad munera personalia, & in loco vbi habitat itidem eligatur ad alia, compelletur † vbi prius electus 3
fuit munera subire & adimplere.

TITVLO DECIMO,

De los Nauios.

ESTE TITVLVS hic continuari ad præcedentes potest, hoc videlicet modo, quod cum dictũ sit de venatione, & piscatione, quæ quidem piscatio in fluminibus & mari fieri solet, nunc consequenter sequitur videre de nauibus, quæ in fluminibus & mari quotidie versantur.

SVMMARIVM.

Plaustrorum & nauium præstationes de Regalibus sunt. num. 1.

Nauium appellatione omnia nauigiorum genera cõtinentur. nu. 2. *nauis scapha non est instrumentum nauis. num.* 3.

Qualitates rei & accidentia, quæ rebus adduntur, differentiam specificam non constituunt neque rem specie differre faciunt. num. 4.

Naues in multiplici sunt differentia. num. 5.

Nauigia etiam pro omni genere nauis capiuntur numero 6.

Naues habent quasi membra sua. num. 7.

Nauigari in flumine nemo prohibetur. num. 8. *nisi vt ibi.*

Nauis reparata nouis tabulis an sit eadem vel alia numero 9.

Nauem suam si quis ex alienis tabulis reficiat an remanebit sua. numero 10.

Nauis si tempore, quo recedit refectione indigebat, & itidem cum ad locũ destinatum peruenit præsumitur medio tempore etiã refectione indiguisse. numer. 11. *vbi infertur ad magistros nauium.*

Nauis dominium non transfertur per solum emptionis titulum, sed per traditionem. num. 12.

Nauigare licet vtile exercitium sit & necessarium tamen est periculis plenum. nu. 12. *vbi pericula.*

Socius est in culpa si res societatis per mare vehere voluerit. num. 14. *nisi vt ibi.*

Maris procellæ inexorabiles sunt & nemini parcunt. num. 15.

Nauigantes miserabiles personæ dicuntur. num. 16.

Nauis paratur ad hoc, vt nauiget. num. 17. *vbi infertur ad socios nauis dissentientibus, an nauis, nauiget, cui stabitur.*

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Naues vt fiant pro tuitione maris, disponit l. nostra.

IBi, A NVESTRO REAL ESTADO, Plaustrorum enim & nauium præstantiores inter † Regalia numerantur, vt apparet ex 1
titu. quæ sint Regalia.

¶ Ibi, *Nauios*, verbum hoc generale est, & sub eo omnia nauigiorum genera † continentur, id- 2
que probatur ex *tit. C. de nauibus non excus. lib.* 11. *& ex l. fi. ff. de fund. instr.* ibi, scapha † nauis non est 3
instrumentum nauis, & tex. *in l.* 7. *tit.* 24. *part.* 2. Etenim mediocritate non genere ab ea differt, de quo meminit *Ias. in l.* 1. *num.* 67. *ff. de acquir. possess. & facit. l. quemadmodum.* §. *si nauis & sequent. ff. ad. l. aquil. & l.* 1. §. *nauim, &* §. *igitur. versic. quædam autem naues. ff. de exercitor. & quid Accurs. scripsit in l.* 1. §. *qui sunt igitur. versi. de exercitori. ff. naut. caup.* & denotati euidenter potest ex allusione, seu vocabuli deriuatione, ex qua propria vocabuli significatio sumitur. *l. pupillus.* §. *territorium. ff. de verborum signific. not. in l. turgirij, eodem titu. Barto. copiose scripsit in l. omnes populi. num.* 59. *ff. de iust. & iure, & legitur in l.* 2. *verbo, Appellata. ff. si cert. petat.* nam siue assentiamus his qui nauim, â, no verbo quod est nato, deductum aiunt, siue frequentibus, qui Grecum vocabulum esse tradidere, ab illis enim, naus, naos, vel neos, quod est nauis, & nao, siue nauo, quod est fluo, vt sic nauis tanquã fluens omnia instrumenta fluẽtia

per

per riuos, vel mare comprehendatur, & sic verbum nauis generale sit, vt dictum est ex dictis iuribus, & ex. *l.* 1. §. *ait prætor. ff. de flumi. & ex. l.* 1. §. *magister. ff. de exercito.* ibi, nauem (ait) accipere debemus siue maritimam, siue fluuiatilem, siue in aliquo stagno nauiget, siue Synedria sit, est enim genus nauis synedria, quæ spaciandi causa facta est, & in qua sint sedilia. Qualitates namque & accidentia, quæ rebus addunt, differentiam specificam † nõ 4 constituunt, neque rem specie differre faciunt, licet substantialia sic, vt sensit consultus *in l. si. ff. de fundo instru glo. in l. fin.* §. *quoties. verbo, Anno. ff. de publi. not. Bart. in l.* 1. *nu.* 19. *ff. de actio. & oblig. & per eund. & alios in l. ius ciuile. ff. de Iust. & iur.* & sic quamtumuis accidentia addantur rebus & qualitates non immutatur species, & res, sed eædem sunt, & consequenter nauis generale nomen est omnia illa instrumenta cõprehendens, quibus cum nauigatur, siue in flumine, siue in mari, siue in stagno. Naues enim in multiplici sũt differentia †, quædam ma- 5 rinæ, aliæ fluuiales. *l.* 3. *ff. de excusa. num. Maritima, quæ in mari ducitur. l. semper* §. *Diuus Adrianus. ff. de iure immu.* & harum quædam sunt longæ *l.* 2. *ff. de capti* aliæ vero sunt naues onerariæ. *d. l.* 2. quæ ad onera vehenda paratæ sunt, & quædam sunt naues lignariæ, ad ligna deferenda, aliæ fænariæ ad fænum aptæ ferendum, aliæ frumentariæ, vinariæ *l. vulgaris.* § *sed & si, de naui. ff. de furt.* aliæ carbonariæ & id genus, aliæ piscatoriæ naues sunt, piscium capiendorum causa paratæ, quas nauicellas Iurisconsul. vocat *in l. item pictoris.* §. 1. *ff. de fund. instru.* actuariæ verò aliæ vocantur *in d. l.* 2. quæ remis aguntur & cito agi possunt, de quibus, & in *d. l.* 7. *tit.* 24. *part.* 2. Et omnia hæc etsi quæ sint aliæ sub dicto nomine nauis continentur, vt apparet ex dict. eius allusione, 6 seu deriuatione, sic & nauigia † capiuntur pro omni genere nauis *l.* 2. §. *vim fluminis*, ibi, nauigium non stetit. *ff. si quis cautio. Authen. nauigia. C. de furt. notat Rebuf. in l. malum nauis.* 142. *ff. de verb. signi. pag.* 1070. *cum sequenti*, habentque naues quasi membra sua †, veluti gubernaculum, malum, antenas, de 7 quibus *in l. scapham. ff. de euictio. & in d. l. malum*, & de armamentis nauis, *vid. l. Marcellus.* §. *armamenta. ff. de reiuendi.* & adde ad prædicta. *l. naui. ff. de euictio.* & in notabili quæstione ex his argumentum sumit *Socin. consil.* 55. *numero* 5. *& 8. volum.* 4. naueſque priuatim habere non erat de iure prohibitum. *l.* 1. *C. de naui. non excus. libr.* 11. nauigareque in mari 8 † & flumine publico nemo prohiberi potest. *l* 2 §. *si quis in mari. ff. ne quid, in loco pub.* §. *& quidem. iustit. de rerum diuisio. & ff. vt in flumi. pub. nauic. lic.* nisi ab eo qui ibidem habet iura Regalia, nam tunc impediri posset, secundum *Bart. in Rubr. dict. titu. ff. vt in flum pub. nau. lice.*

¶ Ibi, *Y reparen*, Egent enim plerumque naues reparatione, vt innuit Consultus, *in l. fin. ff. de exercit.* nec etiam longo tempore durant, licet nouis tabulis reficiantur, secundum *Angel. in l. foramen. ff. de ser-* 9 *uit. vrba. prædi.* sed an si nauis dissoluta & refixa † iisdem tabulis compacta vel refecta sit, an alia nauis erit dicenda, vel eadem, Respondit eleganter Iurisconsult. *in l. inter stipulantem.* §. *sacram. ff. de verborum obligat. & in l. quod in rerum.* §. *fin. de legat.* 1. *in l. quires.* §. *aream. ff. de solutio. & in l. quid tamen.* §. *in nauis. ff. quibus modis, vsusfruct. amitta.* ex quibus iuribus deducitur, quod si nauis ea mente resoluta est, vt in alium vsum tabulæ destinerentur, si mutato consilo nauis reficiatur, non prior nauis, sed alia dicenda est. Quod verum si carina nauis dissoluta & mutata sit, item verum, si nauis penitus, seu in totum vno contextu dissoluta fuerit, secus si per partes dissoluta, & per partes refecta, tunc enim eadem nauis dicitur, & vide *Alex. in dict.* §. *sacram. nu.* 11. & ad prædicta facit. *l. proponebatur. ff. de iudi.* & plenè scripta *per Feli. in cap. cum accessissent. numero* 56. *de consti. & facit. l. Mucius & ibi Bald. ff. de rei vendi.* sed an si quis nauem suam ex alienis † tabulis refe- 10 cisset, an nihilominus nauis reficientis maneret, & manere iuris cons. *in d. l. Mucius. ff. de rei vend.* respondit, contra vero erit, si ex alienis tabulis ad vsum nauis paratis nauem quis ædificasset, fit enim nauis domini materia, nam proprietas totius nauis carinæ causam sequitur, vbi vero quis ex aliena materia, vt ex cupresso, fecit tabulas & ex tabulis ædificauit nauim nauis est facientis, lege, *sed & si ex meis. ff. de acquir. rerum domi. l. si conuenerit.* §. *siquis sic cauerit. ff. de pigno. action.* quæ iura à glos. & Docto. hanc interpretationem receperunt, cuius rei ratio redditur, quia altero casu ad priorem, & rudem materiam res reduci potest altero vero nõ potest §. *cum ex aliena, instu. de rerum diuisi.* & notandum est quod si nauis tempore, quo ex aliquo loco recedit, refectione eget & cum ad destinatum locum † prouenit, si- 11 militer refectione, egeret, præsumitur, quod & medio tempoe, quo nauigauit, refectione indiguisset, vt optime per *Sigismund. consil.* 195. *in quæstione, quod optimum*, & notandum, quia naues plerumque vitium facere solent, & merces ibidem inclusæ madefactæ deteriores redduntur & magistri nauium integras in locatione promittunt, vt damna ex hoc obuenientia petere scias, item nota quod cum solo emptionis titulo non transfertur dominium nauis, † sed per 12 traditionem vt optime *per Socin. consi.* 55. *lib* 4.

¶ Ibi, *Robos y represarias*, huic periculo nauigantes subiecti sunt sicut & multis aliis, nam licet nauigare † exercitium vtile & necessarium sit, & ad sum- 13 mam reipub. pertinet. *l.* 1. *in prin. &* §. *si is qui nauem. ff. de exercit.* ac naues ipsas ad marcaturam exercendam necessaria instrumẽta esse nemo est, qui nesciat, tamen periculis & remis plena est nauigatio, ita vt Nacarsis Scythes, nauigantes tantum abesse â morte dicere consueuerat, quantum digitorum nauis esset crassitudo: cuius sententię Satyricus assentit, dum ait.

Digitis à morte remotis,
Quatuor aut septem si sit latissima teda.

Et Bias ille philosophus Priennensis nauigantes, inquit, nec inter viuos, nec inter vita functos censebat, *vt per Ias. in l.* 1. *numero* 9. *ff. siquis cautio. & Sene. in Medæa.*

Audax nimium qui freta primus
Rate tam fragili perfida rupit
Terrasque suas post terga videns
Animam leuibus credidit auris
Dubiaque secans æquora cursu
Potuit tereti fidere ligno
Inter vitæ mortisque vias
Nimium gracili limite ducto.

Et Horatius, & plures alij plura de nauigantibus dixere, vt refert *Minchaca, controuer. illustri. c.* 20. *numero*

numero 11 *cum sequentib. pluribus*, vbi nititur probare, contrà naturam esse nauigationem, & sic *Plutarchus in vita Catonis refert*, Catonem dicere consueuisse, pro tribus rebus per omnem vitam pœnitentiam egisse, si quod arcanum mulieri credidisset, si per aquam traiecisset, quo poterat terra proficisci, si aliquis dies per incurtam sine studio transijsset, ex quibus dicit Iurisconsul. *in l. cum duobus*, § *damnum*
14 *in fine ff. pro socio*, in culpa socium esse, si mari † merces aduehere voluerit, cum terra potuisset, nisi aliter sit solitum: incertam enim & periculosam nauigationem appellat Imperator *in. l. ciuitas. C. de officio rect. prouin. Bald. consil. 345, pro domino Arnaldo, colum. fin. volumine. 2. dicitque glos. in c. nouimus* 17. *q. 2. in illis verbis text. nauigasti* ideſt, vxorem duxisti, vt enim nauigans se variis periculis subiecit, nec proprie motu regitur, sed ventis, sic vxorē habens: Aduersæ namque nauis procellæ sunt inexorabiles, &
15 nemini parcunt, † vt Bald. & Salice. scripserunt, *in l. 2. C. de nau. fæno.* qui homini potenti & crudeli cōparabant mare, & ideo & merito prudentissimi viri, legum que latores aggrestem eorum miserati, quoad eius fieri potuit, naufragiis consulere studuerūt, vt in *tit. ff. de incen. rui. nau. & in Auth. nauigia. C. de furtis extra de rapto. c. excommunicationi. cap Rhodia. 2. distin. vbi glos. & Doct.* & sic nauigantes tanquam miserabiles personas esse de foro ecclesiastico † inquit
16 *Specul. in titu. de compet. iudi. adi.* §. 1. *versi 28.* & de mari multa tradit *Cœpola de serui. rust. præd. sub titulo de mari, & sequenti.*

17 ¶ Ibi, *Anden por la mar*, nauis enim ad hoc † paratur, vt nauiget, *glos. in l. si nauis. ff. de reiuend. & Iurisconsul. inquit in l. vtique* §. *culpa. ff. de reiuendi. in l. arboribus.* §. *nauis. ff. de vsufruct.* ex quibus verbis sumpsit argumentum Accursius socium inuito socio re communi ad vsum, in quē parata est, vti posse: ita vt si sint duo socij & domini vnius nauis, & vnus eorum vult congruo tempore ad nauigandum ipsam nauim nauigatum mittere, alius vero mauult eam in portu permanere, prèfertur ille, qui naui ad vsum paratam vti velit, & vtiliter agere, recusante socio, & tradunt *Bart. & Paul. in l. hæc distinctio.* §. *cum fundum. ff. locati, & idem Bart. in l. serui electione.* § *labeo. ff. de legat.* 1. vbi latissime *Ias. & Doct.* scribunt *in l. duo fratres. ff. de acquiren. hære. & in l. Sabinus. ff. communi diui* Ias. *in l. quominus numero* 159. *ff. de flumi.* & eleganter & late idem *Ias. consil.* 98. *accedo, colum.* 2. *lib.* 1. & copiose, *Socin. consi.* 58. *in causa, per totum volumi.* 4. ex quibus seducitur, quod vbi negotium est tale vt ex parte expediri non possit, sociū inuito socio, si vtiliter agit re communi, vti posse ad rem paratam, facit text. *in l. hæredes.* §. *si vnus. ff. fam. hercis.* & alibi si bene memini credo me dixisse latius.

SVMMARIVM.

Flumen quid sit & à quo dictum. numero 1. *& in quo differt à lacu seu stagno.*
Flumina quotuplicia sint. numero 2.
Flumina publica nullo modo impedienda nauigantibus piscatoribus & aliis. numero 3. *nisi vt ibi.*
Nauticam consuetudinem esse spectandam num. 4. *& quid si deficiat consuetudo vel lex quid fiet in nauticis negociis. num.* 5.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Nullus impediat flumina aut transitus per quæ solent naues transire & piscatores, & alij vicini commodum reportare sub nostri text. pœna.

IBi, Rios, Latine flumen, siue fluuius dictus à fluendo, quia nihil aliud est flumen, † quam fluens aqua, vt inquit *Seneca quarto natural.* & ex tex *in l.* 1. §. *flumen. ff. de flumi.* & ideo differt à lacu siue stagno, quia flumen fluit, & discurrit de loco ad locum: lacus autem, stagnum, & fossa continent aquam stagnantem, & ociosam non fluentem. *l.* 1 §. *lacus & sequen. ff. vt in flum. pub. naui. lice.* valebit ergo argumentum non fluit aqua, neque exitum habet, ergo non est flumen, cum valeat argumentum ab etymologia vocabuli siue deriuatione. *l. 2. ff. de acquir. posses. l. 2.* §. *mutui datio. ff. si cert. peta.* & fluminum † quædam 2
sunt publica & nauigabilia, & ista dicuntur regalia, vt in *c. 1. quæ sint regal. in vsi. feudo.* & ideo ista sunt principis, neque alicui licet aliquid sibi in eo adscribere absque ipsius principis concessione. *l. quo minus. ff. de flumi.* quædam sunt publica, sed non nauigabilia, & in istis pariter nihil licet iure proprio, cum sint publica sine permisione, vel principis, vel eius reipu. cuius sunt. Quædam veto sunt priuata vt riui ex tex. *l.* 1. §. *riuus. ff. de riuis*, & pariter quæ in fundo nostro nascuntur item priuati iuris sunt stagna, lacus. fossæ, *l.* 1. §. *stagnum*, & §. *lacus*, & §. *fossa. ff. vt in flumi. pub. naui. lice.* vt prædicta declarat *Bald. cons.* 188. *dicitur quod opus publicum, volum.* 2. & tradunt omnes in *d. l. quominus. ff. de flumi.* & ea quæ sunt priuati iuris in nihilo differunt à cæteris locis priuatis. *l.* 1. §. *hoc interdictum*, *eod. titu.* ex quibus vt in nostri text. materiam nō egrediaris decerpes quod flumina publica nullo modo sunt impedienda nauigantibus, † piscatoribus, & aliis personis ex eis commodum reportantibus sub nostri text. 3
pœna, quod intelligo nisi ex consuetudine immemoriali ius impediendi sit acquisitum vt in tit. præcedente diximus, vel habuerint priuilegia Regis ad hoc vt probat nostra. l. in finalibus verbis, nam licèt nauigare cuilibet liceat in mari aut flumine, prohiberi tamen potest ab eo, qui habet iura regalia *secundum Barto. in Rubrica. ff. vt in flumi. publi.*

¶ Ibi, *Acostumbran aprouechar*, hæc est enim regula generalis, nauticam scilicet, consuetudinem † expectandam esse, dum modo legi non aduersetur, hoc est à lege non reprobetur *l. deprecatio. ff. ad.* 4
l. Rod. de iact. §. *fin. in auth. de vsur. naut. vbi glos.* & maris consuetudinem seruandam scribit *Bald. in l. obseruare.* §. *antequam. ff. de offi. proconsil. probat Cœpol. de serui. rusti. prædi. tit. de mari col. penul. Brunus in tracta. de constitu. verbo. mare.* si enim lex ipsam consuetudinem reprobaret, non valeret, vt in *authen. nauigia. C. de furt.* sic enim legem deprecatio, intre-

tio, interpretandam esse plerisque placuit & videbis *Barto. in l. omnes populi. numero 26. ff. de iust. & iur.* in iis tamen quæ nautica consuetudo non viget, neque legis dispositio reperitur, & sic ius scriptum, & non scriptum cesset, in nauticis negotiis † ad peritos, & valentes nautas confugere debemus, est enim regula generalis, peritis in arte standum esse *l.1. ff. de vent. inspi. glo. longiori. in §. præterea institu. de rerum diui.* quam regulam plene quidem declarant *Abba. Felin. & Deci. in c. proposuisti de probatio.*

SVMMARIVM.

Nauclerus siue nauicularius quis dicatur. numero 1.
Magister nauis quis dicatur. numero 2. *&* 4.
Exercitor nauis quis dicatur. numero 3.
Nautæ qui dicantur. numero 5.
Nautas, qui merces ob mercedem vehendas accipiunt, locatores dici, & mercatores, conductores. numero 6.
Magistro nauium incumbit cura mercium ibi gestarum. numero 7. *& an tunc debeat pars citari. numero* 8. *Equo nauis æquiparatur. numero* 9.

Lex. 3. & 4. eius declaratoria.

SVMMARIVM.

Naues exterorum non sunt onerandæ in portibus maris, existentibus ibidem nauibus regnicolarum, quorum naues in hoc præferendæ sunt, etiam si extiterint in portibus aliquorum dominorum particularium, sub pœnis in iis legibus contentis, exceptis vassalis regni de Inglaterra.

IBI, EN NAVIOS, ALGVNOS DE ESTRANGEROS, hic est vnus de casibus specialibus in iure nostro descriptis, in quibus regnicolæ præferuntur exteris, quorum casuum plures descripsimus *in l. 14. tit. 3. lib. 1. supra. numero 50.*

¶ Ibi. *El maestro del nauio,* qui quidem nauclerus † vocatur, eo quod nauem gubernat, & nautis imperat, quæcunque ad faciendam nauigationem pertinent, vt apparet ex *l.5. titu. 24. par. 2.* & etiam dicitur nauicularius, vt in *titu. de naticular. & in tit. de prædi. nauicul. lib. 11. l. 1. quod cuiusque vniuer. nomi. & l. semper. §. negotiatores. ff. de iure immu.* & magistrum † nauis vocat Iurisconsul. in *l. 1. §. magistrum. ff. de exercit. actio. eum,* cui totius nauis cura mandata est. Magistri autẽ imponentur, vel locandis nauibus, vel mercibus, vel vectorib⁹ cõducẽdis, armamẽtisve emendis: Magistrum etiam accipimus non solum, quem exercitor præposuit, sed & eum, quem magister, ibidem: & exercitorem dicimus eum † ad quem obuentiones & redditus nauis omnes perueniunt. §. *exercitorem ibidem, ita Rebuf. in l. malum versi. nauclerus, pagi. 1071. ff. de verbo. sig.* potest etiam magister † hic nauta appellari, quod est verbum generale, nam vt inquit iurisconsul. *in l. 1. §. qui sunt. ff. naut. caup. stab.* nautæ appellantur omnes, qui † nauigandi causa in naui sunt, & in *l. vni. ff. fur. aduersus naut.* inquit idem suntque plura officia versantium in naue, quæ recensere longum esset, & aliqua referuntur in *l. 5. cum sequ. titu. 24. part. 2.* & vide etiam quid de magistro nauium dixit imperator in *l. quoties. C. de naufra. lib. 11.* notandumque est, nautas, qui merces vehendas accipiunt, & † propter hoc mercedem recipiunt locatores dici, & mercatores ibidem merces includentes, conductores appellari, vel quia operas ad exportandas merces locant, vel quia nauticum vsum præstant: mercatores vero conductores dici, qui ibidem ducendas merces conducunt, *ex Barto. in l. si vno. §. item cum quidam in princ & num. 20. ff. loca, & in l. opus quod, eod. titu.* & scribunt idem *Barto. & Ias. in l. 1. ff. de præscrip. verbis, & vid. Bart. in l. certi. iuris. C. locati,* & probatur ex *l. 13. tit. 8. pars 5.* vbi imponitur magistro † nauium cura custodiendarum mercium, & quod si sua culpa perdantur tenetur ad restitutionem earum, de quo late per *Stracham, in tractat. de nauti: in 3. par. in tom. 6. parte. 1. tractatu num diuersorum Docto.* vbi plures quæstiones circa hæc annectit, & posuit hunc tractatũ cum tractatu de mercatura, qui ibidem in 2. parte, annectit vnum singulare verbum *Barto. in l 2 C. de naufra.* scilicet, quod in examine peragendo casus † & naufragij partem citari, quæ in longinquis forsan partibus commoratur, non esse necessarium, idque mirabile esse, subdens sic posse intelligi legem, *scire oportet. §. sufficit. ff. de excusa. tuto. ibi.* cuius fidem sufficit affirmare ex ipsa naturali iustitia, & idem probat *Anani. in ca. excommunicationi, colum. antepen. de raptori.* & placet *Hippol. singu. 25. clarum est in iure,* & non improbat *Decius consil. 82. viso processu, colum. 1. & fin.* quod & mirum mihi non videtur, cum eiusdem iuris sit in illo, qui equum aut mulam conductam vehit pro itinerando, & in loco aliquo equus hic, vel mula infirmatur & moritur, nam tunc sufficit de hoc fieri informationem in loco illo, parte & sic domino illius equi vel mulæ non citato, & valet vbique ex eo quod casibus ibidem occurrit, & saluum manet ius domino ipsi probandi contrarium si potuerit, & nauigij ad equum & è contra potest ad hoc sumi argumentum, cum equo nauis æquiparetur, † ex *l. 8. titu. 24. par. 2. & vide l. 8. istius metit iuli, ampliantem nostram. l. 3.*

SVMMARIVM.

Nauis si patitur naufragium merces ibidem constitutæ aduectæ litori non sunt fisci, sed cuius ante erant. numero 1.
Incensa domo si aliquis surripit aliquid vim publicam committit. num. 2.

Lex 9.

SVMMARIVM.

Naues fractæ in mari & merces ibidem contentæ & inclusæ sunt illorum, quorum antea erant, & surripiens ea, tenetur furti, &

ti, & idem est de rebus in mari proiectis ad nauim subleuandam.

IBi, SEAN DADAS A AQVELLOS CVYAS ERAN ANTES QVE EL NAVIO QVEBRASSE, nã vt inquit *Imperator in l. 1. C. de naufra. lib. 11.* quod si quando naufragio nauis † expulsa fuerit ad litus, ad dominos earum pertineat, & fiscus meus non se interponat. Quod enim ius fiscus habet in aliena calamitate? vt & in *authen. nauigia. C. de furt. & in titu. ff. de incen. rui. nauf.* & adeo hoc verum est quod consuetudo in contrariũ non valeret, cum à dicta auth. nauigia sic reprobata, & si de facto fiscus aliud permittit & petit, vt inquit petere, *Benedictus in cap. Rainuntius verbo, & vxorem num. 392. de testa.* male agit, & hæc non est consuetudo, sed corruptela, neque valet vt in propositum inquit *Rebuf. in d. l. malum versi. naufragium, pag. 1071. ff. de verbo. significa. & Couar. in cap. peccatum. 3. par. §. 1. num. 5.* vbi inquit, non dubitare iniquam esse talem consuetudinem nec dubitari posse. Quid enim obsecro (inquit ibi Coua.) naufragiis miser fecit vt dignus sit amissione rerum, quæ ad ipsum lege naturæ pertinent? Quid itidem principem Christianissimum mouere potest, vt tam impiam & crudelẽ consuetudinem probauerit, aut eam à iudicibus seruari permiseris? Vnde *Rebuf. in proœmio. 1. tom. consti. Fran. glos. 5. num. 74.* scribit non esse in conscientiæ foro tuto dominos hæc bona occupantes.

¶ Ibi, *Como de hurto*, notandum est verbum illud, *como* quod siquidem similitudinem denotat non vero veritatem, ita vt non puniatur pœna furti veri ordinaria, sed tantum extraordinaria ex dictis per *Rebuf. de ali. rerum. num. 101.* & nos etiam alibi diximus: sicque & incensa domo † surripiens aliqua ex bonis ibidem existentibus vim publicam committit, vt est *ex. l. 3. per totam. ff. ad. l. ful. de vi publi. & in l. 3. tit. 10. parti. 7.* & lex nostra ex duabus sequen. itidem confirmatur, & probatur etiam in *l. quo naufragium. ff. de incen. rui. nau.*

SVMMARIVM.

Omnes portantes merces in naui tenentur contribuere pro damno ibidem contingente ex casu fortuito. num. 1.

Domini domuum contiguarum domui diruptæ ne incendium transiret non tenetur pro domo illa destructa sed ille qui in incendio culposus fuit. numero 2.

Lex 10.

SVMMARIVM.

Proiectum in mari ob tempestatem soluendum ab aliis in naui illa existentibus.

IBi, SEAN TENIDOS DE PAGAR CADA VNO SEGVN LA CANTIDAD QVE TRAXEREN EN EL NAVIO, hæc est singularis conclusio & specialis casus, & hoc propter casum fortuitum tempestatis in mari superuenientis in quo nulla culpa imputari potest naurę & magistro nauis ideo nimirũ si inter omnes alios partiatur † damnum, & sic ex hoc 1
deducitur quod si culpa nauis, magistro imputari posset, tunc ab ipso & non ab aliis nautis esset resarciendum, sicut in incendio domus aliqua ne incendium transeat ad alias non tenentur vicini pro reparatione illius domus destructæ, sed ille, qui † in- 2
cendium posuit, vel cuius causa successit, vt per *glos. in l. 12. tit. 15. part. 7. & per tex. ibi, & Bald. relatum & secutum per Mænoch. de arbi. iud. casu. 390. num. 14. vid. Roland. Valle consi. 95. volu. 2. & glos. d. l. 12.* hoc limitat vno modo, & notandum quod tex. hic generaliter disponit, lex vero sequens specialiter, & sic non sunt contrariæ neque superfluæ, & per hoc titulus iste remanet expeditus.

TITVLO VNDECIMO

De los officiales y jornaleros, y menestrales, y mesoneros.

SVperiori dictum est titulo de nauibus in quibus plurimi sunt operarij pluraque sunt constituta officia diuersa, & quia illa sunt specialia ad nauigandum, nunc consequenter subsequitur titulus noster generaliter disponens de officialibus, operariis, & menestrales, & hospitalariis.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Sutor autalius coriorum officialis non potest insimul esse coriarius, neque domum aliquam ad hoc habere potest.

Ibi,

TIbi, CVRTA NI TENGA, hic habes text. probantem si bene illum consideres quod duo officia incompatibilia non potest quis habere, neque exercere, pro vt diximus in curia pisana lib.2. cap.22. nume. 9. & in hoc tom. iterum diximus.

SVMMARIVM.

Labor non debet esse vacuus nec sine mercede. numero 1.
Menestrales qui sint numero 2.
Rustici laboratores an differant à menestralibus. num. 3.
Ciuitas si indiget artificibus alicuius artis, potest compellere aliquos vt addiscant illud artificium. numer.3.
Obligatus ad aliquid faciendum tenetur afferre instrumenta. num.4.
Obligatus aliquid facere, suis expensis debet id adimplere. num.5. nisi vt ibi.
Laborator ex mandato eum locantis laborantis in re aliena non tenetur. num.6. nisi vt ibi.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Operarij ac menestrales alij à qua diei hora tenentur ire ad laborandum.

1 TIbi, NO SEAN DEFRAVDADOS, quia labor non debet † esse vacuus neque debet laborator sua mercede defraudari, *vt. l. penul. §. illo. C. de necess. seru. Bald. in l. præcipimus. C. de impub. & aliis, notat Auiles. l.* nostram allegans in *c.17. præto. glos. menestrales. numero 1. & 2.*

¶ Ibi, *Y menestrales*, qui sunt, vltra hic enumeratos † alij de quibus in 2 *l. 5. tit. 20. par.20.* quam ad hoc allegat *Auenda. d. c. 19. prætorum. n.28. versi. pro vero lib.1.* vbi allegat etiam ad hoc glos. *in l.1. §.1. de tributo, & per glos. in l. legatis, delega.3. & ibi Barto. & Alex. in l.1. C. de naui. lib.11. &* licet idem *Auenda.* vbi supra *num.30. versi.9. dixerit ex. d. l.5* laboratores, vulgo *labradores*, venire etiam † appellatione 3 menestralium, illa tamen lex meo videri potius probat contrarium, cum eos à menestralibus differri dicat, & sic *Cassane. in catalo. glori. mundi.11. parte consid.46.* eos vt differentes ab officialibus, de quibus in aliis considerationibus dixerat, maxime in 2. consideratione, licet ratione laboris, & quia locãt operas suas, sicut alij officiales, etiam appellatione de menestrales comprehendi dici possit, & est notandum vnum bonum verbum de quo per *Lucam de Pena, in l. mechanicos. c. de excus. artif. lib.10. relatum per glos. men*4 *strales in d.l.5. scilicet*, quod si ciuitas indigeat † artificibus potest compellere aliquos, vt discant illud artificium, & exerceant pro vtilitate reipub. & officiales dicuntur ab officio officis per antiphrasim, quod nemini officiant, sed omnibus prosint, vt docet *Lucas de Pena in l. prohibitum colum. fin. C. de iur. fis. & Rebuf. l. pupillus. §. munus, versi. vnde quidam pag. 1051. de verb. signi.*

¶ Ibi, *Con sus herramientas*, hic est tex. probans quod ille, qui tenetur ad aliquid faciendum, tenetur afferre instrumenta, † quibus id fiat, & sumptu suo 5 se debet alimentare, & sic de pecunia promissa pro labore, vt ex. *l. suo victu. ff. de oper. libert. notatur*, quia sicut ibi facit propter remunerationem, ita hic propter mercedem, qui enim tenetur aliquid facere, suis expensis id debet adimplere, † vt per *Baeça de decim.* 6 *tuto. c.1. num.* 17. & est communis *secundum Ias. in l. cum seruus. num.4. de lega.1. notat in nostris terminis Auiles. d. ca.17. præto. d glos. menestrales. num.4. 5. & 6. vbi, ex Bar. in l. si non fortem. §. libertus. ff. de condi. indeb. nu.31.* id intelligit nisi aliter se habeat consuetudo, nam tunc illa seruabitur, vt & inquit *Euerardus in centuria locorum, in loco ab vsitato seu à solitis pag.* 440. *in prin. in paruis*, & alias de operariis quæstiones annectit ibi *Auiles cum sequen. numeris.*

¶ Ibi, *Y dexen la lonor*, imo & ante occasum solis si sciebant quod laborabant in re aliena, tenentur laborem derelinquere, nam licet laborator conductus ex mandato eum conducentis laboret, in re aliena non tenetur, † *secundum glos. & ibi Barto. in l. in* 7 *rem. §. tignum. ff. de rei vendi.* quam sequitur *Soci. consi.54. numero 26.29.30. & 31. volumi.4. & Roland. Vall. consilio 54. volu.1. Anto. Gom. de delictis ca.3. num.42. & Auiles. c.17. prætorum glos. menestrales. num.14 cum. sequen. Ferrara in pract. in formâ lib. pro turba posse. glos. animo & intentione, & Manoc. optime de retinen. posse. reme 3. num.314. cum sequentibus Iuli. Clar. in practi. crimin. § fin. quæst.60. numero* 16. vbi omnes limitant, nisi tales laboratores essent requisiti per dominum verum terræ, ne ibidem laborarent, nam tunc si fecerint tenebuntur: item si sciebant id non posse facere, quia terra erat aliena, vel erant vicini, & consanguinei in quibus scientia præsumebatur, nam tunc idem esset: idem si venirent ad laborandum cum armis, nam tunc mala fides præsumitur in eis, secus si bonæ fidei essent, vt dictum est, quæ nota quia quotidiana.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Concilia taxant salaria & mercedes laboratoribus præstanda.

TIbi, MANDAMOS QVE VALA Y SEA GVARDADA, hic est tex. probans quod populus in rebus suis vtendis & fruendis & conseruandis possunt sine vlla dubitatione, vel confirmatione statuta condere, maxime si illa sint temporalia super victualibus, vel similibus negotiis, vt *not. Bal. in Rubrica de consuet. in volum.4. & alij relati & secuti per Auenda. in cap.19. præto. num.5. versic. supra dicta conclusio*, de quo & nos late tractauimus in hoc tomo sub isto lib.7. ad ibi te remitto.

SVMMARIVM.

Mercenarius dignus est mercede sua. num.1.
Mercenario an sit soluenda merces de die in

diem an vero toto opere perfecto. numer. 2. vbi quid in medico procuratore, vel aduocato.

Lex 4.

SVMMARIVM.

Operarij in eiusdem diei nocte satisfaciendi sunt, & merces constituta eis soluenda, neque vltra duodecim operarios debet quis secum ferre.

1 IBi, LE PAGVE, *dignus est enim mercenarius* † *mercede sua, vt habetur Lucæ. 10. & Leuit. 19. non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque mane. Deutero. etiam. 24. non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, siue aduenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est, sed eadem die reddes ei precium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam ne clamet contra te ad dominum, & reputetur tibi in peccatũ, & Tob. 4. cap. quicunq; tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedẽ restitue: & merces mercenarij tui apud te omnino nõ remaneat, & attendite qui merces mercenario retinetis verbũ Ecclesiast. 34 qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario fures sunt: & Mala. 3. accedant ad vos iudicio, & ero testis velox maleficis, & adulteris, & periuris, & qui calumniatur mercedem mercenarij, vnde dicit Augusti. ad Macedonium, vt refertur in c. non sane, in principio. 14. quæ. 5. non quicquid ab inuito sumitur iniurioſe aufertur*, nam plerique neque operariis volunt reddere mercedes suas, nec tamen hæc quæ ab inuito accipiunt per iniuriam accipiunt, sed potius per iniuriam non darentur, & an mercenario merces soluenda sit minutatim & sic de
2 die in diem, † an vero demũ toto opere perfecto, tradit *Bart. in l. qui insulam. §. qui ædem. ff. locati*, & latius *Montolonius, in suo prõptuario iuris, verbo merces, in glos. quicunque*, & quia præ manibus liber hic nõ habetur refero, inquit enim, quod quandoq; merces, seu pecunia promittitur pro sumptibus magis quã pro labore, vt pecunia quæ datur legatis missis à republica ad principẽ, vel alium, & illa debet solui in initio, & sic ante exhibitionem operarũ. *l. legatus. §. 1. ff. de legationibus. l. fi. C. eodem lib. 10. & facit. l. si vero non remunerandi. §. fin. ff. mandati*, quandoq; debetur pecunia pro mercede, seu labore, aut exhibitione operarum, & tunc inspiciendũ est in primis, quod actũ est, & illud seruandum, postea consideraudum est quid nã sit verisimile esse actũ, quamuis expresse actũ non fuerit, nam adhuc illud erit obseruandũ, vnde si qualitas personæ suadet verisimiliter esse actum, vt sibi tanquam pauperi & egenti soluatur à principio totũ, vel pars, prout aliquando solui solet, vel per dies singulos, aut per mẽses, ita erit faciẽdũ, alioquin debetur merces in fine tẽporis, nisi sit merces quę nõ dabatur exconuentione partium, sed statuto, vel lege, vel cõsuetudine aut dispositione principis, vt sunt salaria, quæ debentur rectoribus, seu potestatibus, aut officialibus terrarum, vel dominorũ, talia enim sunt in initio soluenda. *l. 1. §. diuus & ibi Bar. ff. de vari. & extra. cogn. l. post duos C. de aduo. diuers. iudi. l. 1. C. de Princi. lib. 12.* & ita etiam tenet *Bal. Paul. & Alexan. in l. diem functo. ff. de offic. assesso. Bald. l. diuortio co-*
lum. 4. ff. solut. matrimonio, illud tamen salarium quod aduocato debetur, non ab initio sed in fine est soluẽdum, *secundum Inno. Ioann. And. & Anto. de Butri. in c. propter sterilitatem de locato.* de quo habemus. l. regiã sub titu. *de los abogados*, lib. 2. supra. vbi diximus, & idem *dicendum in medico* vt in fine ei debeatur, in *l. Archiatri. C. de profes. & medi lib.* 10. sic & in procuratore, vt per *Bald. l. 1. C. mand. Iaso. l. diem colum. 3. ff. de offi. asses.* ita resoluit *Barto. in d. l. 1. §. diuus*, licet nõ ita ample, & *Alexan. d. l. diem colu. 1.* qui tamen in aduocato aliter concludit, vt, scilicet, in initio soluatur, sed cõtraria opinio est cõmunior, licèt vt dixi. l. regia. sit seruãda, pro qua est bonus tex. *in l. qui operas in fine. ff. locati, ita Montolonius vbi supra*, circa hæc tamen multum operatur consuetudo, vt inquit *Auiles cap. 17. prætorum glos. menestrales. num. 3.*

SVMMARIVM.

Secato frumento adhuc qui seminauit habet ius in agro restili ad grana quæ ibi manserunt. num. 1.

Lex 5.

SVMMARIVM.

Colligere spicas non possunt homines & mulieres apti ad lucrandam mercedẽ & salarium, sed mulieres vetulæ, & debiles, & minores nondum apti ad lucrandum mercedem pro labore sub nostri text. pœna.

1 IBi, NO ESPIGVEN LAS MVGERES DE LOS YVGVEROS, lex hæc inuitat mulieres iuuenes & fortes ad laborandum, & fauet vetulis & imbecillis ac minoribus nondum aptis ad lucrandum pro labore salarium, & sic metitur laborem secundum rusticitatem aut imbecillitatẽ, & habes in eius propositũ notare, quod secato frumẽto, adhuc qui seminauit ius habet in agro restili, ad grana † quæ ibi manserunt, vt possit ibi immittere porcos, seu pecudes ad comedendũ illa grana etiam si seminetur in loco publico, secundum glos. per text. ibi adnotantem in *l. 10. titu. 15. partita. 7. verbo, Rastrojo*, vbi inquit quod de hoc communiter sunt statuta in populis, vt intra certum diem id possit facere, eo vero elapso non.

SVMMARIVM.

Hospitia publica fieri Regi & suis iudicibus pertinet. num. 1.

Hospitalarij, & caupones non possunt hordeum aliis quam hospitibus vendere, ne sit locus fraudandi tassam hordei. num. 2.

Pro abundantia hospitum permittitur hospitalariis & cauponibus emere in grosso & vendere minutatim. numer. 3.

Hospes & habitator differũt, quantùm interest inter domicilium habentem & peregrinantem. n. 4.

Statuta contra habitantes non comprehendunt hospitem sicut neque scholasticos. num. 5.

Habitatio quomodo probabitur, remissiue. num. 6.

Non

Non habitans in ciuitate an gaudeat priuilegiis ciuitatis. num. 7.

Hoſpitatus in domo mea per multos annos an adquiſierit ius aliquod contra me vt tenear hoſpitare eum. nu. 8.

Hoſpitalarij publici tenentur omnes ibi venientes recipere. num. 9. niſi vt ibi. num. 11.

Locator mularum tenetur omnino locare. numero 10.

Hoſpites recipere quilibet tenetur in aduentu Regis, vel vbi multitudo magna ſoldatorum ſuperuenit. num. 12.

Hoſpes primus iam hoſpitatus præferendus eſt ſecundo venienti, nec debet ob ſecundum eiici. nu. 13. niſi vt ibi.

Taſſatio victualium vbi curia adeſt debet fieri per iudices curiæ, & idem in taſſatione hoſpitiorum. num. 14. & 17.

Stabularij & cauponis bona parum durant, genus enim eſt improbum. num. 15.

Hoſpitalarij non debent carius vendere tranſeuntibus, quam in mercato vendatur habito honeſto lucro. num. 19.

Hoſpitatores tenentur de immiſſis in hoſpitio per hoſpites & aduenas. num. 18. niſi vt ibi.

Hoſpitatores ſtabularij tenentur pro familia ſua. num. 16. cum ampliationibus & limitatio. vbi an pro aduenis etiam tenerentur.

Amicus, cui traditur res cuſtodienda an teneatur pro ea. num. 20.

Ciſta aut baliſia ſi clauſa tradatur hoſpitatori, & aperta redatur, quid erit, remiſſiue. numero 21.

Lex 6.

SVMMARIVM.

Ordo & forma hoſpitalariis ſignata pro venditione paleæ & hordei, & pro precio habitationis habendo in l. noſtra conſtituitur.

1 IBi, ORDENAMOS, Regi enim pertinet, & ſuis † iudicibus vt fiant publica hoſpitia, vt eſt tex. *in l. 1. titulo. 11. parti. 2.* nam reipu. intereſt vt forenſes habeant manſiones, cum huiuſmodi receptacula pars ſint alimentorum de quibus per *Abb. & Docto. in capi. 1. de emptione & venditione*, & cum priuati regulariter non teneantur niſi in caſibus exceptis hoſpitia præbere, vt in toto titulo de *meta. & epidi. libr. 12. & in l. 1. §. munus. hoſpitiis. ff. de mune. & hono. & in l. 2. §. 1. ff. naut. caup. ſtabul.* neceſſe eſt, vt iudices curent ſolertiſſime vbi forenſes recipi debeant, vt hæc referens inquit *Auenda. in c. 8. prat. n. 11. lib. 2.*

¶ Ibi, *Que cada meſonero que quiſiere vender ce-*

uada en ſu meſon, pondera, hæc verba, *en ſu meſon,* nam ex eis demonſtratur eius diſpoſitionem in iis verbis, & ſequentibus demonſtrare velle, quod loquitur circa ea, quæ in ſuo hoſpitio talis hoſpitalarius vendit hoſpitibus, non vero ſi aliis quam hoſpitibus: aliis enim vendere † non poterit hor- 2
deum minutatim, vel in groſſo pretio conſtituto & dando hoſpitibus, aliter enim faciliter per eos poſſet defraudari pragmatica taxatiua panis, qualitas enim adiuncta verbo, debet intelligi ſecundum tempus verbi ex iuris brocardico, hic tamẽ verbo, *vender*, adiicitur qualitas hæc, *en ſu meſon*, & hoc pro hoſpitibus conſtitutum eſt, ergo aliis quam hoſpitibus non eſt cenſendum legem licentiam præbuiſſe vendendi hordeum vltra taſſam legis, ſi conſideramus taſſam pro hoſpitibus conſtitutam, quę ſolet ſemper eſſe vltra legis taſſam cum aliquo modetato lucro, vbi adeſt ſterilitas hordei, & panis, & pro hac mea conſideratione facit doctrina *Joannis Andreæ, in additio, ad Specul. titulo, de inſtruct. di. §. nunc videndum*, & aliorum relatorum per *Alciat. in capi. pernicioſam. numero 106. de officio delega.* ſcilicet, quod ſtatuto mandante quod iudex adhibeat fidem libris mercatorum intelligitur in cauſa mercantili, quod notandum eſt, quia vidi iam denuntiatum cuiuſdam hoſpitalarij vendentis hordeum cuidam non ſuo hoſpiti, precio, quo erat pro hoſpitibus taxatum, tanquam excedentis taxam pragmaticę panis.

Ibi, *Por granado, o por celemin*, vt enim hoſpitantes habeant abundantes alimenta & prouiſiones, permittitur eisvt poſſint emere in groſſo, & reuendere † minutatim, *ſecundum Angel. in l. an-* 3
nonam. ff. de vari. & extraor. crimi. quem referens ſequitur Auenda. d. cap. 8. numero 3. lib. 2.

¶ Ibi, *Meſoneros*, differunt hoſpes & habitator, quantum intereſt inter domicilium habentem † & perigrinantem, ſiquidem hoſpes 4
non habitat ſed tantiſper hoſpitatur, ex. *l. 1. §. 1. ff. de iis qui deiece. vel effude*, habitare vero dicitur quis vbi non momenti cauſa inhabitat, ſiue moratur, *l. lex Cornelia. §. ſi tamen, & §. cæterum ff. de iniuriis*, & habitare dicitur, qui maiori parte anni habitat. *l. cum delationis. §. Sabinus. ff. de fund. inſtru. vbi Barto*, vel vbi retinet familiam. *l. 1. §. domum. ff. de liber. agnoſcend. vbi Barto. Felinus. c. quoniam columna. 1. de offi. ordina.* & ibi munera ſubire debet. *l. 1. & per totum C. de munici. & origin. lib. 10. Barto. conſilio. 42. viſa inquiſitione*, hoſpes vero non cum familia neque animo permanendi hoſpitatur, ſed animo potius reuertendi, & ſic habitator dici non poteſt neque comprehenditur habitatoris appellatione, & ſic ſtatuta contra habitantes non comprehendit talem hoſpitem ſicut non comprehendit ſcholaſticos, † vt not. *Docto. in l. cum filius familias. ff.* 5
ſi cert. peta. & quo modo † probetur habitatio 6
docet *Barto. in dict. conſi. 42. & Socin. conſilio. 13. inſignis Doctor. numero 14. volumin. 4.* & ſiquis, non habitet in ciuitate † an gaudeat priuilegiis 7
ciuitatis, vide *Barba. conſilio. 73. magnanimus volumine. 4.* & an hoſpitatus in domo mea per multos annos, & ſimiliter eius anteceſſor an per hoc cauſetur in futuro conſuetudo, † vel præſcri- 8
ptio vt tenear, *Rolan. Valle conſil. 22. numero 22. volumine. 2.* inquit quod non

¶ Ibi, *Por los aposentamientos*, in quibus isti hospitalarij statim quod signum hospitij apposuerunt, tenentur omnes ibidem venientes ad hospitandum † recipere *argumento text. in l. verum. ff. de furtis, & notat Bart. in l. 1. ff. nau. caupo. stab. & Cassane. in catalog. gloria mund. 11. parte conside. 46. versiculo, & facit & Auenda. dict cap. 8. prætorum. numero 2. in princip. lib. 2. Auiles capit. 17. prætorum glos. a razonables. numero 8.* vbi ampliat ad notarium, & ad locatorem equorum, vel mularum, † nam licet ab initio in eorum arbitrio est, ne quem recipiant, apponendo tamen signum patens quasi contrahere cum peregrinis, & aduenis videtur, & facto eis promittere, vt eos recipiant, resque eorum & personas saluas faciant, & idem facto sicut verbo, voluntatem suam declarare. *l. de quibus. ff. de legibus. cap. dilecti. de appellatio.* facit text. *in l. vnica in fine*, ibi nec repellere possunt iter agentes. *ff. fur. adue. nau. ita Rebuf. in l. pupillus. §. aduena pagi. 1057. in prin. ff. de verborum significatione, & in 2. tomo constitution. Fran. titulo de hospitibus n. 1* vbi limitat, & limitãt supra dicti Docto. nisi hospitium esset iam repletum, † secundum *Bar. in dict. l. vnica Frederi. consilio. 113.* vel nisi fuerint banniti & alias improbati, vel malefici & suspecti homines vel mulieres, nam tunc non tenetur eos recipere, imo debent denuntiare iudici loci, facit *l. 1 & sequentes. ff. de recepta. vbi Bart. & alij*, item nota quod in aduentu Regis, vel quando multus numerus Armigerorum, † adfuit, tenetur quilibet hospites recipere. *l. 1. & 2. C. de metat. lib. 12. vbi Bart. & alij*, licet in Armigeris & soldatis, clerici, & nobiles laici, & Doctores, ac aduocati excusantur, vt alibi diximus, & notandum quod inter hospites præferendus est, qui prius † receptus fuit, nec caupo propter superuenientem aduenam primum repellere potest. *l. vnica in fine. ff. fur. adue. nau. vbi Angel.* quia melior est conditio occupantis, *c. si duo de procurato, in 6.* & qui vigilauit præuenit alium, & suam conditionem fecit meliorem. *l pupillus ff. quæ in fraud. credi.* nisi ex magna causa, vt si episcopus vel legatus Regis superueniret, vt inquit *Angel. l. 1. ff. nau. caup. relatus per Auend. d. cap. 8 numero 2. versiculo. imo etiam lib. 2* quod intelligo non vt eiiciatur in totum ab hospitio, sed à cubiculo domus vbi erat hospitatus, & dabitur ei aliud inibi, non enim debet ab hospitio repelli, si ipse ibi nulla hospitia inueniret *argum. l. inbemus. C. de sacrosan. Eccles.* vbi notatur teste *Rebuf. in dict. 2. tom. constitu. Fran. titu. de hospitibus. numero 5. & 6.* vbi & inquit primum hospitem reiiciendum, si esset riuosus & iniuriosus ita vt non expediebat eum sic pati. ex. *l. si conuenerit in fine. ff. pro socio*, nam tunc ratione vitandi scandali repelli poterit argum. *cap. nihil. de præscriptio.* vbi multa Felinus de hoc, & sic quotidie dantur his hospitalariis mandata per iudices ne similes homines recipiant in suis hospitiis, & certiorentur iudices de eis.

¶ Ibi, *Y mandamos que los nuestros alcaldes*, hic habes tex. probantem, quod vbi curia adest, tassatio † victualium & habitationum iudicibus curiæ vulgo *Alcaldes de Corte*, pertinet, quem ad hoc allegat *Auend. c. 19. præto. num. 5. versi. & inde lib. 1.*

¶ Ibi, *Tassen lo que han de lleuar*, ne sit in arbitrio stabularij & cauponis extorquere ab hospitantibus quantum voluerint, si quidem caupones, stabularij, tabernarij & hospites solent in iis excedere metas rationis, *secundum Rebuf. d. titu. de hospitibus, & Cassane. in catalo. glor. mun. 11. parte conside. 46. in princip. & Auend. dict. cap. 8. numero 3. lib. 2. & Auiles. cap. 71. præto. glos. a razonables, numero 6. & Mexia in prag. tassæ panis conclusione. 4. numero 14. ad fin.* & sic inquit *Angel. in l. 1. in fine. ff. furt. aduer. nau.* quod videmus † paucos hospites diuites, & eorum diuitias modicum durare, & in mendaciis non iustificabuntur, est enim nauta, caupo, stabularius, & publicanus genus improbum. *l. quantæ. ff. de publi.* ex quo inoleuit practica, vt detur *eis aranzel*, vt in propositum inquit *Mexia in pragmati. panis, conclusione 4. numero 14.* & in præconiis quotidie dandis per iudices nouiter aduenientes, quod vocatur præconium, *de buena gouernacion*, sic iubetur in vno capitulo, quod hospitalarij habeant bene hospitia præparata & habeant itidem aranzel renouandum in tantum tempus, vt apparet ex Doctore *Paz in sua practica. 8. parte tomo 1. cap. vnico numero 13.* & exigentes vltra tassam non solum in foro fori, sed & in conscientiæ foro tenentur, *secundum Auenda. dicto cap. 8. prætorum numero 3. in prin. lib. 2.* neque debent pluris vendere transeuntibus, quam in mercato, † vendatur habito tamen honesto lucro, vt inquit *Rebuf. dict. titu de hospiti. conclusione. 8. numero 14. & diximus alibi, in lib. 2. Curiæ Pisanæ in c. 18. num. 27.*

¶ Ibi, *Las justicias y regidores*, quiquidem vbi curia Regis non adest tassam in iis stabulariis & cauponibus imponunt, sicut aliis quibuscumque victualium † rebus, vt latissime per *Mexiam in dict. concluf. 4. num. 11. cum sequen. pluribus*, vbi quæ considerare rectores debeant in hac tassatione declarat.

¶ Ibi, *Y que en todo esto se ayan fiel y diligentemente*, tam ad iustitias in compellendo caupones exercere officium fideliter & cum diligentia, quam ad ipsosmet caupones vt hæc obseruent, possunt verba ista referri, cum de vtrisq, supra dictum sit, tenentur enim iudices vt diximus visitare hospitia, tenenturq; itidem ipsi hospitantes & caupones & eorum vxores & famuli bona & res quas hospites in hospitium immittunt, fideliter & cum diligentia † custodire: eò enim ipso quod ibidem introducuntur videntur eorum curam suscipere, ideo si pereant tenentur. *l. 1. in fin. ff. naut. caup. Berba. consil. 53. volum. 1.* debentque hospitibus restituere quicquid ab eis acceperint custodiendum, vt in toto titu. *ff. naut. caupo.* quod si non restituerint actionem, sedaturum prætor in eis pollicetur. *l. 3. §. 1. ff. eod. tit.* nisi vt ibi, *in §. ad hoc edicto*, res damno fatali perierit, vel vis maior contigerit, vt & probatur in *l. 26. titu. 8. parti. 5.* imo non solum res, sed & personas custodire tenentur, nam si tenentur pro rebus fortius pro personis. *l. nauta, in fin. l. licet. §. in factum & l. debet. ff. nau. cau.* adeo vt etiam pro sua familia caupones † teneantur, imputent enim sibi si malorum hominum opera vtuntur, vt. *l. fin. ff. eodem, & § fin.* instituta pro socio, explorare enim debent caupones, cuius fidei & innocentiæ essent famuli sui ante quam eos in suum seruitium reciperent ideo culpæ nomine ciuiliter tenentur, si aduena in nulla fuerit culpa, & datum fuerit damnum à suis notis & familiaribus, secus si à viatoribus inter se absque cauponum culpa *l. vnic. in fine. ff. de furt. adue. nau. l.*

nau. l. debet. §. 1. ff. nau. caupo. stabu. consuluit Ioann. Andr. consil. 2. adeo vt etiamsi caupo protestetur, in contrarium tenebitur, quia cum ex necessitate officij teneatur, protestatio officio contraria nihil iuuat, ex doctrina *Imol. in c. Cumana, de electione, & Auenda. cap. 8. præto. num. 4. lib. 2.* amplia etiam vt quantumcunque hospitans hic famulum furantem exhibuerit, non liberetur à solutione rei furatæ & damni illati, quia in habentibus officium publicum in optione, damnum passi est contra quem velit suam actionem dirigere, an contra hospitem an vero contra familiam, *secundum Aufred. decisione. 195.* ne videlicet fraudem committant caupones exhibendo famulum paupertimum & non soluendo, qui sic eludat quoscunque aduenas, *ita Rebuf. l. pronuntiatio. §. seruitutum. ff. de verborum significa. pagi. 860.* nisi secundum eundem *Rebuf. ibi & in 2. tom. constitu. Fran. titu. de hospitibus. numer. 13.* famulus communi opinione haberetur in bona reputatione, & fidelis reputatus erat, & bonus, tunc enim excusaretur caupo ex delicto talis sui famuli, si contra ipsum, cauponem aliquid culpæ in illo delicto extitisse non probaretur, item excusatur caupo si hospes posuerit res suas in euidenti loco periculoso, *secundum Bald. l. 1. & in l. certi iuris. C. locati, & Auen. d. cap. 8. numero 4. lib. 2.* quod intelligo verum & procedere, nisi hospitator ille sciuisset res illas in sua domo positas, nam tunc teneretur etiam si in loco non tuto suæ domus essent positæ, *ex text. expresso in l. 26. tit. 8. partit. 5.* ex quo etiam intelliges supradicta, scilicet, quod non teneretur caupo pro furto commisso per aduenam aliquem in hospitio existentem, vt id verum sit, quoties hospitator, & sic caupo non recepit res illas furatas, secus vero si recepisset eas nam tunc tenebitur etiam de facto aduenæ, secundum glo. *que vienen, per tex. ibi in d. l. 26. titu. 8. par. 5. & voluit Ant. Gom. tom. 2. c. 7. numero 2. post principium.* & sic declarabis & intelliges dicta per *Auen. d. c. 8. numero 5. in prin. & per Rebuf. d. titu. de hospitibus num. 7.* dicentes pro furto aduenæ & viatoris cauponem non teneri. Vlterius etiam excusatur caupo si viatori suo tradidit claues cubiculi, nam tunc excusatur à custodia, caupo ipse & non tenebitur de subtractis in cubiculo illo, *secundum Rebuf. in dict. tit. de hospitibus. numero 9.* quod intellige ex. *l. 26. tit. 8. par. 5.* quoties insimul cum clauis traditione caupo ille dixit ipsi hospiti, accipe clauem & custodi diligenter res & cubiculum, nam tunc non tenebitur, secus vero si tantum tradidit clauem, & nihil dixit nam tunc non excusaretur caupo, *secundum glo. penu. in dict. l. 26.* eò quod tunc magis videtur tradita clauis vt res ponat hospes in abscondito, quam vt liberetur caupo à custodia, *secundum Angel. l. 1. ff. nau. caup.* & quia solent caupones isti plures vnius cubiculi & arcæ claues habere, & post discessum hospitis ad ciuitatem, solent aperire alia claue, vt inquit *Rebuf. in d. titu. de hospitibus. numero 10.* ex quibus semper contra stabularium solet fieri inquisitio super iis, & attenta qualitate & indiciis posset torqueri, *secundum Auend. dict. cap. 8. numero 6. in prin. & Angel. de malefi. verbo. quod fama publica numero 107. in paruis fol. 280.* vbi inquit quod contra cauponem est præsumptio, & quid erit si amico † tradatur res custodienda *vid. tex. & ibi glos. in dict. l. 26.* & quid si cista, aut balisia tradatur clausa cauponi † & reddat eam apertam, vide quæ diximus. *l. fin. glos. fin. titu. de las demandas, lib. 4. supra* & de iis omnibus & aliis traditur per *Auenda. dict. cap. 8. per totum, & Rebuf. in dict. titu. de hospitibus, & per alios Doctores supra relatos* ex quibus hæc collecta sunt, & in ordinem reposita & digesta, nouissime *Mascard. de probatio. 2. tom. conclusione. 832. numero 10. cum sequentibus aliquibus*, vbi & de cista data clausa & reddita aperta, & *Iuli. Clarus in lib. 5. practi. crimi. §. furtum. numero 27.*

SVMMARIVM.

Moderanda sunt vendenda hospitiis, & quomodo. numero 1.

Stabularij, si vt debent officium exercent, charitatem exercitantur. numero 2.

Stabulariorum officium viliſsimum. num. 3.

Lex 7.

SVMMARIVM.

Permittitur cauponibus victualia in suis hospitiis habere, & vendere aduenis & hospitibus precio moderato per iudices.

IBi, YQVE SE VENDAN A IVSTOS Y MODERADOS PRECIOS, quæ quidem precia moderanda † sunt vt inquit *Mexia in pragm. panis conclusione. 4. numero 12.* quatuor principalia considerando, primum an ciuitas Regia abundet talibus mercibus & victualibus, an vero deficiat, vel mediocriter se habeat, nam si superabundat non est valor earum ad tantum precium taxandus sicut si deficiant: & tunc an defectus hic accidentalis vel naturalis sit, erit itidem inspiciendum, vt non taxetur valor ad tantum precium ex accidentali, quam ex naturali secundum dispositionem temporis, nec enim tanti debent merces æstimari & taxari, quando temporis dispositio est apta, sicut quando non est apta, tertium, dispositio & hominum conditio in naturalibus & moralibus, nam vbi in regione sunt homines temperati & pauci victus, & laborioſi, in cultura terræ victualia sunt taxanda ad minus precium, quia censenda sunt tunc superabundare respectu alterius regionis, vbi sunt homines ignaui, & non bene laborantes, guloſi, & voraces, & iurgatores, voluptuoſi, vel vane glorioſi, qui plurima propter necessitatem consumunt, vt hæc latius prosequitur *Mexia vbi supra.* Quartum est considerandum, quanta & qualis sit indigentia illarum rerum taxandarum, quæ omnia ingens tempus demonstrabit, sed væ temporum nostrorum: considerantur ne hæc hodie ab aliquo iudice, vel rectore prout considerari debuissent, aliis iudicandum relinquo.

¶ Ibi, *Que no les sea hecha nenguna vexaciõ ni molestia por las*

por las dichas justicias, ni otras personas a los dichos mesoneros, subleuandi enim sunt, & non opprimendi tales caupones, qui quidem si vt decet officium † exercuerint, charitatis officium exercent, quæ charitas consistit in hospitalitate, quæ ab Apostolo commendatur ad *Romanos*. 12. ibi hospitalitatem sectantes, vt in propositum inquit *Cassane. in cata. glo. mundi.* 11. *parte, conside.* 46 vbi laudat eos, & *Tiberi. Decia. Resp.* 66. *num.* 36. *cum sequentibus, volumine.* 3. sed hodie differunt multum ab hac charitate & hospitalitate caupones, quorum genus, vt dictum est in lege præcedente, rapidissimum est & furtibus plenum, & parum aut nihil conscientiam prouidentes, sed per fas aut nefas bursas implere desiderant, vt inquit *Cassane. vbi supra & Clarus, & Mascardus in fine. l. præcedentis relati*, & ideo hodie vexantur & molestantur per iudices & iuste quidem, & vilissimum † horum cauponum officium reputatur vt videre licet per *Gutierrez in consiliis suis consi.* 99. *num.* 7. *cum seq.* & hæc pro hoc tit. sufficiant. 2 3

TITVLO DVODECIMO

De los Trages y vestidos.

CONtinuatur ad præcedentem & præcedentes hoc videlicet modo, quod cum in præcedentibus actum sit de præbendis, forma & modo, & ordine officialibus, menestralibus operariis, cauponibus, & aliis, & itidem in præcedentibus titulis ordinem viuendi & vtendi terminis publicis & priuatis prestiterit legislator, nunc hunc ordinem sequendo, apponitur etiam ordo circa vestes portandas, vt excessui earum medeatur, præsertim isce temporibus miseris, vbi pauperes & infimi homines ita sicut nobiles & magnates vestiuntur, & mulieres eorum splendidius quam vnquam quæ emere mariti coguntur ad extremam interdum inopiam neque legum dispositiones ad id impediendum sufficiunt eo quod ignaui & male eorum executores hodie reperiuntur, tum quia eis non applicatur pars pœnæ contrafacientibus impositæ, tum ob fauorem & importunitates potentium, tum & fortassis ob pecuniarum, donorum & munerum interuentum, hæc enim peruertunt iustitiam.

¶ Et pro huius Rubricæ declaratione qui voluerit multa videre de vestibus & nominibus earum, vltra *Cassaneum, in Cathalogo glor. mundi.* 11. *p. conside.* 96. videat latissime & ad saturitatem *Tiraq. in legibus connubialibus. in l.* 3. *per totam*, & hunc legisse sufficiat, & *Rebuf. in l. vestis appellatione. ff. de verborum signifi.*

Maritus si leget vxori omnes vestes, non intelligas mulieribus prohibitas portari. num. 7.

Lex Prima.

SVMMARIVM.

Omnibus aliis quam personis Regiis prohibentur vestes in præsente lege contentæ & sub eius pœna.

IBi, QVE NINGVNA, NI ALGVNAS, Sed an ecclesiæ comprehendentur, *vid. Didac. Perez, in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. *col.* 1333.

¶ Ibi, *Excepto nuestras personas Reales.* Exceptio hæc firmat regulam, & fortificat prohibitionem præcedentem, vt omnes personas cuiuscunque qualitatis sint, comprehendat, & hoc nimirum, nam †si insigniis Regalibus nullus vti potest, ex text. 1 *in l. sacri affatus. C. de diuers. res. & text. in l.* 8. *titu.* 1. *supra, lib.* 4. *vbi diximus.* imo neque forma scribendi, ita vestibus in l. nostra descriptis alius quam Rex & Regia persona vti non potest, ex tex. *in l.* 1. *& ibi glo. C. quæres vend. non poss. notat Meneses in dict. l. sacri affatus num.* 5. & ratio est quia magnos magna decent, & potentioribus alij pares esse non possunt, *ex l.* 3. *ff. de alie. iud. mut. causa fact.* nam non dignoscitur à plebeio, nec nobilis à Principe, & ob id in vestitu saltim ostendetur. *l. item apud.* §. *si quis virgines. ff. de iniuriis. cap. si iudex, de senten. excom. in* 6. ex quo *Seneca*, vxori Neronis dixit, indue te delicate chariissima non propter te, sed propter honorem imperij, vt per *Speculato. titu. de aduocato.* §. *sequitur. num.* 1. *Faber. in proœmio, Instit. verbo, Augustus. numero* 8. & sic purpuram deferre spectat † ad Principes, & est prohibita. *l. temperent. de vesti. olo. lib.* 11. 2 in personis enim Regiis vestes ad gloriam & honorem esse dici potest, vt *Exodi* 28. & ad ornatum, secundum *Lucam de Pena. C. de vesti. olob. lib.* 11. nam vt inquit *Cicero, de Oratore*, vestis primo depellendi frigoris causa reperta est, postea ad ornatum & corporis dignitatem reperta est. ex quo iam hodie ex

Insigniis & vestibus Regalibus inferior, vti non potest num. 1.

Purpuram deferre pertinet ad principes. num. 2.

Imperatrix, vti potest vestibus Regiis. num. 3.

Vestes hic prohibitas, non sufficit quòd portentur per aliquem, nisi vestitæ deferantur. num. 4.

Rex potest constituere formam in vestibus, à qua recedi non possit. num. 5.

Domi etiam censetur prohibita delatio vestium prohibitarum. num. 6.

vestibus se quisque magni facit & ex contrario vilipenditur, iuxta illud, *Vir bene vestitus pro vestibus esse peritus*, vt refert *Cassane. in dict. Cata. 11. part. consideratione 96.*

¶ Ibi, *O de la Emperatriz*, Has enim licet Reginæ, & Imperatrici deferre vestes, quas licet Regi,
3 siue Imperatori † eius marito, iuxta illud *Psalm. 44. astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato*, & faciunt late tradita per Docto. *in l. fœminæ. ff. de senato.* & per nos alibi, & in iis terminis tradit *Charo. à Grassallis, libro. 1. Regali. Franc. iure. 18. versic. hinc est etiam.*

¶ Ibi, *Nuestros hijos*, Qui multum sunt priuilegiati, *vt in Clem. 1. de baptismo, in extrauagan. execrabilis. Ioann. 22.*

¶ Ibi, *No sean osados de traer, ni vestir*, hæc est regula principalis nostri text. vt scilicet, nemo deferat vestes hic prohibitas, & versic. præcedens est exceptio huius regulæ, vt scilicet, in Regibus & Regiis aliis personis & Regina hoc non procedat. Et sic regula hæc ad alios quam ad Reges & Regias personas directa est, ponderandaquè sunt hæc verba, *De traer ni vestir*, quæ sunt copulatiua ex dictione illa, *ni*, quæ negatiua est & copulatiua vt diximus in l. 10. titu. 1. lib. 4. supra, vt intelligas non sufficere vt nostræ. l. pœna incurratur quod vestes hic prohi-
4 bitæ deferantur † nisi & deferantur vestitæ, quia copulatiua vtrumque copulatum requirit verificari, & consequenter si precio aliquis venderet vestem hic prohibitam, & ad vendendum deferret non incurret legis nostræ pœnam, non itidem comprehenditur si per nuntium mittitur, prout comprehenderetur si tantum delatio prohiberetur, *secundum Palac. Rub. in Rubr.* §. 30. *num.* 7. & cum hac Regula, concord. text. *in l. 1. C. de vesti. olou. lib. 11.* & in Francia, adest itidem constitutio de hoc, vt apparet ex *Rebuf. in tom. 2. consti. Fran. titu. de pannis aureis, argenteis, sericis.* & hoc nulla alia ratione quàm quod excessus vitetur, & prodigalitas quorundam in vestibus habita, ad quam vitandam potest Rex certam
5 formam constituere, vt ab ea non † excedatur, *vt in l. 2. & ibi nota. ff. de iis qui sunt sui, vel alie. iur. & not. Auend. c. 14. prætorum. num. 1.* vbi in illo cap. plura cumulat, quæ propter excessum sunt vetita, & ego etiam considero aliam rationem ex *Diuo Chrysosto. super epist. Paul. ad Roma. homil. 24.* dicente, nō est vestibus ornanda caro, nè ornatu illam perdas, nam & molliorem inde facies, & bonam ipsius valetudinem corrumpes dum nimia mollitie dissoluis, ex quo colligo, quod cum homines molliores efficiantur, vt hisce temporibus videmus, deficiunt in labore, in militia, in bonis operibus, & ideo iustè prohibenda est vestis excessiua, & ad ornatū tantum facta vt hodie fit, Quare *Beatus Grego.* vnus ex ecclesiæ Doctoribus in homilia quā in *euangeli. Matth. c. 1.* edidit, inquit, nemo existimet in luxu, atque studio preciosarum vestium peccatum deesse, quia si hoc culpa non esset, nequaquam Petrus à preciosarum vestium appetitu compesceret, dicens: Non in veste preciosa. Pensate ergo, quæ culpa sit, hoc etiam viros appetere, quo curauit pastor Ecclesiæ, & fœminas prohibere: Hæc *Gregor.* qui & ipse in alia *Homilia in Diuum Lucam. c. 16.* enarrans illud. Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & byssо, hæc quoque scripta reliquit, sunt nonnulli qui cultum subtilium preciosarumque vestium non putant esse peccatum, Quod si videlicet culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod dives qui torquetur apud inferos, byssо & purpura indutus fuisset: & paulo post, quam culpam possumus melius etiam ex diuerso colligere, quia si abiectio vilis indumenti virtus non esset, Euangelista vigilāter, non diceret, erat indutus pilis camelorum, hoc de B. Ioanne Baptista referens prout hæc refert *Tiraq. in d. l. 3. connubiali. nu vbi num. 4.* prosequitur contra mulieres figmen[illegible] ornantes. Et sic clericis prohibitum est vestes has excessiuas & diuersi coloris portare, vt apparet ex *Bernard. Diaz & ibi eius additio. in Pract. crimi. cap. 75. per totum*, vbi tandem inquit quod secreto vestes prohibitas subtus alias vestes portare eis licet, vel si alias non habent, vel in studio & secreto domus, quod licet in clericis id procederet, non tamen in laicis quin punirentur pœna nostri tex. cum ad euitandos excessus & nimios sumptus & propter eos, ex quibus homines depauperantur, processit lex nostra & sequentes, & ideo etiam domi censetu. † pro- 6
hibita delatio harum vestium prohibitarum, vt inquit *Didac. Perez*, post longam disputationem *in l. 1. tit. 1. lib. 4. Ordi. col. 1331. cum sequent. & ex. l 2. §. 14. eod. colligitur*, & hæc est vna de rationibus nostri text. vt prohibeantur vestes in ea contentæ, vt in simili inquit *Rebuf. dict. 2. tom. consti. Franc. titu. de pannis aurat. num. 20. cum duobus seq.* & ego addo ne effœminentur homines, & in veneris blanditiem conuertantur, prout hodie videmus conuerti, iam enim homines figmenta mulierum, & vestes earum se se affœminando portant, & ideo noua pragmatica Matritij facta, anno. 1590. præsente, hæc etiam ponderantur & taxa imponitur & prohibentur plurima, quibus homines etiam pauperrimi vtebantur. Et sic vestes ita deberent moderari vt solum illæ quæ necessariæ essent pro defensione frigoris in hyeme, & pro defensione caloris tempore æstus, permitterentur portari, vt inquit *Rebuf. in l. vestis appellatione in fi. de verborum signifi.* quæ hyemales intelliguntur à Calend. Septemb. æstiuæ vero à Calend. Aprilis, vt colligitur ex *text. in l. 1. C. de milit. veste. libr 12. Roma, singul. 595. aliud, Corset. singul.* vestis pro salario, *Rebuf. vbi supr. num. 29.* vltra has enim vestes, vel superbiæ causa, vel voluptatis aut vici vestiri censeo, dum tamen vnusquisque secundum statū suum vestiatur, in iisce enim rebus sicut in cæteris mediocritate quadam vtendum est, vt in propositum plura referens, inquit *Tiraq. in d. l. 3. connubiali. num. 54.* vbi cum multis numeris ante, & post multa de ijs differit, & refert, vbi num. 57. inquit, mores cuiusque regionis eorumque quibuscunque versaris, esse maxime obseruandos. Ex quibus infero quod si maritus leget vxori suæ omnes vestes non intelligitur legare illas quæ ex dispositione legis vel statuti †, 7
mulieribus prohibitæ sunt, secundum *Bart. & alios relatos per Moli. de Primogeni. libr. 1. c. 13 nu. 87.* vbi quod vnicuique secundum statum suum censetur legatum vestitum, aliàs nihil valet.

¶ Ibi, *Por reuerencia y acatamiento de la Iglesia*, Summa est enim ratio, quæ pro religione facit. *l. sunt personæ. ff. de religio. & sumpt. fune.* & summa est reuerentia Ecclesiis debita, & multa sunt eis constituta priuilegia in iure, quæ longum esset referre, & ideo nimirum etiam si in dispositione nostra priuilegietur.

SVMMARIVM.

Fœminæ, an comprehendantur eius dispositione. num.1. & 2.
Vestis dicitur à vellere. num.3.
Vestimenta prodigalia modernus vsus introduxit. numero 4.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Ordo & forma vestium hic describitur, quæ per sequentem legem declaratur.

IBi, De hombres y mvgeres, vide dicenda *in* §. 18. huiusmet legis.

¶ In §. ibi, *Que ninguna persona de qualquier estado y condicion que sea*, & sic mulieres † comprehenduntur, cum qui totum dicit nihil excludat, ex. *c. si Romanorum. 19. dist.* & clarissime colligitur *ex. §. 9. istius nostræ l.* vbi nostrum hunc §. refert, & in mulieribus idem esse ibidem disponitur, & *l. 3. in c. 1. istius nostri titu. & vide. c. curiarum de Madrid. 52. huius anni 1590.* circa hæc alia disponens, *& in c. 53. ibidem.*

In §. ibi, *En la guerra*, & hoc ne tales nobiles, & milites in bellis interficiantur vt plebeij, sed capiantur & dato pretio postea redimantur, vt ex *l. vni. C. nulli licere infrænis, ibidem not. Rebuf. teste Petro Rebuf. in 2. tom. constitu. Fran. titu. de pan. aur. & arge. glos. 1. num. 28.* vbi per totam illam glos. plura similia, & ad titulum nostrum conducibilia dicit, & vide. cap. 4. l. sequentis nostræ declaratoriæ.

¶ In §. 18. ibi, *Qualesquier personas*, & sic Ecclesiæ etiam, vt tenet expresse *Didac. Perez. l. 1. titu. 1. lib. 4. & ordi. colum. 1333. versic. dubium*, vbi inquit, quod coram ecclesiastico erunt super hoc conueniendæ, prout in armis diximus in titu, *de las armas*, libr. *6.* supra.

¶ In *eod.* §. 18. ibi, *O hembras.* † istud dicebat, esse sine ratione *Bald. in l. quod non ratione. ff. de legibus*, dicens, quod statuta, quæ fiunt contra dominas, ne margaritas, vel alias gemmas deferant, sunt præter rationem & ideo non debere extendi, vt etiam not. *Socin. in c. veniens, col. 12. vers. præterea, de accusatio.* dicens hæc statuta sapere iniquitatem, quia mulieres melius conseruant sua vestimenta, quam viri, refert *Rebuf. in 2. tom. constit. Franc. tit. de pan. aur. argent. in prine. numero 17. & Cæpola de serui. rustic. præd. titu. de serui. aquæ haust. col. penul. late Benedictus in Repet. cap. Raynu. verbo, Quidam Petro.* eo quod secundum eos. mulieribus competit propter honorem sexus margaritis, & precioſis vestibus vti, & sic statutum prohibens portare vestes aureas in dubio non intelligitur in mulieribus, secundum *Rebuf. vbi supra, num. 16.* sed ob euitandos sumptus iustum est id statuere, & hac de causa valere tale statutum, inquit *Bald.* parum sibi constans in *proœmio Gregor. in parte Rex pacificus, sub. num. 34. & eo relato, Auend. in ca. 14. præto. nu. 2. in princ. lib. 1. & Rebuf. vbi supra, num. 18. & Tiraq. in l. 3. connubia, num. 14.* prout in nostra. l. fuit factum vt not. *Dida. Perez, in l. 1. tit. 1. lib. 4. Ordinam. col. 1330.*

¶ Ibi, *Vestidos*, Vestis dicitur à vellere †, quod est vniuersæ ouis lana, vel à velando, quòd corpus nostrum velet, secundum Varro. vestis enim primum depellendi frigoris causa reperta est, postea ad ornatum, & corporis dignitatem haberi cœpta est, *secundum Cicero. de Oratore, & Chrysost. super Epist. Paul. ad Roma. homil. 24.* inquit, non est vestibus ornanda caro, nè ornatu illam perdas, nam & molliorem inde facies, & bonam ipsius valetudinem corrumpes, dum nimia mollitie dissoluis per abusum: tamen potius ad pompam quam ad necessitatem nimis excreuerunt vestes in quo non deest peccatum, vt inquit *Tiraquel. in dicta. l. 3. connubiali. num. 3.* vbi per totam illam l. plures vestium formas descripsit, & plura dixit & retulit, & *Rebuf. in l. vestis appellatio. ff. de verborum signific. & in d. 2. tom. titu. de pannis aure. & argen.* nam vt inquit *Bald. in c. iurauit, in fi. de probatio.* prodigalia vestimenta † modernus vsus introduxit: & ideo iuste per. l. nostras moderantur.

¶ In §. 21. Ibi, *Mandamos que*, nisi lex id clare disposuisset, comprehenderentur sub eius dispositione vestes antea factæ, vt inquit *Felin. c. quoniam, col. 12. de consti. & in cap. constitutus. col. pen. de rescript. & per Hippolyt. in pract. §. secundo. numer. 56.* vbi cum numeris ante & post plura similia retulit.

SVMMARIVM.

Dictio, Pierda, *præsentis temporis est, & sic ipso iure incurritur. num. 1.*
Monasterium monialium pium est. num. 2.
Exteri possunt ligari legis dispositione. num. 3.

Lex 3.

SVMMARIVM.

Lex hæc nouam formam iuducit vestibus portandis cum declaratione. l. præcedentis.

IN §. 4. Ibi, Lo contenido en el capitvlo, Quod est sextum in ordine legis præcedentis.

¶ In § 5. Ibi, *Del año de treynta y siete*, quæ est lex præcedens. c. 7.

¶ In §. 14. *Dentro de su casa, o fuera*, tollitur ex iis verbis dubium antea per Docto. propositum, an prohibitus portare vestes aliquas censeretur etiam id ei prohiberi, etiam domi, de quo per *Did. Perez, late in l. 1. tit. 1. lib. 4. Ordina. col. 1331. cum. 2. sequent.*

¶ Ibi, *Y pierda*, præsentis temporis est & sic ipso iure † incurritur pœna hæc, vt ex glo. *in l. in criminali. C. de iurisd. omn. iudi. not. Auend. ca. 27. prætorum. num. 11. libr. 2.* Declaratoria tamen adhuc tunc requiritur sententia pœnæ incursæ, secundum *Didac. Perez, in l. 3. titu. 1. lib. 4. Ordin. col. 1346. cum sequent.* & alibi nos plura adduximus circa hæc.

¶ In eod §. 14. *Como Iglesias, hospitales, monasterios,*

Hic

Hic est text. expresse probans monasterium moniа-
2 lium reputari † locum pium, vt de iure est teste *Mexia in prag. taßæ pan. concl. 1. numero 45. hoc ad l. nostram notante.*

¶ In §. 17. Ibi, *Quanto toca a los estrangeros,* Hic
3 est text. probans posse dispositione legali exteris † etiam prohiberi, & contineri sub eis, vt notauit *Mexia, in dict. prag. taßæ pan. conclusione. 5. nu. 78. cum pluribus seq.*

Hodie tamen habemus nouissimam dispositionem curiarum de Madrid, hoc anno. 1590. factam circa vestium portationem & declarationem, etiam hisce diebus ibidem factam, quas in nouissima hac impressione huius Recopilationis descriptas repeties ideo eas non refero.

Lex 5.

1 *Portantes vestes vetitas cum rigore huius legis plectendi sunt. num. 1.*
2 *Propertij carmina referuntur notabilia quidem. num. 2. & plura de muliebribus vestimentis traduntur. num. 3.*
4 *De eadem re. num. 4.*
5 *Pœna huius legis insinuatur contra portantes vestes. num. 5.*

SVMMARIVM.

Iudices cum rigore pœnas exequantur contra portantes vestes prohibitas.

1 IBi, Del excesso de los trages y vestidos. Quibus quidem vestibus pretiosis, etiam hodie vtuntur omnes quilibet hi sint, & maximè mulieres, ita quot leges nostræ non seruantur, nec exequuntur, sed potius præbent incentiuum faciendi in contrarium, fortassis enim si non priuarentur vestibus quibuslibet vti, eis non vterentur: est enim priuatio causa appetitus vt inquit *Tiraquel. in l. 8. connub. num. 19 & in l. 9. num. 31.* Semel amen factis legibus exequendæ sunt, præsertim illę moderantes vestium sumptus: nam vt ait *Aristotel. libro secundo Politic. capit. 7.* quin etiam vniuersa Respublica malè se habet, vbi fœminarum sumptus non cohibentur, neque enim seipsas duntaxat, sed & parentes, filios, fratres, & maritos perdunt, ac totam ferè Rempub.
2 secum trahunt in perditionem, timendumque quidem est nè illa iam redierint tempora † quando Propertius cecinit.

Matrona incedit census inducta nepotum,
Et spolia opprobriis nostra per ora trahit.
Nulla est poscendi, nulla est reuerentia dandi
Aut si qua est, pretio tollitur ipsa mora.

Ex quo etiam *Biesius lib. 3. de Republi.* dicit: oportet, vt quam commodissimè minimoque pretio tota ciuitas viuat: oportet vt ciues in suppellectibus etiam atque vestibus reliquisque rebus omnibus suam teneant mediocritatem, nulla namque Resp. nisi frugalis fuerit vnquam beata, iam vero non sat est habere vestes innumeras, atque molissimas nisi plurimis sututis, iterum exasperentur, † quid ego 3
nunc modos mulierum recensеam, quibus magna ex parte Reipub. pecuniæ continentur? necesse est ab vltimo terrarum orbe quærere gemmas, quibus scilicet pretiosarum istarum fœminarum inexplebilem inanis ostentationis libidinem expleamus: at ineptissimi sumus, qui non videmus hoc pacto nimis onerari præmique respublicas. aut si videmus & negligimus scelerati etiam & nefarij sumus, & sic inquit *Cæsar. de Bel. Gallico,* adducuntur iam pridem inutiles merces quibus adolescentes otiosi, & vani & mulieres leues, & fatuæ facilè decipiuntur: nam vt præteream plumas, telas, picturas, & mille talia, quid dicam de vestibus istis, quibus Hispani iuuenes alioqui futuri fortissimi effæminantur, quibus fœminæ magno suo & parentum & maritorum malo impudentiores fiunt, vt hæc & alia affert *Siman. de Repu. lib 9. c. 27. & inquit Tiraq. in l. 3. connub. numero 9. quod* Pythagoras Samius Crotonij, fecit vt matronæ auratas vestes, & alia ornamenta velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaque omnia delata in Iunonis ædem consecrarent, proferentes, vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse, sed vè temporibus istis in quibus nulla est, nec fuit vnquam inuentio talis ordinandi se mulieres imò & homines, sicut nunc de quibus & multa dixit *Petr. Gre. in Syntagm. iur. lib. 9. c. 19. per tot. & Castillo, in Polit. de Correg. lib. 2. c. 17. num. 148. cum seq. & nos diximus alia in l. 1. num. 5. tit. 12. lib. 7. supra.*

Ibi. *Con que en quanto a traer los vestidos y trages* 4
que estuuieren hechos. Hic habes text. probantem, sumpto argumento à permissione, & expresione, quod vestes factæ ante legis prohibitionem censentur prohibitæ deferri, nisi aliud dicatur, vt hic dicitur, & ita asserebat *Bal. in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. & eum referens Hippolyt. in practic. §. secunda numero 56.*

Ibi. *So pena de quarto años de destierro.* Occurren- 5
dum enim est (vt inquit Biesius, de Repub. lib 3.) bonis legibus malis moribus: & puniendi sunt sartores & sarcinatores seueriſimè, si quid in vestibus contra leges fecerint: & vt fœminarum licentia reprimatur. Expediret fortasse vt lex fieret contra mulieres nobiles & illustres addito præmio, quia honestatis, molestiæ, atque frugalitatis exemplum cæteris omnibus esse debent: ac simul permitteretur vsus illarum vestium plebeis fœminis & meretricibus, tunc enim infames fierent vestes illæ, atque ab omnibus repudiarentur, nulla enim esset mulier, quæ nobilis & honesta æstimari non vellet, contra, cum lex nobiles excipit, rixarum & iniuriarum est causa, & vix ad effectum perduci potest. hæc Biesius vbi supra. Sed vestium damna penes sutorem vel fullonem ad quem pertineant verè per *Petr. Gregor. in Syntagma, lib. 18. capit. 26. num. 4.*

Lex 6.

1 *Quid breuis est non indiget summario. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Nullus tegumētū portet super bestia equina, exceptis mulieribus, sub nostri text. pœna.*

Ibi.

IBi. MANDAMOS, QVE AGORA Y DE AQVI ADELANTE. Idem eademmet lege fuit dispositum per. *l.6 titu.19. lib.6. supra* vbi per errorem fuisse appositam credo,& sic in posterum non inseretur ibidem, quia esset superfluè apposita.

Ibi. *Aunque no sea suyo.* Nisi hoc lex nostra expressisset alienum,non omitteretur,secundum quod *diximus in l.25.tit.18. numero 19. in fin. cum.3. seq. lib.6. supra.*

Lex 7.

1 *Per sex anni menses permittitur equitare in equis cum tegumento. numero 1. cum aliquibus ampliationibus, & limitationibus. numero 2.*

SVMMARIVM.

1 *In sex anni mensibus hic declaratis permittitur equo ambulare, tegumento super eo imposito, & cuius formæ esse debeat tegumentum hoc.*

2 IBi. TENEMOS POR BIEN. Limitatiua est legis præcedentis, quæ tantum de bestiis equinis loquebatur ad differentiam legis sequentis, quæ de mularibus bestiis loquitur.

Ibi. *Con que mandamos, que esto no comprehenda a las mugeres*, quæ quidem ex verbis iis, & ex similibus in fine legis sequentis positis earum dispositionibus non comprehenduntur, cum exceptio firmet regulam in contrarium.

Lex 8.

1 *Inmularibus bestiis deambulare personis ecclesiasticis cum tegumento permittitur, similiter graduatis in Vniuersitatibus approbatis. numero 1. & 2. cum aliquibus declarationibus. num.3.*

SVMMARIVM.

Prohibetur itidem in bestiis mularibus ambulare cum tegumento, nisi in personis, & casibus hîc permissis, & in lege sequente, quæ est nostræ declaratoria.

IBi. ANSI MISMO MANDAMOS: ANSI MISMO Latinè, est item, quæ est dictio repetitiua similium, *vt inquiũt DD. in l. in repetendis, de leg.3.* & cum per verbum, *mandamos*, & verbis prohibitiuis loquatur lex nostra respicit prohibitionem l. *6.* præcedentis, quæ in bestiis equinis loquebatur, vt idẽ sit in bestiis mularibus, secundum quod hic disponitur, & prouidetur.

Ibi. *En la ley antes desta.* Quæ est. *6.* adde tu, & in lege sequente. Nam in proxima, ac præcedente lege nullę personæ exceptantur, quæ possint per totum annum tegumenta trahere in bestiis equinis, sed *in l.6. mulieribus* permittitur, & in l. sequente, † hominibus literatis, & graduatis in bestiis mularibus sexus fœminini,& sic aliis personis non censetur promissum. 2

Ibi. *Ni en mula con gualdrapa.* Non est enim iniurioſa lex hæc prohibens equitare super mulas cum tegumento, maximè cum respiciat publicam vtilitatem imminente bellorum necessitate, & equitandi exercitio super equos, *vt in simili inquit glos. mas, in l.1. titu.21. partit.2.*

Ibi. *Y no en machos*, exceptio hæc omnes personas supra memoratas & exceptas etiam comprehendit, dum tamen non sint mulieres, hæc enim & in mulis,& in mulabus possunt per totum annum equitare sine pœna cum tegumento super eis imposito,& super *el sillon, o angarillas que lleuarẽ puestas sobre la tal mula, o macho.* 3

Lex 9.

1 *Non summatur, quia facilis est & aliqua tradita fuerunt in num. 2. legis præcedentis. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Literati graduati gradu licentiaturæ ad minus in qualibet scientia possunt equitare per totum annum super mulabus cum tegumento super imposito.*

IBi. TENGO POR BIEN. Est limitatiua dispositionis principalis legis præcedentis, & ampliatiua exceptionis ibidem positæ circa monachos, & ecclesiasticas personas, vt idem sit circa personas literatas gradu licentiaturæ ad minus insignitas in qualibet scientia,& in qualibet vniuersitate approbata huius Regni, vel extranei.

Lex 10.

1 *Quibus modis tegumenta facienda, & portanda, sint. numero 1.*

SVMMARIVM.

1 *Prohibet lex nostra tegumenta, & alia portari cum rebus hic designatis, sub pœna harum legum.*

IBi. NI DE PAÑO. Intellige quæ sit munita cum serico, vt designatur in verbis sequentibus, *con terciopelo, ni passamano.*

Ibi. *Ni freno ni copas*, vt in toto titulo nulli licere, *in frænis lib.11.* prohibitum reperimus.

Ibi. *En estas leyes.* Quæ inseruntur *in l. 6. supra eodem* & in sequentibus legibus approbantur.

TITVLO

TITVLO DECIMOTERTIO

Del obrage de los paños.

CVmque superiori titulo, vestibus portandis sit modus descriptus, nunc sequitur immediate seruandus, circa cõficiendos pannos. Et de artificiis lanificiorum, quam sint necessaria in vita humana, tradit late *Cassan. in Catalog. gloriæ mund. consid. 41. per totam*, & quia tituli quatuor sequentes sunt nostri declaratorij, & cũ lex declarans cum declarata esset apponenda vt confusio & labor euitaretur, & non sit factum, licet sit laboriosum, vtile tamen, hic interseram vnam post aliam, prout inserui in meo *Repertorio de cortes. sub tit. 13. lib. 5.* quod quidem repertorium fuit primus liber per me compositus & Regia approbatione impressus, cessauit tamen per nostram Recopilationem, licet non in omnibus.

SVMMARIVM.

Artificia lanificiorum, sunt necessaria in hac vita. numer. 1.

IN hac. l. Compilator inscriptione marginali remisit videndam. l. 4. titu. 15. infra isto lib. debuit tamen allegare. l. 37. titu. 17. infra isto libr. quia lex illa. 4. nihil in propositum nostræ disposuit.

¶ Lex 3.

In hac. l. subscriptio marginalis pro eius declaratione allegat. l. 1. titu. sequent. vbi & addit ad. l. nostram, allegat itidem. l. 2. tit. 16. infra eod. corruptè tamen allegauit titulum. 16. nam est in tit. 17. infra eod. lib. & faciunt l. 11. tit. 16. & l. 11. tit. 17. infra hoc lib. pro declaratione nostræ. l. de qua memini in l. 12. tit. 13. lib. 5. mei repertorij *de Cortes*.

¶ Lex 4.

Pro declaratione huius nostræ. l. videnda est. l. 2. tit. 14. sequentis, quæ & addit alias pœnas ad nostrã. l. & etiam videbis. l. 11. tit. 16. & l. 11. tit 17. infra isto lib. lanæque (de quibus in præsenti) consumi non possunt in pannis declaratis in l. 17. titu. 14. sequentis.

¶ Lex 5.

Pro declaratione huius. l. Compilator in margine allegat. l. 9. tit. 14. infra eod. & vide etiam. l. 31. istius nostri tit. 13. infra.

¶ Lex 8.

Compilator in margine corruptissimè pro declaratione nostræ. l. allegauit. l. 23. titu. 13. infra eod. nam debuit allegare in titu. 14. Item corruptius allegauit etiam l. 2. & 12. tit. 16. infra eod. nam debuit dicere titu. 17. & pluries sic reperies in hoc tit. quæ nisi nunc emendarentur per me, laboriosum esset pluribus eas reperire, & alij eas omitterent quærere. & inuestigare.

Lex 9.

Itidem in hac. l. corruptè allegatur pro declaratione nostræ legis. l. 3. tit. 13. infra, nam est in titu. 14. quæ declarat. l. nostram, vt non habeat locum, vbi non vtitur, *Arquear, sino carduzar, y añade mas penas.* & posui ego pro. l. 18. titu. 13. lib. 5. mei repertorij.

¶ Leges 15 & 16.

Pro declaratione harum duarum legum videbis l. 4. tit. 14. sequentis, quæ disponit, *Que las hilanderas, no puedan hilar, ni tener para ello mas de dos suertes de lana: vna de estambre, otra de pie o de trama*, & posui pro. l. 24. tit. 13. lib. 5. mei repertorij.

¶ Lex 20.

Pro declaratione huius. l. Compilator, in subscriptione marginali allegat. l. 5. titu. 13. debuit dicere titu. 14. sequentis, vbi ipsemet Compilator in margine allegauit pro declaratione. d. l. 5. l. 1. tit. 15 infra eod. & bene allegauit etiam l. 2. tit. 16. infra eod. lib. quæ nihil ad nostram. l. facit, nisi iungatur cum dispositione. l. 1. titu. 17. infra eod. lib.

¶ Lex 21.

Pro ista. l. vide similem legem. 113. infra isto tit. & lib. vbi idẽ in similibus disponitur & prouidetur.

¶ Lex 22.

Vide etiam. l. 20. tit. sequentis.

¶ Lex 23.

Compilator in subscriptione marginali, inquit. l. hanc. 23. corrigi per l. 6. tit. 14. sequentis, vbi ipsemet Compilator & bene inquit effectum. d. l. 6. suspendi per. l. 2. tit. 15. infra isto libro, & tandem per l. 3. tit. 16. infra eodem lib. fuit contra hæc ordinatũ circa certos pannos *Veruies*, attramen per principiũ & proœmium tit. 17. infra eod. lib. iussum est & permissum quod possint in iis Regnis fieri panni hi *Veruies*, & miror quod Compilator ad hæc non aduerterit, præsertim cum id potuerit videre in l. 31. tit. 13. lib. 5. mei repertorij, *Y con que peynes*, id posse fieri disponit. l. 26. infra isto tit. 13. nostræ Recopilationis.

¶ Lex 25.

Compilator hic sicut solet pro declaratione & extensione huius. l. allegauit. l. 9. titu. 14. cum debuisset allegare. titu. 15. sed fortassis impressorum fuit error, & non compilatoris, & quod signum debet in iis pannis apponi, vide. l. 49. infra isto titu. 13.

¶ Lex 26.

Vide. l. 23. supra istius nostri titu. 13. vbi dixi, & posui sub. l. 31. tit. 13. lib. 5. mei repertorij.

¶ Lex 28.

Allegatur in margine nostræ huius. l. 38. titu. 16. & est titu. 17. & in meo repertorio est. l. 36. titulo. 13. libro. 5.

¶ Lex 31.

Pro eius declaratione marginalis subscriptio allegat. l. 7.

gat. l.7. titu.15 infra eodem, debuit dicere. titu.16. & in meo repertorio est. l. 39. tit.13. lib 5 & dixi. l. 23. supra eodem, & ibi posui declarationem antiquam.

In ead. l. ibi, *En las ordenanças de los hastilleros*, in l. præcedenti referuntur.

eadem. l. ibi, *Por lo menos treynta y ocho varas*, pilator hic sub iis verbis in margine nostræ. l. t, quod cessat rigor nostræ. l. etiam si adsit mensura, ex. l. 9. tituli proximi, sed debuit dicere. 15. & ex l.7. tit. sequentis, & posui etiam ad declarationem. l.5. & 25. supra isto tit. & lib.

¶ Lex 33.

Circa istam legem & tres sequentes inquit subscriptio marginalis hic videndas. l. 18. 19. & 20. titu. 16. infra eod. debuit dicere titu.17. prout posuit sub. l.41. tit.13. libr.5. mei reportorij.

¶ Lex 34.

Vide quæ diximus in l præcedente, & quid statuatur, *En estameñas, doZenas*, vide. l.30. tit.17. infra eod. lib.

¶ Lex 35.

Vide quæ diximus in l. 23. supra eodem. tit.& lib.

¶ Lex 36.

Vide dicta in dict.l *23*. supra eod. titulo & libro.

¶ Lex 37.

Compilator in margine, hic inquit per. l.39. tit. 16. debuit dicere titu.17. infra eod. lib. *Se permite echar mas libras, y lo mismo en los otros paños contenidos hasta la ley*, adde. l.24. istius nostri tit.13.

¶ Lex 41.

Subscriptio marginalis allegat prout solet corrupte. l.9 titu.14. infra eod debuit dicere titu.15. quæ lex.9. addit. ad nostram.

¶ Lex 41.

Ad istam. l. & quinque præcedentes, vide. l. 39. tit 17. infra eod. lib.

¶ Lex 46.

Hæc lex inducta est ad declarationem præcedentium & similium aliarum.

¶ Lex 49.

Vide ad hanc. l 49. text. in l.19. tit.14. infra eod. lib. & l. 8. tit.15. infra eodem lib. & l.12. tit.16. infra eod. lib. & quæ diximus in l.8. tit.1. lib.4. supra; & in l.6. tit.12. lib.5. supra hac recopilatione pro declaratione harum legum, & dicenda in l.114. infra isto tit. 13.

In ead. l.49. ibi, *Y assi mismo*, hoc declara procedere secundum quod disponitur in l 8. tit.15. infra isto lib. & in hoc casu limitatur. l.12. tit.16. infra isto lib. vt lex illa in iis textoribus non procedat: non tamen potest textor signum apponere, nisi prius sit factum & impletum dispositum in l.14. titu. *15*. infra isto lib.

¶ Lex 50.

Circa declarationem istius. l. videnda est. l.7. tit. sequentis, quam & posui. sub. l.58. tit.13. lib.5. mei reportorij.

¶ Lex 55.

Circa istam. l. inquit Compilator hic videndam. l.3. debuit dicere l.2. titu.16. infra eod. & adde tu, & l.12. tit.15 infra eodem lib.

¶ Lex 57.

Vide ad eam l.13. tit.17. infra eod. & not. ad hanc nostram, *Que si es ruuia la que se muele, ha de ser molida en molino*, vt. l.41. titu.17. infra eod.

¶ Lex 59.

Cõpilator hic in subscriptione marginali pro declaratione nostrę. l. allegauit. l. 8. titu. sequẽtis, sed melius eã allegasset pro declaratione l. sequẽtis, & vid l. 20. tit. sequentis aliud iis officialibus prohibentem.

¶ Lex 60.

Pro declaratione huius. l. videnda est l 8. tit. sequentis, quam per errorem ad l. præcedentem allegauit ibidẽ Compilator in subscriptione marginali.

¶ Lex 63.

Ibi, *Que tenga barras*, corrigit text. in l.9. tit.12. libr.5. supra, vt ibi dixi, & declara, vt in l.9. sequentis, & vide dict. l.25. & 31. istius nostri tit.*13*.

¶ Lex 64.

Corrupte in margine allegatur. l.40. titu.16. infra eod. cum debuissent allegari tit. 17. & de iis visoribus, vid. l.15. tit. sequentis. & vide etiam. l.105 infra isto tit.*23*. & lib. vbi latius dico.

¶ Lex 65.

Ad hanc. l. nota quod vendentes instrumenta ad tingendum, debent ea vendere bona, vt disponit. l. 24. titu. sequentis, & non possunt tingere cum brasil, vt in l.27. tit.17. infra eodem.

Ibi, *Y el çumaque*, vt in l.7. tit.15. infra eod. lib.

¶ Lex 66.

Circa huius. l. declarationem videnda est. l.10. titu.14. sequentis, & l.*21*. & *23*. tit.17. infra eod. lib. & posui sub l.74. tit.13. lib.5 mei reportorij.

¶ Lex 67.

Videnda est. l.11. tit. sequentis ponens nouum ordinem & formam circa hæc nostri text. signa generalia, & l.14. infra tit. 17. quem titulum corrupte hic allegauit subscriptio marginalis, & est in meo reportorio. l.75. titu.13. lib.5.

¶ Lex 68.

Compilator hic in margine, inquit pro declaratione nostræ. l. *Acerca de estos celestes que en esta ley, y en las tres siguientes se mandan dar a los paños*, videndam. l.14. tit. sequentis. & l.2. tit.15 infra eod. lib. & l.17 tit.16. debuit dicere. titu.17. hoc eod. lib. Sed hæc. l.17. est melior aliis in hoc propositum, & dictum est supra hoc titu. in l.5.

Ibi, *Con media arroba de ruuia: puede se tambien en paños, de seZenos arriba echar çumaque*, vt in l.7. titu. 15. infra eod. libr disponitur.

¶ Lex 69.

Videndum inquit, legem. 6. tit.16 debuit dicere Compilator, tit.17. infra eod. libr. pro nostræ. l. declaratione, & in l. præcedente dixi.

¶ Lex 70.

Itidem pro declaratione eius, inquit, videndum. l.15. titu. 16. aliàs est titu.17. infra eod. lib. & in l. præcedente. 68. dixi.

¶ Lex 71.

Videbis. l.7. titu.16. alias est titu. 17. infra eod. lib. & dicta in l.68. præcedente.

¶ Lex 74.

Circa declarationem huius legis, videnda est. l.12. titu. sequentis, & l. 5. titu.15. & l.13. & 14. tit. 17. infra eodem lib. & retuli in l.82. tit.13. libr. 5. mei repertorij.

¶ Lex 77.

Videnda est. l.32. infra titu.17. quæ corruptè pro titulo.16. allegatur in margine.

¶ Lex 81.

Videnda est. l.17. titu.14. sequentis, infra hoc lib.

¶ Lex 84.

¶ Lex 84.

Videbis. l.22. titu. 17. quæ corrupte pro titulo.16. allegatur in margine,& posui sub.l.92.tit.13. li.5.mei repertorij. ¶ Lex 95.

Vide.l.8.titu.16 infra eod. quam posui sub. l.106. tit.13.lib.5.mei repertorij,ibi congressa,nō enim possunt per aliquem vendi panni ingrassati,vt.l.7 tit.12. lib.5.supra. ¶ Lex 96.

Ibi, *So pena que si lo tundiere*, idem disponitur in.l. 10.titu.12.lib.5.supra.

¶ Lex 97.

Vide.l.8.titu.16 infra eod.& dicta per nos in. l.95. supra isto tit.& lib. ¶ Lex 98.

Ibi,*Y que no sea osado de meleZinar*, idem, *en los tundidores*,vt in.l.95.& 97.disponitur,& in l.8.tit.16. infra eod lib. ¶ Lex 99.

Compilator in marginali subscriptione, inquit, videndas.l.10.& 11.tit.15.infra eod.& facit itidem. l. 10.& 11.tit. 6.& l.42.tit.17.infra hoc lib.& limita nisi in casu.l.48 eiusdem titu.17. & sic per istam. l. & per illam. 42. corrigitur text in l.10. tit.15 infra eod.lib.

¶ Lex 100.

Videndam, inquit, compilator hic legem præcedentem,& quæ ibi diximus,videbis.

Ibi,*Que ouieren de haZer obraje de paños*,& qui sint ij, traditur in l.42.titu.17 infra eod.lib.

Ibi, *Cada vno en su officio*, neque potest quis se intromittere in alio officio quam in illo ad quod est examinatus,vt in l.11.titu.15. infra eod. vbi etiam aliud in propositum disponitur,& posui.l.108. tit.13. lib.5.mei repertorij.

Ibi, *Los dichos paños*,si alieni sint,secꝰ verò si proprij: nam proprios facere possunt, etsi examinati nō sint, secundum tex.in d.l.11.tit 15.infra eod.lib.

Ibi, *Mas de vn oficio*, hic habes text.probantē, quo quis duo officia incompatibilia non potest obtinere, prout diximus in nostro tractatu de decurionibus vocato,curia pisanā sub lib.2.c.22.

¶ Lex 104.

Lege 13.tit.sequentis declaratum est, *Que lleuen por derechos del retaço lamitad que por paño*, & retuli sub.l.102.tit.12.libro 5.mei repertorij.

Ibi,*Saluo*,intellige vt per.l.6.tit.15.infra hoc lib.

¶ Lex 105.

Cōpilator in præsenti, inquit,videndam. l.14.tit. sequentis,& l.40.titu 16.infra eod.lib. debuit dicere tit.17.& posui sub.l 113.titu.13. lib 5. mei repertorij, & vide.l.64.supra isto titu & lib. quæ quidem leges seruandæ sunt sine obstaculo. l.14. tit. sequētis, & ita posui sub.l.72.titu.19.lib.5.mei repertorij.

¶ Lex 106.

Ibi, *Sean obligados a pagar el daño*, tinctores enim pannorum,qui pannos corrumpunt tenentur de dāno, & præsumitur damnum sua culpa factum, & secundum Bar.in l.Laphij & Genesij nu.2. C.de murilegu.lib.11.& vide.l.12.tit.8.parti.5.

¶ Lex 109.

Videndam,inquit,compilator. l 15 tit.sequentis. & l.43.tit.17.infra eod.lib.& posui sub. l.117. titu 13. lib.5.mei reperto.vbi retuli quoddam capitulum.10. prag.*de los paños*. anni.1549.quod est l.9. tit.16. infra eod.lib. ¶ Lex 111.

Videnda est.l.8.tit.14.seq in fine.

Ibi,*Vna blanca de plomo,y no mas*.per.l.46.tit.17.corruptè allegatam per compilatorem hic, permittitur, *que lleue vn quarto*,& posui sub.l.112.titu.13.lib 5.mei repertorij.

¶ Lex 112.

Ibi,*so las penas en ella contenidas*, seruato prius id quod dicitur in l.5.tit.16. infra eod. vbi aliam.l. 40. tit.17.infra eod.lib. allegat compilator pro declaratione dictæ.l.5.

¶ Lex 113.

Ibi, *Mando a los veedores*, qui sint isti *veedores vara*, ponit. l.13 titu.15. infra isto lib vbi & disponitur quod visitatores ij apponantur, & nominentur etiam sartoribus, & aliis vendentibus ad mensuram.

Ibi,*Y si fueren falsos*,& tunc possunt dicti visitatores denuntiare,vt dicitur in l.15.tit.14. infra isto lib. ad finem: & quam pœnam incurrent visitatores ij signantes pannos pro bonis, vid.l.45.tit.17.infra eod. lib.& notandum,quod si visitatores ij habēt partem in pannis,& multo fortius si omnes sunt sui,non possunt illos videre,neq; signare, vt dicitur in l.44. titu. 17.infra eodem libro.

¶ Lex 114.

Ibi, *Sean vistos y sellados por el veedor o veedores para ello deputados en la ciudad, o villa, o lugar donde se vendieren*,intellige hoc in casu,in q o tales panni nō sunt signati signo loci illius in quo sunt facti, secus si signo loci vbi sunt fabricati signati sunt: nam tunc non est necesse signari per visitatores loci illius vbi venduntur, secundum text in l. 5 tit.14. infra eodē tit. Neque obstat. l.20 tit.19. nam loquitur in casu speciali,scilicēt,cum venduntur in grosso, & nō minutim, & quod conductores gabellarum ne fraudētur sua gabella, & vbi gabella non debetur, cessauit dict. l.20 dispositio. Et nota quod panni licet non afferant signum officialium eos facientium, non puniuntur vendentes pannos tales, sed fabricatores eorum,vt constat ex l.quæ est.113.titu.13.lib 5. mei repertorij: neque intelligas quod signum loci in quo panni fiunt est necessarium: nam non est, vt apparet l.8.titu.15.infra eodē lib.& in l.12. titu. 16. infra hoc eodem lib.sed quod tātum operatur quod tali signo appositio excusat si non signetur à visitatoribus loci vbi venduntur, vt dictum remanet.

¶ Lex 15.

Videnda est.l.3 tit.12 lib.5. supra, & l. 16. titu. sequente Ad declarationem & ostensionem huius nostræ. l.& posui sub. l.125. titul.13. libri.5.mei repertorij.

Ibi, *Sin que primero*, idem, *En sedas y brocados*, disponitur in l.6.tit.12.libro 5.supra.

Ibi, *Sopena de perder el tal paño*, aliter pœna imponitur in l 3.titu.12.libro 5.sed nostra est nouior ideo seruanda,sed si bene inspiciatur eadem pœna ibidem imponitur pro prima vice, & vide quæ posui in l. 2. & 3 titulo.12 libro 5.supra glos. 1. & pro ostensione nostræ legis, videndæ sunt leges, secunda, tertia, & quarta, & quinta dicti tituli. 12. libro 5. supra,*Y que sea lo mismo en los sayales y otros paños semejantes*, colligitur ex dict l.3.tit.12.lib. 5. supra, prout vt ibi declaraui, ne bis eadem repetamus.

¶ Lex 119.

Compilator hic in margine allegauit l.12.titu.13. infra.quā vsque nūc non reperi,sed melius facit.l.45. hic allegata in margine, corruptè tamen allegata pro titulo. 16. cum debuisset allegari sub titulo. 17. & sic finitur titulus.13.

TITVLO DECIMOQVARTO

De las primeras declaraciones de las leyes del titulo passado del obraje de los paños.

ESTæ declarationes fuerunt factæ anno. 1528. *En Toledo*, & in hoc titulo remissiue, sicut in præcedente procedemus.

¶ Lex 1.

In margine dicitur videndã. l. 11. tit. 15. infra eod. debuit dicere titulo 16. quæ quidem lex 11. facit ad declarationem nostræ huius legis, vt dixi in l. 3. tit. 13. supra eod. lib. & l. 11. titu. 17. infra eodem libro.

¶ Lex 2.

Ibi, al Capitulo quarto, quod inseritur in l. 4. ti. 13. supra isto lib. vbi diximus.

¶ Lex 3.

Ibi, al Capitulo, noueno, insertũ in l. 9. tit. 13. supra eod. vbi dixi. ¶ Lex 4.

Ibi, Capitulo quinze y diez y seys, inserta in l. 15. & 16. tituli præcedentis, vbi dixi.

¶ Lex 5.

Ibi, al Capitulo veynte, insertum in l. 20. titu. precedentis, vbi dixi.

¶ Lex 6.

Ibi, Capitulo veynte y tres, insertum in l. 23. tit. præcedentis, vbi vide quæ diximus.

¶ Lex 7.

Ibi, Capitulo cinquenta, insertũ in l. 50. tit. præcedentis, vbi dixi. ¶ Lex 8.

Ibi, Capit. cinquẽta y nueue, insertum in l. 66. tit. precedentis, vbi dixi. ¶ Lex 9.

Ibi, Capitulo sesenta, de quo dixi in l. 25. & 31. & 63. tit. præcedentis.

¶ Lex 10.

Ibi, Capitulo sesenta y seys, dixi in l. 66. tit. præcedentis, & marginalis subscriptio allegat hic. l. 23. tit. 16, est in titulo 17.

Ibi, *Y ansi mismo*, vide. l. 21. tit. 17. infra eod. quam corrupte hic in margine allegauit compilator.

¶ Lex 11.

Ibi, Capitulo sesenta y siete, de quo dixi in l. 67. titu. præcedentis & subscriptio marginalis hic allegat. l. 5. tit. sequentis, & leges. 13. & 14. titu. 16. debet dici in titu. 17. ¶ Lex 12.

Ibi, Capitulo setenta y quatro, insertũ in l. 74. tit. præcedentis. & subscriptio marginalis hic allegat. l. 5. tit. sequentis, & leges. 13. & 14. titulo 16. debet dici in titulo 17. ¶ Lex 13.

Ibi, Capitulo ciento y quatro, insertum in l. 104. tit. præcedentis, vbi dixi & vide. l. 6. tit sequentis.

¶ Lex 14.

Compilator hic in margine, inquit, videndã. l. 40. infra. tit. 16. est in tit. 17. quæ. l. 40. corrigit nostram, vt dixi in l. 105. tit. præcedentis ad quam nostra se refert. ¶ Lex 15.

Ibi, *Capitulo ciento y nueue*, insertum in l. 109. tit. præcedentis, vt ibi dixi, & allegaui. l. 43. titu. 17 infra eod. hic corruptè allegatam.

Ibi, *Y otrosi mandamos*, vide quæ dixi in l. 114. tit. præcedentis. ¶ Lex 16.

Ibi, *Cap. ciento y quinze*, insertum in l. 115. tit. præcedentis, vbi dixi. ¶ Lex 17.

Ibi, *Pero mandamos*, hanc applicaui legem ad. l. 4. & 81. titu. præcedentis, pro earum declaratione & limitatione. ¶ Lex 18.

Ad. ll. 15. & 16. tit. præcedentis legem hanc applicaui. ¶ Lex 19.

Pro eius declaratione, vide quæ dixi in l. 49. & 114. tit. præcedentis, & l. 12. tit. 16. infra eod.

Ibi, *Ni nombre de otro*, hoc enim prohibitum est, vt diximus in l. 8. tit. 1. lib. 4. supra, & vltra ibi allegaos tradũt *Gomezius Leon, in sua Centuria informationum iuris loco 56.* & ante eos, *Paris, consi. 29. n. 8. & 9. lib. 1. & Maria. Soci. late in c. dilecta de excessi. præla. n. 6. cum sequent. aliquib. & Bembenutus in tract. de marcatura. p. 2. numero 80. 95. & 96. cum sequent. vbi numero 71. cum pluribus aliis tractat*, an præsumantur merces esse illius, cuius signo, aut nomine sunt assignatæ, & ideo in l. 12. tit. 16. infra isto lib. disponitur quod nullus mercator in pannis ponat nomẽ suum & signũ, sed solum signũ ciuitatis, villæ aut populi vbi pãni fiunt, nisi in textoribus qui quidem possunt ponere nomen suum, secundũ. l. 49. tit. 13. sup. isto lib. & hoc certa forma adhibita per l. 8. tit. 15. infra eod. lib. & de iis tractat late vltra dictos *Cassane. in Cata. glor. mund. 1. part. consid. 31. vsque ad. 36.* vbi in 35. tractat. assigna talis mercatoris probent, & in consil. 23. tradit qualiter vnus nobilis non potest insignia & nomina alterius nobilis.

¶ Lex 20.

Ibi, *Descolar, ni trasseñalar*, ad. l. 22. titu. præcedentis applicui. ¶ Lex 23.

Ibi, *Segun y de la manera que en las dichas ordenanças se contiene*, sub. l. 8. tit. præced.

¶ Lex 24.

Ad. l. 65. tit. precedentis applicaui hanc. l.

TITVLO DECIMOQVINTO

de la segunda declaracion que se hizo de las dichas declaraciones y seyes primeras de los paños.

ESTæ declarationes fuerunt factæ Toleti, Anno 1529. per eosdem Legislatores Carolum Quintum, & Ioannam matrem eius.

¶ Lex 1.

Ibi, *Quinto capitulo*, insertum in l. 5. titu. præcedentis. ¶ Lex 2.

Ibi, *Sexto capitulo*, de quo dixi in l. 23. titu. præcedentis & videndam dixi ibidem. l. 3. tit. sequentis.

¶ Lex 4.

¶ Ibi, *Al nono capitulo*, quod est. l. 9. ti. præcedentis vbi remisi. ¶ Lex 5.

Vide quæ diximus in l. 74. titu. præcedentis.

¶ Ibi, *Se guarden los retaços*, sic declarabis. l. 104. tit. præcedẽtis vbi, dixi. Ibi, *Sean de cinco varas arriba*, intellige,

intellige, *en los paños para prietos, porque estos solos se hã desellar siendo de cinco varas arriba, y de ay abaxo no, y los retaços de colores ninguno es necessario sellarse aũque sean de cinco varas arribalos tales retazos*, eo quod versic. iste, *que sean de cinco varas arriba, esta claro que se ha de referir a los retaços de paños prietos pues la principal disposicion desta ley habla destos, y de los paños que se han de sellar, en espicial pues saca esta ley los retazos de tolores.*

¶ Lex 7.

Ad. l. 68. tit. præcedentis applicui hanc, & ad declarationem. l. 65. eo. tit.

¶ Lex 8.

Vide. l. 49. titu. præcedentis vbi, diximus.

¶ Lex 9.

Ad. l. 31. tit. præcedẽtis hęc applicui, & ad. l. 5. illiusmet tit. meli. ad. l. 25. versiculo, *y el peyne*, eod. ti. Ibi, *y estambre tres libras*, addit ad l. 41. tit. præcedentis.

¶ Lex 10.

Ibi, *Al capitulo*, quod est. l. 100. titu. præcedentis, quod quidem declaratur per nostram. l. vt ibi dixi & in l. 99. eiusdem tituli.

¶ Lex 11.

Ibi. *Quatro officios*, & quę sint hęc, vide in l. 42. infra ti. 17. istius libri, & in l. 100. tit. præcedẽtis disponitur qualiter habentes pannorũ mercimonia & cõtractationem tenentur esse prius examinati.

¶ Lex 12.

Ad. l. 55. tit. præcedentis hanc applicaui legem.

¶ Lex 13.

Ibi, *Señalados, veedores de mercaderes de vara*, de quibus fit mentio in l. 113. tit. præcedentis, vbi dixi.

Ibi, *De los lugares de la tierra*, idem in omnibus officialibus statuitur in l. 4 tit. 14. lib. 8. infra.

¶ Lex 14.

Ad. l. 49. tit. 13. supra eod. applicui, hanc.

TITVLO DECIMOSEXTO

De la tercera declaracion del obrage de los paños y leyes suso dichas.

DEr eosdem legislatores sunt factæ hæ leges istius titu. en Bruselas. anno 1549.

¶ Lex 2.

Vide dicta per nos in l. 20. titu. 13. præcedente.

¶ Lex 3.

Vide dicta per nos in l. 23. eodem titulo 13. supra isto lib.

¶ Lex 5.

Ad l. 12. tit. 13. supra eod. li. i. hanc applicui, & vid. l. 40. titulo 17. infra eodem.

¶ Lex 7.

Vide dicta per nos in l. 31. tit. 13. supra isto lib.

¶ Lex 8.

Vide quæ dixi in l. 95. & 97. tit. 13. supra eod. lib.

¶ Lex 9.

Vide dicta per nos in l. 109. tit. 13. supra isto lib.

¶ Lex 10.

Vide dicta in l. 99. tit. 13. supra isto lib. & vid. l. 42. tit. 17. infra. eod.

¶ Lex 11.

Vide dicta in l. 4. titu. 13. supra eod. lib.

¶ Lex 12.

Vide. l. 49. tit. 13. supra isto lib. vbi diximus. & in l. 114. eiusdẽ titu. & lib. & dixi in l. 6. tit. 12. lib. 5. supra.

TITVLO DECIMOSEPTIMO

De los paños berbies y estambrados, y quarta declaracion cerca del obrage de los paños.

ABeodem legislatore sunt factæ leges huius nostri tit. Matriti anno. 1552. & sunt nouiores vt vides.

In procœmio huius tit. ibi, *por la ley presente permitimos*, vide quæ dixi in l. 23. tit. 13. supra isto lib.

¶ Lex 2.

Ad. l. 55. tit. 13. supra eod. lib. applicauit eam compilator in margine. l. 3. tit. 13. supra hoc lib. & in l. 8. titu. 13. eo. licet corrupte hanc allegauit.

¶ Lex 3.

Ad. l. 57. tit. 13. supra isto lib. eam applicaui.

¶ Lex 7.

Ad. l. 71. tit. 13. supra isto lib. applicaui hanc.

¶ Lex 11.

Ad. l. 1. tit. 14. supra isto lib. applico hanc legem.

¶ Lex 12.

Ad. l. 8. titu. 13. supra isto lib. applicabimus hanc.

¶ Lex 13.

Dixi in l. 74. titu. 12. supra. isto lib.

¶ Lex 14.

Dixi in d. l. 74. tit. 13. supra isto lib.

¶ Lex 16.

Facit ad. l. 69. titu. 13. supra eod. lib.

¶ Lex 17.

Dixi in l. 68. tit. 13. supra isto lib.

¶ Lex 18.

Hæc lex & duæ sequentes faciunt ad declarationem. ll. 33. cum tribus sequenti. tit. 13. supra isto lib.

¶ Lex 20.

Compilator hic dicit videndam. l. 30. infra isto tit.

¶ Lex 21.

Dixi in l. 66. tit. 13. supra isto lib.

¶ Lex 22.

Ibi, capitulo ochenta y tres, quod insertum est in l. 84. tit. 13. supra eod. lib. vbi dixi.

¶ Lex 23.

Dixi in l. 66. tit. 13. supra. isto lib.

¶ Lex 24.

Dixi in l. 67. tit. 13. ſupra iſto lib.

¶ Lex 27.

Ad l. 65. titu. 13. ſupra iſto lib. facit iſta lex.

¶ Lex 32.

[illegible] in l. 77. tit. 13. ſupra iſtomet lib.

¶ Lex 37.

[illegible]d. l. 1. tit. 13. ſupra eod. lib. applicabimus.

¶ Lex 38.

[illegible]ixi in l. 28. titu. 13. ſupra iſto lib.

¶ Lex 39.

[illegible]d l. 37. tit. 13. ſupra eod. lib. applicabimus & ibi

¶ Lex 40.

[illegible]mpilator hic dicit videndam. l. 15. tit. 14. ſupra [illegible] lib & dixi in l. 64. titu. 13. & in l. 105. eiuſdem titu. ſupra iſto lib. ¶ Lex 42.

Ad l. 57. titu. 13. ſupra iſto lib. applicabimus.

¶ Lex 41.

Dixi in l. 99. tit. 13. ſupra iſto lib.

¶ Ibi, *Perayles*, iſtud officiū in duos diuiditur modos ſecūdū q̄ reperies in l. 56. tit. 13. ſup. eod. lib. & qualiter debēt eſſe examinati officiales de quibus hic vide. l. 100. tit. 13. ſup. eod. & l. 11. tit. 15. ſup. eod. ponentem pœnam textori non examinato, *aunque tenga officiales examinados*, niſi ſit in proprijs pannis, vt ibi & probatur etiam in l. 48. infra iſto titu. & lib.

¶ Lex 43.

Vide dicta in l. 109. titu. 13. ſupra iſto lib.

¶ Lex 44.

Ad. l. 14. tit. 13. ſupra iſto lib. applicabimus hanc.

¶ Lex 45.

Ad l. fin. titu. 13. ſupra iſto lib. applicabimus. & ad l. 113. ibidem. ¶ Lex 46.

Dixi in l. 111. tit. 13. ſupra iſtomet libro.

¶ Lex 48.

Ad limitationem. l. 99. titu. 13. ſupra hoc. lib. & l. 42. iſtius noſtri titu. 17. notaui eam & ijs, tituli ñ *de los paños*, remanent expediti in quibus antea ſatis laborioſum erat inueſtigare leges declarantes alias, & nunc iunctim reperies eas.

TITVLO DECIMOOCTAVO

De los Cereros, y candeleros de ſebo.

Vm de artificijs pannorum & officialibus eorum dictum ſit in titulis præcedētibus, nunc autem continuatur etiam materia aliorum officialium. Et candelarij an dicantur facientes candelas, vel an vendentes, vide additio. Bart. in l. legatis. ff. de lega. 3. fol. 67.

SVMMARIVM.

Officialis faciens velas non examinatus, non tamen habens officinam publicam an punietur noſtræ legis pœna vel alia. n. 1. & n. 2. quid ſi nō eas ſignat.

Lex 2.

SVMMARIVM.

Examinandi prius ſunt illi, qui publice vendere volunt velas cereas, vel de ſebo, ſub noſtri text. pœna.

1 IBi, QVE SE EXAMINEN, ſed an ſi officialis † hic non examinatus non habet officinam publicam punietur pœna noſtræ. l. tanquam non examinatus, & crederem quod non, quia hic eſt caſus omiſſus, punietur tamen virtute diſpoſitionis legis ſequentis prohibentis vendi aliquid, ijs pertinens officijs, ſi non habeāt officinam publicā, ſed an ſi talis officialis examinatus non habens publicam † officinam 2 vendit velas has non tamen eas ſignat ſecundum quod diſponitur. in l. 12. infra iſto titu. an punietur duplici pœna, vna ob hoc quod nō habet officinam publicam, alia vero quia abſque ſigno vendit velas, & dicēdum eſt quod tantùm vna pœna punietur ex gloſ. *in l. qui de crimine. C. de accuſatio.* quā ibi ſequuntur omnes, & *Bart. in l. quemadmodum §. illud. ff. ad. l. Aquili.* & ex alijs pluribus *relatis per Hippoly. in l. ſi in rixa. numer. 14. ff. ad. l. Corne. de ſicari.* vbi ita tenet in ſimili quæſtione.

SVMMARIVM.

Cera corrupta & mala an poſsit miſcerit cum bona & non corrupta. n. 1.

Lex 8.

SVMMARIVM.

Cerea vela & alia facta ex cera, vel ſebo debet eſſe ex eadem maſſa & non ex diferenti ſub noſtri tex. pœna.

IBi, VNA MASSA, neque debet immiſceri† corruptum cum incorrupto, vel malum cum bono, vt diximus late, in l. 3. tit. 5. lib. 1. ſupra. & vltra ibi relatos, vide etiam *Menoc. de arbi. iudi. li. 2. centu. 4. caſu. 382. & 383. & Fran. Marcum deciſio. Delphina. 540. n. 17. & 541. n. 4. & Matien. l. 1. gloſ. 9. n. 2. cum ſeq. titu. 14. lib. 5. ſupra & in gloſ. fin. l. 6. titulo. 12. libro. 5 ſupra diximus iterum.*

Lex 12.

SVMMARIVM.

Signanda ſunt opera facta ex cera alba aut alterius coloris.

IBi, CADA VN CANDELERO, intellige de illo qui habet officium publicum, quia nullus alius quam talis ex. l. 3. ſupra eo. poteſt facere vel vendere velas has.

Qualiter puniātur, & applicētur, pœnæ in hoc noſtro tit. cōſtitutæ, declaratur in l. fin. huius noſtri tit.

Lex 16.

1 *Ordo inter cerarios habenda deſcribitur. nu. 1.*

SVMMARIVM.

1 Ordo habendus per cerarios in labore ceræ diſponitur in præſenti.

IBi, MANDAMOS. Declarat diſpoſitionem leg. 8. iſtiuſmet tituli, & auget pœnas illius legis contra faciētibus impoſitas, & ibi alia diximus, quæ eſſet ſuperfluum hic referre.

Alij duo tituli ſequentes nihil habēt quod commentari ſit neceſſe, & ſic cum dictis remanet expeditus liber hic ſeptimus & totus iſte quartus tomus noſtrorum commentariorum ad leges has Regias.

FINIS.

EMORATIONIBUS.

IX.

nes fiunt de Festis Simplicibus,
m diebus incidit Festum novem
latum, vel Dominica, vel Octa-
quando fieri debet de Feria, ut
ujus Dominicæ, quæ eo anno

ntus, Quadragesimæ, Quatuor
m, & secunda Rogationum, fit
ndo Festum novem Lectionum
Si Simplex Festum in eisdem
n fit de Feria, & commemoratio

nemoratio de Dominicis à Pen-
ntum, & ab Epiphania usque ad
Dominica in Albis usque ad Pen-
ndo Festo Duplici impediuntur.
la fit commemoratio occurren-
Festum in illis occurrens trans-
fuerit principalis Patroni, vel
ipsius Ecclesiæ, non autem ali-
tis ejusdem Ecclesiæ; & tunc de
esto fit tantùm in eo loco, vel
nus, vel Titulus, aut Dedicatio,
Dominicæ: excepta Dominica
nica prima Quadragesimæ, Do-
minica Palmarum, Dominica
bis, ac Dominica Pentecostes,
hujusmodi occurrens Festum
diem similiter non impeditam:
fra majorem Hebdomadam,
æ & Pentecostes: quibus die-
to Duplici occurrente.
, quando Festo novem Le-
impeditur, fit commemora-
em Lectionum fuerit solemne
t suprà. Nam in primis Ve-
modi Festi nulla fit comme-
currentis, nec alicujus Vigiliæ
niæ) nec alicujus diei infra
præcedentis Festi novem Le-
fuerit ex iis quæ infrà in hac
itur) nec diei Octavæ, nec
illud solemne celebretur Feria
iicis Adventus, & Dominicis
Octavam Paschæ inclusivè:
per annum, scilicet in Nativitate Domini (in cujus Officio nulla fit commemoratio de sancta Anastasia, sed in secunda tantùm Missa) in Epiphania, in Pascha Resurrectionis cum tribus proximè antecedentibus & duobus sequentibus diebus; in Ascensione Domini, in Pentecoste cum duobus sequentibus diebus, in festo Corporis Christi, in festis Nativitatis sancti Joannis Baptistæ, SS. Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis beatæ Mariæ, in festo Omnium Sanctorum, & in festo Dedicationis propriæ Ecclesiæ: in quibus Festis fiunt commemorationes eo modo tantùm quo dictum est suprà de Festo solemni alicujus loci.

6 In festis autem secundi ordinis, videlicet, Circumcisionis, Trinitatis, Purificationis, Annuntiationis, & Nativitatis beatæ Mariæ, in Natalitiis xij. Apostolorum, & Euangelistarum, in festo Inventionis sanctæ Crucis, & in festo sancti Laurentij, & Dedicationis sancti Michaëlis Archangeli, in primis Vesperis fit commemoratio Festi Duplicis eo die celebrati, nisi aliter in propriis locis notetur: de Dominica verò, de die infra Octavam, & de Festis Semiduplicibus non fit commemoratio, eo modo quo nec in Festo solemni alicujus loci, ut dictum est suprà. De Simplicibus & Vigiliis in his Festis occurrentibus legitur nona Lectio, & fit commemoratio in Laudibus tantùm. In secundis autem Vesperis fit commemoratio de quocumque sequenti Festo, etiam Simplici, & de die infra Octavam, si de ea fieri debeat Officium die sequenti. De Octavis Nativitatis Domini, Epiphaniæ, & Corporis Christi, semper fit commemoratio in utrisque Vesperis & Laudibus, quandocumque contigerit infra illas de aliquo alio Festo Officium celebrari juxta Rubricam de Octavis num. 3.

7 De Dominicis & Feriis Adventus & Quadragesimæ commemoratio fit in utrisque Vesperis & Laudibus. De Feriis Quatuor Temporum, Vigiliarum, & secunda Rogationum, quando de illis commemoratio fieri debet, fit in Laudibus tantùm. De Festis autem Simplicibus (nisi in diebus supradictis occurrant) commemoratio fit in primis Vesperis & Laudibus eo die quo in Kalendario assignantur. De aliis verò Dominicis per annum, & Octavis commemoratio fit in utrisque Vesperis & Laudibus, nisi concurrant cum suprà enumeratis Festis.

8 Commemorationes fiunt hoc modo. Post Orationem diei, in primis Vesperis dicitur Antiphona, quæ posita est ad Magnificat; & in Laudibus, quæ posita est ad Benedictus in Communi (si

quod celebrari solet cum Octava, paulò ante Quadragesimam venerit, & jam per aliquot dies factum sit Officium de ejus Octava, adveniente Quadragesima nihil amplius fit de ea, nec commemoratio. Et idem servetur de Octavis nondum absolutis, quando supervenit Festum Pentecostes, & dies 17. Decembris.

2 In Pascha Resurrectionis & Pentecostes Officium Octavæ terminatur in Sabbato sequenti ad Nonam.

3 Infra Octavas fit de Festis Duplicibus & Semiduplicibus occurrentibus, ac etiam translatis, ut dicetur infrà de Translatione Festorum num. 5. cum commemoratione Octavæ: nisi illa Festa sint de solemnioribus enumeratis in sequenti Rubrica de Commemorationibus, in quibus nulla fit commemoratio de Octava: exceptis Octavis Nativitatis, Epiphaniæ, & Corporis Christi, de quibus fit semper commemoratio, quocumque festo in illis occurrente. Infra Octavas autem Paschæ & Pentecostes non fit de festo aliquo, etiam principali Patrono, vel Titulari Ecclesiæ, vel Dedicatione ejusdem, sed transfertur post Octavam. Infra Octavam Epiphaniæ fit tantùm de Patrono, vel Titulari Ecclesiæ, & de Dedicatione ejusdem (non tamen in die Octava) cum commemoratione Octavæ. Infra Octavam Corporis Christi fit tantùm de Duplicibus, non tamen translatis, cum commemoratione Octavæ: de Semiduplicibus verò infra eam non fit, sed transferuntur post Octavam, ut dicetur in Rubrica de Translatione Festorum. De Simplicibus infra quascumque Octavas occurrentibus fit tantùm commemoratio, præterquam in duobus diebus post Pascha & Pentecosten, ut dicitur in sequenti Rubrica de Commemorationibus. De Dominicis infra Octavas occurrentibus fit Officium ut dictum est suprà in Rubrica de Dominicis. Si duæ Octavæ simul occurrant (ut Octava sancti Joannis Baptistæ, & Octava Corporis Christi, vel Octava Patroni, vel Titularis Ecclesiæ cum alia Octava) quando non erunt celebranda Festa novem Lectionum, vel dies Dominicus, fiet Officium de digniori, cum commemoratione alterius. De die autem Octava cujuscumque Festi fit totum Officium duplex, cum commemoratione diei infra aliam Octavam. De festis occurrentibus in die Octava servetur quod dicitur in Rubrica de Translatione Festorum.

4 Officium de Octava fit cum tribus Nocturnis, novem scilicet Psalmis, & novem Lectionibus, (exceptis Octavis Paschæ & Pentecostes, in quibus

vam, repetantur Lectiones p
ctorum, si de Sanctis fiat O
diei Festi.

5 Infra Octavam Officiu
Octavæ Duplex. In Vesperis
cuntur sicut in ij. Vesperis F
diei Octavæ omnia sicut in
ter in proprijs locis notetur.

6 Infra Octavas non fi
Sanctis, nec dicuntur Pr
pletorium, etiam si fiat
vel Festo Semiduplici. In
nandum Officium de Oct
propriæ Rubricæ.

Semiduplex,
Octavam om
in primis V
esperis Festi,

fragia consu
Primam &
n de Don
uomodo si
habentur

DE OFFICIO MAR
IN SABBTO.

V I

IN omnibus Sabbatis
tum & Quadragesimam
pora aut Vigiliæ occurran
de Feria propter Officium
quando infra Hebdomad
Rubrica de Dominicis dic
Officium novem Lectionu
schæ & Pentecostes, semper
ria, eo modo quo fit de Fe
dum circa finem Breviarij
tem Simplici in Sabbato o
memoratio.

pum extra
isi Quatuo
nisi fieri
us Domin
nendum,
ft: & n
l de Octa
ficium de
plici, quer
itur. De F
ci fit tantù

2 Cùm verò supradictis
Officium de S. Maria,
moratio de ea propter Sabb
miduplicibus (quando ejus
dicitur) fit consueta ejus o
cum alijs Suffragijs positis
peras Sabbati.

s fieri no
tiam fit
sed tantùm
ium parv
oratio per
alterio po

3 Ejus Officium in S
modum Festi Simplicis, à
ad Nonam Sabbati. Si aut
cium novem Lectionum,
memoratio de S. Maria cu
Oratione, quæ habentur in
nisi illud Officium novem
beata Maria, quia tunc
de ea facienda est.

ncipit Fer
o, & te
a vj. occu
eris fit tant
phona, V
o ejus in
num sit c
a comm

4 Ad Matutinum po
num de sancta Maria,

torium
anum N

ntur Lectiones p
de Sanctis fiat O

Octavam Officii
plex. In Vesperis
in ij. Vesperis F
omnia sicut in p
jis locis notetur.
Octavas non fi
nec dicuntur Pr
etiam si fiat
Semiduplici. In
Officium de Oct
ubricæ.

OFFICIO MARIÆ IN SABTO.

VII

nibus Sabbatis
Quadragesimam
Vigiliæ occurra
propter Officium
infra Hebdomad
de Dominicis di
novem Lectionu
enteeostes, semp
odo quo fit de Fe
a finem Breviarij
plici in Sabbato
o.
n verò supradict
de S. Maria,
de ea propter Sabb
ibus (quando ejus
fit consueta ejus c
s Suffragijs positis
bati.
s Officium in S
Festi Simplicis, à
m Sabbati. Si aut
vem Lectionum,
io de S. Maria cu
, quæ habentur in
Officium novem
aria, quia tunc
cienda est.
d Matutinum po
sancta Maria,

in Communi San-
alioquin Lectiones

Semiduplex, in die
Octavam omnia di-
in primis Vesperis
speris Festi, nisi ali-

fragia consueta de
Primam & Com-
n de Dominica,
uomodo sit ordi-
habentur inferiùs

um extra Adven-
isi Quatuor Tem-
nisi fieri debeat
us Dominicæ ali-
nendum, ut in
st: & nisi fiat
l de Octava Pa-
ficium de S. Ma-
plici, quemadmo-
itur. De Festo au-
i fit tantùm com-

s fieri non potest
tiam fit comme-
sed tantùm in Se-
ium parvum non
oratio per annum
alterio post Ves-

ncipit Feria vj. ad
o, & terminatur
a vj. occurrat Offi-
eris fit tantùm com-
phona, Versu, &
o ejus in Sabbato,
num sit de eadem
a commemoratio

torium & Hym-
num Nocturnum

t Duplex quàm Semiduplex; &
quod est magis solemne semper
riùs celebretur: alioquin si sunt
iud transferatur eo ordine, quo
opriis diebus.
numquam transfertur: sed si
st Officium, fiat commemora-
Rubrica de Commemorationi-
in illis diebus, in quibus de
memoratio, eo anno non fit de

m novem Lectionum, in quo
mmemorationem alicujus San-
ter advenientem Dominicam,
s, non tamen transfertur cum
us Sancti in eo assignata; sed
it die suo in Dominica, vel alio
it, cum nona Lectione ejus-
vita Sancti habuerit: Festum
transfertur sine ulla ampliùs
i Simplicis prædicti. Quod
mmemorationibus occurrenti-
Vigilia veniente in Domini-
denti: tunc enim commemo-
fit in Officio Vigiliæ, sed in

RENTIA OFFICII.

X I.

cij attendenda est semper in
, quomodo sit ordinandum
die. Itaque cùm dicitur Offi-
concurrere, intelligitur de
esperis cum sequenti in primis

ecundis Vesperis concurrente
i in primis, si utraque sint
gulariter à Capitulo fit de
oratione præcedentis, nisi
notetur. Si verò non sint
retur differentia in Rubricis
& Translatione Festorum
majora habeant primas &
, cum commemoratione
fieri debet. Si autem post
in secundo ordine posita
morationibus, sequatur im-
bus majoribus, Vesperæ

cum commemoratione illorum: nisi illud
fuerit de iis quæ excipiuntur in Rubrica de
memorationibus, in quibus aliquæ Comm
tiones omittuntur. duplici etiam, & quo
que Officio novem Lectionum concurrente
Feria, vel potiùs sequente Feria, omnia de D
ci, & nihil de Feria sequenti. Sed si festum
bretur in Adventu & Quadragesima, fit se
commemoratio de Feria, ut infrà dicetur. Ider
cendum de Festis Simplicibus venientibus cu
quenti Festo novem Lectionum, de quibus etiam
memoratio fit non ratione concursus, sed qui
dem die occurrunt, ut dictum est in Rubri
Commemorationibus.

4 Semiduplici Festo, Dominica, & in die
Octavam, concurrentibus cum sequenti Du
omnia de Duplici cum commemoratione ille
nisi duplex fuerit ex numero majorum, quæ
in Rubrica de Commemorationibus nun
sunt, in quibus nulla fit commemoratio
dentis. Semiduplici Festo concurrente cum se
ti alio Semiduplici, cum Dominica, vel cun
infra Octavam, à Capitulo fit de sequenti, &
memoratio præcedentis, nisi aliter signetur.
duplici autem concurrente cum sequenti Festo
plici, vel cum Officio beatæ Mariæ in Sabb
omnia de Semiduplici, cum commemoratio
quentis.

5 Dominica concurrente cum sequente
Semiduplici, & cum die infra Octavam, vel
Festo Simplici, omnia de Dominica, cum com
moratione sequentis.

6 Die infra Octavam concurrente cum sequ
Dominica, vel Semiduplici, à Capitulo fit d
quenti cum commemoratione Octavæ. Dies
fra Octavam cum Simplici propriè non habet
cursum, quia in sequenti die infra Octavam
fit de Simplici nisi commemoratio, quæ & ea
ratione in præcedenti die infra Octavam
debet.

7 Die Octava concurrente cum alia die O
va, à Capitulo fit de sequenti, cum comme
ratione præcedentis, excepta Octava Corporis
sti concurrente cum Octava sancti Joannis Bapt
in qua de sequenti fit tantùm commemora
quando aliter in propriis locis notatur. Die Oc
concurrente cum sequenti Duplici minori,
translato, à Capitulo fit de sequenti, cum com
moratione Octavæ, exceptis diebus Octavis
vitatum B. M. V. etiam particularibus alicujus